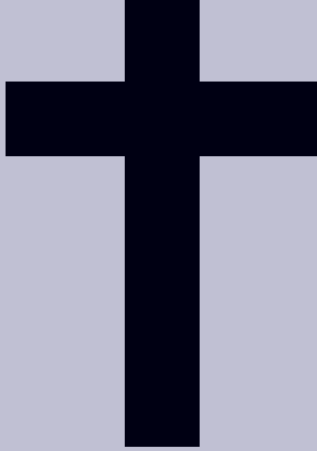

Tar le Lubba ke tar
Kabba

Kaba: Tar le Lubba ke tar Kabba Bible

Tar le Lubba ke tar Kabba
Kaba: Tar le Lubba ke tar Kabba Bible

copyright © 2015 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kabba

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
42d55340-9c90-56ec-bf99-50cbf96e48a7

Contents

RUT	1
ESTER	4
JONASE	11
MATIYE	13
Marke	45
LUKU	64
KULA	96
1TI	127
2TI	132
TITE	135
NEJE KE DDUTU NDO TE . .	137

Maketuru le Rutu Rutu

Tar do maketuru te le Rutu

Ne ke maketuru le Rutu pa tare to do ndo te ke Jujeje a aw onje do bbe ke Ijarayel. Tar le to tar le nje ke key le Elimeleke ke to dew ke bbe te ke Betelehem nange te ke Juda. Tar le unn kute do tar ne-wungu te, tar toku bbo ke oso, tar kayn te lede, tar koy le Elimeleke, ke tar koy le nganne. Tar le tunga do tar kuju ngonn te ke dda are gel nuju lede tel guku bbay. Tar ke ngeng nya me tarje te neenn to tar le deneje joo: Nawomi dene le Elimeleke, ke ngonn mume Rutu. Rutu ke to dene ke nange te ke Mowabe ndiki ta kinya go mumeje Nawomi ang ngaa ndiki ta kare nje ke le mumeje telje to nje ke laa. Rutu dene-ndubba le dew ke Ijarayel ke ayn isi nange te ke Mowabe tel to dene le mare dew ke Ijarayel bbay. Ria na Bowaje. Ngonn ke Bowaje de ke Rutu dujeje a to bo mbay Dabbitije. Rutu tel to mare kon-dene ke ngeng nya horo kon-deneje te ke Ijarayel, mba n-to ka Dabbitije.

Tar kaw le Nawomi, ke ngaweje, ke nganne bbe te ke Mowabe

¹ Do ndo te ke nje-gangeje sariya onje bbe ke Ijarayel, toku bbo oso. Mare dingaw ke Betelehem nange Juda te aw ke dene laa, ke nganne ke dingaw joo mba kisi bbe te ke Mowabe. ² Ri dingaw le na Elimeleke, ri dene laa na Nawomi, ri nganne ke dingaw ke joo le na Malon de ke Kilyon. N-toje to dewje ke nange te ke Eparata* ke isije Betelehem nange Juda te. N-teeje ngonn bbe te ke ria na Mowabe le a, disije bbe te le.

Tar ne-kem-to-ndoo ke oso do Nawomi te

³ A ta koo a, Elimeleke ngaw le Nawomije le oy ngaa Nawomi nayn ke nganne ke dingaw ke joo le. ⁴ N-taaje deneje ke Mowabe. Ne ke dongor ria na Orpa, ri ne ke kara na Rutu. N-ddaje ngosi ke bbal doku. ⁵ Goe te a, Malon de ke Kilyon doyje ngaa dene le nayn ke kare baa turu nganne te ke joo, ke turu ngaweje te. ⁶ Nawomi in me bbe te ke Mowabe ke ngann mume ke joo ta tel ke Betelehem le mba noo na Nje-kisi ke ndo ke ndo dda me-maji ke dewje laa ddew ne-kusa te. ⁷ Notu bbe te ke nisi te le, ne ke ngann mume ke joo, dosoje ddew-boto ta tel nange te ke Juda. ⁸ Nawomi pa are ngann mume ke joo le na: « Ya, e-telje. Na

na kara tel key le koenje! Maji kare Nje-kisi ke ndo ke ndo dda ke se me-maji ddew kara baa toke e-ddaje ke nje ke oyje ddem, e-ddaje sem ddem. ⁹ Maji kare Nje-kisi ke ndo ke ndo dda bba are isije ke maje kara kara toyn me key te le mare dingawje ke a taajese!» N-to mbide ngaa duruje do no te. ¹⁰ Dilaeje te na: « Baann ang, Ja kaw sei ke ro nje ke lei te.» ¹¹ Nawomi pa na: « Ngannem ke dene, E-telje! Mba ddi bba a kawje sem wa? Ma kase kuju ngannje ke dingaw kare taase bbay wa? ¹² Ngannem e-telje, awje! M-bbuka nya, mase taa ngaw ang ngaa. Bbo le munda mem to, ma to gir ngaw te til te neenn ta kuju ne ngannje ke dingaw ka, ¹³ a ngebbejede ndereng kare n-tokuje njaa wa? A mbeteje ta taa ngaw mba yeenn wa? Baann ang ngannem ke dene! Ne ke ingam neenn to ngeng nya uta engase. Mba Nje-kisi ke ndo ke ndo undam. ¹⁴ Duruje do no te bbay. Orpa to mbi mumeje a Rutu nayn saa. ¹⁵ Nawomi pa na: « Ya, nje-mari tel ke bbê le nje-ke laa, ke korje te laa. Oru goe.» ¹⁶ Rutu pa na: « A kuwam ke singa bba ma tel goi te ang ddem a kuwam ke singa kare minyai ang ddem! Lo ke aw te a, ma kaw te, lo ke e-dda bbe te a, ma dda bbe te, nje ke lei a to nje ke lem, ngaa Lubba lei a to Lubba lem, ¹⁷ lo ke oy te a ma koy te ngaa da dubbum loe teenn. Toke yo a kayn horoje ang a minyai a, maji kare Nje-kisi ke ndo ke ndo dda sem ne ke mee ndiki.» ¹⁸ Kake Nawomi oo to Rutu ndiki nya mba kaw saa a, ew roe pa saa tar.

Nawomi de ke Rutu n-teeje Betelehem

¹⁹ N-njaje joo keme ndereng n-teeje Betelehem. Kake dandeye Betelehem a, dewje toyn ke me bbe te le aaje lo ke tade ngaa deneje paje na: « Nawomi wase na wa?» ²⁰ N-pa narede na: «E-bbaremeje Nawomi ang. E-bbaremeje *Mara, mba Nje-singa-mongu ddam are minga wungu nya! ²¹ Maw ke ne-kinga a, Nje-kisi ke ndo ke ndo tel sem jim baa. Mba ddi a e-bbaremeje Nawomi wa? Nje-kisi ke ndo ke ndo pa tar naji ke majang dom te, Nje-singa-mongu ddam majang.» ²² Nawomi tel ke ngonn mume Rutu ke to ngonn nje-bbe ke Mowabe toke baann. N-teeje Betelehem kare kunn kutu kuja teyn* te.

2

¹ Nawomi ee ke mare nuju le ngaweje. N-to dew ke bo ngaa ninga ne ddem. N-to dew ke me nuju te le Elimeleke, ria na Bowaje. ² Rutu, dene ke Mowabe le pa are Nawomi na: «Ma kaw ndo mba kaw bburu jinga teyn, go dew te ke a

* 1:22 Me maketuruje te ke dang to ble, kande ko ke to nange te le jiiipije.

koom maji keme te. Nawomi le pa are na: aw ngonnum.» ³ Naw ngaa naw ñ-bburu teyn go nje-kujaje teyn te. A ne umae are to ndoo le Bowaje ke to dew ke me nuju te le Elimeleke le. ⁴ A ta koo a Bowaje in Betelehem tee gode te ngaa pa are nje-kujaje teyn le na: « Nje-kisi ke ndo ke ndo ee ke se!» N-telje ke tar dareje na: «Nje-kisi ke ndo ke ndo bbar tar ke maji doi te!» ⁵ Bowaje duju nje-kula laa ke to nje-ngem do nje-kujaje teyn na: « Ngonn ke dene neenn to le na wa?» ⁶ Nje-kon do nje-kujaje kande ko le paje are na: «Ñ-to ngonn ke dene ke Mowabe ke Nawomi ddee saa. ⁷ Ngonn ke dene le pa na na bburu teyn ke ta kareje te ngaa na bburu jinga teynje ke nayn horo kareje te. Lew baa ke ñ-ddee ke esindoo njaa, nar ta kula te nyom, naw nuwa rœ key mba goju kare baa.» ⁸ Bowaje pa are Rutu na: «Ngonnum, aw e-bburu ne me mare ndoo te dang ang ngaa, e-nayn neenn. Uwa go ngann nje-kulaje lem ke dene, oo maji wa!» ⁹ Unda kemi do ndoo te ke daw duja koo me te neenn ta uwa go nje-kulaje lem ke dene. Oo wa, m-pa mare nje-kulaje lem ke dingaw kare ta dinyai ddekeke. Bbo kunda maann a oin a, aa lo me joo maannje te toonn a, a kay maann ke nje-kulaje lem toje. ¹⁰ Yeenn a ñ-tee noso, ñ-debbe keme ke nangê ngaa, ñ-pa nare na: «Ema ke m-to nje-mba neenn a, ddew ddi te bba oom te dew ngaa e-ddasem me-maji neenn wa?» ¹¹ Bowaje pa are na: «Doru gel neje toyn ke e-dda ke mumije darem. Neje ke unn kute yo te le ngawije, ddew ke toke inya ne boije ke koinje ke bbe kuji mba ddee ne ke horo dewje te ke e-gerede kete ang. ¹² Maji kare Nje-kisi ke ndo ke ndo tel ke mare ari waju do ne ke e-dda! Nje-kisi ke ndo ke ndo, Lubba le Israel ke e-ddee ta kiya roi ko gole te ari kuka lei.» ¹³ Rutu pa na: « Oom to dew kemi te ebbemje. E-wul mem. E-pa tar ke uru do bbengere bbere te lei ke dene. Ta koo maji a m-mbobbu mbor nje-kulaje lei ke dene kara ang.» ¹⁴ Kare ne-kusa ase a, Bowaje pa are na: « E-ngese ke kete usa ne, ula bina lei me maann nayn te.» Nisi mbor nje-kujaje kande ko te. Bowaje are mare kande ko ke ñ-ndaw nusa nare mee ndann ngaa ñ-ngem kese. ¹⁵ Goe te a nin taar ta bburu a Bowaje unn ndu are nje-kulaje laa na: «Inyaje ddew areje ñ-bburu horo kare teynje te to bbo okeje ddew ang. ¹⁶ Inyaje mare jinga waa horo kareje te areje ñ-bburu, ta inje saa ang.» ¹⁷ Ñ-bburu ne me ndoo te le ndereng lo kul ngaa nunda ne ke ñ-bburu le ngaa ninga kande ne le ngosi ke bay sembe kara.

¹⁸ Noto naw ne bbê ngaa ñ-toju mumeje ne ke ñ-bburu le. N-tee ke kese ne-kusa ke nayn le nare. ¹⁹ Mumeje duje na: « Lo ke dda a e-bburu ne te bbokene wa? E-dda kula dda wa? Lubba bbar tar ke maji do dew te ke unda keme doi te neenn!» Noru gel neje toyn ke nday doe te nare mumeje, ngaa ñ-pa na: « Ri dew ke m-dda kula ndoo laa na Bowaje.» ²⁰ Nawomi pa are ngonnum mume na: « Maji kare Nje-kisi ke ndo ke ndo ke ndo toyn aw dda maji ke dewje ke isije kem baa ddem, ke dewje ke oyje ddem bbar tar ke maji do dingaw te neenn! Nawomi pa are bbay na: «Dingaw le to nuju leje ke danna njaa. Ne horo dewje te ke to tar lede ta taaje to dene ndubbaje*.» ²¹ Rutu ke to dene ke Mowabe tel pa na: « Dingaw le pa arem to na: E-nayn go nje-kulaje te lem nyom kula kuja koo ndoo lem nunga.» ²² Nawomi pa are ngonnum Rutu na: « Ngonn, maji kare e-nayn ke nje-kulaje laa ke dene ngaa maji kare dew ingai me mare ndoo te dang dda sei singa ang.» ²³ N-nayn ke nje-kulaje le Bowaje mba bburu ne ndereng ndo ke kula kuja teyn†, ke waa tunga. N-nayn ke mumeje.

3

¹ Mumeje Nawomi pa are na: «Ngonnum, maw m-sange ddew ta kare uwa roi ngaa ta kare isi ke maje. ² Ke bbasine, Bowaje ke aw ro nje-kulaje te laa ke dene teenn le to nuju leje le maa? Ne njaa na to teyn ke to bbal te til te neenn. ³ E-ndoko maann, e-ndeem ubbu, ula kubbu ke kura bbo aw lo to teyn te. Are nusa ne toyn, nay ne toyn bba ta e-toju roi. ⁴ Naw ta to nangê a, aa lo ke na to te ke maje. Goe te a, uwa ne gole te oo a, e-to nangê ko gole te a, ne njaa na toji ne ke a dda.»* ⁵ N-pa nare na: « Ma dda ne toyn ke e-pa arem.» ⁶ Noto naw bbal te le ngaa ñ-dda neje toyn ke mumeje pa are. ⁷ Bowaje usa ne ke ay ne ngaa ee ke ro-neel. Naw ñ-to mbor kande ko te ke to do jin te le. Rutu ngeyn jann jann ddee uwa ne gole te oo ngaa to nangê ko gole te. ⁸ Lo mongu nyenene ngaa Bowaje le ndebbe a turu rœ: Na ta koo a mare dene to ko gole te. ⁹ N-duju na: «Ei na wa?» Nila te na: «Ema Rutu nje-kula lei ke dene aann. Uwa ta kubbu lei ila do nje-kula te lei mba to tar lei ta tam to dene-ndubba.» ¹⁰ N-pa nare na: Ngonnun ke dene, Nje-kisi ke ndo ke ndo bbar tar ke maji doi te! Kula ddai ke guku neenn to ke dogole uta ye ke kete bbay, mba aw e-tubba go ngann basanje ke nje-ndooje wase nje ne-kingaje ang. ¹¹ Bbasine, ngonnum, are bbel ddai

* 2:20 Horo jiiipije te bbo dingaw oy a, ngokoen ee ke ddew mba taa dene laa, ke ne-kingaje laa.

† 2:23 Oo 1:22

* 3:4 Ne ke Rutu dda le toju to ñ-ndiki ta kare Buwaje ngame

ang. Ma dda ne toyn ke a dujum, mba dewje toyn ke bbe leje gereje to e-to dene ke maji nya. ¹² Tɔkoro njaa, to tar lem ta tai to dene-ndubba, a mare dew ke kula nuju laa to ngosi nya ke ngawije utam to. ¹³ E-to neenn. Lo are ke esin a bbo ñ-diki ta taai to dene-ndubba a na taai, a bbo ñ-ndiki ang a, ma taai ture te, Nje-kisi ke ndo ke ndo ee teenn! E-to neenn ndereng lo are. ¹⁴ Rutu to ko gol Bowaje te ndereng ta-lo-kare ngaa nin taar ke lo ke to pipi mba Bowaje ndiki kare dew gere to Rutu ddee lo to waa ke teyn te neenn ang. ¹⁵ N-pa nare na: E-ddee ke kubbu ke ngal ke roi teenn ke ne ta uwa tae ke maje. N-dda to ke baann ngaa noju teyn ke ne gol misan nungu me kubbu te le nunda doe te a, Bowaje le tel aw bbê. ¹⁶ Ruth tel ddee ro mumeje te ngaa mumeje le pa na: Na baann wa ngonnum? Noru gel neje toyn ke dingaw le dda mbata laa. ¹⁷ Nunn ne noju ne teyn le gol misan narem ngaa ñ-pa narem na: « A tel jii baa ro mumije te ang.» ¹⁸ Nawomi pa na: «Ngonnum e-nayn rom te neenn oo gel ne neenn bba, mba tar neenn goto bbokone njaa bba dingaw neenn a kila wure nangê.»

4

¹ Bowaje tee isi lo dda tar te ta ndoko te ddaka. A ta koo a dingaw ke to tar laa ta taa Rutu to dene-ndubba ke Bowaje pa tar laa le unda lo tee.* Bowaje pa na: « Ei neenn, e-ddee isi nangê neenn.» ² Bowaje bbar dingawje doku horo toku dewje te ke eeje me bbe teenn, ngaa pa na: « Isije neenn ngaa disije nangê.» ³ N-pa nare dew ke ee ke ddew ta taa Rutu to dene-ndubba le na: « Nawomi ke in bbe te ke Mowabe tel le aw labbe lo le ngokonje Elimeleke. ⁴ A ema, meje ta pa kare e-ndoko lo le kem dewje te ke isije neenn, ke kem toku dewje te neenn! A bbo e-ndiki ta ndoko a e-ndoko! A bbo a ta ndoko ang a, e-pa arem. Mba mare dew ke dang ke to tar laa ta ndoko lo le goto. Goi te bba to ema.» Dingaw le ila te na: «Ema njaa ma ndoko.» ⁵ Bowaje pa na: « Ndo ke a ndoko ne ndo le ji Nawomi te a to ndo ke a taa ne Rutu dene ke Mowabe ke to dene-ndubba, mba kare ri ngaweje ke oy mban nayn do ne-kingaje te laa.» ⁶ Dingaw ke to tar laa ta ndoko lo le pa na: « Ma ndoko lo le ang. Bbo m-dda baann a ma tuju ne-ndubba lem. E-ndoko lo ke to tar lem ta ndoko le to lei, ddew ke ma ndoko ne goto.» ⁷ Lew, do nange te ke Ijarayel, bbo dew a ta dda mare ne toke le, taa dene-ndubba wase toke le mbel naa mare ne a, dew ke kara oru ne-gol laa are ye ke

kara. Neenn le to tar-naji horo ngann le Ijarayelje te. ⁸ Dew ke to tar laa ta taa dene-ndubba le pa are Bowaje na: « E-ndoko ndoo le to lei!» Ngaa Buwaje oru ne-gol laa. ⁹ Bowaje pa are dewje ke toku, ke dewje toyn ke nange te ke Ijarayel na: « Bbokone e-toje to nje-tar najije woju do neje le Elimeleke, ke neje le kilyon, ke neje le Malon ke m-doko ji Nawomi te. ¹⁰ Rutu dene ke Mowabe ke to dene le Malon le njaa kara m-tae to dene lem. Ma kunda ne ko-ri ngaweje mba kare ri ngaweje le nayn horo ngakoenje te ddem, nayn horo dewje te ke aw isije lo dda tar te ta ndoko te ddem. E-toje to nje-tar-naji nejeenn bbokone.» ¹¹ Dewje toyn ke isije ta ndoko te le, ke dewje ke toku paje na: «N-toje to nje-tar naje njaa. Maji kare Nje-kisi ke ndo ke ndo dda bba are dene ke ande me key te lei to toke le Rasel, ke Leya, dede joo kem ke dundaje gel ngann le Ijarayelje nangê. Maji kare e-ddee to nje-ne-kinga nange te ke Eparata ta are rii bbar me Betelehem te. ¹² Maji kare ngannje ke Nje-kisi ke ndo ke ndo a kari ddew te le dene ke inga neenn ddaje are me key lei to ddew kara baa toke me key le Perese ke Tamar uje are Juda.» ¹³ Bowaje taa Rutu to dene laa ngaa ñ-mbon saa naa. Nje-kisi ke ndo ke ndo dda are Rutu uwa sem ngaa uju ngonn ke dingaw. ¹⁴ Deneje paje are Nawomi na: « Josuje gaji Nje-kisi ke ndo ke ndo ke rria a bbar nange Ijarayel te toyn. ¹⁵ Ngonn le a dda kare ubba singa ngaa, na dda sei ndo bbuka te lei mba, ngonn mumi ke ndikii nya a uje. Ngonn mumi le uta ngannje ke dingaw siri.» ¹⁶ Nawomi taa ngonn le ote kare te ngaa ñ-ddee to nje-ngem ngonn le. ¹⁷ Nje-ninn-key-mareje undaje ri ngonn le na: «Duju ngonn dare Nawomi!» N-bbareje na Obede. Obede le a to bo Ijayije, Ijayi le a to bo Dabbitije. ¹⁸ Ri nje ke gel Perese te le to toke be: Perese uju Heteseron, ¹⁹ Heteseron uju Ram, Ram uju, Aminadabe, ²⁰ Aminadabe uju Nason, Nason uju Salma, ²¹ Salma uju Bowaje, Bowaje uju Obede, ²² Obede uju Ijayi, Ijayi uju Dabbiti.

* 4:1 Oo 2.20

Maketuru le Ester Ester Es

Asurusu dda tōku kusu

¹ Tar ke ñ-dā maketuru te neenn, to ne ke nday dō ndoje te ke Asurusu ɔn dō bbeje kor kara ke dojoo gire siri. Bbeje ke unnje kute nange te ke Ende ndereng nange te ke Etiyopi. ² Dō ndoje teenn le tōku mbay Asurusu isi dō ngende-mbay te tōku bbe te ke ria na Suje. ³ Nō bbe bbal muta a, ñ-dā kusu ngaa ñ-bbar nje ke ta gōle te, ke nje-kulaje laa, ke mbamba ke bbe te ke Perese, ke Medi, ke tōku dewje, ke ngann-mbayje ke dō bbeje te le. ⁴ Kusu le dda neyn misan. Asurusu tōju ne-kingaje ke to bbal kon-bbe te laa ddem tōju tōku-mbange laa ddem. ⁵ Neyn misan nunga a, tōku mbay Asurusu tel dda mare kusu ndō siri bbay. Ñ-dā kusu le me ndoko key-mbay te wōju dō dewje ke bbe te ke Suje tōyn, nje-ne-kingaje, ke nje-ndooje tōyn. ⁶ N-toje pal kubbuje ke ngeng ke ndange nda ddem kase ddem erje te ke ria na marbere ke dosu to gajije. N-toje pal kubbuje le ke kula leenje ke nda, ke kulaje ke kase. N-toje kulaje le buwa eninga nare te. Dundaje ne-kisije ke ñ-dā ke ande ddem ke nare ddem, dō nange te ke ñ-dā ke erje dang dang ke kura. ⁷ Dōru koto ke ngoje ke ñ-dā ke ande dare dewje ayje. Gare ngoje le to dang dang. Koto ke ria na ven ula to maann, mba mbayje aw ɔsujje ngar toke baann. ⁸ Dewje ayje koto toke mede ndiki, mba tōku mbay unn ndue ta kare nje-ngem neje ke key laa ddaje ne ke me dewje ndikije. ⁹ Basti, dene le tōku mbay njaa kara dda kusu wōju dō dene mareje me key te le mbay Asurusu tō.

Asurusu ɔru ejōku-dō mbay dō Basti te

¹⁰ Ndō siri laa a, koto dda tōku mbay Asurusu ngaa rōe neele nya. Tōku mbay pa are *enukuje ke siri ke aw ddaje kula key laa. Ride na Mewuma, Bijita, Arbona, Bigita, Abageta, Jetar, ke Karkase. ¹¹ N-pa narede ta kare daw ñ-ddee ke dene laa Basti. Na kula ejōku-dō-mbay bba da ddee saa. Tōku mbay ndiki ta tōju mande le Basti dewje, ke ngann mbayje, mba ñ-mande nya. ¹² Enukuje le awje ndajije kula le tōku mbay le areje Basti. A Basti mbete ta ddee nō tōku mbay te ngaa wungu ɔn tōku mbay nya. ¹³ N-pa tar ke nje-ne-gereje ke isije mbore te, mba ke ndō tōyn bbo mare tar to key le mbay a, dede a daw ñ-mōseje, mba ñ-gereje ndu ddem, ñ-gereje ne ke maji kare tōku mbay dda ddem. ¹⁴ Ri nje-ne-gereje le na Karsena,

Setar, Admata, Tarsise, Merese, Marsena, ke Memukan. Dede siri le ñ-toje to nje ke ta-gol tōku mbay te. Disije nange te ke Perse ke Medi. N-toje to singa-mōngu tōku mbay ddem ñ-toje to dewje ke bo me bbe-kon te laa ddem. ¹⁵ Tōku mbay dujude na: « Ddew ndu te, sariya ddi a maji ta gange dō Basti dene te le mbay Asurusu ke mbete ta dda ne ke nula enukuje nare ñ-paje dare le wa?»

¹⁶ Memukan pa kem tōku mbay te, ke nje ke ta-gol-mbay te na: « Kula ke maji ang ke Basti dda neenn, ñ-dā ke tōku mbay ke kare baa ang. N-dā ke nje ke ta gol-mbay te tōyn, ke dewje tōyn ke bbeje te le tōku mbay Asurusu. ¹⁷ Mba deneje tōyn a kooje tar ne ke Basti dda le. Da dabbeje ngawdede, mba da paje na « Tōku mbay unn ndu kare ñ-ddee ke dene-mbay Basti nōe te, a Basti mbete le se ddi wa!» ¹⁸ Bbasine deneje le nje ke ta-gol mbay te ke Perse, ke Medi ke a kooje tar le Basti a ddaje ne toke baann ke de tō. Yeenn njaa a ddee ke dabbe naa ddem ke wungu ddem. ¹⁹ Bbo tōku mbay, e-ndiki a, ja kunn ndu ngaa ja kila ne mber. Ndu le a to ke ndō ke ndō. Ndu le a to horo nduje te ke Perse, ke Medi. Ndu le a kōku ddew Basti ta kare tee nōi te ngaa a koru ri ke to dene-mbay dō Basti te kare mare dene ke maji uta Basti. ²⁰ Bbo dewje ooje tar ndu neenn ke ngeng ke unn wōju dō bbe-kon lei tōyn a, deneje tōyn a bbelje ngawdede, nje ke to dewje ke bo, ke nje ke to dewje ke ten.»

²¹ Tar le neel tōku mbay, ke nje ke ta-gole te ngaa tōku mbay dda toke Memukan pa le. ²² Tōku mbay ula ke maketuru bbeje te tōyn. N-dā maketuru le ke gol maketuru le dewje kara kara, ke ndōn tar lede kara kara, mba kare dingawje tōyn ɔnje dō me key lede ngaa kare dingawje tōyn paje tar bbe lede.

2

Ester ddee to dene-mbay

¹ Go neje teenn le a, wungu le tōku mbay Asurusu gayn. Nole mee dō Basti te ddem dō ne te ke Basti dda ddem, dō ndu te ke dunn dō Basti te ddem. ² Nje-kulaje le tōku mbay paje na: « Maji kare n-sange ngannje ke dene ke mandeje nya ngaa gereje ngaw ang bbay jare tōku mbay. ³ Maji kare tōku mbay unda nje-kulaje laa ngann bbeje te tōyn ke me bbe-kon te laa kare ñ-mbōnje ngannje ke dene ke mandeje ngaa nayn gereje ngaw ang bbay. N-mbōnde lo-ngem-deneje te ke to tōku bbe te ke Suje ngaa Ege ke enuku a koo lo dode te ngaa na karede ne-mandeje. ⁴ Ngonn ke dene ke neel kem tōku mbay te a, a taa turu Basti.»

Tar neenn le neel tōku mbay ngaa nare ñ-
dda toke baann.

⁵ Mare Jiipi ke ria na Mardose ee tōku
bbe te ke Suje le. N-to ngonn le Yayir,
ngonn le Simeyi, ngonn le Kisi ke to
dew ke gel Benjami te. ⁶ Mardose le ee
horo dewje te ke tōku mbay Nebukanejar
uwade Jerusalem kara baa ke Yekoniya
ke to mbay ke Juda aw ke de Babilonn
to bbereje. ⁷ Adasa ke ria ke kara na
Ester to ngonn le ngokōn Mardose, nisi ke
Mardose. Bōeje, ke kōenje doyje. Ester le
mande nya. Go yo te le bōeje, ke kōenje
a, Mardose unne ngeme. ⁸ Goe te ke dila
mber ke ndu ke tōku mbay unn le a, ñ-
mbōn ngannje ke dene banya banya tōku
bbe te Suje ta kare Ege aa lo dōde te. Yeenn
a, ñ-ddee ke Ester lo-ngem deneje te kare
Ege ke to nje-ngem deneje aa lo dōe te tō.
⁹ Ester neel kem Ege te ngaa Ege ndiki ta
dda saa maji. Nare ne-mandeje, ke ne-
kusaje. Nare Ester nje-kulaje ke dene siri
ke ñ-mberede horo nje-kulaje te ke key-
mbay te. Nare lo-to ke maji Ester, ke nje-
kulaje laa ke dene me key-ngem deneje te
le. ¹⁰ Ester oṛu gel kuje ke to Jiipi le are dew
kara oo ang, mba Mardose ndeje nya ta
kare ñ-pa ang. ¹¹ Ndō tōyn Mardose aw ila
mbōr key-ngem-deneje le ta gere se Ester
to ke maje wase ddi a daw ñ-dda saa wa.

¹² Dunn bbal kara kare ngannje ke dene
le mōseje ne rōde ddew kara baa ke ndu ke
dunn. Dare ñ-ndemje ke wubbu ke ria na
mire neyn misan ngaa ñ-ndemje ke wubbu
ke ria na aromate, ñ-ddaje rōde ke ne-
mandeje dang dang neyn misan tō. Goe te
bba ngannje ke dene le kara kara a kawje
nō tōku mbay te. ¹³ Bbo ngonn ke dene in
lo-ngem deneje te ta kaw ke rō tōku mbay
te a, dare neje tōyn ke mee ndiki ta kare
naw ne key-mbay te. ¹⁴ Na kaw rō tōku
mbay te lo-kul te ngaa lo are a, da kaw
saa ke endō mare key-ngem-deneje te ke
Sasegaje aw aa lo ke dōe te. Sasegaje le
to enuku ke aw ngem dene-mōroje le tōku
mbay. Ngonn ke dene le a tel rō tōku mbay
te ang. Bbo tōku mbay ee ke bbo laa a, na
kula kare ñ-bbare ke ria bba na kaw rōe
te. ¹⁵ Ndō ke Ester a ta kaw rō tōku mbay
te ase. Ester le to ngonn le Abisayil ke
to ngokōn Mardose ngaa Mardose ngeme.
Ester duju mare ne dang ang, a ne ke Ege
ke to enuku nje-ngem deneje le tōku mbay
pa are njaa ñ-duju. Dewje tōyn ooje Ester
ke kem ke maji. ¹⁶ Asurusu on bbe bbal
siri laa a, daw ke Ester dundae key-mbay
te ke neyn ke ria na Tebete. ¹⁷ Tōku mbay
ndiki Ester uta kese deneje tōyn ngaa ndiki
ta dda saa maji uta kese ngannje ke dene
tōyn ke gereje ngaw ang bbay. Nula ejōku-
dō-mbay dō Ester te ngaa nunda Ester turu
Basti te. ¹⁸ Tōku mbay dda tōku kusu wōju

dō Ester. N-bbar nje ke ta-gōle te, ke nje-
kulaje laa. Nōru lambō dō dewje te ke
eeje bbeje te ngaa ñ-kayn ne dewje, mba
mbayje aw osuje ngar toke baann. ¹⁹ Gol
joo laa ke ñ-mbōn ngannje ke dene ke
gereje ngaw ang bbay a, Mardose aw dda
kula lo taa nje-mbaje te ke me key-mbay te.
²⁰ Ester oṛu gel kuje ke to Jiipi le are dew
kara oo ang, ddew kara baa toke Mardose
ndeje ne. Ester aw dda ne ke turu ndu
Mardose toke naw ñ-dda kare te ke nisi ne
saa.

*Mardose tee ke gel dewje ke aw mōseje
ta tōl Asurusu*

²¹ Kare te ke Mardose aw dda kula lo taa
nje-mbaje te key-mbay te a, enukuje joo
ke aw ddaje kula key-mbay te aw mōseje
tar ta tōl tōku mbay, mba wungu onde
dōe te nya. Ride na Bigitan de ke Terese.
²² Tar le oso mbi Mardose te ngaa pa are
Ester oo. Ester ndaji are tōku mbay ke ri
Mardose. ²³ Duru gel tar le a, to tōkoro.
N-to enukuje le kar kake te ngaa ñ-tōde.
N-dda tar neenn kem tōku mbay Asurusu
te me maketuru te ke daw ñ-dda tarje te
daw ñ-ngem.

3

Tar le Amann de ke Mardose

¹ Go neje te ke ndayjeenn le a, Asurusu
unn Amann undae lo kula te ke bo. Amann
le to ngonn le Amedata, dew ke me nuju
te le Agaje nare Amann ddee dew ke bo
ngaa nundae dō nje ke ta-gōle te tōyn.
² Nje-kulaje tōyn ke lo taa nje-mbaje te ke
me key-mbay te aw osuje gōlde nangēngaa
daw dulaje dōde nangē nō Amann te, mba
tōku mbay njaa unn ndue ta kare ñ-ddaje
toke baann. A Mardose kara baa mbete ta
kōsu gōle nangē ddem ta kula dōe nangēnō
Amann te ddem. ³ Nje-kulaje ke key-mbay
te ke eeje ta ndoko te dujuje Mardose na:
«Mbata ddi bba ñ-mbete ta dda ne ke turu
ndu ke tōku mbay unn wa?» ⁴ N-dujuje
tar neenn Mardose ke ndō tōyn, a Mardose
oo tar lede ang. Mardose le pa arede
na gel ne to Jiipi. N-paje dare Amann
ta koo se Mardose a turu ddew laa ang
wa. ⁵ Amann gere to Mardose aw osu gōle
nangē ang ddem ula dōe nangēnōe te ang
ddem a, wungu oen. ⁶ N-pa dare Amann
na Mardose to Jiipi. Yeenn a, Amann ndiki
ta tōl Mardose kara baa ang. Naw ñ-sange
ddew ta tōl Jiipije tōyn ke isije bbe-kōn te
le tōku mbay Asurusu. ⁷ Bbal dōku gire joo
ke tōku mbay Asurusu on bbe, ke neyn ke
dongōr ke ria na Nisan a, Amann ndōn ne
mba gere ndō, ke neyn ke maji boy mba
dda ne ne ke naw neje le. Elemtēen oso dō
neyn te ke ria na Adar, to neyn dōku gire
joo laa.

Tōku mbay unn ndu kare ñ-tól Jiipije

⁸ Amann pa are tōku mbay Asurusu na: « Mare dewje ke gelde to dang saneje naa bbeje te tōyn me bbe-kon te lei. Ddew ndu te lede, ñ-toje dang ke kese dewje ngaa ñ-ddaje ne ke turu ndui ang. Ase kare inyade are disije ddekeke ang. ⁹ Tōku mbay, bbo e-ndiki a, e-dda mare ndu me maketuru te are ñ-tól dewje neenn tōyn. Tōku mbay, bbo ñ-tolde tōyn a, ma tura kande nare doro dōku kare nje ke ta-gōli te kare dilaje lo-ngem nare te lei.» ¹⁰ Tōku mbay oru eninga ke ngonn-jia te are Amann ke to nje-baan le Jiipije. Amann le to ngonn le Amedata, dew ke me nuju te le Agage. ¹¹ Tōku mbay pa are Amann na: « Inya nare lei. Minya dewje le me jii te. E-dda ne tōyn ke me ñdiki ke de.»

¹² Ndo dōku gire muta le dongor neyn a, tōku mbay bbar nje-ddaje maketuru ke me key-mbay te ngaa ñ-dda ndu ke Amann unn le me maketuru te. Dula ke maketuru le dare nje-ddaje kula turu tōku mbay te, ke ngann mbayje ke isije bbeje te tōyn. Dula ke maketuru le dare gel dewje kara kara tōyn ke bbe-kon te le Asurusu. N-dda maketuru le ke gōl maketuru, ke ndon tar le dewje ke isije bbeje te kara kara. N-dda maketuru le ke ri Asurusu ngaa dunda endaji eninga laa maketuru te le tō. ¹³ Dare maketuru le ngann nje-kulaje awje ne bbeje te le tōku mbay tōyn. Maketuru le unn ddew ta kare ñ-tól Jiipije ngaa ta ñ-rasede tōyn: ngann basanje, ke ngann mandeje, bbukaje, ngannje, ke deneje. Da tōlde ndo kara baa, ke ndo dōku gire muta le neyn ke ria na Adar ke to neyn dōku gire joo laa. Da koto neje lede tō. ¹⁴ N-gem mare maketuru le ta kila ne mber bbeje te kara kara, ta kare disije perere mba ngina ndo le. ¹⁵ Tōku mbay unn ndu ngaa ngann-nje-kulaje teeje ke ngoru awje. Dila mber ke ndu le me tōku bbe te ke Suje. Kare teenn tōku mbay de ke Amann disije mba kay koto. A dewje ke bbe te ke Suje aw noje.

4

Jiipije ndingaje ndoo ngaa mbeteje ne-kusa

¹ Mardose oo tar neje ke daw ñ-dda le. N-tir kubbu rōe te, nula kubbu ndoo ngaa nunda bu rōe te ngaa ñ-tee naw me bbe te. Nuru ekii ke wungu. ² N-ddee ke kubbu ndoo le, nar no key-mbay te, mba dew ase kande key-mbay te ke kubbu ndoo ang.

³ Jiipije ke bbeje te kara kara, ke Jiipije ke isije loje te tōyn ke dila mber ke ndu ke mbay unn le ke te, daw ñ-ndingaje ndoo. N-mbeteje ne-kusa, ñ-noje ngaa ñ-ndingaje rōde. Mareje nya ulaje kubbu

ndoo ngaa toje do bu te. ⁴ Nje-kulaje le Ester ke toje to ngann mandeje, ke enukuje ke aw ngemeje ddeje paje tar le are. Me Ester tuju nyom. Ester ula ke kubbuje ta kare Mardose tōru kubbu ndoo ke rōe te a ula. A Mardose mbete ta kula kubbuje le. ⁵ Ester bbar mare enuku kara ke aw ngeme ke ria na Atake. N-pa nare ta kare naw ñ-duju Mardose se ddi a to wa? Mbata ddi bba ñ-dda ne toke baanne wa? ⁶ Atake tee aw inga Mardose ndake lo te no key-mbay te. ⁷ Mardose oru gel neje tōyn ke ingae, ke tar kor nare ke Amann unn ndue ta kila lo-ngem nare te le tōku mbay, mba kare ñ-tól Jiipije. ⁸ Nare Atake mare maketuru ke dila ne mber me bbe te ta rase ne Jiipije le. N-pa are Atake ta kare ñ-tōju maketuru le Ester, ta nōru ne gel neje tōyn ke aw nja nare. N-dda kōkōro Atake ta kare ñ-pa nare Ester aw ro tōku mbay te aw duje, ta kare noo kem-to-ndoo lede ngaa ta kare ñ-dda me-maji ke ngakonde Jiipije. ⁹ Atake ddee pa go tarje le Mardose le are Ester. ¹⁰ Ester ula Atake bbay ta kare ñ-pa nare Mardose na: ¹¹ « Nje-kulaje le tōku mbay tōyn, ke dewje tōyn ke ngann bbeje te ke me bbe-kon te le tōku mbay gereje tar ndu ke tōku mbay unn woju do dewje tōyn. Ndu le na: Dene wase dingaw ke tōku mbay bbare ang a tee no tōku mbay te me key te laa, a kinga yo. Dew ke tōku mbay njaa ula kake laa ke ñ-dda ke ande are bba a kinga yo ang. A ema, tōku mbay bbare rōe te ang ase neyn kara ngaa.» ¹² Atake aw pa tarje le Ester le are Mardose. ¹³ Ngaa Mardose tel ula are Ester bbay na: « Eje to mba kake ee me key te le mbay bba a nayn ke tebbe horo Jiipije te wa? ¹⁴ Bbo oru tai e-pa tar bbasine neenn ang a, Jiipije a teeje ta yo te ke ddew ke dang. A ei, a koy ngaa kose a goto. A du ang, mba ne ke toke be a aw ne key-mbay te.» ¹⁵ Ester tel ula are Mardose na: ¹⁶ « Aw mbon Jiipije tōyn ke me bbe te ke Suje. Inyaje ne-kusa woju tar dom. Ndo muta, ke til muta usaje ne ang ddem ayje maann ang ddem. Ema, ke nje-kulaje lem, ja kinya ne-kusa, ke maann ddew kara baa toke baann tō. Yeenn a, ma kaal do ndu ke tōku mbay unn le ngaa ma kaw rōe te. Bbo ase kare moy a, ma koy.» ¹⁷ Mardose aw dda ne tōyn ke Ester are ñ-pa dare.

5

Ester aw ro tōku mbay te

¹ Ndo muta ke Jiipije inyaje ne-kusa, ke maann le ase. Ester ungu ne-mandeje le deneje le mbayje rōe te ngaa naw nar ndake lo te, no key te le tōku mbay. Ndake lo le aa naa ke lo-kisi le tōku mbay. Tōku mbay isi ngende-mbay te laa ke aa lo ke ta

ndoko kande key-mbay te le. ² Kake tōku mbay oo Ester ke ar ndake lo te ddaka le a, kare teenn njaa n̄-ndiki ta dda saa me-maji. Tōku mbay ula kake laa ke uwa jia te are Ester. Kake le n̄-dda ke ande. Ester nja aw uwa ta kake le tōku mbay le. ³ Tōku mbay pa are na: « Ddi wa, dene-mbay Ester? Ddi a e-ndiki wa? Ne tōyn ke e-ndiki a, ma kari, to debbe bbe-kon lem njaa kara ma kari.» ⁴ Ester ilae te na: « Tōku mbay, bbo oo maji a, e-ddee ke Amann bbokone kusu te ke m-dda wōju dōe.» ⁵ Tōku mbay pa na: « Areje Amann tel ke tar dō ne-bbar te le Ester ke ngōru.» Tōku mbay de ke Amann n̄-ddeje kusu te ke Ester dda le. ⁶ Kare te ke daw dayje koto ke ria na ven a, tōku mbay duju Ester na: « Ddi a e-duju wa? Ne ke e-duju a, ma kari. Ddi a e-ndiki wa? Ne tōyn ke e-ndiki a, ma kari, to debbe bbe-kon lem njaa kara ma kari.» ⁷ Ester ila te na: « Ne ke m-duju le wa? Ne ke m-ndiki le wa? ⁸ Tōku mbay, bbo e-ndiki ta dda sem me-maji ngaa oo maji ta karem ne ke m-duju, ke ne ke m-ndiki a, maji kare e-ddee ke Amann kusu te ke ma dda bara bbay, a ma pa ne ke m-ndiki kari.»

Amann aw sange ddee ta tōl Mardose

⁹ Ndōe teenn le Amann tee key le Ester ke rō-neel ngaa rōe ndōō. A ta koo a, Amann oo Mardose lo-taa-mbaje te le tōku mbay. Amann aw ddee a, Mardose in taar ang ddem ii rōe ang ddem. Yeenn a, wungu on Amann nya dō Mardose te. ¹⁰ Amann ore wure aw key laa. Nula n̄-bbar nje-buwakuraje laa, ke dene laa Jerese. ¹¹ Amann tura go neje ke maji ke ninga, ke kor ngannje ke nuju, ke neje ke maji tōyn ke tōku mbay dda saa ngaa unne undae dō ngann mbayje te, ke dō nje-kulaje te ke key-mbay te. ¹² Dōe te, Amann pa na: « Ema ke karem baa njaa dene-mbay Ester bbarem ke tōku mbay kusu te ke n̄-dda bbokone. Ema le bbay a n̄-bbarem ke tōku mbay kusu te ke bara. ¹³ A bbo ta kare moo Mardose ke to Jiipi aw dda kula lo-taa-mbaje te key-mbay te a, nejeenn tōyn to mare ne kem te ang.» ¹⁴ Jerese dene le Amann, ke nje-buwa-kuraje le Amann tōyn n̄-paje dareje na: « Maji kare are duru kake ke ndew ase dō-kōbbu-dew dōjoo gire mi taar, ta bara ke endōō a, e-pa are tōku mbay are n̄-tōl Mardose dō kake te le. Yeenn a, a kase ta kaw ke tōku mbay kusu te le ke rō-neel.» Tar le neel Amann ngaa nare duru kake le taar.

6

Mardose ddee bo kem tōku mbay te

¹ Tile teenn bbi oru kem tōku mbay ang. Nare n̄-ddee ke maketuru ke daw n̄-dda tarje me te daw n̄-ngem. Nare n̄-tura

maketuru le nōe te. ² N-tura maketuru le a, dinga tar le enukuje ke toje to nje-ngemje ta key le tōku mbay, Bigitan de ke Terese. Dede joo ke dunguje tar me naa te ta tol tōku mbay Asurusu bba Mardose uku me tare are tōku mbay le. ³ Tōku mbay pa na: « Ddi a n̄-dda dare Mardose, mba kosu ne gaje wa?» Nje-kulaje ke me key te le tōku mbay paje na: «N̄-dda ne kara dare ang nyom.» ⁴ Tōku mbay duju tar na: « Na ee me ndoko te ddaka wa?» Kare teenn Amann in me ndoko te me key-mbay te aw ddee ta pa kare tōku mbay kare n̄-tōl Mardose dō kake te ke nare n̄-mōse wōju dōe. ⁵ Nje-kulaje le paje na: « Amann a ar me ndoko te ddaka.» Tōku mbay pa na: « Areje nande key!» ⁶ Amann ande key-mbay te ngaa tōku mbay duje na: « Ddi a da dda kare dew ke tōku mbay ndiki ta kosu gaje wa?» Amann eje mee te na: « Ema njaa tōku mbay ndiki ta kosu gajim ma se na dang bbay wa?» ⁷ Amann pa are tōku mbay na: « Tōku mbay ndiki ta kosu gaji mare dew wa? ⁸ Maji kare tōku mbay are dunn kubbu lei ke aw ula, ke sunda ke aw aal ngaa are dunda ejokudō-mbay dō sunda te le. ⁹ Maji kare are kubbu le, ke sunda le mare dew ke ngeng horo nje ke ta-goli te. Na kula kubbu dew ke e-ndiki ta kosu gaje le. Na kundae dō sunda te nja saa me bbe te ke Suje ngaa na kila mber nōe te na: Ne ke daw n̄-dda ke dew ke tōku mbay ndiki ta kosu gaje a neenn bbo!» ¹⁰ Tōku mbay ila Amann te na: « Unn kubbu le ta uwa sunda le toke e-pa neenn njange. E-dda toke baann ke Mardose ke to Jiipi ke isi lo-taa-mbaje te. Are mbita ne tōyn ke e-pa neenn kara oso nange ang.» ¹¹ Amann unn kubbu, ngaa uwa sunda le tōku mbay. Nula Mardose kubbu le ngaa nundae dō sunda te n̄-nja saa me bbe te ke Suje. Nila mber no Mardose te na: « Ne ke daw n̄-dda ke dew ke tōku mbay ndiki ta kosu gaje neenn bbo!» ¹² Goe te a, Mardose tel aw lo kula te laa key-mbay te guku. A Amann tō dōe ke kubbu ngaa tel key laa ke ngōru toke le dew ke yo tole. ¹³ Amann oru gel ne ke ingae le are dene laa Jerese, ke nje-buwa-kuraje laa. Nje-buwa-kuraje laa, ke dene laa paje areje na: « Bbo Mardose ke unn kutu ta ddee ngonn nōe te to Jiipi a, mare ne dang ke a dda mba kutae ne goto. A tel ke guku nyom no Mardose te.» ¹⁴ Daw n̄-paje saa tar bbay a, enukuje le tōku mbay ddeje. Duwaje Amann dawje saa ke tōku kusu te ke Ester dda.

7

Ester tee ke gel Amann ngaa Amann inga yo

¹ Tòku mbay de ke Amann ñ-ddeeye mba kusa ne ke dene-mbay Ester dda. ² Ndo joo laa, tòku mbay duju Ester bbay kare te ke daw dayje koto ke ria na ven na: « Dene-mbay Ester, ddi a e-duju wa? Ne ke e-duju a, ma kari. Ddi a e-ndiki wa? Ne toyn ke e-ndiki a, ma kari, to debbe bbe-kon lem njaa kara ma kari.» ³ Ester ila te na: « Tòku mbay, bbo e-ndiki ta dda sem me-maji tókoro, toke e-ndiki a, ne ke m-duju a neenn: Tar tebbe lem, ke le nje ke lem Jiipije. ⁴ Ema, ke nje ke lem ñ-labbeje ta kare dewje tólje, raseje, rebbeje toyn. Bbo to ñ-labbeje to, bbereje ke dingaw, ke bbereje ke dene a, ma pa tar ang, mba yeenn ase ta joku ne mbay ang.» ⁵ Tòku mbay Asurusu duju Ester na: « Na ee ke keje ke baann mee te wa? Nee dda wa?» ⁶ Ester ila te na: « Nje-baan leje le to Amann, nje-me-majang!» Me Amann unda do binya no tòku mbay te, ke no dene-mbay te. ⁷ Wungu on tòku mbay ngaa tusu ne-kusa le inya ngaa tee ddaka aw me ndoo putu kakeje te ke to me ndoko key-mbay te. Amann nayn me key te le Ester. Naw ñ-dda kókoro Ester, mba kare nare tòku mbay tole ang, mba Amann gere to tòku mbay a kare ñ-tol ne. ⁸ Amann tee oso do ne-kisi te ke Ester ndoju roe te. Kare teenn njaa tòku mbay in me ndoo putu kakeje te ddaka ande me key te ke Ester dda kusu te le. Tòku mbay pa ke taar na: « Doe teenn, ñ-tel ta kuwa dene-mbay ke singa to saa kem te me key te neenn bbay wa?» Tar nayn ke ta tòku mbay te bbay a, ñ-to kem Amann. ⁹ Mare enuku ke ria na Arbona pa kem tòku mbay te na: « Amann are duru kake taar no key te laa mba tol ne Mardose, Mardose ke pa tar are tòku mbay tee ne ta yo te le. Kake le ndew ase do-kobbu dew dojoo gire mi.» Tòku mbay pa na: « Aw ilaje kula gose te e-toje kake te le areje noy!» ¹⁰ Daw ñ-tol Amann do kake te ke Amann moše woju do Mardose le. Yeenn ngaa wungu le tòku mbay gayn.

8

Tòku mbay unn ndu ke maji woju do Jiipije

¹ Ndoe teenn njaa tòku mbay are Ester key le Amann ke to nje-baan le Jiipije. Ester pa are tòku mbay na Mardose to Jiipi ngaa tòku mbay ula are Mardose ddee noe te. ² Tòku mbay oru eninga ngonni-ji ke nare Amann bba ñ-tel ñ-taa guku le nare Mardose. Goe te a, Ester unn Mardose to nje-ngem neje ke key le Amann.

³ Ester nayn do tar teenn ang, noso nangèno tòku mbay te ñ-no ngaa ñ-duju tòku mbay kare noo kem-to-ndoo le Jiipije, ta kare tòku mbay mbete me-majang le

Amann, dew ke me nuju te le Agage ke a ta tol ne Jiipije le. ⁴ Tòku mbay ula kake laa ke ñ-dda ke ande are Ester. Yeenn ngaa Ester in taar ar no tòku mbay te. ⁵ Ester pa na: « Bbo oo maji ngaa e-ndiki ta dda sem me-maji, bbo ne ke ma duju neenn to ke dogole a, are ñ-dda maketuru ñ-tuju ne maketuru ke Amann ke to ngonn le Amedata, dew ke me nuju te le Agage dda mba kare ñ-tol ne Jiipije toyn ke isije bbeje te lei le. ⁶ Ma koo ne-wungu ke a ta koso do nje ke lem te ke kem toke baann wa? Ma kisi kaa nje ke lem be kare kode tunga toke baann wa?»

⁷ Tòku mbay Asurusu pa are Ester de ke Mardose ke to jiipi na: « Mare Ester key le Amann ngaa mare ñ-to kula gosu Amann te ñ-to kula gose te ñ-to kake te dare oy woju do Jiipije ke Amann a ta tolde. ⁸ Maketuru ke ñ-dda ke ri tòku mbay ngaa dunda endaji eninga le mbay doe te mban, da tel turu ang ngaa. Baann a, sese njaa e-ddaje tar ke maji woju do Jiipije me mare maketuru te ke rim ngaa ta undaje endaji eninga lem maketuru te le.»

⁹ Ndoe teenn njaa, ke ndo dojoo gire muta le muta le neyn ke ria na Siban, dula ñ-bbar nje-ddaje maketuru le tòku mbay. Mardose pa tar woju do Jiipije ngaa ñ-ddaje tar le maketuru te. Dulaje ke maketuru le dare nje-kon-bbeje, ke ngann mbayje toyn ke onje do bbeje, bbeje kor kara ke dojoo gire siri ke unn kute Ende ndereng Etiyopi. N-dda maketuru le ke gol maketuru le dewje ke bbeje te ddem ke ndon tar le dewje ke bbeje te kara kara ddem. N-dda maketuru le ke gol maketuru ddem ke ndon tar le Jiipije ddem dula ne darede to. ¹⁰ N-dda maketuru le ke ri tòku mbay Asurusu, dunda endaji eninga laa doe te ngaa dula ne nje-sundaje, sundaje le tòku mbay ke ñ-ngemde dang. ¹¹ Tar ke ñ-dda maketuru te le na: « Tòku mbay are ddew Jiipije toyn ke eeje bbeje te, ta kare ñ-mbonje naa, ta ñ-ddaje ddo dode te, ta ñ-tólje nje-ddoje ke ñ-ngemde dang. ¹² Nare Jiipije ddew ta kare ñ-ddaje neenn le bbeje te toyn ke Asurusu on doe ndo kara baa, ke ndo doku gire muta le neyn ke ria na Adar ke to neyn doku gire joo. ¹³ N-ngem mare maketuru le ta kila ne mber kare dewje toyn, mba kare maketuru le ddee to ndu ke tòku mbay unn kare Jiipije isije perere ndoe teenn le ta kila bare lede.» ¹⁴ Kake tòku mbay unn ndue a, ngann-nje-kulaje aalje sundaje le tòku mbay ke ñ-ngemde dang le. Dinje me key-mbay te ñ-teeje ngaa dawje ke ngoru-ngal. Goe te a, dila mber ke maketuru le me tòku bbe te ke Suje.

¹⁵ Dula Mardose kubbu le mbayje ke kase ddem nda ddem, ke kubbu kul ke nda ddem kase ddem. Dunda ejokudo le mbayje ke ñ-dda ke ande dœ te. Dewje ke isije toku bbe te ke Suje ilaje ko ngaa ddaje ro-neel. ¹⁶ Ro Jiipije nelde nya. To toke ndo tete ddo lede. ¹⁷ Bbeje kara kara, ke bbuka bbeje toyn, ke loje toyn ke dila mber ke ndu ke toku mbay unn ke te, Jiipije ddaje ro-neel, ñ-ddaje ne-kusa ke bo dusaje ngaa ñ-ddaje kusu. Mare dewje nya ke me bbekon te le Asurusu telje rode Jiipije, mba ñ-bbelje Jiipije nya.

9

Jiipije tolje nje-baanje lede

¹ Ndo doku gire muta le neyn ke ria na Adar ke to neyn doku gire joo laa le ase. To ndo ke nje-baanje le Jiipije a ta ddaje ne ke turu ndu ke toku mbay unn dongor. Nje-baanje le Jiipije undaje mede ta kutade ke ddo. A ne turu are Jiipije a utaje nje-baanje lede ke ddo. ² Me bbeje te toyn ke toku mbay Asurusu on dœ, Jiipije mbonje naa mba dda ddo ke nje ke ndikije ta ddade maji ang. Dew kara ase kar node te ang, mba dilaje bbel me dewje te toyn. ³ Nje ke ta-gol toku mbay te toyn, ke ngann mbayje, ke nje ke toku mbay undade to nje-kulaje do bbeje te, darje go Jiipije te, mba ñ-bbelje Mardose nya. ⁴ Mardose ddee dew ke bo me key-mbay te ngaa ria bbar me bbeje te toyn ke Asurusu on dœ. Mardose ddee dew ke bo ke kete kete.

⁵ Jiipije ddaje dewje ke mbetede toke mede ndiki. N-tolje nje-baanje lede ke toku kiya ngaa ñ-rasejede. ⁶ Jiipije tolje dewje kor mi me toku bbe te ke Suje. ⁷⁻¹⁰ Jiipije tolje ngann le Amann nje-baan le Jiipije ke to ngonn le Amedata le, a dotoje ne-kingaje lede ang. Ri ngann le Amann le na Parsanadata, Dalpon, Asepata, Porata, Adaliya, Aridata, Parmaseta, Arisayi, Aridayi, Bayejata. ¹¹ Ndoe teenn njaa dula ke kor dewje ke Jiipije tolde me toku bbe te ke Suje dare toku mbay. ¹² Toku mbay pa are dene-mbay Ester na: « Me toku bbe te ke Suje baa bbay a Jiipije tolje dewje te kor mi ddem ngann le Amann ke doku ddem neenn a, baann a Jiipije tolje dewje kese bbeje te ke bbekon te le wa! A bbo e-ndiki ta dujum mare ne bbay a, ma kari, ma dda ne toyn ke mei ndiki.» ¹³ Ester ila te na: « Toku mbay, bbo oo maji a, are ddeew Jiipije ke Suje ddaje ne bara ke turu ndu mbay toke ñ-ddaje bbokone neenn. Ngaa ta ñ-na ninn ngann le Amann ke doku kake te taar.» ¹⁴ Toku mbay unn ndue kare ñ-dda toke baann. Dila mare mber toku bbe te Suje ngaa ñ-na ninn ngann le Amann

ke doku le kake te taar. ¹⁵ Jiipije ke Suje mbonje naa ke ndo doku gire so le neyn ke ria na Adar. N-tolje dewje kor muta me bbe te le. A dotoje ne-kingaje lede ang.

¹⁶ Jiipije ke isije kese bbeje te me bbekon te le mbonje naa mba dda ddo dode te to. N-tubbaje nje-baanje lede dode te ke ddang ngaa ñ-tolje nje ke ndikide ang doro dosiri gire mi. A dotoje ne-kingaje lede ang. ¹⁷ Neenn le nday ke ndo doku gire muta le neyn ke ria na Adar. Ndo doku gire so laa a, ddo gayn. Ndoe teenn njaa ñ-ddaje ne-kusa ke bo dusaje ngaa ñ-ddaje ro-neel. ¹⁸ A Jiipije ke Suje ke ilaje bare lede ke ndo doku gire muta, ke ndo doku gire so uwaje rode ke ndo doku gire mi laa. Ndoe le to ndo ke ñ-ddaje ne-kusa ke bo dusaje ngaa ñ-ddaje ro-neel. ¹⁹ Gele ke neenn bba Jiipije ke isije bbeje te aw ddaje kusu ke ndo doku gire so le neyn ke ria na Adar. N-ddaje ne-kusa ke bo dusaje, ñ-ddaje ro-neel ngaa dulaje ke ne dareje naa.

Jiipije ilaje ndo kusu ke ria na Purim

²⁰ Mardose dda tar neje ke nday le maketuru te. Goe te a, nula ke maketuru le nare Jiipije toyn ke isije bbekon te le toku mbay Asurusu. Dede ke bbeje te ke ngosi ddem ddew ew ddem. ²¹ N-dujude ta kare ñ-ddaje kusu ke bbal toyn, ke ndo doku gire so, ke ndo doku gire mi le neyn ke ria na Adar. ²² Me ndoje teenn le Jiipije tubbaje nje-baanje lede dode te ke ddang. Me neyn teenn le mekon le Jiipije tel koko ngaa ndinga-ndoo lede tel kusu. To maji kare ñ-ddaje kusu ngaa ñ-ddaje ro-neel, to maji kare dulaje ke ne dare naa ngaa dareje ne nje-ndooje. ²³ Jiipije ooje ndu Mardose. N-ddaje kusu le gol kara ngaa kusu le tel to ne-ji-bbe lede.

²⁴ Mardose ole me Jiipije do tar te le Amann na: Amann ngonn le Amedata, dew ke me nuju te le Agaje, nje-baan le Jiipije ndiki ta tolde. N-dda elemteen mba gere ne ndo ke na tol ne Jiipije toyn. ²⁵ A Ester aw inga toku mbay ngaa nunn ndu, ñ-dda ndu le maketuru te ta kare ñ-dda ke Amann ne ke Amann ndiki ta dda ke Jiipije. Yeenn bba ñ-to kula gosu Amann te ñ-to kake te taar dare noy ngaa ñ-tol nganne ñ-naa ninnde kake te ke duru taar. ²⁶ Gele ke neenn bba daw ñ-bbar ne ri ndo kusu le na Purim, mba Purim le in me kande tar te ke to Pur*. Jiipije ooje tar ke Mardose dda maketuru te le ke maje, ñ-ngemje neje ke dooje ke kemde ddem neje ke ingajede ddem. ²⁷ Jiipije ddaje kusu le to ne-ji-bbe lede woju dode njaa, woju do ngande ngaa woju do dewje toyn ke a ddaje rode Jiipije. Da ddaje kusu le ndo joo bbal ke bbal ddew

* 9:26 9.26 Pur: Kande na elemteen.

kara baa toke Mardose pa arede maketuru te.

²⁸ Dewje toyn ke da kujude ndo te ke guku, dingawje, ke nje-ke lede kara kara toyn ke to Jiipije ke isije bbeje te kara kara toyn, ke bbuka bbeje te kara kara toyn me bbe-kon te le Asurusu a ddaje kusu me ndoje teenn. Maji kare Jiipije, ke ngannde dinyaje kusu neenn le ang ddem dare mede oy do ne ke nday le ang ddem.

²⁹ Ester dene-mbay ke to ngon le Abiyayil de ke Mardose ke to Jiipi n-ddaje maketuru gol joo laa, mba pa ne tar ke ndu ke mongu do maketuru te ke dongor, ke do tar kusu te ke to Purim, kare Jiipije ooje to tar ndam ang. ³⁰ Dulaje ke maketuru dare Jiipije toyn ke isije bbeje te kor kara ke dojoo gire siri ke me bbe-kon te le toku mbay Asurusu. Tarje ke me maketuru te le, to tar ke ta kare disije ke me-wul-lom ddem kare Jiipije ddaje ne ke gate gate ddem.

³¹ Maketuru le are ddew Jiipije ta kare n-ddaje kusu ke ria na Purim ke ndoe ndoe ddew kara baa toke Mardose de ke Ester n-ddaje maketuru te. Ndu le to woju dode, ke ngannde toke le ndu ke dunn dongor ta mbete ne-kusa, ke ta dda ndoo. ³² Tarje le Ester toju to tar kusu Purim le to tar ke tokoro ngaa n-dda tare me maketuru te.

10

Doboyin tar

¹ Toku mbay Asurusu unn ndu are dewje ke me bbe-kon te laa, ke dewje ke isije do dere maannje te ukaje lambo. ² Tar singamongu le toku mbay, tar ne-dingawje toyn ke n-dda, ke tar le Mardose ke nare ddee dew ke bo, tarjeenn toyn n-dda me maketuru te ke daw n-dda tarje le mbayje ke Medi, ke Perese te daw n-ngem. ³ Mardose njaa to joo le dew ke bo go toku mbay Asurusu te me bbe-kon te le. Jiipije nya ndikeje ngaa bbeleje. N-sange kisi-maji le Jiipiji ngaa n-dda nare nje ke gele te isije ke me-wul-lom.

Maketuru le Jonase

Jonase

Jn

Jonase ndiki ta kayn Nje-kisi ke ndo ke ndo

¹ Nje-kisi ke ndo ke ndo pa tar are Jonase, ngonn le Amitay na: ² « In taar, aw Ninibe ke to toku bbe, ila mber are dewje ke me bbe te le, mba me-maji ang lede tee nom te.» ³ Jonase in taar mba kayn kaw Tarsise ddew ew ke Nje-kisi ke ndo ndo. N-ddisi naw Japa ngaa ninga mare toku to ke aw aw ke Tarsise, nuka to le ngaa nal ke dewje ke Tarsise mba kaw ddew ew ke Nje-kisi ke ndo ke ndo.

⁴ A Nje-kisi ke ndo ke ndo are toku lel ula do ba te ngaa bamburanbo in do ba te le. To le a ta tete danna. ⁵ Bbel dda nje-yelje-to le. Dede kara kara toyn daw n-nojje ke ro korje te lede ddem, n-tilaje ne-kotoje ke me to te le maann mba kare toku to le wole. Jonase ddisi kete aw kutu to te le beer to nangê ngaa bbi tole. ⁶ Mbay le nje-yelje to le ddee saa ngosi ngaa pa are na: « Mbata ddi bba aw e-tibbi wa? In taar, e-ro ke ro kor te lei! A du ang, wungu laa ke doje te a gayn a ja koyje ang.» ⁷ Nje-yelje to le paje areje naa na: « E-ddeje areje n-ddaje elemteen mba gere ne dew ke ila ndo doje te neenn.» N-ddaje elemteen le ngaa elemteen le oso do Jonase te. ⁸ Yeenn a, n-paje dareje na: «E-pa areje joo na njaa gate a to nje-kila ndo doje te neenn wa? Aw dda kula ddi wa? In dda wa? Bbe lei dda wa? Geli in dda wa?» ⁹ Nilade te na: « M-to hebere, ngaa maw m-polo Nje-kisi ke ndo ke ndo, Lubba ke darâ ke nje-dda ba, ke do nange.» ¹⁰ Bbel dda dewje le ngaa n-paje dare na: « Ne ddi a e-dda toke be wa!» Dewje le gereje to naw nayn Nje-kisi ke ndo ndo, mba Jonase oru gel tar le arede. ¹¹ N-dujeje na: « Ddi a ja dda sei bba ba le a kew roe ta lenge ke je wa?» Mbata ba le aw lenge ke singa ke kete kete. ¹² Nilade te na: «Unnumje ilamje me ba te a, ba le a kew roe lenge ke se, mba mgere to ema njaa m-dda bba bamburanbo neenn ingase.» ¹³ Dewje le oruje hay mba tee ta kongo te a, duma ne pin, mba ba le aw lenge ke de ke singa singa. ¹⁴ Baann a, n-dujuje Nje-kisi ke ndo ke ndo na: « Nje-kisi ke ndo ke ndo, n-dda roje to ndoo roi te, areje joy woju do kula dda dingaw neenn ang, ngaa are tar yo le dew neenn ke dda ke je ne ang uwa doje ang! Mba ei, Nje-kisi ke ndo ke ndo, e-dda ne lei to ke mei ndiki.» ¹⁵ Yeenn a, dunnje Jonase dilaje me ba te a, ba ke aw lenge ke singa

le ew roe. ¹⁶ Bbel le Nje-kisi ke ndo ndo dda dewje le. Dareje ne-polo Nje-kisi ke ndo ke ndo ddem, dunnje ndude ddem.

2

Jonase to me kanji te

¹ Nje-kisi ke ndo ke ndo are toku kanji ddee uru Jonase. Jonase to ndo muta, ke til muta me kanji te le. ² Jonase duju Nje-kisi ke ndo ke ndo ke to Lubba laa me kanji te: ³ N-pa na:

«Me ne wungu te ke ingam, m-duji ei Nje-kisi ke ndo ke ndo, a ilam te. Lo te le nje-yoje m-bbari kare umam a, oo ndum.

⁴ Ilam gel maann te beer dann ba te, maann ke aw ula guku dom, maann ke e-dda are aw kuja, maann ke e-dda are aw lenge nday dom te.

⁵ A ema m-pa na:

« E-tubbam ilam ddew ew sei!
A kem a koo key lei ke maji toyn bbay.»

⁶ Maann uwam gosem te.

Buja ubbam,

mu bbiri dom te.

⁷ M-ddisi ndereng gol ddingirije te.

Nange utu tae dom te nyom.

A, ei, Nje-kisi ke ndo ke ndo

Lubba lem orum kem baa me buja te!

⁸ Kare ke singam goto a,

mole mem do ei Nje-kisi ke ndo ke ndo te, ngaa tar-duju lem aw ndereng tee roi te me key te lei ke maji toyn.

⁹ Dewje ke undaje mede do korje te ke to neje ke baa

daw n-tubbaje neje ke maji rode te ke ddang.

¹⁰ A ema, ma kari ne-polo ke pa tam te ta kari ne wooyo.

Ma dda ne ke munn ndum ta dda.

Kaji to me ji Nje-kisi ke ndo ke ndo te.»

¹¹ Nje-kisi ke ndo ke ndo unn ndu are kanji le ngaa kanji le tomo Jonase ilae do nange te ke tutu.

3

Jonase ila mber-tar le Lubba me bbe te ke Ninibe

¹ Nje-kisi ke ndo ke ndo tel pa tar gol joo laa are Jonase na: ² « In taar, aw Ninibe ke to toku bbe, ila mber-tar ke m-pa mari.»

³ Jonase in taar aw Ninibe toke Nje-kisi ke ndo ke ndo pa. Kem Lubba te, Ninibe to toku bbe ke dew a dda ndo muta bba a nja te nunga. ⁴ Jonase unn kutu kila mber nja ne ndo kara me bbe te le. N-pa ke taar na: « Ndo doo a, bbe ke Ninibe a tuju!»

Dewje ke Ninibe turuje mede

⁵ Dewje ke Ninibe unnje mede are Lubba. Dilaje mber n-mbeteje ne ne-kusa,

dulaje kubbu ndoo, dewje ke bo ddem dewje ngaji ddem. ⁶ Toke mbay ke Ninibe oo tar le a, ubba nange nin ngende-mbay te laa, oru kubbu mbay laa, ula kubbu ndoo, ngaa isi do bu te. ⁷ Nare dila mber me bbe te ke Ninibe na: « Mbay, ke nje ke ta-gole te dunnje ndu na, maji kare dewje, ke ne-kulje ke bo, ke ne-kulje ke ngaji dusaje ne ang ddem, dayje maann ang ddem. ⁸ Maji kare dewje ddem, daje ddem, ulaje kubbu ndoo. Maji kare n-nduje ro Lubba te ke singa, ngaa maji kare dinyaje kula-ddaje lede ke maji ang, ke ne-ddaje lede ke singa singa ke to mesede te! ⁹ Dew gere ang se Lubba a turu ndue, na kinya wungu laa ngaa na kare joyje ang wa?»

Lubba oo kem-to-ndoo le dewje ke Ninibe

¹⁰ Lubba oo ne ke n-ddaje baann ngaa n-mbeteje kula-ddaje ke maji ang le. Yeenn a, Lubba turu ndue ngaa nila ne-wungu ke nila mbere ta kila dode te le ang.

4

¹ Jonase oo nejeenn le a, neele ang are wungu oen. ² N-duju Nje-kisi ke ndo ke ndo: «Aay! Nje-kisi ke ndo ke ndo, tar ke m-nayn bbê bbay a m-pa le a neenn ang wa? Ne ke m-ndiki ta kare to ang bba mayn ke Tarsis le a neenn. Mba m-gere to e-to Lubba ke Nje-dda me-maji, ke Nje-koo kem to ndoo le dewje. Wungu oin ke ngoru ang. Ngaa e-ndiki kisi-maji le dew. Aw e-turu ndui woju do majang ke e-ndiki ta dda ke dew. ³ Bbasine, Nje-kisi ke ndo ke ndo, e-taa kewn lem. Mba koy lem maji uta kisi lem kem baa.» ⁴ Nje-kisi ke ndo ke ndo ila te na: «Wungu ke e-dda to ke dogole wa?» ⁵ Jonase tee me toku bbe te le isi er ke kem kare te. N-dda mare keykam lo teenn nisi ko ndile te mba koo ne ke a ddee do toku bbe te le. ⁶ Nje-kisi ke ndo ke ndo, Lubba are ka tee ale do key te le Jonase, mba kare Jonase inga ndil kula doe ddem, mba koru ne kejeje ke maji ang ke aw joku Jonase ddem. Jonase inga koko nya ddew ka te ke ale le. ⁷ A ndo kara goe te, ta lo-kare te a, Lubba ula mare kuur are usa ka le are ka le oy njan. ⁸ Kare ubba me dara te a, Lubba are lel ke tunga piti piti in kem kare te ula ngaa kare osu do Jonase te ndereng singa Jonase goto. N-ndinga yo na: « Koy lem maji uta kisi lem kem baa.» ⁹ A Lubba pa are Jonase na: « Wungu ke aw dda mba ka le to ke dogole wa?» Nila te na: « To ke dogole kare m-dda wungu ndereng m-ndinga yom.» ¹⁰ Nje-kisi ke ndo ndo pa na: « Ei, oo kem to ndoo le ka ke ari kula ang, ei a e-dda are ndu ang. Ka ke tee mare til te ngaa oy mare til te to. ¹¹ A, Ninibe ke to toku bbe ke dewje ke korde

uta doro kor kara ke dojoo isije te. Dewje le gereje dojide ke kol ke ye ke gel ang ngaa daje kara banyaje nya me te, ema, e-ndiki ta kare moo kem-to-ndoo laa ang wa?»

Maketuru le Matiye Matiye Mt

Gel kuju Jeju

¹ Ri gel dewje ke ujuje Jeju-Kiriste toke be: Jeju Kiriste to dew ke gel Dabbiti te, ngaa Dabbiti to dew ke gel Abaraham te.

² Abaraham uju Ijake. Ijake uju Jakobbo. Jakobbo uju Juda ke ngakoenje. ³ Juda de ke Tamar dujuje Pareje de ke jara. Pareje uju Eserom. Eserom uju Aram. ⁴ Aram uju Aminadab. Aminadab uju Naason. Naason uju Salmɔ. ⁵ Salmɔ de ke Rahabe dujuje Bowaje. Bowaje de ke Rutu dujuje Obede. ⁶ Obede uju Ijayi. Ijayi uju toku mbay Dabbiti. Dabbiti de ke dene le Uri* dujuje Salemo. ⁷ Salemo uju Robowam. Robowam uju Abiya. Abiya uju Aja. ⁸ Aja uju Jojapa. Jojapa uju Joram. Joram uju Ojiyase. ⁹ Ojiyase uju Jotam. Jotam uju Akaje. Akaje uju Ejekiyase. ¹⁰ Ejekiyase uju Manase. Manase uju Amɔ. Amɔ uju Jojiyase. ¹¹ Jojiyase uju Jekoniya se ke ngakoenje. Bbale teenn a daw ne ke ngann Ijarayelje to bbereje bbe te ke Babilonn.

¹² Go kuwa te ke duwade daw ne to bbereje Babilonn a, Jekoniya se uju Salatiyel. Salatiyel uju Jorobabel. ¹³ Jorobabel uju Abiyutu. Abiyutu uju Eliyakim. Eliyakim uju Ajor. ¹⁴ Ajor uju Sadoku. Sadoku uju Akim. Akim uju Eliyudu. ¹⁵ Eliyudu uju Eliyajar. Eliyajar uju Matan. Matan uju Jakobbo. ¹⁶ Jakobbo uju Jejobbe ngaw le Marije ke to kon Jejuje ke daw n̄-bbare to Kiriste.

¹⁷ Unn kute dɔ Abaraham te ndereng Dabbiti te, buwa kuju dewje kara kara tee dɔku gire sɔ. Unn kute dɔ Dabbiti te ndereng kare te ke daw ne kede bbe-bbere te ke Babilonn, buwa kuju dewje kara kara tee dɔku gire sɔ. Unn kute dɔ ndɔ bbere te lede ke Babilonn ndereng ndɔ te le Kiriste, buwa kuju dewje kara kara tee dɔku gire sɔ.

Tar kuju Jeju

¹⁸ Tar kuju Jeju Kiriste toke be: Jejobbe aw aw mɔrɔ le Mari kon Jejuje. N̄-nayn n̄-taa naa ang bbay a, Mari le uwa sem ddeew te le Ndil-me-nda. ¹⁹ Jejobbe nje-mɔrɔ laa le to dingaw ke gate gate, ngaa ndiki ta tee ke tare ke ddaka kem dewje te ang. Yeenn a n̄-diki ta kinyae hoy baa. ²⁰ Toke Jejobbe aw eje tar neenn le mee te bbay a, mare anji le Ebbe-dewje tee ingae me ni te ngaa pa are na: «Jejobbe dew ke gel Dabbiti te,

are bbeel dda ang bbo e-taa Mari to dene lei, mba sem le ngonn ke to mee te le ddee ddew te le Ndil-me-nda. ²¹ Na kuju ngonn ke dingaw, ta a kunda ria na Jeju, mba ne a na kaji dewje laa me majanje te lede.»

²² Nejeenn toyn teeje mba kare tar ke Ebbe-dewje unda ta nje-kila mber-tar laa are pa ddee to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na:

²³ «Ngonn mande ke gere ngaw ang a kuwa sem,

na kuju ngonn ke dingaw,
ngaa da kunda ria na Emanuwel.»

Gel ri le na: Lubba ee ke je.

²⁴ Toke Jejobbe le ndol a dda ne ke anji le Ebbe-dewje pa are le, ngaa n̄-taa Mari to dene laa. ²⁵ A, n̄-mbɔn saa naa ang ndereng Mari le uju ne ngonn ke dingaw, ngaa Jejobbe unda ri ngonn le na Jeju.

2

Nje ne-gereje ddeje mba koo Jeju

¹ Duju Jeju me bbe te ke Betelehem, dɔ nange Jude te, kare te ke Erodeto ne to tɔku-mbay. Goe te a, nje-ne-gereje inje er ke lo tee te le kare, n̄-teeje Jurusalam, ² ngaa n̄-dujuje na: «Tɔku-mbay le Jiipije ke duje le ee dda wa? Mba joo endenterenden laa er ke lo tee te le kare, are n-ddee ta poloe.»

³ Toke Erodeoo tar le a, mee sange nya, ngaa dewje toyn ke Jurusalam kara mede sangede tɔ. ⁴ N̄-mbɔn tɔke nje-poloje Lubba toyn, ke nje kɔruje gel ndu ngaa n̄-dujude se lo ke dda bba duju Kiriste te wa? ⁵ N̄-paje dareje na: «Duje me bbe te ke Betelehem, dɔ nange Jude te mba nje-kila mber-tar le Lubba dda tare Maketuru te na:

⁶ «Ei ke Betelehem, ke nange te le Juda, e-to ten baa horo ngann bbeje te ke nange te ke Juda ang.

Mba nje-kon bbe a kin mei te tee ta kɔru no dewje lem, ngann Ijarayelje.» »

⁷ Erode ula bbar nje ne-gereje le lo-kiyae te dujude ta gere ndɔ ke endenterenden le tee ne. ⁸ Goe te a, nulade Betelehem, n̄-pa narede na: «Awje aw dujuje tar dɔ ngonn te le ke maje ta bbo ingaeje a, e-ddeje e-paje are ema kara maw m-poloe tɔ.»

⁹ Goe te ke dooje tar le tɔku-mbay le a, dawje. A endeterenden ke dooje kete lo tee te le kare le ɔru nɔde aw ke de ndereng aw ar dɔ lo te ke ngonn le to te. ¹⁰ Rɔ nje-negerje le nelde nya wɔju dɔ endeterenden ke dooje le. ¹¹ Dandeje me key te ngaa dooje ngonn le, de ke koenje Mari. Dosuje gɔlde nangɛ ngaa n̄-poloeje. N̄-teynje ta bolje lede ngaa dareje neje ke toke, ande, ke yambo, ke ubbu ne ke ria na mir. ¹² Goe

* 1:6 1.6 Dabbiti ta dene neenn le goe te ke Uri oy, ooje 2 Sam 11.12

te a, Lubba ndoru mbide me ni te kare ñ-telje rɔ Erode te ang, a dunnje ddew ke dang ñ-telje ne bbe lede.

Dayn ke Jeju dawsaa Ejipte

¹³ Go kote te le nje-ne-gereje le a, anji le Ebbe-dewje ddee ke ni dɔ Jejobbe te ngaa pa are na: «In taar, unn ngonn le de ke kœnje bbo ayn aw Ejipte ta e-nayn nunn ndereng ndɔ ke ma pa kari kare e-tel, mba Erode a sange ddew ta tɔl ngonn le.»

¹⁴ Tile teenn njaa, Jejobbe in taar unn ngonn le de ke kœnje ngaa dawje Ejipte. ¹⁵ N-nayn nunn ndereng Erode oy. Yeenn bba tar ke Ebbe-ddewje pa ddew te le nje-kila mber-tar le ddee to tar ke tɔkɔrɔ. N-pa na: «M-bbar ngunum kare tee nange te ke Ejipte ke ddang.»

Erode tɔl ngannje ke Betelehem

¹⁶ Toke Erode gere to nje ne-gereje le ereje a, ungu œen nya. Yeenn a nunn ndu kare ñ-tɔl ngannje ke dingaw ke bbalde joo wase bbalde aw ngɔsi ke bbal joo me bbe te ke Betelehem, ke me bbeje te ke mbœre te, ase kem ndɔ ke nje ne-gereje turaje are. ¹⁷ Yeenn ngaa tar ke Jeremi nje-kila mber-tar le Lubba pa ddee to tar ke tɔkɔrɔ. N-pa na:

¹⁸ «Ko bbar me bbe te ke Rama, nund-ɔ ke ndinga-rɔ uta dœ. Rassel a aw nɔ nganne. N-ndiki ta koo ndeje ang, mba nganne gotoje ngaa.»

Jejobbe de ke nje-ke laa dinje Egipte te ñ-telje

¹⁹ Go koy te le Erode a, anji le Ebbe-dewje ddee dɔ Jejobbe te ke ni me bbe te ke Egipte. ²⁰ Anji pa na: «In taar bbo unn ngonn le de ke kœnje, ta e-tel nange Ijarayel te, mba nje ke aw sangeje ngonn neenn ta tɔle le oyje mban.» ²¹ Jejobbe in taar, unn ngonn le de ke kœnje ngaa ñ-tel de de nange te ke Ijarayel. ²² Toke Jejobbe oo na Arekelayusu ngaa œn bbe nange te ke Jude turu bœje Erode te a, bbel ddae ta tel. A Lubba pa tar are ke ni ngaa naw nange te ke Galile. ²³ Naw ngaa ñ-dda bbe ke ria na Najarete. Yeenn bba kare tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje le ddee ne to tar ke tɔkɔrɔ. Da bbare to dew ke Najarete.

3

Jan Batisi ila mber

¹ Dɔ ndœ teenn Jan Batisi tee me kɔr te ke Jude ngaa aw ila mber. ² N-pa na: «E-turuje ddew lese mba Bbe-kon ke darâ e ngosi.» ³ Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba pa tar le Jan neenn le lew na: «Mare dew ila mber me kɔr te na: «E-mœseje ddew le Ebbe-dewje.

E-ddaje ngann ddewje laa areje ndɔju njarara.» »

⁴ Jan le ula kubbu ke ñ-dda ke biin jambal, ngaa ñ-to bbere ke endaar. Ne-kusa laa to ebeteje ke ubbu teje ke me kɔr te. ⁵ Dewje ke Jurusalam, dewje ke Jude toyn, ke dewje ke bbeje te ke guku dɔ maann Jurden ddeeje rœ te. ⁶ N-paje tar majangje lede ke ddaka ngaa Jan le ddade batem maann Jurden te.

⁷ Toke Jan oo Parijiyenje ke Saduseyenje banya banya ke ddeeje kare ñ-ddade batem le a, ñ-pa narede na: «See em-bakanraje, na ulase kare aynje sariya le Lubba ke aw ddee wa?» ⁸ Areje kula ddase tɔju to e-turuje ddew lese mban. ⁹ Aw ejeje mese te e-paje na Abaraham to kajeje. Yeenn njaa kara baa ase ang. Mba m-pa mares: Lubba ase ta turu erje neenn kare telje to ngannka Abaraham. ¹⁰ Tina to ngɔsi baa ta tuka ne kakeje ngirade te mban. Kake ke ande kande ke maji ang a da tuka kila poro. ¹¹ Ema, m-ddase batem maann ta tɔju to e-turuje ddew lese. A dew ke aw ddee gom te, singae utam. Ne-gol laa kara mase kɔru gole te ang. Ne, na ddase batem Ndil-me-nda ke batem puru. ¹² Nuwa ne to kande koo laa jia te. Na kuta ta paal laa. Na kɔru kem koo laa kungu damâ, a na ro tisa kem puru te ke a koy ndɔ kara ang.»

Jan dda Jeju batem

¹³ Me ndɔje teenn Jeju in nange te ke Galile, ddee rɔ Jan te ta maann te ke Jurden kare ddae batem. ¹⁴ A Jan a ta mbete, ngaa pa are Jeju le na: «Ema a, ddam batem, a ei a e-ddee rɔm te wa?» ¹⁵ A Jeju ilae te na: «Ke bbasine neenn, e-ndiki te bbo e-dda toke baann. Mba to maji kare n-ddaje ne tɔyn ke to gate gate toke baann.» Yeenn ngaa, Jan le ndiki te saa. ¹⁶ Kake Jeju inga batem, ngaa tee me maann te a, kare teenn njaa ta dara teyn. Ngaa noo Ndil le Lubba ddisi dœ te toke le der jeenn. ¹⁷ Ndu Lubba in me dara te bbar na: «Ne neenn ñ-to ngonum ke m-ndike nya. Minga rɔ-neel ddew te laa nya.»

4

Esu na Jeju

¹ Goe te a Ndil aw ke Jeju me kɔr te mba kare Esu nae. ² Jeju mbete ne-kusa ndɔ dɔsɔ til dɔsɔ tɔ ngaa bbo ddae. ³ Esu nje-na-dewje ddee ngosi saa ngaa pa na: «Toke e-to ngonn le Lubba a unn ndui are erje neenn telje ne-kusa.» ⁴ Jeju ilae te na: «Maketuru le Lubba pa na: «Dew a kisi ke tebbe ddew ne-kusa te kara baa ang. Na kisi ke tebbe ddew tar te tɔyn ke tee ta Lubba te.» »

⁵ Goe te a Esu le aw saa Jurusalam ke to bbe ke maji toyn. Naw nilae lum do key-polo-Lubba te, ⁶ ngaa n̄-pa nare na: «Toke e-to ngonn le Lubba a, in do key te neenn oso nangê mba Maketuru le Lubba pa na: <Lubba a kunn ndu kare anjije laa woju doi, ngaa da lai to la kare unda goli er te ang.> »

⁷ Jeju ilae te na: «Maketuru le Lubba pa to bbay na: <Ebbe-dewje ke to Lubba lei le a nae ang.> »

⁸ Esu tel aw saa do ddingiri te ke ndew nya ngaa toje bbe-konje toyn ke do nange te ke neje ke kura ke me te, ⁹ ngaa pa are na: «Toke osu goli nom te, ngaa e-polom a, ma kari neje neenn toyn.» ¹⁰ Yeenn a Jeju pa are na: «Otu ke ddang, Satan! Mba Maketurule Lubba pa na: <Maji kare Ebbe-dewje ke to Lubba lei njaa kara baa a osu goli noe te, ta ne kara baa a e-dda saa to.> » ¹¹ Yeenn ngaa Esu le otu inyae, a goe te a, anjije ddeeye rœ te ngaa ddaje saa.

Jeju unn kutu kula laa nange te ke Galile

¹² Toke Jeju oo na dila Jan key kula te a, noru rœ naw nange te ke Galile. ¹³ Ninya Najarete a naw nisi Kapernayum kare toke dange te, nange te le Jabulon, ke le Nepetali. ¹⁴ N-dda baann kare tar le Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba ddee ne to tar ke tokoro. Tar le na: ¹⁵ «Nange le Jabulon, ke le Nepetali, ke toje ddew ba-kate te, tura maann Jurden te, ke to Galile, nange le dewje ke toje to Jiipije ang.

¹⁶ Dewje ke isije me til te ooje toku lo-kare ke. Lo a kare do dewje te ke isije do nange yo te ke il biti biti.»

¹⁷ Un kute kare teenn njaa, Jeju unn kutu kila mber na: «E-turuje ddew lese mba Bbe-kon ke darâ e ngosi.»

Jeju bbar dongor nje-njaje goe te

¹⁸ Toke Jeju aw nja kar toku dange te ke Galile a, noo ngakon naaje joo: Simo ke daw n̄-bbare na Piyar de ke ngokœn Andere. Daw dilaje ddenge toku dange te le mba n̄-toje to nje-ndon̄-maannje. ¹⁹ Jeju le pa arede na: «Unnje gom. Ma ddase to nje-sangeje dewje.» ²⁰ Njange baa njaa a, dinyaje ddengeje lede a dunnje goe.

²¹ Jeju aw ngaji ke kete a oo mare ngakon naaje joo: Jake de ke Jan ngann le Jebede. Deeje me toku to te ke bodede Jebede le, daw n̄-moseje ddengeje lede, ngaa Jeju le bbarde. ²² Njange baa njaa a, dinyaje toku to lede ddem, bodede ddem ngaa dunnje go Jeju le.

Jeju toju ne ngaa oru ro-to ro dewje te

²³ Jeju nja nange te ke Galile toyn. Naw n̄-toju ne dewje me key-mbon naaje te le Jiipije ke nange teenn ngaa, nila mber Tar ke maji ke woju do Bbe-kon le Lubba. Noru ro-toje toyn ro dewje te, ngaa n̄-dda nare dewje ke debbe rode tuju ddeeye maji. ²⁴ Ri Jeju bbar do nange Siri te toyn are dewje ddeeye ke nje-ro-toje dang dang rœ te: dede ke ro-toje dang dang ula kemde ndoo, nje ke eeye ke ndilje ke maji ang, nje-do-kilaje ke nje ke debbe rode oy ngaa Jeju oru ro-to rœde te. ²⁵ Dewje banya banya unnje goe. Dinje nange te ke Galile, ke nange Toku Bbeje ke Doku. Mareje inje Jurusalam, ke nange te ke Jude, ke nange te ke to tura Jurden te.

5

Jeju toju ne dewje do ddingiri te

¹ Toke Jeju oo dewje ke banya le a, aal do ddingiri isi te ngaa nje-njaje goe te awje rœ te to. ² Nunn kutu tojude ne toke be:

Kisi ke ro-neel

³ «Ro-nel to mba dewje ke gereje to, n̄-toje to nje-ndooje ddew keje te lede, mba Bbe-kon ke darâ to lede.

⁴ Ro-nel to mba dewje ke aw nonje, mba Lubba a wul mede.

⁵ Ro-nel to mba dewje ke wulje pe, mba Lubba a karede nange neenn to lede.

⁶ Ro-nel to mba dewje ke isije ke bbo nya ta dda ne ke gate gate, mba Lubba a karede ne ke mede ndiki.

⁷ Ro-nel to mba dewje ke aw ooje kem-to-ndoo le nga-mardeje, mba Lubba a koo kem-to-ndoo lede to.

⁸ Ro-nel to mba dewje ke mede nda kayn, mba da kooje Lubba.

⁹ Ro-nel to mba dewje ke aw ddaje are mewul lom to horo dewje te, mba Lubba a bbarde to nganne.

¹⁰ Ro-nel to mba dewje ke daw dula kemde ndoo,

woju do kula-ddade ke to gate gate, mba Bbe-kon ke darâ to lede.

¹¹ Areje rose nelse, toke dewje aw tajise, toke daw dula kemse ndoo, toke daw n̄-paje tarje ke majang dang dang,

ke to tar ngemje baa dose te woju dom.

¹² E-ddaje ro-nel,

isije ke koko,

mba kuka lese ke darâ a bo nya.

Nje-kilaje mber-tar le Lubba ke kete arese kara,

n̄-ddaje singa ke de toke baann to.»

Kate ke lo-kare ke do nange te

¹³ «Sese a e-toje to kate ke nangê neenn. A bbo kate neel ang ngaa a, ddi bba dew

a dda kare kate le tel neel bbay wa? Mare ne dang ke ta dda ne goto. To ne kungu koro kare dewje mbaynje ke golde.

¹⁴ «E-toje to lo-kare ke nangé neenn. Bbe ke ñ-dda do ddingiri te a kase kiya roe ang. ¹⁵ Dew unda puru lambe te a, a kaw kunda koy joo te ang. Na kunda do ne te taar kare nje-keyje le toyn ooje ne lo. ¹⁶ Ddew kara baa, areje ndoko lese to kem dewje te toyn. Yeenn bba da kooje kula ddase ke maji, ngaa da kosu ne gaji Bosese ke isi darâ.»

Ne-toju le Jeju do Ndu te

¹⁷ «Ejeje to m-ddee ta tuju Ndu le Moyiji wase ne-tojuje le nje-kilaje mber-tar le Lubba wa? M-ddee ta tuju nejeenn ang. M-ddee ta dda kare dewje ooje kande tarje ke me nduje tenn le ke maje. ¹⁸ Tokoro njaa m-pa marese, kare ke dara ke nange ñ-naynje bbay a, mare ngonn gol maketuru wase mare mbita gol Maketuru-Ndu a koso nangé ang, ndereng dduu ndo te.

¹⁹ «Bbo dew mbete mare ngonn tar kara ke me ndu te, ngaa toju dewje are mbeteje ndu le a, na ddee to dew ke ten baa uta kese dewje toyn me Bbe-kon te ke darâ. A bbo dew ngem Ndu, ngaa toju dewje kare ngemje to a, na ddee to dew ke bo me Bbe-kon te ke dara. ²⁰ M-pa marese: Bbo e-ddaje ne ke gate gate uta nje-koruje gel Ndu wase Parijiyenje ang a, a kandeje me Bbe-kon te ke darâ ang.»

Ne-toju do wungu te

²¹ «Ooje na ñ-pa dare kaseseje lew na: E-tol dew ang, mba da gange sariya do dew te ke tol dew mare. ²² A ema, m-pa marese: «Bbo dew dda wungu ke ngokoën a, ase kare ñ-gange sariya doe te. Bbo dew bbar ngokoën mbe a, nase kare daw saa no sariya te. A bbo dew bbar ngokoën woy a, nase kare dilae kem puru te ke aw on ke ndo ke ndo.»

²³ «Bbo aw no baann te ke ne-kare-baa lei, a bbo mei ole to ngokoin ee sei ke tar a, ²⁴ maji kare inya ne-kare-baa lei le no baann teenn, a aw dongor ro ngokoin te le e-gol saa tar bba goe te a, e-ddee are ne-kare-baa lei le Lubba.

²⁵ «Toke dew ke ee sei ke tar aw sei ke lo gange sariya te, a e-naynje ddew-bó bbay a, maji kare e-gol saa tar njange. Baann ang a, na kilai ji nje-gange sariya te, ngaa nje-gange sariya a kilai ji mbambaje te kare dilai key-kula te. ²⁶ Tokoro njaa m-pa mari, toke uka nare ke da koju doi te toyn tunga ang a, a tee key-kula teenn ang nyom.»

Tar do lo-to majang te

²⁷ «Ooje na ñ-pa lew dare kaseseje na: E-dda lo-to majang ang. ²⁸ A ema, m-pa

marese: dew ke aa dene le nje-mare ngaa dda bbo laa a, dew le dda saa lo-to maji ang mee te mban. ²⁹ Toke kemi ke kol dda are oso majang te a, oru ila koro ddew ew. Mba bbo debbe roi kara a goto a, maji uta kare da-roi toyn njaa aw kem puru te ke aw on ke ndo ke ndo. ³⁰ A bbo jii ke kol dda are oso me majang te a, e-gange ila koro ddew ew. Mba bbo debbe roi kara a goto a, maji uta kare da-roi toyn njaa aw kem puru te ke aw on ke ndo ke ndo.»

Tar tubba dene

³¹ «Ñ-pa lew to na: Toke dew tubba dene laa a, maji kare ñ-dda maketuru kinya-naa nula jia te. ³² A ema, m-pa marese: Toke dene dda lo-to-majang ang, a bbo ngaweje tubbae a, dingaw le a dda kare dene le dda lo-to-majang. Ngaa toke dingaw taa dene ke ngaweje inyae a, dingaw le dda lo-to-majang to.»

Tar kunda yo

³³ Ooje na ñ-pa dare kaseseje lew na: Unda yo ang. Ne ke unda yo kem Ebbe-dewje te ta dda a, maji kare e-dda ne le. ³⁴ A ema, m-pa marese: Dang bba undaje yo ang. Undaje yo ke ri dara ang, mba dara to ngende-mbay le Lubba. ³⁵ Undaje yo ke ri nange ang to, mba nange to lo kungu gole. Undaje yo ke ri Jurusalam ang, mba Jurusalam to bbe le Toke-Mbay. ³⁶ Unn dangara doi unda ne yo ang, mba ase ta dda kare ben doi kara nda wase ndul ang. ³⁷ A maji kare e-paje na: Ye njaa ann, ye njaa ann. Wase ye ang, ye ang. A bbo ilaje mare tar doe te a, to tar ke in ro Nje-Me-Majang te ann*.»

Tar kila bare

³⁸ Ooje na ñ-pa lew na: Toke e-to kem dew a da to kemi. Toke e-guru ngange dew a da guru ngangi.

³⁹ «A ema, m-pa marese: Ilaje bare ang. Toke dew unda ka-mbori ke kol a, e-turu ye ke gel are nunda to. ⁴⁰ A bbo dew aw sei sariya te ta taa do-kubbu lei ke taar a, inya kubbu kul lei are to. ⁴¹ Bbo dew uwai ke gu kare e-nja saa kula-metere kara a, e-nja saa kula-metere joo.† ⁴² Toke dew duji ne a are. Ngaa bbo dew duju ta tunai ne a oke ang.»

Tar ndiki nje-baanje

⁴³ «Ooje na ñ-pa lew na: Maji kare e-ndiki nje-mari. A e-mbete nje-baan lei. ⁴⁴ A ema, m-pa marese: E-ndikije nje-baanje lese, ngaa e-dujuje Lubba waju do dewje ke aw ulaje kemse ndoo. ⁴⁵ Yeenn bba a toje to ngann le Bosese ke isi darâ. Mba naw ñ-dda nare kare laa osu do dewje te ke majije ang ke do dewje te ke majije to. Naw ñ-dda

* 5:37 5.37 Nje-Me-Maji ang to emare ri Esu ann † 5:41 5.41

nare ndi aw ere do dewje te ke pa-nja lede to ke dogole ddem, do dewje te ke pa-nja lede to ke dogole ang ddem. ⁴⁶ Toke dewje ke ndikise dorɔ a, e-ndikijede a, kuka ddi bba a kingaje ji Lubba te wa? Nje-taaje nare-lambo kara ddaje toke baann to. ⁴⁷ A bbo ngakonse njaa a, e-ddajede lapiya a, ddi ke dang boy a e-ddaje wa? Dewje ke gereje Lubba ang kara ddaje toke baann to. ⁴⁸ Yeenn a, maji kare e-ddeeje to dewje ke maji toyn ddew kara baa toke Bosese ke isi darâ maji toyn.»

6

Gusu kare ne nje-ndooje

¹ «E-ngemje ddew lese ke maje: Toke e-ddaje ne ddew Ndu te le Lubba a, e-ddaje ne le kem dewje te toyn kare daase ang. Baann ang a, Bosese ke isi darâ a kukase ang.

² «Yeenn a, toke aw are ne nje-ndooje a, maji kare uru ne ekii ang. Mba nje-ngemje aw ddaje toke baann me key-mbo-naa te le Jiipije, wase go ddew te mba kinga ne piti ta dewje te. Tokoro njaa, m-pa marese, dingaje kuka lede mban. ³ A bbo are ne nje-ndoo ke jii ke kol a, are jii ke gel gere ang. ⁴ Yeenn bba ne ke are le a to lo-kiyae te. Boije Lubba ke oo ne ke to lo-kiyae te le a kukai.»

Gusu duju Lubba

⁵ «Toke aw dujuje Lubba a, e-ddaje toke le nje-ngemje ang. Dede n-ndikije nya ta kar taar bba duju Lubba me key-mbo-naaje te wase to-ddewje te ta kare dewje toyn oojede. Tokoro njaa, m-pa marese, dingaje kuka lede mban. ⁶ A ei, toke a ta duju Lubba a, aw me key te lei ngaa, utu ta key bba e-duju Lubba lo kiyae te. Boije Lubba ke aw oo ne ke to lo-kiyae te le a kukai.

⁷ «Toke aw dujuje Lubba a, tar ke kara baa njaa e-tel doe te gol bayan nya ang mba dewje ke gereje Lubba ang aw ddaje toke baann. Dejeje to n-paje tar nya bba Lubba a koo. ⁸ E-ndajijede ang, mba Bosese gere ne ke e-ndikije bba e-dujeje guku baa.»

Jeju toju gusu duju Bojeje

⁹ «Maji kare e-dujuje Lubba toke be: Ei Bojeje ke isi me dara te, Maji kare dewje gereje to rii maji toyn. ¹⁰ Maji kare e-ddee on bbe! Maji kare dewje ddaje ne ke mei ndiki do nange te, ddew kara baa toke ye ke dara. ¹¹ Areje ne-kusa taje ke bbokone. ¹² Oru tar majang leje doje te, ddew kara baa toke jeje kara jaw joru tar do dewje te ke ddaje majang ke je. ¹³ Inya ddew are mare ne na meje ang.

A oruje me ji Nje-Me-Maji ang te. [Mba ei njaa kon-bbe, singa-mongu, ke piti to lei ke ndo ke ndo! Amem.]

¹⁴ «Mba toke oruje tar do dewje te ke ddaje maji ang ke se a, Bosese ke ee darâ a koru tar dose te to. ¹⁵ A toke bbo oruje tar do dewje te ang a, Bosese a koru tar maji ang dose te ang to.»

Tar mbete ne-kusa

¹⁶ «Toke e-mbeteje ne-kusa a, e-tojuje to isije ke ro-kate ddew kara baa toke nje-ngemje aw ddajeenn ang. Daw n-toju do kemde to tar ke tokoro, dingaje kuka lede mban. ¹⁷ A ei, toke e-mbete ne-kusa a, e-toko kemi, ngaa e-ndem ubbu. ¹⁸ Baann bba kare dewje gereje to aw e-mbete ne-kusa ang. A are Boije kara baa njaa ke ee lo te ke iya roe a gere. Boije ke aw oo ne ke to lo-kiyae te le a kukai.»

Tar ne-kingaje ke nangê ke ye ke darâ

¹⁹ «E-sangeje ne-kingaje ke do nange te neenn nya nya ang mba esololo a kon, a kuwa mborkase ngaa, nje-bbokoje a tete ta-key mba bboko. ²⁰ A maji kare e-sangeje ne-kingaje ke darâ, mba dara to lo ke esololo a kon ne te ang ddem, ne a kuwa mborkase te ang ddem, nje-bbokoje kara a tete ta-key mba bboko ne te ang ddem to. ²¹ Mba lo ke ne-kinga lei to te, mei a to te to.»

Kem dew to lambe ke roe te

²² «Kem dew to ddew kara baa toke lambe ke da-ro dew te. Yeenn a bbo kemi to ke maje a, da-ro toyn njaa a ndoko. ²³ A bbo kemi to ke maje ang a, da-ro toyn a ndul. Yeenn a bbo lo-kare ke roi te tel to til a, til le a tel kil biti biti.»

Maji ta dda ke Lubba kara baa

²⁴ Dew kara ase dda bbere le ebbedede joo ang mba, na mbete mare kara, a na ndiki mare kara. Wase na kunn roe kare mare kara a, na mbete mare kara. A kaseje ta dda bbere le Lubba ddem, le nare ddem ang to.

Tar kunda me do Lubba te

²⁵ «Mba yeenn a, m-pa marese: E-sangeje mese woju do tebbe lese wase da-rose ang ddem, woju do ne ke a kayje wase ne ke a kusaje wase kubbu ke a kulaje ang. Tebbe lese ngeng uta ne-kusa ddem, da-rose ngeng uta kubbu ddem ang wa? ²⁶ Ooje eelje ke darâ. N-dubbujje ne ang ddem, dujaje kande ko ang ddem, n-mbonje ne-kusa damâ ang ddem to. A Bosese ke darâ aw ngemde ke ne-kusa. Gatese ngeng uta gate eelje ang wa?»

²⁷ «Na bba horose te a kase kila mare ndo kara do ndo tebbe te laa ddew sange-me te laa wa? ²⁸ Yeenn a, mba ddi bba aw sangeje mese woju do kubbuje wa? Aaje ddew ke putu-kakeje ke mu aw unjuje ne. Daw n-ddaje kula ang ddem, dujuje ne ang ddem. ²⁹ A m-pa marese: Salemo ke da-roe njaa kara, dann ne-kingaje te laa toyn, ula kubbu ke kura ase putu-kakejeenn kara ang. ³⁰ Sese ke me-kunn lese to ngaji baa neenn! Putu-kakeje bbay ke toje bbokone neenn ngaa bara a puru a kon a Lubba ulade kubbu. A sese, na kulase kubbu ang toke baann wa?

³¹ «Yeenn a aw paje na: Ddi a ja kusa? Wase, ddi a ja kay? Wase, kubbu ddi a ja kula wa. E-sangeje mese woju do nejeenn ang. ³² Dewje ke gereje Lubba ang a aw sangeje nejeenn ke kare toyn. Bosese ke darâ gere to eeye ke bbo nejenn toyn. ³³ E-sangeje Bbe-kon le Lubba, ke gate gate laa dongor, a na karese kese nejeenn toyn do mare te.

³⁴ «Yeenn a, e-sangeje mese woju do ne ke bara ang. Mba bara njaa a sange ne laa bbay. Ndo kara kara ase kem ndoo laa.»

7

Maji kare e-gangeje sariya do nje-marse te ang

¹ «Maji kare e-gangeje sariya do nje-marse te ang, mba kare Lubba gange sariya dose te ang to. ² Mba Lubba a gange sariya dose te ddew kara baa toke e-gangeje sariya do nje-marse le. Ne ke unnye bba ojuje ne a na kunn ta koju ne ne lese to. ³ Mba ddi bba mu ke to kem ngokoin te a oo a, toke kake ke to kemi te oo ang wa? ⁴ A pa kare ngokoin pa na: <Are more mu kemi te>, a ei njaa oo toke kake ke to kemi teenn ang toke baann wa? ⁵ Nje-ngem, oru toke kake ke to kemi te dongor bba a koo lo ke maje ta koru ne mu ke to kem ngokoin te.

⁶ «Areje ne ke maji toyn bisije ang, mba da tel turu røde ke dose te ngaa da njarese. Unguje mereje lese no bereje te ang. Mba da mboynje ke golde.»

Toke dew duju ne Lubba a, a kinga

⁷ «E-dujuje ne a da karese. E-sangeje ne a, a kingaje. Undaje ta key a, da koru karese. ⁸ Mba dew ke duju ne a, inga. Dew ke sange ne a, inga, ngaa dew unda ta key a, doru dare. ⁹ Horose te, na bba ngonne duje ne-kusa a, a kare er wa? ¹⁰ Wase na bba ngonne duje kanji a, a kare li wa? ¹¹ Sese e-majije ang, e-gereje ta kare ne ke maji ngannse. A Bosese ke darâ a kare ne ke maji nje ke dujeje ang wa?

¹² «Ne toyn ke e-ndikije kare dewje ddaje ke se a e-ddaje ke de to. Yeenn to Ndu ke

Moyije ke maketuruje le nje-kilaje mber-tar le Lubba tojuje aann.»

Ta-ddew ke joo

¹³ «Andeje ke ta-ddew ke ngaji, mba ta-ddew ke tate to ta-ddew ke aw ke ta yo te. Ddewe ngeng ang are dewje nya andeje ne. ¹⁴ A ta-ddew ke ta kaw lo-kinga tebbe te to ngaji baa ngaa to ddew ke ngeng nya, are dewje kara kara baa a aw ingaje.»

Nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje

¹⁵ «Aaje rose woju do nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje. Dulaje ngira bate bba n-ddeeye ne rose te. A mede te nu, n-toje to enjakemnjarije ke aw uwaje ne aw usaje. ¹⁶ Ne ke a gereje ne de a to kuladdade. Dew a kuja kande binye do kula konn te ang ddem, kande Pige do kake te ke ubba konn ang ddem. ¹⁷ Kake ke maji, ande kandeje ke maji, a kake ke tuju, ande kandeje ke maji ang. ¹⁸ Kake ke maji ase ta kande kande ke maji ang ang. Ngaa kake ke tuju ase ta kande kande ke maji ang ngaa. ¹⁹ Kake ke ande kande ke maji ang a, da tuka kila poro. ²⁰ Yeenn a, ddew kula-dda te le nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje a, a gereje ne de.»

Nje-njaje go Jeju te ke tokor

²¹ «Dewje ke aw paje arem na: Ebbemje! Ebbemje! Dede toyn a da teeje Bbe-kon te ke darâ ang. Dede ke n-ddaje ne ke me Bomje ke ee darâ ndiki ke karede baa a da teeje. ²² Ndo gange sariya a, dewje nya a paje karem na: <Ebbejeje! Ebbejeje! Jila mber-tar, n-tubba ndilje ke maji ang ddem, n-dda ne-morije nya ke rii ang wa?> ²³ Yeenn ngaa ma pa karede na: m-gere-se ndo kara ang ta otuje mborem te ddang. Awje ddew ew, ese nje-dda neje ke maji ang.»

Gusu-tar do keyje te joo

²⁴ «Yeenn a, bbo dew ke oo tarje toyn ke m-pa neenn ngaa dda ne kula a, na to ddew kara baa ke nje-kem-kare ke dda key laa do er te. ²⁵ Ndi ere, maannje sirije taaje lo toyn, ngaa yel ula yeke key le, a key le oso ang mba dungu gol key le do er te. ²⁶ A dew ke oo tarje lem ke maw m-pa neenn, a bbo dda ne kula ang a, na to ddew kara baa ke mbe-dew ke dda key laa do enangara te. ²⁷ Ndi ere, are ngann maannje sirije taaje lo toyn, ngaa yel ula yeke key le, a key le oso ngaa guru njuku njuku.»

Jeju toju ne ke singa le dew ke on mbay

²⁸ Toke Jeju pa tarje neenn le toyn nunga a, ne-toju laa le oru singa dewje ke banya ke ooje tar le. ²⁹ Mba n-toju ne toke engan nje-koru gel-nduje le Jiipije ang. N-toju ne ke singa kon-mbay.

8

Jeju ɔru rɔ-to banji rɔ mare dew te

¹ Toke Jeju ddisi dɔ er te le a, dewje ke banya unnje goe. ² A, a ta koo a, mare nje-banji ddee ngɔsi ke Jeju le, ɔsu mekeji-gɔle nɔe te ngaa pa are na: «Ebbemje, toke e-ndiki a, a kase dda kare m-ddee maji.» ³ Jeju ula jia ɔru ne nje-banji le ngaa pa na: «M-ndiki te, e-ddee maji.» Njange baa njaa a, banji le gayn rɔe te ke ddang ngaa ñ-ddee maji. ⁴ Ngaa Jeju pa are na: «Oo ke maje, e-pa tare are dew ang. A, aw tɔju roi are nje-polo-Lubba tenni oo bbo are ne-polo ke Moyiji unn ndu wɔju dɔe kare dewje tɔyn gereje to roi ddee maji ngaa.»

Jeju ɔru rɔ-to rɔ nje-kula te le nje-kɔn dɔ mbambaje ke Rom

⁵ Kare te ke Jeju a ta tee Kapernayum a, mare nje-kɔn dɔ mbambaje ke Rom ddee ngɔsi saa ngaa duju kare numae. ⁶ Nje-kɔn dɔ mbambaje le pa na: «Nje-kula***** lem to key, debbe rɔe oy are naw noo ndoo to bbeel.» ⁷ Jeju pa are na: «Ma kaw kɔru rɔ-to laa le.» ⁸ A nje-kɔn dɔ mbambaje le ilae te na: «Ebbemje, mase kare ande key lem ang. Tar kara njaa a e-pa a, rɔ-to le nje-kula lem le a nunga. ⁹ E-ma, mare dew aw ɔn dɔm, ngaa mɔn dɔ mare mbambaje tɔ. Bbo m-pa mare mare kara m-pa na: <Aw!> A naw. Bbo m-pa mare mare m-pa na: <E-ddee!> A ñ-ddee. M-pa mare nje-kula lem m-pa na: <E-dda ne neenn!> A ñ-dda.»

¹⁰ Toke Jeju oo tar le nje-kɔn dɔ mbambaje le baann a, tar le nele to bbeel, ngaa ñ-pa nare dewje ke unnje goe na: «M-pa tar ke tɔkɔrɔ marese, nange te ke Ijarayel tɔyn, m-nayn minga mare dew ke koo me te laa bo toke be ang. ¹¹ M-pa marese: <Dewje nya a kinje lo-tee te le kare, ke lokande te le kare ta da kisije ta tɔku ne-kusa te ke Abaraham, Ijake, ke Jakobbo me Bbe-kɔn te ke dará. ¹² A dede ke Bbe-kɔn le to lede le, da kungude ddaka lo te ke ndul ngaa lo teenn le, da nɔnje ddem da ngerje ngangede ddem.> »

¹³ Goe te a, Jeju pa are nje-kɔn dɔ mbambaje le na: «E-tel aw bbe lei. Ne ke e-duju le, a kinga wɔju dɔ koo me te lei.» A kare teenn njaa, rɔ-to nunga rɔ nje-kula te le nje-kɔn dɔ mbambaje le.

Jeju ɔru rɔ-to rɔ dewje te ke banya.

¹⁴ Toke Jeju ande key le Piyar a, noo mum Piyarje ke dene ke to key ke rɔ-to. Rɔe tunga nya. ¹⁵ Jeju ɔru ji dene le ngaa rɔe ke tunga le wul. Dene le in taar ngaa unn kutu dda saa.

¹⁶ Lo-kul a, ñ-ddeeje ke dewje ke eeje ke rɔ-to ndilje ke maji ang toke banya rɔ Jeju te. Tar ke ta Jeju te njaa tubba ne ndilje ke

maji ang le ngaa nɔru rɔ-to rɔ dewje te le tɔyn. ¹⁷ N-dda baann bba kare tar le Ijayi nje-kila mber-tar le Lubba* ddee to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na:

«Nɔru namaje leje ke ddang, ngaa ñ-taa rɔ-toje leje ke dɔe te.»

Dewje ke ndikije ta kunn go Jeju

¹⁸ Toke Jeju oo dewje ke banya banya ke gukeje le a, ñ-pa nare nje-njaje goe te kare dawje tura tɔku dange maann te. ¹⁹ A mare nje-kɔru gel ndu ddee pa are na: «Nje-ne-tɔju, lo tɔyn ke aw te a, ma kuwa goi.» ²⁰ Jeju ilae te na: «Mulaje eeje ke lo-kiya rɔ lede ddem, eelje ke dará kara eeje ke key lede ddem. A Ngonn† le dew ee ke lo kara ta kula dɔe te ang.

²¹ Mare nje-nja goe te pa are na: «Nje-ne-tɔju, inya are maw m-dubbu bɔy bba.» ²² Jeju ilae te na: «Unn gom a inya yoje are dubbuje yoje lede.»

Jeju ndange bamburanbo are ew rɔe

²³ Jeju aal tɔku to ngaa, nje-njaje goe te danneje. ²⁴ A ta koo a, bamburanbo in dɔ tɔku dange maann te le. Maann le aw lenge ungu me tɔku to te le are nayn ngɔsi ta ddusu, a Jeju nayn aw tibbi. ²⁵ Nje-njaje-goe te awje ngɔsi saa aw ndoleje ngaa paje areje na: «Ebbe-dewje ajije! Ja ta koy!» ²⁶ Jeju ilade te na: «Mba ddi bba aw bbeelje wa? Sese ke koo me te lese bo ang.» Yeenn ngaa ni taar, ñ-ndange lel le ddem maann le ddem ngaa lo tel to ddekeke. ²⁷ Dede tɔyn njaa mede unda dɔ binya ngaa ñ-paje na: «Dew ddi njaa neenn bba lel, ke maann kara ooje tae neenn wa?»

Jeju tubba ndilje ke maji ang rɔ dingawje te joo

²⁸ Toke Jeju tee tura dange maann te, nange te le dewje ke Gadara a, dingawje joo inje dɔbareje te tilaje keme. Ndilje ke maji ang isije mede te. N-ddaje singa nya are dew kara ndiki ta nday ke ddew ke dɔbareje te le ang. ²⁹ Duruje ekii na: «Ngonn le Lubba, ddi a aw sange rɔje te wa? E-ddee ta kula kemje ndoo kete bba kare ndɔe ke Lubba wɔju le ase wa?»

³⁰ Ngosi ke lonn le, tɔku kusu bereje aw usaje ne. ³¹ Ndilje ke maji ang le ddaje rɔde to ndoo rɔ Jeju te na: «Bbo a ta tubbaje a, ulaje me kusu bereje te tonn.» ³² Jeju pa arede na: «Awje!» Ndilje ke maji ang le teeje me dingawje te le ngaa aw andeje me kusu bereje te le. A, a ta koo a, kusu bereje le tɔyn inje dɔ kongo te ke ndew osoje me dange maann te le, ngaa doyje me maann te le tɔyn.

* 8:17 8.17 Oo Ejayi 53.4 † 8:20 8.20 Ngonn le dew to Jeju

³³ Dingawje ke aw ngemje bereje le aynje awje me tōku-bbe te, ngaa pajē tar ne ke tee le, ke tar ne ke inga dingawje ke joo ke ndilje ke maji ang to mede te le tōyn are dewje. ³⁴ Yeenn ngaa dewje tōyn ke me tōku bbe te le teeje aw tilaje kem Jeju le. Toke dooeje a, ñ-ddaje rōde to ndoo rōe te kare nōte ke ddang nange te lede.

9

Jeju dda are rō dew ke debbe rōe oy ddee maji

¹ Jeju aal tōku to ngaa gange dange maann le tel aw tōku bbe te laa. * ² Dewje ddeeje rōe te ke mare dingaw ke debbe rōe oy ke dilae dō tuwa te. Toke Jeju oo koo me te lede le a, pa are dew ke rōe oy le na: «Ngunnum, uwa are ngeng, tar majang lei oru dōi te ngaa.»

³ Yeenn ngaa, mare nje-kōruje gel ndu pajē mede te na: «Dew neenn aw taji Lubba.» ⁴ A Jeju gere keje lede ngaa dujude na: «Mba ddi bba eeje ke keje ke maji ang baann wa? ⁵ Ta pa na: Tar majang lei oru dōi te, wase ta pa na: In taar bbo e-nja. Yee ke dda ngeng ang wa? ⁶ M-ndiki kare e-gereje to Ngonn le dew ee ke singa ta kōru tar majang dō dewje te ke nangē neenn.» Yeenn ngaa ñ-pa nare dew ke rōe oy le na: «In tar, unn tuwa lei bbo aw bbē.»

⁷ Dingaw le in taar ngaa aw bbē laa. ⁸ Toke dewje ke banya le ooje baann a, bbeel uta dōde ngaa dōsuje gaji Lubba mba singa ke baann ke nare dewje le.

Jeju bbar Matiye kare unn goe

⁹ Jeju otu lo teenn le ngaa aw nday a, noo mare dingaw ke daw ñ-bbare na Matiye isi lo kula taa nare lambo te. Jeju pa are na: «Unn gom.» Matiye le in taar ngaa unn goe.

¹⁰ Goe te a, Jeju aw usa ne key le Matiye. Nje-taaje nare lambo, ke nje-ne-ddaje ke maji ang toke banya ddeeje usaje ne le ke Jeju de ke nje-njaje goe te. ¹¹ Toke Parijiyenje ooje neenn le a, ñ-paje dareje nje-njaje go Jeju te le na: «Mba ddi bba nje-ne-tōju lese aw usa ne ke nje-taaje nare lambo, ke dewje ke toje to nje-ne-ddaje ke maji ang wa?»

¹² Jeju oo tar lede le ngaa pa na: «Dewje ke rōde to ke maje aw sangeje nje-kōru rō to ang. Dewje ke rōde to de bba. ¹³ Yeenn a, maji kare aw sangeje ddew mba gere kande tar ke Lubba pa neenn: «Ndiki naa a m-ndiki bbo ne-polo ang. Mba dewje ke ooje rōde to dewje ke gate gate a m-ddee ta bbarde ang. M-ddee mba nje ke ooje rōde to nje-ne-ddaje ke maji ang.»

Tar mbete ne-kusa mba duju Lubba

¹⁴ Goe te a, nje-njaje go Jan Batisi te ddeeje ngōsi ke Jeju ngaa dujeje na: «Mba ddi bba jeje ke Parijiyenje jaw inyaje ne-kusa taar taar mba duju Lubba a, nje-njaje goi te inyaje ne-kusa ang wa?» ¹⁵ Jeju ilade te na: «Ejeje to nje-buwa-kuraje le nje-dene ke siki a ndingaje ndoo kare te ke nje-taa dene le nayn ke de bbay wa? Baann ang. A kare a ddee kare dunn nje-taa dene le dōtu ne, a da kinyaje ne kusa bbay.»

¹⁶ Dew a kunn ta kubbu ke siki kila ne kem ngisi kubbu ang. Mba ta kubbu ke siki le a dda kare dō ke kem ngisi kubbu te le tel tiir ke kete bbay ngaa dō ke kem ngisi kubbu te le a tel bo kuta ye ke kete. ¹⁷ Dew a kungu ben ke ñ-dda siki bbay me konn ku endaarje† te ang. Mba kuje le a tiirje ta ben le a kula nangē ngaa kuje le kara a tujuje nyōm tō. Kuje ke siki a daw dungu ben ke ñ-dda toke siki me te. Baann bba koto le ke kuje le a naynje ke maje.»

Jeju oru rō-to rō dene te, ngaa ndol mare ngonn ke dene ke oy.

¹⁸ Kare te ke Jeju aw pa tar arede toke baann a, mare tōku dew le Jiipije ddee tee. Nōsu mekeji gole nōn Jeju te le ngaa ñ-pa na: «Ngunnum ke dene oy bbassine bbay neenn. A aw ila jii dōe te a, na ndol.» ¹⁹ Jeju in taar ngaa, ne de ke nje-njaje goe te dunnje go dingaw le.

²⁰ A mare dene ke mese aw ddee rōe te are aw oo ndoo bbal dōku gire joo ddee giri Jeju te ngōsi ngaa oru ta kubbu laa. ²¹ Mba ñ-pa mee te na: «Bbo le kubbu laa njaa bba minga ddew mōru kara, rōm a ddee maji.» ²² Jeju turu rōe ooe ngaa pa na: «Uwa are ngeng, ngunnum ke dene, koo me te lei ajii mban.» A kare teenn njaa rō-to le nunga rōe te.

²³ Toke Jeju aw key le tōku dew le Jiipije le, ngaa oo dewje ke aw kolje mbula ddem, dewje ke banya ke aw nōnje aw uruje ne ekii ddem a, ²⁴ ñ-pa na: «E-teeje ke ddaka. Ngonn ke dene le oy ang, naw ñ-tibbi.» A dewje le kokoeje. ²⁵ Toke ñ-tubbaje dewje ke banya le dare teeje ddaka a, Jeju ande key le, uwa ji ngonn ke dene le ngaa in taar. ²⁶ Tare nja dō nange te le tōyn.

Jeju dda are kem nje-kem-tōje joo ddee maji

²⁷ Toke Jeju in lo tenn le aw nday ke kete a, nje-kem-tōje joo unnje goe ngaa uruje ekii na: «Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo leje!»

²⁸ Toke Jeju ande key a, nje-kem-tōje le ddeeje ngōsi saa ngaa Jeju le dujude na: «Ooje mese te to mase ta dda neenn wa?»

* 9:1 9.1 Bbe ke Jeju isi te kare teenn le to Kaperenayum. Ooje ke Marke 2.1 † 9:17 9.17 Ku endaarje to ku ke Jiipije aw unguje koto ke daw ñ-bbar na vin kete. Endaar daje a ñ-ddaje ne ku le.

Dilaeje te na: « Ebbe-dewje, ase ta dda.»²⁹ Yeenn ngaa Jeju ɔru kemde ke jia ngaa pa na: «Maji kare ne ke e-dujuje le ddee tɔkɔɔ ase kem koo me te lese.»³⁰ Kemde le uja, ngaa Jeju ndɔre mbide nya na: «Ooje ke maje, maji kare dew kara gere tare ang.»³¹ A kake nje-kem-toje le teeje ddaka a paje tar le Jeju dɔ nange te le tɔyn are dewje.

Jeju dda are dew ke tae utu tel pa tar

³² Toke Jeju de ke nje-njaje goe te n̄-teeje ta kotu a, dewje ddeeye rɔe te ke mare dingaw ke ndil ke maji ang ddae are pa tar ang.³³ Jeju tubba ndil ke maji ang le ngaa dingaw le unn kutu pa tar. Ne le gange singa dewje ke banya ke eeye teenn ngaa n̄-paje na: «Joo ne ke be ndɔ kara nange Ijarayel te ang.»³⁴ A Parijiyenje paje na: «Mbay le ndilje ke maji ang a are Jeju singa ke ta tubba ne ndilje le.»

Jeju oo kem-to-ndoo le dewje ke banya

³⁵ Jeju nja me tɔku bbeje te, ke me ngann bbeje te tɔyn. N̄-toju ne key-mbɔn naaje te le Jiipije, nila mber Tar ke majiwoju dɔ kɔn-mbay le Lubba. Nɔru rɔ-toje tɔyn rɔ dewje te, ngaa n̄-dda nare rɔ dewje ke debbe rɔde tuju ddeeye maji.³⁶ Jeju oo dewje ke banya le a, ddae ndoo. Mba dewje le singade ɔru ddem, rɔde oy njururu ddem, ddew kara baa toke bateje ke nje-ngemde goto.³⁷ Yeenn ngaa, Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Kula kuja koo le bo nya, a nje-kujaje koo le bayanje ang.³⁸ Yeenn a, e-dujuje nje-ndɔ le are nula mare nje-kulaje bbay ta kula te le.

10

Jeju bbar nje-kayn-kulaje laa ke dɔku gire joo

¹ Jeju bbar nje-njaje goe te dɔku gire joo. Narede singa kare n̄-tubba ne ndilje ke maji ang, kare dɔru ne rɔ-toje tɔyn, kare n̄-ddaje dare rɔ dewje ke debbe rɔde tuju ddeeye maji.² Ri nje-kayn-kulaje ke dɔku gire joo le na: Dɔngɔr dew to Simɔ ke daw n̄-bbare na Piyar, ke ngokɔen Andere. Jake ngonn le Jebbede, ke ngokɔen Jan.³ Pilipi de ke Batalami, Toma de ke Matiye ke to nje-taa nare lambo*, Jake ngonn le Alpe, ke Tade.⁴ Simɔ dew ke ndiki bbe laa nya†, ke Judase Iskariyote ke a to nje labbe Jeju.

Jeju ula nje-kayn-kulaje ke dɔku gire joo le

⁵ Kete bba kare Jeju ula nje-kayn-kulaje ke dɔku gire joo le a, n̄-ndeje de na: «Dewje

ke toje to Jiipije ang a, awje rɔde te ang ddem, andeje me bbe te le dewje ke Samari ang ddem.⁶ A, awje rɔ dewje te ke Ijarayel ke toje toke le bateje ke naynje.⁷ Kare kawse a, ilaje mber e-paje na: Bbe-kɔn ke dará ee ngɔsi.⁸ ɔruje rɔ-to rɔ dewje te, e-ndolje dewje ke oy, areje rɔ nje-banjije ddee maji, ngaa e-tubbaje ndilje ke maji ang. Ingaje ne le baa, ta areje dewje baa njaa tɔ.⁹ Unnje ande, wase nare, wase kande nare unguje me bbɔl te lese ang.¹⁰ Unnje bbɔl mba kaw ne nja te lese le ang. E-jinje dɔ-kubbu ke taar joo ang ddem, negol ang ddem, unnje kake ke ta kuwa jise te ang ddem. Mba maji kare dare dew ke aw dda kula ne-kusa tae.

¹¹ Toke e-teeje mare tɔku-bbe te wase ngonn bbe te a, e-sangeje dew ke a kase mba taase ke key laa, ngaa ta isije rɔe te ndereng ɔtuje ne.¹² Toke a ta kandeje me key te a, e-ddaje lapiya nje-keyje le.‡¹³ A bbo nje-keyje le taase ke key a, maji kare lapiya lese le arede me-wul-lɔm. A toke n̄-taase ke key ang a, maji kare me-lɔm lese tel ke rose te.¹⁴ Toke e-teeje mare key te wase mare tɔku-bbe te a, dewje taase ke key ang a, kɔtuse a, e-tundaje bum-gɔlse.¹⁵ M-pa tar ke tɔkɔɔ marese. Ndɔ gange sariya a, sariya ke da gange dɔ nje-bbeje teenn a ngeng kuta sariya ke da gange dɔ dewje te ke Sodome ke Gɔmɔr§.»

Ne singaje ke a kinga nje-njaje-go-Jeju te

¹⁶ «Ooje, mulase toke le bateje horo enjakemjarje te. Yeenn a, maji kare aaje rose toke le li aw aa rɔe ddem, areje tar to dose te ang toke le derje.¹⁷ Aaje rose rɔ dewje te, mba da kaw ke se nɔn sariya te, ta da tundase ke ndey me key-mbɔn naaje te lede.¹⁸ Da kaw ke se nɔ-gol nje-kɔn bbeje te, ke nɔ-gol tɔku-mbayje te woju dɔm. Kare teenn a paje tar-naji lem karede ddem, kare dewje ke toje to Jiipije ang ddem.¹⁹ A toke daw ke se lo gange sariya te a, areje mese sangese woju dɔ tar ke a paje wase, gusu ke a paje ne tar le ang. Kare teenn njaa, Lubba a karese tar ke a paje.²⁰ Mba, sese bba a paje tar le ang, a Ndil le Bɔsese, a a kunda tar le tase te kare e-paje.

²¹ Dewje a kila ngakonde ji dewje te kare n̄-tɔlde. Bɔ-ngannje a ddaje toke baann ke ngannde tɔ. Ngannje a telje to nje-baanje le bɔdede ke le kɔndede ngaa da dda kare n̄-tɔlde.²² Dewje tɔyn a mbetejese woju dɔm. A dew ke uwa are ngeng ndereng

* **10:3** 10.3 Ooje Matiye 9.9. Kula le Matiye lew to kula taa nare lambo † **10:4** 10.4 Simɔ to kara le Jiipije ke aw ddaje singa mba tee ke bbe lede kɔ bberre te le Romeje ke aw wɔnje dɔde ‡ **10:12** 10.12 Lapiya bbe le Jiipije pa na: Me-wul lɔm isi ke se. § **10:15** 10.15 Sodome ke Gomore to bbeje ke dunnde to ne-kɔju-mare le bbeje ke majang to ke te nya. Ooje Genese 19.

ddutu ndo te a, a kinga kaji. ²³ Toke ñ-dda singa ke se mare toku bbe te a, aynje awje mare te. M-pa tar ke tokoro, a nayn njaje me toku bbeje te ke Ijarayel toyn ang bbay a, ngonn le Dew a ddee.

²⁴ Nje-ndo-ne uta nje-ne-toju ang ddem, nje-kula a kuta ebbeeje ang ddem. ²⁵ Toke nje-ndo-ne ddee toke le nje-ne-toju laa wase, nje-kula ddee toke le ebbeeje a, yeenn ase. Toke dewje bbarje nje-key to Belejebul a, da taji ngann nje-keyje uta yeenn.»

Kunda me do Lubba te

²⁶ «Arje bbeel le dew ddase ang, mba mare ne kara ke to lo-kiyae te ke a tee ke ddaka ang goto, ngaa neje toyn ke ñ-kusu doe dewje a gereje. ²⁷ Tar ke m-pa marese til te a, sese, maji kare e-ndajije areje dewje kara. A bbo ñ-pa tar darese hoy be a, maji kare ilaje ne mber nata. ²⁸ E-bbeelje dewje ke aw tolje da-ro dewje ang, mba daseje ta tol kewn le dew ang. A Lubba a maji kare e-bbeeleje. Ne a nase ta dda kare kewn le dew ddem, da-ro dew ddem tujuje kem puru te ke ke ndo ke ndo. ²⁹ Daw ñ-labbe ngann eelje joo gusu kara ang wa? A toke Bosese ndiki ang a, ngonn eel kara a kase koso nangê ang. ³⁰ A sese, ben dose kara Lubba tura kara kara toyn. ³¹ Yeenn a, areje bbeel ddase ang. Kem Lubba te e-ngengje uta ngann eelje ke banya.

³² Yeenn a, toke dew pa kem dewje te to ñ-to nje-nja-gom te a, ema kara ma pa no gol Boy te ke ee dara to ñ-to dew lem to. ³³ A toke dew pa kem dewje te na: «M-to dew le Jeju ang» a, ema kara ma pa no gol Boy te ke ee dara na: «Dew neenn to dew lem ang» to.

Dewje a kaynje naa woju do Jeju

³⁴ Ejeje to m-ddee ta kila me-wul-lom do nange te neenn ang. M-ddee ta kila me-wul-lom ang, ddo a m-ddee ta kila nangê. ³⁵ M-ddee ta kila kayn-naa horo dew te ke boeje, horo ngonn ke dene te de ke koenje, ngaa horo ngonn ke dene te de ke mumeje ke dene. ³⁶ Nje ke me key te le dew njaa a toje to nje-baanje laa.

Maji kare n-toje ngosi ta kare tebbe leje toke Jeju

³⁷ Dew ke ndiki boeje wase koenje utam, a kase ta ddee to dew lem ang. ³⁸ Dew ke oto kake-dese laa bba nja ne gom te ang, a kase ta ddee to dew lem ang. ³⁹ Dew ke ndiki ta ngem tebbe laa a, tebbe laa le a nayn ke korō nyom. A dew ke are tebbe laa nayn ke korō woju dom a, na tel kinga tebbe laa le.

Dew ke taa nje-njaje-go Jeju te ke rœ te a, taa Jeju to

⁴⁰ Toke dew taase ke rœ te a, ema njaa ñ-taam. A dew ke taam ke rœ te a, taa dew ke ulam to. ⁴¹ Dew ke taa nje-kila mber-tar le Lubba ke rœ te, mba dew ke ñ-taae le to nje-kila mber-tar le Lubba a, na kinga kuka ke nje-kila mber-tar le Lubba aw inga. A bbo dew taa dew ke gate gate ke rœ te, mba dew ke ñ-taae le to dew ke gate gate a, na kinga kuka ke dew ke gate gate aw inga. ⁴² M-pa tar ke tokoro marese: «Maann ke wul ke engo te baa njaa bba dew are dew ke ngaji horo ngamareje te, mba dew ke ngaji le to nje-nja gom te a, kuka laa a koso nangê ang to.»

11

¹ Toke Jeju ndeje nje-njaje goe te ke doku gire joo le nunga a, notu naw me toku-bbeje te ke do nange teenn ta toju ne ddem ta kila mber-tar ddem.

Jan Batisi ula nje-njaje goe te ro Jeju te

² Toke Jan Batisi nayn key-kula te a, oo tam kula ke Kiriste aw dda. Yeenn a, nula mare nje-njaje goe te rœ te nare, ³ daw ñ-dujeje na: «Ei a e-to Mesi* ke a ta ddee le wase maji kare n-gebbe mare dew dang wa?» ⁴ Jeju ilade te na: «Ne ke ooje ke mbise ddem, ke kemse ddem neenn le, aw paje areje Jan le: ⁵ Nje-kem-toje ooje lo, nje-meteje njaje, ro nje-banjije ddee maji, nje-mbikutuje ooje tar ddem, dewje ke oyje ndolje ddem, ngaa dila mber Tar ke maji dare nje-ndooje. ⁶ Ro-neel to mba dew ke ema a ma to nje-dda kare koo-me te laa oso ang.»

Jeju pa tar do Jan Batisi te

⁷ Toke nje-njaje-go Jan te le telje a, Jeju unn kutu pa tar ke do Jan te are dewje ke banya ke eeje lo teenn le na: «Ddi a awje aw ooje me kor te wa? Aw ooje muje ke lel aw yeke wa? ⁸ Bbo to ye ang a, ddi a awje aw ooje wa? Aw ooje mare dingaw ke ula kubbu ke kura wa? A dewje ke ulaje kubbuje ke kura isije key-mbay te. ⁹ Yeenn a, ddi njaa awje aw ooje le wa? Mare nje-kila mber-tar le Lubba wa? Tokoro, m-pa marese, nuta nje-kilaje-mber-tar le Lubba bbay. ¹⁰ Jan le a ñ-dda tar laa me Maketurute le Lubba na: <Ma kula nje-kayn-kula lem noi te kare ñ-mose ddew noi te.>

¹¹ «Tokoro m-pa marese: <horo dewje te toyn ke deneje ujude, mare dew ke bo uta Jan-Batisi goto. A dew ke to ten uta keseje me Bbe-kon te ke dara bo utae. ¹² Unn kute do ndo te le Jan-Batisi ndereng bbasine, daw ñ-dda singa mba Bbe-kon ke dara. Ngaa nje-singaje a aw sangeje ddew ta taa. ¹³ Mba nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke Ndu le Moyiji paje tar bbe-kon le Lubba ndereng tee ndo Jan te. ¹⁴ A bbo e-ndikije

te sem a, ne njaa ñ-to Eli ke na a ddee le. ¹⁵ Maji kare dew ke mbia to a oo tar neenn! ¹⁶ «Ddi a ma kunn kɔju ne dewje ke bbasine neenn wa? N-toje ddew kara baa toke ngannje ke isije nata ngaa paje ke taar areje ngann marde na: ¹⁷ «N-kɔl mbula kare e-laje ne, a e-laje ang, josu pa yo jarese a, e-nɔnje ne ang tɔ». ¹⁸ Mba Jan Batisi ddee a, usa ne ang ddem, ay ne ang ddem. A dewje paje na: «Ndil ke majang to mee te.» ¹⁹ Ngonn le dew ddee ngaa usa ne ddem, ay ne ddem, a dewje paje na: «N-to nje-ne-kusa, ke nje-ne kay. N-to nje-buwa-kura le nje-taaje nare-lambo ddem, le nje-ne-ddaje ke maji ang ddem.» A dewje ooje kem-kare ke in rɔ Lubba a, ñ-gereje to kem-kare le aw dda ne ke maji.»

Dewje ke bbeje te ke mbeteje ta koo-mede te ke Jeju

²⁰ Yeenn ngaa, Jeju unn kutu kɔl ke dewje ke bbeje te ke ñ-dda ne-mɔrije ke te nya uta keseje tɔyn, mba ñ-mbeteje ta turu ddew lede. ²¹ N-pa na: «See dewje ke Korajen, to ndoo nya arese! See dewje ke Betesayida, to ndoo nya arese! Ne-mɔrije ke m-dda horose te neenn, toke m-dda me bbeje te ke Tir ke Sidɔn a be a, lew baa njaa dewje ke me bbeje teenn a kulaje kubbu-ndoo ddem, da kungu bu puru dɔde te ddem ngaa da turuje ddew lede. ²² Mba yeenn a, m-pa marese : « Ndɔ gange sariya a, sariya ke dose te a ngeng kuta sariya ke dɔ Tir te ke dɔ Sidɔn te.

²³ «A see dewje ke Kapernayum, ejeje to Lubba a kunn bbe lese ke taar ndereng kɔru ne dara wa? Na tel ke bbe lese ndereng lo te le dewje ke oy. Mba ne-mɔrije ke m-dda bbe lese, toke m-dda Sɔdɔm a bbe le a nayn ndereng bbokone bbay. ²⁴ Mba yeenn a, m-pa marese, ndɔ gange sariya a, sariya lese a ngeng kuta sariya le dewje ke Sɔdɔm.»

Jeju toju bɔeje are dewje ke ten ereje

²⁵ Kare teenn, Jeju pa na: «Mɔsu gajii Bɔy, Ebbe-dewje ei ke ɔn dɔ dara ddem, nange ddem, mba iya neje neenn le nje-kem-kareje ddem, nje-ne-gereje ddem. A e-toju nejeenn le dewje ke toje to dewje ke ten baa. ²⁶ Tɔkɔrɔ bɔy, mba ei njaa e-ndiki kare to toke baann.

²⁷ Bɔy arem ne tɔyn mban. Dew kara gere Ngonn le ang, Bɔ njaa kara baa. Dew kara gere Bɔ ang tɔ, Ngonn njaa kara baa. A dew ke Ngonn le njaa ndiki tɔje Bɔ le bba a gere.»

Maji ta ddee rɔ Jeju te kinga lo-kuwa-rɔ

²⁸ «E-ddeje rom te, sese tɔyn ke ne-koto aw ɔyse are rɔse nyase, a ma kare uwaje rɔse. ²⁹ E-taaje juku lem otoje, ngaa areje m-tɔjuse ne, mba m-wul pee ddem, mem to

me ngonn kase ddem. Yeenn bba a kuwaje rɔse. ³⁰ Mba juku ke ma kunda gosuse te ɔɔy ang ddem, ne-koto ke marese kare otoje kara ɔle pelpel ddem.

12

Jeju to nje-kɔn dɔ ndɔ kuwa-rɔ

¹ Dɔ ndɔe teenn, Jeju aw nday me ndɔɔ beleje te ke ndɔ-kuwa-rɔ*. Bbo dda nje-njaje goe te ngaa daw ñ-teteje jinga beleje le daw dusaje. ² Toke Parijiyenje ooje baann a, ñ-paje dareje Jeju na: «Oo, nje-njaje goi te aw ddaje ne ke ase kare dew dda ndɔ-kuwa-rɔ te ang.» ³ A Jeju ilade te na: «Ne ke Dabbiti dda dɔ ndɔ te ke bbo ddae, ne de ke dewje laa le, e-turaje tare me Maketuru ang wa? ⁴ Dabbiti de ke dewje laa le dandeje me key te le Lubba ngaa dusaje mapa ke dare Lubba to ne-polo. De ke ddew ta kusa mapa le ang mba to ne-kusa ke nje-poloje Lubba ke karede baa a aseje ta kusa. ⁵ N-dda me Maketuru-ndu te na: Ke ndɔ-kuwa-rɔ, nje-poloje Lubba aw ddaje kula me key-polo-Lubba te. Yeenn to daw ngem ndu ke wɔju dɔ ndɔ-kuwa-rɔ ang, a tar kara to dɔde te ang. ⁶ A m-pa marese, mare ne ke bo uta key-polo-Lubba to neenn. ⁷ Maketuru le Lubba na: M-ndiki kare dewje ndiki naa bbo m-ndiki ne-polo ang a. Toke e-gereje kande tar neenn a, dewje ke tar to dɔde ang le, a kundaje tar dɔde te ang. ⁸ Mba Ngonn le dew a to nje ndɔ-kuwa-rɔ.

Jeju dda are dew ke jia oy ddee maji

⁹ Jeju ɔtu lo teenn ngaa aw ande key-mbɔñ-naa te le Jiipije. ¹⁰ Mare dew ke jia oy ee teenn. A Parijiyenje ndikije ta kunda tar dɔ Jeju te ngaa dujeje na: Dew ee ke ddew ta kɔru rɔ-to ke ndɔ-kuwa-rɔ wa? ¹¹ Jeju ilade te na: Na horose te neenn, bbo ee ke bate kara baa, ngaa bate le oso me buwa te ke ndɔ-kuwa-rɔ a, a kore ke ddaka ang wa? ¹² A dew uta bate ang wa? Yeenn a, ndu are ddew ta dda maji ke ndɔ-kuwa-rɔ. ¹³ Yeenn ngaa Jeju pa are dingaw le na: «E-ndɔju jii.» A ñ-dɔju jia le ngaa, jia le ddee maji toke ye ke kara.

¹⁴ A Parijiyenje le teeje ddaka ngaa mɔnɔnje naa ta kuwa dɔde ta koo ddew ke ta tɔl ne Jeju le.

Jeju to nje-kula ke Lubba mbere

¹⁵ Toke Jeju oo tar tɔle le a ɔtu lo teenn ke ddang. Dewje banya banya unnje goe ngaa nɔru rɔ-toje lede tɔyn. ¹⁶ A ñ-ndejele nya kare ñ-pa tar dɔe te dare dewje ang. ¹⁷ Yeenn bba tar ke ljayi nje-kila mber-tar le Lubba pa ddee ne to tar ke tɔkɔrɔ. Tar le na: ¹⁸ «Lubba pa na: Ne neenn a ñ-to Nje-kula lem ke m-bere.

Ne ke m-ndike nya, ngaa minga rɔ-neel ddew te laa.

Ma kare Ndil lem isi dɔe te, kare nila mber ne-dda ke gate gate nare dewje ke toje to Jiipije ang.

¹⁹ Na kɔl ke dew kara ang ddem, na kuru ekii ang ddem.

Dew kara kara a koo ndue go ddew te ang.

²⁰ Na kuwa kare mu ke tete mban guru ang. Na tɔl puru ke a ta koy ang.

Na dda ne toke baann ndereng kare ne ke to ke ddewe tɔy dɔ neje tɔyn, ²¹ ngaa dewje ke toje to Jiipije ang a kundaje mede dɔe te.»

Jeju tubba ndilje ke maji ang

²² Dewje ddeewe ke mare dew ke ndilje ke maji ang isije mee te are dew le oo lo ang ddem, oo tar ang ddem. Jeju ɔru rɔ-to le dew le are noo lo ke maje ddem noo tar ke maje ddem. ²³ Neenn le gange singa dewje ke banya le ngaa paje na: «Ngonn le Dabbiti le a neenn ang wa?» ²⁴ Toke Parijiyenje ooje tare a paje na: «Dingaw neenn aw tubba ndilje ke maji ang ddeew singa te le Belejebul ke to mbay le ndilje ke maji ang.» ²⁵ Jeju gere keje lede ngaa pa arede na: «Toke dewje ke me mare bbe-kon te uruje dɔ naa te ngaa tinje naa a, bbe-kon le a tuju. Ngaa, toke dewje ke me tɔku bbe te wase ke me key te uruje dɔ naa te ngaa tinje naa a, da kaseje ta nayn ang.

²⁶ Toke satan tubba satan a, yeenn to ne njaa naw n-dda dɔ ke rɔe. A bbe-kon laa le a tel nayn toke baann wa? ²⁷ A bbo e-paje na ddeew singa te le Belejebul a maw m-tubba ne ndilje ke maji ang a, nje ke lese, singa le na ngaa a dede daw n-tubba ne de wa? Nje ke lese le njaa a tɔjuje to tar lese to ke dɔgɔle ang. ²⁸ A toke ddeew singa te le Ndil le Lubba a maw m-tubba ne ndilje ke maji ang a, yeenn tɔju to kɔn-bbe le Lubba tee dɔse te ngaa. ²⁹ Toke dew ndiki ta kande key le dew ke ubba singa nya, ta taa ne-kingaje laa a, maji kare nuwa nje-singa le n-tɔe kete ngaa bba goe te a, na koto neje tɔyn ke to me key te le.

³⁰ Dew ke to dew lem ang to nje-baan lem. Ngaa dew ke mbon ne sem ang to dew ke aw saren ne kɔrɔ. ³¹ Mba yeenn a, m-pa marese, Lubba a kɔru tar majangje tɔyn ke tar taji ke dewje aw n-tajeje dɔde te. A na kɔru tar dɔ dew te ke taji Ndil-me-nda ang. ³² Toke dew pa tar ke mbete ngonn le dew a, Lubba a kɔru tar dɔe te. A toke dew pa tar ke mbete Ndil-me-nda a, Lubba a kɔru tare dɔe te bbokone neenn ang ddem, ndɔ te ke bara ang ddem.

Tar ke dɔ kake te, ke dɔ kandeje te.

³³ Toke kake maji a kande kara maji tɔ. Toke kake tuju a kande kara a tuju tɔ. Mba dew gere kake ddeew te le kande. ³⁴ See

embakanraje. Sese ke e-majije ang le a kaseje ta pa tar ke maji toke baann wa?. Mba tarje ke ddusu me dew a aw tee tae te. ³⁵ Dew ke maji aw tee ke neje ke maji, ke toje mee te ke maji ke ddaka. A dew ke maji ang aw tee ke neje ke maji ang ke toje mee te ke maji ang ke ddaka tɔ. ³⁶ M-pa marese, tarje ke baa baa tɔyn ke dewje aw paje, da telje ke tar dɔe te ndɔ gange sariya te. ³⁷ Mba Lubba a kunda tar dɔi te wase na kɔru tar dɔi te wɔju dɔ tar pa lei.

Dewje dujuje kare Jeju dda ne-mɔri

³⁸ Yeenn ngaa, mare nje-kɔruje gel ndu ke mare Parijiyenje paje areje Jeju na: «Nje-ne-tɔju, e-dda mare ne-mɔri are joo.»

³⁹ Nilade te na: «Dewje ke bbokone ke toje to dewje ke majije ang ddem, dewje ke toje gate gate ang ddem dujuje ne-mɔri. A bbay ne-mɔri ke da koo a to ne ke inga nje-kila mber-tar le Lubba Jonase. ⁴⁰ Mba ddeew kara baa toke Jonase dda ndɔ mota ke til mota me tɔku kanji te, Ngonn le dew a dda ndɔ mota ke til mota me nange te tɔ. ⁴¹ Ndɔ gange sariya a, dewje ke Ninibe a kinje ta gange sariya dɔ dewje te ke bbasine neenn. Mba dewje ke Ninibe le, Jonase ila mber-tar arede a, n-turuje ddeew lede. A dew ke uta Jonase ee neenn. ⁴² Ndɔ gange sariya a, mbay-dene ke beer a kin ta gange sariya dɔ dewje te ke bbasine neenn. Mba lew, ni kɔyn nange te mba kaw koo tar kem-kare le salomɔ. A mare dew ke uta Salomɔ ee neenn.

Tar tel le ndil ke maji ang me key te laa

⁴³ Toke ndil ke maji ang tee me dew te ke ddang a, naw n-sange lo me kor te ke ndɔ maann to te nungu yo, nungu ne ta kinga lo ke ta kuwa rɔe ke te a, ninga lo ang. ⁴⁴ Yeenn ngaa n-pa mee te na: «Ma tel key lem ke minya lew le.» Toke n-tel key le ngaa, noo a, to baa, me key le are ngate ngate ddem, toke mɔse ddem. ⁴⁵ Yeenn ngaa, naw n-jin mare ndilje ke maji ang nya utae bbay dɔde siri n-ddee kede ngaa, dandeje me key te le disije te. Goe te a, kisi le dew le tel maji ang nya uta ye te kete. Ne ke a kinga dewje ke maji ang ke bbasine neenn a to ddeew kara baa toke baann tɔ.

Nje-nujuje le Jeju ke tɔkɔrɔ

⁴⁶ Toke Jeju nayn aw pa tar ke dewje ke banya le bbay a, kɔenje ke ngakɔenje n-ddeewe darje ddaka ngaa daw n-sangeje ddeew ta pa saa tar. ⁴⁷ Mare dew pa are na: «Kɔinje ke ngakoinje darje ddaka ngaa, daw n-sangeje ddeew ta pa sei tar.» ⁴⁸ Jeju ila dew ke aw pa tar are le na: «Na bba to kɔmje wase, nje ke dda bba to ngakɔmje wa?» ⁴⁹ Goe te a nula jia ke rɔ nje-njaje goe te ngaa n-pa na: «Kɔmje ke ngakɔmje a neenn.» ⁵⁰ Toke dew dda ne ke me bomje

ke darâ ndiki a, dew le to ngokom, to konanem, wase to komje.»

13

Gusu-tar do nje-ne-dubbu te

¹ Ndœ teenn njaa, Jeju tee me key te ke ddaka, aw isi kar toku dange te. ² Dewje banya banya mbonje naa rœ te. Yeenn a, naw naal toku to nisi me te. A dewje le toyn arje ta kongo dange te le. ³ N-pa tar nya nya narede ddew gusu-tar te, n-pa na: «Mare dew aw ke ndœ ta dubbu ne. ⁴ Kare ke naw n-dubbu ne le a, mare kande-ko le gayn do ddew te. Eelje ddeeye ngaa onje kande-ko le. ⁵ Mare kande ko le gayn do nange te ke to er are nange ndeer dœ te ang. Koje le teeje njange baa mba nange le ndeer ang. ⁶ A toke kare osu nya a, puru kare le on koje le are tutuje, mba ngirade ande nangê nya ang. ⁷ Mare kande ko le gaynje horo konnje te. Konnje le ngalje ngaa taa do koje le. ⁸ A mare kande ko le gayn do-nange te ke maji ngaa andeje. Mare ande dœdœku, mare dœ misan, a mare ande do mota. ⁹ Dew ke ee mbi a, maji kare oo tar neenn.

Jeju unn gusu-tarje pa ne tar mba ddi wa?

¹⁰ Nje-njaje-go Jeju te ddeeye rœ te ngaa dujeje na: «Mba ddi bba e-pa tar arede ddew gusu-tar te wa?» ¹¹ Jeju ilade te na: «Sese, Lubba arese ddew ta gere neje ke toje lo kiya te me Bbe-kon te laa ke darâ. A dede, narede ddew ang. ¹² Mba dew ke ee ke ne a, da kila mare dœ te kare, kare ne-kinga laa banya ne. A dew ke ne laa goto le, yee ke ten ke nee ne kara, da koru jia te ke ddang. ¹³ Mba yeenn a maw m-pa ne tar marede ddew gusu-tar te mba daw daaje loo a dooje ne ang ddem, mbide aw oo tar a, dooje tar ang ddem, a n-gereje kande ang ddem. ¹⁴ Yeenn a, tar le Lubba ke Ejayi nje-kila mber-pa laa pa woju dode le ddee ne to tar ke tokoro. Tar le na: «A kooje tar ke maje a, a gereje kande ang, a kaaje lo ke maje a, a kooje ne ang.

¹⁵ Mba do dewje neenn ketere nya. Dutuje mbide ta koo tar ang, n-bbirije kemde ta koo lo ang, Yeenn a n-gereje ne kande tar ang, Ngaa n-turuje ddew lede ang kare moru ro-toje lede ang.

¹⁶ A sese, ro-neel to lese mba kemse aw oo ne ddeem, mbise aw oo tar ddem. ¹⁷ Mba m-pa marese tar ke tokoro, Nje-kilaje mber-tar le Lubba toke banya, ke dewje ke toke gate gate ke Lubba toke banya ndikije ta koo ke kemde ne ke aw ooje neenn a, dooje ang, n-ndikije ta koo ke mbide, a dooje ang.»

Jeju oru gel gusu-tar ke do nje-ne-dubbu te le

¹⁸ «Ooje gel gusu-tar ke do nje ne-ddubu te le. ¹⁹ Dewje ke ooje tar do Bbe-kon te le Lubba a gereje kande tar le ang, toje ddew kara baa toke do ddew ke kande koo gayn te le. Nje-baan ddee oru ne ke n-dubbu mede te le ke ddang. ²⁰ Mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke to er. Toke dooje tar le a, n-taaje ke ro-neel njange baa. ²¹ A tar le ungu ngira nange mede te ang, goe ew mede te ang. Bbo ne-kem-tondoo, wase ne-singa ddee ingade woju do tar le Lubba a, koo me te lede oso njange baa. ²² A mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke konnje ubbaje te le. Dooje tar le ke maje, a keje tarje woju do neje ke nange neenn, ke bbo ne-kingaje toy do tar le are tar le ande ang. ²³ A mare dewje toje ddew kara baa ke nange ke maji ke n-dubbu ne te. Dooje tar le a, n-gereje kande ke maje ngaa dandeje kande. Mareje andeje dœdœku, mareje andeje dœmisan, a mareje andeje dœmota.»

Gusu-tar do mu te ke maji ang

²⁴ Jeju tel pa mare gusu-tar arede na: «Bbe-kon ke darâ to ddew kara baa ke dew ke dubbu kande-ko ke maji me ndœ te laa. ²⁵ Kare ke dewje aw tibbije til te a, mare nje-baan ddee dubbu mu ke maji ang horo ko te ke maji le a otu. ²⁶ Kare ke koje le teeje ngaa aw andeje a, mu ke maji ang le tee to. ²⁷ Nje-kulaje le nje-ndœ le ddeeye rœ te ngaa paje na: «Ebbejeje, kande-ko ke maji a e-dubbu ndœ lei. A lo ke dda bba mu ke maji ang neenn in te wa?» ²⁸ Nilade te na: «Mare nje-baan a dda neenn.» Yeenn ngaa nje-kulaje le dujeje na: E-ndiki kare jaw n-toru mu ke maji ang le ke ddang wa?» ²⁹ Nilade te na: «E-toruje ang mba, kare aw toruje mu ke maji ang le a, e-toruje ne koo ke maji le to. ³⁰ Inyajede are n-nduje naa te ndereng ndœ kuja ko te. A bbo ndœ kuja ko le ase a, ma pa kare nje ke a kujaje koo le na: E-toruje mu ke maji ang le dongor, ngaa e-toje ke dœ dœ ta ulaje puru te.» Goe te a e-toje koo ke maji le unguje me dam te lem.»

Gusu-tar do kande ko te ke ria na Mutarde

³¹ Jeju tel pa mare gusu-tar arede bbay na: Bbe-kon ke darâ to ddew kara baa ke kande ko ke ria na motarde ke dew unn ngaa dubbu me ndœ te laa. ³² To kande ko ke to ten uta kese kande koje toyn. A toke n-tee a, n-ngal nuta kese koje toyn ke me ndœ te. N-ddee to kake are eelje ke darâ ddeeye ddaje key lede me barkemeje te.»

Gusu-tar do wum te

³³ Jeju pa mare gusu-tar arede bbay na: «Bbe-kon ke darâ to ddew kara baa ke wum ke dene unn ngaa bokolo ke nduju ase sambe kara are boru nduju le ti.»

Jeju aw pa tar ddew gusu-tarje te mba ddi wa?

³⁴ Ddew gusu-tarje te a Jeju aw pa ne tarje neenn toyn are dewje ke banya. Mare tar kara ke na pa karede baa a kinya gusu-tar goto. ³⁵ Yeenn bba tar le Lubba ke nje-kila mber-tar pa le ddee ne to tar ke tokoro. N-pa na:

«Ma kunn gusu-tar bba ma pa ne tar, Ma kila mber neje ke toje lo-kiyae te unn kutue do ndo te ke m-dda ne neje toyn.»

Jeju oru gel gusu-tar ke do mu te ke maji ang

³⁶ Yeenn a, Jeju inya dewje ke banya le ngaa aw key. Nje-njaje-goe te awje ngosi saa ngaa paje areje na: «Oru gel gusu-tar ke do tiro te le areje joo.» ³⁷ Nilade te na: «Nje-dubbu ko ke maji le to Ngonn le dew. ³⁸ Ndo le to dewje ke do nange te. Ko ke maji le to dewje ke me Bbe-kon le. A mu ke maji ang le to dewje ke toje to engan Nje-baan. ³⁹ Nje-baan ke dubbu mu ke maji ang le to Esu. Ndo kuja kande ko le to ddutu ndo, nje-kujaje kande ko le to anjije. ⁴⁰ Ddutu ndo a, ne a to ddew kara baa toke daw n-toru mu ke maji ang ta kungu poro. ⁴¹ Ngonn le dew a kula anjije laa kare n-toruje dewje ke aw ddaje are koo me te le nje-marede aw oso, ke dewje ke aw ddaje neje ke maji ang me bbe-kon te laa, ⁴² ta da kungude kem toku puru te. Lo teenn, da nonje ngaa da ngerje ngangede. ⁴³ A kare teenn, dewje ke toje gate gate ke Lubba a ndorenje kayn kayn toke le kare me Bbe-kon te le Bodede. Dew ke ee ke mbi a oo tar neenn.»

Gusu-tar do ne-kinga te ke diya me ndoo te

⁴⁴ «Bbe-kon ke darâ to ddew kara baa ke ne-kinga ke diya me ndoo te. Mare dew tee doe te ngaa iya toke siki. Roe neele ngaa, naw n-labbe neje laa toyn, a n-tel n-ddee n-ndoko ndoo le.»

Gusu-tar do mere te ke gate ngeng

⁴⁵ «Bbe-kon ke darâ to ddew kara baa to ke nje-ne-labbe ke aw sange mereje ke kura. ⁴⁶ Toke ninga mare mere ke gate ngeng a, naw n-labbe neje laa toyn ngaa n-ddee n-ndoko mere le.»

Gusu-tar do ddenge te

⁴⁷ «Bbe-kon ke darâ to ddew kara baa to ke ddenge ke dila ba ngaa uwa kanjije

dang dang. ⁴⁸ Toke kanjije ddusu ddenge le a, nje-ndonje-maann le ndoruje teeje ne ta maann te ngaa isije nange ngaa oruje kem kanjije le. Kanjije ke maji a dunguje me kare te, a n-tilaje kanjije ke maji ang koro. ⁴⁹ Ne a to ddew kara baa toke baann ddutu ndo te to. Anjije a ddeeje ta koru kem dewje ke maji ang ke dewje ke gate gate, ⁵⁰ ta kungude kem toku puru te. Lo teenn, da nonje ngaa da ngerje ngangede.»

Ne-kingaje ke siki, ke ne-kingaje ke to konne

⁵¹ Jeju duju nje-njaje goe te na: «E-gereje kande tarje neenn toyn njaa wa?» Dilaeje te na: «N-gere njaa.» ⁵² N-pa narede na: «Mba yeenn a, nje-koru gel ndu ke gere neje ke do Bbe-kon te ke darâ to ddew kara baa ke nje-key ke oto neje ke siki ke konn neje me dam te laa tee ne.»

Dewje ke Najarete ooje mede te ke Jeju ang

⁵³ Toke Jeju pa gusu-tarjeenn le nunga a, notu loe teenn. ⁵⁴ Naw Najarete, bbe te ke n-toku kete, ngaa nunn kutu toju ne dewje me key-mbonaaje te lede. Ne-tojuje laa le gange singade ngaa n-paje na: «Ninga n-gere neenn dda wa? Ninga singa dda ne-morije neenn dda wa? ⁵⁵ Ngonn le nje-dda kake * le a neenn ang wa? Koenje a to Mari ngaa ngakoenje a toje to Jake, Jejobbe, Simo, ke Jude ang wa? ⁵⁶ Ngakonaneje toyn eeje horoje te neenn to ang wa? Yeenn a, ninga singa dda neje neenn dda wa?» ⁵⁷ Nejeenn dda are doo mede te ang. A Jeju pa arede na: «Dewje aw walje nje-kila mber-tar le Lubba kese loje te toyn, bbo bbe te ke nisi te, wase me key te laa ang.» ⁵⁸ Jeju dda ne-morije nya nya Najarete ang mba, dooje mede te ang.

14

Tar yo le Jan Batisi

¹ Do ndoe teenn, Erode Antipase ke to mbay ke Galile oo tam Jeju a, ² pa are nje ke aw ddaje kula koye te na: «Jan Batisi ann. Ni horo dewje te ke oy! Mba yeenn a ninga singa ta dda ne-morijeenn.»

³ Mba kete, Erode are duwa Jan n-toe dilae key-kula te waju do Erodiade ke to dene le ngokoen Pilipi. ⁴ Mba Jan pa are na: «Ee ke ddew ta taa Erodiade to dene lei ang.» ⁵ Erode ndiki ta tol Jan le, a n-bbeel Jiipije mba dooje Jan to nje-kila mber-tar le Lubba.

⁶ A ndo kusu kuju Erode a, ngonn le Erodiade ke dene la no dewje te are neel Erode nya. ⁷ Yeenn a, Erode unda yo are ngonn ke dene le na: «Ne toyn ke e-duju

* 13:55 13.55 Ke ndon tar le Gerekeje, nje-dda kake to dew ke aw unn do-key ddem, aw dda mare kulaje dang dang ke kake ddem ke erje ddem

a, ma kari.» ⁸ Kœenje tulae are n̄-pa na: «Lo te neenn njaa, arem dō Jan Batisi me tōku pambala sambe te.» ⁹ Rō Erode neele ang. A nunn ndu kare dare neenn le wōju dō yo ke nunda kem dewje te ke n̄-bbarde kusu te le. ¹⁰ Yeenn a, nula dew key-kula te nare aw gange dō Jan le. ¹¹ Dila dō Jan me tōku pambala sambe te ngaa n̄-ddee ne dare ngonn ke dene le aw ne are kœenje. ¹² Nje-njaje-go Jan te le ddeeje unnje niine aw dubbuje. Goe te a, daw n̄-paje tare dareje Jeju.

Jeju are ne-kusa dewje doro mi

¹³ Toke Jeju oo tar neenn le a, nunn tōku to ngaa notu lo teenn naw ke kare baa lo te ke iya rōe. A dewje ke banya ooje tare ngaa, inje me tōku bbeje te le unnje go maann, oruje goe ke golde. ¹⁴ Toke Jeju in me tōku to te le uru nangē ngaa oo dewje ke banya le a, ddae ndoo. Yeenn a nōru rō-to rō nje-rō-toje te lede.

¹⁵ Dō-kare a, nje-njaje-go Jeju te ddeeje paje areje na: «Lo neenn to me mu baa, ngaa kare tōy mban tō. E-tubba dewje ke banya banya neenn le are dawje me bbeje te n̄-ndokoje ne dusaje.» ¹⁶ A Jeju ilade te na: «Moo a, to maji kare dawje ang. Sese njaa arejede ne dusa.» ¹⁷ A n̄-paje dareje na: «Jee ke mapa mi ke kanjije joo baa jije te neenn.» ¹⁸ Jeju pa arede na: «E-ddeeje ne aremje.» ¹⁹ Goe te a, nare dewje ke banya le isije dō muje te, a n̄-taa mapa ke mi ke kanji ke joo le, ngaa nunn keme ke darā a nare wooyo Lubba. Goe te a, n̄-tete mapa ke mi le ngaa nare nje-njaje goe te nare n̄-kayn dewje ke banya le. ²⁰ Dede tōyn dusaje ne dare mede ndann, ngaa n̄-mbōnje kese ke nayn ddsu kare dōku gire joo. ²¹ Dewje ke usaje ne le aseje ne ke doro mi. Deneje ke ngannje n̄-turade ang.

Jeju nja dō maann te

²² Njange baa goe te a, Jeju are nje-njaje goe te aalje tōku to kare daw n̄-nginaeje tura maann te kete. A ne na nayn ta tubba dewje ke banya le kare n̄-telje bbeje te lede. ²³ N-tubba dewje ke banya le. Goe te a, naal dō ddingiri ta kaw duju Lubba ddew ew. Dō-lo-kul pe a nisi lo teenn ke kare baa. ²⁴ To le aw ddew ew ke nange ngaa a, lel ula aw tila ne kem nje-njaje go Jeju te le are maann le aw lenge tōku to le ke singa nya. ²⁵ Ngōsi ke ta-lo-kare a, Jeju aw nja dō maann te le aw ne ke rō nje-njaje goe te le. ²⁶ Toke nje-njaje goe te ooeje ke naw n̄-nja dō maann te le a, dōde saren ngaa n̄-paje na: «Uma ann!» Ngaa bbeel ddade nya are daw duruje ekii. ²⁷ A Jeju pa arede njange baa na: «Ema ann, e-bbeelje ang!»

²⁸ Yeenn ngaa Piyar ilae te na: «Ebbe-dewje, bbo to ei a, unn ndui are m-nja dō maann te maw rōi te.» ²⁹ Jeju pa na: «E-ddee!» Piyar in me tōku to te le ddisi ngaa unn kutu nja dō maann te le ta kaw ke rō Jeju te. ³⁰ A toke Piyar oo lel ke aw ula ke singa nya le a bbeel ddae, are nunn kutu dii maann le. Yeenn a, nuru ekii na: «Ebbe-dewje, ajim!» ³¹ Njange baa njaa Jeju ula jia uwae ne ngaa pa are na: «Koo me te lei to ten baa nya, mba ddi bba eje tar wa?» ³² Dede joo keme daalje me tōku to te le ngaa goe te a lel le ew rōe. ³³ Yeenn a, nje-njaje go Jeju te ke eeje me tōku to te le osuje mekeje golde nangē noe te ngaa paje na: «E-to Ngonn le Lubba njaa.»

Jeju aji nje-rō-toje nange te ke Jenejarete

³⁴ N-gangeje maann le ngaa, n̄-teeje nange te ke Jenejarete. ³⁵ Dewje ke lo teenn le gereje Jeju. Dulaje ke tar laa dō nange teenn le tōyn dare dewje ngaa, n̄-ddeeje ke nje-rō-toje tōyn rōe te. ³⁶ N-ddaje rōde to ndoo rōe te kare ninya ddew nare takubbu laa njaa baa kara nje rō-toje le oruje ke jide. Yeenn a dede tōyn ke dōreje le rō-toje lede tunga.

15

Tar dō ne-ji-bbeje te

¹ Parijiyenje ke nje-kōruje-gel-ndu inje Jurusalem ddeeje rō Jeju te ngaa dujeje na: ² «Mba ddi bba nje-njaje goi te aw mbeteje ne-ji-bbeje le kajeje wa? Mba daw ta kusa ne a, n̄-tokoje jide ang*.» ³ Jeju ilade te na: «A sese, e-ddaje ne ke turu Ndu le Lubba ang a ne-ji-bbeje lese a aw ddaje mba ddi wa?» ⁴ Mba Lubba pa na: «E-bbeel bōije ke koinje.» N-pa tō na: «Dew ke ndool bōeje wase kœenje a maji kare n̄-tōle.» ⁵ A sese e-paje na: «Toke dew pa are bōeje wase kœenje na: Ne ke meje ta kumai ne le to ne ke m-ngem mba Lubba a, ⁶ to tar le dew le ta bbeel bōeje ang ngaa.» Ne-ddaje ke baann a aw ddaje are tar le Lubba ddee ne to ne ke baa wōju dō ne-ji-bbeje lese. ⁷ See nje-ngemje, Ejayi ila mber tar le Lubba neenn dōse te ke dōgole. Tar le na: ⁸ «Dewje neenn aw walemje tade te baa, a mede to dang sem.

⁹ Polo ke daw n̄-polomje to polo ke ture goto, mba neje ke daw n̄-tōjuje toje to nduje ke dewje baa a unnje.» »

Ne ke aw dda are dew ddee to ne-yerew

¹⁰ Goe te a, Jeju bbar dewje ke banya le ngaa pa arede na: «Ooje tar lem bbo e-gereje kande tar neenn ke maje!» ¹¹ Ne ke

* 15:2 15.2 Toko ji bbe le Jiipije to ne ke ne-ji-bbe a duju. Toke dew oru ne ke to ne-yerew, wase rōe oru mare dew ke to Jiipi ang a, maji kare n̄-toko jia ta kōru ne ne-yerew kete bba ta nusa ne.

aw aw me dew te a aw dda are dew ddee ne to ne-yerew ang. Ne ke aw tee ta dew te a aw dda are dew ddee to ne-yerew.»

¹² Goe te a, nje-njaje goe te ddeeje rœ te ngaa paje areje na: «Tar ke e-pa le oso wur Parijiyenje le e-gere njaa wa?» ¹³ Jeju ilade te na: «Kake tœyn ke Bøy ke ee darâ a ula ang, da kœru ke ngirae baa. ¹⁴ Inyajede. N-toje to nje-kem-toje ke aw ilaje kake ji nje-kem-to mare de je te. Bbo nje-kem-to ila kake ji nje-kem-to te a, dede joo kem da kosoje me buwa te.»

¹⁵ Yeenn ngaa, Piyar pa are Jeju na: «Oru gel gusu-tar ke e-pa neenn areje joo.» ¹⁶ Jeju ilae te na: «Sese kara e-naynje to dewje ke gere ne ang bbay wa? ¹⁷ E-gereje ang wa? Ne tœyn ke ande ta dew te aw mee te ngaa goe te a tee ungu kœr. ¹⁸ A ne ke tee ta dew te in me dew te. Neenn a aw dda are dew tel to ne-yerew. ¹⁹ Mba kejeje ke majang neenn tœyn inje me dew te: Tœl dew, lo-to-majang, dda kaya, bboko, tar-naji ke ke dœgole ang, nane ke naa. ²⁰ Neje ke baann a aw dda are dew ddee ne to ne-yerew. A toko ji ang a kusa ne ne bba aw dda are dew ddee to ne-yerew ang.»

Koo me te le dene ke to Jiipi ang

²¹ Jeju œtu loteenn aw nange te ke Tir, ke Sidon. ²² Mare dene ke Kana ke isi nange teenn ddee rœ Jeju te ngaa uru ekii na: «Ebbe-dewje, ngonn le Dabbiti, œ kem to ndoo lem! Ndil ke maji ang aw ula kem ngunnun ke dene ndoo nya.» ²³ A Jeju le ilae tar te kara ang. Nje-njaje-goe te ddeeje rœ te ngaa dujeje na: «E-tubba dene neenn ke ddang mba naw nuru ekii naw n-ndole ne goje.» ²⁴ A Jeju ilade te na: «Ngann Ijarayelje ke toje toke ngann bateje ke naynje kœrœ a Lubba ulam mba de a bbaye.» ²⁵ A dene le ddee ungu mekeje gole nangê nœ Jeju te ngaa pa na: «Ebbe-dewje, umam!» ²⁶ Nilae te na: «Maji ta kunn ne-kusa ke to wœju dœ ngannje kungu kare ngann bisije ang.» ²⁷ Dene le ilae te na: «Ye njaann, Ebbe-dewje! A ngann bisije aw usaje buru ne-kusaje ke aw gaynje nangê kœ tablete le le ebbede tœ.» ²⁸ Yeenn ngaa Jeju pa are na: «Dene, koo me te lei bo nya. Maji kare Lubba ari ne ke aw duju le.» A kare teenn njaa rœ ngonne ke dene le ddee maji.

Jeju œru rœ-to rœ dewje te ke banya

²⁹ Goe te a, Jeju œtu keteenn ngaa aw kar tœku dange te ke Galile. Naw naal dœ ddingiri nisi te. ³⁰ Yeenn ngaa dewje ke banya banya ddeeje rœ te ke nje-meteje, nje-gœl-gotoje, nje-kem-toje, dewje ke mbide utu ddem, tade utu ddem, ke dewje ke eeje ke mare rœ-toje dang dang. N-ddeeje ke de dungude nœ Jeju te ngaa nœru rœ-to rœde te. ³¹ Toke dewje ke banya

le ooje nje-meteje ke mete lede nunga, nje-gœl-gotoje ke golde ddee maji, nje-kem-toje ke ooje lo, ke dewje ke mbide utu ddem tade utu ddem aw paje tar, ke dewje ke eeje ke mare rœ-toje dang dang ke rœde ddee maji a, mede unda dœ banya ngaa doseje gaji Lubba le Ijarayel.

Jeju are ne-kusa dewje doro sœ

³² Jeju bbar nje-njaje goe te ngaa pa arede na: «Dewje ke banya banya neenn ddamje ndoo. N-naynje sem ndœ mota ngaa, a dingaje ne ta kusa ang. M-ndiki ta kinyade kare n-telje mede bbo baa ang, mba singade a kin kœru ke ddew.» ³³ Nje-njaje-goe te paje areje na: «Ja kinga ne-kusa dda lo te ke to me kor baa neenn ta kare ase dewje ke banya neenn wa?» ³⁴ Jeju dujude na: «Eeje ke mapa baann wa?» Dilaeje te na: «Jee ke mapa siri, ke mare ngann kanjije tœ.»

³⁵ Yeenn ngaa Jeju duju dewje ke banya le kare isije nangê. ³⁶ N-jin mapa ke siri, ke kanjije le ngaa goe te a nare wooyo Lubba a, n-tete ngaa nare nje-njaje goe te are dewje ke banya banya le. ³⁷ Dede tœyn dusaje ne dare asede. A n-mbœn kese ne-kusaje ke nayn le ddusu ngann kare siri. ³⁸ Dewje ke usaje ne le eeje doro sœ. A n-tura deneje ke ngannje ang. ³⁹ Goe te a, Jeju tubba dewje ke banya le are œtuje, a naal tœku to naw nange te ke Magadan.

16

Parijiyenje, ke Saduseyenje dujuje ne-mœri

¹ Parijiyenje, ke Saduseyenje ddeeje rœ Jeju te ta nae. N-dujeje na: «E-dda mare ne-mœri ke toju to Lubba a ulai are joo.» ² A Jeju ilade te na: «Dœ-lo-kul a, e-paje na: <Lo a to ke maje mba me dara kase.> ³ Ke endœœ a, e-paje na: <Ndi a kere bbokone mba me dara kase ngaa tel tuka ndul.> Bbo aaje kem dara a e-gereje ne ke a to. A, aseje ta gere ne ke a ddee go neje te ke aw ooje bbasine neenn ang wa? ⁴ Dewje ke bbasine ke majije ang, ngaa toje gate gate ke Lubba ang dujuje ne-mœri. A bbay ne-mœri ke da koo a to ne ke inga nje-kila mber-tar le Lubba Jonase.» Goe te a, Jeju inyade a œtu.

Wum le Parijiyenje ke Saduseyenje

⁵ Kare te ke nje-njaje go Jeju te awje ta gange tœku dange kaw turâ a, mede oy ta kaw ke mapaje. ⁶ Yeenn a Jeju pa arede na: «Aaje rœse wœju dœ wum le Parijiyenje ke Saduseyenje. ⁷ Nje-njaje-goe te le aw paje tar mbi naa te na: «Kake meje oy ta ddee ke mapa le a naw n-pa ne tar neenn.» ⁸ Jeju gere tar ke daw n-paje horo naa te le ngaa dujude na: «Mba ddi bba aw paje

tar horo naa te e-paje na: «Mba mapa ke nddee ne ang le ann wa»? Koo me te lese bo ang. ⁹ Nayn e-gereje ang bbay wa? Mapa ke mi ke dingawje doru mi usaje ngaa e-mbonje kесе kare baann wa le, mese oy doe wa? ¹⁰ Wase ye ke siri ke dingawje doru so usaje ngaa e-mbonje kесе dduu kare baann wa le, mese oy doe wa? ¹¹ Toke m-pa marese m-pa na: Aaje rōse wōju dō wum le Parijiyenje ke wum le Sadusiyenje a, tar le mbōbbu tar mapa ang. A mba ddi bba a kaseje ta gere me tar le ang wa?» ¹² Yeenn ngaa, nje-njaje go Jeju te le gereje to tar ke Jeju aw pa wōju dō ne-tōjuje le Parijiyenje, ke Saduseyenje bbo to tar wum mapa ang.

Piyar pa ke tae na Jeju to ngonn le Lubba

¹³ Toke Jeju tee nange te ke Sejure ke Pilipi a duju nje-njaje goe te na: «Dewje aw paje na m-to na wa?» ¹⁴ Dilaeje te na: «Mareje paje na e-to Jañ-Batise, mareje paje na e-to Eli, a mareje paje na e-to Jeremi wase, a to kara le nje-kilaje mber-tar le Lubba.» ¹⁵ Jeju dujude na: «A sese, e-paje na m-to na wa?» ¹⁶ Piyar ilae te na: «E-to Mesi, Ngonn le Lubba ke isi kem baa.» ¹⁷ Yeenn ngaa Jeju pa are na: «Simō ngonn le Jonase, rō-neel to lei, mba Bōy ke darā a pa gel ne neenn ke ddaka ari bbo dew a pa ari ang. ¹⁸ A ema, m-pa mari: E-to Piyar*. Dō er te neenn le a ma kōsu Egilisi*** lem ke te. Ngaa yo a kase dda mare ne ke Egilisi le ang. ¹⁹ Ma kari kele ta Bbe-kōn ke darā. Ne tōyn ke oju ddewe nangē to ne ke dōku ddewe darā mban, ne tōyn ke oju ddewe nangē neenn, Lubba oju ddewe darā mban to.»

²⁰ Goe te a, Jeju ndoru mbi nje-njaje goe te na dang kara ñ-paje dare mare dew to ñ-to Mesi ang.

Jeju pa tar koy laa ke tar kin laa

²¹ Dō ndōe teenn njaa, Jeju unn kutu pa ke ddaka kare nje-njaje goe te to tar le ne ta kaw Jurasalem, ta koo ndoo ji tōkuje te le Jiipije, ke tōku nje-poloje Lubba, ke nje-kōruje gel-ndu. Da kare ñ-tōlne ta ndō mota goe te a, na kin horo dewje te ke oy. ²² Piyar ore ke guku ngaa unn kutu kin saa na: «Ebbe-dewje, maji kare Lubba ori me te ke ddang. Neenn a kingai ndo kara ang.» ²³ A Jeju turu rōe ngaa pa are Piyar le na: «Esu, oju ke ddang aw ddew ew sem! E-to dew ke a ta tuju ddew lem, mba keje lei to keje le Lubba ang, to keje le dewje baa.»

Dew a kunn go Jeju toke baann wa?

²⁴ Yeenn a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Dew ke ndiki ta kunn gom a, maji kare

neje rōe ang ngaa, maji kare noto kake-dese laa ngaa nunn gom. ²⁵ Mba dew ke ndiki ta ngem tebbe laa a, a kinga tebbe laa le ang. A dew ke ila rōe kōrō wōju dōm a, a tel kinga tebbe laa le. ²⁶ Toke dew inga ne ke nangē neenn tōyn ngaa tebbe laa nayn ke kōrō a, ne ke maji ddi a na kinga ture te wa? Ddi a na kare ta tel kinga ne tebbe laa le wa? ²⁷ Mba Ngonn le dew a ddee me piti te le Bōeje, ke anjije laa. Ngaa na kuka dew kara kara ase kula ddae. ²⁸ Tōkōrō, m-pa marese: Mare dewje ke eeje neenn a koyje ang ndereng da kooje Ngonn le dew ke a ddee ta kōn bbe to tōku-mbay.

17

Jeju turu to dang

¹ Dda ndō misan goe te a, Jeju jin Piyar, Jake de ke Jan ke to ngokōn Jake ungude doe te ngaa aw ke de dō ddingiri te ddew ew. ² Rō Jeju turu to dang kemde te ngaa keme unn kutu ndoko toke le kare ngaa kubbu laa turu ndōren to ndōren. ³ A ta koo a, nje-njaje goe te le ooje Moyiji, ke Eli aw paje tar ke Jeju le. ⁴ Piyar pa are Jeju na: «Ebbejeje, to maji kare n-naynje neenn. Bbo e-ndiki te sem a, ma dda keykam mota lo te neenn. Kara lei, kara to le Moyiji, kara to le Eli.» ⁵ Kake ñ-nayn naw ñ-pa tar bbay a mare mum ke ndōren ddee kiri dōde. Ndu Lubba bbar me mum te le na: «Dew neenn to ngonn ndiki lem, ke rom nelem nya wōju doe. Maji kare ooje tae.» ⁶ Kake nje-njaje goe Jeju te le ooje ndu Lubba le a, bbel uta dōde are ñ-tee dosoje ñ-debbeje kemde nangē. ⁷ Jeju ddee rōde te, orude ke jia ngaa pa na: «E-bbeelje ang, inje taar.» ⁸ Kare ke dunnje kemde ke taar a, Jeju ke kare baa njaa ngaa a dooje.

⁹ Kare ke dinje dō dngiri te le daw ñ-ddisije a, Jeju ndoru mbide na: «Dang bba e-paje tar dō ne te ke ooje neenn areje mare dew ang ndereng ndō ke Ngonn le dew a kin horo dewje te ke oy.» ¹⁰ Nje-njaje-goe te dujeje na: «Mba ddi bba nje-kōruje gel-ndu na Eli a, a ddee dōngōr bba wa?» ¹¹ Nilade te na: «Tōkōrō, Eli a, a ddee dōngōr mba mōse neje tōyn dōgole te. ¹² A ema m-pa marese to Eli ddee mban. Dewje gereje ang a ddaje saa ne ke mede ndiki. Da dda Ngonn le dew majang ddew kara baa toke baann to.» ¹³ Nje-njaje-goe te gereje ke maje to, to tar le Jan-Batise a naw ñ-pa.

Jeju aji ngonn ke ndil isije mee te

¹⁴ Jeju de ke nje-njaje goe te ñ-teeje ngōsi ke dewje ke banya. Mare dew ddee rōe te ngaa ungu mekeje gōle nangē nōe te. ¹⁵ N-pa na: «Ebbemje, oo kem-to-ndoo le

* 16:18 16.18 Piyar ke tar le Gerekeje to er

ngunum ke dingaw neenn. Ro-to ndilje ke maji ang ddaa are noo ndoo nya. Noso me puru te wase me maann te gol banya nya. ¹⁶ Maw saa ro nje-njaje goi te, a dumaje ne pin.» ¹⁷ Jeju pa na: «See dewje ke bbasine koo me te lese goto ddem, e-gereje dojise ang ddem. Ma nayn ke se bbay mba ndo baann wa? Ma to wurum do kula-ddase te mba ndo baann bbay wa? E-ddeeje ke ngonn le ke neenn aremje.» ¹⁸ Jeju ndange ndil ke maji ang le ngaa n-tee ke ddang are kare teenn njaa, ro ngonn le ddee maji.

¹⁹ Yeenn a, nje-njaje-go Jeju te le ddeeje roe te de saa ke karede baa ngaa dujeje na: «Mba ddi bba ja ta tubba ndil ke maji ang neenn a juma ne pin wa?» ²⁰ Jeju pa arede na: «Mba koo me te lese ten baa. Tokoro m-pa marese, bbo koo me te lese to ten baa toke le kande ko ke ria na motarde a e-paje are ddingiri neenn na: <E-ngese neenn aw to yonn> a, na ngese.» Mare ne kara ke a kuta singase goto. ²¹ [Toke e-mbeteje ne-kusa ngaa e-dujuje Lubba nya bba a tubbaje ndilje ke baann.»]

Jeju tel pa tar koy laa ke tar kin laa

²² Mare ndo, toke nje-njaje-go Jeju te injaje naa Galile a n-pa narede na: «Da kula Ngonn le dew ji dewje te. ²³ Da toleje ngaa ndo mota laa a na kin horo dewje te ke oyje.» Toke nje-njaje go Jeju te ooje tar le a, n-ndingaje ndoo nya.

Jeju de ke Piyar dukaje lambo key-polo-Lubba

²⁴ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te n-teeje Kaperenayum a, nje-taaje nare-lambo key-polo* Lubba ddeeje ro Piyar te ngaa dujeje na: «Nje-ne-to lese uka lambo key-polo-Lubba ang wa?» ²⁵ Piyar ilade te na: «Naw nuka njaa!»

Kake Piyar a ta kande key be a, Jeju oru tae dongor ngaa pa na: «Simō, keje lei do tar te neenn toke baann wa? Nje ke dda a aw ukaje lambo ke mbayje ke nangē neenn wa? Ngann nje-bbeje wase nje-mbaje wa?» ²⁶ Piyar ilae te na: «Nje-mbaje.» Jeju ilae te na: «Yeenn a to tar le ngann nje-bbeje ta kuka lambo ang. ²⁷ Kare jula wungu mede te ang a, aw ba aw ila kii. Dongor kanji ke a kore njaa a, e-teyn tae a, a kinga kande nare. Unn kande nare le aw ne arede to lambo lem ddem, lei ddem.»

18

Dew ke bo me Bbe-kon te ke darā

¹ Kare teenn, nje-njaje-go Jeju te ddeeje roe te ngaa dujeje na: «Na to dew ke bo horo dewje te ke eeje me Bbe-kon te ke darā wa?» ² Jeju bbar mare ngonn, undae

horode te danna ³ ngaa pa na: «Tar ke tokoro a maw m-pa marese. E-turuje ddeew lese ta ddee toke ngannje ke ngaji neenn. Baann ang a, a kandeje me Bbe-kon te ke darā ndo kara ang. ⁴ Dew ke dda roe ten toke ngonn neenn to dew ke bo me Bbe-kon te ke darā. ⁵ Dew ke taa ngonn ke ngaji toke be ke roe te woju dom a, ema njaa a n-tam ke roe teenn.»

Ne ke a dda kare dew oso me majang te

⁶ «Dew ke dda are mare dew horo ngannje ke ngaji ke ooje mede te sem oso me majang te a, maji ta to toku biri er gose te kilae me toku ba te. ⁷ To kem-to-ndoo nya. Ne ke a dda kare dew oso me majang te banya nya. Tokoro, ne ke a dda kare dew oso me majang te a to ke ndo toyn. A to ndoo nya kare dew ke dda are nje mare oso. ⁸ Toke jii wase goli dda are oso me majang te a, e-gangede ungude koro. Kaw lo te ke dewje isije te ke tebbe ji kara wase gol kara maji uta kaw kem puru te ke aw on ke ndo ke ndo jii joo kem wase goli joo kem. ⁹ A bbo kemi dda are oso me majang te a, maji kare oru kemi le ila koro. Kaw lo te ke dewje isije te ke tebbe kemi kara baa maji uta kaw kem puru te ke aw on ke ndo ke ndo kemi joo kem.»

Gusu-tar do bate te ke nayn

¹⁰ «Aaje ke maje! E-yabbeje mare dew kara horo dewje te ke ten neenn ang. M-pa merese, anjije lede aw arje ke ndo toyn no Bomje te darā. ¹¹ Mba Ngonn le dew ddee ta kaji dewje ke naynje ke koro. ¹² Tar ddi a aw ejeje do gusu-tar te neenn wa? Toke mare dew ee ke bateje kor kara ngaa mare kara nayn a, na kinya keseje ke dojikara gire jikara le do ddingiri te mba tel kaw sange ye ke kara le kingae bba ang wa? ¹³ A toke ningae a, m-pa marese, roe a neele nya woju do bate ke kara le uta roe ke a neele woju do bateje ke dojikara gire jikara ke naynje ang le. ¹⁴ Ddew kara baa, Bosese ke ee darā ndiki kare mare dew kara horo dewje te ke ten neenn nayn koro ang.»

Ddew gol tar le nje-koo me te je

¹⁵ «Toke ngokoin dda sei majang a, aw ingae ke kare e-pa are. Bbo noo tar lei a, nayn to tel a e-tel saa ddew te ke maji. ¹⁶ Bbo noo tar lei ang a, e-bbar dew kara wase joo ungude doi te. Ddew kara baa toke Makuru le Lubba pa na: «Da gol tar no nje-tar-najije te joo wase mota.» ¹⁷ Toke n-mbete ta koo ndeje lede le a, e-pa tare are Egilisi. Bbo n-mbete ta koo ta Egilisi to a, maji kare ooe to dew ke gere Lubba ang wase toke le nje-taa nare lambo.

* 17:24 17.24 Lambo key-polo-Lubba to nare ke Jiipijije ke dingaw ke eeje ke bbal dojoo wase uta yeenn aw ukaje ke bbal bbal ta mose ne key-polo-Lubba.

¹⁸ «Tòkòrò m-pa marese, ne toyn ke e-mbeteje nangê neenn a, Lubba mbete darâ mban. Ne toyn ke e-ndikije te nangê neenn a Lubba ndiki te darâ mban.

¹⁹ «M-tel m-pa marese, Bòmje ke ee darâ a kare ne toyn ke dewje joo horose te ddaje me-kara mba dujue. ²⁰ Mba lo ke dewje joo wase mota uwaje dɔ-naa ke te ke rim a, mee horode te.»

Tar kòru tar dɔ naa te

²¹ Yeenn ngaa Piyar ddee rɔ Jeju te ngaa duje na: «Ebbemje, toke ngokom dda sem ne ke maji ang a, ma kòru tar dɔe te gól bann wa? Gól siri wa?» ²² Jeju pa are na: «M-pa mari, ɔru tar dɔe te gól siri baa ang. ɔru tar dɔe te gól dɔsiri ndereng gól siri. ²³ Mba yeenn a, tar Bbe-kɔn ke darâ to toke tar le mare mbay ke ndiki ta koo go ne laa ke to dɔ nje-kulaje te laa. ²⁴ Kake nunn kute a, ñ-ddee ke mare nje-kula laa ke nare laa to dɔe te kandé nare doró doró. ²⁵ Nje-kula laa le ee ke nare ta kuka ne bbange le ang, ngaa ebbeeje unn ndu kare ñ-labbe, ne ddem, dene laa ddem, nganne ddem, ke ne kingaje laa ddem mba kuka ne bbange ke dɔe te le. ²⁶ Kake nje-kula le oo baann a, ungu mekeje gole nangê nɔ ebbeeje te le ngaa pa na: «Ore wuri, a ma kuka bbangeje lei le toyn!» ²⁷ Ebbeeje le oo kem-to-ndoo laa ngaa ɔru bbange ke dɔe te le a inyae are notu. ²⁸ Kare te ke nje-kula le tee ddaka a, oo mare nje-kula mare ke bbange laa to dɔe te kandé nare dɔdɔku. Nuwa gɔse ñ-to naa te ngaa ñ-pa nare na: «Uka bbange lem!» ²⁹ Nje-mare le ungu mekeje gole nangê nɔe te ñ-dda rɔe to ndoo na: «Ore wuri, a ma kuka bbange lei le toyn njaa!» ³⁰ A Nje-kula le mbete, ngaa uwae ilae key-kula te kare ñ-nayn teenn ndereng ta nuka bbange laa le toyn bba ta dinyae. ³¹ Kese nje-kula mare ooje baann a ddade ndoo ngaa daw dɔru gel nejeenn le toyn dare ebbededede le. ³² Yeenn a, ebbededede le ula are daw ñ-bbare ngaa pa are na: «Ei, nje-kula ke maji ang! Mòru bbange lem ke to dɔi te toyn mba dda ke e-dda rɔi to ndoo arem. ³³ A ei, ase ta koo kem-to-ndoo le nje-mari toke moo kem-to-ndoo lei le to ang wa?» ³⁴ Wungu ɔn ebbeeje le nya. Nuwae nilae key-kula te kare dula keme ndoo ndereng ta nuka bbange ke dɔe te le toyn bba.» ³⁵ Ta kutu ne dɔe a, Jeju pa na: «Toke ɔruje tar dɔ naa te ang a, Bɔy ke ee darâ a dda ne ke se ddew kara baa toke baann to.»

19

Maji kare dingaw tubba dene laa ang

¹ Toke Jeju pa tar le nunga a, notu Galile naw nange te ke Jude tura Jurden

te. ² Dewje ke banya unnje goe are nòru rɔ-to rɔde te lo teenn.

³ Parijijenje ddeeeje rɔe te ta nae. Yeenn a ñ-dujeje na: «Ndu are ddew dingaw kare tubba dene laa wòju dɔ ne toyn ke dene laa le dda wa?» ⁴ Nilade te na: «E-turaje tar ke ñ-dda me Maketuru te le Lubba le ang wa? Tar le na: «Kunn-kutu ne te, Lubba ke nje-dda neje toyn dda dingaw ke dene.» ⁵ Ngaa Lubba pa na: «Mba yeenn a, dingaw a kinya bɔeje ke kɔenje, na nayn ke dene laa ngaa dede joo kem da ddeeeje to da-rɔ ke kara baa.» ⁶ Yeenn a, deeeje joo ang ngaa, ñ-ddeeeje to da-rɔ ke kara baa. Ne ke Lubba mbon naa te a, maji kare dew kayn hore ang ngaa.» ⁷ Dilaeje te na: «Mba ddi bba Moyiji unn ndu kare bbo dingaw tubba dene laa a, maji kare nare maketuru ke a toju to ninyae mban wa?» ⁸ Nilade te na: «Wòju dɔ me-keterere lese a Moyiji are ne se ddew kare e-tubbaje ne deneje lese. A kunn-kutu ne te, tare to toke baann ang. ⁹ M-pa marese: Toke mba tar kaya ang a bbo dew tubba dene laa ngaa taa mare dene a, ñ-dda lo-to-majang.»

¹⁰ Nje-njaje-goe te le pajé na: «Bbo toke baann a, taa dene ang a maji.» ¹¹ Jeju ilade te na: «Dewje toyn a kaseje ta ndiki te ke tar neenn ang, nje ke Lubba arede ddew bba. ¹² Mare neje nya ɔku ddew dingawje ta taa dene. Mareje duju ne de toke baann, a mareje ñ-ddade to enukuje, a mareje dede njaa ñ-ddaje rɔde to enukuje wòju dɔ Bbe-kɔn le Lubba. Dew ke ase ta ndiki te ke tar neenn a, maji kare ñ-ndiki te.»

Jeju taa ngannje ke mbate ke rɔe te

¹³ Dewje ddeeeje ke ngannje ke mbate rɔ Jeju te kare nila jia dɔde, ta ñ-duju Lubba dode te. A nje-njaje-go Jeju te le inje ke de. ¹⁴ Jeju pa arede na: «Inyaje ngannje ke ngaji are ddeeeje rɔm te bbo ɔkujede ddew ang. Mba Bbe-kɔn le Lubba to mba dewje ke toje toke ngannje ke ngaji neenn.» ¹⁵ Nila jia dode te, ngaa goe te a notu lo teenn.

Tar ke dɔ basan te ke to ke nje-ne-kinga

¹⁶ Mare dingaw ddee rɔ Jeju te ngaa duje na: «Nje-ne-toju, ddi ke maji a, maji kare m-dda bba ta kinga ne tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ wa?» ¹⁷ Jeju ilae te na: «Mba ddi a e-dujum tar dɔ ne te ke maji wa? Lubba kara baa maji. Toke e-ndiki ta kinga tebbe a, e-dda ne ke turu nduje le Lubba.» ¹⁸ Basan le tel duju Jeju na: «Nduje ke dda wa?» Jeju ilae te na: «E-tól dew ang, e-dda lo-to maji ang ang, e-bboko ang, e-pa tar-naji ngem dɔ dew te ang. ¹⁹ E-bbeel bɔije ke koinje. E-ndiki nje-mari toke da-rɔi njaa.» ²⁰ Basan le ilae te na: «M-dda nejeenn toyn mban. Ddi a nayn ta dda bbay wa?» ²¹ Jeju ilae te

na: «Toke e-ndiki ta ddee maji toyn a, aw e-labbe neje ke ee ne, ta e-kayn nare nje-ndooje a, a kinga ne darâ. Goe te a, e-ddee unn gom!»²² Kake basan le oo tar le a, rœ neele ang ngaa otu mba nee ke ne-kingaje nya.

²³ Jeju pa are nje-njaje goe te na: «Tòkòrò, m-pa marese, a to ngeng nya ke nje-ne-kinga kare ande Bbe-kon te le Lubba. ²⁴ M-tel m-pa marese bbay, kande le nje-ne-kinga me Bbe-kon te le Lubba a ngeng kuta kande le jambal*** buwa suwa te.»²⁵ Tar le gange singa nje-njaje-go Jeju te le ngaa paje na: «Bbo baann a, na bba a kase kinga kaji wa?»²⁶ Jeju aade ngaa pa arede na: «To ne ke nya dewje. A Lubba ase ta dda ne toyn.»²⁷ Piyar pa are na: «Oo, jinya neje leje toyn ngaa junn goi. Tar ke doje te a to toke baann wa?»²⁸ Jeju pa arede na: «M-pa tar ke tòkòrò marese, ndo ke neje toyn a turuje toke siki, kare te ke Ngonn le dew a kisi ngende-mbay te ke to ne-piti a, sese ke unnje gom kara a kisije do ngendeje te doku gire joo mba gange sariya do gel-kuju ngann Ijarayelje te ke doku gire joo to.»²⁹ A dewje toyn ke inyaje key lede, ngakonde ke dingaw, ke ngakonde ke dene, bodede ke kondede, ngannde wase ndooje lede, woju dom a, da kinga ne gól doðoku uta yeje ke kete ddem, da kingaje tebbe ke ke ndo ke ndo ddem.³⁰ Nya le dewje ke toje to dewje ke dongor bbasine neenn, a toje to dewje ke guku. A nya le dewje ke toje to dewje ke guku bbasine neenn, a toje to dewje ke dongor.»

20

Gusu-tar do nje-ddaje kula ndoo binye te

¹ «Tar Bbe-kon le Lubba to toke tar le mare nje-ndoo ke tee ke esin baa mba sange dewje kare aw ndoo binye te laa. ² Dooje taa naa kare nukade kande nare kara, mba ndo kara kara. Goe te a nare daw ndoo binye te laa le. ³ Tee gól kare jikara te ke ke endoo a, n-tee ddaka, a noo mare nje-kulaje ke ingaje kula ta dda nang, ngaa arje nata. ⁴ N-pa narede na: «Aw ddaje kula me ndoo binye te lem a, ma kukase ke doðole.»⁵ Nje-kulaje le awje ndoo le. Nje-ndoo le tee ddaka bbay ke gól kare doku gire joo, ngaa n-tel n-tee ke gól kare mota ke lo-kul te to, a n-dda toke baann bbay. ⁶ Nje-ndoo le tel tee ddaka ke gól kare mi ke do lo-kul te bbay a, noo mare nje-kulaje arje lo teenn le bbay, ngaa n-pa narede na: «Mba ddi bba arje neenn ke ndoo baa ndereng kare be neenn a, e-ddaje ne kara ang wa?»⁷ Dilaeje te na: «Jar baa mba dew kara otoje kula te ang.» N-pa

narede na: «Aw ddaje kula me ndo binye te lem to.»

⁸ «Do lo-kul a, nje-ndoo le bbar nje-kaalo do neje te laa ngaa pa are na: «E-bbar nje-kulaje le, ta ukade kara kara toyn. Unn kutue do dede te ke n-ddeeje do guku bba ta e-tee ne do nje te ke ddeeje dongor.»⁹ Nje ke ddeeje ke gól kare mi ke do-lo-kul te ddeeje ngaa ingaje kande nare kara kara toyn. ¹⁰ Dede ke dongor, n-ddeeje to. Dejeje to na kingaje nare uta nje ke guku a, dede njaa kara dingaje kande nare kara kara toyn to. ¹¹ Kare te ke dingaje nare le a, n-naneje ke nje-ndoo le, ¹² n-paje na: «Nje-kulaje ke ddeeje do guku ngaa ddaje kula kare kara baa a, ukade ase naa ke jeje ke kula uwa taaje ddem kare osuje ddem toke baann wa?»¹³ Nje-ndoo le pa are mare kara horode te na: «Naam, mulai naa te ang. Jee sei joo taa naa mba kande nare kara, mba ndo kara kara ang wa?»¹⁴ E-taa nare lei bbo otu tam te ke ddang. M-ndiki ta kare nje-kula ke do guku inga nare ase sei naa. ¹⁵ Mee ke ddew ta dda ne ke mem ndiki ke nare lem ang wa? Wase aw aam ke kem ke maji ang woju do maji lem le wa?»¹⁶ Jeju pa bbay na: «Dewje ke do guku, a ddeeje to dewje ke dongor. A dewje ke dongor, a ddeeje to dewje ke do guku.»

Jeju tel pa tar koy laa ke tar kin laa

¹⁷ Toke Jeju aw aw ke Jurusalem a, n-bbar nje-njaje goe te ke karede baa, ngaa n-pa narede ke ddew na: ¹⁸ «Ooje, jaw jawje ke Jurusalem. Nunn, da kila Ngonn le dew ji toku nje-poloje Lubba te, ke ji nje-koruje gel ndu te. Da gangeje sariya yo doe te, ¹⁹ ngaa da kilae ji dewje te ke gereje Lubba ang kare dojeje n-kokoje ne. Da tunda ke ndey, ngaa da tole kake-dese te. Ndo mota laa a, na kin horo dewje te ke oy.»

Kon Jake de ke Janje duju ne ji Jeju te

²⁰ Goe te a, dene le Jebede aw ke nganne ke dingaw ke joo ro Jeju te. Nungu mekeje gole nangé ngaa n-dda rœ to ndoo ro Jeju te mba duje mare ne. ²¹ Jeju duje na: «Ddi a e-ndiki wa?» Nilae te na: «Unn ndui ta bbo ndo ke a ta kon mbay a, ngannem ke joo neenn, mare kara isi do ji-koli te, a ne ke kara nisi do-ji geli te.»²² Jeju ilae te na: «E-gereje ne ke aw dujuje ang. A kaseje ta kay engo-kem-to-ndoo ke ma ta kay wa?» Dilaeje ta na: «Ja kase kay.»²³ Jeju pa arede na: «Tòkòrò, a kaseje ta kay engo-ndoo lem le njaa. A, tar kisi do-ji kolum te wase doji gelem te to tar lem ang. Lo le to woju do nje ke Bomje mose woju doðe.»

²⁴ Toke kese nje-njaje go Jeju te ke doku le ooje tar le a wungu onde do Jan de ke Jake te le. ²⁵ Jeju bbarde toyn ngaa pa na: «E-gereje to mbayje ke aw onje do dewje, aw ddaje dingaw doðe te, ngaa dewje ke

bo aw nyaje do dewje te. ²⁶ Maji kare ne ke baann to horose te ang. Dew ke ndiki ta ddee bo horose te a, maji kare n-dda roe to nje-kula lese. ²⁷ Bbo mare dew horose te neenn ndiki ta to dew ke dongor a, maji kare n-dda roe to bbere lese. ²⁸ Ddew kara baa, Ngonn le dew ddee kare dewje ddeeje to nje-kulaje laa ang. N-ddee ta to nje-kula le dewje, ta kunn roe to ne-kuka do dewje ke banya.»

Jeju dda are nje-kem-toje joo ooje lo

²⁹ Kare te ke Jeju ke nje-njaje goe te aw teeje me bbe te ke Jeriko ke ddaka a, dewje ke banya unnje goe. ³⁰ A ta koo a, mare nje-kem-toje joo ke isije mbor ddew te ooje na Jeju a aw nday. Duruje ekii na: «Ebbejeje, Ngonn le Dabbiti, oo kem to ndoo leje.» ³¹ Dewje ke banya le inje ke de kare dutu tade. A duruje ekii nya bbay na: «Ebbejeje, Ngonn le Dabbiti, oo kem to ndoo leje!» ³² Jeju are lo kara, bbarde ngaa pa na: «Ddi a e-ndikije kare m-dda marese wa?» ³³ Dilae te na: «Ebbejeje are joo lo.» ³⁴ Jeju oo kem-to-ndoo lede ngaa ula jia oru ne kemde. Kem naa te neenn njaa a, dooje lo ngaa dunnje goe.

21

Jeju ande Jurusalam

¹ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te daw ddeeje ngosi ke Jurusalam ngaa, n-teeje mbor bbe te ke Betepaje do ddingiri kake olibeje te a, Jeju ula nje-njaje goe te joo noe te kete. ² N-pa na: «Awje me bbe te ke to nose tee tonn. Njange baa njaa a kooje kon kororo ke n-toe ngaa ngonne ar mbore te. E-tuteje ta e-ddeeje ke de aremje. ³ Bbo mare dew pa ke se tar a, ilaeje te na: «Ebbejeje a ndiki kororoje le.» Njange baa njaa na kinyade karese.» ⁴ Baann bba kare tar le Lubba ke nje-kila mber-tar laa ndaji ddee to ne ke tokoro. Tar le na: ⁵ «E-paje are dewje ke Sion***; Ooje, mbay lei aw ddee ke roi te, n-to dew ke wul pe, nisi do kon kororo te, ke do ngonn kororo te ke to da ke daw n-dda ne kula.»

⁶ Nje-njaje go Jeju te le otuje awje ngaa ddaje ne ke turu ndu Jeju le. ⁷ N-ddeeje ke kon kororo, ke ngonn kororo. Dungguje kubbuje lede do kororoje te le dare Jeju isi doe te. ⁸ Dewje ke banya labbeje kubbuje lede do ddew te. Mareje teteje kamje unguje ddew-bd. ⁹ Dewje ke banya ke aw njaje noe te, ke dede ke daw n-njaje goe te daw duruje ekii na: «Ojana to le Ngonn le Dabbiti! Maji kare Lubba bbar tar ke maji do dew te ke aw ddee ke ri Ebbe-dewje. Josuje gaji Lubba ke isi dduu dara te!» ¹⁰ Toke Jeju ande Jurusalam a, me bbe toyn

yeke. Dewje dujuje tar na: «Na ann wa?» ¹¹ Dewje ke banya le ilaje te na: «Jeju, nje-kila mber-tar le Lubba ann, nin Najarete nange Galile te.»

Jeju ande me key-polo-Lubba te

¹² Goe te a, Jeju ande me key-polo-Lubba te ngaa tubba dewje toyn ke aw labbeje ne ddem, aw ndokoje ne ddem me key te le. N-tuta tabele le nje-mbelje nare nungu nangê. N-tuta ne-kisi le nje-labbeje derje n-tila. ¹³ N-pa narede na: «Maketuru le Lubba na: «Da bbar ri key lem to key duju Lubba.» A sese aw ddaje to lo-kiya-ro le nje-bbokoje.»

¹⁴ Nje-kem-toje, ke nje-meteje ddeeje roe te me key-polo-Lubba te le ngaa n-dda nare rode ddee maji. ¹⁵ Toke toku nje-poloje Lubba ke nje-koru gel nduje ooje neje ke dum-dode ke Jeju dda le, ke ngannje ke aw uruje ekii na: «Josuje gaji Ngonn le Dabbiti» le a, wungu onde. ¹⁶ Ngaa n-paje dare Jeju na: «Oo tar ke daw n-pajeenn wa?» Nilade te na: «Moo njaa. A tar ke n-dda me Maketurute le Lubba le e-turaje ndo kara ang wa? Tar le na: «E-dda ne are ngannje ke ten, ke engutayje kara osuje gajii.» » ¹⁷ Goe te a, Jeju inyade a otu. N-tee me bbe te le naw Betani ngaa n-to ke teenn.

Jeju bbar tar ke maji ang do kake pige te

¹⁸ Jeju in ke esindoo baa tel aw ke toku bbe te a bbo ddae. ¹⁹ Toke noo mare kake pige ke ar mbor ddew te ngosi a, naw ngosi ke kake le a kame doru a noo. Yeenn a n-pa nare kake le na: «A kande ndo kara ang ngaa.» A kare teenn njaa kake le oy njan. ²⁰ Nje-njaje-go Jeju te le ooje neenn le a gange singade ngaa paje na: «Dda toke baann bba njange baa njaa a, kake pige le oy wa?» ²¹ Jeju pa arede na: «M-pa tar ke tokoro marese. Toke koo me te lese to, ngaa ejeje tar ang a, a ddaje ne ke m-dda ke kake pige neenn. A kaseje ta pa kare ddingiri neenn na: «*ot*u lo te neenn aw oso me ba te,» a neenn a ddee to ne ke tokoro. ²² Bbo koo me te lese to, a bbo e-dujuje Lubba a, a kingaje ne toyn ke e-dujuje le.»

Na are singa Jeju wa?

²³ Jeju ande me key-polo-Lubba te aw toju ne. A toku nje-poloje Lubba, ke tokuje le jii-pije ddeeje roe te. N-paje dare na: «Ddew ddi te bba aw e-dda ne neenn wa. Wase na njaa gate a ari singa ta dda ne wa?» ²⁴ Nilade te na: «Ema kara ma dujuse tar kara baa. Toke ilamje te a, ma bbar ri dew ke arem singa dda nejeenn le karese to. ²⁵ Na a ula Jan are dda batem

dewje wa? Lubba wase dewje wa?» A ñ-paje horode te na: «Bbo jilaje te n-pa na: <Lubba a ulae> a, na pa na: <Mba ddi bba ooje mese te saa ang wa?»²⁶ Bbo n-paje na: <Dewje a, a to toke baann wa?» » Mba ñ-bbeel dewje ke banya le, mba dede toyn dooje Jan to nje-kila mber-tar le Lubba.²⁷ Yeenn a, dilaeje te na: «N-gere ang.» Jeju pa arede na: «Ema kara ma bbar ri dew ke arem singa dda nejeenn le karese ang to.»

Gusu-tar do ngannje ke dingaw te joo

²⁸ Jeju pa arede bbay na: «Ddi a ejeje do tar te ke ma ta pa karese neenn wa? Mare dingaw ee ke ngannje ke dingaw joo. N-pa nare ye ke toku na: <Ngunum, aw bbokone aw dda kula me ndoo binye te lem.>»²⁹ Ngonn le ila boeje te na: <M-ndiki ang.> Goe te a, tar ke nila boeje te le tel neele ang, ngaa notu naw ndoo le.³⁰ Dingaw le aw ro ye ke mbate te, ngaa pa tar ke kara baa le are to. Ngonn le ilae te na: <An an Boy, ma kaw>. A naw ang.»³¹ Jeju dujude na: «Horo ngannje te ke joo neenn, ye ke dda, a dda ne ke bbøeje ndiki wa?» Dilaeje te na: «Ne ke dõngor.» Jeju pa arede na: «Tõkõõ njaa, m-pa marese, nje-taaje nare lambo, ke dene nje-kayaje a kandeje me Bbe-kõn te le Lubba dõngõr karese.»³² Mba, lew Jan ddee rose te ngaa tojuse ddew dda ne ke gate gate, a e-ndikije te ke tar laa ang. A nje-taaje nare lambo, ke dene nje-kayaje a ndikije te ke tar laa le. A sese, ooje nejeenn ke maje a e-turuje ddew lese ang ddem, e-ndikije te ke tar laa le ang ddem.»

Gusu-tar do nje-kulaje te ke mede majang

³³ «Ooje mare gusu-tar neenn bbay. Mare nje-ndoo dda ndoo binye laa. Nila ndoko ñ-guku ne dõe. Nuru buwa me er te kare dore maann binye le mee te. N-dda mare lo taar kare dew ar dõe te mba kaa ne do ndoo le. Goe te a, ninya ndoo le ji mare nje-ddaje kula ndoo te le a notu naw mba te.»³⁴ Kare kuja kande binye le ase a, nula ngann nje-kulaje laa ro nje-ddaje kula me ndoo binye te le kare dulaje ke kande binye laa dareje.»³⁵ A nje-ddaje kula me ndoo binye te le uwaje ngann nje-kulaje le. N-tundaje mare, ñ-tõlje mare, ngaa ñ-tilaje mare ke er ñ-tõlje.»³⁶ N-tel nula mare ngann nje-kulaje laa le banya banya bbay. A nje-ddaje kula me ndoo binye te le dda ke de ne ke ñ-ddaje ke nje ke dõngõr le bbay.³⁷ Dõbõen a, nje-ndoo le ula ngonne ro nje-ddaje kula me ndoo te le mba neje ñ-pa na: <A du ang, bbo ngunum a da bbeeleje.>»³⁸ A kake nje-ddaje kula me ndoo te le ooeje a, paje na: <Nje-kuwa ne-ndubba le ann! Areje ñ-tõlje are ne-ndubba le tel to leje.>

³⁹ Duwaeje ñ-teeje saa me ndoo te le ke ddang ngaa ñ-tõlje.»⁴⁰ Jeju tel dujude na: «Toke nje-ndoo le ddee a ddi a na dda ke nje-ddaje kula me ndoo binye te le wa?»⁴¹ Dilaeje te na: «Na koo kem-to-ndoo le nje-me-majangje neenn le ang ta na tolde. Goe te a, na kinya ndoo le ji mare nje-ddaje kula te dang kare ndõe ase a, ñ-ddeeje ke ko ndoo laa dareje.»

⁴² Goe te a, Jeju dujude na: «E-turaje tar ke Maketurute le Lubba pa neenn ndo kara ang bbay wa? Tar le na: <Er ke nje-kõsuje key mbeteje, tel ddee to singa gõl key ke dungu nangõ. To ne ke Ebbe-dewje a dda, ngaa kura nya kemje te.>»

⁴³ Mba yeenn a, m-pa marese: Lubba a kõru Bbe-kõn laa jise te ta kare mare gel-dewje ke a ddaje kula ke maji.»⁴⁴ Dew ke oso do er te le a, dew le a guru roe.

Ngaa dew ke er le oso dõe te a, er le a nyaren.»

⁴⁵ Kake toku nje-poloje Lubba ke Parijiyenje ooje tar le be a gereje to dede a Jeju aw pa tar dode te.»⁴⁶ N-sangeje ddew ta kuwaeje a, ñ-bbelje kem dewje ke banya mba dewje le ooje Jeju to mare nje-kila mber-tar le Lubba.

22

Gusu-tar do toku kusu taa-naa te

¹ Jeju tel pa tar arede bbay ddew gusu-tar te pa na: ² «Tar Bbe-kõn ke darã to ddew kara baa ke tar neenn: Mare Tõku-mbay dda kusu taa-naa le ngonke ke dingaw.»³ Nula nje-kulaje laa kare bbar dewje ke ñ-bbarde kusu te le. A dewje le mbeteje ta ddee.»⁴ N-tel nula mare nje-kulaje kare aw pa arede na: <M-dda ne-kusa mban. M-tõl mangeje ddem, daje ke eme ddem are ne-kusa to ngõsi ngaa, e-ddeeje kusu te le.>»⁵ A dewje le ooje tar laa le to mare ne ang. Mare õtu aw ndõõ, a mare aw ta labbe ne laa.»⁶ A mareje uwaje ngann-nje-kulaje le ddade maji ang ngaa tolde.»⁷ Wungu õn Tõku-mbay le ngaa, nula mbambaje laa nare tõl nje-tõlje nje-kulaje laa le, ngaa ñ-roje bbe lede.»⁸ Goe te a, ñ-pa mare ngann-nje-kulaje laa le na: <Kare kusu-taa-naa le ase ngaa a dewje ke ñ-bbarde le to dewje ke ase ta bbarde kusu te ang.>»⁹ Aw arje to-ddewje te bbo dew njaa ke ingaeje a, e-bbareje are ñ-ddee kusu-taa-naa te le.»¹⁰ Ngannje-kulaje laa le unnje go ddewje ngaa bbarje dewje toyn ke dingade, nje ke maji ddem, nje ke maji ang ddem. Yeenn ngaa dewje ke ñ-bbarde le ddusuje me key le.»¹¹ Toke Tõku-mbay le ande key mba koo dewje ke ñ-bbarde le a, noo mare dingaw ke ula kubbu-kusu ang.»¹² N-pa nare na:

«Naam, na baann bba ula kubbu-kusu ang a e-ddee ande key neenn wa?» A dingaw le ilae tar te ang. ¹³ Yeenn a, Tòku-mbay le pa are ngann-nje-kulaje laa na: «E-tòje jia ke gole bbo ilaeje ddaa lo te ke ndul. Lo teenn na no ngaa na ngeer ngange.» ¹⁴ Ta kutu ne do tar le a, Jeju pa na: «Tòkoro, Lubba bbar dewje toke banya njaa, a nje ke ñ-mberede banya ang.»

Tar kuka lambo ke Sejar

¹⁵ Yeenn ngaa, Parijiyenje aw uwaje do naa ta na Jeju mba kingae ddew tar te ke a tee tae te. ¹⁶ Dulaje mare nje-njaje gode te, ke dewje ke unnje go Erode ro Jeju te le kare ñ-paje dare na: «Nje-ne-toju, n-gere to aw pa tar ke tòkoro, aw toju ddew le Lubba ddew tar te ke tòkoro, ngaa aw bbeel kem dew ang ddem, dew ke bo wase dew ke ten kara osoi te ang. ¹⁷ E-pa areje joo: Ndu areje ddew kare juka lambo ke Sejar wase ndu mbete wa?» ¹⁸ Jeju gere keje lede ke maji ang ngaa pa arede na: «Nje-ngemje, mba ddi a, aw namje wa? ¹⁹ E-tojumje kande-nare ke aw ukaje ne lambo.» Ñ-ddeje ke kande nare le dareje. ²⁰ Jeju dujude na: «Endaji do dew, ke maketuru ke ñ-dda nare te neenn toje to le na wa?» ²¹ Ñ-paje na: «To le Sejar.» Ñ-tel ñ-pa narede na: «Yeenn a, areje Sejar ne ke to le Sejar, a areje Lubba ne ke to le Lubba.» ²² Dooje tar laa le a dum dode, ngaa dinyaeje a dotuje.

Tar kin le dewje ke oy

²³ Ndøe teenn njaa Saduseyenje ddeeye ro Jeju te. Saduseyenje to dewje ke paje na dewje ke oyje a kinje ang. Ñ-dujuje tar Jeju na: ²⁴ «Nje-ne-toju, Moyije pa na: «Toke dew ee ke ngonng ang a oy a, maji kare ngokoen ta dene-ndubba le uju ne ngannje are.» ²⁵ Lew, mare ngakon naa siri eeje horoje te neenn. Ye ke tòku taa dene a uju saa ngonng ang a oy. Ninya dene laa nare ye ke tee goe te. ²⁶ Ne ke kara baa le a dda joo lede, mota lede, ndereng tee ne do ye ke to siri lede. ²⁷ Gode te toyn a, dene le oy to. ²⁸ Yeenn a, ndo kin le dewje ke oy a, na horo ngakon naa teenn a, a to nje-dene le wa? Mba dede siri keme ñ-taaje dene le go naa te.» ²⁹ Jeju ilade te na: «E-ndemje ddew, mba e-gereje Maketuru le Lubba ang ddem, singa-mongu le Lubba ang ddem. ³⁰ Tòkoro, ndo kin le dewje ke oy a, dene a taa ngaw ang ddem, dingaw a taa dene ang ddem. Dewje a tooje toke anijje ke darã. ³¹ A tar ke woju do kin le dewje ke oy le, e-turaje tare ke Lubba pa arese ang wa? Ñ-pa na: ³² «M-to Lubba le Abraham, Lubba le Ijake, Lubba le

Jakobbo.» Ñ-to Lubba le dewje ke isije kem baa, bbo Lubba le dewje ke oy ang.» ³³ Ne-toju laa le dum do dewje ke banya ke ooje tar laa le.

Ndu ke ngeng uta mareje

³⁴ Toke Parijiyenje ooje na Jeju uwa ta Saduseyenje a, Parijiyenje le uwaje do naa. ³⁵ Mare kara horode te ke to nje-koru gel ndu duju tar Jeju mba nae ne. Ñ-pa na: ³⁶ «Nje-ne-toju, ndu ke dda ngeng uta mareje wa?» ³⁷ Jeju ilae te na: ««Maji kare e-ndiki Ebbe-dewje ke to Lubba lei ke mei toyn, ke kewn lei toyn, ke keje lei toyn.» ³⁸ Yeenn to ndu ke ngeng uta mareje ann. ³⁹ Joo le ndu ke ngeng uta mareje na: «Maji kare e-ndiki nje-mari toke da roj njaa.» ⁴⁰ Ndu le Moyiji, ke ne-tojuje le nje-kilaje mber-tar le Lubba inje me nduje te ke joo neenn.»

Tar le Mesi de ke Dabbiti

⁴¹ Toke Parijiyenje uwaje do naa a Jeju dujude na: ⁴² «Tar ddi a aw ejeje do Mesi te wa? Ñ-to ngonng le na wa?» Dilaeje te na: «Ñ-to ngonng le Dabbiti.» ⁴³ Jeju pa arede na: «Yeenn a, toke baann bba Ndil dduje me Dabbiti a tel bbar Mesi le to «Ebbeje» wa? Dabbiti le pa na: ⁴⁴ «Ebbe-dewje Lubba pa are Ebbemje na: Isi do ji kalem te, ndereng ndo ke ma kungu nje-baanje lei ko goli te.»

⁴⁵ «A bbo Dabbiti bbar Mesi to Ebbeeje a, Mesi le a to ngonng toke baann wa?» ⁴⁶ Dew kara horode te ase kilae tar te ang. Ngaa unn kute do ndøe teenn, dew kara tay duje tar ang ngaa.

23

Jeju ndoru mbi dewje woju do Parijiyenje ke nje-koruje gel-ndu

¹ Goe te a, Jeju pa are dewje ke banya ke nje-njaje goe te na: ² «Kula le nje-koruje gel-ndu ke le Parijiyenje to engan koru gel ndu le Moyiji kare dewje. ³ Yeenn a, maji kare ooje tade, ngaa e-ddaje neje toyn ke ñ-dujuse. A kula-ddade a ta e-ndajije ang mba kula-ddade to ddew kara ke ne-toju lede ang. ⁴ Ne-koto ke bo, a ñ-toje dundaje do dewje te, a dede ngonng jide kara ñ-ndikije ta koru ne ne-koto le ang. ⁵ Daw ñ-ddaje neje toyn mba kare dewje oojede. Yeenn a, ñ-ddaje bbol endarje ke daw ngemje maketuruje le Lubba me te dare bo ngaa, ñ-ddaje ta-kubbuje lede dare ngal ngal* ⁶ Ndo kusu a, ñ-ndikije ta kisi lo te ke ñ-møse mba dewje ke bo. Ngaa me key-mbøn naaje te kara, ñ-ndikije ta

* 23:5 23.5 Yeenn to gusu ke Parijiyenje aw dda je ddew kubbu-koje te lede ke ngann bolje ke ñ-toje node te ke jide te je ta toju dewje to ñ-toje to dewje ke ñ-bbeelje Lubba nya uta keseje.

kisi lo te ke kete tɔ. ⁷ N-ndikije kare dewje ddade lapiya nata ddem, ngaa kare dewje bbarde <Nje-ne-toju.> ⁸ A sese, dang bba areje dewje bbarde <Nje-ne-toju> ang. Mba sese toyn e-toje to ngakon-naa, ngaa nje-ne-toju lese kara baa. ⁹ E-bbarje mare dew ke nangê neenn <Bɔ> ang, mba Bɔsese kara baa ee darâ. ¹⁰ Areje dewje bbarde <mbay> ang, mba Mesi kara baa a to Mbay lese. ¹¹ Dew ke bo horose te a, maji kare ñ-ddee to nje-kula lese. ¹² Dew ke dda rœ bo a, a tel ddee to dew ke ten. A dew ke dda rœ ten, a tel ddee to dew ke bo. ¹³ Kem-to-ndoo to lese, see nje-koruje gel Ndu, ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Aw utuje ta ddew areje dewje ke ndikije ta kande me Bbe-kon te ke darâ. Sese njaa kara andeje te ang, a inyaje dewje ke ndikije ta kande te are ande te ang.»

¹⁴ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. E-taaje ne-kingaje le dene-ndubbaje jide te toyn. A kare teenn njaa, aw dujuje Lubba kure ew mba kare dewje aase. Mba yeenn a sariya ke dose te a ngeng nya. ¹⁵ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Aw ulaje loje toyn bba aw ingaje dew kara ke ndiki ta ngem Ndu le Moyiji. Ngaa goe te ke ingaeje a, e-ddaeje are ñ-ddee to dew ke ase kaw kem puru te ke aw wɔn ke ndɔ ke ndɔ utase gɔl joo bbay.

¹⁶ Kem-to-ndoo to lese, sese ke aw oruje nɔ nje-marese, ke e-toje toke le nje-kem-toje. E-paje na: <Toke dew unda yo ke ri key-polo-Lubba a, dda ne ang. A toke nunda yo ke ri ande ke me key-polo-Lubba te a, maji kare ñ-dda ne ke nunda yo ta dda le.> ¹⁷ See mbeje ke nje-kem-toje! Key-polo-Lubba a dda are ande le ddee to ne ke dunda dang mba Lubba. Yeenn a, Key-polo Lubba le a to ne ke ngeng wase ande le wa? ¹⁸ E-paje bbay na: <Toke dew unda yo ke ri bann a, dda ne ang. A toke dew unda yo ke ri ne-polo ke to dɔ bann te a, maji kare ñ-dda ne ke nunda yo ta dda le.> ¹⁹ See nje-kem-toje! Bann a dda are ne-polo ddee to ne ke dunda dang mba Lubba. Yeenn a, bann le a to ne ke ngeng wase ne-polo le wa? ²⁰ Dew ke unda yo ke ri bann, unda yo ke ri bann le ddem, unda yo ke ri ne toyn ke to dɔ bann te le ddem. ²¹ Dew ke unda yo ke ri key-polo-Lubba, unda yo ke ri key-polo le ddem, ke ri Lubba ke to me key-polo te le ddem. ²² Dew ke unda yo ke ri dara, unda yo ke ri ngende-mbay le Lubba ddem, ke ri Lubba ke isi dɔ ngende-mbay te le ddem. ²³ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Sese ke aw areje dime ngann ne-ndɔɔje lese toyn, a aw mbeteje

tarje ke ngeng nya uta keseje ke Ndu aw toju. Neje toke: <Ne-dda ke gate gate, me-maji, ke ngem tar le Lubba>. To maji ta nejeenn ke keseje toyn. ²⁴ Sese ke aw oruje nɔ nje-marese, ke e-toje to nje-kem-toje le, nayn to aw taaje maann-kay lese mba koru ngann kewnje ke ddang, a areje jambalje nday aw mese te wa! ²⁵ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Nayn to aw tokoje giri engo-ne-kayje lese ke giri sambeje lese. A, ne-bbokoje, ke neje ke ingaje ke ddewe ang a dduu me engo-maannje, ke me sambeje lese le. ²⁶ Ei Parijiyen ke e-to nje-kem-to le, e-toko me engo-ne-kay bba gire a kare to. ²⁷ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. E-toje toke le dɔbare ke dɔru pɔr gire te are nda. Gire kura kem dewje te, a singa dewje ke oy ke ne-yerewje dang dang njaa dduu mee. ²⁸ Sese kara e-toje ddew kara baa toke baann. Kem dewje te, undaje rɔ dewje ke aw bbeel Lubba. A, ngemje ke ne-ddaje ke maji ang dduu mese. ²⁹ Kem-to-ndoo to lese see nje-koruje gel Ndu ke see Parijiyenje ke e-toje to nje-ngemje. Aw ddaje dɔbare nje-kilaje mber-tar le Lubba ngaa aw mɔseje dɔbare dewje ke gate gate are kura. ³⁰ Ngaa aw paje na: <Toke jeje n-to dɔ ndɔ te le kajejeje a, ja kumade ta tɔl ne nje-kilaje mber-tar le Lubba ang.> ³¹ Yeenn pa na sese njaa e-gereje to e-toje to nje ke gel dewje te ke tolje nje-kilaje mber-tar le Lubba le. ³² Yeenn a, sese, uwaje kula le kasese le areje ngeng awje ne ke kete ma! ³³ See lije, ko embakanraje, a kaseje ta tee ta sariya-puru te ke aw wɔn ke ndɔ ke ndɔ toke baann wa? ³⁴ Mba yeenn a, ooje, ma kula nje-kilaje mber-tar le Lubba, nje-kem-kareje, ke nje-koruje gel Ndu rɔse te. A tolje mareje, ta a bberje mareje dɔ kakedese te. A tundaje mareje ke ndey me key-mbɔn naaje te lese ngaa, a tubbajede ke bbe bbe. ³⁵ Yeenn bba kare tar mese dewje ke gate gate toyn ke e-tolje de dɔ nange te neenn tel dose te. Unn kutue tar mese Abel te ke to dew ke gate gate, ndereng dɔ tar mese Jakari te ke to ngonn le Barasi ke e-tolje me key-polo-Lubba te horo lo te ke maji toyn ke bann. ³⁶ Tɔkɔrɔ m-pa marese, sariya nejeenn toyn a koso dɔ dewje te ke bbokone neenn.

Jeju nɔ wɔju dɔ Jurusalam

³⁷ See dewje ke Jurusalam, see dewje ke Jurusalam! Sese ke aw tolje nje-kilaje mber-tar le Lubba, ngaa aw tilaje dewje ke Lubba ulade rɔse te ke er e-tɔljede. M-ndiki nya ta mbɔnse toke kon kunja aw mbɔn nganne kɔ bake te a, e-ndikije ang.

38 Maji! Me key lese a to baa. 39 Mba, mpa marese, a koomje ang ngaa ndereng ta a paje na: «Maji kare Lubba bbar tar ke maji dō dew te ke aw ddee ke ri Ebbē-dewje.» »

24

Jeju pa na dewje a tujuje key-polo-Lubba

1 Toke Jeju tee key-polo-Lubba te aw ɔtu a, nje-njaje goe te ddeeje aw tojeje gusu ke dōsu ne key-polo-Lubba le. 2 Yeenn a Jeju pa arede na: «Ooje neje neenn toyn. M-pa tar ke tōkoro marese. Mare er kara a naye dō mare te ang. Da to neje neenn toyn.»

Neje ke a toje kete bba ddutu ndo a ddee

3 Toke Jeju isi dō ddingiri Olibeje te a, nje-njaje goe te ddeeje ke karede baa dujeje na: «Ndo ddi njaa bba nejeenn le a toje ne wa? Ngaa ddi bba ja gere ne kare ddee lei ddem, ddutu ndo le ddem wa?» 4 Jeju ilade te na: «Aaje rōse ke maje areje dew erese ang. 5 Mba dewje nya nya a ddeeje ke rim ngaa da paje na: «Ema m-to Mesi le». Ngaa da kereje dewje nya. 6 A kooje tam ddoje ke aw ddeeje ngosi ke tam ddoje ke naye ddeew ew. A areje bbeel ddase ang. Maji kare nejeenn le toje. A, a to ddutu ndo ang bbay. 7 Mba gel-dewje a kinje ta dda ddo ke mare gel-dewje. Bbe-kōn a kin ta dda ddo ke mare bbe-kōn. Toku bbo a koso ngaa, nange a yeke loje te dang dang. 8 A nejeenn toyn a toje toke le kunn-kutu nduru-ndo le dene.

9 Yeenn ngaa da kuwase kare dewje ula kemse ndoo ngaa da tōlse. Gel-dewje toyn a mbetese woju dom. 10 Koo me te le dewje nya a koso. Da kunnje dō naa, ngaa da mbeteje naa ke yo ke ne. 11 Nje-kilaje mber-tar ke toje to nje-ngemje a kundaje lo tee banya banya ngaa da kereje dewje toke banya. 12 Majang a kaw ke kete kete, are ndiki naa le dewje nya a tel ke guku. 13 A dew ke uwa are ngeng ndereng tee kōen te a, a kinga kaji. 14 Da kila mber Tar ke maji ke woju dō Bbe-kōn ke darā dō nange te toyn kare gel-dewje toyn ooje. Goe te ngaa bba a to dōbōyn ne.»

Dewje a kooje ndoo nya

15 «A kooje <ne ke maji ang ke aw tuju lo> le lo te ke maji-toyn, ddew kara baa toke nje-kila mber-tar le Lubba Daniel ila mbere le*. - Maji kare dew ke aw tura Maketuru neenn le gere kande ke maje-16 Yeenn a, maji kare dewje ke a kisije nange Jude te aynje er ke dō ddingirije te. 17 Toke dew isi dō key te a, maji kare ñ-ddisi ta kunn ne laa ke to me key te ang

ngaa.† 18 Toke dew ee ndoo a, maji kare ñ-tel bbee mba kunn kubbu laa ke ngal ang to. 19 Dō ndoe teenn, a to ndoo nya kare deneje ke eeje ke sem, ke nje ke ngannde aw ilje mba. 20 E-dujuje Lubba kare ndo kayn lese le to dō naye-kul te ang ddem, ndo-kuwa-ro te ang ddem. 21 Mba kare teenn, dewje a koo ndoo nya kuta ndoo ke dewje ooje kunn-kutu ne te ndereng bbokone. Goe te a, ne kem-to ndoo ke a kuta yeenn a to ang ngaa. 22 Toke Lubba tel ke ndo nejeenn le are naye ngaji baa ang a, dew kara a kinga kaji ang. A na tel ke ndo nejeenn le kare naye ngaji baa woju dō dewje ke ñ-mberede toke kete.

23 Yeenn a, toke dew pa arese na: «Ya! Mesi ee neenn.» Wase <Nee yonn> a, e-ndikije te saa ang. 24 Mba mesije ke tōkoro ang, ke nje-kilaje mber-tar ke tōkoro ang a ddeeje. Da ddaje ne-mōrije ke neje ke dum dō koo, ta bbo ddew to a, nje ke Lubba mberede kara ta keredē to. 25 Ye ann, mila mbise te kete mban. 26 Yeenn a bbo, ñ-pa darese na: «Ya! Nee me kor te» a, awje ang. A bbo na: «Ne a niya rōe neenn» a e-ndikije te ang. 27 Ngonn le dew a ddee ddew kara baa toke ndi ke teel me dara te lo tee te le kare ndereng lo kande te le kare. 28 Lo ke ninn to te a, malje a mbōnje naa kete‡.»

Ddee le Ngonn le dew

29 «Njange baa go ndo ne-kem-to-ndooje teenn le a, kare a tuka ndul ta neyn a nda ang ngaa. Endeterendje a kinje darā tosoje dō nange te. Singa-mōnguje ke me dara te a yekeje. 30 Yeenn ngaa ne ke a toju kare dewje gereje ne teel le Ngonn le dew a tee me dara te. Ngaa dewje toyn ke dō nange te a nonje. Da kooje Ngonn le dew ke a ddee me mum te ke singa-mōngu ke bo nya ddem, ke piti ke bo nya ddem. 31 Toku tebbe-nare a bbar ngaa Ngonn le dew a kula anjije laa kare ñ-mbōnje dewje ke ñ-mberede kōyn nange te ke so toyn, in er kara tee er kara.»

Ne-toju ke dō kake Pige te

32 «Maji kare e-gereje ne dō kake Pige te: Toke maann aw nja me barkem kake Pige te a kame aw unju a, e-gereje to neyn nedubbu ee ngosi ngaa. 33 Ddew kara baa, bbo sese ooje nejeenn toyn a, maji kare e-gereje to Ngonn le dew a ta ddee ngaa. Nee ngosi baa ngaa. 34 M-pa marese, tōkoro njaa, dewje ke bbokone neenn a koyje toyn ang bbay a, nejeenn toyn a teeje.»

35 «Dara, ke nange da ndayje, a tarje lem a ndayje ang.»

* 24:15 24:15 <Lo ke maji-toyn> ke Jeju aw pa ne neenn to lo ke me key-polo-Lubba te ke Jerusalem. † 24:17 24:17 Nangue Ijarayel te dewje aw isije dō key te lede mba ñ-ddaje dō key le dare labbe to labbe ‡ 24:28 24:28 Gel tar neenn na: Ndo teel le Jeju a, dewje toyn a gereje.

Dew kara gere ndo ke Ngonn le dew a ddee ne ang

³⁶ Dew kara gere ndo wase kare tee le nejeenn le ang. Anjije ke dara wase Ngonn le kara gere ang. Bo ke kare baa gere. ³⁷ Ndo tee le Ngonn le dew a to ddew kara baa ke neje ke teeje ndo te le Noe. ³⁸ Mba kare teenn le, kete bba kare maann taa lo a, dewje aw usaje, aw ayje. Daw n-taaje naa, daw dare ngaw ngannde ke dene ndereng tee ndo te ke Noe ande me toku to te. ³⁹ Dejeje mare ne kara ang ndereng do ndo te ke nri ere are maann taa lo ngaa uwade toyn aw ke de. Ndo ddee le Ngonn le dew a to ddew kara baa toke baann to. ⁴⁰ Yeenn a, bbo dingawje joo eeje ndoo a, da kunn mare kara, a da kinya ye ke kara. ⁴¹ Toke deneje joo aw uruje ne biri a, da kunn mare kara, a da kinya ye ke kara.

⁴² Yeenn a, areje dogolse te mba e-gereje ndo ke Ebbesese a ddee ne ang. ⁴³ Maji kare ooje tar neenn ke maje: Toke nje-key gere kare ke nje-bboko a ta ddee ne til te a, na ngem ta-lo bbo na kinya nje-bboko le kare ande key laa ang. ⁴⁴ Mba yeenn a, sese kara isije do golse te mba Ngonn le dew a ddee ke kare ke e-gereje ang.

Tar do nje-kulaje te joo

⁴⁵ Nje-kula ke dda ne ke dogole ddem, keme are ddem ngaa ebbeeje inya nje-kula mareje jia te kare narede ne-kusa ke kare to na wa? ⁴⁶ Ro-neel a to laa ne ke ebbeeje le ddee ingae ta kula te le. ⁴⁷ Mpa marese, tokoro njaa, ebbeeje le a kinya ne-kingaje laa toyn me jia te. ⁴⁸ A toke n-to nje-kula ke maji ang a, na keje na: <Ebbemje a ddee njange ang bbay.> ⁴⁹ Ngaa na kuru do nje-kula mareje te le tundade. Na kusa ne ngaa, na kayn ne ke nje-kayje koto. ⁵⁰ Ebbeeje le a ddee ke ndo ke neje ang ddem, ke kare ke na gere ang ddem. ⁵¹ Ebbeeje le a ddaa maji ang ngaa a kilae lo ke daw dila nje-ngemje ke te are aw nonje ddem aw ngerenje ngangede ddem.»

25

Gusu-tar do ngamandeje te doku

¹ «Yeenn a, Bbe-kon ke dará a to ddew kara baa toke tar le mare ngamandeje doku ke jinje lambeje lede ta kaw tila ne kem dingaw ke a ta taa dene. ² Nje ke mi toje to mbeje, a keseje ke mi toje to nje-kem-kareje. ³ Mbeeje le jinje lambeje lede a awje ke maann-koo-lo mba kungu me lambeje te le ang. ⁴ A nje kem-kareje le jinje lambeje lede ke maanne me ngann kujete. ⁵ Nje taa dene le nayn ddee njange ang bbay a, bbi ddade are n-tibbije toyn. ⁶ A kare ke lo mongu a, mare ko bbar na: <Nje-taa-dene le aw ddee ngaa bbo! E-teeje, e-tilaje keme!

⁷ Yeenn ngaa, ngamandeje le toyn ndolje ngaa unnje kutu mose lambeje lede. ⁸ Mbeeje le dujuje nje ke kemde are le na: <Arejeje maann-koo-lo lese ten mba lambeje leje a ta koy.> ⁹ A nje-kem-kareje le ilade te na: Baann ang, maann-koo-lo leje a kase engaje ke engase toyn ang. Awje bbe le dewje ke aw labbeje e-ndokoje enganse. ¹⁰ A kare ke dawje ta ndoko a, nje-taa-dene le tee. Nje ke moseje røde kete le andeje saa me key-kusu taa-naa te, ngaa dutu ta-key le. ¹¹ Goe te ngaa bba kese ngamandeje le ddeeje ngaa uruje ekii na: <Dingaw, dingaw oru ta-key areje.> ¹² A nilade te na: <Tokoro njaa m-pa marese, m-gerese ang. > »

¹³ Go gusu tar te neenn le a, Jebu pa na: «Yeenn a, arje dogolse te, mba e-gereje ndoe ang ddem, kare ang ddem.»

Gusu-tar do nje-kulaje te mota

¹⁴ «Tar Bbe-kon le Lubba a to ddew kara baa ke tar le mare dingaw ke a ta kaw mba te a, bbar nje-kulaje laa ngaa inya ne-kingaje laa me jide te. ¹⁵ Nare mare kara kande ande-nare kor mi. Nare mare kor joo. A nare mare kor kara. Narede ase gude gude ngaa, naw mba te le. ¹⁶ Dew ke inga kande ande-nare kor mi le aw labbe ne ne ngaa inga kande ande-nare kor mi doe te to. ¹⁷ Ne ke ninga kor joo le naw n-dda toke baann to ngaa ninga kor joo doe te to. ¹⁸ A ne ke ninga kor kara le naw nuru buwa ngaa niya nare le ebbeeje le me te. ¹⁹ Ndo nya goe te a, ebbe-nje-kulaje le tel ddee ngaa unn kutu dujude kare n-toje ne ke n-ddaje ke nare laa le. ²⁰ Ne ke ninga kande ande-nare kor mi le naw n-ddee ke mare kande ande-nare kor mi ke ninga doe te le ngaa n-pa na: <Ebbemje, arem kande ande-nare kor mi, a ye ke kor mi ke minga doe te a neenn.> ²¹ Ebbeeje pa are na: <Maji, e-to nje-kula ke maji ddem, e-dda ne ke dogole ddem. E-dda ne ke dogole ddew neje te ke sen baa. Yeenn a, ma kinya neje ke bo me jii te. E-ddee e-dda ro-neel sem.> ²² Ne ke dare kande ande-nare kor joo le n-ddee to ngaa, n-pa na: <Ebbemje, arem kande ande-nare kor joo, a ye ke kor joo ke minga doe te a neenn.> ²³ Ebbeeje pa are na: <Maji, e-to nje-kula ke maji ddem, e-dda ne ke dogole ddem. E-dda ne ke dda ne ke dogole ddew neje te ke sen baa. Yeenn a, ma kinya neje ke bo me jii te. E-ddee e-dda ro-neel sem.> ²⁴ Gode te toyn a, ne ke ninga kande ande-nare kor kara le n-ddee ngaa n-pa na: <Ebbemje, m-gerete to e-to dew ke ketere. Lo ke e-dubbu ne te ang kara aw uja ne te. Lo ke e-tila ko te ang kara aw toru ne te. ²⁵ Bbeel ddam are maw miya nare lei le me buwa te. Ye a neenn, e-taa.> ²⁶ Ebbeeje le ilae te na: <Nje-kula ke maji

ang, nje-dabbe. E-gere to lo ke m-dubbu ne te ang kara maw muja ne te. Lo ke m-tila ko te ang kara maw m-toru ne te. ²⁷ Bbo baann a, mba ddi bba ungu nare lem le lo ngem nare te kare telem a minga nare lem le ddem, mare nare doe te ddem ang wa? ²⁸ E-taaje kande ande-nare ke kor kara le jia te areje nje-kula ke ee ke kande ande-nare doro kara le. ²⁹ Mba da kare ne dew ke ee ke ne kare ne laa bo ke kete kete. A dew ke ee ke ne kara ang, ne laa ke ten baa be kara da taa jia te. ³⁰ A ne nje-kula ke kari baa neenn le, ilaeje ddaka lo te ke ndul lo te ke dewje aw nare n-ñoje ngaa aw ngeerje ngangede kete.»

Sariya ke ddotu ndo te

³¹ «Ndo ke Ngonn le dew a ddee ke anjije laa toyn me piti te laa a, na kisi do ngendembay te laa ke to ne-piti. ³² Dewje toyn ke do nange te a mbonje naa noe te ngaa, na kayn horo dewje ddeew kara baa toke nje-ngem-da aw kayn horo bateje ke benyaje. ³³ Na kungu bateje do-ji-kole te a, na kungu benyaje do-ji-gele te. ³⁴ Yeenn ngaa, Tokumbay le a pa kare nje ke isije do-ji-kole te na: «Sese ke Bomje bbar tar ke maji dose te le, e-ddeeye. E-taaje Bbe-kon ke Lubba mose mba tar lese lew baa kare te ke naw n-dda ne neje le to lese. ³⁵ Mba bbo ddam, a aremje ne musa. Kunda om, a aremje maann may. M-to nje-mba, a e-taamje ke key. ³⁶ Kubbu goto rom te, a aremje kubbu mula. Rom tom, a e-ddee oomje. M-to key-kula te, a e-ddeeye oomje.» ³⁷ Yeenn ngaa dewje ke gate gate le a kilaeje te na: «Ebbe-dewje, ndo ke dda bba bbo ddai bba joi a jari ne-kusa, wase kunda woin bba jari maann ay wa? ³⁸ Ndo ke dda bba e-to nje-mba bba joi a n-taai ke key, wase kubbu goto roi te bba jari kubbu o wa? ³⁹ Ndo ke dda bba roi toi, wase ee key-kula te bba n-ddee jooi wa?» ⁴⁰ Yeenn ngaa Tokumbay le a kilade te na: «Tokoro njaa, m-pa marese, kare toyn ke e-ddaje nejeenn le ke kara le ngakom ke toje to dewje ke ten baa neenn a, yeenn to ema a e-ddaje sem.» »

⁴¹ Goe te a, na pa kare nje ke eeje do-ji-gele te le na: «toje mborem te ke ddang, sese ke ndu-ndool to dose te. Awje dann puru te ke a kon ke ndo ke ndo, ke Lubba mose mba esu de ke anjije laa. ⁴² Mba bbo ddam, a aremje ne-kusa ang. Kunda om, a aremje maann kay ang. ⁴³ M-to nje-mba, a e-taamje ke key ang. Kubbu goto rom te, a aremje kubbu ang. Rom tom, a e-ddeeye oomje ang ddem, m-to key-kula te, a e-ddeeye oomje ang.» ⁴⁴ Yeenn ngaa da kilaeje te na: «Ebbejeje! Ndo ke dda bba bbo ddai, kunda woin, e-to nje-mba, kubbu goto roi te, roi toi wase ee key kula te bba jumai ang wa?» ⁴⁵ A na kilade te na:

«Tokoro njaa, m-pa marese, kare toyn ke e-ddaje nejeenn le ke kara le ngakom ke toje to dewje ke ten neenn ang a, yeenn to ema a e-ddaje sem ang.» ⁴⁶ Da kaw koo ndoo ke ndo ke ndo, a nje ke ddaje ne ke me Lubba ndiki le a kisi ke tebbe ke ndo ke ndo.»

26

Tokuje le Jiipije ulaje tar me naa te ta tol Jeju

¹ Toke Jeju pa tarje neenn le toyn nunga a, n-pa nare nje-njaje goe te na: ² «E-gereje toyn to kusu-Pake nayn ndo joo baa ngaa. Da kila Ngonn le dew ji dewje te kare n-tole do kake-dese te.»

³ Yeenn ngaa, toku nje-poloje Lubba ke tokuje le Jiipije mbonje naa me ndoko te le mbay le toku nje-poloje Lubba ke ria na Kayipi, ⁴ ngaa dunnje ndude ta kuwa Jeju ke gusu ta tole. ⁵ A n-paje na: «Areje juwae ke ndo kusu-Pake ang, mba a kuuju bula horo dewje te.»

Mare dene ungu yambo do Jeju te

⁶ Jeju ee Betani key le Simo ke lew to nje-banji, ⁷ a mare dene ddee ngosi saa. Nuwa ku ke n-dda ke er ke ria na Alebater jia te. Yambo ke gate ngeng nya ddusu mee. Kare ke Jeju nayn ta ne-kusa te bbay a, dene le ungu yambo le doe te. ⁸ Toke nje-njaje-go Jeju te ooje neenn le a, neelde ang ngaa n-paje na: «N-tuju yambo neenn be mba ddi wa? ⁹ Maji ta labbe yambo neenn ke gate ke ngeng a kayn nare nje-ndooje ang wa?»

¹⁰ Jeju gon tar ke daw n-pa le gere ngaa pa na: «Mba ddi bba aw jokuje dene neenn wa? Ne ke maji a n-dda sem. ¹¹ Nje-ndooje aw nayn ke se ke ndo toyn. A ema, ma nayn ke se ke ndo toyn ang. ¹² Nungu yambo le rom te ta mosem ngina ne ndo ke da kilam me buwa-yo te. ¹³ Tokoro, m-pa marese, lo toyn ke do nange te ke da kila mber Tar ke majineenn te, da pa tar ne ke dene neenn dda ngaa da kole mede doe te.

Judase ndiki ta kunn do Jeju

¹⁴ Goe te a, kara le nje-njaje-go Jeju te ke doku gire joo ke daw n-bbare na Judase Isikariyote aw inga toku nje-poloje Lubba, ¹⁵ ngaa pa arede na: «Toke mila Jeju jise te a, ddi a, a karemje wa?» Toku nje-poloje Lubba areje kande nare domota. ¹⁶ Unn kutue kare teenn, Judase aw sange ddew ta kila Jeju jide te.

¹⁷ Dongor ndo kusu-mapa ke n-dda ke wum ang le a, nje-njaje-go Jeju te ddeeye dujeje na: «E-ndiki kare n-mose ne-kusa mba kusu-Pake le jari lo te ke dda wa?» ¹⁸ Jeju ilade te na: «Awje toku bbe te ro mare dew te ke be. E-paje areje na: «Nje-ne-toju pa na: Kare lem ddee ngosi ngaa.

Key lei a ema ke nje-njaje-gom te ja dda kusu-Pake ke te.»¹⁹ Nje-njaje-go Jeju te ddaje ne ke nunn ndu narede kare ñ-ddaje ngaa ñ-möseje neje mba kusu-Pake le.

Jeju toju kem dew ke a kunn döe

²⁰ Lo-kul a, nisi ta ne-kusa te ke nje-njaje goe te ke döku gire joo le. ²¹ Kare te ke daw dusaje ne a, ñ-pa na: «Tökoro m-pa marese, dew kara horose te a kilam ji dewje te.» ²² Rö nje-njaje-go Jeju te le neelde ang nyom ngaa dede kara kara ñ-dujeje na: «Ebbe-dewje to ema wa?» ²³ Nilade te na: «Dew ke ula jia naa te sem me sambe te neenn, ne a na kilam ji dewje te. ²⁴ Ngonn le dew a koy ddew kara baa ke tar ke makuturu le Lubba pa döe te. A kem to ndoo a to le dew ke a kilae ji dewje te le. Duje ang kara maji nya uta.» ²⁵ Judase ke a ta kilae ji dewje te le duje na: «Nje-ne-toju, to ema wa?» Jeju ilae te na: «Ei njaa e-pa mban.»

Muru me-kara

²⁶ Kare te ke daw dusaje ne a, Jeju unn mapa ngaa, are wooyo Lubba a, tete ngaa are nje-njaje goe te a pa na: «E-taaje usaje. Yeenn to da-röm ann. ²⁷ Goe te a, nunn mare engo maann binye ngaa nare wooyo Lubba a, ñ-pa na: «Sese töyn njaa ayje, ²⁸ yeenn to mesem ann. To mese ke Lubba ösu ne döno ke dewje ke banya are ula mba kare tar majang lede öru ne döde te. ²⁹ M-pa marese, ma kay maann binye neenn ang ngaa nndereng ndo ke ma kay ne maann binye ke siki ke se me Bbe-kön te le Bömje.»

Jeju pa na Piyar a mayn tar le ne

³⁰ Goe te a, dösuje pa wal Lubba, ngaa ñ-teeje dawje ke dö ddingiri Olibeje te. ³¹ Yeenn a, Jeju pa arede na: «Til te neenn, ne a kingam kare e-tusumje töyn inyamje, mba ñ-dda me Maketurute le Lubba na: Ma tol nje-ngem-bateje, ta kusu bateje le a saren.» ³² «A go kin te ke ma kin horo dewje te ke oy a, ma kaw nginase Galile.»

³³ Piyar pa are na: «Le dewje töyn tusije inyaije kara, ema ma kinyai ndo kara ang.» ³⁴ Jeju ilae te na: «Tökoro, m-pa mari, til te neenn njaa, kete bba kare kuran nö a, a mbetem ta pa na e-gerem ang göl mota.» ³⁵ Piyar pa are na: «Le ase kare moy sei kara, ma mbiti ta pa na m-geri ang ndo kara ang.» Ngaa kese nje-njaje goe te töyn paje toke baann tö.

Jeju duju Lubba lo te ke Jetesemane

³⁶ Goe te a, Jeju aw ke nje-njaje goe te le lo te ke daw ñ-bbar na Jetesemane ngaa ñ-pa narede na: «Isije lo te neenn a ema, ma kaw duju Lubba lo te ke yonn. ³⁷ N-jin Piyar de ke ngann le Jebede ke joo naw

ke de. Röe unn kutu neele ang ngaa bbeel uta döe tö. ³⁸ Ngaa, ñ-pa narede na: «Röm neelem ang nja nyom. E-naynje neenn, ta je ke se, jareje bbi öru kemje ang.» ³⁹ Goe te a, ñ-ngese ke kete ten be ngaa, ñ-tee noso ke ta mee, ñ-debbe keme nange ngaa ñ-duju Lubba ñ-pa na: «Boy, bbo ddew to a, uta engo kem-to-ndoo neenn ke ddang. A e-dda toke mei ndiki bbo toke mem ndiki ang.» ⁴⁰ N-tel ñ-ddee rö nje-njaje goe te ke mota le a, ningade töyn dö bbi te. Yeenn ngaa ñ-pa nare Piyar na: «A kaseje ta kare bbi öru kemse ang sem mba kare kara ang wa?» ⁴¹ Areje bbi öru kemse ang bbo e-dujuje Lubba na a kosoje me ne-na te. Dew ndiki ta dda ne ke maji njaa a, da-rö inga ddew ta dda ne le ang.»

⁴² Jeju tel aw ddew ew bbay ngaa duju Lubba na: «Boy, bbo engo neenn le to ta kare may njaa, mba ddew ke a köru ne ke ddang goto a, maji kare e-dda ne ke mei ndiki.» ⁴³ N-tel ñ-ddee a ningade dö bbi te bbay mba bbi uta döde. ⁴⁴ Ninyade a naw ñ-duju Lubba ke göl mota laa bbay. Neenn le njaa ñ-tel ñ-duju Lubba le bbay. ⁴⁵ Ngaa ñ-tel ñ-ddee rö nje-njaje goe te a ñ-pa na: «Aw e-tibbije, aw uwaje rose bbay wa? Bbasine, kare ase ngaa, da kila Ngonn le dew ji nje-ne-ddaje te ke maji ang. ⁴⁶ Yeenn a, inje are jawje. Dew ke ilam ji dewje te le ddee ngösi ngaa.»

Duwa Jeju

⁴⁷ Toke Jeju nayn aw pa tar bbay a, kara le nje-njaje goe te ke döku gire joo ke ria na Judase le ddee ke dewje ke banya. Duwaje töku kiyaje ke kakeje jide te. Töku nje-poloje Lubba, ke tökuje le Jiipije a ulajede. ⁴⁸ Judase nje-kila Jeju jide le tojude toke kete, mare ne ke na dda kare ñ-gere ne Jeju le. N-pa na: «Dew ke m-to mbiya a, to ne ann ta uwaeje.» ⁴⁹ Njange baa njaa a, Judase le ddee ngösi ke Jeju ngaa pa are na: «Lapiya, Nje-ne-toju!» Ngaa ñ-to mbiya. ⁵⁰ Jeju ilae te na: «Naam, e-dda ne ke e-ddee ta dda le.» Yeenn ngaa dewje le ddeeje ngösi ke Jeju le ngaa ilaeje uwaeje. ⁵¹ Mare nje-nja go Jeju te kara öru töku kiya laa ngaa tuka ne mbi mare nje-kula le töku-nje-polo Lubba ti. ⁵² Yeenn ngaa Jeju pa are nje-nja goe te le na: «E-tel ke töku kiya lei ture te, mba dew ke tol dew ke töku kiya a, da tole ke töku kiya tö. ⁵³ E-gere ang wa? Mase ta duju Boy kare ula ke anjije ke toje to nje-ddöje banya banya arem. ⁵⁴ A bbo m-dda toke baann a, tarje ke Maketurule Lubba pa le a ddeeje to ne ke tökoro toke baann wa? Maketuru le pa na maji kare neenn le to toke baann.»

⁵⁵ Goe te a, Jeju pa are dewje ke banya le na: «E-ddeeje ke töku kiyaje, ke kakeje

bba ta kuwam ne toke ne ke m-to nje-bboko. Ke ndo toyn misi me key-polo-Lubba te maw m-toju ne, a uwarne ang. ⁵⁶ A nejeenn toyn teeje kare tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje me Maketurute le ddeee ne to ne ke tokoro.» Yeenn ngaa nje-njaje-go Jeju te le toyn njaa aynje inyaeje.

Daw ke Jeju lo toku sariya te le Jiipije

⁵⁷ Nje ke uwaje Jeju le awje saa ro Kayipi te ke to toku nje-polo Lubba. Nje-koruje gel ndu ke tokuje le Jiipije mbonje naa lo teenn. ⁵⁸ Piyar oru goe, a nja ddew ew saa ndereng tee ne me ndoko te le Kayipi le. Nande me ndoko te le ngaa nisi ke nje-ngemje ta key ta koo se ne le a kosu koyon toke baann wa?

⁵⁹ Toku nje-poloje Lubba ke nje-gangeje sariya le Jiipije le toyn aw sangeje mare tar ngem ta kunda do Jeju te bba ta gange ne sariya yo doe te. ⁶⁰ Nje-tar-najije ke toje to nje-ngemje nya nya ddeee ulaje tar tae te. A dingaje ne ke ta kunda ne tar doe te le ang. Do bonye a mare dewje joo ddeee paje na: ⁶¹ «Dew neenn pa na: <Mase ta to key-polo-Lubba ta tel dda ture te me ndo mota te.> » ⁶² Toku nje-polo Lubba le in taar ngaa duje na: «Tar ke a kila te goto wa? Tar ddi a, a pa do tar te ke dewje aw paje doi te neenn wa? ⁶³ A Jeju pa tar ang. Yeenn ngaa toku nje-polo Lubba pa are na: « M-duji ke ri Lubba ke nje-kisi kem baa kare ilaje tar te neenn: <E-to Mesi, Ngonn le Lubba wa?> » ⁶⁴ Jeju ilae te na: «Ei njaa e-pa mban. A m-pa marese, bbasine neenn njaa a kooje Ngonn le dew do-ji kol Lubba te ke nje-singa-mongu. A kooje kare te ke na kin dara ta ddee me mum te to. ⁶⁵ Yeenn ngaa toku nje-polo Lubba le tir kubbu ke roe te* ngaa pa na: «N-taji Lubba. N-ndiki ta kinga nje-tar-naji bbay ang ngaa. Ooje taji ke n-taji Lubba neenn mban. ⁶⁶ Tar ddi a ejeje doe te wa?» Dilaeje te na: «Nase yo.» ⁶⁷ Yeenn ngaa, n-tibbije nwere keme te ngaa n-bbirije jide n-tundaeje ne. Mareje tundaje ka-mbore ngaa, ⁶⁸ paje na: «Mesi, e-pa are joo, na a undai wa?»

Piyar mbete Jeju na n-gere ang

⁶⁹ Kare teenn Piyar isi ddaka me ndoko te le. Mare nje-kula ke dene ddee ngosi saa ngaa pa na: «Ei kara e-nja ke Jeju dew ke Galile neenn le to.» ⁷⁰ A Piyar mayn kem dewje te toyn na: «M-gere tar ke e-ndiki ta pa neenn ang.» ⁷¹ Nunn ddew ta kotu ngaa n-tee ta ndoko te le a, mare nje-kula ke dene dang ooe ngaa pa are nje ke isi lo teenn na: «Dew neenn nja ke

Jeju dew ke Najarete le to.» ⁷² Piyar unda yo ngaa mayn bbay na: «M-gere dingaw neenn ang.» ⁷³ Ngaji goe te a, nje ke eeje teenn le awje ngosi ke Piyar le ngaa paje are na: «E-to kara le dewje neenn njaa. Tar-pa lei njaa toju.» ⁷⁴ Yeenn ngaa nunn kutu kunda yo ngaa n-ton ne guma na: «M-gere dingaw neenn ang. Toke mere ngem a, maji kare Lubba undam.» Kare teenn njaa kuran no. ⁷⁵ Piyar ole mee do tar te ke Jeju pa are na: «Kete bba kare kunra no a, a mbetem pa na e-gerem ang gol mota.» N-tee ddaka ngaa n-no nya.

27

Daw ke Jeju no Pila te

¹ Ke endoo baa njaa, toku nje-poloje Lubba, ke tokuje le Jiipije toyn unnje ndude kare n-tol Jeju. ² Duwaeje n-toeje ngaa, n-ddeee saa dulaeje ji ngonn-mbay Pilate te, ke to dew ke Rom.

Tar yo le Judase

³ Toke Judase ke ila Jeju ji dewje te le oo sariya yo ke n-ngange doe te le a, keje laa joke nya. N-tel ke kande nare ke domota le nare toku nje-poloje Lubba, ke tokuje le Jiipije le. ⁴ N-pa narede na: «M-dda ne ke maji ang, mba mila dew ke dda ne ke maji ang kara ang ji dewje te kare n-tole.» Dilaeje te na: «Osoje te ang. Yeenn ooi.» ⁵ Judase sanre nare le me key-polo-Lubba te ngaa otu aw ila kula gose te to kake te ngaa oy. ⁶ Toku nje-poloje Lubba le ndekeje nare le ngaa paje na: «Ndu are ddew ta ngem nare ke be neenn lo-ngem nare te ke me key-polo-Lubba te ang, mba to nare mese. ⁷ Duwaje do naa ngaa goe te a, dunnje nare le n-ndokoje ne ndoo le mare nje-kubba jo ta dda to lo dubbu yo le nje-mbaje. ⁸ Mba yeenn a n-bbar ne ndoo le na « ndoo-mese» ndereng bbokone. ⁹ Yeenn ngaa tar le Lubba ke Jeremi nje-kila mber-tar laa pa le ddee ne to tar ke tokoro. Tar le na: «N-taaje kande nare domota. To gate dew ke ngann Ijarayelje woju le ann. ¹⁰ Ngaa dareje mba ndoko ne ndoo le nje-kubba jo ddew kara baa ke ndu ke Ebbe-dewje unn arem.»

Pila te duju tar Jeju

¹¹ Daw ke Jeju no ngonn-mbay Pilate te. Ngonn-mbay le duje na: «E-to toku-mbay le Jiipije wa?» Jeju ilae te na: «Ye njaa e-pann.» ¹² A toke toku nje-poloje Lubba, ke tokuje le Jiipije aw undaje tar doe te a, nilade te kara ang. ¹³ Yeenn ngaa, Pilate duje na: «Oo tarje toyn ke daw dundaje

* 26:65 26.65 Bbe le Jiipije, toke mare dew ke bo tir kubbu laa a, yeenn toju to ungu woen nya. Yeenn to ne ke ngeng nya. Toku nje-polo-Lubba ee ke ddew ta tiir kubbu ke roe te ang to.

doi te neenn ang wa?»¹⁴ A nilae mare tar te kara ang. To ne ke dum dɔ Pilate le.

N-gange sariya yo dɔ Jeju te

¹⁵ Ke ndɔ kusu Pake kara kara toyn, ngonn-mbay le aw ɔru dew key-kula te. To dew ke dewje ke banya ndikije kare nore. ¹⁶ A kare teenn mare dew ke ria bbar nya ee key-kula te le. Ria na Barabase***. ¹⁷ Yeenn a Pilate duju dewje ke banya ke mbonje naa le na: «Na bba e-ndikije kare more marese wa? Barabase wase Jeju ke daw n̄-bbare to Kiriste le wa?» ¹⁸ Mba Pilate gere ke maje to me a ddade dɔ Jeju te a duwaeje dulae jia teenn.

¹⁹ Kare te ke Pilate isi lo sariya te le bbay a, dene laa ula pa are na: «Ula tai tar te le dew ke gate gate neenn ang. Mba til te neenn, moo ndoo nya me ni te wɔju dɔe.»

²⁰ A tɔku nje-poloje Lubba, ke tɔkuje le Jiipije tulaje dewje ke banya le kare n̄-dujeje dare nɔru Barabase a ta n̄-tɔlje Jeju. ²¹ Ngonn-Mbay le tel dujude na: «Horo dewje te ke joo neenn, na bba e-ndikije kare more marese wa?» A dilaeje te na: «Barabase!» ²² Pilate dujude bbay na: «Ddi a ma dda ke Jeju ke daw n̄-bbare to Kiriste le wa?» Dede toyn njaa dilaeje te na: «Are n̄-tɔle dɔ kake-dese te!» ²³ Pilate dujude na: «Majang ddi a n̄-dda wa?» A dunnje kutu kuru ekii ke singa bbay na: «Are n̄-tɔle dɔ kake-dese te!»

²⁴ Toke Pilate oo to na kase dda mare ne dang ang, ngaa dewje le aw yekeje lo ke kete kete a, nunn maann ngaa n̄-toko ne jia kem dewje te ke banya le ngaa n̄-pa na: «Tar yo le dingaw neenn a kuwa dɔm ang. Oose.» ²⁵ Dewje ke banya le toyn ilaeje te na: «Maji kare tar yo laa le oso dɔje te ke dɔ ngannje te.» ²⁶ Yeenn ngaa Pilate ɔru Barabase arede. Nare n̄-tunda Jeju ke ndey ngaa nulae jide te kare n̄-tɔle dɔ kake-dese te.

Mbambaje ɔuje Jeju kokoje ne

²⁷ Mbambaje le Pilate awje ke Jeju lo gange sariya te laa, ngaa kese mbambaje le toyn mbonje naa dɔe te. ²⁸ N-toruje kubbuje laa rɔe te ngaa dulaeje kubbu ke ngal ngaa kase. ²⁹ N-peteje kulaje ke to konn to ɛjokudo, ngaa dundaje dɔe te. Dulaje kare jia te ke kɔl ngaa dɔsuje mekeji golde nange nɔe te, n̄-kokeje ngaa n̄-paje na: «Lapiya, tɔku-mbay le Jiipije!»

³⁰ N-tibbiye weren dɔe te ngaa n̄-taaje kare le dunda ne dɔe. ³¹ N-ddae n̄-koko ne ngaa goe te a, dɔruje tɔku kubbu le ngaa n̄-tel dulae kubbuje laa. Goe te a, dawje saa ta tole dɔ kake-dese te.

N-bbere Jeju dɔ kake-dese te

³² Toke mbambaje le inje me bbe te le aw teeje ke ddaka a, dingaje mare dingaw ke bbe te ke Sirenn, ria na Simɔ, ngaa duwaeje dare noto kake-dese le Jeju le. ³³ Daw n̄-teeje lo te ke daw n̄-bbar na Gologota, ke kande na: «Lo ka-dɔ dewje» a, ³⁴ dareje Jeju le maann kande binye ke dungu maann ne ke ate me te ngaa dare kare nay. Jeju le na a, mbete ta kay.* ³⁵ N-bbereje dɔ kake-dese te le ngaa goe te a, n̄-ddɔje mbari n̄-kaynje ne naa kubbuje laa. ³⁶ Ngaa disije lo teenn ta ngeme.

³⁷ N-dda mare makeruru n̄-bbere er dɔe te ta toju ne gel ne ke n̄-gange ne sariya dɔe te le na: «Dew neenn to Jeju, tɔku-mbay le Jiipije.»

³⁸ N-bbere nje-bbokoje joo dɔ kake-deseje te mbɔre te tɔ. Mare kara er kɔl, a mare kara er gel.

³⁹ Dewje ke aw ndayje loteenn tukaje dɔde a tajeje. ⁴⁰ N-paje dareje na: «Ei ke e-ndiki ta tɔ key-polo-Lubba ta tel dda mare ture te me ndɔ mota te le, bbo e-to Ngonn le Lubba a, aji rɔi ei njaa bbo in dɔ kake-dese te le uru nangê.»

⁴¹ Tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-koruje gel ndu, ke tɔkuje le Jiipije kokeje tɔ paje na: ⁴² «Naji mare dewje, a nase ta kaji rɔe njaa ang! Tɔku-mbay ke Ijarayel le ann? Bbo nin dɔ kake-dese te nuru nangê a, ja koo meje te saa. ⁴³ Nunda mee dɔ Lubba te ngaa n̄-pa na n̄-to Ngonn le Lubba. Toke Lubba ndike a, maji kare naje bbasine neenn.»

⁴⁴ Nje-bbokoje ke n̄-bberede dɔ kake-deseje te le tajeje toke baann tɔ.

Koy le Jeju

⁴⁵ Unn kute kare te ke ar dana ndereng gol kare mota ke lo-kul te, lo ndul dɔ nange te toyn. ⁴⁶ A ta tee gol kare te ke mota a, Jeju uru ekii ke singa na: «Eli, Eli, lama sabakantani!» Kande tar le na: «Lubba lem, Lubba lem, inyam mba ddi wa?» ⁴⁷ Mare dewje ke eeje lo teenn le ooje tar le Jeju le a paje na: «Naw n̄-bbar Eli.» ⁴⁸ Mare dew kara horode te ayn ke ngɔru aw unn mare ta kubbu ula me maann binye te ke mase ngaa ke ta kare te a ula are Jeju kare ay. ⁴⁹ A mareje paje na: «N-ngina joo se Eli a ddee kaje wa?»

⁵⁰ Jeju tel uru ekii ke singa bbay ngaa goe te a kewn laa tee†. ⁵¹ Kare teenn njaa, kubbu ke n̄-to n̄-gange ne me key-polo-Lubba tir dana, in taar uru nangê. Nange yeke ngaa erje riyaje. ⁵² Ta buwa-yoje teyn ngaa dewje ke ooje mede te ke Lubba bba oyje ndolje. ⁵³ Dinje me buwa-yoje te le

* 27:34 27.34 To ne dewje ke Rɔm aw unguje me ben te are dewje ke daw ta tɔlde dɔ kake-dese te ta tɔlde bba kare doo ndoo nya ang. † 27:50 27.50 Koy le Jeju to ne njaa ninya kewn laa nare tee.

ñ-teeje ngaa, go ndol te ke Jeju ndol horo dewje te ke oy le a, dandaje Jurusalam ke to bbe ke maji toyn are dewje nya oojede.

⁵⁴ Toke nje-kon do mbambaje ke Rom, ke dewje ke eeye saa lo ngem niinn Jeju le ooje nange ke aw yeke, ke neje ke teeje le a, bbeel ddade nya ngaa ñ-paje na: «Dew neenn to Ngonn le Lubba njaa.»

⁵⁵ Deneje ke banya ke inje Galile ngaa unnje go Jeju aw dda saa le eeye teenn to. Darje ddew ew daw dooje nejeenn le. ⁵⁶ Horo deneje teenn le, Mari ke Magedala, ke Mari ke uju Jake de ke Jejobbe, ke kon ngann le Jebede deeje teenn.

Dila niinn Jeju me buwa-yo te

⁵⁷ Lo-kul a, mare nje-ne-kinga ke to dew ke bbe te ke Arimate ddee tee. Ria na Jejobbe. Ne kara ñ-to nje-nja-go Jeju te to. ⁵⁸ Naw noo Pilate ngaa ñ-duju niinn Jeju le. Yeenn ngaa Pilate unn ndu kare dare niinn le. ⁵⁹ Nunn niinn le ngaa, ñ-ke ke kubbu ke siki ke are ngate ngate, ⁶⁰ ngaa nila buwa-yo te laa ne njaa ke nare duru dare toke siki bbay me er te. Goe te a, ñ-ndubbu mare toku er nutu ne ta buwa-yo le ngaa notu[‡]. ⁶¹ Mari ke Magedala de ke Mari ke kara deeje teenn, disije nangé, kemde ke buwa-yo te le.

Dundaje nje-ngemje buwa-yo le.

⁶² Lo-kare, ke to ndo ke go ndo mose neje mba ndo-kuwa-ro a, toku nje-poloje Lubba, ke Parijyenje awje naate kara baa ro Pilate te, ⁶³ ngaa paje na: «Dew ke bo, jole meje to, do ndo te ke nje-kere dewje neenn le nayn ne kem baa bbay le, ñ-pa na: «Ndo mota go yo te lem a, ma kin horo dewje te ke oy.» ⁶⁴ Yeenn a, unn ndu are ñ-ngem buwa-yo le ndereng ndo mota. Baann ang a, nje-njaje goe te a ddee bbokoje niinne a da paje kareje dewje to ne a nin horo dewje te ke oy. Ngem ke guku neenn a ngeng kuta ye ke kete bbay[§]. ⁶⁵ Pilate pa arede na: «Nje-ngemje ta lo a neenn. Awje areje ñ-ngemje buwa-yo le toke mese ndiki.» ⁶⁶ Dawje buwa-yo te le ta koo gusu ke ta ngem ne buwa-yo le. N-ddaje mare endaji ta buwa-yo le ngaa dundaje nje-ngemje ta lo tae te.

28

Kin le Jeju horo dewje te ke oy

¹ Go ndo-kuwa-ro te le Jiipije a, ke ndo-kuwa-ro^{*}, Mari ke Magedala de ke Mari ke kara dawje ta koo buwa-yo le. ² A ta koo

a, nange yeke ke singa. Mare anji le Ebbe-dewje in dara ddee, ndubbu er le ke ddang ngaa isi doe te. ³ N-ndoren toke teel le ndi ngaa kubbu laa nda toke le neyn jeenn. ⁴ Nje-ngemje buwa-yo le bbeelje nya ngaa isaje. Disije toke le dewje ke oy. ⁵ A anji le pa are deneje le na: «Sese, areje beel ddase ang, mba m-gere to aw e-sangeje Jeju ke ñ-tole do kake-dese te le. ⁶ Nee neenn ang, nin horo dewje te ke oy ddew kara baa toke ñ-pa le. E-ddee ooje lo ke dilae te le. ⁷ Ta, awje njange aw e-paje are nje-njaje goe te, e-paje na: «Nin horo dewje te ke oy, ngaa naw ta nginase Galile. A kooje nunn. Tar ke m-ndiki ta pa karese ann.» »

⁸ Deneje le otuje buwa-yo te le ke ngoru. Bbeel ddade ddem, røde neelde nya ddem ngaa daw paje tar le dareje nje-njaje-go Jeju te. ⁹ A ta koo a, Jeju tee node te aw tila kemde ngaa pa arede na: «Lapiya lese!» Deneje le ddeeje ngosi saa ngaa, dosuje mekeji golde noe te ngaa duwaje gole ñ-waleje ne. ¹⁰ Yeenn ngaa Jeju pa arede na: «E-bbeelje ang, aw paje areje ngakom are dawje Galile. Lo te ke nunn a da koom[†].»

Tar ke nje ke ngemje ta buwa-yo le paje

¹¹ Toke deneje le naynje ddew-boo bbay a, mare dewje ke ngemje ta buwa-yo le telje awje me toku-bbe te ngaa oruje gel neje toyn ke tee le areje toku nje-poloje Lubba. ¹² Toku nje-poloje Lubba le mbonje naa ke tokuje le Jiipije ngaa dooje ta naa. Goe te a, dare nje ke ngemje ta buwa-yo le toku nare, ¹³ ngaa ñ-paje darede na: «Ta e-paje na: «Kare ke ñ-nayn jaw ñ-tibbi bbay a, nje-njaje-go Jeju te le ddeeje til te ddee bbokoje niinne.» ¹⁴ Bbo Pilate oo tare a, ja gere gusu ke ta pa ne kare ñ-ndiki te. A sese a kingaje tar ang.» ¹⁵ Nje-ngemje ta buwa-yo le taaje nare le ngaa, ddaje ddew kara baa ke ndu ke darede le. Tar neenn le nja horo Jiipije te ndereng bbokone.

Jeju ula nje-njaje goe te

¹⁶ Nje-njaje-go Jeju te ke naynje doku gire kara le awje Galile do ddingiri te ke ñ-tojude le. ¹⁷ Toke doojeje a, dosuje mekeji-golde nangé. A mareje, aw maynje bbay. ¹⁸ Jeju ddee ngosi ke de ngaa pa arede na: «Lubba arem singa toyn dara ddem, nangé ddem. ¹⁹ Yeenn a, awje ro gel-dewje te toyn ke do nange te. E-ddajede to nje-njaje-gom te, ngaa e-ddajede batem ke ri Bo, ri Ngonn, ke ri Ndil-me-nda. ²⁰ E-tojude are ñ-ddaje ne ddew nduje te toyn ke munn

[‡] **27:60** 27.60 Buwa-yo le Jiipije to nange ang. Daw ñ-ddaje buwa le me er te bba daw dubbu ne yojje lede. **§ 27:64** 27.64 Ngem ke dongor ke Jeju ere ye ke ñ-pa na ne a ñ-to Mesi le. Ooje Mat. 26.63. Ye ke goe te a to ye ke nje-njaje goe te a paje na ne a nin horo dewje te ke oy. ***** **28:1** 28.1 Ndo-kuwa-ro le Jiipije to Saba, ke to Samedi. A ndo-kuwa-ro to damasi. **† 28:10** 28.10 Ooje Matije 12.49

marese. Ooje, ma kee ke se ke ndo toyn
ndereng dduu ndo te.

Maketuru le Marke Marke Mk

Jan-Batisi duju dewje kare turuje ddew lede

¹ Kunn-kutu Tar ke maji ke do Jeju-Kiriste, Ngonn le Lubba te a neenn. ² Lubba pa me maketuru te le Ejayi nje-kila mber-tar laa na:

« Ema Lubba, ma kula mare nje-kula lem noi te,

kare mose ddew lei.

³ Ndu dew le aw uru ekii me kor te na:

«E-moseje ddew le Ebbe-dewje, Areje ddewje laa ndojuje njarara.»

⁴ Yeenn a, Jan Batisi unda lo tee me kor te ngaa ila mber batem-turu me, kare Lubba oru ne tar majang do dewje te. ⁵ Dewje toyn ke do nange Jude te, ke nje ke Jurusalam awje roe te. N-paje majang lede ke ddaka are Jan ddade batem me maann Jurden te.

⁶ Jan ula kubbu ke n-dda ke biin jambal, ngaa n-to endaar bberete te. Ne-kusa laa to ebeteje, ke ubbu teje. ⁷ N-pa nare dewje na: « Dew ke aw ddee gom te ngeng utam. Mase ta ddom tutu kula ne-gol laa ang. ⁸ Ema m-ddase batem maann, a ne, na ddase batem Ndil-me-nda.»

Jan dda Jeju Batem

⁹ Kare teenn, Jeju in Najarete nange te ke Galile ddee ngaa Jan ddade batem jurden te. ¹⁰ A kare te ke Jeju in me maann te le aw tee ke ddaka a, noo kem dara ke teyn, ngaa Ndil-me-nda aw ddisi ke doe te toke le derjeenn. ¹¹ Ngaa mare ndu bbar me dara te na: « E-to ngonnum ke m-ndikii nya. Rom neelem nya woju doi.

Esu na Jeju me kor te

¹² Njange baa goe te a, Ndil-me-nda aw ke Jeju le me kor te. ¹³ N-nayn me kor te le ndo doso ngaa Satan nae. Nisi horo dajete ke mu ngaa anjije aw ddaje saa***.

Jeju unn kutu kula laa Galile

¹⁴ Go kila te ke dila Jan key-kula te a, Jeju aw Galile aw ila mber Tar ke maji le Lubba. ¹⁵ N-pa na: « Kare ke Lubba oju le ase ngaa. Bbe-kon le Lubba ddee ngosi ngaa. E-turuje ddew lese bbo ooje mese te ke Tar ke maji.»

¹⁶ Toke Jeju aw nja go toku-ba te ke Galile a, noo nje ndon-maannje joo. To Simo de ke ngokoen Andere ke daw dilaje ddenge daw ddaje ne ndon me toku-ba te le. ¹⁷ Jeju pa arede na: « Unnje gom a ma dda kare e-ddeje to nje-ddaje ndon dewje.» ¹⁸ Njange

baa njaa dinyaje ddengeje lede a dunnje goe.

¹⁹ Toke Jeju ngese ke kete ten be a, noo Jake de ke ngokoen Jan ngann le Jebede me toku to te lede, daw n-moseje ddengeje lede. ²⁰ Njange baa njaa Jeju le bbarde. Dinyaje bodede Jebede ke nje-kulaje me toku to te le a dunnje go Jeju.

Jeju tubba ndil ke maji ang ro mare dingaw te

²¹ Jeju de ke nje-njaje goe te dawje bbe te ke Kaperenayum. Ndo-kuwa-ro a, nande me key-mbon naa te le Jiipije ngaa nunn kutu toju ne. ²² Gusu ke naw n-toju ne ne le gange singa dewje ke aw ooje ne-toju laa le. Mba ne, naw n-toju ne toke le dew ke ee ke singa-kon-mbay, bbo n-toju ne le toke le engan nje-koruje gel Ndu ang.

²³ Kare teenn njaa, me key-mbon naa te le, mare dingaw ke ee ke ndil ke maji ang ee teenn to. Dingaw le uru ekii na: ²⁴ « Jeju ke Najarete, ddi a e-ndiki ta dda ke je wa? E-ddee ta tolje wa? M-geri ke maje. E-to dew ke maji-toyn ke Lubba ulae. ²⁵ Jeju ndange ndil ke maji ang le ngaa unn ndu are na: « Utu tai bbo e-tee me dingaw te neenn ke ddang.» ²⁶ Ndil le yeke dingaw le ke singa ngaa unda ekii tee ne. ²⁷ Tar nya dewje le toyn are n-dujuje naa ke yo ke ne na: « Ddi a be neenn wa? Ne-toju ke siki ke ee ke singa ann. Dingaw neenn unn ndu are ndilje ke maji ang njaa kara ooje tae wa?» ²⁸ Yeenn ngaa ri Jeju aw bbar do nange Galile te toyn.

Jeju oru ro-to ro mum Piyarje te

²⁹ Jeju in key-mbon naa te le Jiipije le tee, ngaa de ke Jake ke Jan dawje key le Simo de ke Andere. ³⁰ Mum Simoje ke dene to tuwa-ro-to te, mba nee ke ro-to ro-tunga. A kake Jeju tee be a, n-pa tare dare. ³¹ Jeju ddee ngosi saa, uwa jia ngaa are nin taar. A roe ke tunga le wul ngaa nunn kutu dda ne woju dode.

Jeju oru ro-to ro dewje te banya banya

³² Lo-kul te ke kare ande a, dewje otoje nje ro-toje toyn ke nje ke eeje ke ndilje ke maji ang ddeje ke de ke ro Jeju te. ³³ Dewje toyn ke me toku bbe te le mbonje naa ta key te le. ³⁴ Jeju oru ro-toje dang dang ro dewje te, ngaa n-tubba ndilje ke maji ang ro mareje te. A ninya ddew nare ndilje le kare paje tar ang mba ndilje le gereje ke maje.

Jeju inya Kapernayum a aw ta kila mber Tar ke maji

³⁵ Lo-kare te ke endo ke lo nayn uja ang bbay a, Jeju in ngaa tee ddaka. Ni me toku-bbe te le naw nisi lo te ke iya roe, naw duju Lubba. ³⁶ Simo de ke nje-mareje dawje ta sange. ³⁷ Toke dingaeje a, n-paje dareje

na: « Dewje toyn aw sangije.»³⁸ A Jeju pa arede na: « Jawje lo te ke ddang, bbeje te ke mborje te neenn. Maji kare mila mber-tar neenn nunn to. Mba m-ddee woju do yeenn.»³⁹ Yeenn ngaa, n-nja nange Galile te toyn. Naw nila mber-tar me key-mbon naaje te le Jiipipe ke nange teenn ngaa n-tubba ndilje ke maji ang.

Jeju oru banji ro mare dew te

⁴⁰ Mare nje-banji ddee ro Jeju te, osu mekeji gole roe te, ngaa no no gole te na: « Toke e-ndiki a, ase ta dda kare m-ddee maji.»⁴¹ Jeju le ooe a n-ddae ndoo ngaa ula jia ore ne a pa na: « M-ndiki te, e-ddee maji.»⁴² Njange baa njaa a, banji le goto ro dingaw te le are roe ddee maji.⁴³ Jeju le in ke dingaw le, ngaa njange baa goe te a tubbae, a pa are na: « Oo ke maje, e-pa tar neenn are dew kara ang. A aw toju roi are nje-polo-Lubba tenni oo. Goe te a, are ne-polo ke Moyiji unn ndu mbae le ta toju dewje toyn to roi ddee maji.»⁴⁵ Dingaw le otu a, aw pa go neje ke ingae le loje te toyn. Mba yeenn a, Jeju ase ta toju ne roe me mare toku bbe te ang ngaa. Nisi sayn ke bbeje, loje te ke iyaje rode, ngaa dewje inje loje te dang dang ddeeye roe te.

2

Jeju dda are dingaw ke debbe roe oy ddee maji

¹ Ndo ngaji goe te a, Jeju tel ddee Kapere-nayum, a dewje ooje na nee key,² Yeenn a, n-ddeeye toke banya, are ta key te le ddaka njaa kara lo goto. Jeju aw tojude tar le Lubba.³ Dingawje so otoje mare dew ke debbe roe oy ddeeye saa.⁴ A dingaje ddeew ta kaw saa no Jeju te ang mba dewje le bayanji nya. Yeenn a, doruje kem lo do key te, er lo te ke Jeju ee te. Ngaa dulaje dew ke roe oy le ke tuwa laa baa ke kem lo do Jeju te.⁵ Toke Jeju oo koo-me te le dewje le a, pa are dew ke debbe roe oy le na: « Ngonum, tar majangje lei oru doi te.»

⁶ Mare nje-koruje gel Ndu ke eeje teenn le aw ejeje mede te na: « Dew neenn pa tar baann mba ddi wa? Naw n-taji Lubba wa?. Na bba a kase koru tar majang do dew te wa? Lubba kara baa a ase.»⁸ Njange baa njaa Jeju gere tar ke daw dejeje ngaa pa arede na: « Eeje ke keje ke baann mba ddi wa? »⁹ Ta pa kare dew ke debbe roe oy le na: « Tar majang lei oru doi te, » wase: « In taar unn tuwa lei bbo e-nja, » ye ke dda ngeng ang ta pa wa? ¹⁰ A m-ndiki kare e-gereje to Ngonn le dew ee ke singa do nange te neenn ta koru tar majang le dewje.» Yeenn a, n-pa nare dew ke debbe

roe oy le na: ¹¹ « M-pa mari, in taar, unn tuwa lei bbo aw bbê lei.»

¹² Njange baa njaa, dingaw le ubba nange in kem dewje te le toyn ngaa unn tuwa laa a otu. Dede toyn njaa tar nyade, ngaa dosuje gaji Lubba n-paje na: « Jojo mare ne ke be ndo kara ang.»

Jeju bbar Lebi kare unn goe

¹³ Jeju tel aw kar toku ba te ke Galile. Dewje ke banya ddeeye roe te are naw n-tojude ne. ¹⁴ Toke naw n-nday a, noo Lebi ngonn le Alpe ke isi lo kuka lambo te. Jeju pa are na: « Unn gom.» Lebi le in taar bbo unn goe.

¹⁵ Goe te a, Jeju aw usa ne key le Lebi le. A nje-taaje nare lambo toke banya ke nje-ne-ddaje ke maji ang isije ta ne-kusa te le ke Jeju de ke nje-njaje goe te. Dede nya njaa daw dunnje go Jeju le. ¹⁶ Nje-koruje gel Ndu ke eeje mbon naa te le Parijiyenje ooje a, Jeju aw usa ne ke dewjeenn le toyn. Yeenn a, n-paje dareje nje-njaje-go Jeju te le na: « Mba ddi bba naw nusa ne ke nje-taaje nare-lambo ke dewje ke nje-ddaje neje ke maji ang wa?»

¹⁷ Jeju oo tar ke daw n-paje le ngaa pa arede na: « Dewje ke rode to ke maje ndikije ta koo nje-kare kuma ang. Dewje ke rode tode bba. Dewje ke ooje rode to dewje ke gate gate a m-ddee ta bbarde ang. M-ddee mba dewje ke gereje to n-toje to nje ne-ddaje ke maji ang.»

Tar do mbete ne-kusa te

¹⁸ Mare ndo, nje-njaje-go Jan-Batise te, ke Parijiyenje daw dinyaje ne-kusa* a, dewje aw dujuje Jeju na: « Mba ddi bba nje-njaje-go Jan-Batise te ke nje-njaje-go Parijiyenje te aw inyaje ne-kusa a, nje-njaje goi te inyaje ne-kusa ang wa?» ¹⁹ A Jeju ilade te na: « Ejeje to dewje ke n-bbarde kusu taa naa te a kinyaje ne-kusa kare te ke nje-dene le isi ke de wa? Baann ang. Toke n-nayn ke de bbay a, daseje ta kinya ne-kusa ang. ²⁰ A kare a ddee ke da koru nje-dene le horode te a, da kinya ne-kusa bbay.

²¹ Dew a kunn ta-kubbu ke siki kila ne kem konn kubbu ang. Bbo n-dda toke baann a, ta-kubbu ke siki le a koru kem konn kubbu le kare tel bo uta ye ke kete bbay. ²² Ddem, dew a kungu ben ke siki me konn ku-endarje te ang. Bbo n-dda toke baann a, ben le a dda kare kuje le tirje, ngaa ben le kara a kula koru ddem, ku-endaarje le kara a nayje ke koru ddem. Kuje-endaarje ke siki a maji ta kungu ben ke siki me te.»

Tar do ndo-kuwa-ro te

* 2:18 2.18 Kinya ne-kusa to gusu ke ta kusa ne ang ddem, ta kay maann ang ddem, a kunn mare kare mba duju Lubba woju do mare ne.

²³ Mare ndo-kuwa-ro, Jeju aw nday me ndo bejele te. A Nje-njaje goe te unnje kutu tije jinga beleje le ke ddew ddew. ²⁴ Yeenn ngaa Parijiyenje paje are Jeju na: « Oo, mba ddi bba nje-njaje goi te aw ddaje ne ke ndu leje mbete kare dew dda ke ndo-kuwa-ro wa? » ²⁵ Jeju ilade te na: « Ndo kara e-turaje Maketuru do ne te ke Dabbiti dda ang wa? Ndo mare, bbo ddae, ne de ke nje ke unnje goe a dingaje ne ta kusa ang. » ²⁶ A nande me key te le Lubba do ndo te ke Abiatar a to ne to toku nje-polo-Lubba. Nusa mapaje ke dare Lubba to ne-polo ngaa nare nje ke unnje goe le to. A ndu are ddew kare nje-poloje Lubba a ta usaje mapajeenn le. » ²⁷ Jeju pa arede bbay na: « N-dda ndo-kuwa-ro waju do dew, bbo n-dda dew waju do ndo kuwa-ro ang. » ²⁸ Mba yeenn a, nje ndo-kuwa-ro kara Ngonn le dew aw on doe to.»

3

Jeju dda are ji mare dingaw ddee maji

¹ Jeju tel aw key-mbon naa te le Jiipije. A mare dingaw ke jia oy ee key-mbo-naa te le. ² A Parijiyenje ke eeje teenn aw aaeje ta koo se na koru ro-to ro dingaw te le ke ndo-kuwa-ro wa? Mba n-ndikije ta kunda tar doe te. ³ Jeju pa are dingaw ke jia oy le na: « In taar kem dewje te neenn toyn. » ⁴ Goe te a, n-duju dewje le na: « Ndu are ddew ta dda maji ke ndo-kuwa-ro wase ta dda maji ang wa? Ta kaji dew wase ta kinyae kare noy wa? » A dewje le ndikije ta kilae tar te le ang. ⁵ Jeju aade toyn ke ungu. Roe neele ang mba dewje are mede ketere. Yeenn ngaa n-pa nare dingaw le na: « E-nduju jii. » Dingaw le nduju jia ngaa jia le ddee maji. ⁶ Parijiyenje le inje key-mbon naa te le teeje be a, uwaje do naa ke dewje ke me mbon-naa te le Erode ta koo ddew ke ta tol ne Jeju.

Dewje ke banya ddeeje ingaje Jeju

⁷ Jeju de ke nje-njaje goe te oruje rode awje kar ba te ke Galile a, dewje ke banya banya oruje goe. Dewje le inje Galile, ke Jude, ⁸ Jurusalam, ke nange te ke Idume. Dinje nange te ke tura Jurden te ke bbeje te ke toje mbor Tir te ke Sidon to. N-ddeeje toke banya ro Jeju te mba dooje tar neje toyn ke Jeju aw dda. ⁹ Yeenn a, Jeju duju nje-njaje goe te kare dundaje mare toku to ngosi dareje, mba kare dewje ke banya le ubbaeje ang. ¹⁰ Mba, Jeju aw oru ro-to ro dewje te nya are, dewje toyn ke rode tode aw awje ke doe te doete ta kore ke jide. ¹¹ Toke nje ke ndilje ke maji ang aw ddade ooeje a, n-teeje dosoje nangê no-gole te ngaa duruje ekii na: « E-to ngonn le

Lubba. » ¹² A Jeju ndoru mbide nya kare n-paje tare dare dewje ang.

Jeju mbere nje-njaje goe te doku gire joo to nje-kayn-kulaje

¹³ Goe te a, Jeju al mare ddingiri ngaa, bbar dewje ke mee ndikide are dawje roe te. ¹⁴ N-mbere mareje doku gire joo kare n-naynje saa ddem, kare nulade nare daw dilaje mber Tar ke maji ddem. ¹⁵ Narede singa ke ta tubba ne ndilje ke maji ang. ¹⁶ Dewje ke doku gire joo ke n-mlberede le to: Simo ke Jeju unda ria na Piyar, ¹⁷ Jake de ke ngokoen Jan ke toje to ngann le Jebede. Jeju unda ride na Boanerejese, gele na: « Dingawje ke toje toke le ndi ke ndange. » ¹⁸ Andere ke Pilipi, Batalami ke Matiye, Toma ke Jake ngonn le Alpe, Tade ke Simo ke daw n-bbare to « Dew ke ndiki bbe laa nya, » ¹⁹ ke Judase Isikariyote nje kunn do Jeju.

Nje-nujuje le Jeju ndikije ta koreje kotuje saa

²⁰ Jeju tel key ngaa goe te a, dewje banya banya tel mbonje naa are, ne-kusa njaa kara ne de ke nje-njaje goe te dingaje ddew ta kusa ang. ²¹ Nje-nujuje laa ooje tare, ngaa ddeeje ta kuwae kaw saa mba n-paje na: « Do Jeju turu. »

Jeju ila tar dewje te ke undaje tar doe te

²² Nje-koruje gel Ndu ke inje Jurusalam paje na: « Belejebul isi mee te. » N-paje bbay na: « Mbay le ndilje ke maji ang le a are singa ta tubba ne ndilje ke maji ang le. »

²³ Yeenn ngaa, Jeju bbarde, ngaa unn mare ne-koju mare pa ne tar arede na: « Satan a kase tubba Satan toke baann wa? » ²⁴ Toke dewje ke me bbe-kon te ke kara baa aw tinje naa a, bbe-kon le a kase nayn ang. ²⁵ Ngaa bbo toke dewje ke me nuju te ke kara baa tinje naa a, nuju le a kase nayn ang. ²⁶ A toke Satan dda ddo ke roe njaa, a bbo n-kayn roe danna joo a, na kase nayn ang, laa a goto ngaa. »

²⁷ « Dew a kase kande me key te le nje-singa ta koto ne-kingaje laa njaa baann ang. Maji kare nuwae n-toe bba. A toke n-to nje-singa le a, na kase ta taa neje toyn ke toje me key te laa. »

²⁸ Tokoro njaa m-pa marese: Lubba a koru tar majangje, ke tar ne-tajije toyn ke dewje tajeje dode te. ²⁹ A dew ke taji Ndilme-nda, tar a koru doe te ndo kara ang. Mba tar majang ke ke ndo ke ndo to doe te mban. »

³⁰ Jeju pa tar ke de toke baann mba n-paje na: « Ndil ke maji ang isi mee te. »

Kon Jejuje, ke ngakoenje ke tokoro

* 3:22 3.22 Ooje Luku

³¹ Goe te a, kon Jejuje, ke ngakon Jejuje n̄-ddeje darje ddaka ngaa dulaje dew kare bbare. ³² Dewje toke banya isije mbor Jeju te le ngaa, n̄-pa dare na: « Oo, konje, ke ngakonje ke dingaw ke nje ke dene deee ddaka, ngaa n̄-dujije.» ³³ Jeju ilate na: « Na a to komje ngaa, nje ke dda bba toje to ngakomje wa? ³⁴ Goe te a, naa dewje ke isije gukueje le ngaa n̄-pa na: « Ooje, komje ke ngakomje a isije neenn.» ³⁵ Mba dew ke dda ne ke me Lubba ndiki a to ngokom, to konanem, ngaa to komje.»

4

Gusu-tar do nje-ne-dubbu te

¹ Jeju tel aw toju ne kar toku ba te ke Galile a, dewje ke banya mbonje naa roe te. Yeenn a, naal mare toku to nisi me te. Toku to le to do maann te, a dewje le arje taa maann te le ngosi. ² N-tojude neje nya ddew gusu-tar te. N̄-pa me ne-toju te laa le na: ³ « Ooje, mare ndo, mare dew aw ndoo ta dubbu ne. ⁴ A toke naw n̄-dubbu ne le a, mare kande ne le gayn dor ddew te. A eelje ddeje ngaa onje. ⁵ Mare kande neje le gaynje lo te ke to er ke nange ndeer te ang. Kande neje le teeje njange baa mba nange ke ke te ndeer ang. ⁶ A toke kare osu nya a, puru kare le on koje ke teeje le. N-tutuje mba ngirade ande nangē ke maje ang. ⁷ Mare kande koje le gaynje me konnje te. Konnje le ngalje ngaa taa dode are dandeye kande ang. ⁸ A mare kande koje le gaynje do nange te ke maji. N-teeje, n̄-nduje ngaa dandeye. Mareje andeye domuta, mareje domisan, mareje dodoku.» ⁹ Ngaa n̄-pa na: « Dew ke mbia to ta koo ne tar a, oo.»

Jeju toju ne ke gusu-tar mba ddi wa?

¹⁰ Toke Jeju aw ddew ew ke dewje ke banya a, nje-kayn-kulaje ke doku gire joo ke dewje ke aw njaje saa le dujeje tar oju do gusu-tarje ke naw n̄-toju ne ne le. ¹¹ Nilade te na: « Sese Lubba are e-gereje tar Bbe-kon laa ke to tar ke iya roe. A kese dewje, gusu-tar a daw pa ne tare darede. ¹² Baann bba, <Da kaa je lo ke maje, a da kooje ne ang ddem, da kooje tar ke mbide ke maje, a da gere kande ang. Baann ang a, da telje ro Lubba te kare oru tar dode te.> »

Jeju oru gel gusu-tar ke do nje-ne-dubbu te le

¹³ Goe te a, Jeju dujude na: « E-gereje gel gusu-tar neenn ang wa? Yeenn a, a gereje kande kese gusu-tarje toyn toke baann wa? ¹⁴ Dew ke aw dubbu kande koo le to ddew kara baa ke dew ke aw ila mber tar le

Lubba. ¹⁵ Mare dewje toje toke le mbor ddew ke tar le Lubba le oso ke te. Kake dooje Tar le be a, Satan ddee ngaa oru tar ke n̄-dubbu le mede te ke ddang. ¹⁶ Mareje toje toke le loje ke to er. Dooje tar le a, n̄-taa je tar le njange baa ke ro-neel. ¹⁷ A dinyaje tar le dare ngirae uwa nange mede te ang. N-naynje ddewe te ang. Toke ne-wungu wase ne-singa ddee ingade woju do tar le a, n̄-tusuje dinyaje njange baa. ¹⁸ Mareje taaje tar le toke le ko ke oso horo konnje te. Dooje tar le, ¹⁹ a keje tar woju do neje te ke nangē neenn, kem-nda ne-kingaje ke bbo neje dang dang ke aw ere dew andeye mede te ngaa, taa do tar le are ande ang. ²⁰ A mareje taaje tar le ddew kara baa toke ko ke oso nange te ke maji. Dooje tar le, n̄-taa je tar le ngaa tar le ande. Mareje andeye domuta, mareje domisan, mareje dodoku.»

Gusu-tar do lambe te

²¹ Goe te a, Jeju pa arede na: « Dew a kila puru lambe te kaw kunda me jo te wase koy tira te wa? Na kunda do mare ne te taar ang wa? ²² Ne toyn ke to lo-kiyae te a tee ke ddaka kem dewje te. Ngaa ne toyn ke n̄-kusu doe a tee kem dewje te. ²³ Dew ke mbia to ta koo ne tar a oo.» ²⁴ Jeju pa arede bbay na: « Ooje tar neenn ke maje. Ne ke unnje wojuje ne ne areje dew, Lubba a kunn koju ne ne karese to. Na kila mare doe te karese. ²⁵ Mba dew ke ee ke ne, a kare mare doe te. A dew ke ee ke ne ang, ne ke ten baa kara da koru jia te.»

Gusu-tar do ko te ke tee ke doe baa

²⁶ Jeju pa bbay na: « Bbe-kon le Lubba to ddew kara baa toke dew ke dubbu ko me ndoo te laa. ²⁷ Goe te a, le n̄-tibbi wase n̄-tibbi ang til ke kare njaa kara ko le aw tee ngaa ndu. A ne nje ndo le n̄-gere gusu ke ko le aw tee ne ang. ²⁸ Nange njaa dda are ko le tee. Dongore, ko le tee, goe te a doe tee ngaa bba kande tee doe te. ²⁹ Toke kande ko le sange ke maje a, nje-ndoo le unn kutu tuka mba kare kujae ase ngaa.»

Gusu-tar do kande kake te ke ria na Mutarde

³⁰ Jeju tel pa na: « Ddi bba ja kunn koju ne Bbe-kon le Lubba wa? Gusu-tar ke baann bba ja kunn ta pa ne tare wa? ³¹ Bbe-kon le Lubba to ddew kara baa toke le kande kake ke ria na mutarde. Kare dubbue a, to kande ko ke to ten baa uta kese kande koje toyn ke do nange te. ³² Toke n̄-dubbe a, n̄-tee n̄-ngal nusa kese koje toyn ke me ndoo te. Barkemeje ngalje to bbeel are eelje kara aseje ta dda key lede baenje te.»

³³ Jeju aw toju ne ddew gusu-tarje te nya toke baann. Naw n̄-toju ne le ke gusu ke ta

kare ñ-gereje kande. ³⁴ Gusu-tar doro a ñ-pa ne tar narede. A toke ne de ke nje-njaje goe te disije ke karede baa a, noru gel neje toyn narede.

Jeju ndange bamburanbo are ew rœ

³⁵ Lo-kul a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Jawje tura toku ba te.»

³⁶ Yeenn ngaa dotuje dinyaje dewje ke banya le. Nje-njaje-go Jeju te le unneje ke toku to ke nisi me te le awje saa. Mare toku toje eeje ngosi saa to. ³⁷ A ta koo a, mare bamburanbo in aw ula ke singa are maann le aw lenge ngaa ungu me to te le, nayn sen baa kare ddusu. ³⁸ A Jeju to aw tibbi kutu toku to te le. Ñ-gete doe ke ne-gete-do. Yeenn ngaa nje-njaje goe te uruje ekii ndoleje na: « Nje-ne-toju, koy ke ja ta koy neenn oo to ne ang wa?»

³⁹ Toke Jeju ndol a, ñ-ndange bamburanbo le ngaa pa are maann le na: « E-to ddekeke, ew ro!» Yeenn ngaa bamburanbo le ew rœ ngaa lo ddee to yenene. ⁴⁰ Goe te a Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Bbeel ddase be mba ddi wa? Koo me te lese goto bbay wa?» ⁴¹ A Bbeel ddade nya are ñ-dujuje na, na: « Dew neenn to dew ddi bba lel ke maann kara aw ooje tae wa?»

5

Jeju tubba Ndil ke maji ang rœ mare dew

te

¹ Jeju de ke nje-njaje goe te ñ-teeje tura toku ba te ke Galile nange te le dewje ke Gadara. ² A toke Jeju in me toku to te le uru nangê a, njange baa njaa mare dingaw ke ee ke ndilje ke maji ang in dobareje te tee ngaa tila keme. ³ Naw ñ-to dobareje te le are kula njamji njaa kara dew ke a kase ta tœ ne ang. ⁴ Mba ke ndo toyn njaa bbo ñ-tœ ke kula njamji ngaa dilae poro a, ñ-ti kula le ngaa ñ-tete ande nare ke dilae ne poro le. Dew ke ee ke singa ta kuwae kore nange kare ñ-to ddekeke goto. ⁵ Til ke kare naw nja dobareje te ke do ddingirije te ngaa naw nuru ekii ddem naw njare rœ ke erje nare are do.

⁶ Toke noo Jeju ddew ew a, nayn naw nosu mekeje gole nangê noe te. ⁷ Nuru ekii ke taar na: « Jeju Ngonn le Lubba ke isi ddotu dara te nu. Ddi a e-ndiki rom te wa? Muwa goli ke ri Lubba, ula kem ndoo ang.» ⁸ N-pa tar baann mba pa ke Jeju pa are na: « Ndil ke maji ang, e-tee me dingaw te neenn ke ddang.» ⁹ Jeju duje na: « Rii na na wa?» Nilae te na: « Rim na banya banya» mba, n-bayan nya. ¹⁰ Ngaa ñ-dda rœ to ndoo no-gol Jeju te nya kare tubbade nange teenn ke ddang ang.

¹¹ Kusu bereje aw usaje ne ngosi ke ddingirije le. ¹² A ndilje ke maji ang le uwaje gol Jeju na: « Ulaje me bereje te

tonn, are jande mede te.» ¹³ Jeju ndiki te ke de are ñ-teeje me dingaw te le ngaa dandeye me bereje te le. Bereje le toyn korde aw ngosi ke doro joo. Dinje kare ddingirije te le ke ngoru ngaa ñ-gayje me toku ba te le doyje.

¹⁴ Nje ngemje bereje le aynje aw paje tare me toku bbe te le ddem, ngann bbeje te ddem ngaa dewje ddeeye ta koo ne ke tee le. ¹⁵ Toke ñ-teeje rœ Jeju te a, dooje dingaw ke ndilje ke maji ang banya banya isije mee te le. Nisi nangê. Nula kubbu rœ ngaa keje laa tel ddee ke maje. Dede toyn bbeel ddade. ¹⁶ Dede ke dooje neenn le doruje gel ne ke inga dingaw le, ke ne ke inga bereje le dare dewje le. ¹⁷ Yeenn ngaa ñ-nonje no-gol Jeju te kare otu nange te lede ke ddang.

¹⁸ Kare ke Jeju aw aal toku to a, dingaw ke ñ-tubba ndilje ke maji ang mee te le dda rœ to ndoo no-gole te na: « M-ndiki ta nayn sei.» ¹⁹ Jeju ndiki te ang, a pa are na: « E-tel key lei, horo nujuje te lei, ta oru gel ne ke Ebbe-dewje dda sei ddew me maji te laa le arede.» ²⁰ Dingaw le aw ngaa pa tar neje toyn ke Jeju dda saa le nange te ke toku bbeje ke doku eeje te. Dewje toyn ke ooje tar le, tar le gange singade.

Jeju aji ndol ngonn le Jayirusu, ngaa aji mare dene

²¹ Toke Jeju unn toku to tura maann te le teel a, dewje ke banya dde mbonje naa rœ te ta ba te. ²² Mare nje kon do keymbon naa le Jiipije ddee tee. Toke noo Jeju a, ñ-tee noso no gole te ngaa, ²³ ñ-no no-gole te ñ-pa na: « Ngunnum ke dene a ta koy. E-ddee ila jii doe te are naji, ta nisi kem baa.» ²⁴ Jeju otu aw saa. Dewje ke banya oruje goe ngaa aw ubbaeye ke yo ke ne.

²⁵ Mare dene ee horo dewje teenn le. Mese aw ddee rœ te ase bbal doku gire joo. ²⁶ Noo ndoo nya ji nje-kareje kuma te. Nare laa nunga toyn mbae. A ninga ne ke maji kara goe te ang. Rœ-to le aw aw ke kete kete. ²⁷ Dene le oo tam Jeju. Yeenn a, ñ-ddee nande horo dewje te le er giri Jeju te ngaa noru kubbu laa ke jia. ²⁸ Mba ñ-pa mee te na: « Bbo ta kubbu laa baa njaa bba moru kara rom a ddee maji. ²⁹ Kare teenn njaa, mese ke aw ddee rœ te le gange ngaa ñ-gere to rœ-to le ne le nunga. ³⁰ Njange baa njaa, Jeju gere to mare singa in rœ ne te tee. N-turu rœ dann dewje te le ngaa ñ-duju na: « Na oru kubbu lem wa?» ³¹ Nje-njaje-goe te ilaeje te na: « Oo dewje ke banya ke aw ubbaeye ke yo ke ne neenn ke maje a, e-tel e-duju se na oru kubbu lei wa, toke baann wa?» ³² A Jeju aw ila keme ta koo dew ke dda neenn le. ³³ Dene le gere ne ke ingae le are bbeel ngaa aw isa.

Yeenn ngaa ñ-ddee noso no gól Jeju te le ngaa, ñ-pa tar ke tókoro nare. ³⁴ Jeju pa are na: « Ngunnum, koo-me te lei aji. Aw ke me-wul lom ke ro ke maji.»

³⁵ Kare ke ñ-nayn naw ñ-pa tar bbay a, mare dewje inje key le Jayirusu le ddee paje areje na: « Ngonni le oy mban, a aw jóku nje-ne-toju le bbay mba ddi wa?»

³⁶ Jeju aa lo ke tar te lede le ang, ngaa pa are Jayirusu na: « Are bbeel ddaí ang. Ka njaa oo mei te a, bbaye.» ³⁷ Piyar, ke Jake de ke ngokoen Jan a nare daneje a bbaye, bbo mare dew dang ang. ³⁸ Toke ñ-teeje key le Jayirusu le a, Jeju oo dewje ke aw ddaje róde, aw nonje ngaa aw ndingaje ne róde nya nya. ³⁹ Nande key ngaa ñ-pa narede na: « Aw ddaje róse ngaa aw nonje mba ddi wa? Ngonn le oy ang, ka a naw ñ-tibbi.»

⁴⁰ A dewje le kokeje. Yeenn ngaa, nare dewje toyn teeje ddaka, a bo ngonnje le, ke kon ngonnje le, ke dewje ke danneje a nare dandaje saa lo te ke dila ngonn le ke te. ⁴¹ Nuwa ji ngonn le ngaa ñ-pa nare na: « Talita kum.» Kande tar le na: « Ngonn ke dene, m-pa mari, in taar.»

⁴² Njange baa njaa a, ngonn ke dene le in taar aw nja. Nee ke bbal dóku gire joo. Ne le dum do dewje toyn ke eeje lo teenn le. ⁴³ A Jeju ndóru mbide nya kare ñ-paje tare dare dew oo ang. Goe te a, ñ-pa narede na: « Areje ne nusa.»

6

Dewje ke Najarete ooje mede te ke Jeju ang

¹ Jeju ótu lo teenn ngaa tel bbe te ke nisi te, ke to Najarete. Nje-njaje goe te danneje. ² Ndo-kuwa-ro a, Jeju aw toju ne dewje me key-mbon naa te le Jiipije. Ne-toje laa le gange singa dewje ke banya ke aw ooje ne-toju laa le, ngaa paje na: « Ninga neje neenn toyn dda wa? Na are kem-kare, ke singa ta dda ne ne-morije ke be wa? ³ Nje-dda kake le ann ang wa? N-to ngonn le Mari ang wa? Ngakoenje a to Jake, ke Jojese, ke ngokon Jude de ke Simo ang wa? Ngakonane isije a isije ke je neenn ang wa?» Neenn dda are ñ-mbeteje ta koo mede te saa. ⁴ Yeenn ngaa, Jeju pa arede na: « Dewje aw walje nje-kila mber-tar le Lubba kese loje te toyn, bbo bbe te ke nisi te, horo nujuje laa, wase me key te laa ang.» ⁵ Jeju ase ta dda ne-mori kara lo teenn ang. Bbaye njaa to mare nje-ro-toje ke nila jia dode te nare ro-to lede nunga. ⁶ A tar nya Jeju woju do koo ke dooje mede te ang le.

Jeju ula nje-kayn-kulaje laa ke dóku gire joo

Goe te a, Jeju nja me ngann bbeje te toyn ke mbor Najarete te mba toju ne. ⁷ Jeju bbar nje-kayn-kulaje laa ke dóku gire joo le. Nulade joo joo. Narede singa ta tubba ne ndilje ke maji ang. ⁸ Nunn ndu narede na: « Unnje ne kara mba kaw lese ang. Unnje mapa ang ddem, bbol ang ddem, unnje nare ilaje me bbol te ke bberse te ang ddem. Kake a ta uwaje jise te. ⁹ Ulaje ne-golje lese. A awje ke kubbuje ke taar joo ang.» ¹⁰ Jeju pa arede bbay na: « Toke e-teeje mare lo te, a bbo ñ-taase ke key a, e-naynje ke teenn ndereng ndo ke a kotuje ne. ¹¹ Toke dewje ke mare bbe te ndikije ta taase ke key ang, ngaa dooje tar lese ang, a bbo a ta kotuje lo teenn a, e-tundaje bum nange ke golse te. Nayn to naji lese a oruje.»

¹² Nje-njaje-go Jeju te le awje ngaa ilaje mber kare dewje turuje mede. ¹³ N-tubbaje ndilje ke maji ang banya banya, dilaje ubbu do nje-ro-toje te dare ro-toje lede nunga.

Tar yo le Jan-Batisi

¹⁴ Toku-mbay Erode oo tar le Jeju mba ria bbar ke lo toyn. Mare dewje paje na: « Jan-Batisi a in horo dewje te ke oy tee! Mba yeenn a, nee ke singa ta dda ne ne-morije.» ¹⁵ Mareje paje na: « To Eli.» A mareje paje na: « To mare Nje-kila mber-tar le Lubba toke nje-kilaje mber-tar le Lubba ke lew ann.» ¹⁶ Erode oo tarje le baann a, pa na: « Jan ke mare ñ-gange doe le a in horo dewje te ke oy tee.»

¹⁷⁻¹⁸ Do ndoe teenn, Erode Antipase taa Erodiade dene le ngokoen Pilipi. Yeenn a Jan-Batisi pa are Erode le na: « Ee ke ddew ta taa dene le ngokoin ang.» Mba yeenn a, Erode unn ndu kare duwa Jan ñ-toe ngaa dilae key-kula te. ¹⁹ Erodiade mbete Jan ke me kara ngaa ndiki kare ñ-tol Jan le a, ninga ddew ang, ²⁰ mba Erode aw bbel Jan le nya. N-gere to Jan to dew ke to gate gate ddem, dew ke Lubba undae dang ddem, are naw ngeme ke maje. Toke noo tar ke Jan aw pa a, ñ-gere ne ke na dda ang. A do ye teenn kara, ñ-ndiki nya ta koo tarje laa.

²¹ A mare ndo, ddew oru are Erodiyade. To ndo ke Erode inje mare bbal kara do mare te, are ñ-dda kusu ñ-bbar ne toku-dewje ke aw ddaje saa kula, toku mbambaje laa, ke toku dewje ke Galile.

²² Ngonn le Erodiyade ke dene ande me key te le ngaa unn kutu la. A la laa le neel Erode de ke nje ke ñ-bbarde le nya. Yeenn ngaa Erode le pa are ngonn ke dene le na: « E-dujum ne ke mei ndiki a, ma kari.» ²³ Nunda yo nare na: « Ne toyn ke e-dujum a ma kari. Le to debbe bbe-kon lem njaa bba e-duju kara ma kari.» ²⁴ Ngonn ke dene le tee aw inga koenje ngaa duje

na: « Ddi a ta m-duju wa?» Koenje ilae te na: « E-duju dɔ Jan-Batisi.»

²⁵ Ngonn ke dene le tel ke ngoru aw inga tɔku-mbay le ngaa pa are na: « M-ndiki kare arem dɔ Jan-Batisi me tɔku pambala sambe te bbasine neenn njaa.» ²⁶ Rɔ tɔku mbay le neele ang njaa nyom. A wɔju dɔ yo ke nunda nɔ dewje te ke n̄-bbarde le, nase ta mbete ang. ²⁷ Yeenn ngaa, njange baa njaa nunn ndu nare mare mbamba laa kara kare ddee ke dɔ Jan-Batisi le are. ²⁸ Mbamba le aw key-kula te ngaa gange dɔ Jan-Batisi le. Nila dɔe le me pambala sambe te, ngaa n̄-ddee ne nare ngonn ke dene le are ngonn ke dene le are koenje. ²⁹ Toke nje-njaje-go Jan te le ooje tare a, daw dunn ninne n̄-dubbju.

Jeju are ne-kusa dewje doro mi

³⁰ Nje-kayn-kulaje telje rɔ Jeju te ngaa paje go neje toyn ke n̄-ddaje, ke neje ke n̄-tojuje dewje dareje. ³¹ Dewje banya aw ddeje a mareje aw telje are ne-kusa kara Jeju de ke nje-kayn-kulaje laa le dingaje ddew ta kusa ang. Yeenn a Jeju pa arede na: « Sese, e-ddeje awje sem lo te ke dewje goto ke te are uwaje rɔse sen.»

³² Dunnje tɔku to ngaa doruje rɔde dawje ke lo te ke dewje goto te.

³³ A dewje nya oode kaw de te ngaa goonjede gere. Yeenn a, dinje tɔku bbeje te dang dang toyn ngaa daynje daw n̄-teeje lo teenn le kete dare Jeju de ke nje-kayn-kulaje.

³⁴ Jeju in me tɔku to te le uru nangê a, oo dewje ke banya le ngaa, noo kem to ndoo lede mba n̄-toje ddew kara baa toke bateje ke nje-ngemde goto. Yeenn ngaa, nunn kutu tojude neje nya nya. ³⁵ Kare nday nya, ngaa nje-njaje go Jeju te le awje rɔe te ngaa paje areje na: « Lo neenn to me mu baa, ngaa lo kara aw ndul ngaa. ³⁶ E-tubba dewje neenn are dawje dɔ-ndooje te, ke me ngann bbeje te ke to ngosi neenn are daw n̄-ndokoje ne dusaje.» ³⁷ A Jeju ilade te na: « Sese njaa arejede ne are dusa.» Nje-kayn-kulaje le dujeje na: « Ta jaw ndoko mapa ke kande nare kor joo bba ta karede dusa wa?» ³⁸ Jeju dujde na: « Eeje ke mapa baann wa? Aw ooje.» Daw doo ngaa, n̄-paje dare na: « Jee ke mapa mi ke kanjije joo.»

³⁹ Yeenn ngaa Jeju unn ndu arede kare dare dewje le toyn uwaje dɔ naa ke loe loe ngaa isije dɔ muje te ke tebbe. ⁴⁰ Dewje le isi nangê ke kulae kulae dɔdɔku dɔdɔku, a mareje dɔmi dɔmi. ⁴¹ Jeju jin mapa ke mi ke kanji ke joo le ngaa, unn keme ke taar, a are wooyo Lubba. N̄-tete mapa le ngaa nare nje-nje-njaje goe te kare n̄-kaynje dewje ke banya le. Jeju kayn kanjije ke joo le dewje le toyn tɔ. ⁴² Dewje le toyn

usaje are mede ndann. ⁴³ Nje-njaje go Jeju te le mbonje kese ke nayn ddusu ngann kare dɔku gire joo. ⁴⁴ Horo dewje te toyn ke usaje ne le dingawje eeje doro mi.

Jeju nja dɔ maann te

⁴⁵ Njange baa goe te a, Jeju ndase nje-njaje goe te kare aal tɔku to ta kaw nginae tura tɔku ba te er Betesayida. A ne, n̄-nayn ta tubba dewje ke banya le kare n̄-telje. ⁴⁶ Goe te a, naw dɔ mare ddingiri te ta duju Lubba. ⁴⁷ Lo-kul a, tɔku to le tee dann maann te ngaa, a Jeju nayn ke kare baa nangê. ⁴⁸ Noo a, nje-njaje goe te le aw ddaje singa nya bba aw lelje tɔku to le mba yel ula aw tila kemde. Kare te ke lo mongu yenene a, Jeju le nja dɔ maann te aw ke rɔde te ngaa a ta ndayde. ⁴⁹ Toke dooeje naw nja dɔ maann te le a, dejeje to uma ann. Yeenn a, duruje ekii. ⁵⁰ Mba dede toyn njaa daw doeje are bbeel uta dode. A, njange baa njaa n̄-pa ke de tar na: « Areje wurse oso nangê, e-bbeelje ang, e-ma ann.

⁵¹ Naal tɔku to le nisi mborde te a, yel le ew rɔe. Tar nya nje-njaje go Jeju te le. ⁵² Mba ne-mori ke Jeju dda ddew mapa te ke n̄-kayn dewje le tojude mare ne kara ang bbay. Mede nayn aw ketere.

Jeju ɔru rɔ-to rɔ dewje te nange te ke Jenejarete

⁵³ Jeju de ke nje-njaje goe te n̄-gangeje ba le ngaa, n̄-teeje nange te ke Jenejarete ngaa duruje nange. ⁵⁴ Kake duruje nangê be a, dewje ooje Jeju ngaa gereje. ⁵⁵ Yeenn a, dewje awje ke ngoru dɔ nange te le toyn ngaa, lo ke doo na Jeju le ee ke te a, daw ke nje-rɔ-toje ke te dareje ke tuwaje lede baa baa. ⁵⁶ Lo toyn ke Jeju aw ke te, tɔku bbeje te wase ngann bbeje te, ke dɔ-ndooje te kara, dewje ddeje ke nje-rɔ-toje nata, ngaa waleje na: « Inyade are ta-kubbu lei baa kara doruje ke jide.» Yeenn ngaa dede ke doreje ta-kubbu laa le, rɔ-to lede nunga.

7

Tar ne-ji-bbeje

¹ Parijyenje, ke mare nje-koruje gel-ndu ke inje Jerusalem ddeje mbonje naa rɔ Jeju te. ² Dooje a, mare nje-njaje goe te usaje ne ke jide ke ne-yerew ɔru. N̄-tokoje jide ang.

³ Mba, Parijyenje ke kese Jiipije toyn, aw ngemje ne-ji-bbeje le kadedeje. N̄-tokoje jide ke maje bba dusaje ne. ⁴ Toke dinje lo te ke dɔ dewje mbon naa ke te a, n̄-tokoje rɔde ta koru ne yerew ke ddang rɔde te bba dusaje ne. Daw ngemje mare ne-ji-bbeje le kadedeje nya toke le: Gusu toko engoje, joje, ke sambeje.

⁵ Yeenn a, Parijiyenje ke nje-koruje gel-
Ndu dujuje Jeju na: « Mba ddi bba nje-
njaje goi te aw ddaje ne ke turu nduje le
kajeje ang a, aw usaje ne ke jide yerew
wa?» ⁶ Jeju ilade te na: « See nje-ngemje,
Ejaji ila mber dɔse te ke dɔgole. N-pa na:
« Maketuru le Lubba na: «Dewje neenn aw

walem taade te baa,

a mede to dang sem.

⁷ Polo ke daw polom

to ne kara ang,

mba neje ke daw ñ-tɔjuje

toje to nduje ke inje ta dewje te baa.» »

⁸ Jeju pa bbay na: « Inyaje Nduje le Lubba

a, nduje ke inje ta dewje te a aw bbeelje.»

⁹ N-teel ñ-pa bbay na: « E-mbeteje Nduje le

Lubba tɔkoro njaa, a ne-ji-bbeje le kaseseje

a aw ngemje. ¹⁰ Mba Moyiji pa na: « Oo

ta boije ke koinje». N-pa to na: « Dew ke

ndool boeje wase kɔenje a, maji kare ñ-

tɔle.» ¹¹ A sese, e-paje na: « Toke dew pa

are boeje wase kɔenje na ñ-ndiki ta kume

ke mare ne, a ne le to korban, kande tar

le na: «Ne ke dew ngem ta kare Lubba,»

a, ¹² sese areje ddew dew le kare ɔku ne

le boeje wase kɔenje le. ¹³ Gusu ke baann

a aw tujuje ne tar le Lubba are ddee to ne

ke baa ddew ne-ji-bbeje te ke aw tojuje. Aw

ddaje mare neje nya toke baann to.»

Ne ke aw dda bba dew aw ddee to ne-

yerow

¹⁴ Goe te a, Jeju bbar dewje ke banya le

ngaa, pa arede na: « Ooje tar lem ke maje

bbo e-gereje kande. ¹⁵ Mare ne ke in ddaka

ande me dew te ke a ddae kare ñ-ddee to

ne-yerow goto. Ne ke in me dew te tee ke

ddaka a, a kase ddae kare ñ-ddee to ne-

yerow.» ¹⁶ Dew ke mbia to ta koo ne tar a,

maji kare oo tar neenn.

¹⁷ Toke ninya dewje ke banya le ddew

ew, ngaa naw ande me key te a, nje-njaje

goe te dujeje gel gusu-tar neenn le. ¹⁸ Jeju

ilade te na: « Sese kara e-gereje ne ang to

wa? Ne kara ke in ddaka ande me dew

te, ke a kase dda kare ñ-ddee to ne-yerow

goto. E-gereje neenn ang wa? ¹⁹ Mba ne

le ande bbengere te ang. Aw mee te, ngaa

goe te a, tee mee te ke ddang. Ddew tar

te neenn, Jeju toju to dew a kase kusa ne

toyn.

²⁰ N-pa bbay na: « Ne ke in me dew te

tee ddaka a, aw ddae are ñ-ddee to ne-

yerow. ²¹ Mba kejeje ke maji ang aw inje

me bbengere dew te key bba aw ddaje are

dew aw dda kaya, bboko, aw tɔl dew, ²² aw

dda lo-to-majang, dda bbo ne-kinga, mee

aw maji ang. Naw nula dew naa te, naw

dda ne ke ke dɔgole ang, naw nunda me

ke dew, naw nane de dew, noo rɔe bo,

ngaa ñ-dda ne mbe. ²³ Neje toyn ke maji

ang neenn le toyn inje me dew te bba aw
ddaeye are ñ-ddee to ne-yerew.»

Koo me te le dene ke to Jiipi ang

²⁴ Jeju ɔtu lo teenn, aw nange te ke Tir.

Nande me mare key te, a ñ-ndiki kare dew

gere to nee lo teenn ang, a dewje gɔnje

gereje. ²⁵ Mare dene ke ndil ke maji ang

ee me ngonne te oo tare ngaa ddee ke toke

oso no gɔle te. ²⁶ Dene le to Gereke, duje

Penisi, nange te ke Siri. N-duju Jeju kare

tubba ndil ke maji ang le me ngonne te

le. ²⁷ Jeju pa are na: «Inya are ngannje

usaje ne mede ndann bba. Mba maji kunn

ne-kusa le ngannje kila kare ngann bisije

ang.» ²⁸ Dene le ilae te na: «Ye njaa ann,

nje-ne-toju, a ngann bisije aw usaje baburu

ne-kusaje ke nganje inyaje are aw gayn kɔ

tabele te le.» ²⁹ Yeenn ngaa, Jeju pa are na:

« Wɔju dɔ tar lei neenn le, e-tel aw key lei,

mba ndil ke majang le tee me ngonni te ke

ddang mban.» ³⁰ Dene le tel key a, inga

ngonne le dɔ tuwa te. A ndil ke maji ang

le inyae mban.

Jeju dda are dew ke mbia utu pa tar

³¹ Jeju ɔtu nange te ke Tir, ria dɔ nange

ke tɔku bbeje ke daku eeje ke te, ngaa aw

er ke tɔku ba te ke Galile, ke ddew ke Sidon.

³² Dewje ddeeye ke mare dew ke mbia utu

ngaa aw pa tar pin rɔe te. N-waleje Jeju

le nya kare ila jia dɔe te. ³³ Yeenn ngaa

Jeju aw ke dingaw le ddew ew ke dewje

ke banya le ngaa, tula ngann jia mbia te

joo kem, ngaa goe te a, dda maann tae ɔru

ne ndoen. ³⁴ Goe te a, nunn keme ke taar,

ngaa nila kewn a ñ-pa na: « Epata». Kande

tar le na: « E-teyn roi.»

³⁵ Njange baa njaa a, mbi dingaw le teyn,

ngaa ndoen tutu, a nunn kutu pa tar ke

maje. ³⁶ Jeju ndeje dewje le kare paje

tare are dew ang. A ke ndɔ toyn ke naw

ndejele le a, daw pa tar neje ke naw dda

le ke kete kete. ³⁷ Tar le nya dewje ke

banya le ngaa paje na: « Neje toyn ke ñ-

dda to neje ke maji nya. N-dda nare nje

mbi-kutuje ooje tar, ngaa nje ke ndonde to

kara paje tar to.»

8

Jeju are ne-kusa dewje doro so

¹ Me ndoje teenn, dewje ke banya tel

mbonje naa bbay, a deeye ke ne-kusa ang.

Yeenn ngaa Jeju bbar nje-njaje goe te ngaa

pa arede na: ² « Dewje ke banya neenn

ddamje ndoo. Mba dda ndɔ muta ngaa

deeye rɔm te neenn, a dingaje ne-kusa ang.

³ Bbo m-tubbade mare ñ-telje bbee lede

mede bbo baa, singade a koru ke ddew,

mba mareje inje ddew ew. ⁴ Nje-njaje goe

te ilaeje na: « Lo neenn to me kor baa, a

lo ke dda ja kinga ne-kusa ke te ta kare

dusaje dare mede ndann wa? ⁵ N-dujude na: « Eeje ke mapa baann wa?» N-paje na: « Siri» [N-dujude na: « Eeje ke mapa baann wa?» Dilaeje te na: « Jee ne siri.»]

⁶ Yeenn ngaa ñ-duju dewje ke banya le kare isije nangê. Goe te a, ñ-jin mapaje ke siri le, ngaa nare wooyo Lubba a, ñ-tete nare nje-njaje goe te are kaynje dewje ke banya le. ⁷ Nje-njaje-goe te le eeje ke mare ngann kanjije tɔ. Nare wooyo Lubba wɔju dɔ ngann kanjije le ngaa ñ-dujude kare ñ-kaynje dewje ke banya le. ⁸ Dusaje nejeenn le mede ndann ngaa ñ-mbɔnje kесе nekusa le ase kare siri. ⁹ Kɔr dewje ke eeje lo-teenn le ase doro so. Goe te a, Jeju tubbade are ñ-telje bbê lede. ¹⁰ Njange baa goe te a, naal tɔku to nisi me te de ke nje-njaje goe te ngaa dawje nange te ke Dalmanuta.

Parijiyenje dujuje ne-mɔri

¹¹ Parijiyenje ddee teeje ngaa, unnje kutu mayn tar ke Jeju. N-dujeje na: « E-dda mare ne-mɔri are joo, ta tɔjuje to Lubba a ulai.» Mba ñ-ndikije ta nae. ¹² Jeju ila kewn ke binga ngaa pa na: « Mba ddi baa dewje ke bbasine neenn dujuje mare ne-mɔri wa? M-pa tar ke tɔkɔrɔ marese: Ma dda mare ne mɔri kare dooje ang.» ¹³ Goe te a, Jeju inya Parijiyenje le a aal tɔku to aw tura tɔku ba te.

Jeju pa tar dɔ wum te le Parijiyenje ke le Erode

¹⁴ Me nje-njaje go Jeju te oy ta kaw ke mapa toke banya. Kara baa be a deeje ne me tɔku to le. ¹⁵ Jeju ndɔru mbide na: « Ooje ke maje bba! Aaje rɔse wɔju dɔ wum le Parijiyenje, ke le Erode tɔ. ¹⁶ Yeenn ngaa ñ-paje tar horo naa te mba deeje ke mapa ang.

¹⁷ Jeju gere tar lede le, ngaa pa arede na: « Mba ddi bba aw maynje naa tar horo naa te mba mapa ke eeje ne ang wa? E-gereje ne ang bbay wa? Ooje tar a e-gereje kande ang bbay wa? Mese nayn aw ketere bbay wa? ¹⁸ Kemse to, a ooje lo ang wa? Mbise to, a ooje tar ang wa? Mese ole ang wa? ¹⁹ Ndɔ ke m-tete mapa mi mba dingawje kɔr mi le, e-mbɔnje kесе ddusu ngann kare baann wa? Dilaeje te na: « Ngann kare dɔku gire joo.» ²⁰ Jeju dujude bbay na: «Ndɔ ke m-tete mapa siri mba dewje kɔr sɔ le, e-mbɔnje kесе ddusu kare baann wa?» Dialaje te na: « Ngann kare Siri.» ²¹ Yeenn ngaa ñ-dujude na: « Yeenn kara e-gereje ang bbay wa?»

Jeju dda are nje-kem-tɔ oo lo Betesayida

²² Jeju de ke nje-njaje goe te ñ-teeje Betesayida a, dewje ddeeje ke mare nje-kem-tɔ rɔ Jeju te le, ngaa waleje nya kare ɔre ke jia. ²³ Nuwa ji nje-kem-tɔ le ngaa ñ-tee saa me bbe te le ke ddang. N-dda

maann tae nɔru ne keme ngaa nila jia keme te. Goe te a, ñ-duje na: « Oo mare ne wa?» ²⁴ Dingaw le teyn keme ngaa pa na: « Moo dewje a ñ-toje toke le kakejeenn, a daw ñ-nja.» ²⁵ Goe te a, Jeju tel ila jia kem dingaw te le bbay, ngaa keme le uja are noo neje toyn ke maje. ²⁶ Jeju tubbae kare ñ-tel key laa, ngaa pa are na: « Ande me tɔku bbe te le ang.»

Pierre pa na Jeju to Mesi

²⁷ Jeju de ke nje-njaje goe te dawje er ke ngann bbeje te ke mbɔr Sejare Pilipi te. Toke daw dawje a, ñ-duju nje-njaje goe te na: « Dewje na m-to na wa?» ²⁸ Dilaeje te na: « Mareje paje na e-to Jan-Batise, mareje paje na e-to Eli, a mareje paje na e-to kara le Nje-kilaje mber-tar le Lubba.» ²⁹ Ngaa ñ-dujude na : « A sese, e-paje na m-to na wa?» Piyar ilae te na: « E-to Mesi.» ³⁰ Yeenn ngaa ñ-dɔru mbide nya kare ñ-paje tare dare dew ang.

Jeju pa tar koy laa ke tar kin laa horo dewje te ke oy

³¹ Goe te a, Jeju unn kutu toju ne nje-njaje goe te na: « Maji kare Ngonn le dew oo ndoo nya. Tɔkuje le Jiipije, ke tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-kɔruje gel Ndu a mbeteje. Da tɔleje, ngaa ndɔ mota goe te a, na kin horo dewje te ke oy. ³² N-pa tar neenn le narede ke ddaka ke maje. Yeenn ngaa Piyar ɔre ke guku, a unn kutu kin saa. ³³ A Jeju turu rɔe aa nje-njaje goe te le ngaa in ke Piyar pa na: « Ɔtu ke ddang gom te, Satan, mba keje lei to keje le dew bbo to keje le Lubba ang.»

³⁴ Goe te a, ñ-bbar dewje ke banya, ke nje-njaje goe te ngaa ñ-pa narede toyn na: « Toke dew ndiki ta nunn gom a, maji kare neje rɔe ang, ngaa toton kake-dese laa, a nunn gom. ³⁵ Mba dew ke ndiki ta ngem tebbe laa a, tebbe laa le a nayn ke kɔrɔ. A dew ke tebbe laa nayn ke kɔrɔ wɔju dɔm, ke dɔ Tar ke maji a, a ngem tebbe laa le toke tɔkɔrɔ njaa. ³⁶ Bbo dew inga ne toyn ke dɔ nange te neenn, a tebbe laa nayn ke kɔrɔ a, ddi ke maji a na kinga goe te wa? ³⁷ Ddi a dew a kase ta kare ta tel kinga ne tebbe laa wa? ³⁸ Bbo dew dda rɔ-kul lem, ke rɔ-kul tar lem kem dewje te ke bbokone neenn a, Ngonn le dew a dda rɔ-kul laa ndɔ te ke na ddee ke anjije laa ke majije toyn me piti te le Bɔeje. Mba dewje ke bbasine neenn le toje to nje-ne-ddaje ke maji ang ddem, nje-mbeteje taa Lubba ddem.

9

¹ Jeju tel pa arede bbay na: « Tɔkɔrɔ njaa m-pa marese, mare dewje horose te neenn a koyje ang ndereng, ta da koo Bbe-kɔn le Lubba ke a ddee ke singa-mongu.

Jeju turu to dang

² Ndo misan goe te a, Jeju jin Piyar, Jake, ke Jan ngaa aw ke de do ddingiri te ke karede baa. Jeju turu to dang kemde te. ³ Kubbu laa kara ndonren ngaa nda kayn kayn. Dew kara do nange te neenn ke a kase dda kubbu laa kare nda toke baann goto. ⁴ A ta koo a, nje-njaje go Jeju te le ooje Eli de ke Moyiji ke aw paje saa tar. ⁵ Yeenn ngaa Piyar pa are Jeju na: « Nje-ne toju, maji kare n-nayn neenn, jula key-kam mota: Lei kara, le Moyiji kara, le Eli kara.»

⁶ Piyar gere tar kara ke a pa ang, mba ne de ke nje-mareje ke joo le bbeel ddade nya. ⁷ Mum ddee kiride ngaa mare ndu bbar me mum te le na: « Dew neenn to Ngunum ke m-ndikie nya. Ooje tae!» ⁸ A ta koo a, nje-njaje-go Jeju te le aaje lo mborde te a, dooje dew kara ang ngaa. Jeju ke kare baa njaa ar ke de. ⁹ Toke dinje do ddingiri te le daw ddisije a, Jeju ndoru mbide na: « Dang kara e-paje tar ne ke ooje le areje dew oo ang, ndereng ndo te ke Ngonn le dew a kin horo dewje te ke oy.» ¹⁰ N-ndikije go tar te le Jeju le ke maje, a daw dujuje tar horode te na: « Kin horo dewje te ke oy a to ddi wa?» ¹¹ Ngaa n-dujuje Jeju na: « Mba ddi bba nje-koruje gel Ndu paje na Eli a ddee dongor bba wa?» ¹² Jeju ilade te na: « Tokoro, Eli a ddee dongor bba njaa, ta tel ke neje toyn dogolo te. A mba ddi bba Maketuru le Lubba pa na: «Ngonn le dew a koo ndoo nya, ngaa dewje a mbeteje» wa? ¹³ A m-pa marese, Eli ddee mban. A n-ddaje saa ne toyn ke mede ndiki, ddew kara baa ke tar ke Maketuru le Lubba pa doe te le.

Jeju tubba ndil ke maji ang ro mare ngonn te

¹⁴ Kare ke Jeju de ke nje-njaje goe te ke mota le n-ddeeje ngosi ke keseje a, dooje dewje ke banya ke guku keseje le, ke nje-koruje gel Ndu ke aw maynje tar ke de. ¹⁵ Kake dewje ke banya le ooje Jeju le a, mede unda do benya, ngaa n-tilaje keme ke ngoru ta ddae lapiya. ¹⁶ Jeju duju nje-njaje goe te na: « Aw maynje ke de tar waju do ddi wa?» ¹⁷ Mare dew ke ee horo dewje te ke banya le ilae te na: « Nje-ne-toju, m-ddee ke ngunum ke dingaw roi te mba mare ndil ke maji ang aw joke are n-pa tar ang. ¹⁸ Lo toyn njaa ndil le aw unne te ilae nangé. Jum-tae aw tee, naw ngeer ngange ngaa n-mongu. M-duju nje-njaje goi te kare n-tubbaje ndil ke maji ang le a, duma ne pin.» ¹⁹ Jeju pa arede na: «E-see dewje ke koo me te lese goto neenn, ma nayn ke se be mba ndo baann wa? Ma kumase mba ndo baann bbay wa? E-ddeeje ke ngonn le aremje.»

²⁰ Yeenn ngaa n-ddeeje ke ngonn le dareje. A kake ndil ke maji ang le oo Jeju a, unn kutu yeke ngonn le ke singa. Ngonn le oso nangé naw ndubbu ngaa jum-tae aw tee. ²¹ Jeju duju bo ngonnje le na: «Neenn aw ddae dda ndo baann ngaa wa?» Bojeje le ila Jeju te na: «Ke kase baa njaa.» ²² Ndil le aw ilae taar taar kem puru te, ang a, me maann te ta kare noy. Bbo ase ta dda mare ne a, oo kem-to-ndoo leje bbo umaje.» ²³ Jeju pa are na: «Mba ddi bba e-pa na: «Bbo ase ta dda mare ne a,» wa? Dew ke koo mee te laa to a kase dda ne toyn!» ²⁴ Njange baa njaa a, bo ngonnje le uru ekii ke taar na: «Moo mem te! A e-ddee umam mba koo me te lem goto.»

²⁵ Jeju oo dewje ke banya ke aw ddeeje ke ngoru ke røde te a ndange ndil ke maji ang le na: «Ei ndil ke nje-dda kare dew pa tar ang ddem, dew oo tar ang ddem, e-tee ro ngonn te neenn ke ddang ta e-tel ande mee te ang ngaa.» ²⁶ Ndil ke maji ang le uru ekii, yeke ngonn le ke singa ngaa tee ke ddang. Ngonn le to toke dew ke oy are dewje nya paje na: «Noy mban.» ²⁷ A Jeju uwa ji ngonn le are in ar taar.

²⁸ Toke Jeju tel aw key, ngaa nje-njaje goe te njaa naynje saa ke karede baa a, n-dujeje na: «Mba ddi bba jeje juma ke tubba ndil le pin wa?» ²⁹ Nilade te na: «Ddew duju-Lubba te kara baa a dew a kase tubba ne ndil ke baann.»

Jeju tel pa tar koy ke tar kin laa

³⁰ Dotuje lo teenn, n-ndaye ke ddew ke nangue te ke Galile a n-ndiki kare dew gere ang. ³¹ Mba, naw tojuje ne nje-njaje goe te ngaa n-pa na : «Da kila Ngonn le dew ji dewje te kare n-toleje, ngaa ndo muta goe te a, na kin horo dewje te ke oy.» ³² A nje-njaje goe te le gereje kande tar laa le ang, a n-bbeelje ta duje.

Na to dew ke bo wa?

³³ Daw n-teeje Kaperenayum. A toke disije me key te a, Jeju duju nje-njaje goe te na: «Ddi bba aw maynje ne naa tar horose te ddew-bô wa?» ³⁴ A dilaje tar te ang, mba kare ke n-naynje ddew-bô bbay le, daw maynje naa tar ta gerese se na a to dew ke bo uta nje-mareje wa? ³⁵ Yeenn ngaa Jeju isi nangé a bbar nje-njaje goe te ke doku gire joo le, ngaa pa arede na: « Bbo dew ndiki ta to dew ke dongor a, maji kare n-to doboyn dew ke go keseje te toyn, ngaa n-ddee to nje-kula lede toyn.

³⁶ Goe te a, Jeju unn mare ngonn ke ngaji undae dann de te. Nuwae ke kare te, a n-pa nare nje-njaje goe te na: ³⁷ «Dew ke taa mare ngonn ke toke ne neenn ke røe te ke rim a, ema njaa n-taam. Ngaa dew ke taam ke røe te a, to dew ke ulam a n-taae, bbo to ema ke karem ang.»

Dew ke mbeteje ang, to dew leje

³⁸ Jan pa are Jeju na: «Nje-ne toju, joo mare dew aw tubba ndilje ke maji ang ke rii. A n-sange ddew ta koke ddewe, mba ñ-to dew leje ang.» ³⁹ A Jeju ilae te na: « òkeje ddewe ang, mba dew kara ke a dda ne-mòri ke rim, ngaa njange baa goe te a, a tel pa tar lem maji ang goto. ⁴⁰ Mba dew ke mbeteje ang, to dew leje. ⁴¹ Tòkòrò njaa m-pa marese, toke dew arese maann-kay me engo-maann te kara are ayje mba to ke e-toj e to dewje le Kiriste a, dew le a kinga kuka laa.

Jeju ndòru mbi nje-njaje goe te

⁴² Dew ke dda are mare ngonn kara horo dede te ke dooje mede te sem neenn oso me majang te a, maji ta tò toku er gòse te, ta kilae me baa te. ⁴³ Bbo jii aw dda are e-dda majang a, e-gange ke ddang. Mba kinga tebbe ke tòkòrò jii kara baa, maji uta ngem jii joo kem kaw ne kem puru te ke aw òn ke ndò ke ndò. ⁴⁴ [Lo teenn kore ke aw òn dew oy ang ddem, puru ke aw òn oy ang ddem.] ⁴⁵ Bbo goli aw dda are e-dda majang a, e-gange ke ddang. Mba kinga tebbe ke tòkòrò goli kara baa maji uta ngem goli joo kem kare dilai ne kem puru te, ke aw òn ke ndò ke ndò. ⁴⁶ [Lo teenn, kore ke aw òn dew oy ang ddem, puru ke aw òn oy ang ddem.] ⁴⁷ Bbo kimi aw dda are e-dda majang a, òru ke ddang. Mba maji ta kande Bbe-kòn te le Lubba kimi kara baa, uta ngem kimi joo kem kare dilai ne kem puru te ke aw òn ke ndò ke ndò. ⁴⁸ Lo teenn kore ke aw òn dew oy ang ddem, puru ke aw òn oy ang ddem. ⁴⁹ Mba puru a kòru dewje tòyn toke kate ke dòru ne te. ⁵⁰ Kate to ne ke maji. A bbo kate tel neel ang ngaa a, ddi bba dew a dda kare kate le tel neel bbay wa? Maji kare kate to ròse te ta isije ke me-wul-lòm horose te.

10

Tar kinya naa le dene de ke dingaw

¹ Goe te a, Jeju òtu lo teenn aw nange te ke Jude, tura Jurden te. A dewje ke banya tel mbonje naa ròe te bbay, are naw ñ-tojude ne ddew kara baa toke naw ñ-dda ke ndò tòyn.

² Parijiyenje awje rò Jeju ta nae, ngaa dujeje na: « Ndu are ddew dingaw ta tubba dene laa wa? » ³ Jeju ilade te na: « Moyiji unn ndu arese na ddi wa? » ⁴ Dilaeje te na: « Moyiji are ddew dingaw kare dda maketuru ta toju to ninya dene le ne ngaa, bba ta tubba dene laa. » ⁵ Yeenn ngaa Jeju pa arede na: « Moyiji uja ndu neenn le maketuru te arese wòju dò me-ketere lese. ⁶ A kunn kutu neje te ke Lubba dda le, ñ-dda dingaw de ke dene. ⁷ Mba yeenn a, dingaw a kinya bòeje, ke kòenje ta nayn

ke dene laa, ⁸ ta dede joo kem, da ddeje to da-rò ke kara baa. ⁹ Ne ke Lubba mbon naa te a, maji kare dew kayn hore ang.»

¹⁰ Kare ke ñ-teeje key a, nje-njaje-go Jeju te le tel dujeje tar dò tar te neenn le bbay. ¹¹ Nilade te na: « Dew ke tubba dene laa, ngaa taa mare, dda maji ang ke dene ke kete ke ñ-tubbae le. ¹² Ddew kara baa, bbo dene mbete ngaweje, a tel taa mare a, dene le dda lo-to maji ang.»

Jeju bbar tar ke maji dò ngannje te

¹³ Dewje ddeje ke ngannje kare Jeju òrude ke jia, a nje-njaje goe te aw inje ke dewje le. ¹⁴ Jeju oo neenn le, a neele ang, ngaa pa are nje-njaje goe te le na: « Inyaje ngannje are ddeje ròm te, òkuje de ddew ang. Mba Bbe-kòn le Lubba to le dewje ke toje toke le ngannje. ¹⁵ Tòkòrò njaa m-pa marese, dew ke taa Bbe-kòn le Lubba toke le ngonn ang a, a kande me te ndò kara ang. ¹⁶ Yeenn ngaa nuwa ngannje le ke kare te, nila jia dode te ngaa ñ-bbar tar ke maji dode te.

Jeju de ke nje-ne-kinga

¹⁷ Kare ke Jeju unn ddew ta kòtu a, mare dingaw ddee ke ngòru òsu mekeji gòle nòe te ngaa duje na: « Nje-ne-toju ke maji, ddi a maji kare m-dda bba ta kinga ne tebbe ke ke ndò ke ndò wa? » ¹⁸ Jeju ilae te na: « Mba ddi bba e-bbarem dew ke maji wa? Dew ke maji goto, Lubba kara baa a maji. ¹⁹ E-gere nduje ke na: «E-tòl dew ang, e-dda lo-to maji ang ang, e-bboko ang, e-pa tar naji ngem ang, ere dew e-taa ne laa ang, e-wal bòije ke kòinje.»

²⁰ Dingaw le ilae te na: « Nje-ne-toju, maw ngem ndujeenn ke kasem baa ndereng bbokone.» ²¹ Jeju aae, ngaa ndike, ngaa pa are na: « Ne kara ngaa dui: Aw labbe neje tòyn ke ee ne, ta are nare nje-ndooje. A a kinga neje darâ. Goe te a, e-ddee unn gom.» ²² A toke dingaw le oo tar le a, ròe oy njururu ngaa notu ke rò-neel ang, mba nee ke ne-kingaje nya.

²³ Jeju ila keme aa ne lo mbòre te tòyn ngaa pa are nje-njaje goe te na: « To ngeng nya ke nje-ne-kingaje ta kande me Bbe-kòn te le Lubba.» ²⁴ Tar le gange singa nje-njaje goe te le. A Jeju pa arede bbay na: « Ngannem, to ngeng nya ta kande me Bbe-kòn te le Lubba! ²⁵ Kande le nje-ne-kinga me Bbe-kòn te le Lubba ngeng uta kande le jambal buwa suwa te.» ²⁶ Tar le aw gange singa nje-njaje goe te le ke kete kete. Ngaa ñ-duju naa na: « Yeenn a, na bba ase kinga kaji wa? » ²⁷ Jeju aade ngaa pa arede na: « To ne ke nya dew, bbo nya Lubba ang. Mba Lubba ase ta dda ne tòyn.»

²⁸ Yeenn ngaa Piyar pa are na: « Oo! Jinya neje tòyn a junn goi.» ²⁹ Jeju ilae te na: « Tòkòrò m-pa marese: Dew ke

inya key laa, ngakoen ke dingaw wase nje ke dene, koenje wase boeje, nganne wase ndooje laa woju dom, ke do Tar ke majia, ³⁰ a tel kinga nejeenn ase gol kor kara bbasine neenn. Na kinga key, ngakoen ke dingaw ke nje ke dene, koenjedede, ngannje, ke ndooje. Dewje a kula keme ndoo to. A na kinga tebbe ke ke ndo ke ndo me ndoje te ke aw ddeeye. ³¹ Nya le dewje ke toje to dewje ke dongor, a toje to dewje ke guku. Ngaa dewje ke toje to dewje ke guku, a toje to dewje ke dongor.

Jeju tel pa tar koy ke tar kin laa bbay

³² Jeju de ke nje-njaje goe te daw dawje ke Jurusalam a, noru node. Keje tar tol nje-njaje goe te le ngaa bbeel dda dewje ke aw unnje gode le to. Jeju tel oru nje-njaje goe te ke doku gire joo le er kara te, ngaa unn kutu pa tar karede do ne te ke a ta kingae le na: ³³ « Ooje, jaw jawje ke Jurusalam. Dewje a kilaje Ngonn le dew ji toku nje-poloje Lubba te, ke nje-koruje-gel ndu. Da gange sariya-yo doe te ngaa da kilae ji dewje te ke gereje Lubba ang. ³⁴ Da kokeje, da ti weren doe te, da tundaeye, da toleje ngaa ndo mota goe te a, na kin horo dewje te ke oy.»

Jean de ke Jake n-dujuje mare ne ji Jeju te

³⁵ Goe te a, Jake de ke Jan ke toje to ngann le Jebede n-ddeeye ro Jeju ngaa n-paje dareje na: « Nje-ne toju, n-ndiki kare e-dda ne ke ja ta duji neenn areje.» ³⁶ Jeju dujude na: « Ddi a e-ndikije kare m-dda marese wa?» ³⁷ Dilaeje te na: « Ndo piti lei a, jeje ke joo neenn, are kara isi do jikoli te, a kara isi do ji-geli te.» ³⁸ Jeju ilae te na: « E-gereje ne ke aw dujuje ang. A kaseje ta kay engo kem-to-ndoo ke ma ta kay wa?» A kaseje ta kinga batem kem-to-ndoo ke ma ta kinga neenn wa?» ³⁹ Dilaeje te na: « Jase.» A Jeju pa arede na: « Tokoro, a kayje engo kem-to-ndoo ke ma ta kay, a kingaje batem kem-to-ndoo ke ma ta kinga. ⁴⁰ A tar kisi do jikolem te, wase do ji-gelem te to tar lem ang. Lo le to woju do nje ke Lubba mose kete woju dode.»

⁴¹ Keseje ke doku le ooje tar le a, ungu onde do jake de ke Jan te. ⁴² Yeenn ngaa Jeju bbarde toyn ngaa pa arede na: « E-gereje to nje ke dewje aw oojede to mбайje aw ddaje dingaw do dewje te, ngaa dewje ke bo aw nyaje dode te. ⁴³ A horose te, to toke baann ang. A toke mare dew horose te ndiki ta ddee to dew ke bo a, maji kare n-ddee to nje-kula lese. ⁴⁴ Ngaa toke mare dew horose te ndiki ta ddee to dew ke dongor a, maji kare n-ddee to bbere lese toyn. ⁴⁵ Mba Ngonn le dew ddee kare dewje ddeeye to nje-kulaje laa ang. N-ddee

ta to nje-kula le dewje, ta kunn roe to nekula do dewje ke banya.

Jeju dda are kem Bartime ddee maji

⁴⁶ Jeju, ke nje-njaje goe te n-teeje Jeriko. Ngaa toke Jeju de ke nje-njaje goe te, ke dewje ke banya daw n-teeje me toku bbe te le ta kotu a, mare nje-kem-to ke to ngonn le Time, ria na Bartime isi mbor ddew te aw koy ne. ⁴⁷ Toke noo na Jeju ke Najarete a aw nday a, nunn kutu kuru ekii na: « Jeju, Ngonn le Dabbiti oo kem-to-ndoo lem!» ⁴⁸ Dewje nya inje saa kare nutu tae, a nuru ekii ke taar na: « Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo lem!» ⁴⁹ Jeju ar lo kara ngaa pa na: « E-bbareje.» Dewje le bbareje ngaa paje areje na: « E-dda singa in taar, naw bbari!»

⁵⁰ Nila toku kubbu laa nangê, nubba nange nin nar taar ngaa naw ke ro Jeju te. ⁵¹ Jeju duje na: « Ddi a e-ndiki kare m-dda mari wa?» Nje-kem-to le ilae te na: « Nje-ne-toju, m-ndiki ta tel koo lo!» ⁵² Jeju pa are na: « Aw, koo me te lei aji!». Njange baa goe te a, n-tel noo lo ngaa nunn go Jeju ddew-bô.

11

Kande le Jeju Jurusalam

¹ Toke Jeju ke nje-njaje goe te teeje ngosi ke Jurusalam, ngosi ke Betepaje, ke Betani, do ddingiri kake olibeje te a, Jeju ula nje-njaje goe te joo noe te kete. ² Ngaa pa arede na: « Awje ngonn bbe te ke nose te tonn. A ta teeje be a, a kooje mare ngonn kororo ke n-toe, nayn dew isi doe te ang bbay. E-tuteje e-ddeeye saa. ³ Bbo dew dujuse na: «Mba ddi bba e-ddaje ne ke be wa» a, ilaeje te na: «Ebbe-dewje a duju, a na kare n-tel saa njange baa.»

⁴ Dawje ngaa dingaje ngonn kororo ke toke toe ta ndoko te ddaka mbor ddew te, ngosi ke ta key ngaa n-tuteje. ⁵ Mare dewje ke eeje teenn dujude na: « Ddi a aw ddaje neenn wa? Mba ddi bba aw tutuje ngonn kororo le wa?»

⁶ Nje-njaje go Jeju te le ilaje dewje le te ddew kara baa toke Jeju pa arede le. Ngaa dewje le inyade are dawje saa. ⁷ Dawje ke ngonn kororo le dare Jeju. N-labbeje kubbuje lede do kororo te le, ngaa Jeju aal isi doe te. ⁸ Dewje nya labbeje kubbuje lede do ddew te, a mareje tukaje kamje me mu te labbeje do ddew te. ⁹ Dewje ke aw njaje no Jeju te, ke nje ke aw njaje goe te aw uruje ekii na: « Ojana! Maji kare Lubba bbar tar ke maji do dew te ke aw ddee ke ri Ebbe-dewje. ¹⁰ Maji kare Lubba bbar tar ke maji do kon-bbe te ke aw ddee. Kon-bbe le kajeje Dabbiti. Piti to le Lubba ke isi ddutu dara te nu!»

¹¹ Jeju tee Jurusalam, ngaa aw ande key-polo-Lubba te. Nila keme naa ne neje toyn mbore te, ngaa goe te a, ne de ke nje-njaje goe te ke doku gire joo le dawje ke Betani mba lo wul mban.

Kake Pige ke ande ang

¹² Lo-kare te a dinje Betani daw dotuje a, bbo dda Jeju le. ¹³ Noo mare kake pige ke kame ee te ddew ew, ngaa naw ngosi ta koo se kande to wa? A kame dorō a noo. Mba to neyn kande le Pige ang. ¹⁴ Yeenn ngaa Jeju pa are kake Pige le na: « A kande kare dew usa ang nyom!» Nje-njaje go Jeju te le ooje tar le.

Jeju tubba nje-ne-labbeje key-polo-Lubba te

¹⁵ N-teeje Jurusalam a, Jeju ande key-polo-Lubba te. Nunn kutu tubba nje-ne-labbeje, ke nje-ndoko neje me key-polo-Lubba te le. N-tuta tableje le nje ke aw mbelje nare, ke ne-kisi le nje-labbe derje n-tila, ¹⁶ ngaa nare dew kara oto mare ne nday ne me key-polo-Lubba te le ang. ¹⁷ Goe te a, n-tōjude ne na: « Lubba pa me maketuru te laa na: « Da bbar ri key lem to key-duju Lubba, ke gel-dewje toyn a duju Lubba me te. A sese, e-ddaje areje ddee to lo-kiya-ro le nje-bbokoje wa!»

¹⁸ Toku nje-poloje Lubba, ke nje-koruje gel-ndu ooje tar le ngaa, aw sangeje gusu ke ta tol Jeju. N-bbeleje nya, mba ne-toju laa aw gange singa dewje ke banya le toyn. ¹⁹ Lo-kul a, Jeju ke nje-njaje goe te n-teeje me toku bbe te le ke ddang.

Tar kake pige ke oy

²⁰ Lo-kare ke endoo a daw n-ndayje a, dooje kake pige le a oy taar ndereng ngirae te. ²¹ Me Piyar ole do tar teenn le, ngaa pa are Jeju na: « Nje-ne-toju, oo kake pige ke oru saa le a oy njan toonn.» ²² Jeju pa arede na: « Ooje mese te ke Lubba.» ²³ Tokoro njaa m-pa marese: Bbo dew pa are ddingiri toonn na: «Otu lo teenn aw oso bâ», a bbo keje-tar to mee te ang, a Lubba a dda kare ne le ddee toke baann. ²⁴ Mba yeenn a, m-pa marese: Ne toyn ke aw dujuje Lubba woju doe a, maji kare ooje mese te to ingaje ne le mban, a Lubba a karese. ²⁵ Ngaa toke arje taar ta duju Lubba, a bbo eje ke tar ke mare dew a, oruje tar le doe te, areje Bosese ke isi me dara te oru tar dose te to.» ²⁶ A bbo oruje tar do dewje te ang a, Bosese ke darâ a koru tar majang ke e-ddaje dose te ang to.

Na are singa Jeju wa?

²⁷ Jeju ke nje-njaje goe te n-telje Jurusalam bbay. Kare ke Jeju aw nja me key-polo-Lubba te a, toku nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu, ke tokuje le Jiipije ddeje roe te. ²⁸ N-dujeje na: « Na a ari

ddew ta dda ne neenn wa? Wase na njaa gate a ari singa ta dda ne neenn wa? ²⁹ Jeju ilade te na: « Ma dujuse tar kara baa. Toke ilamje te a, ma bbar ri dew ke arem singa dda nejeenn le karese to. ³⁰ Na a ula Jan are dda batem dewje wa? Lubba wase dewje wa? Ilamje tar te.»

³¹ A n-paje horode te na: « Bbo jilaje te n-pa na: < Lubba a ulae> a, na pa na: < Mba ddi bba e-ndikije te ke Jan le ang wa?»

³² A bbo n-paje na: < Dewje a ula Jan a...> » Toku nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu, ke tokuje le Jiipije le bbeelje dewje ke banya le, mba dewje toyn ooje Jan to nje-kila mber-tar le Lubba. ³³ Yeenn ngaa dilaje Jeju te na: « N-gere ang.» Ngaa Jeju pa arede na: « Ema kara ma bbar ri dew ke arem singa dda nejeenn le karese ang to.»

12

Gusu-tar do nje-ddaje kula ndoo binye te

¹ Goe te a, Jeju unn kutu pa tar ke nje-njaje goe te ke gusu-tar na: « Mare dingaw dda ndoo binye. N-dda ndoko n-guku ne doe. Nuru buwa me er te mba kore ne maann binye le. Ngaa n-dda mare lo-kisi taar mba kaa ne lo ke do ndoo te le. Goe te a, ninya ndoo le ji mare nje-kula ndo binyeje te a, naw mba te. ² Tee kare kuja kande binye te le a, nula nje-kula laa ro nje-kula ndoo binyeje te le kare dula ke engaen. ³ A nje-kulaje le uwaeje undaeje ngaa tubbaeje are n-tel jia baa. ⁴ Nje-ndoo le ula mare nje-kula laa a, nje-kulaje le undaje doe ngaa tajeje. ⁵ Nje-ndoo le tel ula mare bbay a, a nje-kulaje le toleje. N-tel nula mareje banya bbay a, nje-kulaje le tunda mareje, a tol mareje. ⁶ Ngonne ke dingaw ke n-ndike nya kara baa ngaa nayn. Nulae to doboyn dew ro nje-kulaje te le mba n-pa na: <Da bbeel ngonnum.> ⁷ A nje-kulaje le paje horo naa te na: <Nje-kuwa ne-ndubba le ann. E-ddeje areje n-tole, ta ndoo le ddee to leje!» ⁸ Yeenn ngaa, duwaje ngonn le, n-toleje ngaa n-teeje ke ninne me ndoo te le dilaje ddaka. ⁹ Ddi a nje-ndoo le a dda wa? Na ddee tol nje-kulaje le ta na teel ke ndo le kare mare nje kula ndoo binyeje te ke ddang. ¹⁰ E-turaje tar ke Maketuru le Lubba pa neenn ang wa? Maketuru le na:

<Er ke nje-kosuje key mbeteje le, er lel ddee to singa gol key ke dungu nangê. ¹¹ To ne ke Ebbe-dewje a dda, ngaa kura nya kemje te.> »

¹² Daw sangeje ddew ta kuwa Jeju le mba n-gereje to n-pa gusu-tar neenn le woju dose. A n-bbeelje dewje ke banya le, ngaa dinyaeje a dotuje.

Tar kuka lambo ke Sejar

¹³ Dulaje mare Parijiyenje, ke mare dewje ke eeje me mbōnaa te le Erode Atipase ro Jeju te ta nae ddew tar te ke tae te. ¹⁴ N-ddee n̄-paje dareje Jeju le na: « Nje-ne-toju, n-gere to aw pa tar ke tōkoro, aw toju ddew le Lubba ddew tar te ke tōkoro. Ngaa aw bbeel kem dew ang ddem, dew ke bo wase dew ke ten kara osoi te ang. E-pa areje joo: Ndu areje ddew ta kuka lambo ke toku mbay Sejar wase ta kuka ang wa? Ta juka wase juka ang wa?»

¹⁵ A Jeju gere to ne ke daw deje mede te to dang ke ye ke daw n̄-pa, ngaa pa arede na: « Aw namje mba ddi wa? E-ddeeje ke mare kande nare kara aremje moo.» ¹⁶ N-ddeeje ke mare kande nare dareje, ngaa n̄-dujude na: « Endaji dō dew, ke maketuru ke n̄-dda kande nare te neenn toje to le na wa?» Dilaeje te na: « To le Sejar.» ¹⁷ Yeenn ngaa Jeju pa arede na: « Areje Sejar ne ke to le Sejar, a areje Lubba ne ke to le Lubba.» Tar laa le nya dewje ke ddeeje ta nae le.

Tar kin le dewje ke oy

¹⁸ Mare saduseyenje ddeeje ro Jeju te. Saduseyenje le paje na dewje ke oy a kinje ang. N-dujuje Jeju na: ¹⁹ « Nje-ne-toju, Moyiji unn ndu areje me maketuru te na: <Toke dingaw uju ke dene laa ang, a oy a inyae, a bbo ngokōn dingaw le to a, maji kare n̄-taa dene le nuju ne ngannje nare ngokōn ke oy le. ²⁰ Lew, mare ngakōn naaje ke dingaw eeje siri. Ne ke dōngor n̄-taa dene, ngaa nuju saa ang a noy. ²¹ Joo lede taa dene le a uju saa ang a oy to. Mota lede ta dene le a toke baann bbay. ²² Aw ne ke goe goe are dede ke siri le dujuje ang a doyje toyn. Ngaa goe te a, dene le kara oy to. ²³ Ndo kin le dewje ke oy a, na horode te a, a to nje-dene le wa? Mba dede siri toyn njaa n̄-taaje dene le.» ²⁴ Jeju ilade te na: « E-ndemje ddew, mba e-gereje Maketuru le Lubba ang ddem, e-gereje singa-mōngu le Lubba ang ddem. ²⁵ Ndo ke dewje ke oy inje a, dingaw a taa dene ang ddem, dene a taa ngaw ang ddem. Da kisije toke le anijje me dara te. ²⁶ Tar ke woju dō kin le dewje ke oy le, e-turaje tar ke me maketuru te le Moyiji le ang wa? Lubba pa are Moyiji mbor ber-kam te ke aw on puru pa na: <M-to Lubba le Abaraham, Lubba le Ijake, ke Lubba le Jakobbo.> ²⁷ Lubba to Lubba le dewje ke oy ang, n̄-to Lubba le dewje ke isi kem baa. Yeenn a, e-ndemje ddew njaa nyom.»

Ndu ke ngeng uta keseje

²⁸ Mare nje-kōru gel Ndu oo tar lede le, a gere to tar ke Jeju ilade te to ke dōgole, ngaa ddee ro Jeju te ngōsi duje na: « Ndu ke dda ngeng uta keseje toyn wa?» ²⁹ Jeju

ilae te na: « Ndu ke ngeng uta keseje na: <See ngann Ijarayelje, ooje! Ebbe-dewje ke to Lubba leje a to Ebbe-dewje kara baa. ³⁰ Maji kare e-ndiki Ebbe-dewje Lubba lei ke mei toyn, ke kewn lei toyn, ke keje lei toyn, ke singai toyn.> ³¹ Joo le ndu a neenn: <E-ndiki nje-mari toke da rōi njaa.> Mare ndu ke ngeng uta nje ke jo neenn goto.» ³² Nje-kōru gel Ndu le pa are Jeju na: « Maji nya, Nje-ne-toju! Tar ke tōkoro a e-pa neenn. Ebbe-dewje a to Lubba kara baa, mare Lubba dang goto. ³³ Maji kare dew kara kara ndiki Lubba ke mee toyn, ke keje laa toyn, ke singae toyn. Ngaa maji kare n̄-ndiki nje-mare toke da-rōe njaa. Yeenn maji uta ne-poloje ke ta ro ke ne-kare-baaje dang dang.» ³⁴ Jeju oo a, tar ke nje-kōru gel Ndu le ilae te le to tar kem-kare. Yeenn ngaa n̄-pa nare na: « Ee ngōsi baa ke Bbe-kōn le Lubba.» Goe te a, dew tay duje tar ang ngaa.

Tar dō Mesi te de ke Dabbiti

³⁵ Jeju aw toju ne me key-mbōn naa te le jiyipije a, duju tar na: « Nje-kōruje gel ndu a kaseje ta pa na Kiriste to ngonn le Dabbiti toke baann wa? ³⁶ Dabbiti njaa kara, toke Ndil-me-nda ddusu mee a, pa na: Ebbe-dewje Lubba pa are Ebbemje na: <E-ddee isi dō ji-kōlum te, ndereng ta mungu nje-baanji lei kōy gōli te bba.>

³⁷ Dabbiti njaa kara bbar Kiriste to Ebbeeje. Yeenn a, Kiriste le a to ngonne toke baann wa?» Dewje ke nya aw ooje tar laa le ke ro-nel.

Jeju ndruru mbi dewje woju dō nje-kōruje gel Ndu

³⁸ Jeju pa me ne-toju te laa na: « Aaje rōse woju dō nje-kōruje gel ndu ke ndikije ta kula kubbu ke ngal bba ta kase ne lo, ngaa ndikije kare dewje ddajede lapiya nata. ³⁹ N-ndikije ta kuwa lo kisi ke kete me key-mbō-naa te, ngaa ta kuwa dōngor lo-kisi lo ne-kusa kusu te. ⁴⁰ Daw n̄-taaje neje le dene-ndubba je jide te toyn ngaa daw dujuje Lubba kure ew ta kare dewje oojede to dewje ke maji nya. Mba yeenn a, sariya ke dōde te a ngeng nya kuta le kese dewje.»

Ne-kare baa le dene-ndubba ke to nje-ndoo

⁴¹ Goe te a, Jeju tur keme ke ne te ke daw dila ne-kare-baa me te, ngaa naw noo ne ke dewje aw ilaje. Nje-ne-kingaje aw ilaje toku nare. ⁴² Mare dene-ndubba ke to nje-ndoo ddee ila ngann kande nare joo kore boy ang. ⁴³ Yeenn ngaa Jeju bbar nje-njaje goe te ngaa pa arede na: « M-pa tar ke tōkoro marese: Dene-ndubba ke to nje-ndoo neenn ila ne bo uta dewje toyn.

⁴⁴ Mba kese dewje tōyn, nare ke dooje ne ta dda ne ang a dilaje. A ne, bbay nare ke nayn ta kare n̄-ngem ne rōe a nila.»

13

Jeju pa tar key-polo-Lubba ke da tō

¹ Kare ke Jeju in me key-polo-Lubba te aw tee ke ddaka a, mare nje-nja goe te pa are na: « Nje-ne toju, Oo erje ke kura neenn, oo tōku key neenn!» ² Jeju ilae te na: « Tōku key ke aw oo neenn le, mare er kara a nayn dō mare te, lo te ke neenn ang. Da tō neje neenn tōyn.»

Neje ke a toje kete bba dduu ndō a ddee

³ Jeju isi nangē dō ddingiri olibeje te, nō key-polo-Lubba te. A Piyar, Jake, Jan ke Andere ke isije saa keteenn ke karede baa le dujeje na: ⁴ « E-pa areje: Ndō ke dda nejeenn a teeje wa? Ddi a, a tojuje kare ke neje tōyn a tunga ne le wa?» ⁵ Yeenn ngaa Jeju pa arede na: « Aaje rose! Areje dew erese ang! ⁶ Dewje nya a ddeje ke rim ngaa a paje na: <M-to Mesi le!> Da kereje dewje nya. ⁷ Bbo ooje tar dō ke aw ddeje ngōsi ke tar dō ke nayn ddew ew a, areje bbeel ddase ang. Maji kare nejeenn le toje. A, a to dduu ndō ang bbay. ⁸ Gel-dewje a kinje ta dda dō ke mare gel-dewje. Bbe-kon a kin ta dda dō ke mare bbe-kon. Nange a yeke loje te dang dang, tōku bbo a koso. A nejeenn tōyn a toje toke le kunn-kutu nduru-ndo le dene.»

Ne ke a kinga nje-njaje go Jeju te

⁹ « A sese, undaje kemse dō rose te. Dewje a kaw ke se nō sariya te. Dewje a tundase me key-mbon naa te le Jiipije, da kaw ke se nō ngann mbayje te, ke nō tōku-mbayje te wōju dōm, ngaa a toje to nje-tar-najije lem. ¹⁰ Mba maji kare dila mber Tar ke majidare dewje tōyn kete bba. ¹¹ Toke daw ke se sariya te a, areje mese sangese kete wōju dō tar ke a paje wase, gusu ke a paje ne tar le ang. Tar ke Lubba a karese kare teenn njaa, a ta e-paje. To tar ke sese njaa a, a paje ang. To Ndil-me-nda a, a pa tar le. ¹² Dewje a kilaje ngokonde ji dewje te kare n̄-tōlde, ngaa boje a ddaje toke baann ke ngannde tō. Ngannje a ddeje to nje-baanji le nje-kujude, ngaa da kare n̄-gange sariya-yo dōde te. ¹³ Dewje tōyn a mbetese wōju dōm. A dew ke uwa are ngeng ndereng tee kōnye te a, a kinga kaji.»

Dewje a kooje ndoo nya

¹⁴ « A kooje <ne ke maji ang ke aw tuju lo> le lo-kisi te ke to wōju dōe ang. Maji kare dew ke aw tura maketuru neenn gere ke maje! Kare teenn, maji kare dewje ke isije

nange Jude te aynje awje dō ddingirije te. ¹⁵ Maji kare dew ke isi lo-kisi te ke dō key te ddisi aw me key te ta kunn mare ne ang.* ¹⁶ Ngaa toke dew ee ndō a, maji kare n̄-tel bbee mba kunn kubbu laa ke ngal ang tō. ¹⁷ Dō ndōje teenn, a to ndoo nya kare deneje ke eeje ke sem, ke nje ke ngannde aw ilje mba. ¹⁸ E-dujuje Lubba kare neenn tee dō-ney-kul te ang. ¹⁹ Mba me ndōje teenn, dewje a kooje ndoo nya. Unn kute dō ndo te ke Lubba dda ne nange ndereng bbokone, dewje ooje ndoo toke baann ang. Goe te kara, dewje a kooje ndoo toke baann ang ngaa. ²⁰ Toke Ebbe-dewje tel ke ndō nejeenn le are nayn ngaji baa ang a, dew kara a kinga kaji ang. A n̄-tel ne njaa wōju dō dewje ke n̄-mberede toke kete. ²¹ Yeenn a, toke dew pa arese na: <Ya! Mesi ee neenn,> wase: <Nee yonn> a, e-ndikije te saa ang. ²² Mba mesije ke tōkoro ang, ke nje-kilaje mber-tar ke tōkoro ang a ddeje. Da ddaje ne-mōrije ke neje ke dum dō koo, ta bbo ddew to a, nje ke Lubba mberede kara ta keredē tō. ²³ Yeenn a, sese, aaje rose! Mba m-pa nejeenn kete marese mban.

Ngonn le dew a ddee

²⁴ « Dō ndōje teenn, go ndoo te ke dewje a kooje le a, kare a tuka ndul, ney a nda ang ngaa. ²⁵ Endentenrendenje a kinje darā gaynje nangē, ngaa singa-mōnguje ke me dara te a yekeje. ²⁶ Yeenn ngaa, a kooje Ngonn le dew a ddee me mum te ke singa-mōngu laa tōyn ddem, ke piti ddem. ²⁷ Yeenn ngaa, na kula anjije kare mbōnje dewje ke n̄-mberede dō nange te tōyn, unn kute kōyn nange te kara tee kōyn nange te ke kara.»

Ne-kōju-mare ke to kake Pige

²⁸ « Ooje ne-kōju mare dō kake Pige te. Toke barkem kake Pige unn kutu tewn, a kame aw unju a, e-gereje to neyn ne-dubbu ee ngōsi ngaa. ²⁹ Ddew kara baa, toke ooje nejeenn le a, maji kare e-gereje to Ngonn le dew ee ngōsi ngaa. Nar ta key te lese. ³⁰ M-pa tar ke tōkoro marese: dewje ke bbokone neenn a koyje tōyn ang bbay a, nejeenn tōyn a teeje.» ³¹ Dara, ke nange a ndayje, a tarje lem a ndayje ndō kara ang.»

Dew kara gere ndō ke Ngonn le dew a ddee ne ang

³² « A ndō, wase kare ke nejeenn le a teeje ne le dew kara gere ang. Anjije ke darā, wase Ngonn le kara gere ang. Bō ke kare a gere. ³³ Aaje rose bbo e-tibbije ang. Mba e-gereje ndō ke nejeenn le a teeje ne ang. ³⁴ Neennn a to ddew kara baa toke dew ke aw ke mba te. Ninya key nare nje-kulaje laa kare n̄-ngemje. Nare dew kara

* 13:15 13:15 Ooje Matiye 24:17

kara kula laa kare dda. A, nunn ndu nare nje-ngem ta key kare ta aa lo ke kete bbo tibbi ang. ³⁵ E-tibbije ang, mba egereje ndo ke nje-key le a ddee ne ang, do-kar te, wase do bakebbe te, wase toke kunran aw noo, wase ta lo-kare te. [Yeenn a, e-tibbije ang, mba e-gereje ndo ke nje-key le a ddee ne ang. Na ddee do-kare te wase, til te ke lo to yenene wase, do-bakebbe te wase, ke esindo wa kara a gereje ang.] ³⁶ Mba kare n-tel n-ddee busu a, ningaje do bbi te ang. ³⁷ Tar ke m-pa marese neenn, m-pa mare dewje toyn: Areje kemse ketere.»

14

Toku dewje ooje taa ta tol Jeju

¹ Kusu-pake, ke kusu mapa ke n-dda ke wum ang naynje ndo joo baa. A, toku nje-poloje Lubba, ke nje-koruje gel ndu aw sangeje ddew ke ta kuwa ne Jeju ke ke gusu ta tole. ² Mba n-paje na: « Maji kare juwae ndo kusu te ang mba a kuju bula.»

Mare dene ungu yambo do Jeju te

³ Jeju ee Betani me key te le Simo ke to nje-banji. Kare ke naw nusa ne a, mare dene ddee ke yambo ke gate ngeng, me ku Alebatere te. N-to ta ku le ngaa nungu yambo le do Jeju te le. ⁴ Ro mare dewje ke eeje teenn neelde ang ngaa n-paje horode te na: « N-tuju yambo neenn baann mba ddi wa? ⁵ Jase ta labbe yambo le kande nare tol muta a kare nje-ndooje ang wa! Ngaa n-paje tar le dene le maji ang. ⁶ A Jeju pa arede na: « Inyaeje ddekeke! Aw jokeje mba ddi wa? Ne ke n-dda sem neenn to ne ke maji. ⁷ Nje-ndooje a kee ke se neenn ke ndo toyn. Ndo ke mese ndiki a, a ddaje ke de maji. A ema, ma kee ke se ke ndo toyn ang. ⁸ Ne ke nase ta dda, a n-dda. Nungu yambo rom te kete ta ngina ne ndo ke da dubbum ne. ⁹ M-pa marese, tar ke tokoro, lo toyn ke dila mber Tar ke maji ke te, do nange te toyn, da pa tar ne ke dene neenn dda, ngaa dewje a koleje mede doe te.»

Judase ndiki ta kila Jeju ji dewje te

¹⁰ Judase Isikariyote ke to kara le nje-njaje go Jeju te ke doku gire joo aw ro toku nje-poloje Lubba te ta kila Jeju jide te. ¹¹ Dooje tar laa le a rode neelde nya, ngaa dunnje ndude ta kare nare. Yeenn ngaa Judase unn kutu sange ddew ke maji ke na kila ne Jeju jide te.

Jeju are n-dda muru Pake

¹² Dongor ndo kusu mapa ke n-dda ke wum ang, ke to ndo ke daw n-tol ne ngann bateje mba dda ne muru Pake a, nje-njaje go Jeju te paje areje na: « Lo ke dda a e-ndiki ta kare jaw mose muru Pake kete jari wa?» ¹³ Yeenn ngaa Jeju ula nje-njaje goe te joo kete na: « Awje toku bbe te, a,

a kingaje mare dingaw ke oto joo maann. A unnje goe. ¹⁴ Key ke nande te a, e-paje areje nje-key le na: «Nje ne-toju duju na: Lo ke dda, ema ke nje-njaje gom te ja kon muru Pake kete wa?» ¹⁵ Nje-key le a tojuse mare lo ke tate ke toke mose mban do key te taar. Neje toyn to me te. Lo le a, a moseje ne-kusa leje le ke te.» ¹⁶ Nje-njaje goe te le otuje awje toku bbe te le. Dingaje neje le toyn ddew kara baa toke n-pa arede le, ngaa n-moseje muru Pake le.

Mare nje-nja-go Jeju te a kilae ji dewje te

¹⁷ Lo-kul a, Jeju de ke nje-njaje goe te ke doku gire joo n-ddee n-teeje. ¹⁸ Kare ke disije daw dusaje ne a, Jeju pa na: « Tokoro njaa, m-pa marese, dew kara horose te ke aw usa ne sem a kilam ji dewje te.» ¹⁹ Ro nje-njaje goe te le neelde ang nyom, ngaa dunn kutu duje kara kara na: « To ema wa?» ²⁰ Jeju pa arede na: « To kara lese, sese ke doku gire joo. Ne ke nula jia naate sem me sambe te neenn. ²¹ Ngonn le dew a koy ddew kara baa ke tar ke makuturu le Lubba pa doe te. A kem to ndoo a to le dew ke a kila Ngonn le dew ji dewje te. Duje ang kara maji nya uta.

Muru me-kara

²² Kare ke daw dusa ne a, Jeju unn mapa, ngaa are wooyo Lubba a, arede, a pa na: « E-taaje ne neenn, to da rom ann.» ²³ Goe te a, nunn engo-maann binye, ngaa nare wooyo lubba a narede nare dede toyn njaa dayje. ²⁴ Jeju pa arede na: « Yeenn to mesem ann. To mese ke Lubba osu ne dono ke dewje ke banya are ungu nange mba kare tar majang lede oru ne dode te. ²⁵ M-pa tar ke tokoro marese: Ma kay maann binye neenn ang ngaa ndereng ndo ke ma kay ne maann binye ke siki ke se me Bbe-kon te le Bomje.

Jeju pa na Piyar a mbete ne

²⁶ Dosuje pa wal Lubba, ngaa goe te a, n-teeje dawje do ddingiri Olibeje te. ²⁷ Jeju pa are nje njaje goe te na: « Sese toyn njaa a tusumje kiyamje. Mba n-dda me Maketuru te na:

Ma tol nje-ngem bateje

ta bateje le a sarenje naa kara kara. ²⁸ A bbo mi horo dewje te ke oy a, ma kaw nginase Galile.» ²⁹ Piyar pa are na : « Le dewje toyn tusije inyaije kara, ema, ma kinyai ang.» ³⁰ Jeju pa are na : « Tokoro, m-pa mari, til te neenn njaa, kete bba kare kuran no gol joo a, a mbetem gol mota pa na e-gerem ang.» ³¹ A Piyar tel pa are ngeng bbay na: « Le ase ta koy sei kara, ta pa na m-geri ang, ma pa

baann ndo kara ang.» Ngaa keseje kara paje toke baann to.

Jeju duju Lubba Jetesemane

³² Jeju de ke nje-njaje goe te daw n̄-teeje lo te ke daw bbar na Jesetemane a n̄-pa narede na: « Maw ta duju Lubba, ta isije neenn.»

³³ N-jin Piyar, Jake, de ke Jan naw ke de. Bbeel unn kutu ddae ddem, rōe neele ang ddem. ³⁴ Ngaa n̄-pa narede na: « Rōm neelem ang toke ne ke ma ta koyjeenn. E-naynje neenn. Areje bbi ōru kemse ang. ³⁵ Naw ddeew ew ngaji, noso nangē ngaa n̄-duju Lubba kare bbo ddeew to a, nuta kare ne-kem-to-ndoo te neenn ke dddang. ³⁶ N-pa na: « Aba * Bōy, ei ase ta dda ne toyn, uta engo-kem-to-ndoo neenn mbōrum te ke ddang. A e-dda ne ke mem ndiki ang, ne ke mei ei njaa ndiki a ta e-dda.»

³⁷ Jeju tel ddee rō nje-njaje goe te ke mota le a, daw n̄-tibbije. N-pa nare Piyar na: « Simō, aw tibbi wa? Ase ta kisi kem baa mba gōl kare kara be ang wa? ³⁸ Areje bbi ōru kemse bbo e-dujuje Lubba kare osoje me ne-na te ang. Dew ee ke keje ta dda ne ke maji njaa, a da-rō ee ke singa ang.»

³⁹ Jeju tel aw ddeew ew, ngaa duju Lubba toke baann bbay. ⁴⁰ N-tel n̄-ddee rō nje-njaje goe te le a, ningade dō bbi te bbay mba kemde kemde to bbi dōrō. A n̄-gereje tar ke ta pa kare ang.

⁴¹ N-tel n̄-ddee ke gōl mota laa a, n̄-dujude na: « E-naynje aw tibbije ngaa aw uwaje rōse bbay wa? Bbaye ngaa, kare ase ngaa. Bbasine neenn, da kunn Ngonn le dew kulae ji nje-ne-ddaje te ke maji ang. ⁴² Inje, jawje! Nje kunnun kulam jide te le ddee ngaa.»

Duwa Jeju

⁴³ Kare te ke Jeju nayn aw pa tar bbay a, kara le nje-njaje-goe te ke dōku gire joo, ke ria na Judase ddee ke dewje banya banya. Duwaje toku kiyaje ke kakeje jide te. Toku nje-poloje Lubba, nje-kōruje gel Ndu, ke tokuje le Jiipije a ulajede. ⁴⁴ Judase nje kula Jeju me jide te le tojude gusu ke na dda ne. N-pa na: « Dew ke m-to mbiya a to ne ann. Uwaeje ta e-ngemeje ke maje awje saa.» ⁴⁵ Kake n̄-ddee n̄-tee a, n̄-ngese ke rō Jeju te ngaa n̄-pa na: « Nje-ne-toju.» Ngaa n̄-to mbia. ⁴⁶ Yeenn ngaa, dewje le ilaeje Jeju le uwaeje. ⁴⁷ Mare nje-nja-go Jeju te ōru toku kiya ngaa tuka mbi nje-kula le toku nje-polo-Lubba ti. ⁴⁸ Jeju pa arede na: « E-ddeeeje ke toku kiyaje ke kakeje ta kuwam ne toke m-to nje kuwa ne le dewje ke singa wa? ⁴⁹ Ke ndōje toyn mee ke se key-polo-Lubba te maw m-toju ne a uwamje ang. A

ne neenn to mba kare tar ke Maketuru le Lubba pa ddee to tar ke tōkōrō.»

⁵⁰ Yeenn ngaa nje-njaje goe te tuseje inyaeje a aynje. ⁵¹ Mare basan unn go Jeju le, a bel a n̄-kiri ne rōe. Da kuwae a, ⁵² n̄-tusu bel le ninya a nayn rōe baa.

Daw ke Jeju lo gange sarya te le Jiipije

⁵³ Daw ke Jeju bbe le toku nje-polo-Lubba. Lo teenn, toku nje-poloje Lubba, tokuje le Jiipije, ke nje-kōruje gel Ndu toyn mbōnje naa. ⁵⁴ Piyar inya are daw ke Jeju ddeew ew a unn goe ndereng ande ne me ndoko te le toku nje-polo-Lubba. Nisi ke mbambaje lo teenn naw n̄-ndibbi puru.

⁵⁵ Toku nje-poloje Lubba, ke dewje ke lo-sariya te le toyn, daw sangeje mare tar ta gange ne sariya yo dō Jeju te le a dingaje ang. ⁵⁶ Dewje nya paje tar-naji-ngemje dō Jeju te le, a tarje le awje go naa te ang. ⁵⁷ Mareje inje ngaa ulaje tar ngemje ta Jeju te le paje na: ⁵⁸ « Jo tae te njaa, n̄-pa na: <Ke-polo Lubba neenn, dewje a ddaje. Ma tuju ta dda mare ke dewje a ddaje ang me ndō mota te.> » ⁵⁹ A dō tar te neenn le kara, tarje lede aw go naa te ang. ⁶⁰ Yeenn ngaa toku nje-polo-Lubba le in horo dewje te ngaa duju Jeju na: « Ila tar tar te le dewje ke aw undaje tar doi te neenn ang wa? ⁶¹ A Jeju ar ddekeke, nila tar te kara ang. Toku nje-polo-Lubba le tel duje bbay na: « E-to Mesi, Ngonn le Lubba ke jaw jōsu gaje le wa? » ⁶² Jeju ilae te na: « Yee njann, m-to Ngonne. A kooje Ngonn le dew ke isi dō ji-kōl Lubba te. Na kin darā me mum te ta ddee.»

⁶³ Yeenn ngaa Toku nje-polo-Lubba tiir kubbuje ke rōe te ngaa pa na: « N-ndiki ta kinga nje-tar-najji bbay ang ngaa. ⁶⁴ Ooje taji ke n̄-taji Lubba neenn mban.» Tar ddi a ejeje dōe te wa? Dede toyn n̄-gange sariyo yo dō Jeju te.

⁶⁵ Mareje unnje kutu ti weren dōe te. N-toje keme, n̄-bbirije jide n̄-tundae ne ngaa n̄-dujeje na: « Na undai neenn wa? E-pa are joo.» Mbambaje taaje Jeju ngaa tundaje ka mbōre.

Piyar mayn tar le Jeju

⁶⁶ Kare ke Piyar nayn me ndoko te le beer bbay, a mare dene nje-kula le toku nje-polo-Lubba le ddee. ⁶⁷ Kake noo Piyar ke aw ndibbi puru le a, naa keme ngaa n̄-pa na: « Ei kara e-nja ke Jeju dew ke Najarete le tō.» ⁶⁸ A Piyar le mayn pa na: « M-gere ne ke a ta pa neenn ang, meje pin.»

Goe te a, nin naw ta ndoko te, a kuran nō. ⁶⁹ A dene nje-kula le oo Piyar le ngaa tel pa are dewje ke eee teenn na: « Dew neenn to kara le nje-njaje go Jeju te.» ⁷⁰ A Piyar tel mayn bbay.

Mbør ang a, dewje ke eeje teenn tel paje areje Piyar bbay na: « A to kara lede njaa, mba ei kara e-to dew ke Galile to.» ⁷¹ A Piyar unda yo to ne guma ngaa pa na: « M-gere dingaw neenn ang.» ⁷² Kare teenn njaa, kunra no ke gøl joo laa. Yeenn ngaa me Piyar ole do tar te ke Jeju pa are na: « Kete bba kare kuran no gøl joo a, a mayn gøl mota pa na e-gerem ang.» Yeenn ngaa Piyar tee ke ngoru ngaa uru do no te.

15

Daw ke Jeju ro Pilate te

¹ Ke esindo baa njaa, toku nje-poloje Lubba mbonje naa ke tokuje le Jiipije, nje-koruje gel Ndu, ke kese nje-gangeje sariya toyn ta koo ne ke ta dda. Dare n-to Jeju, ngaa daw saa no gøl Pilate te. ² Pilate duju Jeju na : « E-to mbay le Jiipije wa?» Jeju le ilae te na: « Ye njaa e-pann.»

³ Toku nje-poloje Lubba undaje tarje nya do Jeju te. ⁴ Pilate tel duje bbay na: « Ila tar te kara ang wa? Oo tarje toyn ke dewje neenn undaje tai te neenn.» ⁵ A Jeju ila tar te kara ang. Are to ne ke kange singa Pilate.

N-gange sariya yo do Jeju te

⁶ Ke ndo kusu Pake kara kara toyn, ngonn-mbay le aw oru dew key-kula te. To dew ke dewje ke banya ndikije kare nore ⁷ A mare dew ke ria na Barabase ee key-kula te, de ke mare dewje ke tolje dew do ndo te ke n-ddaje do-ngeng ke nje-kon-bbeje. ⁸ Yeenn a, dewje ke banya awje key le Pilate ngaa dujeje kare n-dda ne ke naw n-dda ke bbal kara kara narede le. ⁹ Pilate ilade te na: « E-ndikije kare minya mbay le Jiipije le marese wa?»

¹⁰ Mba Pilate gere ke maje to me a ddade do Jeju te a duwaeje dulae jia teenn. ¹¹ A toku nje-poloje Lubba osuje kutu dewje ke banya kare duju Pilate are Barabase a ta nore narede. ¹² Pilate tel dujude bbay na: « Yeenn a, ddi a e-ndikije kare m-dda ke dew ke aw bbareje to mbay le Jiipije le wa?» ¹³ N-tel duruje ekii na: « E-tole do kake-dese te.» ¹⁴ Pilate dujude na: « Ddi ke maji ang a n-dda wa? A n-tel duru ekii dare ngeng na: « E-tole do kake-dese te.» ¹⁵ Pilate ndiki ta dda kare ro dewje ke banya le neelde. Yeenn ngaa noru Barabase key-kula te narede. Nare n-tunda Jeju ke ndey a nulae ji mbambaje te kare n-tole do kake-dese te.

Mbambaje kokoje Jeju

¹⁶ Mbambaje awje ke Jeju me key te le ngonn mbay le ngaa bbarje kese mbambaje toyn. ¹⁷ Dulae kubbu ke kase. Goe te a, n-pete kula ke to konn to ejokudo dunda

doe te. ¹⁸ Goe te a, n-ddaeje lapiya n-paje na: « Lapiya, Toku-mbay le Jiipije.

¹⁹ N-tunda doe ke kare, n-ti weren doe te, ngaa dosu mekeji gølge nangê a daw ke dode ndereng ta kosu ne nange. ²⁰ N-kokoeje, ngaa doru kubbu ke kase le roe te a n-tel dulae kubbuje laa. Goe te a, n-tee saa daw ne ta kaw tole do kake-dese te.

N-tol Jeju do kake-dese te.

²¹ Mare dew ke Sirene ria na Simo, ke to bo Alekejandere de ke Rupusuje, in ndoo aw nday a, duwae dare noto kake-dese le Jeju le. ²² Daw ke Jeju le mare lo te ke daw bbar na Gologota. Kande ri le na « lo ka-do dewje.» ²³ Dare maann binye ke dungu ne ke ria na mir me te kare nay, a n-mbete.

²⁴ N-bbereje do kake-dese te le ngaa goe te a, n-ddoje mbari ta kaynje ne naa kubbuje laa ke dew kara kara a bu. ²⁵ N-bbere do kake-dese te ke kare ji-kara ke ke esindoo. ²⁶ N-dda mare makeruru n-bbere er doe te ta toju ne gel ne ke n-gange ne sariya doe te le na: Dew neenn to mbay le Jiipije.» ²⁷ N-bbere nje-bbokoje joo do kake-deseje te mbore te to. Mare kara er kol, a mare kara er gel. ²⁸ Yeenn bba, tar ke n-dda me Maketuru te le Lubba ddee ne to tar ke tokoro. Tar le na: « Dilae horo nje-tol dewje te.»

²⁹ Dewje ke aw ndayje loteenn tukaje dode a tajeje. N-paje dareje na: « Ei ke e-ndiki ta to key-polo-Lubba ta tel dda mare ture te me ndo mota te le. ³⁰ Ei njaa aji roi bbo in do kake-dese te le uru nangê.»

³¹ Toku nje-poloje Lubba, ke nje-koruje gel Ndu kara aw kokoje Jeju horo naa te to na: « Naji mare dewje, a nase kaji roe ne njaa ang wa! ³² Maji kare ne ke n-to Mesi, Toku-mbay ke Ijarayel le n-ddis do kake-dese te nuru nangê. Yeenn bba joo a, ja koo meje te saa.» Dewje ke n-bberede do kake-dese te mbore te le kara aw tajeje to.

Koy le Jeju

³³ Unn kute kare te ke ar dana ndereng gol kare mota ke lo-kul te, lo ndul do nange te toyn. ³⁴ A ta tee gol kare te ke mota a, Jeju uru ekii ke singa na: « Eli, Eli, lama sabakantani!» Kande tar le na: « Lubba lem, Lubba lem, e-tusum inyam mba ddi wa?»

³⁵ Mare dewje eeje teenn ngaa ooje tar laa le a, paje na: « Naw n-bbar Eli.» ³⁶ Mare dew kara horode te ayn ke ngoru aw unn mare ta kubbu ula me maann binye te ke mase ngaa kee ta kare te a ula are Jeju kare ay, a pa na: « Inyaje, ja koo se Eli a ddee kore do kake-dese te kilae nangê wa!» ³⁷ A Jeju uru ekii ke singa ngaa uwa roe.

³⁸ Kubbu ke n-to n-gange ne me key-polo-Lubba tiir dana, in taar uru nangê. ³⁹ Mbay le mbambaje ke Rom ke ar no Jeju

te le oo gusu ke Jeju le uwa ne røe le a, pa na: « Dew neenn to Ngonn le Lubba tøkøro njaa.»

⁴⁰ Mare deneje eeje teenn tō, darje ddew ew daw daaje lo. Mari ke Magadala, de ke Mari kōn Jakeje ke Joseje, ke Salome deeye horode te. ⁴¹ Lew denejeenn le njaje go Jeju te, ngaa ddaje saa kare te ke n̄-nayn ne Galile. Deneje banya banya ke awje saa Jurusalam eeje teenn tō.

Jejebbe dubbu neenn Jeju

⁴² Ndo mose rō ta ngina ne ndo-kuwa-rō a, lo-kul te, ⁴³ Jejebbe ke to dew ke bbe te ke Arimate ddee tee. N-to kara le tokuje ke aw isije tōku lo gange sariya te le Jiipije. Ne kara naw n̄-ngina kōn-bbe le Lubba. Nuwa røe dingaw naw duju Pilate kare are niinn Jeju le. ⁴⁴ A toke Pilate oo na Jeju le uwa røe mban a, tare gange singae. Yeenn ngaa nula n̄-bbar tōku mbamba le dewje ke Rōm ngaa n̄-duje se Jeju le uwa røe lew baa wa? ⁴⁵ Tōku mbamba ke Rōm le pa tar yo le are. Yeenn ngaa nare ddew Jejebbe kare unn niinn le. ⁴⁶ Jejebbe le ndoko bel-kubbu ke nda. Nōru niinn le dō kake-dese te, n̄-ke ke kubbu le ngaa nila me buwa-yo te ke nare duru me er te. Goe te a, n̄-ndubbu mare er nutu ne ta buwa-yo le. ⁴⁷ Mari ke Magedala de ke Mari kōn Joseje aw aaje lo ke dila niinn le ke te.

16

Jeju in horo dewje te ke oy

¹ Toke ndo-kuwa-rō le Jiipije nday a, Mari ke Magedala de ke Salome, ke Mari kō Jakeje, n̄-dokoje yamboje ta kungu dō ninn Jeju. ² Ke esindō baa njaa, ke ndo-kuwa-rō* ke kare aw tee a, dawje buwa-yo te. ³ N-dujuje naa na: « Na njaa bba a ndubbu tōku er ke dutu ne ta buwa-yo le ke ddang kareje wa?»

⁴ A toke daaje lo a, tōku er le toke ndubbu mban. ⁵ Yeenn ngaa dandeye buwa-yo te le. A dooje mare basan ula kubbu ke ngal a nda, ngaa isi er kōl, a bbeel ddade. ⁶ A basan le pa arede na: « Areje bbeel ddade ang. Aw sangeje Jeju ke Najarete ke n̄-tōle dō kake-dese te le. N-ndol, nee neenn ang. Lo ke dilae ke te le a neenn. ⁷ A, aw paje areje Piyar, ke kese nje-njaje-goe te, e-paje na: « Na nginase Galile. Lo ke nunn a kooje te, ddew kara baa toke n̄-pa narese.»

⁸ Yeenn ngaa dinje buwa-yo te le n̄-teeje ddaka ngaa daynje dawje ddew ew mba disaje ngaa n̄-gereje ne ke ta dda ang. N-paje tar kara dare dew ang mba bbeel ddade nya.

Jeju tee inga Mari ke Magedala

⁹ Go kin te ke Jeju in horo dewje te ke oy ke ndo-kuwa-rō ke esindō baa le a, n̄-toju røe dōngor nare Mari ke Magedala ke n̄-tubba ndilje ke maji ang siri mee te le. ¹⁰ Naw n̄-pa tare nare dewje ke aw njaje ke Jeju, kare te ke daw ndingaje ndoo ngaa daw nōnje le. ¹¹ A toke dooje tar le Mari ke pa na Jeju nayn kem baa, ngaa nooe le a, n̄-ndikije go tar te laa le ang.

Jeju tee inga nje-njaje goe te joo

¹² Goe te a, Jeju unn mare da-rō ke dang bba toju ne røe nare nje-njaje goe te joo ke aw awje ke ngonn bbe te. ¹³ N-tel n̄-ddee n̄-paje tare dare keseje. A dede kara n̄-ndikije te ke de ang tō.

Jeju tee inga nje-njaje goe te ke dōku gire kara

¹⁴ Dōboyne a, n̄-toju røe nare nje-njaje goe te ke dōku gire kara, ke aw usaje ne, ngaa n̄-kōl ke de woju dō mede ke dunn dare Lubba ang ddem, woju dō me-ketere lede ddem. Mba, n̄-ndikije go tar te le dewje ke ooeje goe te ke nin ne horo dewje te ke oy le ang. ¹⁵ Ngaa n̄-pa narede na: « Awje dō nange te tōyn ta ilaje mber Tar ke maji le areje dewje tōyn. ¹⁶ Dew ke oo mee te, ngaa n̄-ddae batem a, a kinga kaji. Dew ke oo mee te ang a, sariya dōe te. ¹⁷ Ngaa, ne ke da gere ne dewje ke a kooje mede te a neenn: Da tubba ndilje ke maji ang ke rim, ngaa da paje ndōn-tarje ke siki. ¹⁸ Da Kuwaje lije ke jide. A bbo dayje ne ke kuma ke maji ang ee te a, ne kara a ddade ang. Da kila jide dō nje-rō-toje te, ta rō nje-rō-toje le a ddee maji.»

Jeju tel ke rō Lubba te

¹⁹ Go tar te ke Ebbe-dewje Jeju pa arede toke baann a, Lubba unne aw ne dara, ngaa nisi dō ji-kole te. ²⁰ Nje-njaje-go Jeju te aw ilaje mber-tar le loje te tōyn. Ebbe-dewje umade kula teenn le are n̄-ddaje ne-mōrije ta toju ne to tar ke daw dila mberle to tar ke tøkøro.

* 16:2 16.2 Ooje Matiye 28.1

Maketuru le Luku Luku Lk Tar do Maketurute le Luku

Luku to na wa? Dew gere tar nya do Luku te ang. Nje-koruje gel neje paje na n-to Gereke, n-to nje-kare kuma ngaa n-to dew ke ndiki kuru gel neje nya to. N-to kara le nje-buwa nja le nje-kayn-kula Pol do ndo te ke Pol aw ne mba kila ne mber Tar ke Maji kare dewje ke to Jiipije ang. Luku le to dew ke to Jiipi ang ngaa noo mee te ke Jeju. Gel-dewje toyn ke ddaje Maketuru le Lubba to Jiipije. Luku ke kare baa a to nje-dda Maketuru le Lubba ke to Jiipi ang. Luku dda maketuruje joo. Maketuru Tar ke Maji ke maketuru Kula-dda nje-kayn-kulaje. Luku dda tarje neenn mba ddi wa? Luku dda maketuru neenn mba pa ne tar kare dewje ke taa me Kiriste ke toje to Jiipije ang ngaa aw paje ndon tar ke to gereke. Mareje nya horode te gereje tar ne-ji-bbe ke tar kisi le Jiipije ke maje ang. Gele ke neenn bba Luku dda maketuru le mba koru ne gel nejeenn karede dooje. Baann to bba kese gel dewje toyn ke do nange te ke toje to Jiipije ang a kaseje gereje Jeju to Nje-kaji dewje. Kon-tarje ke Luku dda me maketuru Tar ke Maji te Kon-tar ke Luku, ke Matiye, ke Marke ujade me maketuru te to tar ne-toju le Jeju do nange te ke Galile, tar kaw le Jeju ke Jurusalam, tar koy le Jeju, tar kin laa horo nje-yoje te ke tar tel le Jeju dara. Mare tarje ke Luku ke kare baa a dda me maketuru te laa to tar kaw le Jeju ro Mate de ke Mari (Luku 10.38-42), tar le dew ke nje-bbokoje tundae (Luku 10.28-37) ke gusutar do ngonn te ke nje-ne-tuju te (Luku 15.11-32.) Kon tarje ke Luku ngem me maketuru Tar ke Maji te Kon-tarje ke Luku ngem horo ne-tojuje te ke horo kulaje te ke Jeju dda ngaa noo a n-dda me maketuru te toke be. -Ngannje, ke dangeteje, ke nje-mbaje ke dewje oojede to ne ang a Jeju ndikide nya. Lubba gere to dewje toyn ke do nange te gereje ne Lubba ang ddem dewje toyn to dewje ke nayn. Baann bba nula Kiriste to Nje-kaji dewje ta kare dew ke oo mee te saa a inga kaji. Luku uja maketuru neenn ta pa ne tar kare nje-ne-kingaje to. Yeenn bba noru ne gel neje nya ke Jeju pa do ne-kinga te. Me maketuru Tar ke Maji ke Luku dda, Luku are ndeje kare nje-taaje me Kiriste unnje ne-kingaje lede umaje ne kula le Lubba ddem, umaje ne nje-maredeje ddem. Tar ke do Jeju te Me bbeje te ke Romeje onje doe bbale teenn,

dewje aw paje na toku-mbay le Romeje kara baa a to toku mbayje. Dewje ke toje to nje-taaje me Kiriste paje na Jeju Kiriste kara baa njaa to Toku Mbay mba Lubba ndol Jeju horo nje-yoje te ngaa nare ddew kare ta non do neje toyn. Yeenn bba, me Tar ke Maji te ke Luku dda me maketuru te, dewje bbar Jeju to Toku Mbay uta bbar ke daw n-bbare ne me kese maketuru Tar ke Maji te. Tarje toyn ke Luku dda me maketuru Tar ke Maji te to tar ke waju do neje ke Jeju dda ke unn kute Jurusalam (1-2) ndereng tel unda ngange Jurusalam njaa to (24). Goe te ke Jeju in me buwa yo te a, n-tee n-toju roe nje-njaje goe te. Dooje to n-tel nisi ke tebbe ngaa deeye ke ro-nel nya. Kete bba kare Jeju bbar nje-njaje goe te, ngaa kare ta n-dda mare kulaje dang dang no dewje te toyn a, Ndil-me-nda dduse (3-4). Goe te a, Ndil-me-nda ddee do nje-njaje goe te (24.49). Baann bba, da kaseje ta toju tar me-maji le Lubba ddew kara baa toke Jeju toju.

Tar ke Luku pa do maketuru te laa

¹⁻² Dew ke bo Topil, mare neje ndayje horoje te ngaa dewje ke ooje neje le ke kemde kunn kute te njaa paje areje. Dede ke dooje neje le ke kemde le n-telje n-ddeeje to nje-paje tar le Lubba. Yeenn bba dewje nya unnje kutu ddaje maketuru, mba koru ne gel neje ke ndayje horoje te le. ³ Goe te ke m-sange gel nejeenn le toyn ndereng ngirae te ke maje a, ema njaa kara moo maji ta kuja nejeenn le maketuru te kari, dew ke bo Topil, ⁴ mba kare e-gere to neje toyn ke n-toji, to neje ke tokoro.

Mber kuju Jañ-Batise

⁵ Bbal te ke *Erode to toku-mbay nange te ke Jude, mare *nje-polo Lubba ee teenn. Ria na Jakari, nee horo nje-poloje Lubba te ke gel Abiya te. Dene laa ria na Elijabete n-to dew ke gel Aron te. ⁶ Dede joo kem n-toje gate gate kem Lubba te ngaa n-njaje ddew turu *ndu te le *Ebbe-dewje ddem. ⁷ A dujuje ngonn ang, mba Elijabete aw kate ngaa dede joo kem n-bbukaje nya. ⁸ Kare te ke Jakari aw dda kula no gol Lubba te, mba to ndo ke kuwa-do-naa* lede a dda kula a, ⁹ ddew ne dda te le nje-poloje Lubba, *elemten oso do Jakari te ta kare ande key-polo *Ebbe-dewje te, mba roo ubbu ke ete maji. ¹⁰ Dewje ke banya areje ddaka aw dujuje Lubba kare te ke naw n-roo wubbu le. ¹¹ A mare anji le *Ebbe-dewje tee inga Jakari, nare mbor *banñ-roo-ubbu te le er kol. ¹² Kake Jakari unn keme ooe a, mee sange ngaa bbel ddae nya. ¹³ A anji le pa are na: « Are bbel dda ang Jakari, mba Lubba oo ndu no lei. Dene lei Elijabete a kuju ngonn ke dingaw kari ngaa a kunda

ria na Jan. ¹⁴ A to ne ke a kari koko ddem dewje nya a ddaje rɔ-nel ddem, mba ngonn ke da kuje le. ¹⁵ Mba na ddee bo nɔ *Ebbe-dewje te, koto ke to ben a kɔru tae ang ddem koto ke in a kɔru tae ang ddem, n-nayn me kɔenje te njaa bbay a, Ndil-me-nda a ddusu mee. ¹⁶ Na dda bba kare ngann Ijarayelje telje ke rɔ *Ebbe-dewje te ke to Lubba lede. ¹⁷ Na nja nɔ Lubba te ke ndil, ke singa le Eli ddem, mba turu me boje ke rɔ ngande te ddem na dda bba kare *nje-kal-taje telje unnje ddew kem-kare le dewje ke gate gate ngaa na mɔse dewje kare isije dɔ golde te mba ngebbe *Ebbe-dewje.» ¹⁸ Jakari pa are anji le na: « Ddi a tojumu to tar neenn to tɔkɔrɔ wa? Mba m-to bbuka ngaa dene lem bbale banya tɔ.» ¹⁹ Anji le tel ke tar are na: « Ema m-to Gabiriyel nje-kar nɔ Lubba te. Lubba ulam ta pa tar kari ngaa ta ndaji Tar ke Maji kari. ²⁰ Oo, gobbi a kutu ngaa a kuma ke pa tar pin ndereng ndɔ ke nejeenn le a teeje. Mba oo mei te ke tarje ke m-pa, ke mare ndɔ a ddee to tar ke tɔkɔrɔ le ang.» ²¹ Dewje ke areje ddaka, aw ngebbeje Jakari sangeje mede, mba goe ew nya me key-polo-Lubba te. ²² Kake n-tee ddaka a, numa ke pa tar pin ngaa dewje le gereje to noo mare ne toke nin jeenn key-polo-Lubba te le. N-dda jia narede ngaa gobbe utu nyom. ²³ Toke ndɔ dda kula laa nunga a, n-tel naw key laa. ²⁴ Goe te ngaji a, dene laa Elijabete uwa sem. Niya rɔe ase nayn mi, n-pa na: ²⁵ « Ne ke Ebbemje dda mbam kare te ke mee ndiki, ta kɔru ne ne-rɔ-kul lem kem dewje te a neenn.»

Mber kuju Jeju

²⁶ Elijabete uwa sem ke nayn misan a, Lubba tel uwa anji laa Gabere mare bbe te ke ria na Najarete nange te ke Galile. ²⁷ Nulae rɔ ngonn ke dene te ke gere ngaw ang bbay, ke to nje-mɔrɔ le Jejebbe, ngonn ke gel Dabbiti te. Ri ngonn ke dene ke gere ngaw ang bbay le na Mari. ²⁸ Anji le ande dɔe te ngaa pa na: « M-ddai lapiya, ei ke Lubba dda sei me maji. Ebbe-dewje ee sei.» ²⁹ Me Mari sange ngaa neje n-pa na: « Lapiya ddi a toke be neenn wa?» ³⁰ Anji le pa are na: « E-bbel ang Mari, mba me-maji le Lubba to dɔi te. ³¹ Oo, a kuwa sem, a kuju ngonn ke dingaw ngaa a kunda ria na Jeju. ³² Ngonn le a ddee bo ngaa da bbare na Ngonn le *Ne ke ddotu dara te ngaa *Ebbe-dewje Lubba a kare ngende-mbay le bojeje Dabbiti. ³³ Na kɔn dɔ nje ke gel Jakobbo te bbal ke bbal ngaa *kɔn-bbe laa a kɔsu kɔyn ndɔ kara ang.» ³⁴ Mari pa are nje-kula le na: « Neenn le a ddee toke baann wa? Mba m-gere ngaw ang bbay.» ³⁵ Anji le tel ke tar are na: «

Ndil-me-nda a ddee dɔi te ngaa ndil singa-mɔngu le *Ne ke ddotu dara te a debbe dɔi te. Gele ke neenn bba Ngonn ke maji tɔyn ke a kuje le, da bbare na Ngonn le Lubba. ³⁶ Oo, nuju lei Elijabete ke bbuka nya njaa kara uwa sem are ne ke daw n-bbare na nje-kuju-ang le, nisi ke sem ke nayn misan ngaa. ³⁷ Mbata ne nya Lubba ndɔ kara ang.» ³⁸ Mari pa na: « M-to bbere le *Ebbe-dewje. Maji kare ne tɔyn ke Lubba ndiki ta dda ddew te lem ddee dɔm te toke ndui pa.» Ngaa anji le inyae a ɔtu.

Mari aw oo Elijabete

³⁹ Me ndoje teenn Mari in taar ngaa unn ddew ke ngɔru aw ke dɔ ddingirije te mare bbe te ke Juda. ⁴⁰ Nande key le Jakari ngaa n-dda lapiya Elijabete. ⁴¹ Kake Elijabete oo ndu Mari ke are ne lapiya le a, ngonn ke mee te in njururu. Ndil-me-nda ddusu me Elijabete, ⁴² a uru eki ke taar pa na: « Lubba bbar Tar ke Maji dɔi te horo deneje te tɔyn, Tar ke Maji laa to dɔ ngonn te ke a kuje le ddem! ⁴³ Ema neenn m-to dew ddi bba kɔn Ebbemje ddee rɔm te wa? ⁴⁴ Mbata oo, kake moo ndui ke arem ne lapiya le a, ngonn ke mem te in njururu ke rɔ-nel. ⁴⁵ Koko ee ke dene ke oo mee te to tar ke *Ebbe-dewje are n-pa dare, a ddee to tar ke tɔkɔrɔ.»

Mari ɔsu pa wal ne Lubba

⁴⁶ Mari pa na:
« Mɔsu gaji *Ebbe-dewje
⁴⁷ ddem, m-dda rɔ-nel wɔju dɔ Lubba ke Nje-kajim,
⁴⁸ mba nunn keme noo ne bbere dene laa ke to ne ang. Tɔkɔrɔ njaa, a kunn kute bbokone, gel-dewje tɔyn a bbaremje to dene ke isi ke koko,
⁴⁹ mba *Nje-singa-mɔngu dda neje ke bo nya wɔju dɔm, ria na Nje-me-nda.
⁵⁰ Me-maji laa to ke ndɔ ke ndɔ mba dewje tɔyn ke aw ddaje bbel laa.
⁵¹ N-toju singa-mɔngu laa ke jia. N-sane dewje ke isije ke keje koo-rɔ-bo kara kara.
⁵² Nunda tɔku mabayje nangɛ ngaa nuwa ji nje ke mede to me ngonn-kase ke taar.
⁵³ Nare ne-kinga nje ke bbo ddade ngaa n-tubba nje-ne-kingaje jide baa.
⁵⁴ Numa bbereje laa ngann Ijarayelje, mba nole mee dɔ me-maji te laa,
⁵⁵ toke n-pa nare bojeje -ddew te le Abaram ke ngann mee ke ndɔ ke ndɔ.»
⁵⁶ Mari dda ase nayn muta rɔ Elijabete te bba tel aw bbɛ laa.

Tar kuju Jañ-Batise

⁵⁷ Kare kuju le Elijabete ase ngaa nuju ngonn ke dingaw. ⁵⁸ Nje-niñ-key mareje ke

nje-nujuje laa ooje tar me-maji ke *Ebbe-dewje dda saa a, ñ-ddaje rɔ-nel saa tɔ. ⁵⁹ Ndo jijoo goe te ke duju ngon le a, ñ-ddeje ke ngonñ-ngutay le mba kuja mɔte ngaa ñ-ndikije ta kunda ri bojeje Jakari doe te. ⁶⁰ A kɔenje pa na: « Baann ang, ria na Jan.» ⁶¹ Dewje le paje na: « Mare dew kara ke ria toke baann goto horo nujuje te lei.» ⁶² Ngaa ñ-ddaje jide dare bojeje, mba gere se ri ke baann a na kunda do ngon te le wa? ⁶³ Jakari duju bekere maketuru ngaa uja maketuru ke te na: « Ria na Jan.» Tar nya dewje toyn. ⁶⁴ Kare teenn njaa gɔbbe uja, ndoen tutu. N-pa tar ngaa nosu gaji Lubba. ⁶⁵ Bbel dda dewje toyn ke ddaje bbe mborde te ddem, dewje toyn ke isije do ddingirije te ke do nange te ke Jude ddem. Daw ñ-paje tar woju do neje ke tee le. ⁶⁶ Dewje toyn ke tar le oso mbide te, aw ejeje doe te ngaa paje na: « Ngonn neenn a to dew ddi a neenn wa? Toke tɔkɔɔ njaa ji *Ebbe-dewje to doe te.»

Jakari ɔsu pa wal Lubba

⁶⁷ Ndil-me-nda ddsu me bojeje Jakari ngaa ñ-ndaji tar le Lubba toke be: ⁶⁸ « Jɔsuje gaji *Ebbe-dewje, Lubba le Ijarayel, mba ñ-ddee numa dewje laa ddem nuka dode ddem. ⁶⁹ Ngaa nareje Nje-kaji-dewje ke ngeng, ke in gel bbere te laa Dabbiti, ⁷⁰ toke ñ-pa tare lew baa ddew te le nje-kilaje-mber-tar laa ke maji toyn, ⁷¹ tar tee leje ji nje-baanji te ddem, ji dewje te toyn ke mede mbeteje ddem, ⁷² mba ñ-dda me-maji ke bojeje ddem, nole mee do *kɔsu-dɔɔ te laa ke maji toyn ke bojeje ddem, ⁷³ ddew kara baa ke ndue ke nunn woju do bojeje Abaraham. ⁷⁴ Yeenn bba goe te ke nɔruje ji nje-baanji te a, nareje ddew ta kare ñ-dda saa ke bbel ang, ⁷⁵ ddew ne te ke maji toyn, ke ne ke to gate gate keme te, me ndoje te leje toyn ke do nange te. ⁷⁶ A ei, ngon ke ngaji, da bbari na nje-kila mber-tar le *Nje-kisi ddotu dara te. Mba a nja nɔ *Ebbe-dewje te ta dda ddewje laa. ⁷⁷ Ta toju dewje laa tar kaji ddew kɔru tar *majangje lede dode te. ⁷⁸ Ddew me-maji te ke bo le Lubba leje, ddew me-maji teenn le bba, bbo kare ubba me dara te a, a kuru doje te, ⁷⁹ mba kare nje ke isije me til te ke nje ke isije me yo te, kemde uja. Ddem mba tojuje ddew ke ja kinga ne *me-wul-lɔm tɔ.» ⁸⁰ Ngonn ke ngaji le aw tee ke mbi ddem, keje laa aw sange ddem. N-nayn me kɔr te ndereng

ndo te ke naw ñ-toju rɔe nɔ ngann Ijarayelje te.

2

Tar kuju Jeju-Kiriste

¹ Me bbale teenn, toku-mbay ke boy Sejar Ogusute unn ndu kare dewje toyn undaje ride maketuru te, mba gere ne kɔr dewje ke isije nange te le Romeje. ² Dɔngɔr tura kɔr dewje le, to bbal te ke Kirinusu to nje-kɔn do nange ke Siri. ³ Na na kara tel bbe kuje te njaa, mba kunda ria me maketuru te. ⁴ Jejebbe kara in bbe te ke ria na Najarete, nange te ke Galile, aw bbe te ke ria na Betelehem, nange te ke Jude, mba ñ-to ngon ke key le Dabbiti ddem gele in me nuju te le Dabbiti njaa tɔ, ⁵ mba kare dunda ria maketuru te, de ke nje-mɔɔ laa Mari ke uwa sem. ⁶ Toke ñ-nayje teenn bbay a, kare kuju le Mari ase. ⁷ Nuju ngonn dere to dingaw. N-ke ngonn le ke kubbu ngaa nilae me *ne-kusa-ne te le daje, mba lo-to goto key-to nje-mbaje te.

Anji pa tar kuju Jeju are nje-ngem-daje

⁸ Nange te ke Betelehem teenn, nje-ngem-daje isije mɔ aw ngemje daje lede til te. ⁹ Mare anji tee ingade, a ndoko le *Ebbe-dewje uru dode te. Bbel ddade nya. ¹⁰ Ngaa anji le pa arede na: « Areje bbel ddase ang. Mba m-ddee ta ndaji Tar ke Maji ke a kare koko dewje toyn. ¹¹ Bbokone duju Nje-kaji-dewje darese me bbe te le Dabbiti, ñ-to Kiriste, Ebbe-dewje. ¹² Ne ke a gereje ne toke be. A kooje ngutay ke ñ-ke ke kubbu a dilae me *ne-kusa-ne te le daje.» ¹³ Kem naa te neenn a, *nje-ddoje ke darâ banya banya teeje ingaje anji le, ɔsuje gaji Lubba, ñ-paje na: ¹⁴ « Piti to le Lubba me dara te nu, ke *me-wul-lɔm to do nange te, horo dewje te ke mee ndikide!» ¹⁵ Toke anjije inyajede mba tel ke darâ a, nje-ngem-daje le paje tar horo naa te na: « Areje jawje ndereng Betelehem, jooje ne ke tee bbe te, ne ke Lubba tojuje.» ¹⁶ Dotuje ke ngɔru dawje ngaa dingaje Mari de ke Jejebbe, ke ngon ngutay le, ke dilae me *ne-kusa-ne te le daje. ¹⁷ Toke dooje mbaan, dɔruje gel tar ke anji pa arede woju do ngon neenn le. ¹⁸ Dewje toyn ke ooje tar le nje-ngem-daje ke paje le, tar nyade toyn. ¹⁹ Mari ngem nejeenn toyn mee te, naw neje doe te to. ²⁰ Ngaa nje-ngem-daje le ɔsuje gaji Lubba, ke waleje telje ne ke mɔ, mba ne toyn ke dooje ke mbide ddem, ke kemde ddem, to ddew kara baa toke anji pa arede.

Mari de ke Jejebbe dawje ke Jeju key-polo-Lubba te

²¹ Toke ndo jijoo goe te ke duju ngonn le ase mbaan, dujaje mote ngaa dundaje ria na Jeju, ri ke anji bbar arede kete bba kare kœnje uwa sem laa. ²² Ngaa ndo toko yerew lede go kuju te le Mari le ase toke *ndu le Moyije pa a, dawje ke ngonn le Jurusalam mba kare *Ebbe-dewje, ²³ ddew kara baa, ke *ndu ke *Ebbe-dewje unn me Maketurute na: « Ngann dereje toyn ke dingaw da kunnde kare *Ebbe-dewje.» ²⁴ Ddem dawje mba kare engoruje joo, wase ngann derje joo to *ne-polo Lubba ddew kara baa toke *ndu le *Ebbe-dewje pa me Maketurute.

Simeyon de ke Ana dœsuje gaji Lubba

²⁵ Mare dingaw kara ria na Simeyon isi bbe te ke Jurusalam teenn. Dingaw le to gate gate ddem n̄-ngem ddew laa ddem. Naw n̄-ngebbe dew ke a ddee wul me ngann Ijarayelje ngaa Ndil-me-nda ee saa to. ²⁶ Ndil-me-nda pa are kete na: « Na koo Kiriste ke *Ebbe-dewje a kulae bba na koy.» ²⁷ Ndil le unda mee are n̄-ddee *key-polo-Lubba te ngaa toke Jehebbe de ke Mari n̄-ddeeje ke ngonn ke to Jeju mba dda ne waju dœ ddew kara baa toke *ndu pa a, ²⁸ Simeyon le tae uwae jia te ngaa œsu gaji Lubba pa na:

²⁹ « Bbasine, Ebbemje, inya bbere lei are aw toke ndui pa.

³⁰ Mba kem oo kaji lei,

³¹ ke e-gol lew baa mba dewje toyn,

³² to lo-kare ke a kœru kem dewje ke do nange te ke toje *Jiipije ang ddem, to ne ke a kosu gaji ngann Ijarayelje ddem.»

³³ Tar ke dewje aw paje do ngonn te le are koko bœje ke kœnje. ³⁴ Simeyon bbar Tar ke Maji dœde te ngaa pa are Mari kon Jejuje le na: « Oo, ddew te le ngonn neenn, mare dewje nya a kosoje ke mareje nya a kinje taar horo ngann Ijarayelje te ddem, na to ne ke a ddee ke mayn̄-naa-tar ddem, ³⁵ bba kare ne ke dewje aw ejeje mede te, tee ke ddaka. A ei njaa kara toku kiya a riya do bbengiri.» ³⁶ Ana ke to dene nje-kila mber-tar le Lubba ee Jurusalam teenn to. N-to ngonn le Panuwel, dew ke gel Aser te. Bbale banya. N-taa ngaweje n̄-dda saa bbal siri a, ngaweje le oy. ³⁷ N-to wure nisi to dene-ndubba ndereng bbal kuje ase dojjioo gire so. Ninya key-polo-Lubba ndo kara ang ddem naw dda ke Lubba til ke kare ddew mbete ne-kusa te ke duju Lubba te. ³⁸ Kare teenn njaa ne kara n̄-tee ningade. Nœsu gaji Lubba ngaa n̄-pa tar le Jeju nare dewje toyn ke aw ngebbeje tee le Jurusalam ko bbere te. ³⁹ Goe te ke Jehebbe de ke Mari n̄-ddaje ne toyn ke *ndu le *Ebbe-dewje pa le a, n̄-telje lo kaside te Najarete nange te ke Galile. ⁴⁰ Ngonn le

aw tee ke mbi ddem, aw ubba singa ddem. Keme are nya, me-maji le Lubba to dœ te to.

Jeju aw key-polo-Lubba te ke bbal dœku gire joo

⁴¹ Ke bbal kara kara toyn bo Jejuje ke kon Jejuje dawje *kusu *Pake te Jurusalam. ⁴² Toke Jeju inga bbal dœku gire joo a dawje saa *kusu te le, toke *Jiipije aw ddaje ke bbal toyn. ⁴³ Goe te ke ndo *kusu le nday mbaan, n̄-telje ke bbê ngaa, ngonn ke to Jeju le nay laa Jurusalam a, kœnje ke bœje n̄-gereje ang. ⁴⁴ Dejeje to n̄-nay ke nje-buwa-kaw-loje lede. N-jaje dda ndo kara bba dunnje kutu sangeje horo nje-nujuje te lede ke horo dewje te ke n̄-gerejede. ⁴⁵ Dingaje ngonn le ang ngaa n̄-sangeje n̄-telje ne ke Jurusalam. ⁴⁶ Dda ndo muta bba dingaeje me key-polo-Lubba te, nisi danna horo *nje-koruje-gel-ndu te, naw noo tar lede ddem, naw n̄-dujude tar ddem. ⁴⁷ Negerere laa ke tarje ke naw n̄-tel ne dda bbel dewje toyn ke aw ooje tar laa. ⁴⁸ Kake kœnje de ke bœje dundaje kemde dooeje a, dareje baa nding. Kœnje duje tar na: « Ngonnun, mbata ddi njaa bba e-dda ke je ne toke be wa? Oo, ema ddem boije ddem jaw n̄-sangi ke me-kon.» ⁴⁹ N-tel ke tar narede na: « Aw e-sangemje mba ddi wa? E-gereje to, to tar lem ta dda kula le Bomje ang wa?» ⁵⁰ A dede n̄-gereje dœde tar te ke n̄-pa narede le ang. ⁵¹ Goe te a, n̄-tee naw ke de ke Najarete. Noo tade. Kœnje ngem nejeenn toyn mee te. ⁵² Jeju aw toku ddew kem-kare te, naw n̄-gal ngaa, n̄-ddee maji kem Lubba te ke kem dewje te to.

3

Jañ-Batise ila mber-tar le Lubba

¹ Tibere Sejar on bbe bbal dœku gire mi. Me dduutu bbale teenn, Ponse Pilate to nje-kon-bbe do nange te ke Jude ngaa *Erode to *ngonñ-tœku-mbay nange te ke Galile, Pilipi ngokœn *Erode le to *ngonñ-tœku-mbay ke Iture nange te ke Tarakonite, Lijaniase to *ngonñ-tœku-mbay ke Abilene, ² ddem me ndo te ke Ana de ke Kayipi n̄-toje to toku nje-poloje Lubba. To ndœ teenn a, Lubba pa tar ke Jan ngonn le Jakari me kœr te. ³ Yeenn bba Jan nja ke me bbeje kara kara toyn ke guku do ba Juruden, mba kila mber-tar batem turu me, mba kœru tar do dew te, waju do neddaje ke maji ang. ⁴ Ddew kara baa toke n̄-dda tare me maketurute le Ejayi *nje-kila mber-tar le Lubba na: « Mare dew aw ila mber me kœr te: E-mœseje ddew le *Ebbe-dewje, areje ngann kila ddewje laa ndœju, ⁵ wel-maannje a kutu, ddingirije ke do-kubbaje kara kara toyn a ddom, ne

ke dduku a ndoju. Ngaa ngann ddewje ke to buwa a kaseje naa,

⁶ baann bba na na kara a koo kaji le Lubba.» ⁷ Jan pa tar ke dewje ke banya ke ddeeje mba kare ddade batem na: « Ko mbakaraje, na njaa bba tojuse ddew kayn wungu ke aw ddee wa? ⁸ Areje kula ddase toju to e-turuje mese mban ngaa ewje rose ta pa na: Abaraham to bojeje! Yeenn a m-pa marese to Lubba ase ta dda kare erje neenn turuje telje to ngann le Abaraham. ⁹ Dila tina gel kakeje te mban, da tuka kake kara kara toyn ke ande kande ke maji ang mba kungu kem puru te.» ¹⁰ Dewje ke banya le dujeje tar na: « Ddi bba to maji kareje n-dda ngaa neenn wa?» ¹¹ N-tel ke tar narede na: « Maji kare dew ke ee ke kubbu ke taar joo a unn kara are dew ke kubbu due, a bbo dew ke ee ke nekusa a dda toke baann to.» ¹² Nje-taaje nare *lambo ke ddeeje mba kingaje batem to dujeje tar na: « Nje-ne-toju, ddi a to maji kareje n-dda wa?» ¹³ N-tel ke tar narede na: « E-dujuje ne ke uta do ndu ke dares ang.» ¹⁴ Mbambaje kara dujeje na: « Ngaa jeje, ddi bba to maji kareje n-dda wa?» N-tel ke tar narede na: « Uwaje dew ke singa e-taaje ne laa ang ddem, ulaje tar ta dew te baa ang ddem, a maji kare ta undaje mese do nare kunnse te njaa.» ¹⁵ Mbata dewje le isije ke mungebbe ddem le ngaa, daw dejeje tar mede te ta gere se Jan njaa to Kiriste wa? ¹⁶ N-tel ke tar narede toyn na: « Ema, ma ddase batem maann. A mare dew ke ngeng utam ke ma kase tutu kula endaar ke gole te ang aw ddee. Ne a na ddase batem Ndil-me-nda ke batem puru to. ¹⁷ Nuwa bagiri laa jia te. Na kuta bbal laa ngaa na jin waa kungu me dam te laa a, na roo tisa kem puru te ke a koy ndo kara ang.»

**Erode Antipase uwa Jañ-Batise ilae key-kula te*

¹⁸ Toke baann bba, Jan aw toju tar-maji dewje, ke are mare ndejeje dang dang. ¹⁹ A, *ngonñ-toku-mbay *Erode ke Jan ndange woju do Herodiyade, dene le ngokoen ddem woju do kulaje ke maji ang dang dang ke *Erode le dda ddem, ²⁰ doe te nuwa Jan le nilae key-kula te.

Jañ-Batise dda batem Jeju

²¹ Go batem te ke Jan dda dewje toyn a, Jeju kara n-ddae batem to. Kake Jeju aw

duju Lubba bbay a dara teyn, ²² ngaa Ndil-me-nda ke unn da ro toke mare le der ddisi doe te. Ngaa mare ndu in darâ pa na: « E-to Ngonñ-ndiki lem! Misi ke koko nya woju doi.»

Gel-kuju Jeju

²³ Bbal Jeju ase ne ke bbal do muta bba a unn kutu kula laa, a dewje ejeje to, n-to ngonn le Jejebbe, ngonn le Heli, ²⁴ ngonn le Matate, ngonn le Lebi, ngonn le Meleki, ngonn le Jannai, ngonn le Jejebbe, ²⁵ ngonn le Matatiyase, ngonn le Amose, ngonn le Nahum, ngonn le Eseli, ngonn le Nagay, ²⁶ ngonn le Maate, ngonn le Matatiyase, ngonn le Semeyinn, ngonn le Joje, ngonn le Joda, ²⁷ ngonn le Joyana, ngonn le Reja, ngonn le Jorobabel, ngonn le Kelatiyel, ngonn le Neri, ²⁸ ngonn le Meleki, ngonn le Adi, ngonn le Kosam, ngonn le Elemadam, ngonn le Er, ²⁹ ngonn le Jeju, ngonn le Eliyejer, ngonn le Jorim, ngonn le Matate, ngonn le Lebi, ³⁰ ngonn le Simeyon, ngonn le Juda, ngonn le Jejebbe, ngonn le Jonam, ngonn le Eliyakim, ³¹ ngonn le Meleya, ngonn le Mena, ngonn le Matata, ngonn le Natan, ngonn le Dabbiti, ³² ngonn le Ijayi, ngonn le Obede, ngonn le Bowaje, ngonn le Salmo, ngonn le Nason, ³³ ngonn le Aminadabe, ngonn le Adimini, ngonn le Arini, ngonn le Heteseron, ngonn le Perete, ngonn le Juda, ³⁴ ngonn le Jakobbo, ngonn le Ijake, ngonn le Abaraham, ngonn le Tera, ngonn le Nahor, ³⁵ ngonn le Serugu, ngonn le Rehu, ngonn le Pelege, ngonn le Heber, ngonn le Kila, ³⁶ ngonn le Kayinam, ngonn le Arepakesade, ngonn le Sem, ngonn le Nowe, ngonn le Lemeke, ³⁷ ngonn le Matusalam, ngonn le Henoku, ngonn le Jerede, ngonn le Maleleyel, ngonn le Kenam, ³⁸ ngonn le Enosu, ngonn le Sete, ngonn le Adam, ngonn le Lubba.

4

Esu na Jeju me kor te

¹ Toke Ndil-me-nda dduusu me Jeju a, nin Juruden te n-tel. Ndil le ore aw saa me kor te. ² Esu nae nunn mba ndo doso. Me ndoje teenn toyn Jeju usa ne ang. Toke ndoje le toje a, bbo ddae. ³ Esu pa are na: « Bbo e-to Ngonn le Lubba tokoro a, unn ndui are er neenn tel ne-kusa.» ⁴ Jeju tel ke tar are na: « Maketuru le Lubba pa na: Dew a kisi ke tebbe ddew ne-kusa te kara baa ang.» ⁵ Esu aw saa do ddingiri te ke ndew a, kem naa te neenn toje *bbe-konje toyn ke do nange te. ⁶ Esu pa are na: « Ma kari singa-mongu ke kosu-gaji do *bbe-konje te neenn, mba darem nejeenn toyn, are misi ke ddew ta kare dew toke mem ndiki. ⁷ Bbo osu goli nom te a, nejeenn toyn a to lei.» ⁸ Jeju tel ke tar are na: « Maketuru

le Lubba pa na: *Ebbe-dewje, Lubba lei kara baa a, a kosu goli noe te ngaa a pole.»⁹ Esu aw saa Jurusalam to, aw undae taar do key-polo-Lubba te le *jiipije a, pa are na: « Bho e-to Ngonn le Lubba tokoro a, aal uru nangê, mba Maketurule Lubba pa na: ¹⁰ Lubba a kunn ndu kare anjije laa ngemi. ¹¹ Da kotoi do jide te, mba kare unda goli er te ang.» ¹² Jeju tel ke tar are na: « Maketuru le Lubba pa na: A na *Ebbe-dewje ke to Lubba lei ang.» ¹³ Toke Esu nae ke ddew dang dang pin a, otu inyae mba mare ndo.

Jeju pa tar le Lubba are dewje ke Najarete

¹⁴ Jeju tel aw Galile, ke singa-mongu le Ndil-me-nda ngaa ria bbar do nange teenn toyn. ¹⁵ Naw n-toju ne me key-mboñ-naaje te lede ngaa dewje toyn osuje gaje. ¹⁶ Jeju aw Najarete bbe te ke n-ngeme ke te. Naw key-mboñ naa te le *jiipije ke *ndo-kuwa-ro, toke naw n-dda ke *ndo-kuwa-roje toyn. Nin taar ta tura Maketurua, ¹⁷ dare maketuru le Ejayi nje-kila mber-tar le Lubba. N-teyn mee ngaa ninga lo ke Maketurule pa ke te na:

¹⁸ « Ndil le *Ebbe-dewje to dom te, mba nungu wubbu dom te kare mila mber-Tar ke Maji mare nje-ndooje. Nulam kare m-ndaji mare bbereje tar tee lede bbe bbere te ke nje-kem-toje to da telje kooje lo, dewje ke dulaje kemde ndoo a teeje ko bbere te.

¹⁹ Ta ndaji kare dewje, bbal ke *Ebbe-dewje a ta dda me-maji ke de.»

²⁰ Goe te a, Jeju unda Maketurule naa te, tel ne are nje-kula ke key-mboñ-naa te le ngaa isi nangê. Kem dewje toyn ke isije me key-mboñ-naa te le to ke doe te. ²¹ N-pa tar narede na: « Bbokone, tar ke me Maketurute ke ooje ke mbise neenn, ddee to ne ke tokoro ngaa.» ²² Dewje toyn osuje gaje ngaa Tar ke Maji toyn ke aw tee tae te arede bbel ngaa n-paje na: « Ngonn neenn to ngonn le Jejebbe ang wa?» ²³ Jeju pa arede na: « A du ang, a paje koñ-tar neenn karemje: Nje-koru ro-to ro dewje te, ei njaa oru ro-to roi te. Neje toyn ke e-dda Kapernayum a joo tare le, e-dda bbe lei neenn to.»

²⁴ Jeju tel pa arede na: « Tokoro mpa marese: Dewje isije ke koko ta kuwa *nje-kila mber-tar le Lubba ke rode te bbe kujje te njaa ang. ²⁵ Mpa tar ke tokoro marese: Bbal ke Eli to *nje-kila mber-tar le Lubba, bba ndi ere ang bbal muta ke neyn misan, are bbo oso do nange te toyn.

Bbale teenn dene-ndubbaje bakaje nya nange te ke Ijarayel. ²⁶ Lubba ula Eli ro mare dene-ndubba te kara horode te ke Ijarayel ang, a mare dene-ndubba ke Sarepeta, nange te ke Sidon a Lubba ula Eli roe te.

²⁷ Bbal te le Elije, *nje-kila mber-tar le Lubba, nje-banjije bakaje nya nange te ke Ijarayel. Elije oru banji le dew kara horode te ang, a Nama ke to dew ke Siri a noru banji laa.» ²⁸ Toke dewje toyn ke isije me key-mboñ-naa te le *jiipije ooje tar ke Jeju pa le a, wungu onde nya. ²⁹ Dinje, dutaeje n-teeje saa ke ddang me bbe te, dawje saa do ddingiri te ke n-ddaje bbe ke Najarete doe te, ta kutae kilae nangê. ³⁰ A n-tee horode te notu.

Jeju tubba ndil ke maji ang ro mare dew te

³¹ Jeju aw bbe te ke ria na Kapernayum nange te ke Galile, aw toju ne dewje *ndo-kuwa-ro te. ³² Dewje ke ooje ne-toju laa le isije ke bbel, mba n-pa tar le ke ndu ke mongu nya. ³³ Mare dingaw ke ndil ke maji ang isi doe te ee me key-mboñ-naa te le to. Nuru eki ke singa n-pa na: ³⁴ « Ya! Ddi bba e-ndiki ta dda ke je wa? Jeju ke Najarete! E-ddee ta tolje wa? M-geri, e-to Nje-me-nda ke in ro Lubba te.» ³⁵ Jeju ndange ndil le pa na: « Utu tai, bbo e-tee ro dingaw te neenn ke ddang.» Ndil ke maji ang le unn dingaw le ilae nangê dann dewje te ngaa tee roe te, a ndil le dda saa ne ke maji ang kara ang. ³⁶ Bbel dda dewje toyn ngaa n-paje tar horo naa te na: « Tar ddi bba toke be wa? N-pa tar ke ndu ke mongu ddem ke singa nare ndilje ke maji ang a n-teeje!» ³⁷ Ri Jeju bbar do nange te ke Galile toyn.

Jeju oru ro-toje dang dang ro mare dewje te

³⁸ Jeju in key-mboñ-naa te le *jiipije le a aw key le Simo. Ro mum Simoje ke dene toe, are roe uwa puru nya ngaa n-dujuje Jeju kare dda ne mba tar laa. ³⁹ N-to nyeng ke do dene te le a, n-ndange ro-to le ngaa ro-to le inya dene le. Kare teenn njaa, dene le in taar a, unn kutu karede nekusa. ⁴⁰ Goe te ke kare ande a, dewje toyn ke eeje ke nje-ro-toje dang dang me key te lede awje ke de areje Jeju. Nila jia dode te kara kara a ro-to lede nunga. ⁴¹ Ndilje ke maji ang teeje ro dewje te ke banya banya, ndilje le uruje eki paje na: « E-to Ngonn le Lubba!» A nin ke de ngaa narede ddew kare n-paje tar ang, mba ndilje le gereje to, n-to Kiriste. Jeju toju Tar ke Maji nange te ke Jude.

⁴² Kake lo are be a, Jeju tee aw mu, lo te ke dew goto ke te. Dewje banya banya

unnje kutu sangeje ngaa awje sar ingaeje. N-ndikije ta gange, mba kare nɔtu ninyade ang. ⁴³ A ñ-pa narede na: « To tar lem ta ndaji Tar ke Maji ke woju dɔ *kɔñ-bbe le Lubba kare kese bbeje tɔ, mba Lubba ulam woju dɔ yeenn njaa.» ⁴⁴ Naw ñ-tɔju Tar ke Maji me key-mbɔñ-naa te le *Jiipije ke Jude toyn.

5

Ne-mɔri ke Jeju dda ddew kuwa kanji te

¹ Dewje ke banya guku dɔ Jeju. Daw dubbaje naa mba koo tar le Lubba ke naw ñ-pa. Nar mbɔr dange te ke Genejarete ngosi. ² Nunn keme a noo ngann toje joo mbɔr maann te ke nje-ndɔnje ddisije me te uruje nangê mba toko ddengeje lede. ³ Jeju aal me to te kara ke to le Simo. Ngaa ñ-duje nare ñ-ngese to le ddew ew sen ke ta kongo. Nisi me to te le naw toju ne dewje ke banya banya. ⁴ Goe te ke new rɔe ta pa tar a, ñ-pa nare Simo na: « Aw ke kete lo te ke uru ta ilaje ddengeje lese e-ddaje ne ndɔn.» ⁵ Simo tel ke tar are na: « Ebbemje, ñ-dda ndɔn til te ndereng lo are a jinga ne kara ang. Baann a, ma kila ddengeje le toke tai pa.» ⁶ Dilaje ddengeje le ngaa duwaje kanjije nya are ddengeje lede aw ujae. ⁷ N-kebbeje nje-buwa-ndɔnje lede ke isije me to te ke kara, mba kare ñ-ddeeje dumajede. N-ddeeje ngaa dunguje kanjije le me toje te ke joo le, nayn ngaji baa ta kare toje le dii. ⁸ Kake Simo Piyar oo toke baann a, tee oso nɔ gɔl Jeju te pa na: « Ebbemje aw ddew ew sem mba m-to nje-ne-dda ke maji ang.» ⁹ Bbel ddae, ne ke dewje toyn ke areje mbɔre te, woju dɔ ndɔn ke ñ-ddaje le. ¹⁰ Bbel dda Jake de ke Jan, ngann le Jebede, nje-buwa-ndɔnje le Simo tɔ. Jeju pa are Simo na: « Are bbel dda ang. A kunn kute bbokone, ndɔn lei a to enga sange dewje ngaa.» ¹¹ Goe te ke ñ-ddeeje ke toje le kar mbal te a, dinyaje neje toyn ngaa dunnje go Jeju.

Jeju ɔru rɔ-to banji rɔ mare dew te

¹² Jeju ee me mare bbe te. Mare dingaw ke to nje-banji ooe, ñ-tee noso nɔ gole te ñ-debbe keme nangê ngaa ñ-duje ñ-pa na: « Ebbemje, toke e-ndiki a, are m-ddee maji.» ¹³ Jeju ula jia ɔre ne ngaa pa na: « M-ndiki, e-ddee maji.» Njange njange baa a, banji laa goto. ¹⁴ Goe te a, ñ-ndeje ta kare ñ-pa tare nare dew kara oo ang. A, ñ-pa nare na: « Aw tɔju rɔi nje-polo Lubba, ta are *ne-polo woju dɔ ddee lei maji toke Moyije unda tare me maketuru te, mba kɔru ne naji lei to e-ddee maji.» ¹⁵ Ri Jeju bbar ke kete ke kete ngaa dewje banya banya mbɔn naa mba koo tar laa ddem, mba kare nɔru rɔ-to lede ddem. ¹⁶ A ne nɔru rɔe naw me kɔr te ngaa ñ-duju Lubba.

Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dew te ke debbe rɔe oy

¹⁷ Mare ndɔ Jeju aw tɔju ne. *Parijijenje ke *nje-kɔruje-gel-ndu isije nangê. Dinje ngann bbeje te toyn ke Galile ke Jude te, ke Jurusalam ddem. Ngaa Jeju aw ɔru rɔ-to ke singa-mɔngu le *Ebbe-dewje. ¹⁸ Dewje unnje mare dew ke debbe rɔe oy ke tuwa baa. Daw ñ-sangeje ddew mba kandeje saa ta kilae nɔ Jeju te. ¹⁹ Dingaje ddew ke da kulaeje ne ang, mba dewje banya. Dalje saa dɔ key te taar ngaa dulaeje ke kem lo ke tuwa laa dann dewje te ke mbɔn naa nɔ Jeju te. ²⁰ Jeju oo koo-me-te lede a, pa are dew le na: « Tar majangje lei ɔru doi te.» ²¹ Nje-kɔruje gel-ndu ke *Parijijenje aw ejeje tar ngaa paje na: « Dew neenn to dew ddi bba aw taji ri Lubba wa? Lubba kara baa ee ke singa ta kɔru tar *majang ma se na tɔ wa?» ²² Jeju gere keje tar lede le a, pa arede na: « Mbata ddi bba aw ejeje tar toke baann mese te wa? ²³ To ngeng ang ta pa na: Tar *majangje lei ɔru doi te ase in taar bbo e-nja wa? ²⁴ Maji kare e-gereje to Ngonn le dew ee ke singa ta kɔru tar *majang dɔ nange te.» N-pa nare dew ke debbe rɔe oy le na: « In taar, unn tuwa lei bbo aw key lei.» ²⁵ Kare teenn njaa, nin taar kemde te, nunn tuwa laa ngaa nɔsu gaji Lubba naw ne ke key laa. ²⁶ Dewje toyn ooje to ne-bbel a, ɔsuje gaji Lubba. Bbel ddade ngaa ñ-paje na: « Joo ne-kobbu bbokone.»

Jeju bbar Lebi

²⁷ Goe te a, Jeju tee ngaa oo mare nje-taa nare *lambo ke ria na Lebi isi lo taa nare *lambo te. N-pa nare na: « Unn gom.» ²⁸ N-tusu neje toyn ninya, nin taar ngaa nunn goe. ²⁹ Lebi dda ne-kusa ke bo are Jeju me key te laa ngaa nje-taaje nare *lambo banya ke mare dewje nya isije ke de ta ne-kusa te. ³⁰ *Parijijenje ke *nje-kɔruje gel-ndu aw nyuruje ngaa paje are nje-njaje goe te na: « Mbata ddi bba aw usaje ne ddem aw ayje ne ke nje-taaje nare *lambo ke nje-ne-ddaje ke maji ang wa?» ³¹ Jeju pa arede na: « Dewje ke isije ke maje a aw ndikije nje-kare kuma ang, a nje-rɔ-toje bba aw ndikije nje-kare kuma. ³² M-ddee mba bbar dewje ke to gate gate ang, m-ddee mba bbar nje-ne-ddaje ke maji ang ta kare ñ-turuje ddew lede.»

Jeju pa tar mbete ne-kusa

³³ *Parijijenje ke *nje-kɔruje le paje areje na: « Nje-njaje go Jan te ddew kara baa ke nje-njaje go *Parijijenje te aw inyaje ne-kusa ke ndɔ toyn ddem aw dujuje Lubba, a nje ke lei aw usaje ne ngaa aw ayje ne wa!» ³⁴ Jeju pa arede na: « Toke nje-buwa-kuraje le nje-dene ke siki isije saa ndɔ kusu-taa-naa te a, da kase

kuwade ke singa kare dinyaje ne-kusa wa? ³⁵ Mare ndo aw ddee ke da koru nje-dene ke siki le horode te ke ddang. A me ndoje teenn ngaa da kinyaje ne-kusa.» ³⁶ Jeju pa gusu-tar arede bbay na: « Ndo kara dew a tir ta-kubbu ke siki mba kila ne kem bar-kubbu ang. A bbo n-dda toke baann a, na tir kubbu ke siki le ngaa ta-kubbu ke siki le kaw naa te ke bare le ang to. ³⁷ Ddem, ndo kara dew a kungu koto ke siki ke to ben me ku-endaar te ke to kone ang. A bbo n-dda toke baann a, ben ke siki le a dda kare ku le to. Ben le a kula nangé ngaa ku le a tuju nyom. ³⁸ To maji ta kungu ben ke siki me ku-gaal te ke siki to. ³⁹ Ddem ndo kara dew ay ben ke n-dda ndoe banya mbaan a, na ndiki mba kay ye ke n-dda bbasine bbay ang. Mba na pa na: ye ke lew a maji.»

6

Jeju to nje-ndo-kuwa-ro

¹ Jeju aw nday me ndoo bleje te ke *ndo-kuwa-ro. Nje-njaje goe te teteje mare jinga ble le ngaa guruje aw usaje. ² Kara kara le *Parijiyenje paje arede na: « Mbata ddi bba aw e-ddaje ne ke *ndu mbete ta dda ke *ndo-kuwa-ro wa?» ³ Jeju tel ke tar arede na: « E-nayje e-turaje Maketurudo ne te ke Dabbiti dda le ang wa? Ndo te ke bbo ddae, ne de ke nje-njaje goe te. ⁴ Dabbiti ande key-polo-Lubba te. Noto ne-kusaje ke dare Lubba, ke to mba nje-poloje Lubba ke karede baa nusa. Ngaa nare mare nje-njaje goe te.» ⁵ Jeju pa arede bbay na: « Ngonn le dew njaa to nje-ndo-kuwa-ro.»

Jeju oru ro-to ro mare dew te ke jia oy

⁶ Mare *ndo-kuwa-ro le bbay, Jeju ande key-mbofi-naa te le *jiipije naw n-toju ne. Mare dew ke jia ke kol oy, ee me key teenn le to. ⁷ Kem mare *nje-koruje gel-ndu ke *Parijiyenje to do Jeju te ta koo se na koru ro-to ro dew te *ndo-kuwa-ro te wa. Yeenn bba ta kinga ne ddew mba kunda ne tar doe te. ⁸ Ne kara, Jeju le gere keje lede ngaa n-pa nare dew ke jia oy le na: « In taar, bbo are danna neenn!» Nin ngaa nar taar. ⁹ Jeju pa arede na: « Ma dujuse tar. Ke *ndo-kuwa-ro, *ndu are ddew kare dew dda ne ke maji wase dew dda *majang wa? Ta kaji dew wase ta kinya dew kare oy wa?» ¹⁰ Goe te ke naade mbetete toyn a n-pa tar ke dew le na: « E-ndoju jii!» N-ndoju jia ngaa jia le ddee maji. ¹¹ Wungu onde nya ngaa daw n-maynje naa tar mba gere ne ke da kase dda ke Jeju.

*Jeju mbere *nje-kayfi-kulaje laa doku gire joo*

¹² Me ndoje teenn njaa Jeju aal do ddingiri mba duju Lubba. N-duju Lubba ndereng lo are. ¹³ Kake lo are a n-bbar

nje-njaje goe te, n-mbere mareje doku gire joo horode te ngaa nunda ride na *nje-kayfi-kulaje: ¹⁴ Simo ke nunda ria na Piyar, ke ngokoen Andere, Jake, Jan, Pilipi, Batalami, ¹⁵ Matiye, Toma, Jake ngonn le Alpe, Simo ke daw n-bbare to <dew ke ndiki bbe laa nya>, ¹⁶ Jude ngonn le Jake, ke Judase Isikariyote ke tel to nje-kunn do Jeju.

Dewje ddeje ro Jeju te

¹⁷ Jeju in do ddingiri te ke *nje-kayfi-kulaje, n-ddee nar lo te ke tate. Lo teenn, nje-njaje goe te banya banya ke dewje ke banya ke inje nange Jude te toyn, ke Jurusalam te, ke bbe ke Tir ke Sidon bbeje ke kar ba te. ¹⁸ N-ddeje mba koo tar le Jeju ddem, mba kare noru ro-toje lede ddem. Nje ke ndilje ke maji ang aw ulaje kemde ndoo kara ddeje maji. ¹⁹ Dewje le toyn njaa aw sangeje ddew ta koreje, mba mare singa-mongu ke aw tee roe te aw oru ro-toje lede toyn.

Jeju aw are ndeje waju do koko ke wungu

²⁰ Jeju unn keme aa ne nje-njaje goe te ngaa pa na:

« Koko to lese, dangeteje, mba *Kofi-bbe le Lubba to mba tar lese!

²¹ Koko to lese, ese nje ke bbo aw ddase, mba mese a ndann! Koko to lese, ese nje ke aw e-noje bbasine, mba a kisije ke koko!

²² Koko to lese, toke dewje mbetese, dewje tubbase, dewje tajise ngaa paje tar lese maji ang waju do Ngonn le dew.

²³ E-ddaje ro-nel ngaa e-talje e-turuje ke koko do ndoe teenn, mba kuka lese a bo nya me dara te, mba toke baann to a kadede ddaje ke *nje-kilaje mber-tar le Lubba.

²⁴ A, wungu to lese, ese nje-ne-kingaje, mba bbokone isije ke koko mban!

²⁵ Wungu to lese, ese dewje ke mese ndann bbokone, mba bbo a ddase! Wungu to lese, esese ke aw kokoje bbokone, mba ne-me-kon a ddase ngaa a ndeyje maann no!

²⁶ Wungu to lese, toke dewje toyn piti-jese, mba kadede ddaje ke nje-kilaje mber-tar ke to nje-ngemje toke baann to!»

Tar ndiki nje-baanji

²⁷ « A m-pa marese esese ke aw ooje tar lem: E-ndikije nje-baanji lese, e-ddaje maji ke nje ke mbetese. ²⁸ E-bbarje Tar ke Maji do dewje te ke aw bbarje Tar ke Maji ang dose te, e-dujuje Lubba mba nje ke aw ddase maji ang. ²⁹ Bbo dew unda ka-mbori a, e-turu debbe ke kara are to. Bbo dew taa kubbu kul lei a, inya kubbu

lei ke taar are tɔ. ³⁰ Are ne dew ke aw duji ne ngaa e-bbange dew ke taa ne lei ang. ³¹ Ne ke e-ndikije kare dewje ddaje ke se a, e-ddaje ke de tɔ. ³² Bbo nje ke ndikise bba e-ndikijede tɔ a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara aw ndikije nje ke ndikijede tɔ. ³³ Bbo nje ke ddaje ke se maji dɔrɔ bba e-ddaje ke de maji a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara ddaje toke baann tɔ. ³⁴ Bbo dewje ke e-gereje to da kukaje bbange lese bba arejede ne ñ-tunaje a, dewje a gereje go me-maji lese toke baann wa? Nje-ne-ddaje ke maji ang kara ddaje toke baann, mba kare ñ-tel ne darede. ³⁵ A, e-ndikije nje-baanji lese, e-ddaje maji, areje ne dew tuna a undaje mese dɔ mare ne te goe te ang. Baann bba kuka lese a bo nya ngaa a toje to ngann le Ne-ke-ddutu-dara te. Mba Ne-ke-ddutu-dara te ñ-dda maji ke dewje ke areje wooyo ndɔ kara ang ddem, nje-me-maji-angje ddem. ³⁶ Ooje kem-to-ndoo le naa ddew kara baa toke Bɔsese oo kem-to-ndoo lese.»

Tar gange sariya

³⁷ « E-gangeje sariya dɔ dew te ang a, da gange sariya dose te ang. Undaje tar dɔ dew te ang a, da kunda tar dɔse te ang tɔ. ɔruje tar dɔ dewje te a, da kɔru tar dɔse te. ³⁸ Areje ne a, da karese ne: Ka ke maji a da koju ne ne karese, a ddusu julum, da mbusu, da yeke kare gayn nangê bbere bbere ngaa bba da mbel me bbɔl-kubbu te lese. Mba ka ke unnje ojuje ne ne areje dew a, da kunn koju ne ne karese tɔ.» ³⁹ Jeju pa gusu-tar arede tɔ na: « Nje-kem-to ase kila kake ji nje-kem-to mare te wa? Da kosoje joo kem me buwa te ang wa? ⁴⁰ Nje-nja go ebbeeje te a kutae ang a, nje-nja go ebbeeje te ke oo tae ke maje a, a kase saa naa tɔ. ⁴¹ Mba ddi bba mu ke oso kem ngokoin te a oo, a oo tɔku kake ke to kemi te ang wa? ⁴² Wase, baann bba ei ke oo tɔku kake ke to kemi te ang, a kase pa kare ngokoin na arem mɔru mu ke to kemi te wa? Nje-ngem, ɔru tɔku kake ke to kemi te dɔngɔr bba a kinga ddew ta kɔru mu ke oso kem ngokoin te.»

Tar kake ke kande

⁴³ « Kake ke maji, a kande kande-kake ke maji ngaa kake ke maji ang, a kande kande-kake ke maji ang tɔ. ⁴⁴ Mbata daw ñ-gere kake kara kara ddew kande te. Da kuja kande tungu dɔ kake konn pɔrɔ te ang, da tuja *nduu horo ger gende te ang. * ⁴⁵ Neje ke maji in me dew te ke maji. A neje ke maji ang in me dew te ke maji ang.

Mba ne ke ddusu me dew a aw tee ddew tar ke tae te.»

Dew ke oo tar le Jeju a dda ne kula

⁴⁶ « Mba ddi bba e-bbareme Ebbemje, Ebbemje! A e-ddaje ne ke maw m-pa marese ang wa? ⁴⁷ Dew ke ddee rɔm te, oo tar lem ngaa dda kula ke turu ndum unda rɔ na wa? ⁴⁸ N-to ddew kara baa ke dew ke a ta kɔsu key a, wuru buwa are wuru peng peng bba ungu gol key le dɔ er te. Toke maann taa lo ngaa unda kar key le a, key le oso ang, mba dɔsu key le ke maje. ⁴⁹ A dew ke oo tar lem ngaa dda ne kula ang to ddew kara baa ke dew ke ɔsu key laa dɔ nange te baa bbo ungu gole dɔ er te ang. Maann ula unda kar key le a, kem naa te neenn njaa key le uwa nange ngaa guru njuku njuku.»

7

Jeju ɔru rɔ-to rɔ nje-kula te le baw-ddo

¹ Goe te ke Jeju pa tarjeenn tɔyn are dewje a, naw Kapernayum. ² Mare baw-ddo le Romeje, ee ke nje-kula laa ke ñ-ndike nya. Rɔ nje-kula laa le toe ngaa nayn ngɔsi ta koy. ³ Toke noo tar le Jeju a, nula mare tɔku-dewje le Jiipije nare ta kare ñ-ddee naji nje-kula laa le. ⁴ Dawje rɔ Jeju te ngaa ñ-noje nɔ gole te nya ñ-paje na: « Dingaw neenn ase kare e-dda ne mba tar laa, ⁵ mba ñ-ndikije jee *Jiipije nya. Ne a ñ-dda key-mbɔñ-naa leje.» ⁶ Jeju aw ke de ngaa toke ñ-teeje ngɔsi ke key le baw-ddo le a, baw-ddo le ula nje-buwa-kuraje laa are Jeju na: « Ebbemje, e-joku rɔi baann ang, mba mase kare ande key lem ang. ⁷ Mba yeenn tɔ a, moo to mase kaw rɔi te ke da rɔm ang. A, e-pa tar kara a nje-kula lem a kaji. ⁸ Mba ema kara mee koy dewje te ke bo, mee ke nganji-ddoje kɔyem te tɔ. A bbo, mula mare m-pa na: Aw! A naw. M-pa mare mare, m-pa na: E-ddee! A ñ-ddee. M-pa mare nje-kula lem, m-pa na: E-dda ne ke be! A ñ-dda.» ⁹ Toke Jeju oo tar le a, ninga koko ddew te le baw-ddo le. N-turu rɔe ke rɔ dewje te ke aw ooje tar laa ngaa ñ-pa na: « M-pa marese, dɔ nange Ijarayel te kara moo koo-me-te ke bo toke be ang.» ¹⁰ Nje ke baw-ddo ulade le telje awje key a, daw dingaje nje-kula le baw-ddo le ke rɔ ke maji.

Jeju ndol ngonn le dene-ndubba ke bbe te ke Nayn

¹¹ Goe te a Jeju aw mare bbe te ke ria na Nayn. Nje-njaje go Jeju te ke mare dewje banya banya awje saa. ¹² Toke ñ-tee ngɔsi ke bbe le a, noo dewje ke awje ke yo ta dubbu. Dew ke oy le to ngonn-kara ke dingaw le mare dene-ndubba. Dewje ke

* 6:44 6.44 Kake ke daw ñ-bbar ke tar endar nda na vigne.

me bbe te le banya banya aw dannje dene le to. ¹³ *Ebbe-dewje le oo dene le a ddae ndoo ngaa pa are dene le na: « E-no ang!» ¹⁴ N-ngese ke kete a noru tuwa ke dila ninn le ke te. Dewje ke otoje ninn le areje lo kara ngaa Jeju pa na: « Basan, m-pa mari, in taar!» ¹⁵ Ninn le in isi taar ngaa unn kutu pa tar. Jeju ulae ji koenje te. ¹⁶ Bbel dda dewje toyn. Dosuje gaji Lubba, n̄-paje na: « Toku *nje-kila mber-tar le Lubba tee horoje te ngaa Lubba ddee ta kuma dewje laa.» ¹⁷ Tar ne ke Jeju dda le nja do nange te ke Jude toyn, ke me bbeje toyn ke guku do Jude.

Jañ-Batise ula duju tar Jeju

¹⁸ Nje-njaje go Jan te aw paje go nejeenn toyn areje. ¹⁹ N-bbar mareje joo horode te nulade ro *Ebbe-dewje te, n̄-pa na: « Ei a e-to dew ke a ta ddee le wase ja ngina mare dew ke dang wa?» ²⁰ Toke dewje le teeje ro Jeju te a, n̄-paje dareje na: « Jañ-Batise ulaje ta duji se ei a e-to dew ke jaw n̄-nginae le wase ja ngina mare dew dang wa?» ²¹ Kare teenn njaa Jeju oru ro-toje, ke meteje, ke tubba ndilje ke maji ang ro dewje te banya banya. Ngaa n̄-dda nare dewje ke kemde to kara ooje lo. ²² Goe te a, n̄-tel ke tar nare nje-njaje go Jan te le na: « Awje, e-paje areje Jan ne ke ooje ke kemse ddem, ke mbise ddem. Nje-kem-toje ooje lo, nje-gol-gotoje njaje. Banji le dewje nunga rode te, nje-mbi-kutuje ooje tar. Dewje ke oyje ndolje ngaa nje-ndooje ooje Tar ke Maji. ²³ Koko isi ke dew ke a koso ddew koo-me-te woju dom ang.»

Jeju pa tar do Jañ-Batise te

²⁴ Goe te ke nje-njaje go Jan te telje mbaan, Jeju unn kutu pa le Jan are dewje ke banya banya le na: « Ddi bba awje aw ooje me kor te wa? Mu-maann ke yel aw yeke wa? ²⁵ A ddi bba awje aw ooje wa? Dew ke ula kubbu ke kura wa? Nje ke ulaje kubbu nare toje to nje-ne-kingaje ke isije me key te le toku-mbay-bbeje. ²⁶ A ddi bba awje aw ooje wa? Mare nje-kila mber-tar le Lubba wa? Tokoro m-pa marese, nuta nje-kila mber-tar bbay. ²⁷ Mba tar le Jañ-Batise a n̄-dda me Maketurute le Lubba na: Oo, mula nje-kayn̄-kula lem noi te, mba kare n̄-dda ddew ke a nja te. ²⁸ M-pa marese: Horo dewje te toyn ke deneje ujujede, dew ke uta Jan goto. A ddotu-dew ke me *Kõñ-bbe te le Lubba utae. ²⁹ Dewje toyn ke ooje tar le Jan le, ke nje-taaje nare *lambo kara ooje to Lubba to gate gate ngaa dawje dare Jan ddade batem. ³⁰ A *Parijijenje ke *nje-koruje gel-ndu mbeteje ne ke Lubba mose mba tar lede ngaa n̄-mbeteje kare Jan ula

do de maänn.» ³¹ Jeju tel pa arede na: « Nje ke dda bba ma kunnde koju ne dewje ke bbokone wa? Dundaje ro nje ke dda wa? ³² N-toje ddew kara baa ke ngannje ke isije nata, ke bbarje naa ngaa paje are naa na: N-kol mbula jarese, a e-laje ne ang, josu pa-yo a e-noje ne ang. ³³ Mba Jañ-Batise ddee le, on muru ang ddem, ay koto ang ddem a e-paje na: Ndil ke maji ang isi do te. ³⁴ Ngonn le dew ddee, on muru ngaa ay ne a e-paje na: Dew neenn to nje-ne-kusa ke nje-ne-kay, nje-buwa-kura le nje-taaje nare *lambo ke le nje-ne-ddaje ke maji ang. ³⁵ Kem-kare to gate gate kem dewje te ke ndikije te.»

*Jeju oru tar *majang do dene te ke to nje-ne-dda ke maji ang*

³⁶ Mare Parijijen bbar Jeju ta kare usa ne saa. Jeju ande key le Parijijen le ngaa aw isi ta ne-kusa te. ³⁷ Toke mare dene nje-ne-dda ke maji ang ke isi me bbe teenn oo na Jeju ee me key te le Parijijen le a, n̄-ddee ke ku albatere*, ke wubbu ke ete maji ddsusu mee. ³⁸ N-ddee nar go Jeju te, mbor gole te naw n̄-no nare maan̄-keme ula gol Jeju te ngaa n̄-boru gole le ke beñ-doe. Nunda tae gol Jeju te le ngaa nungu wubbu ke ete maji le gole te. ³⁹ Parijijen le oo baann a pa mee te na: « Bbo dingaw neenn to *nje-kila mber-tar le Lubba tokoro a, na gere to dene ke aw ore neenn to nje-ne-dda ke maji ang.» ⁴⁰ Jeju pa are Parijijen le na: « Simo, mee ke tar ta pa kari.» Simo tel ke tar are na: « Nje-ne-toju, e-pa tar le.» ⁴¹ Jeju pa na: « Mare dew ee ke bbange laa do dewje te joo. Mare kara tuna *kande-nare kormi a mare kara tuna *kande-nare domi. ⁴² Toke disije ke ddew ta kuka bbange le ang a, nje-nare le inya nare laa le arede. Horo dewje te ke joo le, ye ke dda bba a ndiki dew ke dda maji ke de le nya wa?» ⁴³ Simo le tel ke tar are Jeju na: « Meje a to ne ke bbange laa bo nya.» Jeju pa are na: « E-tel ke tar ke dogole.» ⁴⁴ N-turu roe ke ro dene te le ngaa n̄-pa nare Simo na: « Oo dene neenn, m-ddee key lei a arem maann toko golem ang a ne a n̄-toko golem ke maan̄-keme ngaa n̄-boru golem ke beñ-doe. ⁴⁵ Ei, e-to mbim ang a ne, kake mande key beenn, new roe ta kunda tae golem te ang. ⁴⁶ Ungu wubbu dom te ang, a ne nungu wubbu ke ete maji golem te. ⁴⁷ Mba yeenn a m-pa mari: Tar *majang laa ke banya oru do te ngaa, mba ndiki laa bo nya. Mba dew ke doru tar do te ten baa, ndiki laa to ten baa to.» ⁴⁸ Ngaa n̄-pa nare dene le na: « Tar *majang lei oru doi te ngaa.» ⁴⁹ Dewje ke isije ta ne-kusa te ke

* 7:37 7.37 Alebatere to ku ke n̄-dda ke mare er ke kura nya bbe le Jiijije.

Jeju le paje mede te na: « Dew neenn to na bba tar *majang le dewje kara aw oru dode te wa?»⁵⁰ Jeju pa are dene le na: « Koo-me-te lei aji. Aw ke *me-wul-lom.»

8

Nje ke aw njaje go Jeju te

¹ Goe te a, Jeju unn go bbuka bbeje ke ngann bbeje, aw pa tar le Lubba ke ila mber Tar ke Maji woju do *Kon-bbe le Lubba. Nje-kayn-kulaje laa ke doku gire joo awje saa,² ke mare deneje ke noru ro-to ndilje ke maji ang, ke ro-toje rode te to: Mari ke daw n-bbare na Madelena, ne ke Jeju tubba ndilje ke maji ang siri rde te,³ ke Jani dene le nje-ngem ne-kingaje le tokum-bay *Erode ke ria na Kuja, ke Sujani, ke mare deneje nya ke aw umaje Jeju ke nje-njaje goe te ke ne-kingaje lede.

Gusu-tar do nje-ne-dubbu te

⁴ Dewje ke banya mbonje naa ngaa mare dewje inje bbeje te dang dang aw ddeeje ro Jeju te a, n-pa gusu-tar neenn na:⁵ « Mare dew aw ta dubbu ne. Toke naw n-dubbu ne le a, mare kande ko le gayn dor ddew te, dewje mboynje kande-ko le ngaa eelje ke darā onje.⁶ Mare debbe kande-ko le gayn do nange te ke to er. Toke kande-ko le tee a, tutu njan, mba ninga maann ang.⁷ Mare kande ko le gayn horo konnje te. Konnje le teeje ke de ddew kara baa ngaa konnje le orede ke nangē mben.⁸ A mareje gayn do nange te ke maji. N-teeje ngaa gol kake kara a ande dōdoku dōdoku.» Kake Jeju pa tar neenn ila nangē a, n-pa ke taar na: « Dew ke mbia to ta koo ne tar a ool!»⁹ Nje-njaje goe te dujeje na: « Gel gusu-tar neenn na ddi wa?»¹⁰ Nila te na: « Esele, Lubba are e-gereje ne ke to lo kiyae te ke woju do *Kon-bbe laa. A keseje, n-pa tare darede ddew gusu-tar te, mba kare daaje lo a dooje ne ang ddem dooje tar a n-ngereje kande ang ddem.¹¹ Gel gusu-tar neenn le toke be: Kande ko le to tar le Lubba.¹² Kande ko ke gayn mbor ddew te le toju dewje ke ooje tar le Lubba le ngaa Esu ddee oru tar le mede te ke ddang, mba kare dooje mede te ta dingaje kaji ang.¹³ Kande ko ke gayn do nange te ke to er le toju nje ke ooje tar le Lubba le a, n-taaje ke koko. A ne kara, tar ke dooje le ungu ngirae nangē mede te ang, dooje mede te mba goju kare baa, a ndo ke ne-name tee a, n-tusuje dinyaje.¹⁴ Kande ko ke gayn horo konnje te toju dewje ke ooje tar le Lubba le ngaa dōtaje a, keje-tar, ke ne-kingaje, ke ro-nelje ke do nange te okujede ddew ta kare dande ke maje.¹⁵ Kande ko ke gayn do nange te ke maji toju nje ke ooje tar le Lubba ke me ke maji, ke me ke gate

gate, a n-ngemje tar le, duwaje dare ngeng ngaa dandeje ndo ke ndo.»

*Gusu-tar do *lambe te*

¹⁶ « Ndo kara dew ila puru *lambe te a, unn mare ne debbe ne ang, wase dew le unn *lambe le unda ko tira te ang. A nunda *lambe le do kake te taar, mba kare dewje ke aw andeje key le ooje ne lo.¹⁷ Mbata ne toyn ke to lo kiyae te da tee dōe te, ne toyn ke n-kusu dōe a tee ke ddaka.¹⁸ Aaje rose ddew tar te ke aw ooje, mba dew ke ee ke ne a da kare mare dōe te. A dew ke ee ke ne ang, ne ke neje to ninga kara da koru jia te.»

Kon Jejuje ke ngakoenje ke tokoro

¹⁹ Kon Jejuje ke ngakoenje ddeeje ke rde te, a dingaje ddew ta kaw ngosi saa ang, mba dewje bakaje nya.²⁰ Dewje paje are Jeju na: « Konje ke ngakoinje areje ddaka. N-ndikije ta kooi.»²¹ A n-tel ke tar narede na: « Komje ke ngakomje a toje to nje ke ooje tar le Lubba a ddaje ne kula.»

*Jeju pa tar a *bamburabo ew rde*

²² Mare ndo Jeju aal to ke nje-njaje goe te. N-pa narede na: « Jawje tura maann te.» Ngaa dawje.²³ Toke daw n-yelje to le a, Jeju aw tibbi. Bamburabo ddee ula do maann te le ngaa maann aw me to te le nayn ngosi ta ddusu are ddeeje me yo te.²⁴ Nje-njaje goe te le ddeeje ngosi saa ngaa n-ndoleje n-paje na: « Ebbejeje, Ebbejeje, ja koy!» N-ndol ngaa n-ndange *bamburabo ke maann ke aw lenge le nare dewje rde ngaa lo to nyenene.²⁵ Jeju pa are nje-njaje goe te le na: « Koo-me-te lese ee dda wa?» Bbel ddade ddem dode turu ddem a n-paje dar na na: « Dew neenn to dew ddi wa? Mba n-pa tar ke gosu ke mongu a, yel ke maann kara ooje tae.»

Jeju oru ro-to ndilje ke maji ang ro mare dingaw te

²⁶ Jeju ke nje-njaje goe te n-teeje ta kongo te ke bbe te le dewje ke Gadara*ke aa naa ke do nange Galile.²⁷ Kake Jeju uru nangē a, mare dingaw ke ee ke ndilje ke maji ang banya rde te in me bbe te ke do nange teenn le tila keme. Lew baa njaa dingaw le ula kubbu ang ddem, n-to key ang ddem a horo dōbareje a naw n-to ke te.²⁸ Kake dingaw le oo Jeju a uru eki, tee oso no gole te ngaa pa ke taar na: « Ddi a e-ndiki ta dda sem wa? Jeju, Ngonn le Lubba ke ddotu dara te! Kōkōro njaa ula kem ndoo ang.»²⁹ Nuru eki, mba Jeju pa tar ke ndu ke mongu are ndilje le ta kare n-teeje me dingaw te le ke ddang. Ndil le unn dingaw le gol banya banya are n-to gole ke kula njamji ngaa dilae poro bbaa daw n-ngeme. N-ti kulaje ke n-toe ne le ngaa ndilje le oreje awje saa ke me kor te.³⁰ Jeju duju

dingaw le na: « Rii na na wa?» N-tel ke tar na: « Banya banya.» Mba ndilje ke maji ang andeje mee te nya. ³¹ Ndilje ke maji ang le uwaje gol Jeju ta kare narede dawje buja te ke il biti biti ang. ³² Kare teenn kusu bereje ke banya aw usaje ne do kongo te lo teenn le. Ndilje ke maji ang le dujuje Jeju ta kare arede ddew are dandeje me bereje te le ngaa narede ddew. ³³ Ndilje ke maji ang le teeje me dingaw te le aw andeje me kusu bereje te le ngaa kusu bereje le inje do kongo te ke ngoru gaynje maann oyje. ³⁴ Nje ke aw ngemje bereje le ooje ne ke tee le a, aynje ngaa aw paje tare toku bbe te ke ngann bbeje te. ³⁵ Dewje awje ooje ne ke tee le. N-ddeje ro Jeju te ngaa dingaje dingaw ke ndilje teeje mee te le, nisi nangé koy gol Jeju te. Dingaw le ula kubbu ddem, isi ke maje ddem ngaa bbel ddade nya. ³⁶ Dede ke dooje ddew ke Jeju tubba ne ndilje ke maji ang ro dingaw te le, doruje gele dare nje ke awje le ooje. ³⁷ Dewje toyn ke bbe te le dewje ke *Geraja dujuje Jeju ta kare otu ke ddang, mbata bbel ddade nya. * Jeju aal to ta tel ke guku. ³⁸ Dingaw ke ndilje teeje mee te le duju Jeju ta nayn saa. A Jeju tubbae pa na: ³⁹ « E-tel aw key lei ta oru gel ne ke Lubba dda sei!» Naw ngaa n-pa tar ne ke Jeju dda mba tar laa me bbe te le toyn.

Jeju oru ro-to ro mare dene te ngaa ndol ngonn le Jayirusu ke dene ke oy

⁴⁰ Toke Jeju tel tura maann te guku a, dewje ke banya uwaje ke røde te, mba dede toyn daw n-gebbeje. ⁴¹ Ngaa mare dingaw ke ria na Jayirusu, n-tu nje-kon do *key-mboñ-naa le *Jiipije, n-ddee, n-tee noso nangé no gol Jeju te, n-nduje ta kare naw me key te laa, ⁴² mba ngonne ke dene ke to ngonñ-kara ke bbale ase doku gire joo a ta koy. Toke Jeju aw aw ke key le a, dewje ke banya ubbaeje njang. ⁴³ Mare dene ke mese aw ddee roe te lew baa ase bbal doku gire joo ee ke teenn. Dene le tuju neje laa toyn ji nje-kare-kumaje te, a dew kara ase ta koru ro-to laa ang. ⁴⁴ N-ddee go Jeju te ngosi, noru ta kubbu laa. Kare teenn njaa mese le gange. ⁴⁵ Jeju pa na: « Na a orum wa?» Toke dewje toyn aw oruje naji lede a, Piyar pa na: « Ebbemje, dewje aw guku doi ngaa daw dubbaije!» ⁴⁶ A Jeju ila te na: « Mare dew orum, mba m-gere to mare singa in rom te tee.» ⁴⁷ Dene le oo to Jeju gere a, nisa ngaa n-ddee noso no gole te. N-pa kem dewje te toyn gel ne ke noru ne Jeju, ke ddew ke ro-to laa goto ne kare teenn. ⁴⁸ Jeju pa are na: « Ngonnum ke dene, koo-me-te lei aji. Aw ke *me-wul-lom.» ⁴⁹ Toke Jeju aw pa tar bbay a, mare dew in bbe le Jayirusu le ngaa n-pa

nare na: « Ngonni ke dene le oy mban. E-joku nje-ne-toju ang ngaa.» ⁵⁰ A Jeju oo tar neenn le ngaa pa are Jayirusu le na: « Are bbel ddai ang, ka njaa oo mei te a na kinga kaji.» ⁵¹ Toke Jeju tee key le a, n-mbete ta kare dewje andeje saa key. Piyar, ke Jan, ke Jake, ke bo-ngonnje ke koñ-ngonnje le a ninya ddew nare dandeje saa key. ⁵² Dewje toyn aw noje ke aw ndingaje røde woju do ngonn ke dene le. Jeju pa na: « E-noje ang. Noy ang ka a naw n-tibbi.» ⁵³ Ngaa dewje le aw kokoje Jeju, mba n-gereje to ngonn ke dene le oy. ⁵⁴ A Jeju uwa ji ngonn ke dene le ngaa pa ke gosu ke mongu na: « Ngonn, in taar!» ⁵⁵ Ndil ngonn ke dene le tel roe te, a kare teenn njaa nin taar ngaa Jeju pa arede ta kare dare ne nusa. ⁵⁶ Koñ-ngonnje ke bo-ngonnje ke dene le ooje a dum dode. A Jeju ndejede ta kare n-paje tar ne ke nday le dare dew kara oo ang.

9

*Jeju ula *nje-kayñ-kulaje laa ke doku gire joo*

¹ Jeju mbon *nje-kayñ-kulaje laa ke doku gire joo ngaa arede singa ke ddew ta tubba ne ndilje ke maji ang ddem, narede singa ta koru ne ro-toje ro dewje te ddem. ² Nulade ta kare dilaje mber-tar *Koñ-bbe le Lubba dareje dewje ddem ta kare doruje ro-to ro dewje te ddem. ³ N-pa narede na: « Unnje ne kara mba kaw lese ang. Unnje kake, wase bbol, wase mapa, wase nare ang. Dew aw ke kubbu laa ke taar joo ang. ⁴ Key ke andeje te mbaan, e-nayje te nyom ta otuje ne. ⁵ Bbe ke e-teeje te a bbo dewje taase ke key ang, a bbo a ta kotuje ke kete a, e-tundaje bum nange ke golse te ta koru ne naji lese.» ⁶ Nje-kayñ-kulaje le Jeju le awje ngaa, n-njaje ke go bbe bbe, n-paje Tar ke Maji dareje dewje ngaa doruje ro-to ro dewje te to.

**Erode sange mee do Jeju te*

⁷ Ngonn toku-mbay *Erode oo tar neje toyn ke aw teeje a neje tar, mba mare dewje paje na: « Jan ke oy le a ndol.» ⁸ Mareje paje na: « Eli a tel ddee.» A mareje paje bbay na: « Kara le nje-kila-mber-tarje le Lubba ke oy a ndol.» ⁹ A *Erode pa na: « Munn ndum mare n-gange do Jan. A dew neenn to na bba maw moo tarje dang dang doe te neenn wa?» Ngaa n-sange ddew ta koo Jeju.

Jeju are ne-kusa dewje doro mi usaje

¹⁰ Goe te ke *nje-kayñ-kulaje le Jeju telje a, n-paje go neje toyn ke n-ddaje dareje. Ngaa Jeju orude ke karede aw ke de er ke toku bbe te ke ria na Betesayida. ¹¹ A dewje ke banya gereje tare ngaa oruje goe. Jeju

* 8:37 Oo 8.26 ke tar ke gele te.

taade ke rœe te ngaa pa tar *Kõñ-bbe le Lubba arede ddem, ɔru rɔ-to rɔ dewje te ke ndikije kare nɔru rɔ-to rɔde te ddem. ¹² Lo aw ndul ngaa *nje-kayñ-kulaje le Jeju ngeseje ke rœe te pajë areje na: « E-tubba dewje ke banya neenn are dawje me bbeje te ke dɔ-ndooje te ke ngosi neenn bba da kinga lo-to ke ne-kusa, mba lo ke jar te neenn to me mu baa.» ¹³ A Jeju pa arede na: « Esese njaa, arejede ne dusaje.» Nje-kayñ-kulaje le ilaje te na: « Jee ke mapa mi ke kanjije joo baa. Ase ta kare jeje njaa jaw ñ-ndoko ne-kusa mba dewje ke banya neenn wa?» ¹⁴ Dingawje eeje lo teenn ngosi ke doro mi. Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Areje disije nangê, ke go kulae dɔmi dɔmi.» ¹⁵ Nje-njaje goe te areje dewje le isije nangê toke ndue pa. ¹⁶ Jeju jin mapa ke mi ke kanji ke joo le a, aa lo ke darâ ngaa bbar Tar ke Maji dœe te. N-tete danna ngaa nare nje-njaje goe te kare dare dewje ke banya banya le. ¹⁷ Dewje toyn usaje ne mede ndann, a kese ne-kusa nay ddusu kare dɔku gire joo.

Piyar pa ke tae na Jeju to Mesi

¹⁸ Mare ndo ke Jeju ɔru rœe aw duju Lubba ngaa nje-njaje goe te isije saa a ñ-dujude na: « Dewje pajë na m-to na wa?» ¹⁹ N-telje ke tar na: « Na e-to Jañ-Batise, mareje pajë na e-to Eli, mareje bbay pajë na e-to kara le nje-kila mber-tarje le Lubba a e-ndol.» ²⁰ Jeju pa arede na: « Esese e-pajë na m-to na wa?» Piyar ila te na: « E-to Mesi le Lubba.» ²¹ Jeju ndejede nya na dare dew oo tar neenn le ang.

Jeju pa tar kem-to-ndoo ke a ddae are nje-njaje goe te

²² N-tel ñ-pa bbay na: « To maji kare Ngonn le dew oo ndoo nya, kare tɔku dewje le *Jiipije ke tɔku nje-poloje Lubba, ke *nje-kɔruje-gel-ndu mbeteje, kare ñ-toleje ngaa ndo muta goe te a nin me buwayo te.» ²³ N-pa narede toyn na: « Bbo dew ke ndiki ta kuwa gom a, maji kare neje rœe ang. Maji kare noto kake-dese laa ke ndo toyn ngaa nuwa gom. ²⁴ Dew ke ndiki ta ngem tebbe laa, a tebbe laa le a goto. A dew ke a koy mba tar lem, dew le a kinga tebbe laa. ²⁵ Bbo dew inga ne ke nangê neenn toyn, a bbo ñ-nayn ke koro, wase ne njaa ñ-tuju rœe a ddi bba na kinga goe te wa?» ²⁶ Tɔkoro dew ke dda rɔ-kul lem ngaa dda rɔ-kul ta pa tar lem a, Ngonn le dew a dda rɔ-kul laa ndo te ke na ddee ke ndoko laa, ke le bœeje, ke le nje-kulaje le Lubba ke maji toyn. ²⁷ M-pa tar ke tɔkoro marese, mare dewje ke areje horose te neenn a koyje ang bbay a *Kõñ-bbe le Lubba a ddee.

Piyar, ke Jan, ke Jake dooje Jeju ke ndoko laa

²⁸ Ndo jijoo go tarje teenn le a, Jeju aw ke Piyar, ke Jan, ke Jake dɔ er te mba duju Lubba. ²⁹ Kare te ke naw ñ-duju Lubba a keme turu to dang ngaa kubbu laa kara turu nda toke neyn. ³⁰ A ta koo a, dewje joo aw pajë saa tar : To Moyije de ke Eli a, ³¹ ñ-teeje ke ndoko ngaa daw pajë tar koy le Jeju Jurusalam ke a ddee ne ke tɔkoro. ³² Bbi dda Piyar de ke nje-buwa-kuraje laa nya, a disije kemde baa ngaa dooje ndoko le Jeju ke dingawje joo ke areje saa le. ³³ Kare te ke dingawje ke joo le aw inyaje Jeju ta kɔtu a, Piyar pa are Jeju na: « Ebbemje to maji kare ñ-nayje neenn. N-ddaje ngann key-kamje muta: kara to lei, kara to le Moyije, a kara to le Eli.» A Piyar gere ne ke aw pa ang. ³⁴ Kake naw ñ-pa tar baann a, mum ddee kiride de ngaa bbel dda nje-njaje go Jeju te kare te ke mum le aw dibbi dode. ³⁵ Mare ndu tee me mum te le pa na: « Dew neenn to Ngonnum ke m-ndike, ooje tar laa.» ³⁶ Kare te ke koro ndu le aw bbar a, Jeju ar ke kare baa ngaa. Nje-njaje go Jeju te pajë tar ang. Me ndoje teenn, dɔruje gel neje ke doojeenn le kara dareje dew ang.

Jeju tubba ndil le maji ang rɔ dew te

³⁷ Toke lo are a, Jeju ke nje-njaje goe te dinje dɔ er te le ñ-ddisije a, dewje banya banya tilaje keme. ³⁸ Horo dewje teenn le mare dew uru eki na: Nje-ne-toju, muwa goli oo ngonnum neenn, mba ñ-to ngonnum ke kara baa. ³⁹ Bbo mare ndil uwa ngonn le a kem-naa te neenn nuru eki. Ndil le ddae are nisa ke singa ddem, jumtae tee ddem ngaa ndil le ula keme ndoo ndereng bba inyae. ⁴⁰ M-duju nje-njaje goi te ta kare ñ-tubba ndil le a daseje ang.» ⁴¹ Jeju tel ke tar are na: « Ko-dewje ke ooje mede te ang, ke nje-ne-ddaje ke maji ang. Ma kisi ke se ta kumase be sar ndo baann wa? E-ddee ke ngonn le neenn.» ⁴² Kake ngonn le aw ddee ngosi ke Jeju a, ndil ke maji ang le unne ilae nangê ngaa ddae are naw nisa ke singa. A Jeju ndange ndil ke maji ang le, nɔru rɔ-to le ngonn le ngaa ñ-tel saa nare bœeje. ⁴³ A *tɔku-mbange le Lubba dum dɔ dewje toyn.

Jeju pa tar koy ke kin laa

Toke neje ke Jeju aw dda le dum dɔ dewje a, ñ-pa nare nje-njaje goe te na: ⁴⁴ « Esese e-tukaje mbise ke maje ooje ne tar neenn. Da kuwa Ngonn le dew kulae ji dewje te.» ⁴⁵ A nje-njaje go Jeju te le gereje dode tar te ke naw ñ-pa narede le ang. Tar le iya rœe ke de bba kare ta ñ-gereje ang. A bbel ddade ta tel duje tar dœe te.

Dew ke bo uta mareje toyn

⁴⁶ Kare teenn, nje-nja go Jeju te aw maynje naa tar ta gere dew ke bo horode te uta mareje toyn. ⁴⁷ A Jeju gere keje le nje-njaje goe te le ngaa, unn mare ngonn ke ten be unndae mbore te, ⁴⁸ ngaa ñ-pa narede na: « Dew ke taa ngonn neenn ke roe te ke rim a, ema njaa ñ-taam ke roe teenn. A bbo dew ke taam ke roe te a, taa dew ke ulam ke roe te to. Mba dew ke to ten baa horose te toyn, ne a ñ-to dew ke bo.» ⁴⁹ A Jan pa na: « Ebbemje, joo mare dingaw ke unn rii aw tubba ne ndilje ke maji ang a ñ-gange ddewe te, mba ñ-nja goi te ke je ang.» ⁵⁰ Jeju pa are na: « E-gangeje ddewe te ang, mba dew ke mbetese ang a, to dew lese.»

Jeju in Galile aw ke Jurusalam

⁵¹ Toke ndo ke Lubba a ta kunn Jeju ta tel saa darâ ddee ngosi a, ñ-ndiki nya ta kaw Jurusalam. ⁵² Nula dewje noe te kete. Dawje ngaa dandaje me mare bbe te le dewje ke Samari ta kare ñ-moseje ne ñ-ngebbeje. ⁵³ A nje-bbeje le taeje ke rode te ang, mba nunn ddew ke Jurusalam. ⁵⁴ Kake nje-njaje go Jeju te, Jake, ke Jan dooje baann a, ñ-paje na: « Ebbejeje, e-ndiki ta kare ñ-dujuje jare puru in darâ ddee on dewje neenn wa?» ⁵⁵ Jeju turu roe ke rode te ngaa kol ke de nya.

Dew ke ndiki ta kunn go Jeju

⁵⁶ Dunnje ddew dawje mare bbe te ke kete. ⁵⁷ Kare te ke daw ñ-njaje ddew-bô a mare dew pa are Jeju na: « Lo toyn ke a kaw te, ma kunn goi.» ⁵⁸ Jeju ilae te na: « Mulaje eejje ke buwa tode ngaa eelje ke darâ eejje ke key tode, a Ngonn le dew ee ke key doe ang.» ⁵⁹ Jeju pa are mare dew na: « Unn gom.» A dew le ilae te na: « Ebbemje are maw m-dubbu bomje bba.» ⁶⁰ A Jeju pa are na: « Inya dewje ke oyje are ñ-dubbuje yoje lede. A ei, aw pa tar *Koñ-bbe le Lubba are dewje.» ⁶¹ Mare dew pa are Jeju bbay na: « Ma nja goi te Ebbemje, a are maw mawa ji nje ke lem bba.» ⁶² Jeju tel ke tar are na: « Dew ke uwa kosu-mange a bbo kel goe a nase dda kula waju *Koñ-bbe le Lubba ang.»

10

Jeju ula nje-njaje goe te dosiri

¹ Goe te a, *Ebbe-dewje tel toru nje-njaje goe te dosiri horo mareje te. Nulade joo joo noe te kete kare dawje me bbeje te kara kara, ke loje toyn ke ne njaa ñ-ndiki ta kaw te. ² N-pa narede na: « Kula mboñ-ko bo nya a nje-kulaje banya ang. Yeenn a e-dujuje nje-ndoo le are nula nje-kulaje kare ñ-mbonje ko laa. ³ Awje! Ooje wa: Mulase toke le bateje horo enjakemjarje te. ⁴ Awje ke bbol-ngem-nare ang, ke bbol-kungu-ne

ang ddem, ke ne-gol ang ddem ngaa e-ddaje dew lapiya ke ddew ang ddem. ⁵ Key ke andeje te a, e-paje na: *Me-wul-lom to me key te neenn! ⁶ Toke nje-me-wul-lom ee key teenn a, *me-wul-lom lese a nayn saa. A bbo, nje-me-wul-lom ee me key teenn ang a, *me-wul-lom lese a tel rose te. ⁷ E-naynje me keye teenn le, usaje ne ke ayje ne ke darese, mbata dew dda kula ta kinga kuka laa. Andeje keyje te le dewje ke tae lem lem ang. ⁸ Me mare bbe ke a teeje te, bbo ñ-taase ke ro-nel a, usaje ne ke darese. ⁹ Ouje ro-to ro nje-ro-toje te ke isije me bbe teenn ngaa e-paje arejde na: *Koñ-bbe le Lubba to ke se ngosi baa ngaa. ¹⁰ A bbo, e-teeje me mare bbe te a duwase ke rode te ang a, aw areje nate bbe te le bba e-paje arejde na: ¹¹ N-tunda bum ke uwa golje me bbe te lese ngaa maji kare undaje dose te to *Koñ-bbe le Lubba to ngosi baa ngaa. ¹² M-pa marese to ddotu ndo a, sariya ke Lubba a gange do bbe te neenn a ngeng kuta sariya ke Lubba gange do Sodom te lew.»

Sariya to mba bbeje ke mbeteje ta turu ddew lede

¹³ Jeju pa bbay na: « Kem-to-ndoo a to lei, Korajen! Kem-to-ndoo a to lei, Betesayida! Mba, horo dewje te ke Tir ke Sidon a m-dda ne-morije ke m-dda bbe lese a, da kulaje kubbu ndoo ngaa da kisije do bu te, ta toju to ñ-turuje ddew le neje. ¹⁴ Gele ke neenn baa, ndo gange sariya, a sariya ke Lubba a gange dose te a ngeng kuta sariya ke na gange do dewje te ke Tir ke Sidon. ¹⁵ A ei Kapernayum, a ndew sar koru dara wa? Lubba a dda kare e-ddom ase naa ke *lo le nje-yoje. ¹⁶ Dew ke oo tar lese a oo tar lem ngaa dew ke mbetese to dew ke mbetem, dew ke mbetem a mbete ne ke nulam.»

Tar tel le nje-njaje go Jeju te ke dosiri

¹⁷ Dewje ke korde dosiri le telje ke ro-nel ngaa paje na: « Ebbejeje, ñ-pa tar ke rii a, umaje kara ooje taje.» ¹⁸ Jeju pa arede na: « Moo Esu in darâ oso toke mare le ndi ke teal. ¹⁹ Ooje: Marese ddew ta kare e-njaje do lije te ddem, do nyije te ddem, ta kuta singa nje-baan ddem ngaa mare ne dang a kase jokuse ang. ²⁰ Yeenn a, e-ddaje ro-nel mba ndilje ke maji ang ke ooje taseenn ang. A maji kare e-ddaje ro-nel mba rise ke Lubba dda me Maketurute darâ.»

Jeju toju ro-nel laa Boeje

²¹ Me kare teenn njaa, Jeju ee ke koko ddew te le Ndil-me-nda ngaa Jeju le pa na: « Mosu gaji Boy, *Ebbe-dewje ke darâ ke *Ebbe-dewje ke nangé, mbata iya ne neenn nje-kem-kareje ke nje-ne-gereje ngaa e-tee ke ne neenn ke ddaka are ngannje ke ngaji. Tokoro njaa Boy, mba oo maji kemi te ta

dda toke baann. ²² Boy inya neje toyn me jim te. Dew kara gere Ngonn le ang. Bō kara baa a gere. Ddem dew gere Bō le ang. Ngonn kara baa gere, ke dew ke Ngonn ndiki toje Bō bba a gere to.» ²³ N-turu rōe ke rō nje-njaje goe te ngaa n-pa narede ke karede na: « Koko ee ke dewje ke ooje ne ke aw ooje! ²⁴ Mba m-pa marese, nje-kilaje mber-tar le Lubba ke tōku-mbayje banya banya isije ke bbo ta koo neje ke aw ooje neenn ke kemde a dooje ang. Disije ke bbo nya ta koo neje ke aw ooje ke mbise neenn a dooje ang.»

Tar ndiki Lubba ke tar ndiki nje-mari

²⁵ Mare *nje-kōru-gel-ndu in taar ngaa duju tar Jeju mba nae ne. N-pa na: « Nje-ne-toju, ddi bba ma dda bba ma kinga ne tebbe ke ke ndo ke ndo wa?» ²⁶ Jeju ilae te na: « Tar ddi a n-dda me Maketuru*ndu te wa? Ddi a e-tura me te wa?» ²⁷ N-tel ke tar nare Jeju na: « Maji kare e-ndiki *Ebbe-dewje ke to Lubba lei ke mei toyn, ke kewn lei toyn, ke singai toyn, ke keje lei toyn ngaa maji kare e-ndiki nje-mari toke da rōi njaa.» ²⁸ Jeju pa are na: « E-tel ke tar ke dogole njaa. E-dda toke baann a, a kisi ke tebbe ke ke ndo ke ndo.» ²⁹ A naw n-sange ddew ta kōru naji laa ngaa n-nduju tar Jeju na: « Nje-marem a to na wa?»

Gusu tar dō dew te ke nje-bbokoje tundae

³⁰ Jeju ilae te bbay na: « Mare ndo mare dingaw in Jurusalam aw ke Jeriko a noso me ji nje-bbokoje te. N-bbokoje neje laa toyn ngaa n-tundaeje dare n-nayn ngōsi ta koy bba n-tuseje dinyaeje a dōtūje. ³¹ Mare nje-polo Lubba unn ddew le ngaa n-tuka gole dō dew te le a nuja noso kete. ³² Mare dew ke gel Lebi te tee lo teenn le tō. Noo dew le a nuja noso kete. ³³ A mare dew ke Samari ke aw ke mba te, ddee ngōsi ke dew le ooe a ddae ndoo. ³⁴ N-tel n-ddee ngōsi saa bbay, nungu wubbu ke ben kem doje te laa ngaa, n-tōō. Nunne nundae dō kororo te laa njaa. Naw saa key-to-nje-mbaje te ngaa n-dda neje dang dang mba kare n-ddee maji. ³⁵ Ndo kara goe te a, n-tōru *kande-nare joo nungu ji nje-key te le ngaa n-pa nare na: E-ngeme ke maje. Toke e-tuju nare uta ye ke mari neenn a, telem a ema njaa ma kuka.» ³⁶ [Goe te a] Jeju tel duje na: « Horo dewje te ke muta neenn, na bba to nje-mar dew ke oso me ji nje-bbokoje te le wa?» ³⁷ Nje-kōru gel-ndu le ilae te na: « Dew ke dda saa me-maji le.» Jeju ilae te na: « Yeenn a, ei kara, aw ta e-dda toke baann tō.»

Jeju aw rō Mate de ke Mari te

³⁸ Toke Jeju de ke nje-njaje goe te daw n-njaje ddew-bō a, n-gange me mare bbe

te ngaa mare dene ke ria na Mate gange. ³⁹ Mate le ee ke ngokōen ke dene ke ria na Mari. Ngokōen le ddee isi nō gōl *Ebbe-dewje te aw oo tar laa. ⁴⁰ Keje ngann kulaje dang dang uta dō Mate. N-ddee rō Jeju te n-pa nare na: « Ebbemje, keje lei jōki mba ngokōm ke inyam ta kula te ke karem neenn ang wa? E-pa saa are n-ddee numam.» ⁴¹ *Ebbe-dewje ilae te na: « Mate, Mate, mei aw sangi ngaa aw joku rōi mba neje dang dang. ⁴² A ne ke uta neje toyn to kara baa. Mari a mbere ye ke maji. Dew a kase kōru neenn le jia te ang ngaa.»

11

Jeju toju gusu duju Lubba nje-njaje goe te

¹ Mare ndo Jeju aw duju Lubba mare lo te. Toke n-duju Lubba toyn nunga a, mare nje-nja goe te pa are na: « Ebbejeje, e-tojuje gusu duju Lubba toke Jan toju nje-njaje goe te.» ² N-pa narede na: « Toke aw dujuje Lubba a, e-paje na:

Boy! Are dewje bbetje rii. Are *Kōn-bbe lei ddee!

³ Areje ne-kusa taje ke ndo kara kara toyn!

⁴ Ōru tar *majang leje doje te, mba jeje kara jaw jōru tar dō dewje te ke ddaje *majang ke je tō. Inya ddew are mare ne na meje ang.»

E-dujuje a da karese

⁵ Jeju pa arede bbay na: « Na horose te neenn ee ke mare nje-buwa-kura laa, ke na kaw bbe laa til te ke lo mōngu, mba pa kare na: Nje-buwa-kura, arem mapa muta m-tunai, ⁶ mba mare nje-buwa-kura lem in mba te tee dōm te, a moo ne kara ta kare ang. ⁷ A bōm dew ke kara le nayn ke me key te nu njaa a tel ke tar na: E-jōkum ang, ta-key utu mban, ema ke ngannem n-to nangē mban bbo ddew ke ma kin taar kari ne mapa goto. ⁸ M-pa marese, le nin taar mba kare mapa le wōju dō buwa-kura lede ang kara na kin mba kare ne toyn ke n-ndiki wōju dō ne-jōku laa. ⁹ A ema, m-pa marese: E-dujuje a da karese. E-sangeje a, a kingaje. Undaje ta-key a da kōru karese. ¹⁰ Mba dew ke duju a dare, dew ke sange a inga ngaa dew ke unda ta-key a dōru dare. ¹¹ Bō-ngonnje ke dda horose te neenn bbo ngonno duje kanji a li a na kare wa? ¹² Ase bbo n-duje kabbe kunjā a na kare nyi wa? ¹³ Bbo esese ke mese maji ang e-gereje ta kare neje ke maji ngannse, a Bōy ke darā a kare Ndil-me-nda dewje ke dujeje ang wa?»

Jeju tubba ndil ke maji ang rō dew te ke gobbe utu

¹⁴ Jeju tubba ndil ke maji ang ke dda bba are gobbu mare dingaw utu. Toke ndil ke

maji ang le tee me dingaw te le ke ddang a, dingaw le pa tar ngaa dewje ke banya ooje a dum dode. ¹⁵ A mare dewje kara kara pajе na: « Ddew te le Belejebul ke to tokumbay le ndilje ke maji ang a naw n-tubba ne ndilje ke maji ang le!» ¹⁶ Mareje dujeje ne-toju-ne* ke in darā mba nae ne. ¹⁷ Jeju gere keje lede a, n-pa narede na: « Bbe-kon toyn ke dewje ddaje ddo ke naa ke te a tuju ngaa keyje a guruje dō naa te. ¹⁸ Bbo Esu tel dda ddo ke da rōe njaa, a kōñ-bbe laa a to baa bbay toke baann wa? Bba e-paje na ddew te le Belejebul a m-tubba ne ndilje ke maji ang wa? ¹⁹ A bbo ema, maw m-tubba ndilje ke maji ang ddew te le Belejebul, a ngannse ddew te le na aw tubbaje ne ndilje ke maji ang wa? Yeenn bba dede njaa da kuja kem tar neenn karese. ²⁰ A bbo ddew singa te le Lubba a maw m-tubba ne ndilje ke maji ang a, yeenn toju to *Kōñ-bbe le Lubba ddee ndereng horose te. ²¹ Toke dew ke nje-singa ke ungu ne-ddoje rōe te aw ngem ta-key laa a, ne-kingaje laa a to mōkōkō. ²² A bbo mare dew ke ubba singa utae ddee ake a, n-taa ne-ddoje laa ke naw nunda mee dōe te ngaa n-kayn dewje ne-kingaje laa ke n-taa le. ²³ Dew ke to lem ang to nje-tin sem, ddem dew ke mbon ne sem ang to nje-sane ne.»

Ddew ke ndil ke maji ang aw tel ne rō dew te

²⁴ « Bbo ndil ke maji ang tee me dew te a, n-nja loje te ke maann goto ke te, naw n-sange lo ta kula dōe ke te ngaa toke ninga lo ang a n-pa na: Ma tel me key te lem ke min ke te m-tee le. ²⁵ Toke n-tel n-ddee a noo to duta me key le ngaa noo to n-mōse me key le. ²⁶ Goe te a, n-tel naw n-ddee ke mare ndilje siri ke maji ang utae. Dandeje ngaa disije me dew te le ngaa dew le tuju uta kisi laa ke lew.»

Koko ke tōkōrō

²⁷ Kake Jeju aw pa tar baann a, mare dene ke ar horo dewje te ke banya pa are ke taar na: « Koko ee ke dene ke uji ngaa ari mba il.» ²⁸ A Jeju ilae te na: « Ke uta toyn koko ee ke dewje ke ooje tar le Lubba a ngemje.»

Jeju mbete ta dda ne-mōri

²⁹ Toke dewje aw mbonje naa banya a, Jeju pa na: « Dewje ke bbasine to dewje ke maji ang. Daw n-dujuje *ne-mōri ke toju to min darā, a *ne-mōri ke toju ne ke Lubba dda ddew te le Jonase a da kooje kara baa. ³⁰ Jonase to *ne-mōri ke toju singa-mōngu le Lubba dewje ke Ninibe. Ddew kara baa Ngonn le dew a to *ne-mōri mba dewje ke bbasine to. ³¹ Ndo gange sariya a, tokumbay-dene ke Dagoo a kar ddew kara baa ke dewje ke bbasine ngaa na kunda tar

dode te, mba nin kōyn nange te n-ddee, mba koo tar kem-kare le Salemōn. A dew ke uta Salemōn a ee neenn. ³² Dewje ke Ninibe a karje ndo gange sariya te naa te ke dewje ke bbasine ngaa a kundaje tar dode te, mba dooje tar le Jonase ngaa n-turuje ddew lede. A dew ke uta Jonase a ee neenn.

Gusu-tar dō lambe te

³³ Ndo kara dew ila puru lambe te mba kunda lo kiyae te ang wase mba kunda kō dura te ang, a nunda lambe le dō ne te taar, mba kare dewje ke aw andeje key ooje ne lo. ³⁴ Kemi to lambe ke da-rōi te. Bbo kemi to ke maje a da-rōi toyn to dann lo-kare te. A bbo kemi to ke maje ang a da-rōi to lo-ndul te. ³⁵ Aa ke maje, are lo-kare ke to rōi te to lo-ndul ang. ³⁶ Bbo da-rōi toyn njaa to dann lo-kare te ngaa mare debbe ten to lo-ndul te ang a, da-rōi toyn a to dann lo-kare te toke le lambe ke uru ndoko laa dōi te.»

*Jeju ndōru mbi *Parijiyenje ke *nje-kōruje gel-ndu*

³⁷ Kake Jeju aw pa tar a, mare Parijiyen bbare ta kare naw nusa ne key laa. Naw ngaa nisi ta ne-kusa te le. ³⁸ Toke Parijiyen le oo to Jeju toko jia kete bba usa ne ang a, tar nyae. ³⁹ A Ebbe-dewje pa are na: « Esee Parijiyenje, aw tokoje giri ngo ke giri ka, a keje bboko ke me-maji ang ddsusu mese. ⁴⁰ Nje-dō-gotoje! Dew ke nje-dda giri ne le dda mee to ang wa? ⁴¹ Areje neje ke unguje ngo te ke ka te nje-ndooje to ne-kare baa a, Lubba a tokose kare ne toyn a ddee maji mba tar lese. ⁴² Kem-to-ndoo a ddase esee *Parijiyenje mba aw areje kam yambo, ke kam ne-ndiri, ke kam naynje toyn to *ne-polo, a ooje tar to gate gate ke tar ndiki Lubba to ne ang. To tar lese ta dda neenn ddem ta kinya kese neje ang ddem. ⁴³ Kem-to-ndoo a to lese Parijiyenje, mba lo-kisi ke kete a aw ndikije me key-mbōñ-naaje te ngaa e-ndikije ta kare n-ddase lapiya nata. ⁴⁴ Kem-to-ndoo a to lese, mba e-toje toke le dōbareje ke tula ke dew aw nja dōe te a gere ang.» ⁴⁵ Mare *nje-kōru gel-ndu pa are Jeju na: « Nje-ne-toju, tar ke aw pa neenn aw tajije to.» ⁴⁶ Jeju tel ke tar na: « Kem-to-ndoo a ddase to ese *nje-kōruje gel-ndu, mba aw undaje ne-koto ke oy nya dō dewje te, a esese ndon jise kara oruje ne ne-koto le ang. ⁴⁷ Kem-to-ndoo a to lese, mba aw ddaje dōbare nje-kilaje mber-tar le Lubba, dede ke kasese njaa a tōljede. ⁴⁸ E-toje to nje-tar-naji le kasese ngaa e-ndikije go kulaje ke n-ddeje, mba dede n-tōlje *nje-kilaje mber-tar le Lubba, a esese aw ddaje dō-barede. ⁴⁹ Mba yeenn a Lubba pa ddew kem-kare te laa na: Ma kula nje-kilaje mber-tar ke

*nje-kayñ-kulaje karede. Da kula kemde ndoo ngaa da tolde. ⁵⁰ Yeenn bba Lubba a duju ji dewje te ke bbasine mese nje-kilaje mber-tar toyn ke ñ-kayn nangê. Unn kute ndo te ke Lubba dda dara ke nange. ⁵¹ A kunn kute mese Abel te ndereng mese Jakari te ke ñ-tole horo *bann te ke toku key-polo-Lubba te le *Jiipije. Tokoro m-pa marese, Lubba a duju mesede ji dewje te ke bbasine. ⁵² Kem-to-ndoo a ddase, esee *nje-koruje gel-ndu, mba e-toje ddew do ne-gere te. Esee njaa kara andeje lo ne-gere te le ang ngaa okuje ddew dewje ke ndikije ta kande.» ⁵³ Kake Jeju in me key te le tee a, *nje-koruje gel-ndu ke *Parijiyenje unnje kutu kubbaeje ke singa singa ngaa dare ñ-pa tar woju do neje dang dang. ⁵⁴ N-ddeje, ta sange ddew kunda tar doe te ddew tar te ke tae te.

12

Jeju are ndeje nje-njaje goe te kare disije ke bbel ang

¹ Me kare teenn njaa, dewje mbonje naa banya banya ngaa daw mboynje gol naa. Jeju pa tar ke nje-njaje goe te dongor na: « E-ngemje rose ddew *wum* Parijiyenje ke to ngem. ² Ne toyn ke iya rose a tee ke ddaka. Ne ke ñ-dda lo-kiyae te a dewje a gereje. ³ Mbata yeenn a, tarje toyn ke a paje me til te, da koo tare danñ-kara. Ne ke e-paje mbi dew te bbengere key te a da kila ne mber lum do key te. ⁴ M-pa marese, ese nje-buwa-kuraje lem e-bbelje dewje ke a tolje da-rose ang, mba da kaseje ta dda mare ne dang goe te ang ngaa. ⁵ Ma tojuse dew ke maji kare e-bbeleje. E-bbelje dew ke bbo tol dew mbaan, isi ke ddew mba kilae kem puru te. Tokoro maw m-pa marese, ne a maji kare ta e-bbeleje. ⁶ Daw ñ-labbe ngann eelje mi gursu joo ang wa? A me Lubba oy do mare kara ang. ⁷ Bin dose kara Lubba tura kore toyn. Areje bbeldase ang! Gatese uta gate ngann eelje ke banya. ⁸ M-pa marese, diew ke pa tar maji lem ke ddaka no gol dewje te a, Ngonn le dew a koru tar maji laa no gol anjije te le Lubba to. ⁹ A dew ke mbetem no gol dewje te a, ma mbete no gol anjije te le Lubba. ¹⁰ Dew ke pa tar le Ngonn le dew maji ang a, Lubba a koru tar doe te, a dew ke taji Ndil-me-nda a, Lubba a koru tar doe te ang. ¹¹ Toke daw ke se key-mboñ-naa te le *Jiipije, no gol nje-gange-sariyaje te ke nje-konñ-bbeje te a, areje mese sangese do ddew te ke a korije ne maji lese ang. ¹² Mba me kare teenn njaa Ndil-me-nda a tojuse tar ke a to maji kare ta e-paje.»

Gusu-tar do nje-ne-kinga te ke eje tar ang

¹³ Mare dew horo dewje te ke banya pa are Jeju na: « Ebbemje, e-pa are ngokom are ñ-kayn naa ne-ndubba leje.» ¹⁴ Jeju pa are dew le na: « Na bba undam to nje-gange-tar horo se te wase to nje-kaynse ne wa?» ¹⁵ N-tel ke tar narede na: « E-ngemje ddew lese ke maje ddew bbo ne-kinga te, mba le dew isi dann ne-kinga te kara, na kisi ke tebbe ddew te le ne-kingajeenn ang!» ¹⁶ Jeju pa mare gusutar arede na: « Nange ndoo le mare nje-ne-kinga ande ne-kusa nya. ¹⁷ Neje mee te na: Ma dda toke baann wa? Mba me ke lo ke ma mbon ne-ndooje lem ke te ang. ¹⁸ Goe te a, ñ-pa na, ma dda toke be: Ma tin damje lem, ma kuru dam-noroje, ma mbon waa lem toyn ke ne-kingaje lem kungu me te. ¹⁹ Ngaa ma pa mare kewn lem na: Kewn lem, isi ke ne-kingaje mba bbal banya. Uwa roi, usa ke ay bbo ta e-dda ro-nel. ²⁰ A Lubba pa are na: Mbe! Til te neenn njaa ma koru kewn lei, a neje ke e-gol le a to le na ngaa wa? ²¹ Dew ke mbon ne-kingaje mba tar doe njaa, a no gol Lubba te ne-kinga laa a goto. Dew le to ddew kara baa toke le mbe le to.»

*E-sangeje *Konñ-bbe le Lubba dongor*

²² Goe te a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Mba yeenn a maw m-pa marese, e-sangeje mese do tebbe te lese woju do ne ke a kusaje ang ddem do rose te mba kubbu ke a kulaje ang ddem. ²³ Mba tebbe to ne ke uta ne-kusa ngaa ro dew uta kubbu. ²⁴ Ooje egaanji: N-dubbuje ne ang ddem, dujaje koo ang ddem, deeye ke lo ngem ne-kusaje lede ang ddem, deeye ke dam ang ddem, a Lubba aw ngemde ke ne-kusa. Gatese uta gate eelje ang wa? ²⁵ Na horose te, ddew sange mee te ase kila goju kare do ndo kisi maji te laa wa? ²⁶ Bbo ne ke ten baa kara aseje ta dda ang a mba ddi bba aw sangeje mese mba kese neje wa? ²⁷ Ooje ddew ke ndijaje ke mu aw nduje ne: N-ddaje kula ang ddem, dujuje ne ang ddem. M-pa marese, Salemon njaa, ndo ribbar te laa kara ula kubbu toke mare kara horode te ang. ²⁸ Bbo Lubba dda kura ro mu te ke to me ndooje te bbokone ngaa ndo ke bara a da kungu puro a, Lubba a dda ke se kare uta ang wa? Esee dewje ke koomete lese to ngaji. ²⁹ A esese, e-sangeje ne ke a kusaje ang ddem, ne ke a kayje ang ddem ta areje mese sangese ang to. ³⁰ Mba nejeenn toyn dewje ke nange ne ke gereje Lubba ang a aw sangeje: A Bosese gere ne ke duse. ³¹ E-sangeje Kon-bbe laa dongor; a na karese nejeenn toyn doe te. ³² Areje bbeldase ang, esee ne-kuulje ke banya ang, mba Bosese oo maji ta karese Kon-bbe le. ³³ E-labbeje neje lese bbo areje dangeteje to ne-kare-baa. Uruje bbol ke a

ngisi ang, mba kungu ne-kingaje lese ke a tunga ndo kara ang darâ, lo te ke gól nje-bbokoje a kóru ang ddem sólóloje ke nje-tuju-neje a teeje te ang ddem. ³⁴ Mba lo ke ne-kinga lei to te a meí a to te to.»

Nje-kula ke dda kula laa ke dogole

³⁵ « Arje perere, uwaje bberse ke endar. Areje puru lambe lese oy ang. ³⁶ Esese, maji kare e-toje toke mare le dewje ke aw ngebbeje kare ta ebbedede in lo *kusu-taa-naa te ddee a unda ta-key a, doruje ke ngoru dareje. ³⁷ Koko isi ke nje-kulaje ke ebbedede a tee kingade do bbi te ang. Tokoro m-pa marese, na kula kubbu kula laa, na kare disije ta tablete te ngaa na ddee ngosi mba dda ke de. ³⁸ Le n-tel kare teke lo môngu wase ke no le kurañ-ke-takara a ningade toke baann! Koko ee ke de. ³⁹ Maji kare e-gereje to, toke nje-key gere kare ke nje-bboko a ddee ne a, na ngem ta lo bbo na kinya ddeew kare n-mbutu key laa ang. ⁴⁰ Esese kara areje do gólse te, mba Ngonn le dew a ddee ke kare ke a kundaje mese doe te ang.» ⁴¹ Piyar ilae te na: « Ebbemje, jeje a e-pa gusu-tar neenn areje wase dewje toyn wa?» ⁴² *Ebbe-dewje le tel ke tar are na: « Na to *nje-ngem-ne ke to gate gate ngaa to nje-kem-kare wa? Dew ke ebbeeje a kinya nje-kulaje laa jia te kare n-kaynde ne-kusa ke kare ke kare. ⁴³ Koko ee ke nje-kula le ke ebbeeje tel a, a kingae do kula te toke baann! ⁴⁴ Tar ke tokoro m-pa marese, na kinya ne-kingaje laa toyn me jia te. ⁴⁵ A bbo nje-kula le pa mee te na: Ebbemje a ddee njange ang bbay. Ngaa nuru do nje-kulaje te ke dingaw ke nje ke dene naw n-tundade, nusa ne ngaa nay ne nare ddae. ⁴⁶ Ebbe nje-kula le a ddee ndo te ke nje-kula le unda mee doe te ang ddem, ke kare ke na gere ang ddem. Na tukae jakata jakata ngaa na kare ninga kula laa ddew kara baa ke dewje ke toje gate gate ang. ⁴⁷ Nje-kula ke gere ne ke me ebbeeje ndiki bba gól ne ang ngaa dda ne ke me ebbeeje ndiki ang a, a kinga kunda ke bo nya. ⁴⁸ A nje-kula ke gere ne ke me ebbeeje ndiki ang a dda ne ke ase kunda a da kundae ngaji baa. Da duju ne bo nya ji dew te ke dare ne ke bo nya ngaa dew ke dinya ne jia te nya a da duje ne nya.

Jeju ddee mba kila tar-kayñ-naa horo dewje te

⁴⁹ M-ddee ta kila puru do nange te. A ndiki nya kare puru le on ngaa. ⁵⁰ Mare batem ke da ddam to. Mem a kar kekere ndereng ndo ke batem le a ddee ne ke tokoro. ⁵¹ Ejeje to m-ddee ta kare *ddekeke to horo dewje ke do nange te wa? Baann

ang. M-pa marese, m-ddee ke tar kayñ-naa. ⁵² Mba unn kute bbokone, bbo dewje mi isije me key te a da kayje naa, nje ke muta a mbete nje ke joo ngaa nje ke joo a mbete nje ke muta. ⁵³ Bo a mbete ngonne ke dingaw ngaa ngonni ke dingaw a mbete bojeje, kon a mbete ngonni ke dene ngaa ngonni ke dene a mbete konenje, kon ngonni a mbete dene le ngonni ngaa dene le ngonni a mbete mumeje ke dene.»

Maji ta gere neje ke aw nday me ndoje te neenn

⁵⁴ Jeju tel n-pa nare dewje ke banya na: « Bbo ndo ke ooje ndi il lo kande te le kare a, e-paje na: Ndi aw ddee a ndi le ddee. ⁵⁵ Ngaa ndo ke ooje yel le dagoo aw ula a, e-paje na: Lo a nunga a, tokoro lo nunga. ⁵⁶ Nje-ngemje, e-gereje ne ke a ddee do nange te ke me dara te a toke baann bba e-gereje neje ke me ndoje te neenn ang wa? ⁵⁷ Mbata ddi bba esese ke da-rose njaa e-gereje ne ke to gate gate ang wa? ⁵⁸ Toke aw aw ke dew ke ee saa ke tar ke no gol nje-gange-sariya te a e-nayje ddeew-bó bbay a, e-gól saa tar are noru tar doi te, mba n-tee sei no gol nje-gange-sariya te a, nje-gange-sariya a kilai me ji mbamba te ngaa mbamba a kilai key-kula te. ⁵⁹ M-pa mari, a kuka ndereng kесе gursu kara a nayn ang bba a tee me key-kula te le.»

13

Jeju bbar dewje kare n-turuje ddew lede

¹ Kare teenn, mare dewje ddeeeje paje areje Jeju tar le dewje ke Galile ke Pilate pole mesede ke mese daje lede ke n-ddeeeje ne ta kare to *ne-polo Lubba. ² N-tel ke tar narede na: « Ejeje to dewje ke Galile ke Pilate tolde le a toje to nje-ne-ddaje ke maji ang utaje kесе dewje ke Galile toyn wa? Mba yeenn a dooje ne ndoo toke baann wa? ³ Toke baann ang, m-pa marese: Bbo e-turuje ddew lese ang a, a koyje toyn toke baann to. ⁴ Wase, dewje doku gire jioo ke key ke ndew ke Silowe oso dode te tolde le, dede bba n-ddaje maji ang dutaje kесе dewje ke Jurusalām toyn wa? ⁵ Toke baann ang, m-pa marese: Bbo e-turuje ddew lese ang a, a koyje toyn toke baann to.»

*Gusu-tar do *kake tungu te ke ande ang*

⁶ N-pa gusu-tar neenn narede to: « Mare dingaw dubbu tungu* me ndoo te laa * Naw ta kuja kande tungu le a ninga ang. ⁷ Ngaa, n-pa nare nje-kula laa na: Dda bbal muta ngaa, a m-ddee ta kuja kande tungu* neenn a, minga ang. † E-tukae ke ddang na naw taa lo baa. ⁸ Nje-kula le tel ke tar are na: Ebbemje, inyae welne bbay. Ma

* 13:6 13.6 Kake ke daw n-bbar ke tar endar nda na figue. † 13:7 13.7 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

kuru buwa guku ne gole ngaa ma kungu sin daje kɔye te, ⁹ se kaal a na kande wa. Baann ang bba ta are m-tukae.»

Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dene te ke debbe rɔe oy

¹⁰ Mare *ndo-kuwa-rɔ le *Jiipije, Jeju aw tɔju ne me mare key-mbɔŋ-naa te lede. ¹¹ Mare dene ke ndil ke maji ang tɔju debbe rɔe dda bbal dɔku gire jijoo ee me key teenn. Ndil le dduke are ninga ddew ngaji ta ndɔju rɔe ang. ¹² Jeju ooe ngaa pa are na: « Dene dori ta rɔ-to te lei ke ddang.» ¹³ Ngaa nila jia dɔe te, a kare teenn njaa, ŋ-ndɔju rɔe ke maje ngaa nosu gaji Lubba. ¹⁴ A dew ke ɔn dɔ key-mbɔŋ-naa le rɔe nele ang, mba Jeju ɔru rɔ-to ke *ndo-kuwa-rɔ. Ngaa, ŋ-pa nare dewje ke banya le na: « Jisi ke ndɔ misan ta dda ne kula. E-ddeje are dɔre rɔ-toje lese me ndɔje teenn, bbo e-ddeje ke *ndo-kuwa-rɔ ang.» ¹⁵ *Ebbe-dewje tel ke tar are na: « Nje-ngemje! Esese kara kara tɔyn, *ndo-kuwa-rɔ a e-tutuje daje lese lo ne kusa te awje ke de areje dayje maann ang wa? ¹⁶ Ngaa dene neenn ke to ngonn le Abaramah a Esu tɔe bbal dɔku gire jijoo bbokone, to maji ta tute ke *ndo-kuwa-rɔ ang wa?» ¹⁷ Kake Jeju aw pa tar baann a, nje-baanji laa tɔyn rɔde wul. A dewje ke banya le rɔde nelde ddew neje te ke bo ke Jeju aw dda.

Gusu-tar dɔ kande kake te ke ria na mutarde, ke dɔ wum te

¹⁸ Jeju pa na: « Kɔŋ-bbe le Lubba unda rɔ ddi wa? Ma kunne koju ne ddi wa? ¹⁹ To ddew kara baa ke kande kake ke ten ke ria na mutarde ke dew dubbu me ndɔɔ te laa. Tee ngaa ŋ-ddee bbuka kake are eelje ke darɔ ddaje key lede me bar-kemeje te.» ²⁰ N-pa bbay na: « Ddi a ma kunn koju ne *Kɔŋ-bbe le Lubba wa? ²¹ To ddew kara baa ke wum ke dene unn ungu me nduju te ke dɔju ka te muta bba bɔkɔɔ ne are in tɔyn.»

*Andeje me *Kɔŋ-bbe te le Lubba ke ta-key te ten*

²² Jeju tɔy me tɔku bbeje te ke me ngann bbeje te aw tɔju ne aw ne er ke Jurusalam. ²³ Mare dew pa are na: « Ebbemje, dewje kara kara baa a, a kingaje kaji wa?» N-tel ke tar narede na: ²⁴ « E-ddaje singa, andeje ke ta-key ke ten. Mba, m-pa mares: Dewje nya a sangeje ddew ta kande. A da kaseje ang. ²⁵ Bbo nje-key in taar utu ta-key a, a naynje ddaka, a bbo unnje kutu kunda ta-key ta pa na: Ebbejeje, ɔru ta-key areje! A na tel ke tar karese na: M-gere lo ke inje te ang. ²⁶ Ngaa, a kunnje kutu pa na: Jusa ngaa jay ne kemi te ddem, e-tɔju ne dewje dɔ ddewje te leje ddem. ²⁷ A na tel

ke tar karese na: M-gere lo ke inje te ang. Tɔuje ke ddang mbɔrum te, esese tɔyn ke e-ddaje ne ke ke maje ang. ²⁸ Lo teenn, a noje ngaa a ngerje ngangese, kare te ke a kooje Abaramah ke ljake, ke Jakobbo, ke nje-kilaje mber-tar tɔyn me *Bbe-kɔn te le Lubba, a dilase ddaka. ²⁹ Dewje a kinje lo kande te le nayn ke lo kande te le kare. Da kinje beer ddem, dagoo ddem ngaa da kisije ta tabele te me *Bbe-kɔn te le Lubba. ³⁰ Ngaa, mare dewje ke toje to dewje ke guku, a ddeje to dewje ke dɔngor. A dewje ke dɔngor, a ddeje to dewje ke guku.»

Jeju aw aw er ke Jurusalam

³¹ Kare teenn, mare *Parijijenje awje ngosi ke Jeju paje areje na: « Tɔu lo te neenn ke ddang mba *Erode ndiki ta tɔli.» ³² N-tel ke tar narede na: « Aw paje areje mula le toke be: Noo, maw m-tubba ndilje ke maji ang ngaa ma kɔru rɔ-to rɔ dewje te bbokone ke bara. Ndɔ muta laa a, kula lem a nunga ngaa. ³³ A maji kare m-nja bbokone, ke bara, ke nuna. Mba maji kare *nje-kila mber-tar le Lubba oy lo te ke ddang ke Jurusalam ang. ³⁴ Dewje ke Jurusalam, dewje ke Jurusalam! Esese ke aw tɔlje nje-kila mber-tarje le Lubba ngaa aw tilaje dewje ke Lubba ulade arese ke er. M-ndiki nya ta mbonse toke kɔŋ-kunja aw mbon nganne kɔy bake te, a e-ndikije ang. ³⁵ Ooje: Ma kinya key lese karese. A m-pa mares: A koomje ang sar ndɔ te ke a paje na: *Ebbe-dewje bbar Tar ke Maji dɔ dew te ke ddee ke ria.»

14

*Jeju ɔru rɔ-to rɔ mare dew te ke *ndo-kuwa-rɔ*

¹ Mare *ndo-kuwa-rɔ Jeju ande me key te le mare tɔku-mbay le *Parijijenje ta kusa ne, ² a kemde tɔyn to ke dɔe te. A mare dingaw ke mee ti are nɔe te. ³ Jeju pa tar are *nje-kɔruje gel-ndu ke *Parijijenje le na: « *Ndu are ddew dew ta kɔru rɔ-to ke *ndo-kuwa-rɔ wase *ndu are ddew ang wa?» ⁴ Dilaeje te ang ngaa nuwa nje-rɔ-to le nɔru rɔ-to laa ngaa nare nɔtu. ⁵ Goe te a, ŋ-pa narede na: « Na horose te neenn bbo ngonno wase mange laa tee oso me buwamaann te ke *ndo-kuwa-rɔ a na kore ke tɔke ndɔe teenn njaa ang wa?» ⁶ A dingaje ddew kara ta tel ke tar dɔe te ang.

Gusu-tar dɔ lo-kisi te ke kete

⁷ Goe te a, Jeju pa gusu-tar are dewje ke tɔku-mbay le *Parijijenje bharde, mba noo ddew ke daw duwaje ne lo-kisi ke kete ngaa, ŋ-pa narede na: ⁸ « Toke mare dew bbari *kusu-taa-naa te a, aw uwa lo-kisi ke kete ang. Mba bbo ŋ-bbar mare dew ke bo utai tɔ, ⁹ ngaa dew ke bbarse le ddee na: Inya lo-kisi are a, rɔ-kul a dda ta kaw

kisi lo te ke guku. ¹⁰ A, toke ñ-bbari a, aw uwa lo-kisi ke guku, ta bbo nje-bbari le ddee a pa na: Nam, aw isi kete. Yeenn a to ne kɔsu gaji kem dewje te tɔyn ke a kisije ta ne-kusa te sei. ¹¹ Tɔkɔrɔ, dew ke dda rɔe bo a da dda kare ñ-ddee ten baa. A dew ke dda rɔe ten, a da dda kare ñ-ddee bo.» ¹² Jeju pa are dew ke bbare le to na: « Bbo e-bbar dewje ke ne-kusa ke bo a, e-bbar nje-buwa-kuraje lei ang, ngakɔnje ang, nje-ke-lei ang, nje-ninñ-key marije ke toje nje-ne-kingaje ang, mba da ddaje ne-kusa bbarije ne tɔ. Yeenn a toju to inga kuka lei mban. ¹³ A bbo e-dda ne-kusa ke bo a, e-bbar nje-ndooje, nje ke jide wase goldde tuju, nje-meteje ke nje-kem-toje. ¹⁴ A, a kisi ke rɔ-nel mba dingaje ne ta kukai ne ang. A kinga kuka lei ndo kin te le nje-yoje ke gate gate.»

*Gusu-tar do dewje te ke ñ-bbarde toku *kusu te*

¹⁵ Mare dew horo nje ke isije ta ne-kusa te oo tarjeenn le a, pa are Jeju na: « Koko ee ke dew ke a kinga ne-kusa laa me *Bbe-kɔn te le Lubba.» ¹⁶ Ngaa Jeju ilae te na: « Mare dew dda toku *kusu ngaa bbar dewje toke banya. ¹⁷ Kare ne-kusa le ase a, nula nje-kula laa nare dewje ke ñ-bbarde le na: E-ddeeje mba ne tɔyn to ngosi ngaa. ¹⁸ A dewje le kara kara tɔyn na nuwaje gole, ningaje ddew ta ddee ang. Dew ke dongor na: M-ndoko ndoo a ma kaw koo bba. Muwa goli ɔru tar dom te. ¹⁹ Mare pa na: M-ndoko mangeje doku, are m-ndiki ta nade. Muwa goli ɔru tar dom te. ²⁰ Mare bbay pa na: M-taa dene bbasine bbay are minga ddew ta ddee ang. ²¹ Toke nje-kula le tel a, ndaji tarjeenn le are ebbeeje. A wungu ɔn nje-key le ngaa pa are nje-kula laa na: Aw njange lo te ke dewje banya ke te, ke do ddewje te ke toku bbe te neenn, bbo e-ddee ke nje-ndooje, ke nje ke jide wase goldde tuju, nje-kem-toje, ke nje-meteje lo te neenn. ²² Nje-kula le pa na: Ebbemje, m-dda ne ke ndui pa le mban, a kese lo nayn baa bbay. ²³ Ngaa ebbe nje-kula le pa are na: Aw go ngann ddewje te ke go ndokoje uwa dewje ke singa are dandaje key are ta me key lem dduu. ²⁴ Mba m-pa marese: Ne-kusa lem a kɔru ta dew kara horo dede te ke m-bbarde a ñ-ddeeje ang.»

Ddew kunn go Jeju

²⁵ Dewje ke banya banya aw njaje ddew-bô ke Jeju ngaa ñ-turu rɔe a ñ-pa narede na: ²⁶ « Toke dew ddee rom te a maji kare ñ-mbete bɔeje ke kɔenje, ke dene laa, ke nganne, ke ngakɔenje, ke ngakɔñ-naneje, ke tebbe laa. A bbo ñ-dda baann ang a, na to nje-nja gom te ang. ²⁷ Ngaa dew ke oto kake-dese laa ang ngaa unn gom ang a, a

to nje-nja gom te ang. ²⁸ Mba na horose te, bbo na ta dda toku key a, nisi nangé kete ñ-tura kɔr ne ke na tuju noo se nisi ke ne ase ta nunga ne key le bba nunn kutu dda key ang wa? ²⁹ Mba toke nungu gol-key le nangé a bbo nase ta nunga ang a dewje tɔyn ke a kooje key le a kokoje ngaa a paje na: ³⁰ Dew neenn unn kutu dda key a ase ta dda nunga ang! ³¹ A se toku-mbay-bbe ke dda bba bbo aw ta dda do ke dewje laa doro doku ke mare toku-mbay ke ee ke dewje laa doro dojoo a, a kisi nangé kuwa dɔe koo kete se nisi ke singa ta dda ddo le bba naw ang wa? ³² Bbo noo to singa ne ase ang ngaa nje-mare le nayn ddew ew bbay a, nula dew nare ta duje ne ke daseje ta dda bba kare me-wul-lom tel horode te. ³³ Yeenn a, dew ke horose te ke mbete neje laa tɔyn ang, a to nje-nja gom te ang. ³⁴ Kate to ne ke maji. A bbo kate tel neel ang ngaa a, ddi bba dew a dda ke kate le bba a teel nel bbay wa? ³⁵ N-to maji mba nange ang ddem, mba ndoo ang ddem to. Dungu kɔrɔ. Dew ke ee ke mbi ta koo ne tar a oo!»

15

Gusu-tar do bate te ke do nare te ke nayn

¹ Nje-taaje nare *lambo tɔyn ke nje-ne-ddaje ke maji ang ddeeje ngosi ke Jeju ta koo tar laa. ² *Parijiyenje ke *nje-koruje gel-ndu aw nyuruje ngaa ñ-paje na: « Dew neenn taa nje-ne-ddaje ke maji ang ke rɔe te ngaa usa ne ke de.» ³ A Jeju pa gusutar neenn arede na: ⁴ « Dew ke dda horose te neenn, bbo ee ke bateje do doku a mare kara nayn a inya keseje ke dojikara gire jikara me mu te mba ndole gol ne ke ñ-nayn le ndereng mba kingae bba ang wa? ⁵ Toke ningae a nilae do bake te ke koko. ⁶ Kake ñ-tel key a, ñ-bbar nje-buwa-kuraje laa ke nje-ninñ-key mareje ñ-pa narede na: E-ddaje sem rɔ-nel, mba minga bate lem ke nayn le. ⁷ Ddew kara baa m-pa marese, rɔ-nel ke a to dará, mba nje-ne-dda ke maji ang kara ke turu ddew laa a kuta rɔ-nel ke to mba dewje ke gate gate dojikara gire jikara ke mal turu ddew lede ddade ang. ⁸ Wase: dene ke dda bba ee ke *kande nare doku ngaa mare kara nayn a, ila puru *lambe te ang ddem, uta me key laa ang ddem ngaa sange ke maje ndereng inga nare le bba ang wa? ⁹ Toke ninga *kande-nare le mbaan, ñ-bbar nje-buwa-mandeje laa ke nje-ninñ-key mareje ngaa ñ-pa na: E-ddaje sem rɔ-nel mba minga *kande-nare lem ke nayn le. ¹⁰ Ddew kara baa, m-pa marese, rɔ-nel to nya horo anjije te le Lubba mba nje-ne-dda ke maji ang kara ke turu ddew laa.»

Gusu-tar dɔ ngonn ke nje-ne-tuju te

¹¹ Jeju pa bbay na: « Mare dingaw ee ke ngannje ke dingaw joo. ¹² Ye ke mbate pa are bɔeje na: Bɔy, arem ne-ndubba ke to woju dɔm. Ngaa bɔdede kaynde ne-kinga laa. ¹³ Dda ndɔ ngaji goe te a, ngonn ke mbate le mbon ne-kingaje laa toyn ngaa aw ne mare bbe te ke ew. Keteenn, n̄-tuju ne-kinga laa ddew kula-ddaje te ke maji ang. ¹⁴ Kake n̄-tuju ne-kinga laa toyn a, toku bbo oso bbe teenn le ngaa ne unn kutu ta due. ¹⁵ Naw nayn ke mare ngonn nje-bbe le. Ngonn nje-bbe le ulae me ndɔɔje te kare nul bereje. ¹⁶ N̄-ndiki ta kusa ne-kusaje le bereje le kare mee ndann a dew kara are ang. ¹⁷ Neje mee te ngaa n̄-pa na: Nje-kulaje banya aw usaje ne ke maje key le bɔmje a ema, maw moy yo bbo lo te ke neenn! ¹⁸ Ma kin kaw ke rɔ bɔy te ngaa ma pa kare na: Bɔy, m-dda ne ke Lubba mbete ke ne ke mei mbete tɔ. ¹⁹ Mase kare e-bbarem ngonni ang ngaa. E-ddam toke le mare nje-kulaje lei.» ²⁰ Nin taar ngaa naw ke rɔ bɔeje te. Kake n̄-nayn ddew ew bbay a bɔeje le ooe a to ndoo laa, bɔeje le ayn ngoru uwae ke kare te ngaa n̄-to mbia. ²¹ Ngonn le pa are na: « Boy, m-dda ne ke Lubba mbete ke ne ke mei mbete tɔ, mase kare e-bbarem ngonni ang ngaa.» ²² A bɔeje pa are nje-kulaje laa na: « E-ddeeje ke kubbu ke ngal ke kura nya njange ulaeje ngaa ulaje eninga ngonn jia te ke ne-gɔl gole te. ²³ E-ddeeje ke ngonn mange ke eme bbo e-toleje areje jusaje ngaa n̄-ddaje rɔ-nel. ²⁴ Mba ngonnum ke ooeje neenn oy bba ndol. N̄-nayn bba dingae. Ngaa dunnje kutu dda rɔ-nel.» ²⁵ Kare teenn, ngonne ke to dere nayn ndɔɔ. Kake naw n̄-tel a n̄-nayn ngosi ke key a noo kɔru nekem ke kɔru pa. ²⁶ N̄-bbar mare nje-kula n̄-duje tar dɔ neje te ke aw toje. ²⁷ Nje-kula le pa are na: « Ngokɔin tel a bɔije tɔl ngonn mange ke eme, mbata n̄-tel ke rɔ ke maji.» ²⁸ Wungu ɔen are n̄-mbete ta kande key. Bɔeje tee ngaa duje nya kare ta nande key. ²⁹ A nila bɔeje te na: « Oo, m-dda sei kula bbal banya ngaa, m-mbete tai ndɔ kara ang. Ngonn benya be kara arem m-dda ne ne-kusa m-bbar ne nje-buwa-kuraje lem ndɔ kara ang. ³⁰ A ngonni neenn ke tuju ne-kinga lei toyn dɔ dene nje-kayaje te le a ddee a, e-tɔl ngonn mange ke eme are wa!» ³¹ Bɔeje pa are na: « Ngonnum, ei, ee rɔm te neenn ke ndɔ toyn, are neje lem toyn to neje lei. ³² Are to maji ta dda rɔ-nel, mba ngokɔin neenn oy bba ndol. N̄-nayn bba dingae.»

16*Nje-kula ke to gate gate ang*

¹ Jeju pa are nje-njaje goe te bbay na: « Mare dew ke inga ne nya ee ke mare *nje-ngem-ne laa. Dewje paje are dew le na *nje-ngem-ne le aw tuju neje laa. ² N-bbar *nje-ngem-ne le ngaa n̄-pa nare na: Tar ddi a maw moo doi teenn wa? E-tura go neje ke aw ngem le are moo, mba a kase ngem ne lem ang ngaa. ³ *Nje-ngem-ne le pa mee te na: Ebbemje a ta kɔrum ta neje te laa neenn, ddi a ma dɔdɔku? Minga singa ta ndɔɔ ang ngaa ne-kɔy to rɔ-kul lem nya. ⁴ M-gere ne ke ma dda, kare bbo n̄-tubbam ta neje te laa a, mare dewje taamje ke key lede. ⁵ Nare n̄-bbar dewje kara kara toyn ke bbange le ebbeeje to dɔde te ngaa n̄-pa nare dew ke dɔngor na: Baann a a tel ne kare ebbemje wa? ⁶ Nilae te na: Ma tel ke ubbu ku te ke bo dɔdɔku. Ngaa *nje-ngem-ne le pa are na: E-taa maketuru bbange bbo ta isi nangɛ ke tɔke e-dda kɔre to dɔmi. ⁷ N̄-pa nare mare bbay na: A ei, baann a a tel ne waa? Nilae te na: Ma tel ke waa bbɔl dɔdɔku. Ngaa n̄-pa nare na: E-taa maketuru bbange lei bbo ta e-dda to kɔre dɔjjjoo. ⁸ Ebbe nje-ngem-neje ke to gate gate ang le ɔsu gaje, mba *nje-ngem-ne le dda ne ke kem-kare. Mbata dewje ke bbasine ddaje ne ke kem-kare ddew te le ngann maredeje uta ngann lo-kareje le Lubba ke eeje me lo-kare te.»

Dew a kase dda ke Lubba ddem ke ne-kinga ddem ang

⁹ « A ema, m-pa marese: Uwaje buwa-kura ke dewje ke nare bukuru, mba kare ndɔ ke nare le goto jise te a, n̄-taase ke key ke a to ke ndɔ ke ndɔ. ¹⁰ Dew ke dda ne ke ten ke dɔgole, dda ne ke bo ke dɔgole tɔ ngaa dew ke to gate gate ddew ne te ke ten ang, to gate gate ddew ne te ke bo ang tɔ. ¹¹ Bbo e-ddaje ne ke dɔgole ke nare bukuru ang a, na a kinya ne-kinga ke tɔkɔrɔ jise te wa? ¹² Ngaa bbo e-ddaje ne ke dɔgole ang ke ne-kinga ke to le dew a, na a karese ne ke to lese wa? ¹³ Nje-kula kara ase dda kula kɔ dewje te joo ang, mba na mbete mare kara a na ndiki mare kara, wase na kunn rɔe kare mare kara a na dabbe mare ke kara. Aseje ta dda ke Lubba ddem ke ne-kinga ddem ang.»

Jeju are mare ndejeje dang dang

¹⁴ *Parijyenje ke ndikije nare nya ooje tarjeenn le toyn a aw kokoje Jeju. ¹⁵ Jeju pa arede na: « Etese aw ddaje rose to dewje ke gate gate kem dewje te. A Lubba gere mese, mba ne ke dewje ooje bo kemde te, to ne ke maji ang nya kem Lubba te. ¹⁶ *Ndu le Moyje ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba toje ndereng ndɔ te le Jan. Unn kute ndɔe teenn daw n̄-pa tar *Kɔn̄-bbe le Lubba to Tar ke Maji dare dewje, a na na kara aw dda singa mba kande

ke te. ¹⁷ To ngeng ang ta kare dara ke nange ndayje, a to ngeng nya kare mbita gol maketuru *ndu kara oso nangê. ¹⁸ Dew ke tubbae dene laa a taa mare, dda lo-to-majang ngaa dew ke taa dene ke ngaweje tubbae dda lo-to-majang to.»

Tar le nje-ne-kinga de ke nje-ndoo Lajar

¹⁹ Jeju pa bbay na: « Mare dew ke to nje-ne-kinga ngaa aw ula kubbu nare ee teenn. Ndo kara kara toyn dingaw le aw usa ne ke do-bo. ²⁰ Mare nje-ndoo ke røe to do jamani jamani, ria na Lajar to taddew-key te le nje-ne-kinga le. ²¹ N-ndiki ta kusa buru ne-kusaje ke aw gaynje ko tabele te le nje-ne-kinga le, a doe te bbay bisije ddeeye aw toonnje doje laa. ²² Nje-ndoo le oy ngaa anjije unaeje awje saa do ji Abaraham te. Nje-ne-kinga le oy to ngaa n-dubbe. ²³ Kem-to-ndoo aw ddae lo te le nje-yoje ngaa nunn keme a noo Abaraham ddew ew ngaa noo Lajar ar do ji Abaraham te. ²⁴ Nuru eki na: Boy Abaraham, oo kem-to-ndoo lem! Ula Lajar are ula ndoñ-jia maann te ila ndom te are wul, mba kem-to-ndoo aw ddam kem puru te neenn. ²⁵ Abaraham ilae te na: Ngonnum ole mei to inga neje ke maji ndo kisi ke tebbe te lei, a Lajar inga wungu ndo kisi ke tebbe te laa. Bbasine Lubba boru maanñ-no keme te lo te neenn, a ei, kem-to-ndoo aw dda. ²⁶ Doe teenn toyn, mare toku buwa to horoje te ke esese, mba kare dewje ke ndikije ta kinje neenn kaw er ke røse te a aseje ta kaw ang ddem, ta kare dew ase kin røse te nu ddee er ke røje te ang ddem. ²⁷ Nje-ne-kinga le na: Yeenn a m-duji boy, kare ula Lajar key le bomje, ²⁸ mba mee ke ngakomje ke dingaw mi. Maji kare naw n-ndejede nare n-ddeeye lo kem-to-ndoo te neenn ang ngaa. ²⁹ Abaraham ila te na: *Ndu le Moyije ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba to horode te. Maji kare dooje tar lede! ³⁰ Ngaa nje-ne-kinga le pa na: Baann ang boy Abaraham, a bbo dew in horo nje-yoje te aw røde te a, da turuje ddew lede. ³¹ Ngaa Abaraham le pa are na: Bbo dooje tar *ndu le Moyije ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba ang, a le mare dew in horo nje-yoje te kara da kooje tar laa ang to.»

17

Ne ke a dda kare dew oso

¹ Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Ne ke a dda kare dew oso me *majang te a to ke ndo toyn, a kem-to-ndoo a dda dew ke a dda kare mare dewje osoje me *majang te. ² Ta to ne ke oy gose te kilae me ba te maji nya uta kare n-dda nare ngonn kara horo ngann mareje te oso me *majang te. ³ Aaje røse! Toke ngokoin dda *majang a, e-ndange a bbo n-turu ddew laa a oru tar

døe te. ⁴ A bbo me ndo te ke kara baa njaa n-dda sei *majang gol siri ngaa n-tel roi te gol siri to ta pa kari na: M-turu ddew lem a, oru tar døe te.»

Tar koo-me-te

⁵ Nje-kayñ-kulaje paje are *Ebbe-dewje na: « E-dda are koo-me-te leje bo.» ⁶ Ngaa *Ebbe-dewje le pa na: « Bbo koo-me-te lese to ngaji toke mare le kande mutarde ke ten, a bbo e-paje areje kake neenn na: Oru ke ngirai bbo aw e-maa roi bâ a, na koo tase.

Gusu-tar do nje-kula te ke kari baa

⁷ Dew ke dda horose te, bbo ee ke nje-kula ke aw ndoð wase aw ngem ne-kuulje a kare te ke nin mü n-tel a, a pa kare nje-kula laa na: E-ddee isi ta ne-kusa te kem naa te neenn wa? ⁸ Baann ang, na pa kare nje-kula laa na: E-dda ne-kusa ke lo kul te arem, ula kubbu ke maji bbo e-dda sem ndereng arem musa ne ke may ne bba ta goe te a usa ne ke ay ne. ⁹ Na tel kare wooyo nje-kula le woju do kula ke n-dda ke turu ndue wa? ¹⁰ Esese, ddew kara baa, toke e-ddaje ne toyn turu ndu te ke darese a e-paje na: N-toje to nje-kulaje ke kari baa, n-dda ne ke to tar leje ta dda.»

Jeju oru ro-to banji ro dewje te doku

¹¹ Kaw le Jeju ke Jurusalam a, n-nday horo nange te ke Samari ke Galile. ¹² Naw nande me mare bbe te a, nje-banjije doku ddeeye ke røe te ¹³ ngaa areje ddew ew, n-paje tar ke taar na: « Jeju, Nje-ne-toju, oo kem-to-ndoo leje!» ¹⁴ Jeju oode a pa arede na: « Aw tojuje røse nje-poloje Lubba.» Ngaa, kake daw dawje a røde tel ddee maji. ¹⁵ Mare kara horode te oo to røe ddee maji a uru tel ngaa osu gaji Lubba ke taar. ¹⁶ Noso nangê, n-debbe keme nangê no gol Jeju te ngaa nare wooyo. N-to dew ke Samari. ¹⁷ Jeju pa na: « Nje-banjije ke doku toyn a røde ddee maji ang wa? Dede ke jikara deeye dda wa? ¹⁸ Bbye njaa to nje-mba neenn a tel ddee ngaa piti Lubba wa?» ¹⁹ Goe te a n-pa nare na: « In taar, aw lo lei, koo-me-te lei aji mban!»

*Ne-toju woju do *Kõñ-bbe le Lubba*

²⁰ *Parijyenje dujuje Jeju mba gere kare ke *Kõñ-bbe le Lubba a ddee ne a, nilade te na: « *Kõñ-bbe le Lubba a ddee toke mare le ne ke kem dew a koo ang. ²¹ Dewje a paje na: Ooje nee neenn, wase nee yoonn ang: Mba ooje, *Kõñ-bbe le Lubba ee horose te.» ²² Ngaa Jeju pa are nje-njaje goe te na: « Do ndoje te ke aw ddee, a kisije ke bbo mba koo mare ndo kara horo ndoje te le Ngonn le dew a, a kooje ndo le ang. ²³ Da pa karese na: Nee neenn, nee yoonn. Awje loe te ang ddem aynje ngoru ke loe te ang ddem. ²⁴ Ddew kara baa toke ndi ke teel

ngaa ndoko kōyn dara te ke kara uru er kara. Ndō tel le Ngonn le dew a to toke baann to. ²⁵ A dongor kete maji kare noo ndoo nya ngaa dewje ke bbasine mbeteje bba. ²⁶ Ne ke tee dō ndō te le Nowe a tee ddew kara baa dō ndō te le Ngonn le dew. ²⁷ Dewje aw usaje, aw ayje, aw taaje naa, aw areje naa dene ndereng ndō te ke Nowe ande me tōku to te ngaa maann ndi ke bo ddee tōlde tōyn. ²⁸ Ndō tel le Ngonn le dew a to ddew kara baa ke ne ke to dō ndō te le Lote. Dewje aw usaje, aw ayje, aw ndokoje ne, aw labbeje ne, aw dubbujje ne, aw ddaje keyje. ²⁹ A ndō te ke Lote unda lo tee me bbe te ke Sōdom ke ddang a, puru in darâ gayn nangê toke mare le koju* ngaa tōlde tōyn. * ³⁰ Neenn a to ddew kara baa ndō te ke Ngonn le dew a toju rōe ke ddaka. ³¹ Dō ndōe teenn, dew ke a kisi dō key te ngaa neje laa to me key te a ddisi mba koto ang. Dew ke ee me ndōo te, a tel kaw bbe ang. ³² Oleje mese dō dene te le Lote. ³³ Dew ke a sange ddew ta ngem tebbe laa a tebbe laa a goto. A dew ke tebbe laa a nayn a tel kinga tebbe laa. ³⁴ M-pa marese, me tile teenn bbo dewje joo toje dō tira te kara baa a, da kunn mare kara a da kinya ye ke kara. ³⁵ Deneje joo ke aw uruje ne biri naa te, da kunn mare kara a da kinya ye ke kara. ³⁶ Dingawje joo ke eeje me ndōo te, da kunn mare kara a da kinya ye ke kara. † ³⁷ Nje-njaje goe te paje are na: « *Ebbe-dewje, lo ke dda bba nejeenn a to ke te wa?» Jeju ilade te na: « Lo ke ninn to ke te a malje a mbonje naa loe te.»

18

Gusu-tar dō nje-gange sariya ke to gate gate ang

¹ Jeju pa mare gusu-tar are nje-njaje goe te ta toju to to maji nya ta duju Lubba ke ndoje tōyn, ke rō nya ang. ² N-pa na: « Nje-gange-sariya ke bbil Lubba ang ddem, oo dewje to ne ang keme te ddem ee mare tōku bbe te. ³ Mare dene-ndubba ee me bbe teenn to. Dene-ndubba le ddee rōe te gol banya pa are na: E-gange sariya dō nje-ban te lem arem. ⁴ Lew baa njaa, n̄-mbete. A goe te a neje mee te na: Tōkoro njaa, m-bbel Lubba ang ngaa moo dewje to ne ang kem te. ⁵ A mba dene-ndubba neenn oru urum nya, ma gange sariya laa kare ta ndō ke guku a n̄-tel n̄-ddee n̄-jokum ang ngaa.» ⁶ *Ebbe-dewje ila te na: « Ooje tar pa le nje-gange sariya ke gate gate ang le. ⁷ Yeenn a Lubba a gange sariya le dewje laa ke n̄-mberede, ke aw noje nō gole te til ke kare ang wa? Ngaa na ngebbe nya bba na kumade wa? ⁸ M-pa marese, na gange

sariya lede ke ngoru baa. A ndō ke Ngonn le dew a tel dō nange te a, na kinga dewje ke undaje mede dō Lubba te njaa wa?»

Gusu-tar dō mare Parijiyen te ke gusu-tar dō nje-taa nare-lambo te

⁹ Jeju pa gusu-tar neenn bbay mba dewje ke ooje rōde to dewje ke gate gate a ooje kese dewje maji ang. ¹⁰ N-pa na: « Dewje joo awje key-polo-Lubba te ta duju Lubba. Mare kara to Parijiyen a ye ke kara to nje-taa nare-lambo. ¹¹ Parijiyen le ar taar ngaa duju Lubba woju dōe njaa na: Lubba, mari wooyo mba m-to toke kese dewje ang. Keseje toje to nje-bbokoje, nje-ne-ddaje ke gate gate ang, nje-ddaje lo-to-majang wase m-to toke nje-taa nare-lambo neenn ang. ¹² Maw m-mbete ne-kusa gōl joo, me ndoje te ke siri, mare *ne-polo Lubba ddew neje te tōyn ke minga. ¹³ A nje-taa nare-lambo le ar ddew ew eje gusu kaa lo ke darâ pin a, unda kare na: Lubba, are mei oso pōn dōm te, ema nje-ne-dda ke maji ang. ¹⁴ M-pa marese, nje-taa nare-lambo le tel to dew ke gate gate kem Lubba te ngaa tel key laa, a Parijiyen le tel to dew ke gate gate ang. Mba dew ke ndiki koo rōe bo a Lubba a dda kare n̄-ddee ten baa ngaa dew ke oo rōe ten baa a Lubba a dda kare n̄-ddee bo.»

Ngannje ke ngaji ddee rō Jeju te

¹⁵ Ngann ngutayje njaa kara dewje aw ddeeje kede rō Jeju te ta kare nōrude. A nje-njaje goe te ooje baann a aw ndangejede. ¹⁶ Jeju are n̄-bbar ngannje le ngaa pa na: « Inyaje ngannje ke ngaji areje ddeeje rōm te bbo okujede ddew ang, mba *Kōñ-bbe le Lubba to mba dewje ke toke lede neenn. ¹⁷ Tar ke tōkoro m-pa marese, dew ke taa *Kōñ-bbe le Lubba toke ngonn kase ang a, a kande me te ang.»

Mare nje-ne-kinga duju tar Jeju

¹⁸ Mare tōku-mbay duju Jeju na: « Nje-ne-tōju ke maji, ddi a ma dda bba ma kinga ne tebbe ke ke ndō ke ndō wa?» ¹⁹ Jeju pa are na: « Mba ddi bba e-bbarem ne to dew ke maji wa? Dew ke maji goto, se Lubba kara baa. ²⁰ E-gere *ndu ke na: E-dda lo-to-majang ang, e-tōl dew ang, e-bboko ang, e-pa tar ngem dō dew te ang, e-bbel bōije ke koinje.» ²¹ Mbay le pa na: « M-ngem *ndujeenn tōyn ke kasem baa.» ²² Goe te ke Jeju oo tar laa a pa are na: « Mare ne kara dui bbay. E-labbe ne tōyn ke inga bbo e-kayn nare dangeteje a, a kinga ne nya me dara te. Ngaa e-ddee unn gom.» ²³ Kake tōku-mbay le oo tar neenn le a, rōe nele ang mba ninga ne nya. ²⁴ Jeju ooe a pa na: « To ngeng nya ke nje-ne-kingaje ta kande me *Bbe-kōn te le Lubba. ²⁵ Mba kande le

* 17:29 17.29 Ke tar endar nda daw n̄-bbar na soufre. dangor ke jide a goto me mareje te.

† 17:36 17.36 Tar ke to me mare maketuruje te ke n̄-dda

jambal buwa libbi te to ne ke ngeng ang uta kande le nje-ne-kinga me *Kɔñ-bbe te le Lubba.» ²⁶ Nje ke aw ooje tar laa le paje na: « Bbo baann a na bba a kase kinga kaji wa?» ²⁷ Jeju ila te na: « Ne ke nya dewje nya Lubba ang.» ²⁸ Piyar pa na: « Oo, jinya neje leje ngaa junn goi.» ²⁹ Jeju pa na: « Tar ke tɔkɔrɔ, m-pa marese, dew ke inya key, ke dene, ke ngakɔenje, ke kɔenje ke boeje wase nganne mbata *Kɔñ-bbe le Lubba, ³⁰ na kinga ne nya me ndoje te neenn ddem ngaa na kinga tebbe ke ke ndo ke ndo do ndo te ke guku ddem.»

Jeju pa tar koy laa ke tar kin laa me buwa yo te

³¹ Jeju bbar *nje-kayñ-kulaje laa ke doku gire joo ke rɔe te ngaa ñ-pa narede na: « Ooje, jawje ke Jurusalam ngaa neje toyn ke nje-kilaje mber-tar le Lubba ddaje me Maketurute wɔju dɔ Ngonn le dew a ddee ne ke tɔkɔrɔ. ³² Mba da kilae me ji dewje te ke mbeteje Lubba, dewje a kojeje koko ne, da ddae maji ang, da tibbi nweren dɔe te. ³³ Da tundae ke ndey ngaa da tole. Ndo muta goe te a na kin me buwa yo te.» ³⁴ Nje-kayñ-kulaje le gereje ne me tar teenn kara ang. Kande tarjeenn le iya rɔe ke de. N-gereje ne ke Jeju a ta pa le ang.

Jeju are nje-kem-to ke Jeriko oo lo

³⁵ Toke Jeju ddee ngɔsi ke Jeriko a, mare nje-kem-to isi mbɔr ddew te aw koy ne. ³⁶ Noo ndu dewje ke banya ke aw ndayje a ñ-duju ta gere gele. ³⁷ Ñ-pa dare na Jeju ke Najarete a aw nday. ³⁸ Ngaa nje-kem-to le pa ke taar na: « Jeju, Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo lem!» ³⁹ Dewje ke aw njaje kete aw ndangeje kare ta new rɔe, a ñ-pa ke tar nya bbay na: « Ngonn le Dabbiti, oo kem-to-ndoo lem!» ⁴⁰ Jeju ar lo kara ngaa unn ndue kare ñ-ddee saa ngaa, toke ñ-ddee saa ngɔsi a, Jeju duje na: ⁴¹ « Ddi a e-ndiki ta kare m-dda sei wa?» Nilae te na: « Ebbemje, arem m-tel moo lo!» ⁴² Ngaa Jeju pa are na: « E-tel oo lo, koo-me-te lei aji!» ⁴³ Kare teenn njaa ñ-tel noo lo ngaa nunn go Jeju naw nɔsu ne gaji Lubba. Dewje toyn ke ooje neenn le pitije Lubba.

19

Jase aw sange ddew ta koo Jeju

¹ Jeju ande me bbe te ke Jeriko ngaa aw riyi me bbe le. ² Mare dingaw ria na Jase. Ñ-to nje-kɔn dɔ nje-taaje nare-lambo ngaa ñ-to nje-ne-kinga nee me bbe teenn, ³ naw ñ-sange ddew ta koo se Jeju to dew ke baann wa? A ninga ddew ta kooe ang, wɔju dɔ dewje ke banya, mba ñ-to dew-goju. ⁴ Nayn ngɔru kete ngaa naal kake ke ria na sikɔmɔr ta koo Jeju le, mba Jeju a ta nday lo teenn. ⁵ Toke Jeju tee lo teenn

le a, aa lo ke taar ngaa pa are na: « Jase e-ddisi ke tɔke, mba to maji kare misi me key te lei bbokone.» ⁶ Jase ddisi ke tɔke ngaa taa Jeju ke rɔ-nel. ⁷ Dewje toyn ooje baann a, ñ-nyuruje ngaa ñ-paje na: « Naw nisi me key te le nje-ne-dda ke maji ang.» ⁸ A Jase ar nɔ *Ebbe-dewje te pa are na: « Oo, Ebbemje, ma kayn ne-kingaje lem danna kare nje-ndooje, a bbo m-dda ne ke mare dew ddew mare ne te ke dɔgɔle ang a, ma tel ke ne le kare ase gɔl sɔ.» ⁹ Jeju pa are na: « Bbokone Lubba aji dewje ke key neenn, mba Jase to ngonn le Abaraham to. ¹⁰ Mbata Ngonn le dew ddee ta sange dew, ta kaji dew ke nayn.»

Gusu-tar dɔ nje-kulaje te ke muta

¹¹ Toke dewje ke banya aw ooje tar le Jeju le a, ñ-pa mare gusu-tar, mba nee ngosi ke Jurusalam ngaa dewje aw ejeje to *Bbe-kɔn le Lubba a ta ddee bbasine baa. ¹² Yeenn a ñ-pa na: « Mare dew ke nje ke gele te to dewje ke bo, a ta kaw ke mare bbe te ke ew mba kare dula tɔku-mbay dɔe te bba ta tel. ¹³ Ñ-bbar mare nje-kulaje laa doku narede *kande-nare doku ngaa ñ-pa narede na: E-ddaje nare neenn are uju mare ndereng ndo tel lem. ¹⁴ A dewje ke bbe laa ndikeje ang ngaa dulaje mare dewje goe te kare paje na: N-ndiki ta kare ne neenn non doje ang. ¹⁵ Toke dula tɔku-mbay le dɔe te a, ñ-tel bbê. Nare ñ-bbar nje-kulaje laa ke narede nare le ke rɔe te mba gere baann a dede kara kara toyn dingaje dɔ mare te wa? ¹⁶ Nje-kula ke dɔngɔr ddee ngaa pa na: Ebbemje *kande-nare lei le uju mare doku. ¹⁷ Ebbeeje pa are na: Maji, nje-kula ke maji! Mundai to *ngonn tɔku-mbay dɔ ngann bbeje te doku, mba e-to gate gate ddew ne te ke ten. ¹⁸ Joo le nje-kula le ddee ngaa pa na: Ebbemje *kande-nare lei uju mare mi. ¹⁹ Ebbeeje pa are na: Ei kara mundai dɔ ngann bbeje te mi to. ²⁰ Mare ddee ngaa pa na: Ebbemje *kande-nare lei le a neenn, m-to ke ta-kubbu bba m-ngem. ²¹ M-bbeli nya mba e-to dew ke ngeng. Ne ke ila ang kara unn ddem, ne ke e-dubbu ang kara uja ddem. ²² Ebbeeje le pa are na: Nje-kula ke maji ang, ma gange sariya doi te ddew tar te ke tai te. E-gere to m-to dew ke ngeng. Ne ke mila ang kara munn ddem, ne ke m-dubbu ang kara muja ddem. ²³ Yeenn a mbata ddi bba ila nare lem lo-ngem-nare te, ta bbo m-tel a minga ribba dɔe te ang wa? ²⁴ Goe te a ñ-pa nare dewje ke areje lo teenn na: E-taaje *kande-nare le jia te areje ne ke ninga *kande-nare doku. ²⁵ Dewje le paje na: Mbay, ne ninga *kande-nare doku mban. ²⁶ Mbay le pa na: M-pa marese, dew ke ee ke ne a, da kare mare dɔe te, a dew ke ee ke ne ang, ne ke ngaji ke ninga kara da koru

jia te. ²⁷ A nje-baanji lem ke ndikije ta kare mɔn dɔde ang le, e-ddeeje ke de bbo ujaje gobbude keem te neenn.» ²⁸ Go tar te ke Jeju pa baann a, noso kete nɔ dewje te ke banya naw er ke Jurusalam.

Kaw le Jeju ke bbe te ke Jurusalam

²⁹ Toke Jeju tee ngosi ke bbe ke Betepaje ke Betani, er ke dɔ ddingiri te ke daw ñ-bbar na ddingiri Olibiyeje a, nula nje-njaje goe te joo, ³⁰ ñ-pa na: « Awje bbe te ke nɔse te. Toke andeje me bbe te le a, a kingaje mare ngonn kororo ke dew kara isi dɔe te ang bbay ke ñ-toe. E-tuteje e-ddeeje saa. ³¹ Bbo dew dujuse na: Mbata ddi bba e-tuteje wa? A e-paje na: Ebbejeje ndike.» ³² Nje ke Jeju ulade le awje ngaa ingaje neje le ddew kara baa toke ñ-pa narede. ³³ Kake daw ñ-tutuje ngonn kororo le a, nje-kororoje le paje arede na: « Mbata ddi bba aw tutuje ngonn kororo le wa?» ³⁴ Dilaje te na: « *Ebbe-dewje ndike.» ³⁵ N-ddeeje ke ngonn kororo le dare Jeju. Dungguje kubbuje lede dɔ kororo te le ngaa dare Jeju aale. ³⁶ Ngonn kororo le aw nja ke Jeju a dewje aw najije kubbuje lede dɔ ddew te njal njal. ³⁷ N-ddee ngosi ke Jurusalam ke ddew ke ta ddisi ne dɔ ddingiri Olibiyeje ke nangê a, rɔ nje-njaje goe te toyn ke banya nelde ngaa daw pitije Lubba ke taar woju dɔ ne-morije toyn ke dooje. ³⁸ N-paje na: « *Ebbe-dewje bbar Tar ke Maji dɔ tɔku-mbay te ke ddee ke ria! Me-wul-lɔm to me dara te, ke piti to loje te ke taar uta toyn!» ³⁹ Mare *Parijiyenje ke eejje horo dewje te ke banya paje are Jeju na: « Nje-ne-toju, e-ndange nje-njaje goi te are dutuje tade.» ⁴⁰ Nila te na: « M-pa marese, bbo dutuje tade a erje a kuruje eki.»

Jeju nɔ mba Jurusalam

⁴¹ Toke Jeju ddee ngosi ke Jurusalam ngaa oo bbe le a nɔ mba bbe le, ⁴² ngaa ñ-pa na: « Jurusalam bbo to, ei njaa kara e-gerer ne ke a kari *me-wul-lɔm me ndɔ te neenn a! A bbasine ne le iya rɔe are oo ang. ⁴³ Me ndɔje te ke aw ddee guku a, nje-baanji lei a kila ndoko guku ne doi, da kiri doi ngaa da korei ke yoo ke ne. ⁴⁴ Da guri rum, ei ke dewje lei ngaa da kinya er ke dunda dɔ mare te ang, mba e-gerer go kare ke Lubba ddee ta la ne sei ang.»

Jeju tubba nje-ne-labbeje key-polo-Lubba te

⁴⁵ Jeju ande key-polo-Lubba te ngaa aw tubba nje-ne-labbeje, ⁴⁶ ngaa ñ-pa narede na: « Lubba pa me Maketurute laa na: Key lem a to key duju Lubba. A esese ddaje key

le to lo kiya-rɔ le nje-bbokoje.» ⁴⁷ Naw ñ-toju ne ke ndɔ toyn me *key-polo-Lubba te le. Ngaa tɔku nje-poloje Lubba ke *nje-koruje gel-ndu ke tɔku dewje aw sangeje ddew ta tole. ⁴⁸ A ñ-gerer ne ke ta dda bba ta tole ne ang, mba dewje toyn aw ooje tar laa nya.

20

*Tɔku dewje le *jiipije maynje tar ke Jeju*

¹ Mare ndɔ kara horo ndɔje teenn, Jeju aw toju ne dewje ke banya me key-polo-Lubba te ddem, aw ila mber-Tar ke Maji ddem. Tɔku nje-poloje Lubba, ke nje-koruje gel-ndu, ke tɔku dewje le *jiipije undaje lo teeje. ² N-paje dare na: « Ddew ddi te bba aw e-dda ne ne neenn wa, wase na njaa gate a ari ddew wa?» ³ N-tel ke tar narede na: « Ema kara ma dujuse tar tɔ: ⁴ E-paje aremje moo, na a ula Jan are dda batem dewje wa? Lubba wase dewje wa?» ⁵ A ñ-paje tar neenn horode te na: « Bbo jilaje te na: Lubba a a ulae a, na pa na: Mbata ddi bba e-ndikije te saa ang wa? ⁶ Bbo ñ-paje na: Dewje a, dewje toyn a tilaje ke er tolje, mbata dooje to Jan to nje-kila mber-tar le Lubba.» ⁷ Yeenn a dilaje te na ñ-gerer lo ke batem le in te ang. ⁸ Jeju pa are de na: « Ema kara ma bbar ri dew ke arem ddew ta dda ne nejeenn le karese ang tɔ.»

*Gusu-tar dɔ nje-ddaje kula me ndɔo nduu*te.* *

⁹ Goe te a nunn kutu pa gusu-tar neenn kare dewje na: « Mare dew uwa ndɔo *nduu* † ninya kula ndɔo le ji nje-ddaje kula ndɔo *nduu te a notu naw mare bbe te ta dda ndɔo banya. ¹⁰ Nawn kuja kande-ko ase a, nje-ndɔo le ula mare nje-kula laa rɔ nje-ddaje kula me ndɔo *nduu* te le kare dulaje ke kande-nduu le dareje. ‡ Nje-ddaje kula me ndɔo *nduuje te uwaje nje-kula le tundaeje ngaa tubbaeje are ñ-tel jia baa. ¹¹ N-tel nula mare nje-kula ke dang bbay a, duwaeje ñ-tundaeje, ñ-tajeje ngaa ñ-tubbaeje dare ñ-tel jia baa. ¹² Gol muta laa, ñ-tel nula mare nje-kula bbay a dareje do ngaa ñ-tubbaeje. ¹³ Nje-ndɔo le pa na: Ma dda to ddi a neenn wa? Ma kula ngonnon ke m-ndike nya, a du ang, da bbeleje. ¹⁴ A kake nje-ddaje kula me ndɔo *nduu* te le ooeje a ñ-paje na: Ne a ñ-to nje-kuwa ne-ndubba, areje ñ-toleje mba kare ta ne-ndubba le tel to leje. § ¹⁵ N-teeje saa ke ddang me ndɔo te le ngaa ñ-toleje. Ddi ngaa nje-ndɔo *nduu* le a dda ke de bbasine ngaa neenn wa? * ¹⁶ Na

* 20:8 20.8 Oo 13.6 ke tar ke gele te. † 20:9 20.9 Oo 13.6 ke tar ke gele te. ‡ 20:10 20.10 Oo 13.6 ke tar ke gele te. § 20:14 20.14 Oo 13.6 ke tar ke gele te. * 20:15 20.15 Oo 13.6 ke tar ke gele te. † 20:16 20.16 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

ddee tɔl nje-ddaje kula me ndoo *nduu* te le ngaa na kare ndoo *nduu le mare dewje ke dang.» † Kake dewje ke banya ooje tar le a, n̄-paje na: « Maji kare neenn to toke baann ang!»¹⁷ Jeju ɔru keme aade a pa na: « Tar ke Lubba dda me Maketurute na: Er ke nje-kosuje key mbeteje. Er le tel ddee to singa gɔl key ke dungu nangé. Gel tar neenn na ddi wa?»¹⁸ Dew ke oso do er te le a singa rɔe a guru ngaa dew ke er le oso doe te a, er le a nyaren dew le.»¹⁹ Kare teenn njaa tɔku nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu aw sangeje ddew ta kuwaeje a ne kara, n̄-bbelje kem dewje. N-gereje to Jeju pa gusu-tar le wɔju dode.

*Tar kuka *lambo ke Sejar*

²⁰ Nje-poloje Lubba ke nje-koruje gel-ndu undaje kemde do Jeju te ngaa, dulaje dewje ke nje-gusuje ke ddaje rɔde to dewje ke maji. Dewje le awje mba kingaje Tar ke Maji ang ta Jeju te bba ta kuwaeje kinyaeje ji nje-gange sariyaje ke nje-kɔñbbe te.²¹ Dewje le dujeje tar neenn na: « Nje-ne-toju, n̄-gere to tar pa lei ke ne-toju lei to ke dogole ngaa ɔru kem dew ang. Aw toju ddew le Lubba ddew tar te ke tɔkɔrɔ.²² Ndu areje ddew kare juka *lambo ke Sejar wase ndu mbete wa?»²³ Jeju gere gusu lede a ilade te na: « E-tojumje mare *kande-nare kara.²⁴ Endaji do dew ke dunda ke ne ke n̄-dda nare te neenn to le na wa?» N̄-paje na: « To le Sejar.»²⁵ Yeenn a n̄-tel n̄-pa narede na: « Areje Sejar ne ke to le Sejar, areje Lubba ne ke to le Lubba.»²⁶ Horo tarje te tɔyn ke Jeju pa kem dewje teenn, nje-gusuje le ingaje mare ne mba kunda ne tar doe te ang. Dutuje tade mba tar ke n̄-tel ne uta dode.

Tar kin le nje-yoje

²⁷ *Sadusiyenje ddeje ro Jeju te. *Sadusiyenje toje dewje ke ooje mede te to kin le nje-yoje goto. N-dujeje tar neenn na: ²⁸ « Nje-ne-toju, oo Moyije dda me maketuru te na: Toke dew taa dene ngaa ee ke ngonn ang a oy a, maji kara ngokoen ta dene-ndubba laa uju ne ngannje ture te. ²⁹ Ngakɔnaa eeje siri. Ne ke dongɔr n̄-taa dene ngaa nuju saa ngonn ang a noy. ³⁰ Ne ke n̄-tee go ngokoen te ke dongɔr n̄-taa dene-ndubba le, nuju saa ngonn ang a noy. ³¹ Muta lede taa dene-ndubba le a toke baann to. Dede siri keme njaa n̄-taaje dene-ndubba le a dujuje ang a doyje. ³² Gode te a, dene-ndubba le oy to. ³³ Ndɔ kin le nje-yoje a na gate horo nje-me-konje teenn ngaa a to nje-dene le wa? Mba dede siri keme n̄-taaje dene le go naa te.»³⁴ Jeju ilade te na: « Dewje ke do ndoje te neenn aw taaje dene ke aw taaje ngaw,³⁵ a dewje ke Lubba oo to daseje ta kin me buwa yo te ngaa da kisije ke tebbe do ndoje te ke

aw ddee, da taaje dene ang wase da taaje ngaw ang. ³⁶ Da koyje ndɔ kara ang ngaa, mba da kaseje naa ke anjije ngaa da toje to ngann le Lubba, de nje-kinje horo nje-yoje te le. ³⁷ Moyije pa tar kin le nje-yoje ndɔ te ke noo ne tar ke in me ber-kam te. N-bbar *Ebbe-dewje to Lubba le Abaraham, Lubba le Ijake, Lubba le Jakobbo. ³⁸ Lubba to Lubba le dewje ke oy ang, a n̄-to Lubba le dewje ke isije kem baa, mba keme te dewje tɔyn isije kem baa.»³⁹ Mare *nje-koruje gel-ndu ilaje te na: « Nje-ne-toju, e-pa tar maji nya.»⁴⁰ Yeenn a mal dujeje tar ddade ang ngaa.

Kiriste to ngonn le Dabbiti wa?

⁴¹ Jeju pa arede na: « Ddew ddi ta a kaseje ta pa na Kiriste to ngonn le Dabbiti wa? ⁴² Dabbiti njaa pa me Maketurute le *Some na: *Ebbe-dewje pa are Ebbemje na: Isi do ji kɔlem te ⁴³ ndereng ndɔ te ke ma dda kare nje-baanji lei telje to lo kungu gɔli. ⁴⁴ A bbo Dabbiti bbar Kiriste *Ebbe-dewje a na to ngonne toke baann wa?»

*Jeju ndange *nje-koruje gel-ndu*

⁴⁵ Dewje ke banya aw ooje tar le Jeju a, Jeju pa are nje-njaje goe te na: ⁴⁶ « Aaje rɔse ro *nje-koruje gel-ndu te, mba n̄-ndikije ta kula kubbu ke ngal bba ta nja ne. N̄-ndikije kare dewje ddade lapiya nata. N̄-ndikije ne-kisije ke to kete me key-mbɔñnaa te le *jiipije ke ne-kisije ke dunda ta ne-kusa te kete. ⁴⁷ N-taaje ne-kinga le dene-ndubbaje tɔyn, n̄-dujuje Lubba dare kure ew, mba kem dewje. Sariya ke Lubba a gange dode te a ngeng kuta sariya le kese dewje.»

21

Ne-kare-baa le dene-ndubba

¹ Jeju unn keme a oo nje-ne-kingaje ke aw ilaje *ne-kare-baa lede me ka te me key-polo-Lubba te. ² Noo mare dene-ndubba ke to nje-ndoo ke aw ila ngann *kand-nare joo me ka te le to. ³ N̄-pa na: « M-pa marese, ke tɔkɔrɔ, dene nje-ndoo neenn ila nare uta kese dewje tɔyn, ⁴ mba ne ke dooje ne ta dda ne ang a dede tɔyn dilaje me ka te. A ne nila ne ke to ngeng saa nya. Bbay ne ke to ta kare n̄-ngem ne rɔe a nila.»

Jeju pa tar do key-polo-Lubba te ke da guru

⁵ Mare dewje aw paje tar na: « Ooje key-polo-Lubba ke dosu ke erje ke kura ngaa n̄-dda dare kura ke neje ke dewje ddeje ne to *ne-kare-baa are Lubba.» A Jeju pa na: ⁶ « Ne ke aw ooje neenn mare ndoje aw ddeje ke da guru. Mare er ke dunda do mare te a n̄-ayn taar ang.»

Neje ke a ddee kete bba dduu ndo a kase

⁷ Dewje le dujeje na: « Nje-ne-toju, ndo ke dda neenn le a to wa? Ngaa ddi a toju to nejeenn le a ta ddeee wa?» ⁸ Jeju ila te na: « Aaje rose, areje derese ang, mba dewje nya a ddeee ke rim ngaa da paje na: Ema Kiriste le a mare neenn. Mareje a paje na: Ndo nayn ngosi baa ngaa. A unnje gode ang. ⁹ Toke a kooje tar ddo ke tar neje ke dewje a ddaje ke do ngeng a, areje bbel ddase ang, mba maji kare neenn le tee dongor bba. A njange baa goe te a to dduu ndo ang bbay.» ¹⁰ Goe te a n-pa narede na: « Dewje a ddaje ddo ke naa ngaa mare bbe a dda ddo ke mare bbe. ¹¹ Nange a yeke to bbel nya ngaa bbo a koso ke ro-toje ke dewje a koy ne nya a koso mare loje te. Mare ne-bbelje a teeje ngaa *ne-toju-neje* ke ngeng a kubbaje darâ.» *

Ne-singaje ke a kinga nje-njaje go Jeju te

¹² « A dongor kete kare nejeenn teeje a, da tundase ngaa da ddase maji ang, da kilase ji dewje te key-mboñ-naa te le *Jiip-ije, da kilase key-kula te, da kaw ke se no toku-mbayje te ke boy ke no ngann toku-mbayje te woju dom. ¹³ Nejeenn le a karese ddew kare e-paje tar naji lem. ¹⁴ E-sangeje mese kete woju do tar ke a paje, mba koru ne naji lese ang, ¹⁵ mba ma karese tar kem-kare ke a kuta singa nje-baanji lese wase tar ke nje-baanji lese a maynje ang. ¹⁶ Konsese ke bosese, ngakonse ke nje-nujuje lese ke nje-buwa-kuraje lese njaa kara a kilase ji nje-baanji te ngaa da tol mareje nya horose te. ¹⁷ Dewje a mbetese woju dom. ¹⁸ A ben dose kara a koso nangê ang. ¹⁹ Uwaje areje ngeng a, a kisije ke tebbe.»

Ne ke a ddee do Jurusalam te

²⁰ « Toke ooje nje-ddoje gukuje do bbe ke Jurusalam a, e-gereje to kare ke da tuju ne Jurusalam ddee ngosi. ²¹ Kare teenn maji kare dewje ke a kisije nange Jude te, aynje ke do ddingirije te, maji kare nje ke a kisije dann bbe te ke Jurusalam aynje ke ddang ngaa maji kare nje ke a kisije ngann bbeje te andeje me bbe te ke Jurusalam ang. ²² Mba a to ndo ke Lubba a gange sariya do dewje te, mba kare neje toyn ke n-dda me Maketurute le Lubba ddeee to ne ke tokoro. ²³ Kem-to-ndoo a dda deneje ke a kuwaje sem, ke deneje ke aw areje mba ngannde me ndoje teenn, mba newungu ke bo a to me bbe te le, ke wungu a kon Lubba woju do dewje ke bbe te le to. ²⁴ Da tolde ke toku kiya, da kaw ke de to bbereje horo dewje te ke mare bbeje te

toyn ngaa mare dewje ke gelde to *Jiipije ang a mbonyne Jurusalam ke golde lake lake ndereng do kare lede a kase.

Ndo tel le Ngonn le dew

²⁵ Ne-toju-ne* a ddee ddew te le kare, ddew te le neyn, ke ddew te le endeterendeje. † Do nange te, bbel a dda dewje, da gereje ne ke da ddaje woju do koru ba kate ke aw bbar ke lenge laa ang. ²⁶ Bbel a tol dewje kare te ke daw n-gebbeje ne ke a ddee do nange te, mba singa-monguje ke darâ toyn a yekeje. ²⁷ Kare teenn dewje a kooje Ngonn le dew ke a ddee me mum te ke singa, ke ndoko. ²⁸ Toke neenn unn kute ta ddee a, areje njarara ngaa uwaje dose ke taar, mba ndo koruse me bbere te nayn ngosi.»

*Gusu-tar do *kake tungu te*

²⁹ Goe te a Jeju pa mare gusu-tar arede na: « Ooje *kake tungu ke kесе kakeje toyn. ³⁰ Kake daw dunjuje, a esese njaa aaje a, e-gereje to bbar ddee ngosi ngaa. ³¹ Esese kara ddew kara baa to, bbo ooje nejeenn ke aw ddeee a, maji kare e-gereje to *Kor-bbe le Lubba nayn ngosi. ³² Tokoro m-pa marese, dewje ke bbasine neenn a koyje toyn ang a nejeenn toyn a ddeee. ³³ Dara ke nange a ndayje, a tarje lem a ndayje ang.»

Tar kuwa kare ngeng!

³⁴ « E-ngemje maji, areje mese to ke do ne te ke ta kusa kare uta dose ang, wase do kay koto te ang, ddem do bbo neje te ke nangê ang, mba kare ndo neenn le ddee dose te hoy ³⁵ toke le bura ang, mba ndo le a ddee busu do dewje te toyn ke do nange te. ³⁶ E-tibbije ang ngaa e-dujuje Lubba ke kare toyn, yeenn bba a kingaje singa, mba tee ne ta ne te ke a ta ddee, ddem mba kare ne taar no Ngonn le dew te.» ³⁷ Lo are a, Jeju aw toju ne me key-polo-Lubba te ngaa lo ndul a naw n-to do ddingiri Olibiye te. ³⁸ Dewje toyn awje rose te key-polo-Lubba te ke ko-siñ-endo mba koo tar laa.

22

Judase unn ndue ta ndoko do Jeju

¹ Ndo *kusu ke daw dusa mapa ke n-dda ke *wum ang ddee ngosi. Daw n-bbar *kusu le na *kusu *Pake. ² Toku nje-poloje Lubba ke *nje-koruje gel-ndu aw sangeje gusu ke ta tol ne Jeju, mba n-bbelje dewje. ³ Esu ande me Judase te ke daw n-bbare na Isikaryote. N-to kara le *nje-kayñ-kulaje le Jeju ke doku gire joo. ⁴ Judase aw mose tar ke toku nje-poloje Lubba, ke nje-kon do dewje ke aw ngemje ta key-polo-Lubba woju do gusu ke ta kila ne Jeju me jide te.

* 21:11 21.11 Oo 11.16 ke tar ke gele te. † 21:25 21.25 Oo 11.16 ke tar ke gele te.

⁵ Rode nelde ngaa dunnje ndude ta kare nare. ⁶ Judase ndiki goe ke de ngaa aw sange ddew ke maji, ke na kila ne Jeju me jide te kare dewje ke banya gereje ang.

*Jeju ula *nje-kayñ-kulaje kare dda muru *Pake*

⁷ Horo ndo *kusu te ke daw dusa mapa ke ñ-dda ke wum ang le, ndo töl ngann bateje dda ne muru *Pake ase. ⁸ Jeju ula Piyar ke Jan ngaa pa arede na: « Awje aw ddaje muru *Pake areje jonje.» ⁹ Ñ-paje dareje na: « Lo ke dda e-ndiki ta kare ñ-dda muru le ke te wa?» ¹⁰ Nilade te na: « Ooje, toke a kandeje me toku bbe te toonn a, mare dew ke oto joo-maann a kingase. Awje goe te me key te ke na kande te, ¹¹ ngaa e-paje are nje-key le na: Nje-ne-toju ulaje ari na: Me key ke dda ma kon muru *Pake ke *nje-kayñ-kulaje lem te wa? ¹² Na tojuse toku me key ke to taar, ke ñ-möse neje ke te toyn mban. Lo teenn le a a ddaje muru ke te.» ¹³ Dawje dingaje neje le toke ñ-pa narede ngaa ñ-ddaje muru *Pake le.

*Jeju dda me-kara ke *nje-kayñ-kulaje laa*

¹⁴ Do kare ne-kusa le ase a, nisi ta tabele te ke *nje-kayñ-kulaje. ¹⁵ Ñ-pa narede na: « M-ndiki nya ta kusa ke se *Pake neenn kete bba ta koo ndoo. ¹⁶ Tokoro, m-pa marese, ma kusa *Pake mare ang ngaa ndereng ndo ke *Pake le a ddee to ne ke tokoro me *Bbe-kon te le Lubba.» ¹⁷ Nunn ngo-nare ke maan nduu to me te, nare wooyo Lubba ngaa ñ-pa na: « E-taaje maanñ-nduu ke ngo-nare te neenn e-kaynje naa. ¹⁸ Tokoro, m-pa marese, unn kute bbasine, ma kay maanñ-nduu* mare ang ndereng *Bbe-kon le Lubba a ddee.* » ¹⁹ Goe te a nunn mapa, nare wooyo ngaa ñ-tete narede ngaa ñ-pa narede na: « Mapa neenn to da-rom ke Lubba are mba tar dose. E-ddaje ne neenn mba kole ne mese dom te.» ²⁰ Ddew kara baa, go nekusa te a nunn maanñ-nduu ke ngo-nare te narede ngaa ñ-pa na: « Maanñ-nduu ke ngo-nare te neenn to *kosu-dono ke siki ddew mesem te ke kayn nangé mba tar dose. ²¹ A dew ke a ndoko dom ee sem ta tabele te neenn. ²² Ngonn le dew a koy, mba to ne ke Lubba a oju. A kem-to-ndoo a dda dew ke a ndoko do Ngonn le dew le.» ²³ Daw ñ-dujuje naa se na horode te a, a dda neenn le wa?

Na to dew ke bo uta keseje wa?

²⁴ Nje-kayñ-kulaje aw maynje naa ta gere se na to dew ke bo horode te uta keseje wa? ²⁵ Jeju pa arede na: « Mbayje ke do dewje te aw onje dode ngaa nje ke toje to nje-kon-bbeje areje dewje aw bbarjede to

nje-ddaje me-maji. ²⁶ A lese to ddew kara baa to ke baann ang. Maji kare dew ke bo nya horose te to toke mare le ngonn. Maji kare dew ke on do dewje to toke mare le nje-kula lede. ²⁷ Na to dew ke bo wa? Dew ke isi ta tabele te wase dew ke aw dda ke nje-kisi ta tabele te wa? Dew ke isi ta tabele te le a to dew ke bo ang wa? A ema, mee horose te toke mare le nje-kula le dewje. ²⁸ Esese e-naynje sem me ne-wunguje te ke ddee dom te. ²⁹ Yeenn a ma karese *bbe-kon ddew kara baa toke Bomje arem, ³⁰ mba kare usaje ne ke ayje ne ta tabele te lem me bbe kon te lem ngaa kare ta isije ngende-mbayje te, ta gange sariya do gel ngann Ijarayelje te ke doku gire joo.»

Jeju pa are Piyar na, na mayn tar le ne gol muta

³¹ *Ebbe-dewje pa na: « Simo, Simo, Esu duju ta balse toke daw ñ-bal waa ta kare are. ³² A ema, m-duju Lubba mba tar lei, ta kare koo-me-te lei eng ang ddem, ta kare bbo e-tel rom te a e-dda bba are ngakoinje uwaje koo-me-te lede are ngeng.» ³³ Piyar pa are Jeju na: « Ebbemje, m-to ngosi ta kaw sei key-kula te ngaa ta koy sei.» ³⁴ Jeju pa na: « Piyar, m-pa mari kete bba kare kuran no bbokone, a mayn tar lem na e-gere ang gol muta.»

Arje perere

³⁵ Jeju pa arede bbay na: « Ndo ke mulase mare awje ke bbol-ngem nare ang ddem ke bbol kungu-ne ang ddem ke negol ang ddem le se ne duse wa? » Dilaje te na: « Ne kara duje ang.» ³⁶ Ñ-pa narede na: « A ke bbasine, dew ke ee ke bbol-ngem-nare a unn, ddew kara baa dew ke ee ke bbol-kungu-ne a unn. A bbo dew ke ee ke toku kiya ang a, labbe kubbu laa mba ndoko ne toku kiya. ³⁷ M-pa marese: Maji kare tar ke ñ-dda me Maketurute le Lubba te na: N-turae horo nje-ne-ddaje te ke maji ang le ddee ne ke tokoro dom te ngaa ne ke to woju dom a kunda ngange.» ³⁸ N-paje dareje na: « Ebbejeje, toku kiya a joo neenn.» Jeju pa arede na: « Yeenn njaa ase.»

Kare koy le Jeju ddee ngosi

³⁹ Goe te ke Jeju in me key te le tee a, naw do ddingiri Olibiyeje te toke naw ñ-dda ke ndo toyn. Nje-kayñ-kulaje awje goe te. ⁴⁰ N-tee lo teenn le a, ñ-pa narede na: « E-dujuje Lubba, mba kare osoje me ne-kere te ang.» ⁴¹ Goe te a, noru røe naw ddew ew ase ngal le ne-kila, nosu gole nangé ngaa ñ-duju Lubba, ⁴² ñ-pa na: « Boy, toke e-ndiki a, uta ngo-nare kem-to-ndoo neenn dom te ke ddang. E-dda toke mei a ndiki bbo toke mem ndiki ang.» ⁴³ Kare teenn mare

* 22:18 22.18 Oo 13.6 ke tar ke gele te.

anji tee ingae, mba kare singa. ⁴⁴ Røe nele ang nyom ngaa ñ-duju Lubba nya. Tete ke røe te tel toke le kor mese ke aw gayn nangê. ⁴⁵ Nin taar go duju Lubba te le ngaa ñ-ddee rø *nje-kayñ-kulaje te le. Rø *nje-kayñ-kulaje le nelde ang ngaa aw tibbije bba ñ-ddee ningade. ⁴⁶ N-pa narede na: « Mbata ddi bba aw tibbije wa? Inje taar, e-dujuje Lubba, mba kare osoje me ne-kere te ang.»

Dewje uwaje Jeju

⁴⁷ Toke Jeju aw pa tar bbay a, dewje ke banya teeje. Kara le *nje-kayñ-kulaje laa ke ðoku gire joo ke ria na Judase unn nò dewje ke banya le. Judase le ddee ngosi ke Jeju ta to mbia. ⁴⁸ Jeju pa are na: « Judase, ila Ngonn le dew ji dewje te ddew to mbia te wa?» ⁴⁹ Nje-kayñ-kulaje ooje ne ke a ta ddee le a, ñ-paje na: « Ebbejeje, ja tukade ke toku kiya le wa?» ⁵⁰ Mare kara horode te tuka mbi nje-kula le toku nje-polo ke kol ti. ⁵¹ A Jeju pa na: « Ase baann! Jeju oru mbi dingaw le ngaa mbia le tel ddee maji.» ⁵² Goe te a Jeju pa are toku nje-poloje Lubba ke nje-kon ðo dewje ke aw ngemje key-polo-Lubba ke toku dewje ke ddeeje ta kuwaeje na: « E-ddeeje ke toku kiya ke kakeje toke le e-ddeeje ta kuwa nje-bboko. ⁵³ Mee ke se key-polo-Lubba te ke ndo toyn a uwamje ang. A kare neenn to lese, ke to singa le lo-ndul.»

Piyar mayn tar le Jeju

⁵⁴ Goe te ke dewje uwaje Jeju a, dawje saa ngaa dandeje saa key le mare toku nje-polo Lubba. Piyar aw unn goe ngaa nayn ddew ew. ⁵⁵ N-yelje puru dann lo te me ndoko te le ngaa disije tae te. Piyar isi horode te to. ⁵⁶ Mare nje-kula ke dene ooe ta puru te le. Naa Piyar le ngaa ñ-pa na: « Dingaw neenn nja ke Jeju to.» ⁵⁷ A Piyar mayn na: « Dene, m-gere ang.» ⁵⁸ Ngaji goe te a, mare dew ooe ngaa pa na: « Ei, ee horo nje-njaje go Jeju te to.» Piyar pa are dew le na: « Mee horode te ang!» ⁵⁹ Ase gol kare kara a, mare dingaw pa are ngeng bbay na: « Tokoro, dingaw neenn nja saa, mba dingaw neenn to dew ke Galile.» ⁶⁰ Piyar ilae te na: « Ei, m-gere tar ke a ta pa ang.» Toke Piyar aw pa tar bbay a, kare teenn njaa kuran nò. ⁶¹ *Ebbe-dewje turu røe ngaa aa Piyar. Piyar ole mee ðo tar te ke *Ebbe-dewje pa are na: Kete bba kare kuran nò bbokone, a mayn tar lem gol muta. ⁶² Piyar tee ddaka ngaa nò nya.

Dewje tajije Jeju

⁶³ Dewje ke aw ngemje Jeju le aw kokeje ngaa aw tundaeje. ⁶⁴ N-toje keme ke kubbu ngaa ñ-dujeje na: « Na a undai wa? E-bbar

ri dew ke undai le.» ⁶⁵ N-tajeje nya ddew tarje te dang dang.

Daw ke Jeju lo-gange-sariya te

⁶⁶ Toke lo are a, kuwa-ðo-naa le toku dewje le *Jiipije, ke toku nje-poloje Lubba, ke *nje-koruje gel-ndu mbonje naa ngaa are ñ-ddee ke Jeju lo-gange-sariya te. ⁶⁷ N-paje na: « Bbo e-to Kiriste a e-pa areje.» Jeju ilade te na: « Bbo m-pa marese a, a kooje ne mese te ang, ⁶⁸ ngaa bbo m-dujuse tar a, a kilamje te ang. ⁶⁹ A kunn kote bbasine, Ngonn le dew a kisi ðo-jikol Lubba ke nje-singa-mongu te.» ⁷⁰ Dede toyn ñ-paje na: « Yeenn a, e-to Ngonn le Lubba wa?» Nila te na: « Esese njaa e-paje na: M-to Ngonn le Lubba.» ⁷¹ N-paje na: « Ddi a ta koo tar le nje-najije dda ne bbay wa? Jeje njaa joo tar ke tae te mban.»

23

Daw ke Jeju nò Pilate te

¹ Dewje ke uwaje Jeju inje taar toyn ngaa awje saa nò Pilate te. ² Dulaje tar tae te na: « Jinga dingaw neenn, naw nosu kutu dewje ta kare ñ-ddaje ðo-ngeng. N-pa nare dewje ta kare uka *lambo ke Sejar ang ngaa ñ-pa na ne njaa ñ-to Kiriste, ñ-to Mbay.» ³ Pilate duju tar Jeju toke be: « E-to toku-mbay le *Jiipije wa?» Jeju ilae te na: « Ei njaa e-pa.» ⁴ Pilate pa are toku nje-poloje Lubba ke dewje ke banya na: « Minga mare ne ke ase kare munda ne tar ðo dingaw te neenn kara ang.» ⁵ A ñ-telje ñ-paje dare ngeng nya na: « Naw ñ-toju ðo-ngeng dewje ddew ne-toju te ðo nange te ke Galile toyn. Nunn kute bbe te ke Jude ndereng lo te neenn.» ⁶ Kake Pilate oo tarjeenn le a, ñ-duju ta gere se dingaw neenn to dew ke bbe te ke Galile wa? ⁷ N-pa dare Pilate na Jeju in nange te ke toku-mbay *Erode a on ðoe a, nulae rø *Erode te ke ee Jurusalame me ndoje teenn to.

*Daw ke Jeju nò *Erode te*

⁸ Toke *Erode oo Jeju a, røe nele nya. Lew baa njaa naw ñ-sange ddew ta kooe, mba noo tarje nya ke dewje aw paje ðoe te ngaa ñ-ndiki ta kare Jeju dda mare nemorije are noo. ⁹ N-duju tar Jeju nya. A Jeju ilae te ang. ¹⁰ Toku nje-poloje Lubba ke *nje-koruje gel-ndu eje teenn ngaa aw gangeje tar ula ta Jeju te ke singa singa. ¹¹ *Erode ke mbambaje laa ooeje maji ang. N-kokeje ngaa dulaeje kubbu ke ndone. Goe te a, dulaeje rø Pilate te guku. ¹² Ndøe teenn njaa Pilate de ke *Erode ke ñ-toje to nje-baanji le naa, ñ-telje to nje-buwa-kuraje.

N-tel ke Jeju nò Pilate te

¹³ Pilate bbar toku nje-poloje Lubba ke nje-konje ðo dewje, ke dewje, ¹⁴ ngaa ñ-pa

narede na: « E-ddeje ke dingaw neenn rom te ngaa e-paje na: Naw n̄-toju do ngeng dewje. Ooje: M-duje tar kemse te. A minga mare *majang ke n̄-dda bba undaje ne tar d̄e te le kara ang. ¹⁵ *Erode kara inga *majang ke n̄-dda kara ang t̄. Mba yeenn a, nulae ne nareje guku. Ooje, dingaw neenn dda mare ne kara ke ase yo ang. ¹⁶ Ma kare dundae ke ndey a, ma kinyae.» ¹⁷ [N̄d̄o *kusuje t̄oyn, to tar le Pilate ta k̄oru dew kara key-kula te.] ¹⁸ Dewje le t̄oyn paje ke taar na: « E-t̄ol dingaw neenn a ̄oru Barabase areje!» ¹⁹ Barabase le duwae dilae key-kula te, mba nee horo mare dewje te ke ddaje d̄o-ngeng me bbe te ke Jurusalam d̄dem Barabase t̄ol dew d̄dem. ²⁰ Pilate pa tar arede bbay, mba n̄-ndiki ta kinya Jeju. ²¹ A duruje eki na: « E-t̄ole d̄o kake-dese te! E-t̄ole d̄o kake-dese te!» ²² Pilate pa arede gol muta laa na: « Majang d̄di a n̄-dda wa? Minga mare ne ke n̄-dda ke ase yo ang. Ma kare dundae a dinyae.» ²³ A dewje le uruje eki dujuje nya na n̄-t̄ol Jeju d̄o kake-dese te. Eki lede uta d̄o Pilate. ²⁴ Yeenn bba Pilate unn ndu ta dda ne ke daw n̄-dujuje le. ²⁵ N̄oru Barabase ke dewje le dujeje ta kare n̄ore le. Barabase ke dilae key-kula te woju d̄o d̄o-ngeng, ke woju d̄o dew ke n̄-t̄ole te ngaa nula Jeju jide te ta kare n̄-ddaje saa ne t̄oyn ke mede ndiki.

Daw ke Jeju ta t̄ole

²⁶ Toke mbambaje aw awje ke Jeju a, dingaje Sim̄o ke to dew ke bbe te ke Sirene ke in nd̄ō aw tel ke bb̄e. Duwaeje dundaje kake-dese d̄e te ta kare noto n̄-nja ne go Jeju te. ²⁷ Dewje banya banya ke deneje aw awje go Jeju te. Deneje le aw undaje karede ngaa aw noje mba tar laa. ²⁸ Jeju turu r̄oe ke r̄ode te ngaa pa na: « Deneje ke Jurusalam, e-noje mba tar lese ke tar le ngannse bbo e-noje mba tar lem ang. ²⁹ Ooje, mare nd̄o aw d̄dee ke dewje a paje na: Koko ee ke deneje ke awje kate, ke dede ke dujuje ang bbay, ke dede ke dareje mba ngonn il ang! ³⁰ Me nd̄oje teenn le dewje a paje kare d̄dingirije na: Osoje d̄oje te! Da pa kare d̄o-kubbaje na: E-debbeje d̄oje te! ³¹ Mbata bbo n̄-dda ne ke kake ke tebbe toke be a, d̄di a da dda ke kake ke tutu wa?» ³² Kare teenn, daw daw ke dingawje joo ke to nje-ne-ddaje ke maji ang, ta tolde kara baa ke Jeju.

Dewje bbereje Jeju d̄o kake-dese te

³³ N-teeje lo te ke daw n̄-bbar na Ka-d̄o-dew a, n̄-bbereje Jeju d̄o kake-dese te ngaa n̄-bbereje nje-ne-ddaje ke maji ang ke joo le d̄o kake-deseje te. Kara d̄o ji-k̄ol Jeju te a ye ke kara d̄o ji-gele te. ³⁴ Jeju pa na: « Boy ̄oru tar d̄ode te, mba n̄-gereje ne ke daw n̄-ddaje ang.» N-ddoje mbari bba n̄-kaynje ne

naa kubbu le Jeju. ³⁵ Dewje areje keteenn aw ooje nejeenn. Nje-k̄onje d̄o dewje aw kokoje Jeju na: « Naji mare dewje. A bbo n̄-to Kiriste ke Lubba mbere a, maji kare naji da-r̄oe njaa.» ³⁶ Mbambaje kara kokeje. Daw nḡosi saa ngaa dareje maann binye ke mase ke ria na benegere. ³⁷ N-paje na: « Bbo e-to t̄oku-mbay le *Jiipije a, ei njaa aji roi!» ³⁸ Dunda maketuru d̄o kake-dese te le taar na: Ne neenn n̄-to t̄oku-mbay le *Jiipije. ³⁹ Mare nje-ne-dda ke maji ang kara ke n̄-bbere d̄o kake-dese te taje na: « E-to Kiriste ang wa? Ei njaa aji roi bbo aji!» ⁴⁰ A nje-ne-dda ke maji ang ke kara ndange nje-mare le na: « E-bbel Lubba ang wa? Ei kara n̄-gange sariya doi te toke laa t̄o. ⁴¹ Sariya leje to ke d̄oḡole, mba jinga kuka neje ke maji ang ke n̄-dda. A ne n̄-dda ne ke maji ang kara ang.» ⁴² N-pa nare Jeju na: « Ole mei d̄om te nd̄o te ke a tel d̄dee k̄on bbe.» ⁴³ Jeju pa are na: « T̄ok̄oro, m-pa mari bbokone a kisi sem lo te ke maji.»

Jeju oy d̄o kake-dese te

⁴⁴ Gol kare aw nḡosi ke d̄oku gire joo a, lo ndul d̄o nange te t̄oyn ndereng gol kare muta ke lo-kul te. ⁴⁵ Kare ndoko ang ngaa kubbu ke n̄-to n̄-gange ne me key-polo-Lubba tir danna. ⁴⁶ Jeju uru eki ke taar pa na: « Boy, minya ndilim me jii te.» Goe te ke n̄-pa tar neenn a nuwa r̄oe. ⁴⁷ Nje-k̄on d̄o mbambaje oo nejeenn le a, n̄osu gaji Lubba ngaa n̄-pa na: « T̄ok̄oro njaa dew neenn to gate gate.» ⁴⁸ Dewje ke banya banya ke areje lo neje teenn le ooje neje ke tejeje le ngaa dundaje karede n̄-telje ne ke bb̄e. ⁴⁹ Dewje t̄oyn ke gereje Jeju, ke deneje ke inje saa Galile te awje saa, dareje ddew ew bba daw dooje neje ke aw toje le.

Jejebbe dubbu Jeju

⁵⁰⁻⁵¹ Mare dingaw ke ria na Jejebbe, n̄-to dew ke maji ke dew ke gate gate. N-to dew ke bbe te le *Jiipije ke ria na Arimate. Naw n̄-ngebbe *K̄oñ-bbe le Lubba. N-to kara le nje-gangeje sariya. A ne n̄-mbete sariya ke nje-gangeje sariya mareje gangeje d̄o Jeju te, ke neje ke n̄-ddaje ke Jeju. ⁵² Jejebbe le aw r̄o Pilate te ngaa duju ta kunn ninn Jeju. ⁵³ N̄oru ninn Jeju d̄o kake-dese te nila nanḡe, n̄-ke ninn le ke kubbu ngaa naw nila me buwa te ke duru me er te. Buwa le dila ninn dew me te nd̄o kara ang bbay. ⁵⁴ Nd̄oe le to nd̄o m̄ose ne ngaa *nd̄o-kuwaro le *Jiipije a ta kunn kute. ⁵⁵ Deneje ke inje ke Jeju Galile te d̄deje saa le, awje ke Jejebbe aw ooje buwa le ke gusu ke Jejebbe ila ne ninn Jeju me buwa te le. ⁵⁶ N-telje mba kaw m̄ose wubbu ke ete maji. Goe te a, duwaje r̄ode, mba to *nd̄o-kuwaro, ddew kara baa toke *ndu pa.

24

Tar kin le Jeju horo dewje te ke oy

¹ Ndo kara go *ndo-kuwa-ro te a, deneje le teeye ke ta-lo-kare baa, awje ke wubbu ke ete maji ke dede njaa n̄-ddaje ke ta buwa yo te. ² Dooje er ke dutu ne ta buwa-yo le toke ndubbu, ³ dandeje a dooje ninn *Ebbe-dewje Jeju le ang. ⁴ Dejeje tar woju do ne ke dooje le pin. A ta koo a, dingawje joo ke ulaje kubbu ke ndoren teeye ingajede. ⁵ Bbel dda deneje le ngaa dulaje dode ke nangê. Dingawje ke joo le paje arede na: « Mbata ddi bba aw e-sangeje dew ke isi ke tebbe horo nje-yoje te wa? ⁶ Nee neenn ang, n̄-ndol mban. Oleje mese do tar te ke n̄-pa narese kare te ke n̄-nayn ne Galile bbay na: ⁷ Maji kare dula Ngonn le dew ji nje-ne-ddaje te ke maji ang, da tole do kake-dese te ngaa ndo muta a na kin.» ⁸ Ngaa doleje mede do tarje te le Jeju le. ⁹ Dinje ta buwa yo te n̄-telje mba koru gel nejeenn toyn kare *nje-kayn̄-kulaje le Jeju ke doku gire kara ke kese dewje toyn. ¹⁰ Mari-Madelena, ke Jani, ke Mari kon Jakeje, ke mare deneje a paje tar le are *nje-kayn̄-kulaje le. ¹¹ A dooje to tar mbe ngaa dooje mede te ke tar le deneje le ang. ¹² A Piyar in ayn ngoru aw ta buwa yo te le. Nula gose a ta kubbuje ke to nangê a noo ngaa naw n̄-tel ke key a tar ike sel woju do ne ke tee le.

Jeju tee inga mare nje-njaje goe te ddew Emayusu te

¹³ Me ndoe teenn njaa dewje joo horode te awje ke mare bbe te ke ria na Emayusu ke ew ase kula metere doku gire kara, ¹⁴ daw n̄-tonje tam do neje te toyn ke nday le. ¹⁵ Kare te ke daw n̄-tonje tam, ke daw n̄-maynje naa tar a, Jeju ddee ngosi ke de ngaa aw nja ke de. ¹⁶ Daw doojeje a mare ne okude ddew kare n̄-gereje. ¹⁷ N-pa narede na: « Tar ddi bba aw paje horo naa te aw e-njaje ne neenn wa? » Darje lo kara ngaa rode nelde ang. ¹⁸ Mare kara horode te ke ria na Keleyopase ilae te na: « Neje ke ndayje me ndoje te neenn, ei ke kari baa njaa e-to dew ke Jurusalam ke e-gere tare ang wa? » ¹⁹ Jeju pa arede na: « Ddi wa? » Dilaeje te na: « Ne ke ddee do Jeju te ke Najarete. N̄-to nje-kila mber-tar le Lubba ke ngeng nya ddew kula te ke ddew tar te no gol Lubba te ke no gol dewje te toyn. ²⁰ Toku nje-poloje Lubba leje ke toku-mbayje leje ilaeje me ji dewje te are n̄-gange sariya yo doe te ngaa n̄-tole do kake-dese te. ²¹ Junda meje to ne a na koru Ijarayel ko bbere te, a do neje teenn toyn, dda ndo muta bbokone ngaa ke nejeenn teeye. ²² Tokoro njaa, mare deneje horoje te ddaje ne ke uta doje. Dawje ke ta-lo-kare baa do-bare te ngaa, ²³ dingawe

ninn Jeju le ang a, n̄-telje n̄-paje na anjije teeye ingaje neje ngaa paje na nisi ke tebbe. ²⁴ Mare dewje ke eeye ke je awje ta buwa yo te le. Dooje neje le ddew kara baa toke deneje le paje, a doojeje ang.» ²⁵ Jeju pa na: « Nje-ne-gere-angie! Etese ke ooje mese te ke ngoru ke neje toyn ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje arese ang! ²⁶ Maji kare Kiriste oo ndoo toke baann kete bba ta nande me ndoko te laa! » ²⁷ Jeju oru gel ne ke maketuruje le Lubba toyn paje doe te. Nunn kute maketuru te le Moyije ndereng maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba. ²⁸ Kake n̄-teeje ngosi ke bbe ke daw dawje ke ke te a, Jeju dda toke na ta kotu kinyade a, ²⁹ n̄-paje nya na: « E-nayn ke je, mba lo aw wul ngaa kare a ta kande.» Nande me bbe te le mba nayn ke de. ³⁰ Nisi ta ne-kusa te ke de a, nunn mapa, n̄-bbar Tar ke Maji doe te. Goe te a n̄-tete danna ngaa narede. ³¹ Yeenn ngaa kemde uja doe te are n̄-gereje. A ne kara, n̄-kiri piti a niki ndong. ³² N-paje tar horo naa te na: « Kare te ke naw n̄-pa tar nareje ddew-bô ngaa naw noru gel maketuruje nareje le meje unda do benya ang wa? » ³³ Me kare teenn njaa, dinje n̄-telje Jurusalam ngaa dingaje *nje-kayn̄-kulaje ke doku gire kara ke nje-buwa-njaje lede ³⁴ ke aw paje arede na: « Tokoro *Ebbe-dewje ndol, mba Simo ooe ke keme.» ³⁵ Doruje gel ne ke ingade ddew-bô, ke ddew ke to ke n̄-gereje ne kare te ke naw n̄-kayn ne de mapa.

Jeju tee inga nje-njaje goe te ke mare dewje

³⁶ Kake daw n̄-paje tar toke baann bbay a, ne njaa n̄-tee nare dannde te ngaa n̄-pa narede na: « Me-wul-lom ee ke se.» ³⁷ Mede unda do benya ddem, bbel ddade ddem, are dejeje to nooje uja. ³⁸ A n̄-pa narede na: « Mbata ddi bba eeye ke keje mayn̄-tar mese te wa? » ³⁹ Aaje jimje ke golumje ooje, ema njaa mar neenn, orumje ooje, uma ee ke tal-ro ke singa-ro ang. A ema mee ne. ⁴⁰ Kake naw n̄-pa tar baann a, n̄-tojude jiaje ke goleje le. ⁴¹ Dooje to ne ke tokoro ang bbay, mba rode nelde nya. Jeju pa arede na: « Eeye ke mare ne-kusa neenn ang wa? » ⁴² Dareje debbe kanji ke kobbu kara. ⁴³ N-taa ngaa nusa kemde te. ⁴⁴ Goe te a n̄-pa narede na: « Ne ke m-pa marse kare te ke m-nayn ke se le a neenn. Maji kare ne ke n̄-dda woju dom me maketuru *ndu te le Moyije, ke me maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba ke me Maketuru*Some te ddee ne ke tokoro.» ⁴⁵ Yeenn a noru ddew narede kare n̄-gereje ne gel Maketurule Lubba. ⁴⁶ N-pa narede na: « N-dda me Maketurute le Lubba na: Kiriste a koo ndoo ngaa, ndo muta a na kin horo nje-yoje te. ⁴⁷ Da

kila mber-tar ke ri Kiriste kare dewje tɔyn turuje ne ddew lede, mba kare tar *majang lede ɔru dɔde te. Mber-tar le a kunn kute Jurusalam. ⁴⁸ E-toje to nje-tar-naji neje neenn le. ⁴⁹ Ngaa ooje, ma kare ne ke Bɔy unn ndue ta karese ddee dɔse te. A e-naynje me bbe te ke Jurusalam ndereng ndɔ ke a kingaje singa-mɔngu ke in darâ.»

Jeju tel ke darâ

⁵⁰ Nɔrude naw ke de er ke Betani. Goe te a, nula jia ke taar ngaa n̄-bbar Tar ke Maji dɔde te. ⁵¹ Kare te ke naw n̄-bbar Tar ke Maji dɔde te a, ninyade ngaa Lubba unne ke darâ. ⁵² Goe te ke dɔsuje gɔlde nɔe te a, n̄-telje Jurusalam ke koko. ⁵³ N-naynje me key-polo-Lubba te ngaa n̄-pitije Lubba.

Maketuru kula le nje-kayn-kulaje

Kula KI

Jeju pa tar wɔju dɔ Ndil-me-nda

¹ Ngokom Topile, me dɔngɔr maketuru te lem, m-pa tar dɔ neje te toyn ke Jeju unn kutu dda, ke neje ke n̄-toju kunn kutu kula te ke n̄-dda, ² ndereng ndɔ te ke Lubba unne tel saa darâ. Kete bba kare Lubba tel saa darâ a, nunn ndu ddew te le Ndil-me-nda nare nje-kayn-kulaje ke n̄-mberede. ³ Go yo te laa a, n̄-toju rɔe narede ngaa n̄-dda neje dang dang ta tojude to nisi kem baa. N-dda toke baann ndɔ dɔsɔ ngaa n̄-pa tar dɔ kɔn̄-bbe te le Lubba narede. ⁴ Mare ndɔ nisi ta ne-kusa te ke de a, nunn ndu narede na: «Ōtuje me bbe te ke Jurusalam ang ta n̄-ngebbeje ne ke Bɔ unn ndu ta karese, ne ke m-pa tare marese kete mban le. ⁵ Jan dda dewje batem maann, a sese, a kingaje batem Ndil-me-nda me ndɔje te neenn.

Tar tel le Jeju darâ

⁶ Nje-kayn̄-kulaje le mɔn̄je naa rɔ Jeju te ngaa dujeje na: «Bbasine neenn njaa a tel ke kɔn̄-bbe kare ngann Ijarayelje wa?» ⁷ Jeju pa arede na: «To tar lese ta gere ndɔe wase kare ang. Mba Bɔy wɔju ndɔe le, ke kare le ddew singa te laa njaa. ⁸ A a kingaje singa-mɔngu ddew te le Ndil-me-nda ke a ddee dɔse te. Ngaa a telje to nje-tar-naji lem me bbe te ke Jurusalam, dɔ nange Jude te toyn, dɔ nange Samari te, ndereng koyn nange te toyn. ⁹ Go te ke Jeju pa tar le a, nin kemde te ke darâ ngaa mum dibbi dɔe are dooe ang.

¹⁰ Kare te ke daw daaje lo ke darâ ke go Jeju te le bbay a, a ta koo a, dingawje joo ke ulaje kubbu ke nda arje mɔɔr nje-kayn-kulaje te le. ¹¹ Dingawje le paje arejede na: «Dewje ke Galale, mba ddi bba arje neenn aw aaje lo ke darâ wa? Jeju neenn ke Lubba unne horose te aw saa ke darâ a tel ddee ddew kara baa toke kaw laa ke ooje neenn.»

Kuwa dɔ naa le nje-kayn-kulaje

¹² Nje-kayn̄-kulaje le inje dɔ ddingiri te ke ddaw n̄-bbar na ddingiri olibeje le telje Jurusalam. Ddingiri le to ngosi baa ke bbe le ase kilo metere kara. ¹³ Toke n̄-teeje Jurusalam a, daalje dawje me key te ke to dɔ mare te taar ke to lo mɔɔ-naa lede. Dewje ke eeje teenn to Piyar, Jan, Jake de ke Andere, Pilipi de ke Toma, Bartelemi de ke Matiye, Jake ngonn le Alpe, Simo ke daw n̄-bbare to Jelote, ke Jude ngonn le

Jake. ¹⁴ Dede toyn njaa, daw dooje ta naa daw duju Lubba ke ndɔ toyn. Mare deneje, Mari kɔn̄ Jejuje, ke ngakɔn̄ Jeju eeje horode te to.

Dunn Matiyase turu Judase te to nje-kayn̄-kula

¹⁵ Dɔ ndɔeje teenn, Piyar in taar horo nje-me-kunnje ke kɔrde ase kɔr kara ke dojoo ngaa pa na: ¹⁶ «Ngakomje, ne ke Ndil-me-nda unda ta Dabbiti te are pa maketuru te le Lubba ddee to ne ke tokoro. Tar le na Judase a tel to nje-kunn ndɔ dewje ke uwaje Jeju. ¹⁷ Kete, nee horoje jee nje-kayn-kulaje te njaa ngaa dinya debbe kula ke jaw n̄-ddaje neenn jia te to. ¹⁸ N-ndoko ndɔ ke nare ke dukae ne mba ne ke maji ang ke n̄-dda ngaa n̄-tee noso me ndɔ te le ke gɔse, mee ribba ngaa kula-sien tee toyn ungu ddaka. ¹⁹ Dewje toyn ke ddaje bbe Jurusalam ooje tare ngaa undaje ri ndɔ le ke ndɔn tar lede na, Hakeldama, gel ri le na: ndɔ mese. ²⁰ N-dda tare maketuru Some te na:

«Maji kare key laa tel dɔ-ndubba ngaa, dew to te ang.»

To bbay n̄-dda maketuru te le lubba na:

«Maji kare mare dew taa ture kula te laa.

²¹ «Yeenn a, mare dewje ke njaje ke je dɔ ndɔje te ke Ebbejeje aw ɔru ne noje eeje neenn. ²² Unn kute dɔ ndɔ te ke Jan ddaa ne batem ndereng ndɔ te ke Lubba unne ne horoje te tel saa ne darâ. Maji kare mare dew kara horo dewje neenn le tel to nje-tar naji ke je wɔju dɔ tar kin le Jeju Kiriste horo nje-yoje te.»

²³ Yeenn ngaa n̄-tojuje dewje joo: Jejebbe ke mare ria to Barsabase ke daw n̄-bbare bbay na Justus, de ke Matiyase. ²⁴ Go te a n̄-dujuje Lubba na: «Ei Ebbejeje ke e-gere ne ke to me dewje te toyn, horo dewje te ke joo neenn ɔru dew ke mei ndiki, ²⁵ mba kare n̄-dda kula le nje-kayn-kulaje turu Juda te ke tusu kula le inya a aw lo te laa ke ase.»

²⁶ N-dda elemteen, a elemteen le oso dɔ Matiyase te ngaa kare teenn njaa dilae horo nje-kayn-kulaje ke eeje dɔku gire kara.

2

Ndil-me-nda ddee dɔ nje-me-kunnje te

¹ Toke ndɔ Pentekote ase a, nje-me-kunn isije dɔ naa te kara baa. ² A ta koo a, mare kɔru ne bbar darâ toke mare le toku yel ke aw ula ngaa taa me key ke disije te le toyn. ³ Ngaa, dooje ne toke mare le ndɔn̄-puru. Ndɔn̄ puru le saren naa ngaa isi dɔde te kara kara toyn. ⁴ Ndil-me-nda dduus mede toyn ngaa dunnje kutu pa tar ke ndɔn̄-tarje dang dang ke Ndil le unda tade te.

⁵ Mare Jiipije ke bbeelje Lubba eje me bbe te ke Jurusalam tɔ. Dinje nangeje te dang dang tɔyn. ⁶ Toke dewje le ooje kɔru ne ke bbar tee mbide te le a, n̄-mbɔnje naa toke banya banya. Tar ikide sel, mba dede kara kara tɔyn daw dooje tar bbeje lede ta nje-me-kunnje te le. ⁷ Ne le gange singade ddem, arede rɔ-neel ddem ngaa n̄-paje na: «Dewje tɔyn ke aw paje tar neenn toje to dewje ke Galile ang wa? ⁸ A dda toke baann bba na na kara aw oo tar-bbe laa tade te wa? ⁹ Jeje ke jin nange te ke Parte, Mede, ke Elamite, dewje ke Mejopotami, dewje ke Jude, ke Kapadose, Pɔn, ke Aji, ¹⁰ dewje ke Piriji, ke Pampili, Ejipite ke Libi ke to ngɔsi ke Siren, dewje ke Rɔm ke ddaje bbe Jurusalam, ¹¹ dede tɔyn, Jiipije wase dewje ke aw bbeelje Lubba le Moyije, dewje ke bbe te ke Kerete, ke dewje ke bbe te ke arabi, jaw joo tar neje ke maji ke Lubba dda ke daw n̄-paje tare ke tar bbeje leje.

¹² Dewjeenn tɔyn njaa tar ikide sel, n̄-gereje ne ke da ddaje ang ngaa n̄-paje tar horo naa te na: «Ne ddi a toke be wa?» ¹³ A mareje aw kokoje nje-me-kunnje le na: «Dayje koto ke to ben dare ddade.»

Piyar pa tar are dewje ke banya

¹⁴ Yeenn ngaa Piyar in ar taar, ke nje-kayn-kulaje ke doku gire kara ngaa pa ke taar na: «See dewje ke nange te ke Jude, ke sese tɔyn ke isije bbe te ke Jurusalam, maji kare ooje neje neenn ke maje ta e-tukaje mbise ooje ne tar lem. ¹⁵ Baann ang, koto a dda dewje neenn toke aw ejejeenn ang. Lo to ke endɔɔ baa bbay mba gol kare to kare jikara baa bbay. ¹⁶ A ne ke aw ooje neenn to tar ke Jowel nje-kila mber-tar le Lubba pa a ddee to ne ke tɔkɔrɔ. N̄-pa na: ¹⁷ «Lubba pa na: ddtutu ndɔ a, ma kare Ndil lem isi me dewje te tɔyn, ngannse ke dingaw, ke ngannse ke dene a telje to nje-kilaje mber-tar lem, ngann basanje lese a kooje ne toke mare le nijeenn, bbukaje lese a nije.

¹⁸ Tɔkɔrɔ, do ndoeje teenn le, ma kare Ndil lem nje-kulaje lem ke dingaw, ke nje ke ndene ngaa da kilaje mber-tar lem.

¹⁹ Ma dda ne ke dum do koo me dara te ke ne-mɔrije nangê do nange te: Mese, puru, ke tɔku sa-puru.

²⁰ Kare a tuka ndul, neyn a kase toke mese, kete bba kare ndo le Ebbe-dewje ke to tɔku ndo ke ndo ke maji a ddee.

²¹ Yeenn a, dew ke bbar ne ke ri Ebbe-dewje a,

a kinga kaji*.>

²² «Ngann Ijarayelje, ooje tar ke ma ta pa karese neenn. Jeju ke Najarete le, to dew ke Lubba tɔjuse to ne a nulae narese. Yeenn bba Lubba are n̄-dda ne-mɔrije, neje ke dum do koo, ke ne-tɔju-neje dang dang horose te. E-gereje nejeenn ke maje. ²³ Jeju le dunne dulae jise te ddew kara baa ke ndu ke Lubba njaa unn toke kete ddem ddew kara baa ke ne ke Lubba mɔse lew baa ddem. Uwaeje ilaeje ji dewje te ke maji ang areje n̄-tɔleje kake-dese te. ²⁴ A Lubba ndole ɔre me ji yo te, mba yo ee ke singa ngaji ta ngeme jia te ang. ²⁵ Dabbiti pa tar do Jeju te le na:

«Maw moo Ebbe-dewje nɔm te ke kar tɔyn, mba nee do-ji kolum te kare ta ne yekem ang.

²⁶ Mba yeenn a, rɔm neelem nya ngaa maw mɔsu pa rɔ-neel.

Ne ke maji uta, to da-rɔm kara a kisi ke me-ngebbe

²⁷ mba a kinyam lo te le nje-yoje ang ngaa a kinya ema Nje-me-nda lei kare mndum me buwa-yo te ang.

²⁸ E-tɔjum ddew kinga tebbe, Ar nɔm te a, ma kinga koko†.>

²⁹ «Ngakɔmje, ddew ɔru arem kare m-pa tar neenn ke maje marese: kajeje Dabbiti oy, n̄-dubbe, are dobare to horoje te baa bbay. ³⁰ N-to nje-kila mber-tar le Lubba ngaa n̄-gere to Lubba unda yo bba unn ne ndu kare dew ke gele te isi ngendembay te. ³¹ Dabbiti le gere kete to Kiriste a kin buwa-yo te. Yeenn bba n̄-pa tar ke do Kiriste te le na: Lubba a kinyae lo te le nje-yoje ang, ngaa da-rɔe a ndum buwa-yo te ang. ³² Jeju neenn le, Lubba are nin buwa-yo te are jeje tɔyn n̄-toje to nje-najije. ³³ Lubba unne undae do ji-kole te darâ. Ninga Ndil-me-nda ke Bɔ unn ndu ta kare le ngaa n̄-saren Ndil le doje te to ke aw ooje ke kemse ddem ke mbise ddem neenn. ³⁴ Dabbiti aw darâ ang njaa, a pa na:

«Ebbe-dewje pa are Ebbemje na:

Isi do ji-kolem te

³⁵ ndereng ndo te ke ma dda kare nje-baanji lei telje to lo kungu goli‡.>

³⁶ «Maji kare dewje tɔyn ke Ijarayel gereje ke maje: Jeju ke e-tɔleje kake-dese te le, Lubba are n̄-to Kiriste ddem Ebbe-dewje ddem.»

Dewje doro muta ddeeje unguje do nje-me-kunnje te

³⁷ Toke dewje le ooje tar le a tar le gange singade ngaa n̄-dujeje Piyar ke kese nje-kayn-kulaje le na: «Ngakɔnjeje, ddi a maji kare n̄-ddaje wa?» ³⁸ Piyar pa arede na:

* 2:21 2.21 Jowel 3.1-5 † 2:28 2.28 Sɔm 16.8-11 ‡ 2:35 2.35 Sɔm 110.1

«E-turuje mese ngaa ta na na kara inga batem ke ri Jeju Kiriste. Baann bba Lubba a kōru tar majangje lese dōse te ngaa na karese Ndil-me-nda. ³⁹ Mba ndu neenn le to wōju dōse, ke ngannse, dewje ke isije ddew ew, ke dewje ke banya banya ke Ebbe-dewje Lubba leje a bbarde.» ⁴⁰ Piyar pa tarje dang dang mba pa ne tar-naji ddem mba kōsu ne kutude ddem. Ngaa n̄-pa na: «E-teeje horo nje-me-maji angje te ke bbasine ke ddang areje Lubba ajise.» ⁴¹ Dewje ke ndikije go tar te laa le ingaje batem. Ndōe teenn kōr dewje ase ne ke doro muta ddeejje unguje dō kōr nje-me-kunnje te ke kete.

Tar me-kara le nje-me-kunnje

⁴² Nje-me-kunnje le unnje rōde tōyn mba kaw koo ne-tōju le nje-kayn-kulaje ke ndō tōyn, daw dulaje nuju naa te, daw n̄-ddaje me-kara ngaa daw n̄-dujuje Lubba. ⁴³ Bbeel dda dewje tōyn mba Lubba dda neje ke dum dō koo, ke ne-mōrije nya nya ddew te le nje-kayn-kulaje. ⁴⁴ Me dewje ke ooje mede te to kara baa ngaa dunguje neje lede dō naa te kara baa. ⁴⁵ N-labbeje ndōoje lede, ke ne-kingaje lede ngaa n̄-kaynje naa nare ase kem ne ke dude. ⁴⁶ Dooje ta naa ngaa ke ndō kara kara tōyn daw dawje key-polo-Lubba te naa te. Daw dusaje ne ta key te le naa. Daw dusaje ne lede ke koko, ke me ngonñ-kase. ⁴⁷ N̄-pitije Lubba ngaa dewje tōyn oojede maji kemde te. Ke ndō kara kara tōyn Ebbe-dewje aw ungu dewje ke naw najide dō mare te.

3

Piyar are dew ke rōe oy ddee maji

¹ Mare ndō, Piyar de ke Jan dawje ke key-polo-Lubba te mba duju Lubba ke gōl kare ke muta te lo-kul te. ² Dewje awje ke mare dew ke duje to nje-mete undaeje ta key-polo-Lubba te ke daw n̄-bbar na Ta-key ke Kura. Daw dundae keteenn ke ndō ke ndō kare n̄-kōy ne ji dewje te ke aw andeje me key-polo-Lubba te le. ³ Toke noo Piyar de ke Jan ke daw ta kande me key-polo-Lubba te le a, n̄-dujude kare dareje nare. ⁴ Yeenn a, kem Piyar de ke Jan to ke dōe te ngaa Piyar pa na: «Aaje!» ⁵ Dew le aade mba neje to na kinga mare ne jide te. ⁶ A Piyar pa are na: Mee ke ande wase nare ta kari ang. A ne ke mee ne a neeenn, mari: In taar, e-nja ke ri Jeju ke Najarete!» ⁷ Piyar uwa ji-kōl dew le are nin taar. Kem naa te neenn njaa gōleje, ke esengele gōleje mōnguje. ⁸ Naal bbate nar taar ngaa n̄-nja. Nande ke de key-polo-Lubba te naw n̄-nja, naw n̄-tal n̄-turu nōsu ne gaji Lubba. ⁹ Dewje tōyn ooeje naw n̄-nja ngaa naw

nōsu gaji Lubba le. ¹⁰ Dewje gereje ke maje to nje-ne-kōy ke isi lew ta key-polo-Lubba te ke daw n̄-bbar na Ta-key ke Kura le aann. Bbeel dda dewje le ngaa tar ikide sel wōju dō ne ke inga dingaw le.

Piyar tōju tar me key-polo-Lubba te

¹¹ Dew le inya go Piyar de ke Jan ang. A me dewje tōyn unda dō benya ngaa aynje awje rōde te kō baranda te ke daw n̄-bbar na Baranda le Salomō. ¹² Toke Piyar oo ne le be a, pa arede na: «Dewje ke Ijarayel, mba ddi bba arje bbeel ddase wōju dō ne ke tee horose te wa? Mba ddi bba aw aajeje toke ne ke ddew singaje te njaa wase mba ngem ke jaw n̄-ngem ndu le Lubba le bba n̄-ddae jare n̄-nja wa? Baann ang.

¹³ Lubba le Abaraham, Ijake, ke Jakobbo, Lubba le kajeje ōsu gaji Nje-kula laa Jeju ke uwaeje ilaeje ji nje-kōñ-bbeje te, ngaa e-mbeteje nō Pilate te ke ndiki ta kinyae. ¹⁴ E-mbeteje Nje-me-nda ke to dew ke gate gate ngaa e-dujuje are doru nje-tōl dewje key-kula te dārese. ¹⁵ Dew ke nje-dda tebbe ke e-tōleje le, Lubba ndōle are n̄-tōje to nje-tar naji ne neenn le. ¹⁶ Dingaw ke ooeje ngaa e-gereje ke ar neenn, mbal dō koo ke joo meje te ke ri Jeju a, ri Jeju le are singa. Koo me te ke Jeju le a dda are roe ddee maji a sese tōyn njaa aw ooje neenn.

¹⁷ A ngakōmje, m-gere maji to sese, ke nje-kōñ-dōseje e-ddaje ne baann mba to ne ke e-gereje ang, ¹⁸ Dōngor kete, Lubba njaa unda tar neenn ta nje-kilaje mber-tar te laa tōyn na Kiriste laa a koo-ndoo are tar le a ddee ne ke tōkōrō neenn. ¹⁹ Yeenn a, e-turuje mese ta e-telje rō Lubba te. Baann bba na toko majangje lese, ²⁰ ngaa Ebbe-dewje a karese mare kare ke a kisije ke me-wul-lōm ngaa na kula ke Kiriste ke n̄-mose kete ta karese: Jeju. ²¹ Karje te neenn, Kiriste le a kisi darā ndereng ndō ke Lubba a tel ke neje tōyn dōgōle te, ddew kara baa toke Lubba unda tare ta nje-kilaje mber-tar te laa ke maji tōyn are paje. ²² Moyije pa kete na: «Ebbe-dewje Lubba lese a kula mare dew kara horo ngakōnse te karese to nje-kila mber-tar le Lubba toke ema. A kooje tae ddew neje te tōyn ke na pa karese. ²³ Dew ke oo tar le nje-kila mber-tar le Lubba le ang a, da kore ke ddang horo dewje te le Lubba*» ²⁴ Nje-kilaje mber-tar le Lubba tōyn, unn kute dō Samuyel te, ke nje-kilaje mber-tar le Lubba ke ddeejje goe te paje tar kara kara tōyn wōju dō ndōje neenn le. ²⁵ Ndu-kunn ke nje-kilaje mber-tar le Lubba ndajji neenn to wōju dōse tō. Eeje kō dōnō te ke Lubba ōsu ke kasese dō ndō te ke n̄-pa nare Abaraham na: ddew te le dewje ke geli te, Lubba a bbar Tar ke maji dō dewje te tōyn ke dō

* 3:23 3.23 Deterenome 18.15-18

nange te. ²⁶ Sese a Lubba unn Nje-kula laa dɔngɔr ulae kare n̄-bbar Tar ke maji dɔse te kare nɔruse kara kara tɔyn me ne-ddaje te lese ke maji ang.»

4

Daw ke Piyar de ke Jan lo gange sariya te

¹ Toke Piyar de ke Jan daw n̄-paje tar ke dewje bbay a, nje-poloje Lubba, nje-konje dɔ dewje ke aw ngemje ta key polo Lubba, ke *saduseyenje teeje ingajede. ² Wungu ɔnde mba ne ke Piyar de ke Jan daw n̄-tojuje dewje ddem, mba Piyar de ke Jan n̄-paje dare dewje le na Jeju in horo nje-yoje te are dewje ke oye a kinje horo nje-yoje te tɔ. ³ Duwajede dilajede key-kula te ndereng lo-are, mba dɔ loo kul ngaa. ⁴ A mare dewje banya banya horo dewje te ke tuka mbide ooje ne tar le Lubba le ooje mede te are kɔr nje-me-kunnje ase ne ke doro mi.

⁵ Lo are a, nje-konje dɔ Jiipije, ke tɔkuje, ke nje-koruje gel-ndu ke eeje Jurusalam mbɔnje naa. ⁶ Ann ke to tɔku nje-polo Lubba, Kayipi, Jan, Alekejandere, ke nje-nujuje le tɔku nje-poloje Lubba tɔyn eeje teenn tɔ. ⁷ Dare n̄-ddee ke Piyar, ke Jan nɔde te ngaa n̄-dujude tar na: «Ddew singa-mɔngu te le na wase ke ri na bba aw ddaje ne ne neenn wa?» ⁸ Ndil-me-nda ddusu Piyar ngaa pa arede na: ⁹ «Nje-kɔn̄-bbeje, ke tɔku dewje, n̄-dda maji ke nje-mete, a bbokone dewje aw dujuje ta gere ddew ke n̄-dda bba rɔe ddee ne maji le. ¹⁰ Sese tɔyn, ke dewje ke Ijarayel, maji kare e-gereje to, ke ri Jeju kiriste ke Najarete a dew neenn ar ne nɔse te ke rɔ ke maji neenn. Jeju ke e-toleje dɔ kake dese te a Lubba ndole le. ¹¹ Ne a maketuruje le Lubba pa tar laa na: <N-to er ke esee nje-kɔsuje key e-mbeteje le aann. Er le tel ddee to singa gol key ke dungu nangɛ*.> ¹² Ne kara baa nase kajije, mba Lubba are mare ri dang dɔ nange te ke a kase kajije ang. ¹³ Toke nje-gangeje sariya le Jiipije ooje ddew ke Piyar de ke Jan ke n̄-toje to dewje ke baa ke dewje ke gereje maketuru ang daw n̄-paje ne tar ke bbeel ang le a, gange singade. A n̄-gɔnjede n̄-gereje tɔ to n̄-toje to nje-buwa-njaje le Jeju. ¹⁴ Ngaa daaje dew ke ar mɔrde te ke rɔe ddee maji le a, n̄-gereje tar ke da kilaje te ang.

¹⁵ Yeenn a, dunnje ndu kare Piyar de ke Jan n̄-teeje *lo dda tar te le Jiipije te le ke ddang. Ngaa duwaje dɔ naa a, n̄-paje na: ¹⁶ Ddi a ja ddaje ke dewje neenn wa? Mba dede njaa n̄-ddaje ne-mɔri neenn are dewje ke Jurusalam tɔyn gereje ke maje.

Ddew ke ja maynje ne tare goto. ¹⁷ Maji kare n̄-ddaje jare tare nja ke kete horo dewje te ang ngaa. Ja kin ke de kare n̄-bbar ri Jeju n̄-pa ne tar dare mare dew ang. ¹⁸ Nje-gangeje sariya le bbarje Piyar de ke Jan le ngaa paje arede kare n̄-paje tar wase n̄-tojuje ne ke ri Jeju ang. ¹⁹ A Piyar de ke Jan dilaje te na: «Ddi a to gate gate kem Lubba te wa? Koo tase wase koo ta Lubba wa? To tar lese kare ujaje keme! ²⁰ Ddew ke jeje neenn ja kutu ne taje dɔ ne te ke joo ke kemje ddem ke mbije ddem goto.» ²¹ N-telje dinje ke de bbay a, dinyade mba dingaje mare tar ke a kase kunn ddew kare duwaje ne de ang. Mba dewje tɔyn aw ɔsuje gaji Lubba wɔju dɔ ne ke nday le. ²² Dew ke n̄-dda ne-mɔri dare rɔe ddee maji le bbale uta bbal dɔsɔ.

Nje-me-kunnje dujuje Lubba

²³ Toke dinya Piyar de ke Jan a, daw dingaje nje-buwa-njaje lede ngaa doruje gel neje ke tɔku nje-poloje Lubba, ke tɔkuje paje arejede le. ²⁴ Goe te ke dooje tar lede le a, dede tɔyn njaa n̄-n̄-dujuje ke ndu ke kara baa: «Ebbejeje, Ei njaa e-dda dara, ke nange, ke ba, ke neje tɔyn ke toje te. ²⁵ Ei ke are Ndil-me-nda unda tar neenn ta kajeje Dabbiti te ke to nje-kula lei na:

<Mba ddi bba dewje aw unndaje ne bula ngaa daw dunguje ne tar me naa te baa wa?

²⁶ Nje-kɔn̄-bbeje tɔyn ke nangɛ neenn aw ooje taa naa

ngaa tɔku mbayeje mbɔnje naa
mba ddaje dɔ ke Ebbe-dewje ddem, Mesi laa ddem.>†

²⁷ «Tɔkɔrɔ njaa, Erode de ke Ponse Pilate n̄-mbɔnje naa me bbe te neenn ke dewje ke gelde to Jiipije ang ddem ke Jiipije njaa ddem mba mbete ne Jeju ke to nje-kula lei ke maji tɔyn ke ila wubbu dɔe te ta kundae dang to Mesi. ²⁸ Toke baann a, n̄-ddaje dare ne tɔyn ke e-mɔse kete ddew singa-mɔngu te lei, ke ddew me-ndiki te lei le ddee to ne ke tɔkɔrɔ. ²⁹ Yeenn a, ke bbasine neenn, Ebbejeje, maji kare oo singa ke daw n̄-ddaje ke je bbo areje singa jee nje-kulaje lei are n̄-pa ne tar lei ke bbeel ang. ³⁰ Maji kare e-toju singa-mɔngu lei are rɔ-toje goto rɔ dewje te, are ne-mɔri, ke ne ke dum dɔ koo toje. Are ne-ndee ddee toke baann ke ri Jeju ke to Nje-kula lei ke maji tɔyn.» ³¹ Toke n̄-dujuje Lubba n̄-tungaje a, nange yeke lo te ke n̄-mbɔnje naa teenn. Ndil-me-nda dɔsɔde ngaa dunnje kutu pa tar le Lubba ke bbeel ang.

Nje-me-kunnje unguje ne-kingaje lede lo kara baa

* 4:11 4.11 Sɔm 118.22 † 4:26 4.26 Sɔm 2.1-2

³² Me nje-me-kunnje ke banya le ke keje lede to kara baa. Dew kara horo de te pa na mare ne to le ne ke kare ne baa ang, mba dunguje ne-kingaje lede toyn do naa te kara baa. ³³ Nje-kayn-kulaje aw paje tar naji ke singa-mongu nya woju do tar kin le Ebbe-dewje Jeju horo nje-yoje te, ngaa toku me-maji le Lubba to dode te kara kara toyn. ³⁴ Dew ke ne due ee horode te ang, mba dewje ke eeje ke ndoo wase key labbeje, ngaa ddeeje ke nare, ³⁵ unguje no nje-kayn-kulaje te. Ngaa n-kayn naa nare dare na na kara inga ase kem ne ke due.

³⁶ Yeenn bba, mare dew ke ria na Jehebbe ke nje-kayn-kulaje aw bbareje na Barnabase ee ke teenn. Gel ri le na: «Nje-kula dingaw me dewje te». N-to dew ke gel Lebi te ke duje Sipere. ³⁷ Nee ke mare ndoo ngaa n-labbe, n-ddee ke nare nungu no nje-kayn-kulaje te.

5

Tar ngem le Ananiyase de ke Sapira

¹ Mare dingaw ke ria na Ananiyase de ke dene laa Sapira n-labbeje ndoo lede to. ² A Sapira ndiki te ke ngaweje Ananiyase are oru debbe nare le ngem ngaa aw ke kese aw ungu no nje-kayn-kulaje te. ³ A Piyar pa na: «Ananiyase, mba ddi a inya are Satan ande mei te wa? Ere ngem are Ndil-me-nda, mba oru debbe nare ndoo lei le e-ngem to lei. ⁴ Kete njaa kara ndoo le to lei. Goe te ke e-labbe kara nare to lei to. A baann bba keje dda ne ke to ke te ddee doi te wa? Yeenn to Lubba a ere ngem are hbo dewje ang.» ⁵ Toke Ananiyase oo tarjeenn le a tee oso nangè oy. Dewje toyn ke ooje tar yo le Ananiyase le bbeel ddade nya. ⁶ Ngann basanje ddeeje keje niinn Ananiyase le awje ne aw dubbuje.

⁷ Ase ne ke kare muta goe te a, dene laa ddee ande dode te a, gere ne kara do ne te ke tee le ang. ⁸ Piyar duje na: «Tòkoro njaa, kor nare ndoo lese ke e-labbeje le njaa neenn wa? E-pa arem moo.» N-pa nare Piyar na: «Tòkoro, kor nare njaann.» ⁹ Yeenn a, Piyar pa are na: «Baann bba ei ke ngawije unguje tar me naa te mba na Ndil le Ebbe-dewje wa? Oo: Dewje ke dubbuje ngawije a arje taa-key te neenn. Ei kara da kunnije kotu ne to.»

¹⁰ Kare teenn njaa, n-tee noso koy-gol Piyar te noy. Kake ngann basanje le andeje key a, dooje niinn dene le ngaa dunnje daw ndubbuje mbor ngaweje te. ¹¹ *Egilisi, ke dewje toyn ke ooje tar ne ke tee le bbeel ddade nya.

Nje-kayn-kulaje ddaje ne-morije dang dang

¹² Nje-kayn-kulaje ddaje ne-morije ke neje ke dum-do-koo nya nya horo dewje

te. Dewje toyn ke ooje mede te mbonje naa ko baranda te le Salomo. ¹³ Dewje aw paje tar lede maji njaa a, a dew kara tay mba kande horode te ang. ¹⁴ Dewje ke banya banya ke korde aw ke kete ke kete horo dingawje te ddem deneje te ddem unnje mede are Ebbe-dewje ngaa dunguje do nje-me-kunnje te. ¹⁵ Dewje ddeeje ke nje-ro-toje ddew-bô. Dilaje nje-ro-toje le do tiraje te wase do rakeje te. N-ddaje toke baann kare ta Piyar aw nday a, ndile baa njaa kara uru do mare nje-ro-toje te le. ¹⁶ Dewje banya banya inje ke me ngann bbeje te ke toje ngosi ke toku bbe ke Jurusalam ddeeje to. Dotoje nje-ro-toje, ke dewje ke ndilje ke majang ulaje kemde ndoo n-ddeeje ke de ngaa dede toyn røde ddee maji.

Duwa nje-kayn-kulaje dungude key-kula te

¹⁷ Lo teenn, me dda toke nje-polo Lubba, ke nje ke mbore te ke eeje me kuwa-do-naa te le *Saduseyenje ngaa dinje, ¹⁸ duwaje nje-kayn-kulaje le dungujede key-kula te ke n-dda mba dewje toyn. ¹⁹ A mare anji le Ebbe-dewje ddee til te toru ta key-kula are n-teeje, ngaa pa arede na: ²⁰ «Awje aw arje me key-polo-Lubba te ta e-paje tarje toyn ke woju do tar tebbe neenn areje dewje ke banya.»

²¹ Nje-kayn-kulaje le ooje tae ngaa lo a ta kare a dawje me key-polo-Lubba te ngaa n-tojuje ne.

Toke nje-polo Lubba ke nje ke mbore te bbarje tokuje kare duwaje do naa lo dda tar te le Jiipije te le Jiipije. Ngaa, dulaje key-kula te kare n-ddeeje ke nje-kayn-kulaje le. ²² A dewje ke dulade le teeje key-kula te a, ingaje nje-kayn-kulaje le me sururu te le ang. Nje ke dulajede le telje aw paje arejede na: ²³ «Joo ta key le a to ke lo kute ke maje. Nje-ngemje ta key-kula le kara arje lo-kula te lede. A joru ta key le a, joo dew kara me te ang.»

²⁴ Nje-kon do dewje ke aw ngemje ta key polo Lubba, ke toke nje-poloje Lubba ooje tarjeenn le a, tar ikide sel woju do nje-kayn-kulaje le ngaa n-paje na: «Ddi a dda ne wa?» ²⁵ A mare dew ddee pa arede na: «Dewje ke ilajede key-kula te le a, arje me key-polo-Lubba te ngaa aw tojuje ne dewje.» ²⁶ Yeenn a, nje-kon do dewje ke aw ngemje ta key key-polo-Lubba le aw ke nje-kulaje laa ngaa daw n-ddee ke nje-kayn-kulaje le, a n-dda ke de singa ang. N-bbeelje mba dewje a tilajede ke er toljede.

²⁷ Goe te ke n-ddee ke de a, dawje ke de lo dda tar te le Jiipije ngaa toku nje-polo Lubba dujude na: ²⁸ «Junndu ngeng nya jarese kare e-toju ne ke ri neenn ang. A ye a ne-toju lese taa me bbe ke Jurusalam toyn neenn ngaa aw ddaje kare tar yo le dingaw

neenn uwa doje.» ²⁹ Piyar de ke nje-kayn-kulaje le dilaje te na: «Koo ta Lubba maji uta koo ta dewje. ³⁰ Lubba le kajeje are Jeju ke e-toje do kake-dese te ngaa e-taleje le in horo nje-yoje te. ³¹ Lubba le unne undae do ji-kole te to toku mbaye ddem nje-kaji dewje ddem. Baann bba kare ngann Ijarayelje ingaje ddew ta turu ddew lede ddem, kare tar majang lede oru dode te ddem. ³² Jeje ddem, Ndil-me-nda ke Lubba are dewje ke ooje tae ddem, n-toje to nje-tar-naji neje ke teeje le.»

³³ Toke nje ke lo dda tar te le Jiipije le ooje tar ke nje-kayn-kulaje paje le a, ungu onde ngaa n-ndikije kare n-tolde. ³⁴ A mare parijiyen ke ria na Gamaleyel ke to nje-koru gel ndu ke dewje ndikije tar laa nya ee lo dda tar teenn le. Nin taar nunn ndu kare n-teeje ke nje-kayn-kulaje le ddaka ngaji. ³⁵ Ngaa n-pa nare nje-ddaje tarje le na: «Ngann Ijarayelje, ooje ke maje bba ta e-ddaje ne ke dewje neenn. ³⁶ Mba me ndoje te neenn, jooje Tedase ke oo roe to dew ke ngeng nya unda lo tee. Ngaa dewje ase ne ke kor so unnje goe. A n-tole ngaa nje ke unnje goe le sarenje naa are dew kara nayn ang. ³⁷ Goe te a, Judase dew ke Galile unda lo tee, bbal te ke daw dunda ne ri dewje me maketuru te mba gere ne korde. N-dda nare dewje unnje goe. A n-tole ngaa nje ke unnje goe sarenje naa. ³⁸ Bbasine m-pa marese, undaje kemse dode te ang, inyajede areje dawje. Bbo ne ke n-ndikije ta dda wase ne ke daw n-ddaje neenn in ddew te le dewje baa a, a kunda ngange. ³⁹ Bbo ne ke n-ndikije ta dda wase ne ke daw n-ddaje neenn in ddew te le Lubba a, a kokuje ddewe pin. Areje Lubba oose to dewje ke aw ddaje saa ddo ang.» Nje-ddaje tarje le ndikije go tar laa le ngaa, ⁴⁰ n-bbarje nje-kayn-kulaje le, dundajede ke ndey, darede ndu kare n-paje tar ke ri Jeju ang ngaa dinyade. ⁴¹ Nje-kayn-kulaje le teeje lo dda tar te le Jiipije le ddaka ke ro-neel mba Lubba oode to dewje ke ase kare dula kemde ndoo waju do ri Jeju. ⁴² Ke ndo toyn me key-polo-Lubba te wase me keyje te kara dew rode toju tar ang ddem, dew rode kila mber-Tar ke maji le Jeju ke to Mesi ang ddem.

6

N-mbere dewje siri kare uma nje-kayn-kulaje

¹ Do ndoe teenn, kor nje-njaje go Jeju te aw ke kete kete. Jiipije ke aw paje tar gereke aw ewnje rode ke ri dede ke n-toje to Ebereje njaa. Mba ke ndo toyn bbo ebereje le aw kaynje ne-kusa dene-ndubbaje a, oruje kem dene-ndubbaje

lede. ² Nje-kayn-kulaje ke doku gire joo le bbarje nje-njaje go Jeju te ngaa paje na: «To maji kare jeje neenn n-tusuje tar le Lubba jinyaje a, jaw mba dda kula ne-kayn ang. ³ Be a, ngakomje, e-mbereje dewje siri horose te ke dewje aw paje tar lede maji, dewje ke Ndil, ke kem-kare ddusude areje jinyaje kula neenn jide te. ⁴ A Jeje, ja kunn roje mba kula duju Lubba, ke kula toju tar le Lubba.» ⁵ Dewje ke mbonje naa le toyn ndikije go tar ke nje-kayn-kulaje paje arede le. Yeenn a, dewje ke n-mberede to: Etiyenn ke koo me te laa bo nya ddem, Ndil-me-nda dduse ddem, Pilipi, Porokor, Nikanor, Timo, Parmenase, ke Nikolase ke to dew ke Antiyose ke aw bbeel Lubba le Moyije. ⁶ N-ddeeje ke dewje ke siri le no nje-kayn-kulaje te le dare n-duju lubba dode te ddem, dila jide dode te ddem.

⁷ Tar le Lubba nja ke kete kete ngaa kor nje-njaje go Jeju te aw ke kete ke kete me bbe te ke Jurusalam. Nje-poloje Lubba ooje mede te toke banya.

Dewje uwaje Etiyenn

⁸ Me-maji le Lubba ke singa-mongu laa to do Etiyenn te are n-dda ne-morije, ke neje ke dum do koo ndang ndang horo dewje te. ⁹ Mare Jiipije ke inje Sirene, ke Alekejandiri ke aw mbonje naa key-mbofn-naa te le Jiipije ke daw n-bbarde na «Nje ke teeje ko bbere te», ke nje ke inje nange te ke Silisi, ke nje ke Aji aw maynje tar ke Etiyenn. ¹⁰ A tar kem-kare laa ke naw n-pa ddew te le Ndi-me-nda le uta dode. ¹¹ Yeenn ngaa dareje nare dewje mba kare paje na: «Joo Etiyenn lo taji ri Moyije te, ke lo taji ri Lubba te.» ¹² Baann bba dosuje kutu dewje, kutu tokuje, ke kutu nje-koruje gel ndu dare duwa Etiyenn ke singa ngaa daw saa lo dda tar te. ¹³ N-ddeeje ke nje-tar-najije ke toje to nje-ngemje dare paje na: «Ke ndo toyn njaa dingaw neenn aw pa Tar ke maji ang do key-polo-Lubba te ke maji toyn ddem, do ndu te ke Lubba are Moyije ddem. ¹⁴ N-pa na Jeju ke to dew ke Najarete a tuju key-polo-Lubba, ngaa a turu ne-ji-bbeje ke Moyije inya areje are joo ke mbije.»

¹⁵ Kem nje-dda tarje toyn to ke do Etiyenn te ngaa dooje keme a, toke kem anji.

7

Etiyenn oru gel tar no nje-ddaje tar te

¹ Toku nje-polo Lubba duju tar Etiyenn na: «Tar ke daw n-pa doi te neenn to tar ke tokoro wa?» ² Etiyenn ila te na: «Ngakomje, boydede, ooje tar neenn. Kete bba kare bojeje Abaraham ddee lo te ke Karan a, Lubba ke to Nje-ndoko tee ingae kare te ke nisi ne nange te ke Mejopotami,

³ ngaa n̄-pa nare na: <Ōtu nange te lei, me nujuje te lei bbo aw nange te ke ma toji.*

⁴ Yeenn a, Abaraham ōtu nange te le dewje ke Kalde ngaa aw isi lo te ke Karan. Go yo te le bōeje a, Lubba are n̄-ddee nange te ke e-ddaje bbe te bbasine neenn. ⁵ Lubba are mare lo Abaraham kara nange te neenn ang, ngonn lo ke a kase kila gōl dew njaa kara nare ang. Nee ke ngonn ang njaa, a Lubba unn ndu ta kare nange le, ke nje ke gele te. ⁶ Lubba pa na: <Nje ke geli te a ddaje bbe nange te ke dang. Da kuwade bbere te ngaa da kula kemde ndoo mba bbal kōr dōsō. ⁷ A ema Lubba, ma gange sariya dō nje-bbeje te ke uwajede bbere te le. Goe te bba da teeje kō bbere te le, ta da polom lo te neenn.>† ⁸ Lubba ōsu saa dōnō ddew kuja mōtu te. Yeenn a, Abaraham uju ljake ngaa ndo jijoo laa a, uja ganja. ljake dda baann ke Jakobbo, ngaa Jakobbo dda ddew kara baa ke nganne ke dōku gire joo ke toje to kajejedede.

⁹ «Me dda kajejedede le wōju dō ngokōnde Jejebbe ngaa duwaeje n̄-labbeje dare daw saa Ejipite. A Lubba ee saa. ¹⁰ Nōre dann ne-kem-to-ndooje te dang dang ke ddae ngaa nare kem-kare ddem n̄-dda nare Parawōn ke to tōku mbayje ke Ejipite ooe maji keme te ddem. Tōku mbayje le undae to nje-kōn dō nange ke Ejipite ddem, to nje-ngem neje tōyn ke me key te laa ddem. ¹¹ Tōku bbo ōso nange te ke Ejipite, ke nange te ke Kanaa are kem-to-ndoo dda dewje nya. Kajejedede ingaje ne ta kusa ang. ¹² Toke Jakobbo ooje na ne-kusa to Ejipite a, nula kajejedede gōl kara. ¹³ Gōl joo laa ke nulade a, Jejebbe dda are ngakōenje gereje ngaa Parawōn gere nujuje le Jejebbe tō. ¹⁴ Yeenn a, Jejebbe ula are n̄-ddee ke bōeje Jakobbo, ke nje-nujuje laa tōyn. Kōrde tōyn ase dōsiri gire mī. ¹⁵ Jakobbo aw Ejipite le ngaa oy nunn, ne ke kese kajejedede tōyn. ¹⁶ Doto niinnde daw ne bbe te ke Sisem n̄-dubbude buwayo te ke Abaraham ndoko ke nare ji ngann le Emōr te ke to dew bbe te ke Sisem.

¹⁷ «Toke ndō ke Lubba a ta dda ne ke nunn ndue nare Abaraham ta dda ddee ngōsi a, kōr ngann Ijarayelje ke Egipite le aw ke kete kete, ¹⁸ ndereng ndō ke mare tōku mbayje ke siki ke gere Jejebbe ang unn kutu kōn dō nange ke Egipite. ¹⁹ Tōku mbayje le ere nje ke leje ngaa n̄-dda kajeje maji ang. Nare n̄-tusuje ngann engutayje lede dinyade kare oyje. ²⁰ Dō ndō te jeenn le a, duju Moyije. N-kura kem Lubba te. N-ngeme key le bōeje mba nayn muta. ²¹ Goe te ke n̄-tuse dinyae a, ngonn le Parawōn ke dene unne ngeme toke ngonne njaa. ²² N-toju Moyije kem-kare le dewje ke Ejipite

are naw n̄-pa tar ke ndu ke mōngu ddem, n̄-dda ne ke singa ddem.

²³ «Toke ninga bbal dōsō a, keje kaw koo ngakōen Ijarayelje ddee dōe te. ²⁴ Naw ngaa noo ngokōen ke mare dew ke Ejipite ddae maji ang a, nayn ngōru-ddō laa ngaa nunda dew ke Ejipite le n̄-tōle. ²⁵ Neje to ngakōenje a gereje to ddew te laa a Lubba a kōru ne de kō bbere te. A ngakōenje le gereje ang. ²⁶ Ndō kara goe te a, Moyji oo ngann Ijarayelje joo aw ddōje naa. Ngaa n̄-ndiki ta dda kare dunguje naa te. N-pa nare na: <Ngakōmje, e-toje to ngakōn naa a mba ddi bba aw ddaje naa maji ang wa?> ²⁷ A ne ke naw n̄-dda nje-mare maji ang le nuta Moyije le ke ddang ngaa n̄-pa na: <Na bba undai to tōku-mbay ddem, nje-gange sariya ddem dōje te wa? ²⁸ E-ndiki ta tōlum toke e-tōl dew ke Ejipite takene le wa?> ²⁹ Toke Moyije oo tar le baann a, ayn aw iya rōe bbe-mba te nange te ke Madinya. Ngaa nuju ngannje ke dingaw joo keteenn.

³⁰ «N̄-dda bbal dōsō a, mare anji tee ingae me kōr te dō er Sinay te. Anji le ee me ber-kam te ke aw ōn puru. ³¹ Ne ke Moyije oo le gange singae. Toke n̄-ddee ngōsi ta tenn koo a, noo ndu Ebbe-dewje ke aw pa tar na: ³² <M-to Lubba le kajejedede, ke to Lubba le Abaraham, Lubba le ljake, ke Lubba le Jakobbo.> Moyije isa ngaa ndiki ta kaa lo ang. ³³ Yeenn a, Ebbe-dewje pa are na: <E-tōru ne-gōl ke goli te mba lo ke ar te neenn to lo ke maji tōyn. ³⁴ Tōkōrō moo ndoo le dewje lem aw ooje Ejipite ngaa moo ndu sōm lede are m-ddee ta kōrude kō bbere te. Ke bbasine neenn, aw, mba m-ndiki ta kulai Ejipite.>

³⁵ «Moyije ke ngann Ijarayelje mbeteje ngaa pajē areje na: <Naa bba undai to tōku-mbay ddem, nje-gange sariya ddem dōje te wa?> Ne a Lubba ulae to tōku-mbay ddem, nje-kōrude kō bbere ddem ddew te le anji ke Moyije ooe me ber-kam te. ³⁶ Ne a norude n̄-tee kede me bbe te ke Egipite ddew ne-mōrije te, ke ne dum-dō-koo te me bbe te ke Egipite ddem, me tōku ba-kate te ddem, ke me kōr te ddem bbal dōsō. ³⁷ Ne ke Moyije le a, n̄-pa nare ngann Ijarayelje na: <Lubba a kōru ngokōse horose to te mare nje-kila mber-tar le Lubba to ke ema neenn.>‡ ³⁸ Ne a, kare te ke dewje aw uwaje ne dō naa me kōr te nar horo kajejedede te ke anji ke aw pa saa tar dōr er te ke sinay. Ne a, n̄-taa tar ke are tebbe le nareje.

³⁹ «A kajejedede le ndikije ta kooje ta Moyije ang, n̄-mbeteje ngaa, mede ndiki ta tel kaw Ejipite. ⁴⁰ N-paje dareje Arōn na «E-dda mare kōrje ke a kōruje noje

* 7:3 7.3 Jenese 12.1 † 7:7 7.7 Jenese 15.13-14 ‡ 7:37 7.37 Deterenome 18.15

areje, mba ne Moyije ke are n̄-tee ke je me bbe te ke Ejjipite le, n̄-gere ne ke ingae ang. ⁴¹ Yeenn a, n̄-ddaje ngon̄-da to k̄or lede d̄o nd̄oje teenn ngaa dareje ne-polo ddem, d̄osuje gaji ne ke n̄-ddaje ke jide le ke r̄o-neel ddem. ⁴² Mba yeenn a, Lubba inyade are n̄-poloje neje ke aw ndoko me dara te ddew kara baa toke n̄-dda tare me maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba na:

«Ngann Ijarayelje, bbal d̄o d̄o ke e-ddaje me k̄or te le ema a e-ddeje ke daje ke neje ke to ne-polo aremje wa?

⁴³ Otoje key tande k̄or ke ria na Moloke, ke endeterenden le k̄or lese ke ria na Repan,

neje ke e-ddaje to k̄orje ta polode le.

Mba yeenn a, ma kaw kese giri Babilone te.»[§]

⁴⁴ Kajeje eeje ke key tande ke maketuru d̄o d̄o to te me k̄or te. Moyije dda key-tande le are to ddew kara baa ke ye ke Lubba unn ndu are kare n̄-dda. N-dda nare to ddew kara baa ke ye ke Lubba toje are noo. ⁴⁵ Goe te ke nje ke go kajeje te ingaje key-tande le a Josuwe unn n̄ode are dawje ne nange te ke duwaje ji dewje te ke toje to Jiipije ang n̄-taje mba Lubba tubba dewje le n̄ode te. Key-tande le nayn teenn ndereng k̄o n̄-bbe te le Dabbiti. ⁴⁶ Lubba oo Dabbiti maji keme te ngaa Dabbiti duje kare nare ddew n̄-dda key nare Lubba le Jakobbo. ⁴⁷ A Salom̄o a dda key le are Lubba. ⁴⁸ A Nje-kisi d̄dutu dara te isi me key te ke ji dew dda ang. Ddew kara baa toke nje-kila mber-tar le Lubba pa na:

⁴⁹ «Ebbe-dewje na: Dara to ngende-mbay lem,

nange to lo kungu golum

a key ddi bba a ta ddaje karem wa?

Wase lo ddi bba a to lo kuwa-r̄o lem wa?

⁵⁰ Ema njaa m-dda nejeenn t̄oyn ke jim ang wa?»^{*}

⁵¹ «See nje-d̄o ketereje, sese ke lubba bbarse a areje mese ketere ngaa ooje ne-bbar laa ang, a aw e-mbeteje tar le Ndil-me-nda ke ndo t̄oyn. E-toje ddew kara baa ke kasese. ⁵² Nje-kilaje mber-tar le Lubba ke dda bba kasese ddaje kede singa ang wa? Kasese t̄olje nje ke aw ilaje mber le dew ke gate gate kete bba kare n̄-ddee. A bbasine sese njaa kara e-labbeje dew ke gate gate le ngaa e-toleje. ⁵³ Ingaje ndu ke Lubba ula ne anjije ke maje, a e-ddaje kula ke turu ndu le ang.»

N-tila Etiyenn ke er n̄-tole

⁵⁴ Nje ke eeje lo-dda tar le ooje tarjeenn le a, wungu ̄onde ngaa n̄-ngerje ngangede mba wungu ̄onde d̄o Etiyenn te. ⁵⁵ A kem

ne Etiyenn ke Ndil-me-nda dduse le to ke dar̄a. Noo ndoko le Lubba ngaa noo Jeju ke ar d̄o-ji k̄ol Lubba te. ⁵⁶ N-pa na: «Ooje, maw maa me dara ke teeyn, ke ngonn le dew ke ar taar d̄o-ji-k̄ol Lubba te.» ⁵⁷ Dewje le utuje mbide urui ne ekii ke taar. Goe te a, dede t̄oyn njaa dinje naa te duruje d̄o te. ⁵⁸ N-ndoreje n̄-teeje saa ke ddang me bbe te ngaa n̄-tilaeje ke er n̄-tole. Nje-tar najije ke undaje tar d̄o te le unguje kubbujje lede n̄o mare basan te ke ria na Sol kare n̄-ngem. ⁵⁹ Kare te ke daw n̄-tilaje Etiyenn ke er le a, Etiyenn le duju Lubba na: «Ebbemje Jeju e-taa kewn lem.» ⁶⁰ Goe te a Etiyenn le ungu mekeje gole nanḡe ngaa uru ekii ke taar na: «Ebbemje, unda tar majang neenn d̄ode te ang.» Go tar teenn njaa a noy.

8

¹ Sol to kara le dewje ke unguje tar gel nje-tolje Etiyenn te.

Ne-singa ke inga nje-me-kunnje

D̄o nd̄o teenn njaa, dewje ulaje kem Egilisi ke Jurusalam ndoo. Nje-me-kunnje sarenje naa d̄o nange te ke Jude, ke Samari a nje-kayn-kulaje a naynje. ² Dewje ke aw bbeelje Lubba dubbujje Etiyenn ngaan n̄-n̄oje nya. ³ A Sol unn kutu t̄uju Egilisi. Nande me keyje te, nuwa dingawje ke deneje ke singa ngaa nungude key-kula te.

Pilipi toju tar Samari

⁴ Dewje ke sarenje naa le awje aw tojuje Tar ke maji ke lo. ⁵ Yeenn a, Pilipi tee aw mare bbe te ke Samari ngaa toju dewje tar le Kiriste. ⁶ Nje-bbeje ke ddejeje toke banya le njaa t̄oyn aw tukaje mbide aw ooje ne tar le Pilipi le. Mba dooje tar ne-m̄ori ke naw n̄-dda ke mbide ddem dooje neje le ke kemde ddem. ⁷ Ndilje ke maji ang banya banya teeje me dewje te ke ddang. Daw n̄-teeje a duruje ekii ke taar. Ngaa dewje nya ke r̄ode oy, ke nje-meteje ddejeje maji. ⁸ Dewje ke me bbe teenn le isije ke koko nya.

⁹ Mare dew ke ria na Sim̄o isi me bbe teenn lew baa. N-to nje-kuma ke aw dda neje ke aw dum d̄o dewje t̄oyn ke nange te ke Samari. N-dda r̄oe to dew ke ngeng nya. ¹⁰ Ngannje, ke nje ke t̄oku, dewje t̄oyn ooje tae nya. Dewje paje na: «Dew neenn to singa-mongu ke in r̄o Lubba te ke daw n̄-bbar na T̄oku singa-mongu.»

¹¹ Dooje tae nya mba n̄-dda neje ke dum d̄ode bbal banya nya ddew ne-kumaje te laa ke naw n̄-dda. ¹² A dewje t̄oyn, dingawje, ke deneje ke ooje mede te ke Tar ke maji ke Pilipi toju d̄o bbe-k̄on te le Lubba ddem, d̄o tar te le Jeju-Kiriste ddem,

ingaje batem. ¹³ Simo njaa kara oo mee te to ngaa n-ddae batem. Ninya go Pilipi ang ngaa. Noo toku ne-morije, ke neje ke dumdo-koo ke Pilipi aw dda le a gange singae.

¹⁴ Toke nje-kayn-kulaje ke naynje Jurusalam ooje na nje-bbeje ke Samari taaje tar le Lubba le a, dulaje Piyar de ke Jan nange te ke Samari le. ¹⁵ Toke n-teeje nange te Samari le a, n-dujuje Lubba woju do dewje ke Samari kare dingaje Ndil-me-nda. ¹⁶ Mba Ndil-me-nda ddee do mare dew te ke Samari kara ang bbay. Ne ke dingaje njaa a to batem ke n-ddade ke ri Ebbe-dewje Jeju. ¹⁷ Yeenn a, Piyar de ke Jan dilaje jide dode te ngaa dingaje Ndil-me-nda.

¹⁸ A kake Simo oo to nje-kayn-kulaje ilaje jide do dewje te a ingaje Ndil-me-nda a, n-ndiki ta karede nare ¹⁹ ngaa n-pa na: «Aremje singa neenn to ta bbo dew njaa mila jim doe te a, inga Ndil-me-nda.» ²⁰ A Piyar ilae te na: «Maji kare oy ke nare lei toyn mba oju to a kase ndoko ne-kare baa le Lubba ke nare. ²¹ Mare ne ke to lei wase ne ke osoi te kara to neenn ang. Mba keje lei to gate gate kem Lubba te ang. ²² Inya keje lei, ke maji ang lei ta e-duju Ebbe-dewje kare ta ddew to a noru tar kejeje ke maji ang le doi te. ²³ Tokoro njaa moo a, bbo ke maji ang ke to enga kinga ne dduso mei ngaa e-to bbere le ne-dda ke maji ang. ²⁴ Simo ila te na: «Sese njaa, e-dujuje Ebbe-dewje woju dom bba kare ne ke e-paje neenn ddam ang.

²⁵ Goe te ke Piyar de ke Jan n-paje tar naji ngaa dilaje mber-tar le Edde-dewje a, n-telje ke Jurusalam ngaa dilaje mber Tar ke maji ke me bbeje te nya nange te ke Samari.

Tar le Pilipi de ke dingaw ke nange te ke Etiyopi

²⁶ Mare anji le Ebbe-dewje pa are Pilipi na: «Unn ddew ke aw ke dagoo, ke in Jurusalam ke Gaja. Kare teenn dew ee do ddew te le ang. ²⁷ Pilipi le otu ke ngoru aw ngaa, ninga mare dingaw ke ddew. Dew le to *enuku, n-to dew ke Etiyopi. N-to toku dew ke aw ngem ne-kingaje le Kandase ke to toku-mbay-dene ke Etiyopi. Dingaw le ddee Jurusalam mba polo Lubba, ²⁸ ngaa aw tel ke bbê laa. Nisi me sarete te laa naw n-tura maketuru le Ejayi ke to nje-kila mber-tar le Lubba. ²⁹ Ndil pa are Pilipi le na: «Aw ke ngoru aw inga sarete toonn.»

³⁰ Pilipi ayn ngoru aw inga sarete le ngaa oo ndu dingaw ke Etiyopi ke aw tura maketuru le Ijayi. Pilipi duju tar enuku le na: «E-gere tar ke aw e-tura me maketuru te neenn njaa wa?» ³¹ Dingaw le ila te na:

«Toke dew umam ang a, ma gere tar le toke baann wa?» Yeenn a, n-bbar Pilipi le kare aal sarete le isi mbore te. ³² Tar ke me maketuru te ke naw n-tura le toke be:

«N-to ddew kare baa ke bate ke daw saa ta kujaja gose,
n-to toke ngonn bate ke daw duja biien a no ang.

Noru tae n-pa ne tar ang.

³³ N-ddae dare n-ddee to ne ang ngaa dare naji laa ang.

Na a kase koru gel nje ke gele te wa?

Mba n-dda dare tebbe laa ke do nange te unda ngange.»*

³⁴ Enuke le pa are Pilipi na: «M-wali nya, e-pa arem moo. Naa njaa gate a nje-kila mber-tar le Lubba le aw pa tar laa neenn wa? To tar laa njaa wase tar le mare dew ke dang wa?» ³⁵ Yeenn a, Pilipi unn kutu pa tar do tar te ke enuku le tura me maketuru te neenn le bba toju ne Tar ke maji le Jeju are. ³⁶ Toke daw dawje bbay a, n-teeje ta mare maann te ngaa enuku le pa na: «Maann a to neenn a, ddi a oku ddew kare minga batem wa?» ³⁷ [Pilipi pa are na: «Toke unn mei toyn are Jeju a, ase kinga batem». Dingaw le pa na: «Moo mem te to Jeju to Ngonn le Lubba.»]† ³⁸ N-duju nare Sarete le ar lo kara ngaa Pilipi de ke enuku le joo kem n-ddisije dawje me maann te ngaa Pilipi ddae batem. ³⁹ Toke dinje me maann te le n-teeje a, Ndil le Ebbe-dewje unn Pilipi otu ne are Enuke le ooe ang. A Enuke le aw lo laa ke koko. ⁴⁰ A ne Pilipi n-tee nange te ke Ajote ngaa n-toju Tar ke maji me bbeje te toyn ke ddew ddew n-tee ne bbe te ke Sejare.

9

Ebbe-dewje Jeju bbar Sol

¹ Kare teenn, keje dda singa, ke keje tol nje-njaje go Ebbe-dewje te doru nayn me Sol te. Yeen a naw ro toku mbayje te le nje-poloje Lubba ² n-duju maketuruje ta kaw ne kare nje ke key-mbo-naaje te ke Damase. Maketuru le a kunn ddew kare ta, toke ninga mare dewje ke toje to deneje wase dingawje ke aw unnje ddew le Ebbe-dewje, n-tode n-ddee ke de Jurusalam.

³ Toke Sol le ee ddew boo ngaa tee ngosi ke bbe ke Damase a, kem naa te neenn njaa lo ndoko darâ uru doe te gukue. ⁴ N-tee noso nangê ngaa noo mare ndu dew pa saa tar na: «Sol, Sol mba ddi bba aw e-ddasem singa wa?» ⁵ Sol le ilae te na: «Ebbe-dewje, ei na wa?» Ndu dew le ilae te na: «Ema Jeju aann, ema a aw ddasem singaann. ⁶ A in taar ande me bbe te neenn a da toji ne ke maji kare e-dda.»

* 8:33 8.33 Ejayi 53.7-8 † 8:37 8.37 Tar neenn to me dongor maketuruje te ke duja ke jide ang.

⁷ Nje-buwa-kaw-loje laa arje baa nding nding ngaa bbeel ddade. Dooje ndu dew ke aw pa tar le a dooje dew kara ang. ⁸ Sol in taar, teyn keme a oo lo ang. Duwa jaa bba dande saa me bbe te ke Damase. ⁹ Keteenn, noo lo ang, nusa ne ang, nay maann ang ndo muta.

¹⁰ Mare nje-nja go Jeju te ria na Ananiyase ee me bbe te ke Damase le. Ebbe-dewje bbare ke ni na: «Ananiyase!» N-ndiki te na: «Me neenn Ebbemje!» ¹¹ Ebbe-dewje pa na: «Aw ddew te ke daw n̄-bbar na ddew ke ndoju, ta ande me key te Judase dew ke bbe te ke Tarse ke ria na Sol. Naw n̄-duju Lubba teenn. ¹² Ke ni sol le oo mare dew ria na Ananiyase ande key ngaa ila jia doe te kare noo lo.» ¹³ Ananiyase le ila te na: «Ebbemje, dewje nya paje tar neje ke maji ang toyn ke dew neenn dda ke dewje lei ke to nje-me-kunnje Jurusalam ke nageenn baa. ¹⁴ Neenn njaa kara, toku nje-poloje Lubba areje ddew kare nuuwa dewje toyn ke aw bbarje rii n̄-to dewje toyn ke bbarje rii.» ¹⁵ A Ebbe-dewje pa na: «Aw, mba dew neenn le to dew ke mundae dang kare n̄-dda nare dewje ke toje to Jiipije ang, ke toku-mbayje lede, ke ngann Ijarayelje gereje rim. ¹⁶ Ema njaa ma toje ne-kem-to-dooje toyn ke a ddae woju do rim.»

¹⁷ Yeenn a Ananiyase le aw ngaa ande key le, ila jia doe te nga pa na: «Sol, ngokom, Ebbe-dewje Jeju ke ingai ddew te ke aw e-ddee ne ulam roi te kare e-tel oo lo ddem, kare ta Ndil-me-nda ddusi ddem.» ¹⁸ Kem naa te neenn njaa ne ke to ke le gondojeenn in keme te gayn nangê ngaa noo lo. Yeenn ngaa ni taar ninga batem. ¹⁹ Go ne-kusa te ke nusa a, n̄-tel ninga singa.

Sol ila mber Tar ke maji bbe te ke Damase

N-dda ndo ngaji ro nje-njaje go Jeju te ke eeje bbe te ke Damase. ²⁰ Njange njange baa a, Sol aw ila mber key mboŋ-naaje te le Jiipije na Jeju to Ngonn le Lubba. ²¹ Dewje toyn ke ooje tar le Sol le arje nding nding ngaa paje na: «Dew neenn a aw ula kem dewje ke aw bbarje ri Jeju ndoo me bbe te ke Jurusalam ang wa? N-ddee neenn ta kuwa nje-me-kunnje tode kaw ke se kare toke nje-polo Lubba ang wa?»

²² A Sol le aw ubba ke kete kete me tarje te ke naw n̄-toju are Jiipije ke bbe te ke Damase ooje tar kara ta pa ang kare te ke naw n̄-toju ke ddaka to Jeju to Mesi njaa.

²³ Ndo nya nday ngaa goe te a, Jiipije le unguje tar me naa te mba tolje Sol. ²⁴ Tar le oso mbi Sol te. Daw n̄-ngemje ta ndokoje ke dila n̄-guku ne do bbe le til, ke kare ta tole. ²⁵ A, mare ndo til te, nje-njaje goe te

uwaeje ilaeje me kare te ngaa ulaeje ddaka ke do ndoko.

Sol aw Jurusalam

²⁶ Toke Sol le tee Jurusalam a, sange ddew ta kande horo nje-njaje go Jeju te, a dede toyn njaa n̄-bbeeleje to bbeel mba dooje to n̄-to nje-nja go Jeju te ke tokoro ang. ²⁷ Yeenn ngaa Baranabase uwa Sol le aw saa ro nje-kayn-kulaje te ngaa, noru gel ddew ke Sol oo ne Ebbe-dewje dewbô ngaa Ebbe-dewje pa saa tar, ke ddew ke Sol pa ne tar le Jeju ke bbeel ang are dewje me bbe te ke Damase. ²⁸ Unn kute keteenn njaa, lo toyn ke nje-kayn-kulaje aw awje te me bbe te ke Jurusalam a, naw ke de naa te naa te. Naw n̄-toju tar ke ri Jeju ke bbeel ang. ²⁹ Naw n̄-pa tar ke Jiipije ke aw paje tar gereke ngaa naw n̄-mayn ke de tar, a dede daw n̄-sangeje ddew ta tole. ³⁰ Toke nje-me-kunnje gereje tare a, dawje saa Sejare ngaa dulaeje Tarese. ³¹ Do ndoje teenn, ddekeke to me Egiliseje te toyn ke toje nange te ke Judee ke, Galate ke Samari. Egilisi aw sange ke kete kete, nje-me-kunnje aw ddaje bbeel le Ebbe-dewje ngaa korde aw ke kete kete ddew singa te le Ndil-me-nda.

Piyar oru ro-to ro Ene te

³² Piyar aw nja ke do bbe do bbe. Mare ndo a, n̄-tee do nje-ko-meteje ke bbe te ke Lida. ³³ Lo teenn, ninga mare dingaw ke roe oy ngaa to tuwa-ro-to te nangê bbal jijoo. Ria na Ene. ³⁴ Piyar pa na: «Ene, Jeju Kiriste oru ro-to roi te. In taar bbo ei njaa e-mose do tuwa lei.» Kem naa te neenn njaa nin taar. ³⁵ Dewje toyn ke bbe te ke Lida, ke dewje toyn ke ndake lo te ke Saron ooje mede te ke Ebbe-dewje.

Piyar ndol Tabbita ke oy

³⁶ Me bbe te ke Jope, mare dene ke to nje-nja go Jeju te ee teenn. Ria na Tabbita wase Dorkase. Kande ri le na: Kon mbur. Kula ke maji dorô a n̄-dda ngaa naw nare ne nje-ndooje ddem. ³⁷ Do ndoeje teenn, roe toe ngaa noy. N-toko ninne ngaa dila me key te ke to do mare te taar. ³⁸ Nje-njaje go Jeju te ke eeje bbe te ke Jope ooje na Piyar ee bbe te ke Lida ke ew ke Jope ang. Yeenn a, dulaje dingawje joo dare Piyar na: «N-wali nya, e-ddee njange roje te.» ³⁹ Piyar aw ke de ke ngoru. Toke n̄-tee a, dare naw me key te ke to do mare te taar le. Dene-ndubbaje nonje ddeeye ne ro piyar te. N-tojeje do kubbuje ke taar, ke kubbu kulje ke Dorekase le uju kare te ke n̄-nayn ne ke de baa. ⁴⁰ Piyar are dewje toyn teeje ddaka, ngaa ungu mekeje gole nangê duju Lubba. Goe te a, n̄-turu roe ke ro ninn te le ngaa n̄-pa na: «Tabbita, in taar.» Tabbita le teyn keme. Toke noo Piyar le a, nin nisi

taar. ⁴¹ Piyar ula jia uwae ne ke taar. Piyar le bbar nje-me-kunnje, ke dene-ndubbaje ngaa tojude Dorekase kem baa. ⁴² Dewje ke Jope toyn ooje tar neenn ngaa dewje nya ooje mede te ke Ebbe-dewje. ⁴³ Piyar nayn ndo bayn nya Jope ro nje-dda kula endaar te ke ria na Simo.

10

Anji pa tar are Korunay

¹ Mare dingaw ee me bbe te ke Sejare, ria na Korunay, n-to nje-kon do mbambaje ke dunda ride mboñ-naa lede na mboñ-naa ke Itali. ² Ne ke nje ke key laa toyn daw n-ddaje bbeel le Lubba, naw numa Jiipije ke toje to nje-ndooje ddem, n-duju Lubba ke kareje toyn ddem. ³ Mare ndo noo mare anji le Lubba toke le nijeenn ande key laa do kare te ke a kase gol kare muta ngaa bbare na: «Korunay!» ⁴ Korunay le aae ke kem bbeel ngaa pa na: «Ebbe-dewje na ddi wa?» Anji le pa are na: «Lubba oo duju lei, ke kuma ke aw uma nje-dooje. Mee oy doi ang. ⁵ Bbasine neenn njaa, ula bbe te ke Jope are mare dew ke ria na Simo ke dawn n-bbare na Piyar ddee. ⁶ N-to key le mare dingaw ke ria na Simo to ke to nje-dda kula endaar ke key laa to mbor ba te.»

⁷ Toke Anji ke pa tar ke Korunay le otu a, n-bbar nje-kulaje laa joo, ke mare mbamba laa kara ke ee koe te ke aw dda bbeel le Lubba. ⁸ Noru gel neje le toyn narede ngaa nulade Jope.

⁹ Ndo kara goe te ngaa kare te ke daw n-njaje ddewbō bbay ngaa n-teeje ngosi ke bbe ke Joppe a, Piyar aal aw lo te ke n-dda taar, do key te mba duju Lubba ke gol kare ke ase kare doku gire joo. ¹⁰ A bbo ddae are n-ndiki ta kusa ne. Toke daw n-dda ne-kusa ta kare a, noo ne toke le nijeenn. ¹¹ Noo kem dara ke teyn, a noo mare ne ke in me dara te le aw ddisi. Ne le toke le pal-kubbu ke tate ke duwa tae ke so ddee uwa nange. ¹² Daje ke golde so, daje toyn ke aw akeje nangē ke eelje toyn ke aw inje me dara te eeje me pal-kubbu te le. ¹³ Mare ndu dew pa are na: «Piyar in taar, e-tol on.» ¹⁴ A Piyar ilae te na: «Baann ang! Ebbemje. Mba musa ne ke ndu mbete ke ne ke maji ang ndo kara ang.» ¹⁵ Ndu dew le tel pa are bbay na: «Maji kare oo ne ke Lubba dda are ddee maji to ne ke maji ang kemi te ang.» ¹⁶ Neenn le to toke baann gol muta ngaa goe te a, dunn ne le n-tel ne dara.

¹⁷ Piyar sange ddew ta gere gel ne ke noo ke ni le pin. A kare teenn njaa dingawje ke Korunay ulade le sangeje key le Simo ingaje ngaa arje ta key te le. ¹⁸ N-bbarje ne n-dujuje se Simo ke daw n-bbare na Piyar to neenn wa?

¹⁹ Toke Piyar nayn aw eje do ne te ke oo le bbay a, Ndil-me-nda pa are na: «Oo, dingawje muta aw sangije. ²⁰ In taar e-ddisi ta aw ke de bbo are mei sangi ang, mba ema a mulade.» ²¹ Piyar ddisi inga dingawje le ngaa pa arede na: «Ema ke aw sangemje le a mar neenn. E-ddeeje neenn mba ddi wa?» ²² Dilaje te na: «Korunay, nje-kon do mbambaje a ulaje. N-to dew ke gate gate ngaa naw n-bbeel Lubba. Jiipije toyn aw paje tar laa maji. Anji le Lubba pa are kare n-bbari me key te laa, kare noo tar ke a ta pa kare.» ²³ Piyar are dande key ngaa arede lo-to. Lo-kare te njaa, nunn ddew naw ke de.

Piyar aw ro Korunay te

Mare nje-me-kunnje ke Jope danneje. ²⁴ Lo-kare ke goe te a, n-teeje Sejare. Korunayn bbar nje-nujuje laa ke nje-buwakuraje laa ke n-ndikide nya naw n-ngebbe ne Piyar dede le. ²⁵ Kare te ke Piyar a ta tee a, Korunayn tila keme ngaa oso noñ-gole te mba wale. ²⁶ A Piyar uwae ke taar ngaa pa na: «In taar, mba ema kara m-to dew mari.» ²⁷ Ngaa toke piyar aw pa tar ke korunayn aw ande ne ke key a, noo dewje banya banya mbonje naa. ²⁸ Piyar pa arede na: «E-gereje ke maje to dare ddew Jiipije kare uwaje buwa-kura ke dewje ke gelde dang ang ddem ta tee me key te lede ang ddem. A ema Lubba tojum to, to maji kare moo dew to dew ke maji ang kem te ke aw wase m-sange dew ang. ²⁹ Mba yeenn a e-bbarem a m-ddee bbo meje ang. Yeenn a, m-ndiki ta gere gel ne ke e-bbarem mbae.» ³⁰ Korunay pa are na: «Dda ndo muta bbokone ngaa, mee me key te lem maw m-duju Lubba do kar te ke gol kare muta. A ta koo a, mare dew ula kubbu ke ndoren ar ne nom te, ³¹ ngaa pa na: «Korunay! Lubba oo ndu no lei ngaa nole mee do neje te ke aw are nje-ndooje. ³² Ula bbe te ke Jope e-bbar Simo ke daw n-bbare na Piyar. N-to bbe le Simo nje-dda kula endaar ke key laa to ta ba te.» ³³ Kare teenn njaa, mula mari a, e-ndiki te ngaa e-ddee. Bbasine, jeje toyn jee no Lubba te ta koo tar ke Ebbe-dewje unda tai te kare e-pa areje.»

Piyar pa tar key le Korunay

³⁴ Piyar ila te na: «Bbasine m-gere ngaa to tokoro njaa Lubba oru kem dew ang. ³⁵ Horo gel-dewje te toyn, dew ke bbeel Lubba ddem, dda ne ke gate gate ddem a ddee maji kem Lubba te. ³⁶ Nula ke tar laa nare ngann Ijarayelje, to Tar ke maji ke are me-wul-lom ddew te le Jeju-Kiriste, ke to Ebbe-dewje toyn. ³⁷ E sese e-gereje ne ke tee nange te ke Galile ngaa taa do nange Jude toyn gou batem te ke Jan ila mbere.

³⁸ E-gereje ddew ke Lubba ula ne singamöngu le Ndil-me-nda do Jeju te ke Najare ke maje. N-dda maji ke dewje toyn ke lo lo ddem, naji dewje toyn ke Esu uwade bbere te ddem mba Lubba ee saa. ³⁹ A jeje n-toje to nje-tar-naji neje toyn ke n-dda do nange te le Jiipije ddem, bbe te ke Jurusalam ddem. N-toeje kake-dese te ngaa n-toleje. ⁴⁰ Ndo muta laa a, Lubba are nin buwa-yo te n-tee ngaa are n-toju röe. ⁴¹ N-toju röe le dewje toyn ang, a nje-tar najije ke Lubba mberede kete, ke jeje ke jusa saa ke jay saa ne go kin te laa horo nje-yoje te a n-toju röe nareje. ⁴² Nunn ndu nareje kare jila mber Tar ke maji jare dewje, ngaa ta n-pa jarede to Lubba undae to nje-gange sariya do dewje ke isije kem baa ddem do dewje ke oyje ddem. ⁴³ Nje-kilaje mber-tar le Lubba toyn paje tar laa na: «Dew ke oo mee te ke Jeju a, Lubba öru tar majang laa döe te ke ri Jeju.»

Ndil-me-nda ddee do dewje te ke toje to Jiipije ang

⁴⁴ Toke Piyar nayn aw öru gel nejeenn bbay a, Ndil-me-nda ddee isi do dewje te toyn ke aw ooje tar le. ⁴⁵ Tar iki nje-me-kunnje ke toje to Jiipije ke dannje piyar le sel mba dooje a, Lubba are Ndil-me-nda dewje ke toje to Jiipije ang to. ⁴⁶ Dooje ddew ke dewje ke toje to Jiipije aw paje tar ke ndon-tarje ke dang dang ddem, aw ösuje ne gaji toke-mbange le Lubba ddem. Yeenn a, Piyar pa na: ⁴⁷ «Dewje le ingaje Ndil-me-nda toke jeje to a mare dew a kase koku ddew kare dingaje batem maann wa?»

⁴⁸ Piyar le are ddew kare n-ddade batem ke ri Jeju ngaa dewje le dujuje Piyar le kare dda ndo röde te ngaji bbay.

11

Piyar öru gel tar are nje-me-kunnje ke Jurusalam

¹ Nje-kayn-kulaje, ke nje-me-kunnje ke eeje nange te ke Jude ooje na dewje ke toje to Jiipije ang kara taaje tar le Lubba to. ² Toke Piyar tel ke Jurusalam a, nje-me-kunnje ke toje to Jiipije aw inje saa. ³ N-paje na: «Ande key le dewje ke ujae motude ang ngaa usa ke de ne mba ddi wa?»

⁴ Yeenn a, Piyar unn kutu koru gel neje ke tee le ke goe goe arede na: ⁵ «Misi me bbe te ke Jope maw m-duju Lubba a, moo ne toke le nin. Moo mare ne toke le pal-kubbu ke tate ke duwa tae ke so, ne le in me dara te ddisi ndereng tee lo te ke mee te. ⁶ Kem to ke döe te ngaa m-teenn a, moo daje ke golde so ke do nange te, daje ke mü, daje ke aw akeje nangê, ke eelje ke aw ilaje me dara te. ⁷ Ngaa moo ndu dew pa arem na: «Piyar, in taar e-tol

ön!» ⁸ M-pa na: «Baann ang Ebbemje! Mba musa ne ke ndu mbete wase ne ke maji ang ndo kara ang.» ⁹ M-tel moo ndu dew le me dara te na: «Maji kare ne ke Lubba dda are ddee maji a, oo to ne ke maji ang kemi te ang.» ¹⁰ Neenn le to toke baann gol muta ngaa goe te a, dunn ne le toyn n-tel ne darâ. ¹¹ Kare teenn njaa, dingawje muta ke dulade rom te inje bbe te ke Sejare teeje me key te ke jisi te le. ¹² Ndil pa arem na motu maw ke de bbo meje ang. Ngakömje ke misan neenn danemje ngaa jande me key te le Korumay le. ¹³ Noru gel ddew ke anji tee ingae ne me key te laa ngaa pa are na: «Ula dew bbe te ke Jope are Simo ke daw n-bbare na Piyar ddee. ¹⁴ Simo le a pa tarje kari. Ei, ke nje ke key lei a kingaje kaji ddew tarje teenn le.» ¹⁵ Toke munn kutu pa tar a, Ndil-me-nda ddisi döde te ddew kara baa to ke n-ddisi döje te kunn kute te. ¹⁶ Yeenn a, mole mem do tar te le Ebbe-dewje ke pa na: «Jan dda dewje batem maann, a sese, a kingaje batem Ndil-me-nda.» ¹⁷ Lubba arede Ndil-me-nda ddew kara baa toke nareje kare te ke junn ne meje jare Jeju-Kiriste. Yeenn a, m-to dew ddi bba ma kase koku ddew Lubba kare dda mare ne wa?» ¹⁸ Dewje le ooje tarjeenn le a ewje röde ngaa ösuje gaji Lubba paje na: «Lubba are ddew dewje ke toje to Jiipije ang kare n-turuje mede mba kinga ne kaji to.»

Kunn kutu Egilisi ke Antiyose

¹⁹ Nje-me-kunnje ke sarenje naa woju do ne-singa ke ingade go yo te le Etiyenn awje ndereng teeje bbe te ke Penis, Sipere, ke Antiyose. A me bbeje teenn le Jiipije ke karede baa a n-tojude tar le Lubba. ²⁰ A mareje horode te ke gelde to dewje ke Sipere, ke dewje ke Sirene teeje me bbe te ke Antiyose a paje Tar ke maji le Ebbe-deweje Jeju are dewje ke toje to Jiipije ang to. ²¹ Singa-möngu le Ebbe-dewje to döde te are dewje nya ooje mede te ke Ebbe-dewje ngaa turuje ddew lede.

²² Nje-me-kunnje ke Egilisi te ke Jurusalam ooje tar neenn le ngaa ulaje Barnabase Antiyose. ²³ Toke Barnabase le tee ngaa oo me-maji ke Lubba dda ke nje-me-kunnje le a, nee ke koko nya ngaa n-ndeje kare dundaje mede toyn do Ebbe-dewje te. ²⁴ Mba Barnabase le to dew ke maji, ke dew ke Ndil-me-nda dduse ddem, me-kunn laa bo nya ddem are nya ddeeje to dewje le Ebbe-dewje.

²⁵ Goe te a, Barnabase le ötu naw bbe te ke Tarse mba sange Sol. ²⁶ Toke ningae a, n-ddee saa Antiyose. N-ddaje bbal kara Egilisi te ke Antiyose ngaa n-tojuje ne dewje ke korde banya banya. Bbe te ke

Antiyose a dewje unn kutu bbar ri nje-njaje go Jeju te to keretiyenje.

²⁷ Dɔ ndœ teenn, mare nje-kilaje mbertar le Lubba inje Jurusalam awje bbe te ke Antiyose. ²⁸ Ndil-me-nda unda tar ta mare te kara ke ria na Agabusu. Nin taar nga ñ-pa na: «Mare ndɔ a tɔku bbo a koso dɔ nange te tɔyn.» A tɔkɔrɔ njaa bbo le oso dɔ ndo te ke Kolode to tɔku mbayje. ²⁹ Nje-njaje go Jeju te ooje ta naa kare dew kara kara unn ne ke ase singae mba kula ne kare duma ne nje-me-kunnje ke isije nange te ke Jude. ³⁰ N-ddaje toke baann. Dareje neje le Barnabase de ke Sɔl dare dawje ne dare ansiyenje ke nange te ke Jude.

12

Erɔde tɔl Jake ngaa ila Piyar key-kula te

¹ Dɔ ndœ teenn, tɔku mbayje Erɔde unn kutu dda ne ke maji ang ke mare dewje ke Egilisi te. ² Nare ñ-tɔl Jake ngokɔn Jan ke tɔku kiya. ³ Toke noo to ne ke ñ-dda le unn koko are Jiipije a, nare duwa Piyar bbay. Kare ke duwa ne Piyar le to kare ke Jiipije aw ddaje kusu mapa ke ñ-dda ke um ang. ⁴ Erɔde le are duwae ngaa dilae key-kula te. Ninyae ji mbambaje te dɔku gire misan ke ñ-kayn horode sɔ sɔ kare ta ñ-ngemeje. Neje kare kusu pake ndayn bba ta gange sariya dœ te kem dewje te. ⁵ Piyar ee key kula te, a nje-me-kunnje aw dujuje Lubba til ke kare wɔju dœ.

Anji le Ebbe-dewje ɔru Piyar key-kula te

⁶ Me til te ke lo-kare a, Erɔde a ta gange sariya dɔ Piyar te le a, Piyar le aw tibbi horo mbambaje te joo. N-tœ ke kula njamji joo ngaa mare mbambaje aw ngemje ta key le tɔ. ⁷ A ta koo a, mare anji le Ebbe-dewje unda lo tee ngaa me key-kula le ndoko. Anji le ɔru kar Piyar are ndol ngaa pa na: «In taar njange.» Kula njamjije ke jia te le gaynje nangê. ⁸ Anji le pa are na: «Uwa bberi ke endaar-kuwabber lei bbo ula ne-gol lei.» Piyar le dda toke baann. Anji le pa bbay na: «Ula kubbu-kul lei bbo unn gom!» ⁹ Piyar tee me key-kula te le oso goe te. Neje to ne ke anji le aw dda le to ne ke tɔkɔrɔ ang, mba noo to ni a naw ñ-ni. ¹⁰ N-ndayje lo ke dɔngɔr, ke ye ke joo ke mbambaje aw ngemje a, ñ-teeje ta key te ke ñ-dda ke nare. To ta key ke daw dande ne ke me bbe te le. Ta-key le teyn ke dœ baa nɔde te. Toke ñ-teeje ddaka ngaa dunnje mare ddew a, kem naa te neenn njaa anji le tusu Piyar inyae. ¹¹ Yeen ngaa Piyar gere rœ ngaa pa na: «Bbasine m-gere ngaa. Tɔkɔrɔ njaa, Ebbe-dewje ula anji are ɔrum me ji Erɔde te ddem, me ne te ke maji ang ke Jiipije ndikije ta dda sem ddem.»

¹² Toke ñ-gere gel ne le a, naw key le Mari kon Janji. Jan le daw ñ-bbare na Marke to. Keteenn, nje-me-kunnje mbɔnje naa banya banya aw dujuje Lubba. ¹³ Toke piyar unda ta-ndoko a, mare nje-kula ke dene ke ria na Rode ddee mba koo. ¹⁴ N-gere ndu Piyar le ngaa rœ neele nya, a nɔru tandoko le ang a ñ-tel ke ngɔru nande key ta kaw pa to Piyar a ar ta-ndoko teenn. ¹⁵ N-paje dareje na: «Ayn wooy wa?» A Rode le tel pa bbay ang na: «Tɔkɔrɔ njaa nee teenn!» Dilaeje te na: «Yeenn a, anji laa ann.» ¹⁶ Piyar unda ta-ndoko bbay bbay ngaa kake ñ-ddeeje dɔruje ta-ndoko a, Piyar a ar neenn a, tar ikide sel. ¹⁷ N-dda jia narede kare dewje rɔde ngaa nɔru gel ddew ke Ebbe-dewje ɔre ne me key-kula te. Ta kutu ne dɔ tar laa a, ñ-pa na: «Awje e-paje tar neenn areje Jake, ke kese nje-me-kunnje.» Goe te a, nɔtu ngaa nunn ddew naw ke mare lo te dang.

¹⁸ Lo are a, mbambaje le jɔkuje rɔde nya ngaa ñ-paje na ddi a inga Piyar wa? ¹⁹ Erɔde are daw ñ-sange, a dingae ang. N-nduju tar nje-ngemje ta Piyar le a, nunn ndu kare ñ-tɔlde. Goe te a, Piyar le in Jude aw Sejare. N-dda ndo ten keteenn.

Tar yo le Erɔde Agiripa

²⁰ Erɔde ee ke tar ke dewje ke bbe te ke Tir ddem dewje ke bbe te ke Sidon ddem. Nje ke Tir ke nje ke Sidon le ooje ta naa ta ddee nœ te. N-golje tar ke Balasetusu ke to nje-ngem neje le tɔku mbayje dare noso gode te. N-ndikije kare ddekeke to horode te, mba ne-kusaje lede inje nange te le tɔku mbayje le bba aw ddee nange te lede.

²¹ Ndœ ke dɔju le ase a, Erɔde ula kubbu tɔku-mbay laa aw isi ngende-mbay te laa ngaa pa tar arede kem dewje te tɔyn. ²² Dewje uruje ekii na: «Tar ke ta Lubba te a neenn bbo tar ke ta dew te ang.» ²³ A kare teenn njaa, anji le Ebbe-dewje unda Erɔde, mba nare dewje ɔsu gaje turu Lubba te. Yeenn, a koreje ɔenje ngaa noy.

²⁴ A tar le Lubba nja ke kete kete ngaa aw taa lo. ²⁵ Toke Barnabase de ke Sɔl ñ-tungaje kula lede Jurusalam ngaa daw ñ-telje a, dawje ke Jan ke daw ñ-bbare na Marke.

13

Ndil-me-nda mbere Barnabase de ke Sɔl

¹ Nje-kilaje mbertar le Lubba, ke nje-netjuje eje me Egilisi te ke Antiyose. Ride na: Barnabase, Simeyon ke daw ñ-bbare na Dew-ndul, Lusiyusu ke to dew ke bbe te ke Sirene, Manayen ke de ke Erɔde ke ɔn bbe ke Galile ñ-tɔkuje naa te, ke Sɔl.

² Mare ndo ñ-mbɔnje naa mba polo Ebbedewje ngaa ñ-mbeteje ne-kusa a, Ndil-me-nda pa na: «Undaje Barnabase de ke Sɔl dang mba kula ke m-bbarde mbae.»

³ Yeenn a, goe te ke ñ-mbeteje ne-kusa, ngaa ñ-dujuje Lubba a, dilaje jide dode te ngaa ñ-dinyade dare dotuje.

Barnabase de ke Sɔl dawje Sipere

⁴ Ndil-me-nda ula Barnabase de ke Sɔl are daw dawje ke bbe te ke Selisi, ngaa dunnje to keteenn ta kaw er ke do dere-maann te ke Sipere. ⁵ Toke ñ-teeje bbe te ke Salamine a, ñ-paje tar le Lubba dare dewje me key mbɔñ-naa te le Jiipije. Jañ-Marke ee teenn mba kumade.

⁶ Goe te ke ñ-toyje do-dere maann te le toyn ngaa ñ-teeje bbe te ke Papose a, dingaje mare Jiipi ke to nje-kuma ke to nje-kila mber-tar ngem. Ria na Bar-Jeju. ⁷ N-to dew ke ee mbɔr Sergiyusu Polusu te ke to nje-kɔn nange le. Sergiyusu Polusu le to dew ke gere ne nya, nula ñ-bbar Barnabase de ke Sɔl, mba bbo koo tar le Lubba ddae. ⁸ A Elimase (Daw ñ-bbar nje-kuma ke ndɔn tar le gerekeje to Elimase) ndiki ta koku ddew Barnabase de ke Sɔl le, ngaa ñ-dda toyn kare nje-kɔñ-bbe le oo mee te ang. ⁹ Yeenn a, Ndil-me-nda dduus Sɔl ke daw ñ-bbare na Pol to ngaa aa Elimase le, ¹⁰ ngaa pa nare na: «Ei, nje-ngem, nje-kula dewje naa te, ngonn le Esu, ei ke e-ndiki ne ke gate gate ang, ndo ke dda bba a kunda gange turu ddew neje ke ndoju ke Ebbedewje mose wa? ¹¹ Bbasine neenn njaa Ebbedewje a kundai, kemi a to. A koo lo ang ngaa mba mare kare.»

Kare teenn njaa keme il biriri, lo ndul doe te, nila ke lo kara baa naw ñ-sange dew kare ila kake jia te. ¹² Toke nje-kɔñ-nange le oo nejeenn baann a, oo mee te ke Lubba mba ne-toje ke do Ebbedewje te le gange singae.

Pol de ke Barnabase dawje bbe te Antiyose nange te ke Pisidi

¹³ Pol de ke nje-buwa-njaje laa dunnje to bbe te ke Papose ngaa ñ-teeje bbe te ke Perje do nange te ke Pampili. A Jan tusude inyade keteenn tel bbe te ke Jurusalam. ¹⁴ Pol de ke nje-buwa-njaje laa le dinje bbe te Perje le dawje bbe te ke Antiyose do nange Pisidi te. Mare ndo-kuwa-ro le Jiipije daw dandaje key-mbɔñ-naa te le Jiipije ngaa disije nangê. ¹⁵ Goe te ke ñ-tura maketuru me maketuru ndu te, ke me maketuru te le nje-kilaje mber-tar le Lubba a, nje-kɔnje do key-mbɔñ-naa le Jiipije le are ñ-pa darede na: «Ngakɔnjeje, bbo eeje ke mare tar ta pa kare dewje neenn kare arede singa a, e-paje.» ¹⁶ Pol in taar, dda jia

arede ngaa pa na: «See ngann Ijarayelje, ke esee dewje ke aw bbeelje Lubba, ooje tar neenn. ¹⁷ Lubba le dewje ke Ijarayelje mbere kajeje ngaa dda are gelde banya bbalje te ke disije ne nange te ke Ejipite. Goe te a, ñ-tee ke de ke ddang nange te ke Ejipite te le ddew singa mɔngu te laa. ¹⁸ N-gemde ngosi ke bbal dɔsɔ me kɔr te ¹⁹ Goe te ke ñ-tɔl gel dewje siri nange te ke Kanaa a, nare nange le gel dewjeenn le ddee to le kajeje. ²⁰ Go nejeenn toyn ew ase ne ke bbal kɔr sɔ ke dɔmi. Goe te a, nare nje-gangeje sariya ddeetje to tɔku-mbay do kajeje te ndereng tee ndo te le Samuwel ke to nje-kila mber-tar le Lubba. ²¹ Goe te a, kajeje le dujuje kare Lubba unda mare tɔku mbayje dode ngaa Lubba arede Sawul ke to ngonn le Kise, dew ke gel Benjamin te. Sawul le ɔn bbe bbal dɔsɔ.

²² « Goe te ke Lubba ɔru tɔku-mbay do Sawul te a, nare Dabbiti ddee to tɔku-mbay lede. Lubba pa tar le Dabbiti le na: «Minga Dabbiti ngonn le Jese. N-to dew ke mem ndiki. Ne a na dda neje toyn ke mem ndiki.» ²³ Nje ke gel Dabbiti te a uju Jeju ke to Nje-kaji dewje ke Ijarayel ddew kara baa ke ndu ke Lubba unn. ²⁴ Kete bba kare Jeju unn kutu kula laa a, Jañ-Batise ila mber-tar batem turu ddew are ngann Ijarayelje toyn. ²⁵ Kare ke kula le Jañ-Batise a ta kunda ngange a, naw ñ-pa na: «Ejeje to m-to na wa? M-to dew ke aw e-gebbeje le ang. Ooje, mare dew ke mase tutu kula endaar ne-gol laa ang aw ddee gom teenn.» ²⁶ Ngakomje, sese ke gel Abraham te, ke esee keseje ke aw e-bbeelje Lubba, maji kare e-gereje to Lubba ula ke tar kaji neenn woju doje. ²⁷ Nje ke bbe te ke Jurusalam, ke tɔku-mbayje lede gereje Jeju ang. N-gereje me tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje ngaa daw ñ-turaje tare ke ndo kuwa-ro kara kara toyn le ang. N-ddaje ne ke nje-kilaje mber-tar paje le. Yeenn a, ñ-gangeje sariya yo do Jeju te. ²⁸ Dingaje mare ne mba kunda ne tar doe te kare ñ-tole ang ngaa ñ-dujuje Pilate kare are ñ-tole. ²⁹ N-ddaje ne toyn ddew kara baa ke tar ke ñ-pa doe te me maketuru te ngaa dɔru ninne kake-dese te dila me buwa-yo te. ³⁰ A Lubba are nin horo nje-yoje te, ³¹ ngaa ñ-toju roe ndo banya nare dewje ke inje saa nange te ke Galile danneje ndereng bbe te ke Jurusalam. Dede le ngaa bbasine ñ-ddeetje to nje-tar-najije laa no dewje te ke Ijarayel. ³² Jeje kara, jila mber-tar neenn jarese to. Tar ke maji ke Lubba unn ndue woju doe are kajeje le, ³³ Lubba dda are Tar ke maji le ddee to ne ke tɔkɔro horoje jee ngannde te ddew kin te ke nare Jeju in horo nje-

yoje te, ddew kara baa toke ñ-dda tare me maketuru te le Som 2 na:

«E-to ngonnum,
ema a muji bbokone.»*

³⁴ «Lubba are nin horo nje-yoje te mba kare da-røe tel aw ndum buwa te ang ngaa. Mba ne njaa ñ-pa na: «Ma karese neje ke tokoro ke munn ndum ta kare Dabbiti.»

³⁵ Mba yeenn a, ñ-pa tare me maketuru te le Lubba to na: «A kinya da-ro dew lei ke gate gate kare tuju ang.»

³⁶ «A goe te ke Dabbiti le dda kula ke me Lubba ndiki do ndo te laa toyn tunga a, noy, ñ-dubbe mbor kaejedede te ngaa da-røe tuju. ³⁷ A da-ro Jeju tuju me buwayo te ang, Lubba are nin horo nje-yoje te.

³⁸ Yeenn a, ngakomje, maji kare e-gereje to ddew te le Jeju le bba daw ñ-pa darese to Lubba a koru tar majang lese. Ndu le Moyije ase dda kare dew ddee gate gate kem Lubba te ang. ³⁹ Are, ddew te le Jeju bba dew ke oo mee te saa a, a ddee to dew ke gate gate. ⁴⁰ Yeenn a, aaje røse mba ne ke ñ-dda tare me maketuru le nje-kilaje mber-tar le Lubba neenn a ddase. Tare le na:

⁴¹ «Ooje! See nje-dabbe dewje, areje bbeel ddase bbo e-gotoje ke ddang, mba ma dda mare ne ndo ke isije ne kem baa,

bbo dew oru gel ne le arese a,
a ndikije te ang.»†

⁴² Kare te ke Pol de ke Barnabase daw ñ-teeje ke ddaka a, dewje le dujujede kare ndo-kuwa-ro ke guku a, ñ-telje do tar teenn le bbay. ⁴³ Toke dewje ke mbonje naa le sarenje naa a, mare Jiipije nya, ke dewje ke toje to Jiipije ang ke aw poloje Lubba unnje go Pol de ke Barnabase. Pol de ke Barnabase ñ-paje tar darede ngaa ñ-ndejede kare ñ-naynje ke ndo toyn ddew me-maji te ke Lubba dda ke de.

Pol de ke Barnabase turuje kemde ke ro dewje ke toje to Jiipije ang

⁴⁴ Ndo-kuwa-ro le Jiipije ke goe te a, dewje ke me bbe te ke Antiyose ke to nange te ke Pisidi le mbonje naa banya banya mba koo tar le Ebbe-dewje. ⁴⁵ Toke Jiipije ooje dewje ke banya banya le a, me ddade. Ñ-paje tar ke tila kem tar le Pol ngaa ñ-tajeje. ⁴⁶ Pol de ke Barnabase ñ-paje tar ke bbeel ang darede na: «Sese a, a toje to dongor dewje ke jaa pa tar le Lubba neenn karese. A, e-mbeteje tar le ngaa sese njaa e-telje ooje røse to dewje ke aseje ta kinga tebbe ke ke ndo ke ndo ang. Yeenn a, ñ-turu kemje ke ro dewje te ke toje to Jiipije ang ngaa. ⁴⁷ Mba, ndu ke jinga ta Ebbe-dewje te njaa na:

«Mundai kare e-ndoko horo kесе gel-dewje te,
kare ta aw ke tar kaji neenn koyn nange te toyn.»‡ >>

⁴⁸ Toke dewje ke toje to Jiipije ang ooje tar le a, røde neelde nya ngaa dosuje gaji tar le Ebbe-dewje. Dewje ke Lubba mberede kare dingaje kaji ke ke ndo ke ndo ddeje to nje-me-kunnje.

⁴⁹ Tar le Ebbe-dewje taa do nange ke Pisidi le toyn. ⁵⁰ A Jiipije osuje kutu deneje ke isije lo te ke bo ngaa aw bbeelje Lubba ddem, osuje kutu nje-kon-bbeje ddem are dinje ñ-ddaje Pol de ke Barnabase maji ang ngaa ñ-tubbade do nange te lede le. ⁵¹ Pol de ke Barnabase le tundaje bum ke golde arede§, ngaa dawje bbe te ke Ikoniyoim. ⁵² A nje-njaje go Ebbe-dewje te ke naynje bbe te ke Antiyose eje ke koko nya ddem, Ndil-me-nda ddusude ddem.

14

Pol de ke Barnabase dawje bbe te ke Ikoniyoim

¹ Pol de ke Barnabase ñ-teeje me bbe te ke Ikoniyoim a, dandeje me key-mbon-naa te le Jiipije. Ñ-tojuje tar are Jiipije, ke dewje nya ke toje to Jiipije ang ooje mede te. ² A Jiipije ke mbeteje ta koo mede te le aw tulaje dewje ke toje to Jiipije ang kare dejeje keje ke maji ang do Pol de ke Barnabase te. ³ Do neje teenn toyn, Pol de ke Barnabase ñ-naynje bbe te ke Ikoniyoim le gode ew. Ñ-paje tar le Ebbe-dewje ke bbeel ang. Ebbe-dewje le toju to tar me-maji laa le to ne ke tokoro ddew ne-morije te, ke neje te ke dum do koo ke nare ñ-ddaje. ⁴ Dewje ke me bbe te le kaynje horo naa joo. Mareje unnje go Jiipije, a mareje unnje go nje-kayn-kulaje le.

⁵ Jiipije ke toku-mbayje lede ddem, dewje ke toje to Jiipije ang ddem, ñ-ndikije ta dda Pol de ke Barnabase maji ang ddem, ta tilade ke er tolde ddem. ⁶ Toke Pol de ke Barnabase dooje tare a, daw diyaje røde me bbeje te ke Likawoni, Listere, ke Derbe, ke loje te ke mbor bbeje teenn. ⁷ Loje teenn, ñ-tojuje Tar ke maji dewje to.

Pol de ke Barnabase dawje bbe te ke Listere

⁸ Me bbe te ke Listere, mare dingaw ke duje to nje-gol-goto ke ase kar taar ang ddem ase nja ang ddem isi nangé. ⁹ Mare ndo naw noo tar ke Pol aw pa. A Pol aae a, gere to koo me te laa ase dda kare røe ddee maji. ¹⁰ Pol le pa ke singa na: «In taar ar njarara do goli te!» Dew le in taar bbate ngaa unn kutu nja. ¹¹ Toke dewje ooje ne ke Pol dda le a, duruje ekii ke ndon tar

† 13:41 13.41 Abakuku 1.5 ‡ 13:47 13.47 Ejayi 49.6

§ 13:51 13.51 Ne-dda lede le toju mare ne horo Jiipije te

Likawoni na: «Ooje, lubbaje ddaje røde to dewje ngaa teeje horoje te.»

¹² N-bbarje Barnabase to Juse ngaa n-bbarje Pól to Ermese*, mba ne a naw n-pa tar. ¹³ Key-polo Juse le to ta bbe te le njaa. A nje-polo Juse le ddee ke ngann mangeje ke n-dda neje ke kura røde te ta bbe te le. Ne ke dewje ke banya banya n-ndikije ta kare to ne-polo nje-kayn-kulaje le. ¹⁴ Toke Pól de ke Barnabase dooje tar le a, n-tirje kubbuje ke røde te, dotuje ke ngoru dawje ke rø dewje te ke banya banya le ngaa n-paje ke singa na: ¹⁵ «Mbata ddi a e-ddaje ne toke be wa? Jeje kara n-to dewje toke lese to. Jaw n-pa Tar ke maji jarese kare ta e-mbeteje ne ke ture goto ta aaje lo ke rø Lubba te ke isi kem baa. Lubba le a dda dara, ke nange, ke ba, ke neje toyn ke toje te. ¹⁶ Dø ndøje te ke ndayje, Lubba inya ddew are gel dewje toyn ddaje ne ke mede ndiki. ¹⁷ A n-toju me-maji laa ke ndø toyn ddew ndi te, ke kande ko te ke nare ande ke maje are ujaje. Narese ne-kusa asese ngaa nare isije ke koko.»

¹⁸ Dø tarje te neenn toyn bbo kare nepolo Pól de ke Barnabase aw ddade bbay.

¹⁹ Jiipije ke inje bbe te ke Antiyose, ke bbe te ke Ikoniyoim ddaje are dewje ke banya banya le unnje gode. N-tilaje Pól ke er ta tole ngaa n-ndøreje n-teeje saa me bbe te ke ddang, mba dojuje to noy. ²⁰ A kare te ke nje-njaje go Ebbe-dewje te ddeeye gukuje døe a, nin taar n-tel nande me bbe te le. Lo are a, ne de ke Barnabase dawje bbe te ke Derbe.

Pól de ke Barnabase n-telje bbe te ke Antiyose

²¹ Pól de ke Barnabase n-tojuje Tar ke maji bbe te ke Derbe. Dewje nya ddeeye to nje-njaje go Ebbe-dewje te. Goe te a, n-telje ke ddew ke bbe te ke Listere, Ikoniyoim ke Antiyose. ²² Me bbeje teenn, n-ndejeje nje-koo me teje kare mede enge ang ddem kare duwaje koo me te lede dare ngeng ddem. N-paje na: «Maji kare ne-wunguje dang dang ingaje bba ja kandeje me bbe-kon te le Lubba.»

²³ Me Egiliseje te toyn ke n-teeje te a, n-dda mare nje-koo-me teje to ansiyenje, n-mbeteje ne-kusa bba n-dujuje Lubba døde te ngaa dinyajede me ji Ebbe-dewje te ke dundaje koo me te lede døe te le. ²⁴ Pól de ke Barnabase le n-riyaje dø nange ke Pisidi dosoje dø nange te ke Pampili. ²⁵ Toke n-tojuje tar le Lubba me bbe te ke Perje a, dawje bbe te ke Atali. ²⁶ Keteenn, dunnje toku to mba tel bbe te ke Antiyose nange Siri te. Bbe te ke Antiyose le a nje-koo-meteje inyajede me ji Lubba te kete kare

Lubba dda kede me-maji kare n-ddaje kula ke n-ddaje neenn.

²⁷ Toke Pól de ke Barnabase n-teeje bbe te ke Antiyose nange Siri te a, n-mbønje nje-me-kunnje. Døruje gel neje toyn ke Lubba dda ddew te lede, ke ddew ke Lubba øru ne ddew are dewje ke toje to Jiipije ang ooje mede te to. ²⁸ Pól de ke Barnabase le n-naynje rø nje-me-kunnje te ke bbe te ke Antiyose le gode ew ngaji.

15

Mayn naa tar bbe te ke Antiyose wøju dø tar kaja motu

¹ Mare dewje inje dø nange Jude te ddeeye bbe te ke Antiyose dø nange Siri te. N-toju ne nje-koo-meteje ke Antiyose le na: «Toke ujaje motuse ddew kara baa toke ndu le Moyije pa ang a, a kaseje ta kingaje kaji ang.» ² Pól de ke Barnabase n-mbeteje ne-toju lede ngaa n-maynje ke de tar. Yeenn a, nje-koo-meteje unnje ndu kare Pól de ke Barnabase, ke mare nje-koo-meteje dawje Jurusalam daw dingaje nje-kayn-kulaje, ke ansiyenje wøju dø tar neenn le.

³ Egilise ke bbe te ke Antiyose umade ke ne mba nja lede le. N-ndayje ke ddew ke Penesi, ke Samari ngaa n-paje tar le dewje ke toje to Jiipije ang ke ooje mede te le dare nje-bbeje le. Tar le are koko nje-me-kunnje toyn. ⁴ Toke n-teeje Jurusalam a, Egilise, ke nje-kayn-kulaje, ke ansiyenje taajede ke roneel. Døruje gel neje toyn ke Lubba dda ddew te lede dare dewje ke Jurusalam.

Tøku mbøn naa to me Egilise te ke Jurusalam

⁵ Mare pariiyenje ke ooje mede te paje na: «Maji kare dewje ke toje to Jiipije ang are duja motude ta n-njaje ke turu ndu le Moyije.»

⁶ Nje-kayn-kulaje, ke ansiyenje mbønje naa ta kisa me tar le. ⁷ N-maynje naa tar dare ngeng nya ngaa Piyar in taar pa na: «Ngakomje, e-gereje to Lubba bbarem horose te lew baa kare m-pa Tar ke maji mare dewje ke toje to Jiipije ang kare dooje tar le ngaa dooje mede te. ⁸ Lubba ke gere me dewje toju to n-taa dewje ke toje to Jiipije ang ke røe te. Yeenn a, narede Ndil-me-nda ddew kara baa toke nareje to. ⁹ Nøru-kemde dang ke jeje ang. Lubba toko mede mba dooje mede te. ¹⁰ Baann mban a, mba ddi bba aw taje naa ke Lubba ngaa aw undaje ne-koto ke kajeje wase jeje njaa kara jaseje ta koto ang dø nje-njaje go Ebbe-dewje te wa? ¹¹ A, n-gereje to bbay to ddew me-maji te le Ebbe-dewje Jeju a Lubba aji ne je ddew kara baa toke najide.»

* 14:12 14.12 Juse de ke Ermese toje to ri lubbaje le dewje ke Gereke.

¹² Dewje toyn ke mbonje naa le isije ddekeke ngaa tukaje mbide ooje ne tar ke Barnabase de ke Pol daw n-paje woju do ne-morije, ke neje ke dumje do koo ke Lubba dda ddew te lede horo dewje te ke toje to Jiipije ang le. ¹³ Dewje rode ta pa tar a, Jake pa na: «Ngakomje, ooje tar lem. ¹⁴ Bbasine bbay Simo ole meje do ddew te ke Lubba mose kunn kutu ne te njaa ta mbere mare dewje horo gel-dewje te ke gere Lubba ang kare n-ddeje to dewje laa. ¹⁵ Tar neenn le dda me-kara ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba ke n-dda me maketuru te na:

¹⁶ «Goe te a, ma tel ddee dda key le Dabbiti ke oso.

Ma mose kese neje ke nayn,
ngaa ma mose key le kunda taar.

¹⁷ Yeenn bba kese dewje a sangeje Ebbe-dewje,

ddew kara baa toke gel-dewje toyn ke ri
Ebbe-dewje to dode te.

Tar ke Ebbe-dewje pa le ann.

¹⁸ N-dda nare dewje gereje ne ke neje ta
dda le lew baa.»*

¹⁹ Mba yeenn a, keje te lem m-ndiki kare n-ddaje neje ke a joku dewje ke toje to Jiipije ang ke unnje go Lubba neenn ang.

²⁰ N-ddaje maketuru julaje ne jarede kare dusaje ne ke n-polo ne kor ang, mba to neyerew, n-ddaje lo-to majang ang, donje da ke kewn ute bba oy ang, dusaje mese ang.

²¹ Mba lew baa njaa dewje aw oruje gel ndu le Moyiji me bbeje te kara kara ngaa ndo-kuwa-ro a, daw n-tura maketuru-ndu le key mbon naa te le Jiipije.»

Dula ke maketuru dare nje-koo-meteje ke Antiyose

²² Nje-kayn-kulaje, ansiyenje, ke dewje ke Egilisi te ooje maji ta mbere mare dewje horode te kare dawje ke Pol de ke Barnabase Antiyose. Dewje ke n-mberede le to Judase ke daw n-bbare na Barsabase, ke Silase. N-toje to dewje ke dewje bbeeljede.

²³ Tar ke n-ddaje me maketuru te darede le toke be: «Jee nje-kayn-kulaje, ansiyenje, ke ngakonse n-dda lapiya ngakonjeje ke toje to Jiipije ang ke eeje Antiyose do nange Siri, ke Silisi te. ²⁴ Joo na mare dewje leje ke jarede ddew ang aw paje tar ke jokuse ngaa tuju keje lese. ²⁵ Mba yeenn a, jeje toyn njaa junn nduje mba mbere mare dewje kulade turuje te kare n-dannje Barnabase de ke Pol ke n-ndikijede nya. ²⁶ N-toje to dewje ke ilaje rode koru mba kula le Ebbe-dewje Jeju Kiriste. ²⁷ Yeenn a, jula Jude de ke Silase jarese kare n-paje tar ke me maketuru te le ke tade darese. ²⁸ Ndil-me-nda ddem, jeje ddem, n-ndiki ta kunda mare ne-koto dang do ne te ke to

maji kare e-ddaje ang ngaa. Ne ke ta dda a neenn: ²⁹ usaje ne ke n-polo ne kor ang, usaje mese ang, onje da ke kewn ute bba oy ang, e-ddaje lo-to majang ang. Bbo engemje rose ddew neje teenn toyn a, to ne ke maji. N-ddase lapiya nya.»

³⁰ Pol, Barnabase, Jude, ke Silase le otuje awje Antiyose ngaa n-mbonje nje-koo-meteje darede maketuru le. ³¹ N-turaje maketuru le a, deje ke koko nya mba tar ke me maketuru te le arede singa. ³² Jude de ke Silase ke toje to nje-kilaje mber-tar le Lubba le paje tar nya arede kare dingaje ne singa. ³³ N-ddaje ndo ngaji a, nje-mekunnje le inyajede ngaa dujuje kare n-telje ke me wul lom ro dewje te ke ulajede le. ³⁴ [A, Silase oo maji ta nayn Antiyose.]

³⁵ Pol de ke Barnabase n-naynje Antiyose to ngaa mare dewje osoje dode te, n-tojuje ne ngaa n-paje Tar ke maji le Ebbe-dewje dare dewje.

Pol de ke Barnabase n-kanyje naa

³⁶ Goe te ngaji a, Pol pa are Barnabase na: «N-telje me bbeje te kara kara ke n-paje tar le Ebbe-dewje te le, jaa nje-koo-meteje joo se disije toke baann wa?»

³⁷ Barnabase ndiki kare Jan ke daw n-bbare na Marke aw ke de to. ³⁸ A Pol mbete, mba Jan le tusude inyade ta kula te Pampili. ³⁹ Tar lede aw naa te ang ngaa na na kara unn ddew laa. Barnabase ila Jan Marke goe te ngaa dunnje to dawje Sipere. ⁴⁰ A Pol unn Silase ilae goe te. Goe te a, nje-koo-meteje ilaje Pol ji Ebbe-dewje te kare dda saa me-maji ngaa notu. ⁴¹ Pol nday nange te ke Siri, ke Silisi, n-ndeje dewje ke Egilisi te kare duwaje dare ngeng.

16

Timote ddee to nje-buwa-nja le Pol de ke Silase

¹ Pol tee bbe te ke Derbe, ke Listere. Mare nje-nja go Jeju te ke ria na Timote ee me bbe teenn le. Koenje to Jiipi ngaa oo mee te, a boeje to Gereke. ² Nje-koo-meteje ke Listere, ke Ikoniom paje tar le Timote le maji nya. ³ Pol ndiki ta kaw saa. Yeenn a, nuja ganja woju do Jiipije ke isije loje teenn le, mba n-gereje toyn to bo Timoteje to Gereke. ⁴ Me bbeje te ke Pol de ke Silase n-teeje te a, n-ndajije nduje ke nje-kayn-kulaje, ke ansiyenje ke Jurusalam unnje le dare dewje. N-walde nya kare n-ddaje ne ke turu nduje le. ⁵ Egilisi je aw sangeje ddew me-kunn te ngaa ke ndo kara kara kor nje-koo-meteje aw ke kete kete.

Lubba bbar Pol kare aw Masedowann

⁶ Pol de ke Silase n-ndayje nangeje te ke Piriji, ke Galati, mba Ndil-me-nda okude

* 15:18 15.18 Amose 9.11-12

ddew kare n̄-tojuje tar le Lubba nange te ke Aji. ⁷ Toke n̄-teeje ngange nange te ke Miji a, n̄-sangeje ddew ta tee nange te ke Bitini, a Ndil le Jeju okude ddew. ⁸ N-ndayje nange te ke Miji ngaa n̄-teeje bbe te ke Torowase. ⁹ Pól oo mare ne toke le nijeenn mare til te. Noo mare dew ke Masedowann ke ar taar aw duje na: «E-ddee nange te ke Masedowann umaje!» ¹⁰ Go ne te ke Pól oo toke mare le ni le a, kare teenn njaa n̄-sange ddew ta kaw Masedowann le mba n̄-gere to Lubba bbarje kare jaw n̄-pa Tar ke maji Masedowann le.

Lidi oo mee te bbe te ke Pilipi

¹¹ Toke junn to Torowase a, jaw njarara do dere te ke Samotarase. Ndo kara goe te a, n̄-tee bbe te ke Neyapolise. ¹² Jin teenn n̄-tee bbe te ke Pilipi ke to toku bbe ke Masedowann ke dewje ke Rom a onje doe. N-dda ndo ngaji Pilipi le. ¹³ Ke mare ndo-kuwa-ro le Jiipije, n̄-tee me bbe te le jaw kare maann te mba jeje to lo-duju Lubba le Jiipije a to keteenn. Jisi nangé ngaa n̄-pa tar jare deneje ke mbonje naa lo teenn le. ¹⁴ Mare dene le kara to dew ke bbe te ke Tiyatir, ria na Lidi. N-to nje-labbe kubbu ke kase ke nare ngeng ngaa naw n̄-bbeel Lubba. Noo tarje ke jaw n̄-pa ngaa Ebbe-dewje unda mee are n̄-tuka mbia noo ne tarje ke Pól aw pa. ¹⁵ Toke Lidi le de ke nje ke key laa dingaje batem a, n̄-bbarje ngaa n̄-pa nareje na: «Bbo ooje to moo mem te tokoro ke Ebbe-dewje njaa a, e-ddeje e-toje key lem.» Numa keje nya kare n̄-ndiki bbar ke n̄-bbarje le.

Dila Pól de ke Silase key kula te

¹⁶ Mare ndo jaw ke lo-duju Lubba te a, mare ngonn mande ke to nje-kula le mare dew tee ingaje. Ndil ne-ndon isi do ngonn mande te le. Ne-ndon laa le dda are ebbejedede ingaje ne ne nya. ¹⁷ Nunn goje ngaa naw nuru ekii na: «Dewje neenn toje to nje-kulaje le Lubba ke isi dduu dara te. Daw n̄-tojujese ddew kinga kaji.» ¹⁸ N̄-tel do tar teenn le ndo banya nya. Ase ang boy a, Pól turu roe ngaa pa are ndil le na: «Ke ri Jeju Kiriste, munn ndu mari kare e-tee me ngonn ke dene te neenn ke ddang!» Kare teenn njaa ndil le unda lo tee. ¹⁹ Toke ebbejedede ooje to ne-kinga nare lede le goto ngaa a, duwaje Pól de ke Silase dawje ke de nata no nje-koñ-bbeje te. ²⁰ Dawje ke de no nje-gangeje sariya te ke toje to dewje ke Rom ngaa, n̄-paje na: «Dewje neenn ilaje tar me bbe te leje. N-toje to Jiipije. ²¹ Daw n̄-tojuje ne-ji bbe ke jeje ke n̄-to ngann nje-bbeje ke Rom jee ke ddew ta ndiki te ang ddem ta n̄-nja goe te ang ddem.»

²² Dewje ke banya banya inje uruje do Pól de ke Silase te ngaa nje-gangeje

sariya le are n̄-toru kubbu le Pól de ke Silase. Dunnje ndu dare n̄-tundade ke ndey. ²³ Goe te ke n̄-tundade nya a, dare dilade key-kula te ngaa dunnje ndu dare nje-ngemje ta key kula kare ngemjede ke maje. ²⁴ Toke nje-ngemje ta key kula le inga ndu ke darede le a, dilaje Pól de ke Silase le suran key-kula te ngaa dilade poro.

²⁵ Lo mongu nyenene a, Pól de ke Silase daw n̄-dujuje Lubba ngaa daw dosuje pa n̄-walje ne Lubba ngaa kese dewje ke duwade le aw ooje ndude. ²⁶ A ta koo a, nange yeke ke singa are gol-key-kula ke dungu nangé le yeke. Kare teenn njaa ta keyje toyn teynje ngaa kula njamjije ke n̄-to ne dewje toyn ke duwade le toruje. ²⁷ Nje-ngem ta key kula le ndol a, oo ta keyje ke toje take baa le. Noo to dewje ke duwade le aynje ngaa nunn toku kiya laa ta tol ne roe. ²⁸ A Pól uru ekii ke singa na: «E-tol roñ ang, jee neenn toyn.»

²⁹ Nje-ngem ta key kula le duju puru ta koo ne lo ngaa ande me key-kula te le ke toke. Noso ko gol Pól de ke Silase te naw nisa. ³⁰ Goe te a, nje-ngem ta key-kula le are Pól de ke Silase n̄-teeje ddaka ngaa dujude na: «Ebbemjedede ddi a ma dda bba ma kinga kaji wa?» ³¹ N̄-paje dare na: «Oo mei te ke Ebbe-dewje Jeju a, a kinga kaji, ei ddem nje ke key lei ddem.» ³² Pól de ke Silase le n̄-paje tar le Ebbe-dewje dare nje-ngem ta key kula le ddem dare dewje toyn ke eeje me key te laa ddem. ³³ Me til teenn njaa, nje-ngem ta key kula le aw ke de aw toko doje lede. Ngaji goe te a, n̄-ddaeje batem ke nje ke key laa.

³⁴ Goe te a, naw ke Pól de ke Silase key laa. Narede ne-kusa ngaa n̄-dda ro-neel ke nje-nujuje laa mba noo mee te ke Lubba. ³⁵ Lo are a, toku nje-gangeje sariya ulaje pajaje lede ro nje-ngem ta key kula te le na: «Inya dewje neenn are otuje!» ³⁶ Nje-ngem ta key-kula le ndaji tar le are Pól na: «Nje-gangeje sariya ulajeje kare minyase. Yeenn a, e-teeje ta awje ke lapiya.» ³⁷ A Pól pa arede na: «N̄-gange sariya doje te ang a, n̄-tundaje kem dewje ngaa dilaje key kula te jeje ke n̄-to ngann nje-bbeje ke Rom to. A bbasine, n̄-ndikije ta koruje lo kiya te wa? Baann ang, maji kare dede njaa n̄-ddeje dorujeje.»

³⁸ Pajaje le aw ndajije tar le are nje-gangeje sariya le. Bbeel ddade mba dooje na Pól de ke Silase n̄-toje to ngann nje-bbeje ke Rom. ³⁹ Yeenn a, nje-gangeje sariya le ddeje uwaje gol Pól de ke Silase. Goe te a, dorude key kula te ngaa n̄-paje darede ta kare dotuje me bbe te le. ⁴⁰ Toke Pól de ke Silase n̄-teeje key kula te le a,

daw dingaje Lidi, dooje nje-koo-meteje, ñ-ndejejeje ngaa dotuje.

17

Pɔl de ke Silase dawje Tesalonike

¹ Pɔl de ke Silase ñ-ndayje ke ddew ke bbe te ke Ampipolise, ke Apoloni, ngaa ñ-teeje bbe te ke Tesalonike, lo ke mare key-mboñ-naa le Jiipije to te. ² Pɔl aw rɔ Jiipije te toke naw ñ-dda ke ndo toyn. N-mayn tar ke de do maketuru te le Lubba me ndo-kuwa-rɔ te muta. ³ Nɔru gele narede ngaa ñ-tojude to maketuru le Lubba pa na Mesi a koo ndoo, ngaa na kin horo nje-yojeje te. N-pa na: «Jeju ke maw m-pa tar laa marese neenn le to Mesi le.»

⁴ Mare Jiipije le ndikije tar te le ngaa unnje go Pɔl de ke Silase. Gerekeje nya ke aw poloje Lubba, ke mare deneje ke isije lo te ke bo ddaje toke baann tɔ. ⁵ A Jiipije ke me ddade mboñje dewje ke toje to nje-do-gotoje ke aw njaje go ddew te baa, dosuje kutu dewje ke banya ngaa ñ-yekeje lo dare ddekeke goto me bbe te. ⁶ Toke dingaje Pɔl de ke Silase le ang a, duwa Jason ke mare nje-koo-meteje daw ke de no nje-kɔñ-bbeje te ngaa ñ-paje ke taar na: «Dewje neenn tujuje lo toyn, a bbasine ñ-teeje neenn ngaa. ⁷ Jason a ngemde roe te. Ne ke ndu le toku-mbay Sejar mbete a dewje neenn le toyn aw ddaje. N-paje na mare toku-mbay ke dang to, ria na Jeju.»

⁸ Tarje neenn le oso wur dewje ke banya banya ddem nje-kɔñ-bbeje ddem. ⁹ Duwaje Jason, ke nje-koo-meteje le dare ukaje toku nare bba dinyade.

Pɔl de ke Silase Bere

¹⁰ Toke lo ndul a, nje-koo-meteje are Pɔl de ke Silase dawje bbe te ke Bere. N-teeje a, dawje key-mboñ-naa te le Jiipije. ¹¹ Keje le Jiipije ke Bere maji uta keje le nje ke Tesalonike are ñ-taaje tar lede le ke ngoru baa. Ndo kara kara daw disaje me maketuru le Lubba ta gere se tar ke Pɔl aw pa le to ke dogole njaa wa? ¹² Dewje nya horode te ooje mede te. Dene Gerekeje ke toje to dewje ke bo, ke mare dingawje nya ooje mede te tɔ. ¹³ Toke Jiipije ke Tesalonike ooje na Pɔl aw toju tar le Lubba Bere tɔ a, ñ-ddejeje ta yeke lo ngaa ta kosu kutu dewje ke banya banya le. ¹⁴ Njange njange baa a nje-koo-meteje are Pɔl unn ddew er ke ta toku ba te, a Silase de ke Timote ñ-naynje teenn. ¹⁵ Dewje ke dannje Pɔl le awje ndereng teeje Atenn bba telje. Kare telde a, Pɔl ulade kare Silase de ke Timote dawje njange dingaeje Atenn le.

Pɔl pa tar are dewje ke bbe te ke Atenn

¹⁶ Wur Pɔl a ta ti kare te ke naw ñ-gebbe ne Silase de ke Timote mba korje ddusu

me bbe ke Atenn le. ¹⁷ Naw ñ-pa tar ke Jiipije, ke dewje ke aw poloje Lubba me key-mboñ-naa te le Jiipije. A kese ndoje a, naw ñ-pa tar nata ke kese dewje ke naw ningade ke ndo toyn. ¹⁸ Mare nje-negereje ke daw ñ-bbarde na Epikuriyenje, ke Isitiyisiyenje njaa kara ddeje aw paje saa tar tɔ. Mareje paje na: «Tar ddi njaa nje-kunda bula neenn ndiki ta pa wa?» A mareje paje na: «A du ang na to mare nje-kila-mber tar le mare lubbaje ke dang.» Mba Pɔl aw toju tar le Jeju te, ke le nje-yoje te ke a kinje.

¹⁹ Duwaje Pɔl dawje saa Ayeropaje* ngaa ñ-dujeje na: «Ja kase gere ne-toju ke siki ke aw toju neenn wa? ²⁰ Mba tar ke joo kete ang a aw pa neenn are ñ-ndiki ta gere gele.» ²¹ Nje-bbeje, ke nje-mbaje ke Atenn ndikije nya ta pa tar ne ke siki wase ta koo ne ke siki ke tee bbe te.

²² Yeenn a, Pɔl ar taar dann dewje te ke Ayeropaje le ngaa pa na: «Dewje ke Atenn, moose a, e-toje to dewje ke eee ke bbo nya ta polo lubbaje. ²³ Mba m-nja me bbe te lese a, moo lubbaje ke aw polojede. A m-tee do mare baann te ke ñ-dda maketruru te na: «Bann le mare lubba ke ñ-gere ang.» Maji, ne ke aw poloje a e-gereje ang le a m-ddee maw mila mbere marese neenn. ²⁴ Lubba ke nje-dda dara, ke nange, ke neje toyn ke toje te, ne ke ñ-to nje-dara, ke nange le ñ-to key-polo-lubbaje te ke dew dda ke jia ang. ²⁵ Ñ-ndiki ta kare dew are ne mba kumae ne toke le dew ke aw ndiki mare ne ji dew te ang, ne a nare dewje tebbe, kewn, ke kese neje. ²⁶ Dew kara baa njaa ñ-dda ne dewje toyn nare disije do nange te toyn. Noju ngange nange lede kara kara kare disije te ngaa noju do kare neje narede. ²⁷ N-ddaa baann bba kare dewje sangaeje. Toke ñ-mamje lo a, a du ang da kaseje ta kingaeje. A bbo ta koo a, jeje kara kara toyn Lubba ee ke je ngosi baa. ²⁸ Mba ddew te laa bba ñ-to ne, jisi ke tebbe, jaw yeke roje. To ddew kara baa ke tar ke nje-paje lese paje na: «N-to ngann le Lubba.»

²⁹ «Tokoro njaa ñ-toje to ngann le Lubba. Yeenn a, ja kaseje ta keje to Lubba unda ro kor ke ñ-dda ke ande, wase nare, wase er, wase mare ne ke dew tol ke gusu laa wase eje to keje bba dda toke baann wa? ³⁰ A kare ke dewje gereje tar ke tokoro ang bbay, Lubba oo to ne ang. A bbasine naw ñ-bbar dewje toyn ke isije loje te toyn kare ñ-turu ddew lede. ³¹ Mba noju ndo ke na kare ñ-mbere gange sariya ke gate gate do dewje te toyn. Nare dew le in horo nje-yoje te ta toju kare dewje toyn to ne njaa ñ-mbere.»

³² Toke dooje tar kin le nje-yoje ke Pɔl pa a, mareje kokoje ne. A mareje paje

na: «Mare ndo bba ja koo tar lei do tar te neenn bbay.»

³³ Go tar teenn le a, Pól inyade. ³⁴ Doe teenn njaa kara mareje naynje saa ngaa ooje mede te. Denisi ke to dew ke Ayeropaje, mare dene ke ria na Damarisi, ke mare dewje bbay eeje horode te.

18

Pól aw bbe te ke Korente

¹ Goe neje teenn a, Pól otu bbe te ke Atenn aw Korente. ² Ninga mare Jiipi ke ria na Akilase keteenn. Duje nange te ke Pón. Akilase le de ke dene laa Pírisil dinje bbe te ke Itali bba ñ-ddeje, mba Toku mbayje Kolode unn ndu kare Jiipije toyn otuje me bbe te ke Rom. Pól aw ró Akilas de ke Pírisil te le. ³ A kula lede, ke kula le Pól ke aw dda to kara baa. Kula le to kula dda tande. Yeenn a, Pól le nayn rode te are daw ñ-ddaje kula le. ⁴ Ke ndo-kuwaro kara kara toyn Pól aw pa tar nya key-mboñ-naa te lede ke dewje ke toje to Jiipije ddem nje ke toje to Jiipije ang ddem kare ñ-ndikije tar te laa.

⁵ Toke Silase de ke Timote dinje bbe te ke Masedowann ñ-teeje a, Pól unn róe toyn mba toju tar le Lubba. N-toju Jiipije to Jeju le njaa to Mesi. ⁶ A Jiipije mbeteje tar laa ngaa daw ñ-tajeje. Yeenn a, Pól le yeke kubbu laa ngaa pa arede na: «Mesese tel ke dose te, tare a kuwa dom ang. Bbasine neenn ma kaw ke ró dewje te ke toje to Jiipije ang ngaa.»

⁷ Notu ketenn naw ró mare dew te ke ria na Titusu-Jusutusu ke key laa to mbor key-mboñ-naa te le Jiipije. N-to nje-polo Lubba. ⁸ Kirisipusu ke to nje-kon do key-mboñ-naa le Jiipije oo mee te ke Ebbe-dewje, ne de ke nje ke key laa toyn. Mare dewje ke Korente nya ooje tar ke Pól toju le. Dooje mede te ngaa dingaje batem.

⁹ Mare ndo til te, Ebbe-dewje pa tar are Pól ddew ne te toke le ni na: «E-bbeel ang, ew roi pa tar ang, utu tai ang. ¹⁰ Mba mee sei, dew kara a kase kuwai ta ddaí ang, mba dewje lem banya me bbe te neenn.»

¹¹ Pól nayn Korente toju tar le Lubba bbal kara ke neyn misan.

Daw ke Pól no toku-mbay Galiyon te

¹² Bbal te ke Galiyon to toku-mbay nange te ke Akay, Jiipije ooje ta naa mbete Pól. Dawje saa lo gange sariya te. ¹³ N-paje na: «Dew neenn aw dda kare dewje poloje Lubba ke ddew ke ndu mbete.» ¹⁴ Toke Pól a ta pa tar a, Galiyon ila tar Jiipije te na: «Bbo tar neenn to tar tol dew wase tar ne ke ngeng a, ma kungu tar gelse te. ¹⁵ A tar le to mayn naa tar woju do ne-toju, tar rije, ke ndu lese njaa are yeenn oose. M-ndiki gange sariya do tarje te ke

toke baann ang.» ¹⁶ Yeenn ngaa ñ-tubbade lo gange sariya te le. ¹⁷ Dede toyn duwaje Sostenn ke to nje-kon do key-mboñ-naa le Jiipije le, ñ-tundaeje ta key gange sariya te le. A Galiyon aa lo te ang.

Pól tel bbe te ke Antiyose do nange Siri te

¹⁸ Pól nayn ndo banya ngaji Korente bba inya nje-me-kunnje ngaa unn to tel nange te ke Siri. Ne de ke Pírisil, ke Akilase. Kete bba ta kaw a, nare ñ-ngisa doe bbe te Sankere mba to ndue ke nunn. ¹⁹ Daw ñ-teeje bbe te ke Epeje. Pól inya Pírisil de ke Akilase lo teenn ngaa otu aw key-mboñ-naa te le Jiipije aw pa tar ke de. ²⁰ N-dujuje Pól nya kare nayn ke de ndo banya bbay. A Pól mbete. ²¹ Na ta kinyade a, ñ-ndeje de na: «Toke Lubba ndiki a, ma tel róse te mare ndo.» Goe te a, nunn to kare, ²² ñ-tee Sejare. Goe te a, naw ñ-dda lapiya nje-me-kunnje ke Jurusalam ngaa ñ-nday naw Antiyose. ²³ N-dda ndo ngaji lo teenn ngaa nin nday nange Galasi, ke Píriji te nare ndeje nje-njaje go Ebbe-dewje te toyn kare dingaje singa.

Apolose aw bbe te ke Epeje

²⁴ Mare Jiipi ke ria na Apolose ke duje bbe te ke Alekejandiri ddee Epeje. N-to dew ke gere pa tar ddem gere maketuru le Lubba nya ddem. ²⁵ N-toje ddew le Ebbe-dewje toke kete are ninga singa ngaa ñ-toju ne do Jeju te ke dogole. A batem le Jan kara baa a ñ-gere. ²⁶ Naw ñ-pa tar ke bbeel ang me key-mbo-naa te le Jiipije. A toke Pírisil, ke Akilase ooje tar laa le toyn a, bbareje ke róde te ngaa tojeje tar ke tokoro woju do ddew le Lubba. ²⁷ Goe te a, Apolose le ndiki ta kaw nange te ke Akay are nje-me-kunnje ndikije te saa ngaa ddaje maketuru are nje-me-kunnje ke Akay le kare ñ-taeje ke maje. Toke ñ-tee nu a, Lubba dda saa memaji are numa nje-me-kunnje nya. ²⁸ Mba tar ke tae te ngeng are Jiipije ooje tar ta kila te ang. N-toju ke maketuru le Lubba ke ddaka to Jeju njaa to Mesi.

19

Pól tee bbe te ke Epeje

¹ Kare te ke Apolose nayn bbe te ke Korente a, Pól nday ke ddew ke nange te ke Aji ke to ddingirije ngaa tee bbe te ke Epeje. Ninga mare nje-njaje go Ebbe-dewje te lo teenn, ² ngaa ñ-dujude na: «Ndo ke ooje mese te le ingaje Ndil-me-nda wa?» Dilaeje te na: «Joo ri Ndil-me-nda ndo kara ang.» ³ Pól tel dujude na: «Batem ddi a ingaje wa?» N-paje na: «Batem le Jan.» ⁴ Pól ilade te na: «Jan are batem dewje ke ndikije ta turu ddew lede. Jan le duju dewje kare ta dooje mede te ke dew ke a

ddee goe te. Dew le to Jeju.» ⁵ Dewje le ooje tar le ngaa ingaje batem ke ri Ebbe-dewje Jeju. ⁶ Pól ila jia dode te ngaa Ndil-me-nda ddee dode te. N-paje tar ke ndon tar ke dang ngaa dilaje mber-tar le Lubba. ⁷ Kor dewje le toyn aw ngosi ke doku gire joo. ⁸ Me neyn te ke muta, Pól aw key-mbõñ-naa te le Jiipije ke ndo ke ndo mba pa tar ke bbeel ang woju do tar bbe-kon le Lubba. N-dda toyn kare ñ-ndikije te saa. ⁹ A me mareje ketere ngaa ñ-ndikije tar te le Pól le ang. Dar ke kem dewje te ke banya le njaa daw ñ-paje tar woju do ddew le Ebbe-dewje daw ñ-kokoje ne. Yeenn a, Pól tusude inyade a mbõn kese nje-njaje go Ebbe-dewje te aw ke de key-ne-ndo te le Tiranoso aw tojude tar le Lubba ndo ke ndo. ¹⁰ Neenn le toke baann dereng bbal joo are dewje ke nange Aji te, Jiipije, ke nje ke to Jiipije ang ooje tar le Ebbe-dewje.

Tar ne-singa ke inga ngann le Seba

¹¹ Lubba dda toku ne-morije ddew te le Pól. ¹² Yeenn a bbo, dew ddee ke mbita kubbu, wase kubbu ke oru ro Pól oru ne nje-ro-to a, ro-to le goto ddem ndilje ke maji ang kara teeje ke ddang ddem. ¹³ Mare Jiipije ke aw tubbaje ndilje ke maji ang ro dewje te ke lo lo, aw unnje ri Ebbe-dewje Jeju bba aw tubbaje ne ndilje le to. N-paje na: «Ke ri Jeju ke Pól aw ila mber-tar laa, e-teeje ke ddang!» ¹⁴ Seba mare Jiipi ke to toku nje-polo Lubba ee ke ngannje ke dingaw siri. Nganne le naje ta dda toke baann to. ¹⁵ A mare ndo ndil ke maji ang le ilade te na: «M-gere Jeju ngaa m-gere Pól to. A sese e-toje to nje ke dda wa?» ¹⁶ Dew ke ndil ke maji ang isi mee te le aal uru dode te, singa utade are ñ-teeje ke ddaka ke ngoru daynje rode baa ke do rode te. ¹⁷ Nje-bbeje toyn ke Epeje, ke Jiipije, ke Gerekeje, ooje tar neenn le. Bbeel ddade toyn are dosuje gaji ri Ebbe-dewje Jeju ke to ri ke bo. ¹⁸ Mare nje-me-kunnje nya ddeeye paje tar neje ke maji ang ke ñ-ddaje ke ddaka. ¹⁹ Mare nje-kumaje ke korde banya unguje maketuru ne-kumanji lede do naa te ngaa roje kem dewje te toyn. Dewje turaje gate maketurule le a, ase kem kande nare doro domi. ²⁰ Baann bba tar le Lubba aw ke kete kete ngaa ee ke singa mongu ddew te le Ebbe-dewje.

Toku tar oso me bbe te ke Epeje

²¹ Go neje teenn a, Pól unn ndu ddew te le Ndil-me-nda ta kaw Jurasalam ke ddew ke Maseduwann, ke Akay. N-pa na: «Toke m-tee nunn a maji kare m-tee Rom to.» ²² Yeenn a, nula Timote de ke Erasete ke toje to nje-buwa-kulaje laa ke

joo Maseduwann, a ne ñ-nayn nange te ke Aji ndo ngaji bbay.

²³ Do ndoe teenn njaa toku tar oso bbe te ke Epeje mba tar ddew le Ebbe-dewje le. ²⁴ Mba mare nje-dda neje ke ande ke ria na Demeturusu unn ande aw dda ne ne ke unda ro key-polo-kor ke dene. Ri kor le na Artemis. Nje-kula mareje aw ingaje nare nya ddewe te. ²⁵ N-mbõn nje-kula mareje, ke dewje ke aw ddaje mare neje dang dang ke ande ngaa ñ-pa narede na: «Namdede, e-gereje ke maje to ddew kula te neenn a jisi ne ke maje. ²⁶ A sese njaa ooje ke kemse ddem ooje ke mbise ddem na Pól mbõn dewje pa arede na korje ke ñ-ddaje ke jije to lubbaje ang are dewje banya banya ndikije te saa. Tarje neenn taa do nange ke Aji toyn bbo Epeje kara baa ang. ²⁷ Tar neenn a tuju ri kula leje kara baa ang. Key-polo-kor leje Artemis ke to toku kor ke dene ke ria aw bbar nya ngaa dewje aw poleje do nange te ke Aji, ke kese loje te toyn le a tel to ne ang kem dewje te to.»

²⁸ Toke dewje le ooje tar le a, wungu onde nya ngaa ñ-paje ke taar na: «Artemis ke Epeje bo nya!» ²⁹ Tar le taa me bbe le toyn are dewje nya otuje ke ngoru awje nata. Duwaje Gayusu de ke Aristarke ke toje to nje-buwa-njaje le Pól jide dawje ke de to. N-toje to dewje ke Maseduwann. ³⁰ Pól ndiki ta kaw no dewje te ke banya banya le, a nje-me-kunnje mbeteje. ³¹ Mare toku dewje ke Aji ke toje to nje-buwa-kuraje le Pól kara ulaje ndejeje Pól kare nila gole nata le ang. ³² Do dewje ke banya banya le turu are mareje paje mare tar uruje ne ekii ke taar a, mareje paje mare tar ke dang uruje ne ekii ke taar. Dewje nya horode te gereje gel ne ke ñ-mbõnje ne naa le ang. ³³ Mare dewje horo dewje te ke banya banya le oruje gel ne le are mare dew ke Jiipije utaeje ke kete ke ria na Alekejandere. Alekejandere le dda jia are dewje na ñ-ndiki ta pa tar kare dewje ke banya le. ³⁴ A toke dewje le gereje to ñ-to Jiipi a, ñ-paje tar ke kara baa naa te ke taar kure ew ase ke gol kare joo na: «Artemis ke Epeje bo nya!» ³⁵ Nje-kuja maketuru ke me bbe te le dda nya bba gange dewje tar te ngaa pa na: «Dewje ke Epeje, e-gereje to Epeje to bbe ke aw ngem key-polo Artemis ke to toku kor ke dene ddem aw ngem etaar laa ke in darã ddem. ³⁶ Dew kara ase mayn tar neenn ang are maji kare isije ddekeke bbo e-ddaje ne ke toke baa ang. ³⁷ Mba dewje ke e-ddeeye ke de neenn ddaje majang ang ddem tajije kor leje ke dene ang ddem. ³⁸ A bbo Demeturuse de ke nje-kula mareje a eeje ke tar ke mare dew a, lo dda tar, ke nje-gangeje sariya le Jiipije toje. Maji kare nje-tarje le awje lo gange sariya te. ³⁹ A bbo eeje ke mare tar dang

bbay a, da dda tar le lo kuwa dɔ naa te ke nje-kɔŋ-bbeje gereje. ⁴⁰ Mba mbon naa ke bbokone neenn a dda kare doojeje to nje-mbeteje ndu, mba ne ke a kunn ddew kare ŋ-dda mbon naa ke be goto.» ⁴¹ Go tar teenn le a, ŋ-tubba dewje le nare dotuje.

20

Pol aw nange te ke Maseduwann, ke Gerese

¹ Toke tar le gayn a, Pol bbar nje-me-kunnje ndejede kare dingaje singa, ŋ-ddade lapiya ngaa nunn ddew ke Maseduwann. ² Goe te ke ŋ-nday nange ke Maseduwann ngaa ŋ-ndeje nje-me-kunnje nya kare dingaje singa a, naw Gerese. ³ N-dda neyn muta keteenn. Kare te ke na ta kunn toku to ta kaw Siri a, noo na Jiipije unguje tar me naa te ta ddae maji ang. Yeenn a, noo maji ta tel ke ddew ke Maseduwann. ⁴ Dewje ke danneje toje to Sopotorse ke to ngonn le Pirusu ke bbe laa Bere, Aristarke de ke Sekundusu ke bbe lede Tesalonike, Gayusu ke bbe laa Derbe, Timote, ke Tisike de ke Toropim ke toje to dewje ke ngann bbeje te ke Aji. ⁵ Dewjeenn le awje noje te kete aw ngebbejeje Torowase. ⁶ A jeje, ndɔ kusu mapa ke ŋ-dda ke um ang nday a, junn toku to Pilipi, ŋ-dda ndɔ mi a, jingade Torowase. N-nayn keteenn ndɔ siri.

Pol ndeje dewje ke Torowase

⁷ Toke ŋ-mbon naa ke ndɔ-kuwa-ɔ ta kɔn muru me-kara a, Pol pa tar are nje-koo me teje ndereng lo mɔngu, mba lo kare a, na ta kotu. ⁸ Lambeje toje nya me key te ke to dɔ mare te taar ke ŋ-mbon naa te. ⁹ Mare ngonn ke dingaw ke ria na Etike isi penetere te ngaa bbi tole. A Pol nayn aw pa tar bbay. Bbi uta dɔe are nin me muta te le key ke to dɔ naa te taar le noso nangê. Toke da ta kuwae ke taar a, noy mban. ¹⁰ Pol ddisi ke ngɔru aw ɔ ngonn ke dingaw te le, ŋ-ddom ngaa nunn nuwae jia te ngaa pa na: «Ejeje tar ang ŋ-to kem baa.» ¹¹ Goe te a, Pol tel aw taar. N-tete mapa ngaa nusa. N-pa tar ke dewje ndereng ta lo-kare a, notu. ¹² A ŋ-ddee ke ngonn ke dingaw le kem baa ngaa me dewje oso nangê.

Pol in Torowase aw Mile

¹³ Junn toku to jɔtu kete ta kaw bbe te ke Asos. Lo teenn a ja kunn Pol mba nunn ndue ta kaw engae ke gɔle. ¹⁴ Toke ningaje Asos le a, junne ngaa jaw bbe te ke Mitilenn. ¹⁵ Lo-kare a, jin teenn ke to ŋ-tee ngɔsi ke bbe ke Kiyu. Ndɔ kara goe te bbay a, ŋ-nday ke ddew ke Samos ngaa ŋ-dda ndɔ joo a, ŋ-tee Mile. ¹⁶ Pol ndiki

ta kar lo kara bbe te ke Epeje ang, mba ŋ-ndiki ta kare gɔl kare laa nday baa nange te ke Aji ang. N-ndiki ta kaw ke ngɔru bbo ddew to a, ta tee bbe te ke Jurusalam ndɔ kusu Pantekote te.

Pol ndeje ansiyenje ke Epeje bba ta kotu

¹⁷ Pol nayn Mile nu njaa a, ula bbar ansiyenje ke Egilisi te ke Epeje. ¹⁸ Toke ŋ-ddeeje dingaeje a, ŋ-pa narede na: «E-gereje ddew ke maw m-nja ne horose te ke maje. Unn kute dɔngɔr ndɔ te ke m-tee ne horose te nange te ke Aji. ¹⁹ M-dda ke Ebbe-dewje ke me ngonn kase, ke maanŋ-ɔ, dann ne-wunguje te ke Jiipije unguje tar me naa te ngaa ddaje sem. ²⁰ Ne kara ke a ddase maji ke m-tojuse ang goto. M-pa neje toyn marese ddem m-tojuse ne kem dewje te ddem me keyje te lese te ddem. ²¹ Mila mber mare Jiipije ddem dewje ke to Jiipije ang ddem kare telje ɔ Lubba te ngaa ta kare dooje mede te ke Ebbe-dewje Jeju. ²² A bbasine Ndil-me-nda uwam ke singa kare maw Jurusalam, m-gere ne ke a kingam nu ang. ²³ Uta toyn, me bbe te kara kara toyn ke m-tee te, Ndil pa arem na key-kula, kula njamji, ke ne kem-to-ndoo aw ngebhem. ²⁴ Moo tebbe lem to ne kem te ang. Ne ke m-ndiki njaa to enga dda kula ke Ebbe-dewje Jeju inya jim te ndereng kɔsu kɔen. Kula le to kula kila mber Tar ke maji ke to me-maji le Lubba.

²⁵ «M-nja horose te toyn mila mber-tar kɔŋ-bbe le Lubba. A bbasine neenn m-gere to a telje kooje kem ang ngaa. ²⁶ Yeenn bba m-pa marese bbokone: Tar mesese a kuwa dom ang. Ne ke ase ta dda bba m-dda ang goto. ²⁷ Mba miyase mare ne ang, m-tojuse ne toyn ke Lubba mɔse ta dda. ²⁸ Undaje kemse dɔ ɔse te, ke dɔ ne-kuulje te ke Ndil-me-nda undase kare e-ngemje. E-ngemeje Egilisi ke Lubba ndoko ke mese njaa. ²⁹ M-gere ke maje to gom te a, dewje ke toje toke enjakemnarje ke maji ang ke a ddeje kandeje horose te mba ddase maji ang. ³⁰ Mare nje-ngemje a kinje horose te njaa ta dda kare mare nje-me-kunnje unje gode. ³¹ Yeenn a, undaje kemse dɔ ɔse te, oleje mese to bbal muta njaa, til te ddem kara ddem m-ndejeje kara kara toyn ke maanŋ-ɔ kem te.

³² «A bbasine minyase me ji Lubba te, ke me tar me-maji te laa ke ase ta dda kare e-sangeje ddem kare ingaje neje ke maji ke ŋ-mɔse mba dewje laa ddem. ³³ M-dda bbo nare, bbo ande, wase bbo kubbu le dew ang. ³⁴ Sese njaa kara e-gereje ke maje, ema njaa m-dda kula ke jim bba minga ne ne ke mem ndiki, ke ne ke a kuma nje-buwa njaje lem. ³⁵ Ke ndɔ toyn, maw m-tojuse to, to maji ta dda kula toke baann mba kuma ne nje-ndooje, ta kole ne mese

dō tar te ke Ebbe-dewje Jeju njaa pa na: «Koko ee ke dew ke are ne uta dew ke dare ne.» »

³⁶ Goe te ke Pōl pa tarjeenn le a, ne de ke ansinyenje dunguje mekeje-golde nangē ngaa n̄-duju Lubba. ³⁷ Yeenn a, dewje toyn uruje dō non te. Dilaje Pōl duwaeje karde te ngaa n̄-toje mbiya. ³⁸ Ndoo ddade mba Pōl pa arede na da telje koo kem ne ang ngaa. Goe te a, n̄-danneje ndereng ta tōku to te.

21

Kaw le Pōl ke Jurusalam

¹ Toke jinya ansinyenje Epeje a, jaw ke to njarara jaw n̄-tee Kose. Lo kare a, jaw n̄-tee Rode ngaa jin teenn jaw n̄-tee bbe te ke Patara. ² Jinga tōku to ke aw ke nange te ke Penisi ngaa junn tōku to le. ³ N-tee ngōsi ke Sipere ngaa jaw joo dōe a, jinya jaw ke beer er je ke Siri. Jaw juru nangē bbe te ke Tir, mba nje-tōku to le a ta kungu ne-kotoje lo teenn. ⁴ N-nayn ndō siri mba jinga nje-me-kunnje lo teenn. Ndil-me-nda ula nje-me-kunnje le are n̄-paje dare Pōl kare naw Jurusalam ang. ⁵ Toke ndō leje ase ngaa junn ddew ta kotu a, dewje toyn dannjeje, dede, ke deneje lede, ke ngannde ndereng tee ke je me bbe te le ddaka. Jungu mekeje-gōlje nangē ta ba te ngaa n̄-duju Lubba. ⁶ Goe te a, n̄-dda naa lapiya ngaa junn tōku to, a nje-me-kunnje le telje key lede.

⁷ «Jin Tir n̄-tee bbe te ke Petolemayise a, junda ngange nja leje le lo teenn. N-dda lapiya nje-me-kunnje ngaa n̄-nayn ke de ndō kara. ⁸ Lo kare a, n̄-tel junn ddew jaw n̄-tee Sejare. Lo teenn jaw key le Pilipi nje-toju Tar ke maji le Lubba ke to kara le dewje ke siri ke n̄-mberede Jurusalam ngaa n̄-to key laa. ⁹ Nee ke nganne ke dene sō ke gereje ngaw ang bbay ngaa aw ilaje mber-tar le Lubba. ¹⁰ N-nayn lo teenn ndō banya nya le ngaa mare nje-kila mber-tar le Lubba ke nange te ke Jude ke ria na Agabusu in Jude te le ddee. ¹¹ N-ddee ningaje ngaa n̄-taa endaar kuwa-bber le Pōl, ne njaa n̄-tō ne gole ke jia ngaa n̄-pa na: «Ndil-me-nda na Jiipije a toje nje-endaar kuwa bber neenn Jurusalam toke be ngaa da kulaeje ji dewje te ke gereje Lubba ang.» ¹² Toke joo tar le baann a, jeje ddem nje-me-kunnje ke bbe te le ddem n̄-wal Pōl nya kare ta naw Jurusalam ang. ¹³ A nilaje te na: «Ddi bba aw noje ne ngaa aw ddaje are mem aw gange maann wa? Toke n̄-tōm ke kula wase n̄-tōlum Jurusalam woju dō ri Ebbe-dewje Jeju kara m-ndiki te.» ¹⁴ Juma saa pin n̄-ndiki ang are jew rōje ngaa n̄-pa na: «Maji kare Ebbe-dewje dda ne ke mee ndiki.» ¹⁵ Go ndoje te ke n̄-dda teenn le a, n̄-gōl roje toyn

ngaa junn ddew jaw Jurusalam. ¹⁶ Mare nje-koo-meteje ke Sejare ke aw dannjeje Jurusalam awje ke je are n̄-to key le Nasōn bbe te ke Sipere. Nasōn le to nje-me-kunn lew baa.

Pōl aw mba koo Jake

¹⁷ Toke n̄-tee Jurusalam a, nje-koo-meteje taajeje ke koko. ¹⁸ Lo kare a, Pōl aw ke je rō Jake te. Ansinyeje toyn mbonje naa lo teenn le. ¹⁹ Pōl ddade lapiya ngaa ōru gel ne ke Lubba dda ddew te laa horo dewje te ke toje to Jiipije ang ddekere ddekere arede. ²⁰ Dewje ke ooje tar le Pōl ōsuje gaji Lubba ngaa paje are na: «Oo, ngokōnje, Jiipije banya banya ooje mede te. Dede toyn tar ngemje ndu le Moyije uwa wurde nya. ²¹ Dooje tar ke aw nja ke rii ke maje. Na ne-toju lei a dda kare Jiipije toyn ke isije horo dewje te ke toje to Jiipije ang kara mbeteje ndu le Moyije. Na ei a e-pa arede tō ta kare duja mōtu ngannde ang wase kare n̄-ddaje ne gel-bbe le Jiipije ang ngaa. ²² Ddi a ja ddaje wa? A du ang da koo na ee neenn. ²³ Maji kare e-dda ne ke ja ta pa kari neenn: Dewje sō eeje neenn ke unnje ndude. ²⁴ Aw ke de, ei, ke de e-tokoje yerew lese naa te, uka dōde are n̄-ngisa dōde. Baann bba, dewje toyn a gereje to tarje ke dooje dōi te le to ngem ngaa da gere to ei kara aw e-ngem ndu le Moyije tō. ²⁵ A tar ke wōju dō dewje ke toje to Jiipije ang ngaa ooje mede te le, junn ndu me maketuru te jula ne jarede mban kare dusaje da ke n̄-polo ne kōrje ang, dusaje mese ang, dōnje da ke kewn ute ang, ke n̄-ddaje lo to majang ang.» ²⁶ Ndō kara goe te a, Pōl aw ke dewje ke sō le are ne ke de n̄-toko yerew lede naa te. Naw key-polo-Lubba te ta toju ndō ke na kare ne ne-polo wōju dōde kara kara toke ndō toko yerew lede le tunga.

Duwa Pōl me key-polo-Lubba te

²⁷ Toke ndō siri ke go tōko yerew te le nayn ngōsi ta kase a, Jiipije ke Aji ooje Pōl key-polo-Lubba te. Dōsuje kutu dewje ke banya banya dare wungu ōnde ngaa duwaje Pōl. ²⁸ N-paje ke taar na: «Ngann Ijarayelje, e-ddeeje bbo! Dew ke aw dda dō ke dewje leje, ke ndu le Moyije ke key-polo-Lubba leje ddew ne toju te ke naw n̄-toju dewje leje toyn loje te toyn le a ar neenn. Gerekeje kara n̄-ddee ke de key-polo-Lubba te neenn nare lo neenn ke maji toyn le tuju.» ²⁹ Kete, dooje Toropim ke to dew ke Epeje mbor Pōl te le Jurusalam neenn are dejeje to naw saa key-polo-Lubba te.

³⁰ Lo yeke me bbe te le toyn are dewje ddeeje banya, duwaje Pōl dinje saa key-polo-Lubba te n̄-teeje saa ddaka ngaa dutu ta key le ngōru. ³¹ Daw n̄-sangeje ddew ta

tole a tare aw oso mbi tōku mbayje te le mbambaje ke Rom na me bbe ke Jurusalam aw yeke. ³² Njange njange njaa ñ-bbar tōku-mbayje le mbambaje, ke mbambaje kare dawje rō dewje te ke banya banya le. Toke dulaje kemde dooje tōku-mbayje le mbambaje, ke mbambaje le a, dewje rōde ta kunda Pōl. ³³ Yeenn a, tōku mbayje le mbambaje le ddee saa ngosi uwae ngaa unn ndu kare ñ-tōe ke kula njamdi joo. Goe te a, ñ-duju tar na ñ-to na wa? Ddi a ñ-dda wa? ³⁴ Dewje ke banya le paje tar dang dang. Bula to nya are ddew ke na kase ta gere ne gel tar le ke maje goto. Yeenn a, nunn ndu nare daw ke Pōl me ndoko te le mbambaje. ³⁵ Toke Pōl tee dō esekaliye te a, mbambaje le bangeje, mba dewje ke banya le aw ddaje singa. ³⁶ Dewje le tōyn ndoleje goe aw uruje ekii na: «E-tōleje!»

Pōl ɔru gel tar nō dewje te ke Jurusalam

³⁷ Kare te ke da ta kande ke Pōl me ndoko te le mbambaje a, Pōl pa are tōku mbayje le mbambaje na: «Ddew pa sei tar to wa?» Nilae te na: «E-gere tar gereke wa? ³⁸ Dew ke Ejipite te ke bbase bbay neenn ɔsu kutu dewje are ddaje dō ngeng ngaa oto dewje ke nje-tōl dewje dorō sō aw ke de me kōr te le, to ei a neenn ang wa?» ³⁹ Pōl ilate na: «Ema, m-to Jiipi ke dujum Tarese, nange Silisi te, m-to ngonn ke bbe te ke ria bbar nya. M-wali nya kare arem ddew m-pa tar mare dewje neenn.» ⁴⁰ Tōku mbayje le are ddew Pōl kare pa tar. Pōl le ar dō esekaliye te dda jia are dewje le. Lo to nyenene ngaa ñ-pa tar narede ke tar ebere na:

22

¹ «Ngakōmje, bōydede, ooje naji lem ke ma ta kōru karese.» ² Toke dooje to Pōl aw pa tar arede ke tar ebere a, lo to nyenene uta ye ke dōngor bbay. ³ «M-to Jiipi, dujum Tarese nange Silisi te. A ñ-ngemem Jurusalam neenn. M-ndo ne kō Gamaleyel te dō tar ngem ndu te le kajeje. Munn rom tōyn mare Lubba ddew kara baa toke aw ddaje bbokone. ⁴ M-dda singa ke dewje ke unnje ddew le Ebbe-dewje ndereng dingaje yo. Mare duwa dingawje, ke deneje ñ-tōde dungude key-kula te. ⁵ Tōku nje-polo Lubba, ke mbōñ-naa le ansiyenje a gereje to tar ke tōkoro njaa maw m-pa neenn. Mba dede njaa darem maketuru ke ri ngakōnje Jiipije ke isije Damase kare maw muwa nje-mekunnje m-tōde m-ddee ke de Jurusalam kare dula kemde ndoo.»

Pōl ɔru gel bbar ke Ebbe-dewje bbare

⁶ «Toke maw m-jaa ddew-bō ngaa m-tee ngosi ke Damase a kare ee ngosi ta kare danna. A a ta koo a, tōku lo-kare in darā

gukum. ⁷ M-tee moso nangê a, moo mare ndu pa sem tar na: «Sol! Sol! Mba ta ddi bba e-dda singa sem wa?» ⁸ Milae te na: «Ebbemje, ei na wa?» Ndu le pa na: «Ema Jeju ke Najarete a aw dda sem singa neenn.» ⁹ Nje-buwa lo-kawje lem ooje lo ke ndoko le ke maje a dooje ndu dew ke aw pa sem tar le ang. ¹⁰ M-duju tar m-pa na: «Ddi a ma dda wa Ebbemje?» Ebbe-dewje le pa arem na: «In taar aw Damase. Nunn da toji ne tōyn ke to tar lei ta dda.» ¹¹ A lo le ndoko are moo lo ang ngaa nje-buwanjaje lem le a uwaje jim to kuwa bba aw sem Damase.»

¹² «Mare dingaw ke ria na Ananiyase ee nunn, ñ-to dew ke bbeel Lubba, naw ñ-ngem ndu le Moyije, Jiipije tōyn ke me bbe teenn aw paje tar laa maji. ¹³ N-ddee ningam ngaa ñ-pa narem na: «Ngokom, Sol e-tel oo lo!» Kare teenn njaa kem uja ngaa mooe. ¹⁴ Ananiyase le pa arem na: «Lubba le kajeje bbari undai dang kare e-gere ne ke mee ndiki, kare ta oo Jeju ke to dew ke gate gate, kare ta oo ndue ke mbii. ¹⁵ Mba maji kare e-tel to nje-tar naji laa ta pa ne ke oo ke mbii ddem, ke kemi ddem nō dewje te tōyn. ¹⁶ A mbata ddi a aw e-gebbe wa? Jaw jare inga batem, e-bbar ria are tar majang lei ɔru doi te.»

Lubba bbar Pōl kare tōju tar laa dewje ke toje to Jiipije ang

¹⁷ Goe te ke m-tel Jurusalam ngaa mare ndō maw duju Lubba me key-polo-Lubba te a, moo mare ne toke le ni jeenn. ¹⁸ Moo Ebbe-dewje ke pa sem tar na: «E-tee njange Jurusalam ke ddang, mba naji ke a kōru dom te le dewje a ndikije te ang.» ¹⁹ M-pa mare na: «Ebbemje, ñ-gereje ke maje to ema le njaa, maw mande key-mbōñ-naaje te mare duwa dewje ke ooje mede te sei, daw dilade key-kula te ddem, ñ-tundade ke ndey ddem.» ²⁰ Kare te ke daw ñ-kayn ne mese Etiyenne ke to nje-tar-naji lei le mee loe te to, m-ndiki te ke de ngaa m-ngem kubbuje le nje ke toleje le. ²¹ A Ebbe-dewje le pa arem na: «Aw, mba ma kulai ddew ew horo dewje te ke toje to Jiipije ang.»

Tar le Pōl de ke tōku mbayje le mbambaje ke Rom

²² Toke Jiipije ooje tar laa ndereng teeje dō tar teenn a, uruje ekii na: «E-tōlje dingaw neenn ke ddang! Maji kare ñ-nayn ke tebbe ang!» ²³ Daw duruje ekii, daw ñ-tōruje kubbuje rōde te ngaa daw ñ-sanreje ebaburu ke taar. ²⁴ Yeenn a, tōku mbayje le mbambaje le unn ndu kare dande ke Pōl me ndoko te le mbambaje kare ta dundae dare ñ-pa tar bba ta gere gel ne ke dewje aw uruje ne ekii dōe te le. ²⁵ Toke daw ñ-tōje ta kundae a, ñ-pa nare tōku-mbay le mbambaje ke ee teenn na: «Ejeje ke ddew

ta kunda ngonn nje-bbe ke Röm ke ñ-gange sariya dœ te ang wa?» ²⁶ Toke tōku-mbay le mbambaje le oo tar neenn le a, otu aw pa are tōku mbayje le mbambaje na: «Ddi a a dda wa? Dingaw le to ngonn nje-bbe ke Röm.» ²⁷ Tōku mbayje le mbambaje le ddee duju Pōl na: «Tōkoro njaa e-to ngonn nje-bbe ke Röm wa? E-pa are moo!» Pōl pa na: «Tōkoro njaa.» ²⁸ Tōku mbayje le mbambaje le na: «Dare muka nare bo nya bba m-ddee to ngonn nje-bbe ke Röm.» Pōl ilae te na: «Ema Pōl, dujum to ngonn nje-bbe ke Röm njaa.»

²⁹ Dewje ke a ta tundaeje kare ñ-pa tar ke tōkoro le tuseje inyaeje ke ngoru. Toke tōku mbayje le mbambaje le gere to Pōl to ngonn nje-bbe ke Röm a nare duwae ñ-tœ a, bbeel ddae.

Daw ke Pōl lo gange sariya te

³⁰ Lo are a, tōku mbayje le mbambaje le ndiki ta gere gel ne ke Jiipije undaje ne tar dō Pōl te le ke maje. Yeenn a, nare ñ-tutu kula njamji gole te ngaa nare tōku nje-poloje Lubba uwaje dō naa ke nje-gangeje sariya ngaa nare ñ-ddee ke Pōl nōde te.

23

¹ Pōl aa kem nje-gangeje sariya ke uwaje dō naa le ngaa pa na: «Ngakōmje, nja lem ke maw m-nja nō Lubba te ndereng bbokone neenn, mare ne jōku keje lem ndō kara ang.» ² A Ananiyase tōku nje-polo Lubba unn ndu are nje ke arje mbōr Pōl te le kare dundaje tae. ³ Yeenn ngaa, Pōl pa are na: «Ei ke e-to ddew kara baa toke kare key ke doru pōr te, Lubba a kundai. Isi neenn ta gange sariya dōm te ddew ndu te, a inya ndu le are kunda a dundam wa?» ⁴ Dewje ke arje ngōsi ke Pōl paje areje na: «Aw e-taji tōku nje-polo Lubba wa?» ⁵ Pōl pa na: «Ngakōmje, m-gere to ñ-to tōku nje-poloje Lubba ang, mba maketuru le Lubba pa na: «E-pa Tar ke maji ang dō nje-kōñ-bbe te lei ang.» *

⁶ Pōl gere to dewje ke aw uwaje dō naa mba gange sariya le, mareje toje to Saduseyenje, a mare toje to Parijiyenje. Yeenn a ñ-pa tar ke taar horo nje-gangeje sariya te le na: «Ngakōmje, m-to Parijiyen, m-to ngonn le Parijiyen. Gel ne ke da ta gange ne sariya dōm te to mem ke munda dō kin te le dewje ke oy.» ⁷ N-pa tar nila nangê ang bbay a, kōl in horo Parijiyenje te, ke Sadusiyenje ngaa kayñ-naa to me mbōn naa te le. ⁸ Mba Sadusiyenje paje na: «Kin le nje-yoje goto, anijje gotoje, ndilje gotoje. A Parijiyenje paje na nejeenn toje tōkoro. ⁹ Tōku bula in horode te. Mare nje-kōruje gel nduje ke toje to Parijiyenje inje taar ngaa paje tar ke singa na: «Joo

mare ne kara ke ase kare jundaje ne tar dō dingaw te neenn ang. To mare ndil wase mare anji a pa saa tar a, ñ-gereje wa?» ¹⁰ Tar le aw ke kete kete are tōku mbayje le mbambaje le bbeel mba kare dewje le inje uruje dō Pōl te jakateje. Yeenn a, nunn ndu nare mbambaje aw ōruje Pōl horode te teeje saa aw saa me ndoko te le mbambaje. ¹¹ Lo ndul a, Ebbe-dewje tee inga Pōl ngaa pa are na: «Uwa are ngeng, e-pa tar naji lem Jurusalam mban, a maji kare e-dda toke baann Röm tō.»

Jiipije gōlje tar mba tōl Pōl

¹² Lo are a, mare Jiipije unguje tar me naa te ngaa undaje yo na: «Ja kusa ne ang ddem, ja kay maann ang ddem ndereng ñ-tōl Pōl bba.» ¹³ Kor dewje ke unguje tar me naa te le uta dōso. ¹⁴ Daw dingaje tōku nje-poloje Lubba, ke tōkuje ñ-paje darede na: «Junda yo kem dewje te toyn ñ-pa na: Ne a kōru taje ang ndereng ñ-tōl Pōl bba.» ¹⁵ Yeenn a, maji kare ooje naa ke nje-gangeje sariya ta e-dujuje tōku-mbay le mbambaje areje ñ-ddeeje ke Pōl darese. Ereje gusu to na ddee kare uruje gel tar laa ke maje ooje. A jeje ja kiya baan mba tole kete bba kare ñ-tee neenn.»

¹⁶ A ngonn nann Pōl ke dingaw oo tar baan ke da ta kiya le ngaa aw ande me ndoko te le mbambaje pa are Pōl le. ¹⁷ Pōl bbar mare tōku-mbay le mbambaje pa are na: «Aw ke ngonn basan neenn nō tōku mbayje le mbambaje te mba nee ke mare tar ta pa kare.» ¹⁸ Mbay le mbambaje le unn ngonn basan le aw saa nō tōku mbayje te le mbambaje. N-pa na: «Pōl ke duwae le bbarem ngaa dujum kare m-ddee ke ngonn basan neenn rōi te, mba nee ke mare tar ta pa kari.» ¹⁹ Tōku mbayje le mbambaje le uwa ngonn le aw saa ngange lo te ngaa duje na: «Tar ddi a ee ne ta pa karem wa?» ²⁰ Ngonn basan le pa are na: «Mare Jiipije ooje ta naa ta duji kare bara a, are daw ke Pōl lo gange sariya te lede. Da kereje gusu to da ta kuruje gel tar laa le ke maje koo. ²¹ A dang bba oo tar lede ang, mba daseje ne ke dōso gire ngaa diyaje baan. Dundaje yo ta mbete ne-kusa, ta mbete ne-kay ndereng ta tōl Pōl bba. N-mōseje rōde toyn mban, ndui njaa daw ñ-ngebbeje.» ²² Tōku mbayje le mbambaje le ndeje ngonn basan le na: «E-pa are mare dew kara to uku me tar neenn arem ang.» Goe te a, ninyae nare notu.

Dula Pōl nō tōku-mbay Pelikese te

²³ Goe te a, tōku mbayje le mbambaje bbar mare tōku-mbayje le mbambaje joo ngaa pa arede na: «E-gōlje mbambaje kor joo, nje-sundaje dosiri, nje-ningaje kor

joo are darje perere ta dawje Sejare ke kare jikara ke til te. ²⁴ E-moseje mare sundaje kare unnje Pól aw saa ke ró ke maji nò tóku-mbay Pelikese te.» ²⁵ Goe te a, tóku mbayje le mbambaje dda maketuru are Pelikese le na: ²⁶ «Ema Kolodyusu Lijiyase m-dda maketuru neenn mari, ei tóku-mbay Pelikese ke e-to dew ke bo. M-ddai lapiya! ²⁷ Jiipije uwaje dingaw ke mulae mari neenn ta tóle. A moo na ñ-to ngonn nje-bbe ke Róm are maw ke mbambaje maw móre ne me jide te. ²⁸ M-ndiki nya ta gere gel ne ke dundaje ne tar dœ te are maw saa nò nje-gangeje sariya te lede. ²⁹ Moo a, dunda tar dœ te mba mayn naa tar do nduje te lede. A minga tar ke ase kare ta ñ-tóle ne wase dilae ne key kula te ang. ³⁰ Moo na da ta kiya baan ta tól dingaw le. Yeenn a, mulae roi te ngaa, m-pa mare nje-kundaje tar dœ te le kare daw ke tar la le noi te.»

³¹ Mbambaje le ooje ndu tóku-mbay lede ngaa, unnje Pól til te awje saa Antipatirisi. ³² Lo are a, mbambaje ke nje-golje telje me ndoko te, a nje-sundaje le awje saa. ³³ Toke ñ-teeje Sejare be a, dareje maketuru le tóku-mbay ngaa ñ-tojeje Pól le. ³⁴ Mbay le tura maketuru le a, duju ta gere se Pól to dew ke nange te ke dda wa? N-pa dare na Pól to dew ke nange te ke Silisi. ³⁵ Mbay le pa na: «Ndo ke dewje ke undaje tar dœi te le ddeeye bba ma koo tar lei.» Nunn ndu kare ñ-ngem Pól me key-tóku-mbay †.

24

Jiipije undaje tar do Pól te

¹ Ndo mi goe te a, Ananiyase ke to tóku nje-polo Lubba, tókuje, ke Tertulusu ke to mare nje pa tar do dewje te awje Sejare. Daw ñ-sekeje Pól ta tóku-mbay Pelikese te. ² N-bbar Pól dare ddee ngaa Tertulusu le unn kutu kunda tar dœ te na: «Dew ke bo Pelikese, tambal dœi a jisi ne ddekeke bbokone, ke ddew gusu te ke siki ke e-tee ne a bbe neenn maji ne. ³ Ke ndo kara kara toyn, loje te toyn jaw jari wooyo mba neje ke maji ke jaw jinga toke be ddew te lei. ⁴ Ma pa tar ten baa mba m-ndiki ta tuju kare lei baa ang. Yeenn a, m-wali nya kare e-dda me-maji bbo e-tuka mbii oo tar leje. ⁵ Joo a, dingaw neenn to dew ke maji ang nya. N-dda nare lo yeke horo Jiipije te toyn ke do nange te. Ngaa ñ-to mare tóku-mbay do mboñ-naa te le dewje ke Najarete ke to mboñ-naa ke maji ang. ⁶ N-sange ddew ta ddee ke ne-yerew me key-polo-Lubba te leje are juwae. [N-ndiki ta gange sariya dœ te ddew ndu te leje ⁷ A Lijiyase ke to tóku-mbay le mbambaje a ddee ore jije te

ke singa ⁸ ngaa duju kare nje ke undaje tar dœ te le ddeeye ke tar le noi te.] Ei njaa bbo e-duje tar a, a gere to neje toyn ke junda ne tar dœ te le to neje ke tókoro.» ⁹ Jiipije ndikije tar te le to ngaa paje na tar le to tar ke tókoro.

Pól oru naji laa nò Pelikese te

¹⁰ Goe te a, tóku-mbay dda jia are Pól kare pa tar ngaa Pól pa na: «M-gere to e-to nje-gange sariya le dewje me bbe te neenn bbal banya nya. Yeenn a, ma kóru naji lem noi te ke me ke oso pon. ¹¹ Bbo uru gele a, a gere. Dda ndo doku giro joo baa bbay a maw Jurusalam mba polo Lubba. ¹² Me key-polo-Lubba te wase key-mboñ-naaje te wase me bbe te, mare dew ingam maw mayn tar ke mare dew wase maw mere dewje kare yeke lo ndo kara ang. ¹³ Dewje neenn a kaseje ta toji ne ke dundaje ne tar dom te le bbasine neenn ang. ¹⁴ Ne ke m-gere goe a neenn: Maw m-polo Lubba le kajeje ke ddew ke siki. A dede ñ-paje na to ddew ke maji ang. Ne toyn ke ñ-dda maketuru ndu te le nje-kilaje mber-tar le Lubba, m-ndiki te. ¹⁵ Munda mem to dewje ke gate gate ddem nje ke gate ang ddem ke oyje a kinje. Dede kara dunda mede toke baann to. ¹⁶ Yeenn bba, ke ndo toyn maw m-sange ddew ta ngem keje ke maji nò Lubba te ddem nò dewje te ddem.

¹⁷ M-tee Jurusalam ang bbal banya nya. Yeenn bba m-ddee ta kare ne kuma ne dewje ke me bbe te lem ddem ta kare nepolo Lubba ddem. ¹⁸ Kare teenn le a m-toko yerew lem me key-polo-Lubba te m-tunga a, dingamje. Ndœ teenn le dewje mboñje naa banya ang ddem bula goto ddem. ¹⁹ A mare Jiipije ke Aji eeje teenn. Dede a bbo deeye sem ke tar a, to tar lede ta ddee noi te mba kunda tar dom te. ²⁰ Wase dede neenn bbo dooje majang lem ndo te ke maw ne nò sariya te le a, maji kare ñ-paje. ²¹ Kare teenn le mar horo nje-gangeje sariya te muru ekii m-pa na: «Da ta gange sariya dom te wóju do nje-yoje ke munda mem to da kinje.» Mba tar ke kara baa neenn le njaa ñ-ddee ne sem sariya te nose te bbokone neenn.»

²² Pelikese gere tar do ddew te ke siki ke Ebbe-dewje toju te ke maje ngaa noru ndo sariya le ke kete. N-pa na: «Ndo ke Lijiyase ke to tóku mbayje le mbambaje ddee bba ma gange sariya lese le.» ²³ Nunn ndu nare tóku-mbay le mbambaje kare ñ-ngem Pól key kula te, a ta ninya ddew nare ñ-dda mare neje ke mee ndiki ddem ninya ddew nare nje ke laa ddee umaeye ddem.

Pól aw nò Pelikese de ke Durusile te

† 23:35 23.35 Key-tóku-mbay: Key-tóku-mbay ke Erode dda kare te ke non ne bbe te le Erode

²⁴ Dda ndo ngaji goe te a, Pelikese de ke dene laa Durusile ke to Jiipi n̄-ddeeye. Pelikese le ula bbar Pól ngaa dooje tar ke naw n̄-toju dō kunn me te kare te Kiriste Jeju. ²⁵ Kare te ke Pól aw pa tar kula-dda te ke gate gate, tar tō bbo ke da-rō te, ke tar sariya ke aw ddee a, bbeel dda Pelikese ngaa pa na: «Ase baann, otu ngaa. Mare ndo ngaa bba ma bbari.» ²⁶ Nare Pól ddee tōn saa tam taar taar, mba neje to Pól a kare ne nare. ²⁷ Bbal joo nday a, Pōrusiyusu Pesutusu on tōku-mbay turu Pelikese te. A Pelikese le ndiki ddee maji kem Jiipije te are ninya Pól key-kula te.

25

Pól oru naji laa nō tōku-mbay Pesutusu te

¹ Pesutusu tee nange te ke non dōe ngaa ndo muta goe te a, nin Sejare le naw Jurusalam. ² Tōku nje-poloje Lubba, ke tōku dewje le Jiipije awje nōe te aw sekeje Pól. N̄-dujeje nya kare ³ n̄-dda ke de memaji ta nare n̄-tel ke Pól Jurusalam. Daw n̄-ddaje baann ta kiya baan ddew-bō tōlje Pól. ⁴ A Pesutusu pa na: «Key-kula ke Sejare a dila Pól te. Ema njaa kara mbōr ang a ma tel Sejare tō. ⁵ Maji kare mare dewje ke kemde oru ke eeje horose te ddeeye ingamte are jaw Sejare, a bbo dooje mare ne ke to ke dōgole ang dō Pól te a, n̄-sekeje Pól le.»

⁶ Pesutusu dda ndo jijoo wase ndo doku baa rōde te ngaa goe te a, n̄-tel Sejare. Lo are a, naw nisi lo gange sariya te ngaa nunn ndu kare n̄-ddee ke Pól. ⁷ Toke Pól le tee a, Jiipije ke inje Jurusalam ddeeye gukuje dōe ngaa undaje tarje ke ngeng ngeng dōe te. A ne ke a kase ta tōju to tarje ke dunda dōe te le to tarje ke tōkōrō goto. ⁸ A Pól oru naji laa na: «M-dda ne ke majang ke mbete ndu le Jiipije ang ddem, key-polo-Lubba ang ddem, ke tōku mbayje ke Rōm ang ddem.» ⁹ Pesutusu ndiki ta ddee maji kem Jiipije te, yeenn a, n̄-duju Pól na: «E-ndiki tel Jurusalam kare n̄-gange sariya lei nom te wa?» ¹⁰ A Pól pa na: «Lo ke neenn kara to lo gange sariya le tōku mbayje ke Rōm a mar te neenn, are lo ke neenn njaa da gange sariya lem ke te. Moo mare ne ke maji ang ke m-dda ke Jiipije ang are ei njaa kara e-gere ke maje. ¹¹ A bbo mare tar uwam wase m-dda mare ne ke maji ang ke ase gange sariya yo dōm te a, m-mbete ta koy ang. A bbo tarje ke dunda dōm te neenn to ngem baa a, dew kara ee ke ddew ta kiyam me jide te ang. Ma kaw ke tar le nō tōku mbayje te ke Rōm.» ¹² Pesutusu pa tar ke nje-kareje ndeje ngaa goe te a, pa are Pól na: «E-ndiki

ta kaw ke tar lei nō tōku mbayje ke Rōm te mban are a kaw nōe te.»

Pól aw nō Agiripa te

¹³ Dda ndo ngaji goe te a, tōku-mbay Agiripa de ke konanne Berenise n̄-ddeeye Sejare ngaa dawje ta dda lapiya Pesutusu. ¹⁴ Toke daw n̄-ddaje ndo keteenn ngaji le a, Pesutusu oru gel tar ke dō Pól le are tōku-mbay Agiripa le na: «Mare dingaw ke Pelikese inyae key-kula te ee neenn. ¹⁵ Kare te ke maw Jurusalam a, tōku nje-poloje Lubba, ke tōkuje le Jiipije sekeje tam te ngaa dujuje kare m-gange sariya dōe te. ¹⁶ A milade te na: «Dewje ke Rōm aw gangeje sariya dō dew te baa baann ang. Maji kare nōru naji laa kem dewje te ke undaje tar dōe te le bba da gange sariya dōe te.» ¹⁷ Kare te ke ema jee ke de n̄-ddee Sejare neenn a, m-ngebbe ang. Lo-kare njaa maw misi lo gange sariya te ngaa munn ndu kare n̄-ddee ke dingaw le neenn. ¹⁸ Nje-tarje laa le ddeeye a, ne ke maji ang ke meje to n̄-dda bba dundaje ne tar dōe te le moo ang. ¹⁹ Bbaye njaa to tar ke n̄-maynje naa wōju dō ddew ke ta polo ne Lubba lede njaa, ke dō mare dingaw te ke ria na Jeju ke oy mban, a Pól aw pa na nisi kem baa. ²⁰ A m-gere ne ke ma dda wōju dō tar neenn ang. Yeenn a, m-pa mare kare bbo n̄-ndiki a, naw Jurusalam bba ta n̄-gange sariya dō tar te laa le. ²¹ A Pól le ndiki ta kaw ke tar laa le nō tōku mbayje te ke Rōm. Yeenn bba munn ndu kare n̄-ngeme ndereng ta mulae nō tōku mbayje te ke Rōm le.» ²² Agiripa pa are Pesutusu na: «Ema njaa kara m-ndiki nya ta koo tar ke ta dingaw te neenn.» Pesutusu le pa na: «Bara njaa a, a koo tar ke tae te.»

²³ Lo-kare a, Agiripa de ke Berenise n̄-ddeeye ke dewje gode te toke banya, ke tōku-mbayje le mbambaje, ke tōku dewje ke me bbe te dawje lo gange sariya te. Pesutusu unn ndu are n̄-ddee ke Pól. ²⁴ Yeenn a, Pesutusu unn kutu pa tar na: «Mbay Agiripa, sese tōyn ke eeje ke je neenn ooje dingaw neenn. Dewje ke toje to Jiipije tōyn ddeeye oomje ke tar laa. Jiipije ke Jurusalam ddem nje ke neenn ddem aw uruje ekii na nase yo. ²⁵ Ema, moo mare ne ke n̄-dda ke a ase yo ang. A ne njaa n̄-duju ta koo tōku mbayje ke Rōm. Yeenn a, munn ndu ta kulae nō tōku mbayje te ke Rōm. ²⁶ A minga mare ne kara ke ma dda dōe te me maketuru te kula ne kare tōku mbayje ke Rōm le ang. Mba yeenn a m-ddee saa nōse te tōyn, uta tōyn, nō ei tōku-mbay Agiripa te ta kisa me tar laa le. Goe te a, ma gere ne ke ma dda maketuru te kare tōku mbayje ke Rōm. ²⁷ Mba ke keje

te lem, kula dew Röm a pa gel ne ke dunda ne tar döe te ang to kula mbe.»

26

Pöl öru naji laa nō Agiripa te

¹ Agiripa pa are Pöl na: «Jari ddew kare öru naji lei.» Pöl ula jia ngaa öru naji laa na: ² «Töku mbayje Agiripa, röm neelem bbokone nya ta köru naji lem noi te wöju dö tarje töyn ke Jiipije undaje dom te. ³ Mba e-gere ne-ji-bbeje le Jiipije töyn maji ddem, e-gere neje töyn ke daw ñ-maynje naa tar döe te ddem. Yeenn a, m-duji kare ore wuri oo tar lem.

⁴ «Jiipije töyn gereje pa-nja lem ke kasem baa. N-gereje kisi lem horo dewje te ke bbe lem, ke kisi lem Jurusalam. ⁵ N-geremje lew baa. Toke ñ-ndikije a, da kaseje ta pa kari to, m-to kara le dewje ke uwaje tar le Lubba ngeng nya ke toje to parijiyenje. ⁶ A bbasine, ñ-sekemje mba munda mem dö ndu Lubba te ke unn are kajeje. ⁷ Geldewje leje ke döku gire joo undaje mede to ne ke Lubba unn ndue ta dda a ddee ne ke tökörö. Yeenn bba daw ñ-poloje Lubba til, ke kare ke me ke enge ang. Töku mbayje, ema kara munda mem dö ne teenn le tö. Ne ke Jiipije undaje ne tar dom te le ann. ⁸ See Jiipije, ooje to Lubba ase ta ndol dewje ke oyje ang mba ddi wa?

⁹ «Ema kara meje lew m-pa na to maji kare m-dda singa nya mba koo ri Jeju ke Najarete neenn mbim te ang. ¹⁰ M-dda neenn Jurusalam. Töku nje-poloje Lubba aremje ddew are ema ke da-röm njaa mungu nje-me-kunnje nya key-kula te ngaa bbo da ta tölde a, m-ndiki te tö. ¹¹ Maw mande key-mbön naa te lede ke ndö ndö maw mula kemde ndoo. Maw muwade ke singa mare ñ-tajije ri Jeju. Bbo wungu om boy a, m-ndole gode ndereng dö bbe te ke ddang.»

Pöl tel öru gel bbar ke Ebbe-dewje bbare are Agiripa

¹² «Mare ndö töku nje-poloje Lubba aremje ddew kare maw Damase ke ride maw muwa nje-me-kunnje. ¹³ Töku mbayje, mee ddew-bô maw maw ngaa kare ar dann a, moo mare lo-kare in darâ uru dom te ke nje-buwa lo-kawje lem. Lo-kare le uta ndoko le kare. ¹⁴ Toke jeje töyn ñ-tee joso ngangé a, moo mare ndu dew pa tar arem ke tar arameyen na: «Sol! Sol! Mba ddi bba e-dda sem singa wa? A to ngeng sei nya ta dda singa toke da ke ebbeeje öse ke kake a, aw dda dingaw.» ¹⁵ Milae te na: «Ei na wa? Ebbe-dewje.» Ebbe-dewje pa na: «Ema Jeju a aw dda sem singa ann. ¹⁶ A in ar taar. Gel ne ke m-tee mingai ne toke be: M-tee mingai kare e-tel to nje-kula lem ddem, kare e-pa tar koo ke

oom neenn are dewje ddem, ngaa ta kare ila mber neje ke ma töji bbay. ¹⁷ Ma köri me ji Jiipije te, ke me ji dewje te ke toje to Jiipije ang ke mulai ke röde te. ¹⁸ Mulai röde te kare e-teyn kemde ta örude lo-ndul te e-tee ke de lo-kare te. Kare örude ji Satan te ke on döde e-ddee ke de rö Lubba te. Yeenn bba Lubba a köru tar majang lede döde te ngaa da kingaje lo horo dewje te ke ooje mede te sem ngaa majije töyn.»

Pöl öru gel ne ke ñ-dda

¹⁹ «Töku mbayje Agiripa, mba yeenn a, m-tusu ne ke in darâ ke moo toke le nijeenn le minya m-dda ne ke dang ang. ²⁰ A dewje ke Damase, ke Jurusalam a mila mber-tar neenn marede döngör. Goe te a, mila mbere mare dewje ke Jude te, ke dewje ke toje to Jiipije ang. M-pa marede kare ñ-turuje mede ta daaje lo ke rö Lubba te ngaa ta ñ-ddaje ne ke töju to ñ-turuje mede mban. ²¹ Mba tar neenn le a Jiipije uwamje ne kare te ke me ne key-polo-Lubba te ngaa ñ-sangeje ddew ta tölemje. ²² A Lubba njaa ngemem ndereng bbokone, are nō dewje te töyn, nje ke ten, wase nje ke bo kara m-nayn maw m-pa tar-naji laa bbay. Ne ke a ta ddee ke nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke Moyije paje tare le njaa maw m-pa. Mila mare ne döe te ang. ²³ N-paje na Kiriste a koo ndoo. Na to döngör dew ke a kin horo nje-yoje te ngaa na kila mber lo-kare kare Jiipije ke dewje ke toje to Jiipije ang.»

Pöl duju Agiripa kare oo mee te

²⁴ Pöl nayn aw öru naji laa baann a, Pesutusuru uru ekii na: «Pöl, e-to nje-wooy! Neje ke e-ndo nya le ilai wooy te!» ²⁵ A Pöl pa na: «Pesutusuru, dew ke bo, mayn wooy ang. Tar ke tökörö, ke tar kem-kare a maw m-pa. ²⁶ Töku mbayje Agiripa oo tarje neenn kete mban are ma kase pa tar neenn nöe te ke bbeel ang. M-gere to ñ-gere nejeenn töyn, mba nejeenn le teeje lo kiyae te ang. ²⁷ Töku mbayje Agiripa, tar ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje le e-ndiki te wa? M-gere to e-ndiki te njaa.» ²⁸ Agiripa pa are Pöl na: «Oo to a dda kare m-to nje-koo-mete ke ngoru baa be wa?» ²⁹ Pöl pa are na: «Ke bbasine neenn wase ke lew kara, ma duju Lubba kare ei ddem, esee dewje töyn ke aw ooje tar lem bbokone neenn ddem e-ddeeje toke lem. A ta kula njamji a ñ-tö ne se ke toke be ang.» ³⁰ Töku mbayje Agiripa ddem, töku-mbay Pesutusuru ddem, Berenise ddem, ke dewje ke isije ke de inje taar. ³¹ Doruje röde ke guku ngaa ñ-paje tar horode te na: «Dingaw neenn dda mare ne ke ase yo wase mare ne ke ase kilae ne key-kula te kara ang.» ³² Agiripa pa are Pesutusuru na:

«Bbo dingaw neenn duju ta kaw no toku mbayje te ke Rom ang a, ja kinyae.»

27

Dula Pol Rom

¹ Toke dunn ndu kare junn toku to jaw Itali a, dinya Pol, ke mare dewje ke duwade me ji toku-mbay te le mbambaje ke Rom ke ria na Juliyusu. Dunda ri mbambaje le na « mbambaje le toku mbayje.» ² Junn toku to ke Adaramiti ke a ta kaw bbeje te ke Aji ke toku toje aw arje te ngaa jaw. Aristarke ke to dew ke Tesalonike nange te ke maseduwann aw ke je. ³ Ndo kara goe te a, n-tee Sidon. A Juliyusu ke aw dda Pol maji le, inyae are naw ro nje-buwa-kuraje te laa mba kare dareje mare neje ke due. ⁴ Jin keteenn a, junn ddew ke tee giri Sipere te, mba yel aw tila kernje. ⁵ N-gange bakate ke to mbor Silisi, ke Pampili te ngaa n-tee Mira nange te ke Lisi. ⁶ Keteenn, toku-mbay le mbambaje le oo mare toku to ke Alekejandiri ke aw ke Itali ngaa, areje jaal.

⁷ Jaw jann jann baa ndo banya ngaji are n-dda to kula ddaje bba n-tee Kinide. A yel okuje ddew kare n-nday ke ddew ke junn le. Yeenn a, n-nday mbor Kerete te er ke Salemne. ⁸ N-dda to dda bba n-nday mbor do dere ba te le ngaa n-tee lo te ke daw n-bbar na « lo ke maji ke toku toje aw arje te». Lo le to ngosi ke Laje.

⁹ A ndo nday nya ngaa are nja do maann te to ne-bbeel nya, mba ndo mbete ne-kusa ke do neyn te nday mban*. Yeenn a, Pol ndeje nje-yelje toku to le na: ¹⁰ «Ngakomje, moo a, lo-kaw leje neenn a maji ang. Toku to le ddem ne-kotoje ddem a tujuje nya. Jeje njaa kara jeeje ta yo te to.» ¹¹ A, toku-mbay le mbambaje le ndiki ta koo tar le nje-yel toku to le, ke tar le nje-toku to le uta ndeje le Pol. ¹² To bbay, lo-kar le toku tojeenn le to lo ke maji kare dew isi te neyn kul te ang. Mba yeenn a, nya le dewje ke me toku to te le ndikije ta kotu lo teenn le. N-ndiki kare ddew to a, n-teeje Penikese, ke to lo-kar le toku toje ke Kerete. Lo le aa lo ke dagoo ddem beer ddem er ke lo kande te le kare, ta kisi teenn kare neyn-kul nday dode te.

Bamburabo ula do ba-kate te

¹³ Mare yel ke ula ke singa ang in dagoo a dewje ke me toku to te le ejeje to da kaw teeje lo te ke dundaje mede ta tee te le. Yeenn bba doruje toku ande ke daw dila maann kare to le nja ang ngaa n-sangeje ddew mba kuwa kare ba ke Kerete. ¹⁴ A njange njange baa, mare bamburanbo ke dunda ria na «Erakilon» in er do dere ba te le ingade. ¹⁵ Bamburabo le unn toku to

le ta kaw ne are ddew ke ja nar ne to le goto ngaa dinya jare to le aw ke je. ¹⁶ N-nday giri ngonn do-dere ba te ke ria na Koda. N-dda to kula ddaje bba juwa ngonn to ke n-to mbor toku to te le mba kaji ne nje ke maann a ta kuwade. ¹⁷ Nje-yelje toku to le unnje ngonn to ilaje me toku to te le ngaa toje toku to le ke kula. N-bbeelje mba kare toku to le aw ar ke de do enangara te ke Libi. Yeenn a, dunnje mare ne ke ooy ke n-to toku to te le dilaje maann ngaa dinyaje dare toku to le aw ke de. ¹⁸ Bamburabo le yekeje ke singa nya. Yeenn bba lo are a, dunnje kutu tila nekotoje maann. ¹⁹ Ndo muta laa a, dede njaa dotoje ne-kulaje ke me toku to te le ke jide n-tilaje maann. ²⁰ Ndo banya nya dew oo kem kare ang ddem, oo endenterendenje ang ddem. Bamburabo le aw yeke lo to bbeel nya. Jeje to ja kaji ang ngaa.

²¹ Dewje ke me toku to te le usaje ne ang ndo banya. Yeenn ngaa Pol ar taar no dewje te le toyn ngaa pa na: «Namdede, bbo ooje tar lem ngaa areje naynje Kerete a, neje a tujuje be ang ddem, neje a naynje be ang ddem. ²² A ke bbasine neenn, mpa marese: E-bbeelje ang, mba dew kara horose te a koy ang. Toku to le kara baa njaa a tuju. ²³ Til te neenn, Lubba ke mto dew laa ngaa maw dda saa are mare anji laa tee ingam, ²⁴ ngaa pa arem na: «E-bbeel ang Pol. Maji kare ar no toku mbayje te ke Rom are gange sariya lei. Lubba a ngem dewje toyn ke ejeje sei me toku to te neenn woju doi.» ²⁵ Yeenn a, uwaje are ngeng, nje-buwa-kuraje lem! Munda mem do Lubba te. Na dda ne ddew kara baa toke n-pa narem. ²⁶ Toku to le a kaw kar ke je ta mare do-dere ba te.»

²⁷ To til doku gire so laa a bamburanbo le aw yekeje do toku ba kate te ke Mediterane teenn. Lo aw to mongu yenene a, nje-yelje to le ooje toke ne ke jaw n-tee ngosi ke nange. ²⁸ Dilaje kula ke n-to ande ke ooy gele te maann mba gere ne kuru laa ngaa dingaje kilometere domuta gire siri. Daw ngaji ngaa n-telje dilaje bbay a, dingaje kilometere dojoo gire jijoo. ²⁹ N-bbeelje kare toku to le unda er ang. Yeenn a, dunguje ande-nareje ke ooy so maann kutu toku to te le kare nja ang ngaa n-ndingaje kare lo are ke toke. ³⁰ Kare teenn, nje-yelje toku to le sangeje ddew ta tee me to te le kaynje. Dunnje ngonn to dilaje maann ngaa dereje gusu to na ta tilaje ne ande-nareje ke ooy no toku to te le. ³¹ Yeenn a, Pol pa are toku-mbay le mbambaje, ke mbambaje le na: «Bbo dingawje neenn naynje me toku to te neenn ang a, kajije ang.» ³² Yeenn a, mbambaje le gangeje

* 27:9 27.9 Ndo mbete ne-kusa ke do neyn te

kulaje ke ñ-tò ne ngonn to le ngaa dinyaje dare aw.

³³ Kete bba kare lo are a, Pól ndeje dewje tóyn kare usaje ne. N-pa na: «Ndo ðoku gire so bbokone ke aw ngebbeje kare do maann to ddekeke ngaa usaje ne ang. ³⁴ Yeenn a, m-dujuse kare usaje ne mba kisi ne ke tebbe. M-pa marese bbay to ben do mare dew kara horose te a koso nangé ang.» ³⁵ Go tarje teenn a, nunn mapa, nare wooyo Lubba kem dewje te tóyn, ñ-tete ngaa nunn kutu kusa. ³⁶ Yeenn ngaa dewje tóyn ingaje singa ngaa usaje ne to. ³⁷ Korje tóyn ke jisi me toku to te le to kor joo ke ðosiri gire misan. ³⁸ Goe te ke jusa ne jare meje ndann a, ñ-tila bból beleje maánn jare toku to le ole.

Dewje ke me toku to te tóyn teeje ta yo te

³⁹ Toke lo are a, nje-yelje to le ooje do nange a gereje ang. Dooje ta maann ke to enangara. Yeenn ngaa, ñ-ndikije ta bbo ddew to a, kaw ke toku to le tae te. ⁴⁰ Mba yeenn a, ñ-tutuje kula ke ñ-tò ne ande-nareje ke ooy le dare osoje me maann te. Kare teenn njaa to a ñ-tutuje kula neje ke aw tójuje ddew toku to le. Goe te a, ñ-toje kubbu no toku to te le kare ta yel uta ne toku to le ngaa dunnje ddew er ke do enangara te le. ⁴¹ Daw ñ-teeje do enangara te ke tee dann maann te ke uru ngaa uwa toku to le ar ne lo kara. No toku to le ande me enangara te are ddew ke na ngese ne goto. Maann lenge ngaa unda kutu to le ke singa are tete. ⁴² Mbambaje ndikije ta tolje dewje ke duwade le na kare mare kara ale maann tee ayn. ⁴³ A toku-mbay le mbambaje le ndiki ta kaji Pól are nokude ddew kare ñ-ddaje ne toke baann. Nare ddew dewje ke gereje maann kare gaynje maánn dongor ta aleje teeje ddaka. ⁴⁴ Kese dewje a naaje kare kakeje te, ke gaji toku to ke guru le mba koru gode. N-dda toke baann ngaa jeje tóyn ñ-tee ddaka ke ro ke maji.

28

Pól tee do dere ba te ke Malte

¹ Go yo te ke ñ-tee tae te bba ñ-pa dareje na ri do dere ba le to Malte. ² Nje-bbeje le taaje ke maje nya. N-yelje toku puru ngaa ñ-bbarje dare ñ-ndibbi mba ndi unn kutu ta kere are kul on nya. ³ Pól oto ngann ngew ungu puro. A li tee me te mba puru le obbe ngaa ñ-ton ji Pól ñ-tinya te. ⁴ Toke nje-bbeje le ooje li ke naa ji Pól te le a, ñ-paje tar horo naa te na: «A du ang dingaw neenn to nje-tól dewje. Maann a ta kuwae bba tee tae te. A ne ke gate gate a kinyae kare ñ-nayn kem ang.» ⁵ Pól tusu li le are

oso puro. A ne kara njaa dda Pól ang. ⁶ Nje-bbeje le aw ngebbeje ta koo rœe ke a ti wase koso ke na koso wate koy. A ñ-ngebbeje pin dooje mare ne kara ke dda Pól ang. Yeenn a, ñ-telje ñ-turuje ndude na: «Ñ-to mare lubba.»

⁷ Ngosi baa keteenn, lo le mare toku dew ke do dere ba te le ke ria na Pubiliyusu ee teenn. Nuwaje ke rœe te ke maje ngaa ñ-to rœe te ndo muta. ⁸ Bó Pubiliyusu le to tuwa ro-to te. Rœe tunga nya ddem ñ-ndenge mese ddem. Pól aw ooe, duju Lubba ðœe te, ila jia ðœe te ngaa naji. ⁹ Goe te a, mare nje-bbeje ke Malte ke rœe tode ddee ooeje ngaa rœe ddee maji to.

¹⁰ Nje-bbeje le waljeje nya ngaa kare te ke ja ta kunn toku to a, dareje neje ke a kumaje ddew-bô.

Pól tee Róm

¹¹ Go neyn muta te ke ñ-dda a, junn toku to ke in Alekejandiri. Ri toku to te le na «lubbaje ke toje to ndungaje». Toku to le ar teenn kare neyn kul nday bba ta kotu. ¹² N-tee Sirakusu a, ñ-dda ndo muta. ¹³ Jin teenn a, juwa kare mbal ñ-tee Rejiyo. Lo are a, yel ke dagoo ula nya ngaa ndo joo a, ñ-tee Pujól. ¹⁴ Jinga mare ngakonje me bbe teenn ngaa ñ-dujuje kare ñ-dda ndo siri rœe te. N-dda toke baann bann a jaw ne Róm. ¹⁵ Ngakonje ke Róm ooje tar leje ngaa tilaje kemje ndereng ingajeje lo ne-labbe te ke Apiyusu, ke bbe ke to key-to-mbaje te ke muta. Toke Pól oode a, are wooyo Lubba ngaa tel inga singa. ¹⁶ Toke ñ-tee Róm a, dare ddew Pól kare uwa key laa dang. Dunn mare mbamba kara kare ngeme.

Pól pa tar le Lubba bbe te ke Róm

¹⁷ Ndo muta goe te a, Pól bbar toku dewje le Jiipije ke isije me bbe te ke Róm ta key te laa. Toke ñ-mbonje naa a, ñ-pa narede na: «Ngakómje, m-dda mare ne ke maji ang ke dewje leje ang ddem m-mbete ne-ji-bbe le kajeje ang ddem. A duwam Jurasalam ngaa dinyam me ji dewje te ke Róm. ¹⁸ Go tar te ke nje ke Róm dujumje ooje tóyn a, ñ-ndikije ta kinyamje mba dooje mare tar ðom te ke a kase kare ñ-tólumje ne ang. ¹⁹ A Jiipije mbeteje. Mba yeenn a, m-duju ta ddee ke tar lem no toku mbayje te ke Róm, bbo to tar a m-ndiki ta kunda do dewje te ke bbé lem te. ²⁰ Wóju do tar neenn njaa m-duju ta koose, ta ton ke se tam. Ma kerese ang, ñ-tóm ke kula njamjije neenn wóju do tar ne ke dewje ke Ijarayel undaje mede ðœe te.» ²¹ Dilaeje te na: «Jinga mare maketuru ke in nange Jude te ðoi te ang ddem, mare ngakonje kara ddee pa tar ðoi te areje ang ddem wase pa tar lei maji ang areje ang ddem. ²² A jaw ñ-duji kare ei njaa oru gel ne ke aw eje

areje, mba ñ-gere to loje te toyn dewje aw mbeteje kuwa-dɔ-naa ke ee me te neenn to mbete dɔrɔ.»

²³ Dojuje ndɔ dareje ngaa ndɔe le ase a, ñ-ddeeje toke banya dingaeje lo toe te. Ke endɔɔ ndereng lo-kul Pɔl pa tar arede. N-pa tar kɔñ-bbe le Lubba narede. Nunn tar ndu le Moyiji, ke tar le nje-kilaje mber-tar le Lubba ñ-pa ne tar le Jeju kare ñ-ndikije te. ²⁴ Mareje ndikije te saa, a mareje mbeteje. ²⁵ Horode te tar lede aw naa te ang ngaa kare te ke da ta kɔtuje a, Pɔl pa tar kara na: «Tar ke Ndil-me-nda pa are kajeje ddew te le Nje-kila mber-tar le Lubba Ijayi neenn to tar ke tɔkɔrɔ. Ndil-me-nda pa na:

²⁶ «Aw inga dewje neenn

e-pa arede e-pa na:

a kooje tar ke maje,

a a gereje kande tar le ang,

a kooje loo ke maje,

a a kooje ne ang.

²⁷ Mba me dewje le ketere,

dutuje mbide,

ñ-bbirije kemde

baann bba ta kare kemde oo lo ang ddem,

ta kare mbide oo tar ang ddem,

ta gere ne ang ddem

mba ñ-ndikije ta telje rom te kare majide

ang.» *

²⁸ Pɔl pa arede bbay na: «Maji kare e-gereje. Lubba ula ke tar kaji neenn are dewje ke toje to Jiipije ang. Dede da ndikije tar te le.»

²⁹ [Go tar te ke Pɔl pa le a, Jiipije maynje naa tar ɔtuje ne.] ³⁰ Pɔl dda bbal joo kakara key te ke nuka ke nare laa njaa. Naw taa dewje toyn ke ddeeje aw ooeje ke rɔe. ³¹ N-toju tar kɔñ-bbe le Lubba ngaa ñ-toju ne dɔ Ebbe-dewje Jeju Kiriste te ke bbeel ang. Mare dew ɔke ddew ang.

* 28:27 28.27 Ejayi 6.9-10

Dongor maketuru ke Pol dda are Timote 1 Timote 1Ti Tar do maketuru te le Timote

Nje-dda maketuru neenn to Pol. N-dda maketuru le horo bbal 64 ke 66 go ddee te le Jeju do nange te. Nula ke maketuru le nare Timote.

Timote le boje te gereke, a koenje to jiipi. Koenje le unn mee are Jeju. Timote to nje-nja go Pol te. Pol ulae mare loje te nya. Nulae Tesalonike, ke Korente. Ansiyenje ke Egilisi te unneje to kara le dewje ke eeje do mboñ-naa te le nje-me-kunnje.

Pol dda maketuru le mba nje-me-kunnje naynje aw moseje gol mboñ-naa lede bbay. A mare nje-me-kunnje aw tojuje neje ke tokoro ang. Naw nare ndejeje nje-me-kunnje, ke nje ke isije do mboñ-naa te le nje-me-kunnje le.

Ndejeje laa le toke be: Tar ngem ne-toju ke tokoro. Tar nayn ddew tarje te ke me maketuru te le Lubba. Tar dda kula ke ndo toyn woju do Tar ke maji. Tar duju Lubba naa te. Tar mose gol Egilisi, ke tar mbere dewje ke maji kare isije do Egilisi te.

Tar lapiya le Pol

¹ Ema Pol ke Lubba ke Nje-dekajije, ke Jeju Kiriste ke jundaje meje doe te a daremje ddew kare m-to nje-kayn-kula le Jeju Kiriste, m-dda maketuru neenn mari.

² M-dda maketuru neenn mari ei Timote ke e-to ngonnum ke tokoro, mba oo mei te ke Kiriste. Maji kare Lubba ke Bo, de ke Jeju Kiriste ke to Ebbejeje ñ-ddaje sei me-maji, dooje kem-to-ndoo lei ngaa darije me-wul-lom.

Tar ke woju do ne-toju ke to ke dogole ang

³ Maji kare e-nayn bbe te ke Epeje ddew kara baa ke ndu ke munn mari kare te ke maw ne ke Maseduwane. Me bbe te ke Epeje le, mare dewje aw tojuje ne ke dogole ang. Maji kare ta e-gangede ddewe te. ⁴ Epa are nje-ne-tojuje ke ke dogole ang le are doru keje lede do gel neje te ke lew ke to ke ddewe ang, ke tar koru gel kadede ke ngal nya ngaa koen goto. Nejeenn aw ddejeje ke mayn naa tar baa bbo dda me-kara ke ne ke Lubba mose woju doje ang. Dew a gere ne ke Lubba mose le ddew me-kunn te. ⁵ Ne ke maw m-sange ddew ndu te ke munn neenn to kare e-ndikije naa ke me ke nda, kare eeje ke keje ke maji, kare ooje mese te tokoro ke Lubba. ⁶ Mare dewje

ke inyaje ddew nejeenn le ndeemje ddew ngaa aw undaje bula baa. ⁷ N-ddaje rode to nje-tojuje ndu le Lubba ke are Moyije, a ñ-gereje gel tar ke daw ñ-paje le ang. Tar ke darje doe te le kara ñ-gereje gele ang ddem.

⁸ N-gere to ndu to ne ke maji toke dew dda kula ke turu ndu le. ⁹ N-gereje to dew ke gate gate a ndu to woju doe ang. A ndu to woju do nje ke mbeteje ndu, nje-do-ketereje, ke nje ke mbeteje Lubba, nje-ne-ddaje ke maji ang, ke nje ke bbelje Lubba ang ddem bbelje ne le Lubba ang ddem, nje-tolje bodede wase kondede, ke nje-tolje ngamaredeje, ¹⁰ nje-ddaje lo-to majang, ke dingawje ke aw ddaje lo-to ke dingaw maredeje, ke nje-labbeje dewje to bbereje, ke nje-ngemje, ke nje ke aw undaje-yo baa wase dewje ke ddaje ne toyn ke to dang ke ne-toju ke tokoro. ¹¹ Ne-toju ke tokoro le to me Tar te ke Maji ke areje ddew ta kare ñ-gereje Lubba ke ase kare dewje osuje gaje. Lubba ke ndiki ta kare jisije maji le njaa inya Tar ke maji le me jim te.

Tar wooyo le Pol

¹² Mare wooyo nya Ebbejeje Jeju Kiriste ke arem singa: Noom to mare dew ke na kase ta kunda mee doe te ngaa ñ-bbarem kula te laa. ¹³ A ema ke lew m-to nje-tuju ria, nje-dda singa ke dewje laa, nje-dda saa ddo. Lubba oo kem-to-ndoo lem, mbata kete moo mem te saa ang are m-gere dom ne te ke m-dda le ang. ¹⁴ Ebbejeje Lubba dda sem me-maji ke bo nya. Nare moo mem te ngaa nare m-ndiki ngamaremje ddew me-kara te ke m-dda ke Jeju Kiriste.

¹⁵ Tar neenn to tar ke tokoro, maji kare dewje toyn taaje tar neenn ngemje mede te: Jeju kiriste ddee do nange te mba kaji nje-ddaje majang. Ma njaa m-to dew ke dda majang uta kese dewje toyn. ¹⁶ A bbo Lubba oo kem-to-ndoo lem a, ñ-ndiki ta toju to ñ-to wure woju dom, ema ke m-to dew ke dda majang uta kese dewje toyn le. N-dda baann mba kare dewje ke a ta kooje mede te saa ta kinga ne tebbe ke ke ndo ke ndo oomje to ne-koju mare. ¹⁷ Ase kare dewje toyn ndoyje ri Lubba ngaa osuje gaji Lubba ke bbal ke bbal! Lubba ke nje-kisi ke ndo ke ndo, Lubba ke kem dew ooe ang, Lubba ke kara baa, Amem.

¹⁸ Ngonnum Timote, ndu ke maw minya me jii te neenn to ddew kara baa ke tar ke *nje-kilaje-mber-tar le Lubba paje woju doi lew. Maji kare tarje neenn ari singa are e-dda ne ddo ke maji, ¹⁹ ddew kunda mei do Lubba te, ke ddew ngem keje ke maji te. Mare dewje ke ooje mede te mban ngaa eeje ke keje ke maji le telje inyaje keje ke maji le ngaa dosoje ddew me-kunn te lede. ²⁰ Imene de ke Alekejandere deeje

horo dewje teenn le. Minyade me ji Esu te kare ta n̄-ndoje ta tel taji Lubba ang ngaa.*

2

Ndeje waju do duju Lubba

¹ Yeenn a, ne ke m-ndejese ta kare e-ddaje dongor a to kare dewje dujuje ne ji Lubba te, paje tar ke Lubba, ddaje rōde to ndoo nō Lubba te ngaa telje ke wooyo are Lubba waju do dewje toyn. ² Maji kare e-dujuje Lubba waju do toku-mbayje, ke nje-kōñ-bbeje. Baann bba ja kisije ddekeke, ja kisije ke me-wul-lom ddew bbil Lubba te ddem ta wal Lubba ddem. ³ Yeenn a to ne ke kura ngaa maji nya kem Lubba te ke Nje-kajije, ⁴ Lubba ke ndiki kare dewje toyn ingaje kaji ddem, ndiki kare dewje toyn gereje ne ke tōkoro ddem. ⁵ Mba Lubba kara baa,

*nje-gol tar horo Lubba te ke dewje kara baa to.

N-to dew, Jeju-Kiriste, ⁶ ke unn rōe uka ne do dewje toyn.

Kare ase a, Kiriste pa tar naji le toke baann.

⁷ Mba yeenn a, Lubba undam to nje-kila mber, ke nje-kayn-kula kare m-toju tar me-kunn, ke tar ke tōkoro dewje ke toje to Jiipije ang. Tar ke tōkoro a maw pa neenn bbo maw mere ngem ang.

⁸ Yeenn a, m-ndiki ta kare dingawje dujuje Lubba ke lo toyn, dulaje jide ke darā ke me ke nda kayn, ke wungu ang ddem ke mayn̄-tar ang ddem.

⁹ Ddew kara baa, m-ndiki kare deneje ulaje kubbu ke maje, dulaje kubbu dare kem dewje to ke dōde te ang, n̄-ddaje mande ke boro ang; N-ddaje dōde ke dōgole, dulaje ne-mandeje ke n̄-dda ke ande ang wase mere wase kubbu ke nare ngeng nya ang. ¹⁰ A maji kare kulaje ke maji a deneje ulaje to kubbu. Ne ke baann a ase kare deneje ke unnje ndude ta bbil Lubba ddaje. ¹¹ Kare ne-toju a, maji kare deneje isije ddekeke ngaa ta dooje tar. ¹² Mare ddew dene ta kare toju ne wase on do dingaw ang. Maji kare dene utu tae. ¹³ Mba Adam a Lubba ddae dōngor bba goe te a n̄-dda Ebe. ¹⁴ Adam a are Esu ere ang. A dene a inya are Esu ere ngaa oso me majang te. ¹⁵ A Lubba a kaji dene ddew kaju ngonn te, toke noo mee te ke Lubba, toke n̄-ndiki dewje, toke n̄-ngem rōe ngaa n̄-dda rōe ngaji.

3

Dewje ke aw ngemje Egilise

¹ Tar neenn to tar ke tōkoro. Toke bbo mare dew ndiki ta ddee to nje-kula le

* 1:20 Kilade ddaka

Lubba a, to kula ke maji nya njaa a n̄-ndiki ta dda. ² Baann a, maji kare n̄-to dew ke tar to dōe te ang, n̄-to nje-dene ke kara, n̄-to dew ke ngem rōe, n̄-to dew ke gere do jia, n̄-to dew ke dda ne ke ddewe, dew ke gere ngem nje-mbayje, dew ke gere ta toju ne. ³ Maji kare n̄-to bbere le koto ang, n̄-to nje-kunda dew ang, n̄-to dew ke wul pee, n̄-to dew ke ndiki kol ang, n̄-to dew ke ndiki nare nya ang. ⁴ Maji kare n̄-to dew ke gere ta toju ddew ke maji nje ke me key te laa, n̄-to dew ke dda are nganne ooje tae ngaa bbeleje. ⁵ A bbo dew gere ta kon do nje ke me key te laa ang a, na ngem Egilise toke baann wa? ⁶ Maji kare nje-kula le lubba to dew ke oo mee te ke Jeju goe ew bba. Baann ang a, na koo rōe bo nya ngaa Lubba a gange sariya dōe te ddew kara baa toke n̄-gange sariya do Esu te. ⁷ Maji kare dewje ke toje to nje-me-kunnje ang paje tar laa maji. Baann bba na koso me bande te le Esu kare ta rō-kul ddae ang.

Tar le diyakereje

⁸ Ddew kara baa, maji kare diyakereje toje to dewje ke ulaje gel rōde naa te ang, dewje ke ndude joo ang, n̄-toje to nje-kayje koto nya ang, maji kare n̄-toje dewje ke aw sangeje ta kinga nare-bukuru ang. ⁹ Maji kare n̄-ngemje tar me-kunn ke Lubba tee ne ke ddaka le ke keje ke maji. ¹⁰ Maji kare n̄-nade doo kete bba ngaa goe te bbo mare tar to dōde te ang a, da kaseje ta ddaje kula le.

¹¹ Maji kare dene njeje kara ulaje gel rōde naa te ang, n̄-toje to nje-naneje ang, n̄-ngemje rōde. N-to deneje ke toje gate gate ddew neje te toyn. ¹² Maji kare diyakereje le toje to nje-deneje ke kara. Maji kare n̄-gereje ta toju ddew ke maji ngannde, ke dewje toyn ke me key te lede. ¹³ Mba diyakereje ke aw ddaje kula lede ke maje a kingaje piti ta dewje te toyn ngaa da paje tar me-kunn lede ke to ke do Jeju te ke bbil ang.

Ne-gere ke iya rōe

¹⁴ Kare te ke maw m-dda ne maketuru mari neenn, munda mem ta kaw kingai mbor ang baa. ¹⁵ A bbo m-ddee ke toke ang a, ndejeje ke mari neenn a kari ddew kare e-gere ddew ke a nja ne horo dewje te le Lubba. Dewje le Lubba le to Egilise le Lubba ke Nje-kisi kem baa. Nje-me-kunnje le toje to nje-kuwaje tar ke tōkoro kare ngeng. ¹⁶ Tōkoro njaa, tar me-kunn ke iya rōe ngaa n̄-tee ne ke ddaka le to ne ke ngeng nya. Tare le toke be:

Kiriste unn da rō dew,

Ndil me-nda pa tar naji laa na n̄-to gate gate,

anjije ooeje,
dewje pa tar laa horo dewje te ke toje to
Jiipije ang,
dewje ke dō nange te unnje mede are,
Lubba unne aw saa lo piti te laa darā.

4

Ne tōyn ke Lubba dda maji to maji dōrō

¹ Ndil-me-nda pa tōkōrō na, dduu ndōoje a, mare dewje a kinyaje ddew me-kunn mba naynje go ndilje te ke nje-ngemje ngaa da kunnje go ne-toju le umaje. ² Dewjeenn le ndemje ddew wōju dō tar le nje-ngemje. Nje-ngemje le ndil ne-gere lede oy toke mare le kake ke tebbe ke puru wae. ³ Nje-ngemje le tojuje ne na: taa-naa wase kusa mare ne-kusaje to kula ke maji ang. A Lubba dda ne-kusajeenn mba nje-me-kunnje ke gereje ne-toju ke tōkōrō. Maji kare dareje wooyo Lubba mban a dusaje. ⁴ Mba neje tōyn ke Lubba dda maji to maji dōrō. Ne ke ta mbete me te goto toke dew usa ke wooyo. ⁵ Mba tar le Lubba, ke duju Lubba leje ddaje are ne-kusa le tel ne-kusa ke maji kem Lubba te.

Nje-kula le Lubba ke tōkōrō

⁶ Toke e-toju neje ke m-pa mari neenn nje-me-kunnje a, a to nje-kula le Kiriste ke tōkōrō. Baann bba, a toju to e-to dew ke tar le Lubba ande ddew ne-toju te ke tōkōrō ke e-ndo ke rō-nel. ⁷ Maji kare e-mbete esu ngemje ke dewje aw ōruje ke to dang ke ne-toju le nje-me-kunnje. E-sange ddew ta to gate gate kem Lubba te. ⁸ Ndam toke kayñ-ngōru to ne ke dda maji ke da-rō dew. A kunn rō kare Lubba to ne ke dda maji ke dew ddew neje te nya. Ddew kunn rō kare Lubba te, dew a kase kinga tebbe ke to ke ndō ke ndō. ⁹ Tar neenn to tar ke tōkōrō, maji kare dewje tōyn taaje ngemje mede te ke maje. ¹⁰ Bbo jaw jooje ndoo wase jaw ñ-ddaje ddo a, mba kake jundaje meje dō Lubba te ke Nje-kisi kem baa. Lubba ke to Nje-kaji dewje tōyn, ke uta tōyn ñ-to Nje-kaji nje-koo-meteje. ¹¹ Neenn a, maji kare unn ndu dōe te ngaa e-tojude. ¹² Maji kare dew dabbi mba kake e-to ngonn baa ang. A maji kare nje-koo-meteje oojie to ne-kōju mare ddew tar te ke tai te, ddew kula ddai te, ddew ndiki te ke e-ndiki dewje, ddew mei te ke unn are Jeju, ke ddew rōi te ke aw e-ngem ke maje. ¹³ E-tura maketuru nya are dewje lo mborñ-naa te e-ngina ne ndō ddee lem. Arede ndeje ngaa e-tojude ne. ¹⁴ Lubba ari ne-kare baa. E-dda ngar ke ne-kare baa le ang. Lubba ari ne-kare baa le go tarje te ke nje-kilaje mber-tar le Lubba paje ngaa ansiyenje mbonje naa ilaje jide dōi te. ¹⁵ Neenn a, maji kare unda mei dōe te. Maji kare unn rōi ila kula te lei. Yeenn bba dewje tōyn a kooje to kula lei

aw ke kete kete. ¹⁶ E-ngem rōi ke maje, unda kemi dō ne-toju te lei. E-nayn ddewe te ke ndō tōyn, mba bbo e-dda toke baann a, ei njaa a kaji rōi ddem a kaji dewje ke aw ooje tar lei ddem.

5

Are ndeje nje-me-kunnje tōyn

¹ Maji kare e-ndeje dingaw ke bbuka toke le bōije njaa bbo e-ndange ang. E-ndeje basanje toke le ngakoinje. ² Maji kare e-ndeje kodeneje toke le kōinjedede. E-ndeje deneje ke naynje ke singade bbay ke mē-nda kayn ddew kara baa toke ngakonani.

Tar wōju dō dene-ndubbaje

³ E-wal dene-ndubbaje ke isije ke karede. ⁴ A bbo mare dene-ndubba ee ke nganne wase ngannkae a, dōngōr ne ke ta dda a to kare ñ-tojuje kula me-kunn lede horo nujuje te ngaa ñ-telje ke ne ke nje-kujudeje ngem ne de darede guku. Lubba ndiki ne ke baann nya. ⁵ Dene-ndubba ke isi ke kare baa ngaa nje kaa lo ke dōe te goto, unda mee ke dō Lubba te. New ta dda rōe to ndoo rō Lubba te ang, ñ-duju ne ji Lubba te til, ke kare. ⁶ A dene-ndubba ke unn rōe mba rō-nel ke nange neenn isi kem baa ddew da-rō te, a ddew ndil te noy mban. ⁷ Mare ne de ta kare e-ndejede wōju dōe mba kare tar to dōde te ang a neenn. ⁸ Toke mare nje-me-kunn aa lo ke dō nje-nujuje te laa ang, uta tōyn bbo naa lo ke dō dewje te ke me key te laa ang a, ninya me-kunn laa, ngaa ñ-maji ang nuta dew ke oo mee te ang.

⁹ Dene-ndubba ke to nje-ngaw ke kara ke bbale uta bbal dō-misan bba ta e-dda ria horo mareje te. ¹⁰ Maji kare ria bbar wōju dō kula-ddaje ke maji: Maji kare ñ-to dew ke ngem nganne, dew ke ngem nje-mbaje, nje-toko gōl nje-me-ndaje. Maji kare ñ-to dew ke aa dewje ke ne wungu oso dōde te oo. Maji kare ñ-to dew ke dda mare kulaje ke maji dang dang. ¹¹ Maji kare e-dda ri dene-ndubba ke nayn ke singae bbay horo mareje te ang. Mba ndō ke bbo ke da-rō te ddade a, da kinya go Jeju kiriste ta taa ngaw. ¹² Kula-dda ke baann toju to dinyaje ndu ke dunnje dōngōr le. ¹³ Tō bbay, mba dingaje kula ta dda ang le a, ñ-ndoje ta kase lo ke ta key ta key. Doe te, ñ-telje to nje-kundaje bula. Tar ke osode te ang kara dilaje tade te baa baa. Tar ke ase ta pa ang kara daw ñ-paje. ¹⁴ Yeenn a, m-ndiki kare dene-ndubbaje ke naynje ke singade bbay taaje ngaw, maji kare dujuje ngannje. Ñ-tojuje ddew ke maji nje ke me key te lede. Baann bba nje-baanji a kingaje ddew ta nane ke je ang. ¹⁵ Mba mare dene-ndubbaje unnje go Esu ngaa ñ-ndemje ddew mban. ¹⁶ Toke mare dene ke

oo mee te ee ke dene-ndubbaje horo nujuje te laa a, maji kare numade. Baann bba dene-ndubbaje le a toje to ne-koto ke aw oy Egilise ang. Baann bba Egilise le a kinga ddew ta kuma dene-ndubbaje ke isije ke karede.

Tar ke wɔju dɔ ansiyenje ke me kula te le Lubba

¹⁷ Ase kare ansiyenje ke tojuje ddew ke maji ingaje kuka ke bo. Ke uta toyn dede ke kula pa tar le Lubba, ke kula ne-toju oyde nya. ¹⁸ Maketuru le Lubba pa na:

Mange ke aw mbɔyn jinga waa ke to dɔ jin te kare kande gayn. Maji kare e-to tae ang. Maketuru le pa bbay na:

Ase kare nje-kula inga kuka laa. ¹⁹ Toke mare dew unda tar dɔ mare ansiyenje te a, aa lo te ang. E-ngina ta mare dewje joo wase muta telje undaje tar doe te bbay bba ta e-ndiki te.

²⁰ A bbo dew dda majang a, e-ndange kem dewje te toyn. Baann bba kese dewje a bbelje ta dda majang.

²¹ M-duji nya kem Lubba te, ke kem Jeju Kiriste te, ke kem anijje te ke maji toyn kare e-dda ne ke turu nduje ke munn mari. Ōru kem dew ang, e-dda ke dewje toyn ddew kara baa. ²² Ila jii dɔ dew te kare dda kula le Lubba ke ngoru baa ang. Ula roi me majang te le dew ang. Are mei nda kayn nɔ Lubba te lei. ²³ Maann dɔrɔ a ay ang. Maji kare ay koto ke ria na ven ngaji mba wuri ke aw toi, ke rɔ-to ke aw jɔki nya. ²⁴ Majangje le mare dewje teeje ke ddaka kem dewje te kete bba n̄-ngange sariya doe te. A manjangje le mareje teeje ke ddaka kem dewje te dɔ guku baa. ²⁵ Ddew kara baa, kulaje ke maji ke mare dew aw dda, kem dewje aw ooje. Kulaje ke maji ke n̄-dda ngaa kem dewje ooje ang kara a nayn lo kiyae te ang.

6

Tar ke wɔju dɔ bbereje

¹ Maji kare bbereje toyn ooje ebbedede to dewje ke aseje kare n̄-bbeljede. Yeenn a dda kare dewje a kaseje ta taji ne-toje leje ang ddem ri Lubba ang ddem. ² Bbereje ke ebbedede toje to nje-kometeje, maji kare n̄-dabbejede ang mba ebbedede le to toje to ngakɔnde ke me Kiriste te ngaa ebbedede le toje to dewje ke ndikide nya a daw n̄-ddaje kula ke de. Ne ke maji kare e-toju dewje ngaa unn ndu wɔju doe a neenn.

Ndeje wɔju dɔ nje-ne-tojuje ke ke dɔgɔle ang, ke bbo ne-kinga

Tar ndiki nare

Ne ke maji kare e-toju dewje ddem unn ndu doe te ddem a neenn. ³ Bbo toke dew

toju neje ke ke dɔgɔle ang, ngaa nja ke turu ndu tarje ke maji le Ebbejeje Jeju Krist ang ddem, ke turu ndu ne-toju wɔju dɔ bbel Lubba ang a, ⁴ n̄-to dew ke oo rɔe bo ngaa gere ne kara ang, n̄-to dew ke rɔ-to mayn tar ee rɔe te ngaa n̄-to dew ke aw kɔl wɔju dɔ mare tarje. Neje ke baann aw ddee ke kunda-me ke naa, mayn tar, ne-taji, koo naa ke kem ke maji ang, ⁵ mayn̄-tar ke koen goto ngaa, tar ke tɔkɔrɔ goto tade te. Dewje le ooje bbel Lubba to gusu ne-kinga lede.

⁶ Tɔkɔrɔ, kunn me kare Lubba to ne-kinga ke bo toke dew unda mee ke dɔ ne te ke nee ne njaa. ⁷ Mba, n̄-ddeje ke ne kara dɔ nange te ang, ddew kara baa ja telje ke ne kara ang. ⁸ Yeenn a, toke jingaje ne-kusa ke taje te, ke kubbu ke roje te a, yeenn njaa ase. ⁹ A dewje ke ndikije ta ddee to nje-ne-kingaje osoje me ne-kere te, bbo neje ke maji ang dang dang ddade are dosoje me bande te ngaa dosoje me bbo neje te ke maji ang dang dang ke aw tuju dewje ngaa aw unda dewje ta yo te. ¹⁰ Mba bbo nare a to gel neje te ke maji ang toyn. Mare dewje ke isije ke bbo nare inyaje ddew ko-me-te lede ddew ew. Yeenn a, dede njaa n̄-darje dɔde ne-wunguje te dang dang.

E-dda dda ke maji wɔju dɔ mei ke unn

¹¹ A ei dew le Lubba, e-mbete nejeenn ddew ew, ngaa e-sange ddew ta to gate gate, ta bbel Lubba, ta kuwa koo-mete kare ngeng, ta ndiki ngamarije, ta to wuri ngaa e-ddee to dew ke wul pe ke dewje. ¹² E-ngem me-kunn lei toke dew ke aw dda dda. Uwa tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ ke Lubba bbari ari dɔ ndɔ te ke e-pa ke tai nɔ dewje te ke banya banya to unn mei are Jeju kiriste. ¹³ Munn ndu neenn mari nɔ-gol Lubba te ke are tebbe neje toyn ddem nɔ-gol Jeju-Kiriste te ke pa tar-naji ke tɔkɔrɔ nɔ-gol Pɔnse Pilate te. ¹⁴ E-ngem ndu le are ne-yerew ori ang. Are tar to doi te ang ndereng ndɔ tel le Ebbejeje Jeju-Kiriste. ¹⁵ Na tel ke ndɔ ke Lubba oju. Lubba ke to nje-kare dewje isije ke koko, ne ke nɔn dɔ neje toyn, ne ke n̄-to Mbay-dɔ-tɔkumbayje, ke Ebbe-dewje ke uta ebbe-dewje toyn. ¹⁶ Lubba ke nje-kisi ke ndɔ ke ndɔ, nisi lo te ke ndoko ke dew tee te ang. Dew kara ooe ang ddem, dew kara ase ta kooe ang ddem. Maji kare dewje waleje, ngaa maji kare n̄-to nje-singa-mɔngu ke to ke ndɔ ke ndɔ. Amem.

Ndeje wɔju dɔ nje-ne-kingaje

¹⁷ Unn ndu are nje-ne-kingaje ke bbokone neenn are dɔsuje gaji rɔde baa ang. Maji kare dundaje mede dɔ ne-kingaje te ang, mba to neje ke a ndayje. A maji kare dundaje mede dɔ Lubba te ke aw areje ne toyn toke bo kare jumaje ne roje. ¹⁸ E-pa are n̄-ddaje maji, n̄-ddaje

kula ke maji nya, are dɔsuje ngar ke me kara ngaa n̄-kaynje debbe ne-kingaje lede dewje. ¹⁹ Baann bba da mɔseje ne dam lede ke kura ddem ngeng ddem mba ndo ke bara, yeenn to bba da kingaje ne tebbe ke tɔkɔro.

²⁰ Timote, aa lo ke kula te ke Lubba ari ta kare e-dda. E-mbete bulaje ke baa baa ke aw tila kern tar le Lubba. Nejeenn le inje ddew ne-gere te ke dewje ooje to ne-gere ke tɔkɔro. ²¹ Mare dewje ke njaje go ne-gereje te ke baann le, osoje ddew me-kunn lede. Maji kare me-maji le Lubba nayn kese!

Joo le maketuru ke Pól dda are Timote

2 Timote

2Ti

Tar dɔ maketuru te le Timote

Joo le maketuru ke Pól ula ne are Timote pa tar dɔ dɔbɔyn nduje te ke Pól unn. Pól ee key kula te (2.9), dewje nya tuseje inyaeje, n̄-gere to mb̄or ang a na koy (4.6). N-pa dɔbɔn tar laa nare Timote, nje-buwa kula laa ke n̄-ndike to ngonne.

Maketuru neenn pa tar dɔ kisi te le Pól dɔ nange te: tar kula laa ke to nje-kayn kula, tar ne-toju laa, tar ndoo ke noo ddew kula te wɔju dɔ Tar ke maji. Nje-dda maketuru neenn are ndejeje Timote. Nula dingaw me Timote te kare ne njaa kara noo ndoo mba Kiriste bba (2.1-3). Goe te a, nunn ndu nare Timote ta kare n̄-pa tar le Lubba ke dɔgole.

Tar lapiya le Pól

¹ Ema Pól ke m-to nje-kayn-kula le Jeju Kiriste mba Lubba njaa ndiki te, ngaa bbarem kare mila mber-tar tebbe ke nunn ndue ta kare dewje ddew te le Jeju Kiriste,

² M-dda maketuru neenn mari ei ngonnum Timote ke m-ndikii nya. Maji kare Lubba ke Bɔ, de ke Jeju Kiriste ke to Ebbejeje n̄-ddaje sei me-maji, dooje kem-to-ndoo lei ngaa darije me-wul-lɔm.

Tar wooyo le Pól

³ Mare wooyo nya Lubba ke maw m-dda saa ke keje ke maji toyn turu kamjedede te til, ke kare. Kare toyn ke maw m-duju Lubba a, maw m-pa saa tar wɔju dɔi. ⁴ Meje dɔ nɔn te ke e-nɔn a, mee ke bbo nya ta tel kooi, baann bba ma kisi ke koko. ⁵ Maw mole mem dɔ mei te ke unn toke tɔkɔrɔ. Me-kunn le Loyise ke to kaije ke dene, ke koinje Enise ke dunnje kete. Meje toke ei njaa kara unn mei toke baann tɔ.

Pól ndeje Timote kare dda rɔ-kul ang

⁶ Yeenn le bba maw mole mei ta kare are ne-kare baa ke Lubba ari go jim te ke mila dɔi te nayn ke singa ke ndɔ toyn. ⁷ Mba Ndil ke dda are n̄-bbel a Lubba areje ang. A Ndil le to Ndil ke areje singa, dda are n̄-ndikije ngamarejeje ngaa dda are n̄-gere dɔjije.

⁸ E-dda rɔ-kul ta pa tar-naji le Ebbe-dewje kare dewje ang ddem e-dda rɔ-kul lem, ema ke dilam key-kula te wɔju doe ang. A oo sem ndoo wɔju dɔ Tar ke maji ddew singa te ke Lubba areje. ⁹ Lubba ke ajiye njaa bbarje kare n̄-ddeje to dewje laa. Wɔju dɔ kula ke maji ke n̄-ddaje bba

n̄-bbar ne je ang. A n̄-bbarje wɔju dɔ ne ke n̄-mɔse ta dda ddem wɔju dɔ me-maji laa ddem. ¹⁰ N-toju me-maji laa le bbasine ddew te le Nje-kajije Jeju Kiriste ke ddee. Jeju njaa guru singa yo ngaa n̄-toju tebbe ke to ke ndɔ ke ndɔ ke ddaka ddew te le Tar ke maji.

¹¹ Mba yeenn bba Lubba unnum to nje-ne-toju ddem, to nje-kayn-kula ddem kare mila mber Tar ke maji le. ¹² Gele ke neenn le bba maw moo ne ndoo. A rɔ-kule ddam ang, mba m-gere dew ke munn mem mare le ke maje, ngaa m-gere ke maje to nee ke singa ta ngem ne ke ninya me jim te ndereng dduutu ndɔ a kase. ¹³ E-nja turu ndu te ke tɔkɔrɔ ke m-pa mari ddew me-kunn te, ddew ndiki te ke e-ndikije naa ddew te le Jeju Kiriste. ¹⁴ E-ngem ne-toju ke maji ke n̄-toji ddew singa te le Ndil-menda ke isi meje te.

¹⁵ E-gere maji to dewje toyn ke nange te ke Aji tsumje inyamje. Pijel de ke Emojeenn deeye horode te. ¹⁶ Maji kare Ebbe-dewje oo kem-to-ndoo le nje ke key le Onejipɔr, mba n̄-dda nare minga singa ke ndɔ toyn ngaa n̄-dda rɔ-kul wɔju dɔ kila ke dilam key-kula te ang. ¹⁷ Kake n̄-tee bbe te ke Rɔm be a, n̄-sangem ke ngoru ningam. ¹⁸ Maji kare Ebbe-dewje oo kem-to-ndoo laa ndɔ te ke Ebbe-dewje a gange sariya. E-gere neje ke maji toyn ke n̄-dda sem bbe te ke Epeje ke maje.

2

Nje-ddɔ le Jeju Kiriste ke tɔkɔrɔ

¹ Ei ngonnum, maji kare inga singa ddew me-maji te ke Lubba dda ke je ddew te le Jeju Kiriste. ² Tar ke tee tam te kem nje-tar-najije te ke banya banya le, e-pa are nje-me-kunnje ke unda mei dɔde te kare dede njaa kara daseje ta pa kare mare dewje ke kete tɔ.

³ Oo sem ndoo toke le nje-ddɔ le Jeju Kiriste ke tɔkɔrɔ. ⁴ Dew ke unn rɔe to nje-ddɔ ngaa ndiki ta dda kare rɔ dew ke ɔn dɔe neele a, aa lo ke neje te le siwilje ang ngaa. ⁵ Ddew kara baa, dewje ke aw taje naa ddew mare neje te toke le kayn̄-ngoru, dew ke ayn ngoru le ke ddewe bba a kinga kuka laa. ⁶ Nje-ndɔɔ ke oo ndoo ddew kula ndɔɔ te laa njaa a kinga ko-ndɔɔ laa le dɔngɔr bba kese dewje a kingaje. ⁷ Maji kare e-gere me tar ke maw m-pa neenn, mba Ebbe-dewje a dda kare e-gere kande tarje le toyn.

⁸ Ole mei dɔ Jeju Kiriste te ke Lubba are nin horo nje-yoje te. N-to dew ke gel Dabbiti te ddew kara baa toke Tar ke maji ke maw mila mbere le pa. ⁹ Wɔju dɔ Tar ke maji le a moo ne ndoo ndereng n̄-tɔm dilam key-kula te toke le nje-ne-dda

ke maji ang. A tar le Lubba a ñ-to ang. ¹⁰ Mba yeenn bba maw m-to wurum neje te tɔyn wɔju dɔ dewje ke Lubba mberede, mba kare dede njaa kara dingaje kaji ke Jeju Kiriste aw are dewje. Baann bba da kingaje piti ke a to ke ndo ke ndo. ¹¹ Tar neenn to tar ke tɔkɔrɔ:

Toke joye saa kara baa a,
ja kisi ke tebbe saa kara baa to. ¹² Toke
juwaje jare ngeng a,
ja konje tɔku-mbay saa.

Toke ñ-mbeteje a,
ne njaa kara na mbeteje to.

¹³ Toke ñ-toje gate gate saa ke ndo tɔyn ang
a,
ne ñ-to gate gate ke je ke ndo tɔyn,
mba na kase ta tel mbete tar ke tee tae te
ang.

*Ndeje wɔju dɔ nje ke aw turuje tar le
Lubba*

¹⁴ Ole me dewje dɔ neje teenn tɔyn. E-
dujude kem Lubba te kare ñ-mbeteje ta kol
naa wɔju dɔ mare tarje. Kol le dda mare
ne kara are dew ang, kol le aw tuju dewje
ke aw tukaje mbide aw ooje. ¹⁵ Maji kare
Lubba ooi to dew ke uwa are ngeng me ne-
kereje te, maji kare e-to dew ke dda kula
laa ke rɔ-kul ang, a e-to dew ke aw toju tar
ke tɔkɔrɔ ke ddewe. ¹⁶ E-mbete ta kunda
bula ke baa, mba dewje ke aw undaje bula
baa le aw inyaje Lubba jann jann. ¹⁷ Tar
pa lede to ddew kara baa toke ngo-bayn
ke usa dew ngaa aw ke kete kete. Imene
de ke Pilete ñ-toje toke baann. ¹⁸ Dinyaje
tar ke tɔkɔrɔ. N-paje na dewje ke oyje
inje mban ngaa ñ-turuje me-kunn le mare
dewje ddew tar te neenn le. ¹⁹ A gɔl key
ke Lubba unda nangê to ke lo toe. Tar ke
ñ-dda gɔl key te le na: «Ebbe-dewje gere
nje ke toje to dewje laa», ngaa «Maji kare
dew ke bbar ri Ebbe-dewje mban a, mbete
majang.»

²⁰ Jo ke ñ-dda ke ande, ke nare dɔrɔ a to
me tɔke key te ang. Jo ke ñ-dda ke kake,
ke anji to me key te le to. Mare joje to mba
ndo kusu, a keseje to mba dda ne kula ke
baa. ²¹ Dew ke inya ne-ddaje ke maji ang
ke m-pa tare neenn a, na to jo ke daw ngem
mba ndo kusu, da kundae dang mba kula
le Lubba. Ebbe-dewje a kunne mba dda
ne kula, na to ngosi mba dda kulaje tɔyn
ke maji.

²² Ayn neje ke maji ang ke aw nel
basanje. E-sange ddew ta to gate gate,
uwa me-kunn lei are ngeng, e-ndiki dewje,
are me-wul-lɔm to hori te ke dewje ke aw
dujaje Ebbe-dewje ke me-nda. ²³ A e-mbete
mayñ-tar ke baa, ke mayñ-tar mbe. E-gere
to mayñ-tar ke baann aw uju kol. ²⁴ Maji
kare nje-kula le Ebbe-dewje kol ke dew
ang. A maji kare dewje tɔyn ndikeje, maji

kare nase ta toju ne ngaa daw ñ-pa saa a, ñ-
to wure. ²⁵ Maji kare ñ-toju ddew dewje ke
aw maynje saa tar ke gosu ke wul pe. A du
ang Lubba a dda kare ñ-turuje ddew lede
mba gere tar ke tɔkɔrɔ. ²⁶ Da telje kingaje
keje ke maji guku ngaa, da teeje me bande
te le Esu ke uwade are daw ñ-ddaje ne ke
mee ndiki.

3

Ddutu ndo

¹ Maji kare e-gere ne neenn ke maje:
ddutu ndo a, lo a ngeng. ² Yeenn a, dewje a
toje to nje-ne-ndikije, da ndikije nare nya,
da boroje ngaa da kooje rɔde bo, da tajiye ri
Lubba, da ddaje dɔ-ngeng ke nje-kujujede,
da gereje go maji ke ñ-dda ke de ang, da
bbelje ne le Lubba ang, ³ mede a ketere,
da kooje kem-to-ndoo le dew ang, da tujuje
ri dewje, da ddaje ne ke dɔgɔle ang, da
keeje ke bbo dda dew maji ang, da toje to
nje-baanji le nje-ne-ddaje ke maji, ⁴ da toje
to nje-teeje ke gel dewje, da ddaje singa
ke dewje, koo-rɔ-bo a dda kare dooje lo
ang, rɔ-nel ke nangê neenn a da ndikije
bbo da ndikije Lubba ang, ⁵ da ddaje rɔde
to nje-bbelje Lubba, a da mbeteje singa-
mɔngu ke dew inga ddew bbel Lubba te.
Maji kare e-turu giri are dewjeenn le to.
⁶ Mareje horode te aw andeje me keyje te
ngaa aw ereje deneje ke keje lede ngaji baa
ungude me bande te lede. Deneje le toje to
nje-ne-ddaje ke maji ang ngaa bbo neje ke
maji ang dang dang to mede te. ⁷ Deneje
le aw ndoje ne ke ndo tɔyn, a ddew ke
da kaseje ta gere ne tar ke tɔkɔrɔ goto.
⁸ Lew Janese de ke Jamberese ñ-taje naa
ke Moyije, ddew kara baa dewje neenn aw
mbeteje tar ke tɔkɔrɔ toke baann to. N-toje
to dewje ke keje lede tuju ngaa me-kunn
lede to ne kara ang. ⁹ A da kawje ddew
ew ang, mba dewje tɔyn a gereje woy lede
toke lew dewje gereje woy le Janese de ke
Jamberese.

¹⁰ A ei oo ne-toju ke m-toju, oo pa-nja ke
m-nja, e-gere neje ke mee ke bbo ta dda,
oo me-kunn lem ke munn, kore wur ke
more wurum, oo ndiki ke m-ndiki dewje,
ngaa oo kuwa ke muwa mare ngeng. ¹¹ Oo
dda ke ñ-ddam, oo ndoo ke moo bbe te
ke Antiyose, bbe te ke Ikoniyom, ke bbe te
ke>Listere. Dda ke doso ñ-ddam. A Ebbe-
dewje ɔrum me neje teenn tɔyn. ¹² Dewje
ke ndikije ta nja gate gate ddew te le Jeju
Kiriste a, da ddade. ¹³ A dewje ke mede
maji ang, ke dewje ke toje to nje-kuwaje
lo le dewje taaje, da ddaje majang ke kete
kete, da kereje dewje ngaa dede njaa kara
da kerede to. ¹⁴ Ei, maji kare ne ke ñ-
toji ngaa oo a, to tɔkɔrɔ bba e-ndiki te le
uwa are ngeng, mba e-gere dewje ke tɔjije

ne le ke maje. ¹⁵ Kare ke e-nayn ngonn bbay njaa e-gere Maketuru ke Maji toyn. Maketuru le ee ke singa mba toji kem-kare. Kem-kare le a kaw sei kare inga kaji ke Jeju Kiriste aw are dewje ke unnje mede areje. ¹⁶ Tar toyn ke ñ-dda Maketuru te le in rɔ Lubba te, ngaa Maketuru le to mba toju tar ke tɔkɔɔ dewje, mba kare dew gere majang laa, mba mɔse pa-nja le dew kare to ke danna, mba toju ddew ke gate gate dew. ¹⁷ Baann bba kare dew le Lubba ubba singa ke maje, kare ñ-mɔse rɔe ke maje mba dda ne kulaje toyn ke maji.

4

Ila mber-tar le Lubba are dewje

¹ Maw m-duji kem Lubba te, ke kem Jeju Kiriste te ke a gange sariya dɔ dewje te ke isiye kem baa, ke dɔ dewje te ke oyje. Maw m-duji ke ri Kiriste ke a tel ddee, ke ri tɔkum-bay laa ke na kɔn, ² ta kare ila mber tar le Lubba, e-tel dɔe te ke kare toyn, ke kare ke maji ddem ke kare ke maji ang ddem. Maji kare e-tojude majang lede, e-ndangede, e-to wuri e-ndeje ngaa ee ke bbo ne-toju. ³ Mba mare kare aw ddee, kare teenn le ne-toju ke maji toyn a nel dewje ang ngaa. A da kaaje lo ke bbo ke da-rɔde te, bbo koo tar ke mede ndiki ta koo a ddade ke ndɔ toyn ngaa da bbarje nje-ne-tojuje ke dɔ naa te dɔ naa te. ⁴ Da kutu mbide kare tar ke tɔkɔɔ ngaa da tukaje mbide ta koo ne esuje ke lew ke to tar ke tɔkɔɔ ang. ⁵ A ei, maji kare e-gere dɔ-jii ddew neje te toyn, e-to wuri me ne-wunguje te, ila mber Tar ke maji. E-dda kula le Lubba ke maje.

Pɔl ndeje Timote kete bba ta koy

⁶ Ema, dunnun to ne ke dunn ta polo ne ne ngaa kare koy lem ase mban. ⁷ M-dda dɔ ke maji, mayn ngɔru m-tee mban, m-ngem me-kunn lem. ⁸ Bbasine Lubba ngem ejokudɔ wɔju dɔm, ejokudɔ ke to wɔju dɔ dewje ke gate gate. Ebbe-dewje ke to nje-gange sariya ke gate gate a karem ejokudɔ le ndɔ gange sariya te. Na karem ke karem baa ang, na kare dewje toyn ke aw ngebbeje ndɔ ddee laa tɔ.

Dɔ bɔyn tar le Pɔl

⁹ E-dda gan e-ddee ingam ke ngɔru. ¹⁰ Mba Demase tusum inyam wɔju dɔ bbo neje ke nangɛ ke bbokone neenn. Naw bbe te ke Tesalonike. Keresanse aw nange te ke Galasi ngaa Tite aw nange te ke Dalmasi. ¹¹ Luku ke kare baa a nayn sem. E-ddee ke Marke jii te, mba ñ-to dew ke ta kulae kare dda kula le Lubba. ¹² Mula Tisike bbe te ke Epeje. ¹³ Bbo a ta ddee a, e-ddee ke kubbu kul ke minya rɔ Karpusu te bbe te ke Torowase. E-ddee ke maketuruje tɔ, uta toyn maketuru ke ñ-dda endaar te.

¹⁴ Alekejandre ke to nje-kɔru ddam maji ang nya. Ebbe-dewje a tel ke kuka laa kare ase kula-ddaje laa. ¹⁵ Ei kara aa roi rɔe te, mba ñ-mbete tarje leje ke ñ-pa ke me-kara. ¹⁶ Dɔngɔr tar-naji ke mɔru dɔm te ndɔ sariya te, dew kara umam ang. Dede toyn ñ-tusumje dinyamje. Maji kare Lubba aa lo ke ne te ke ñ-ddajeenn ang. ¹⁷ A Ebbe-dewje njaa umam ngaa arem singa, mba kare mila mber-tar laa nya mare dewje ngaa ta kare dewje ke toje to Jiipije ang kara tar laa oso mbide te tɔ. Ngaa nɔrum ta tebeyn te. ¹⁸ Ebbe-dewje a kɔrum ta neje te ke maji ang toyn ngaa na kajim kare mande me bbe-kon te laa dará. Maji kare piti to laa bbal ke bbal. Amem.

Tar lapiya le Pɔl

¹⁹ E-dda lapiya Pirisika de ke Akilase arem, e-dda lapiya nje ke key le Onejipɔr arem tɔ. ²⁰ Erasete nayn bbe te ke Korente. Minya Toropim ke rɔ-to bbe te ke Mile. ²¹ E-dda gan e-ddee kete bba kare neyn kul tee. Ebul, ke Pudenn, ke Linn, ke Kolodiya, ke ngakonjeje toyn ddaije lapiya.

²² Maji kare Ebbe-dewje ngemi! Maji kare Ebbe-dewje dda ke se me-maji! Amem.

Maketuru ke Pól dda are Tite Tite mt3 Tt Tar dō maketuru te le Tite

Tite to nje-me kunn ke to Jiipi ang. N-to kara le nje-buwa-njaje le Pól ngaa n-dda kula nya mba tel kungu dewje bbe te Korente ke nje-kayn-kulaje naa te. Tite ee dō dere ba te Kerete kare te ke Pól dda maketuru neenn are. Naw numa nje-me-kunnje ke lo teenn kare n-moseje gól kulaje lede ke maje.

Pól ole me Tite dō pa-nja te le dewje ke dō Egilisi te. Naw nare ndeje Tite wōju dō kisi te laa ke nje-me-kunnje kara kara : dewje ke toku, deneje ke nayn mande bbay, basanje, ke bbereje (2.1-15). Jeju Kiriste are tebbe laa mba kaji dewje me majang te toyn (2.14). Pa-nja ke siki ke ase kare nje-me-kunnje njaje le ar dō tar te neenn le.

Kare te ke Pól dda maketuru are Timote, ke Tite le, nje-me-kunnje ejeje to Jeju a tel ddee njange neenn ang bbay. Maji kare e-sangeje ddew ta kare pa-nja lede to ke maje ke lew.

Tar lapiya le Pól

¹ Ema Pól, m-to nje-kula le Lubba ddem nje-kayn-kula le Jeju Kiriste ddem. Lubba unnum to nje-dda kare dewje ke Lubba mberede unnje mede ngaa kare n-gereje tar ke tōkōrō bba ta n-ngemje rōde mba Lubba. ² Yeenn bba da kundaje mede to dingaje tebbe ke ke ndō ke ndō. Lubba ke ere ngem ndō kara ang unn ndue lew baa ta kareje tebbe ke ke ndō ke ndō le. ³ Kare ase a, Lubba tee ke tar laa le ke ddaka ddew tar te ke n-pa narem. Lubba ke nje-kajije le inya tar le me jim te ngaa nunn ndu narem ta kare mila mber-tar le.

⁴ Mula ke maketuru neenn mari, ei Tite ke e-to ngonnum ke tōkōrō ddew me-kunn te ke mbōnje. Maji kare Lubba ke Bō, ke Nje-kajije Jeju Kiriste ddaje sei me-maji ngaa dareje mei wul lōm.

Tar le dewje ke dō Egilisi te

⁵ Minyai dō dere maann te, bbe te ke Kerete kare e-mose gol neje ke nayn bbay e-tunga ngaa ta kare unda ansiyenje me bbeje te kara kara toke m-pa mari. ⁶ Maji kare ansiyenje to dew ke tar to dōe te kara ang, n-to nje-dene ke kara, maji kare nganne unnje mede ngaa dewje undaje tar dōde te wōju dō pa-nja lede wase dō-ngeng lede ang. ⁷ Dew ke dō Egilisi te to nje-ngem ne le Lubba are maji kare tar to dōe te kara

ang. Maji kare noo rōe bo ang, n-to nje-wungu ang, n-to bbere le koto ang, n-to nje-kunda dew ang, maji kare bbo kinga nare hōy hōy baa ddae ang. ⁸ A maji kare n-gere ta ngem nje-mbaje ngaa keje dda ne ke maji dōrō a to mee te. Maji kare n-to dew ke gere dō jia, n-to gate gate, n-to dew ke ndiki ne-yerew ang ngaa n-gere ta to bbo ke da-rō te. ⁹ Maji kare nuwa tar ke tōkōrō ke to ddew kara baa ke ne ke n-toje le nare ngeng. Yeenn bba na kase kōsu kutu dewje ke kete ddew ne-toju te ke maji toyn ngaa na kase toju dewje ke aw maynje saa tar ne ke ulade naa te.

Tar ne-toju ke ke dōgole ang

¹⁰ Tōkōrō nje-dō-ngengje, nje-kundaje bula baa, ke nje-kereje dewje banyaje nya, uta toyn, n-banyaje nya horo Jiipije te ke ooje mede te. ¹¹ Maji kare uwa tade, mba daw n-tujuje keje le dewje toyn ke eeje me nujuje te kara kara. Daw n-tojuje ne ke ase kare dew toju ang mba kinga ne nare hōy hōy baa. ¹² Mare kara horode te ke to nje-kila mber-tar lede pa na: « Nje ke dō dere maann te ke Kerete to nje-ngemje lew baa, n-toje to daje ke ddaje dingaw nya, n-toje to nje-dabbeje, keje ne-kusa dōrō a to dode te.» ¹³ Tar laa le to tar ke tōkōrō njaa. Yeenn a, maji kare e-ndagede ke singa, mba kare me-kunn lede to gate gate. ¹⁴ E-ndagede are daaje lo ke tar ngemje te ke lew ke Jiipije aw turaje ang ddem, daaje lo ke nduje te le dewje ke turuje giride are tar ke tōkōrō ang ddem. ¹⁵ Ne toyn to maji wōju dō dewje ke mede nda kayn. A dewje ke ne-yerew to mede te ngaa mbeteje ta kunn mede, ne kara to maji wōju dōde ang, mba ne-yerew tuju ne-gere lede ddem keje lede ddem. ¹⁶ N-paje na n-gereje Lubba, a kula ddade toju to n-gereje Lubba ang. N-majije ang, n-toje to nje-dō-ngengje, daseje ta dda kula ke maji kara ang.

2

Ndeje wōju dō bbukaje

¹ A ei Tite, maji kare e-toju ne ke to ddew kara baa ke ne-toju ke maji toyn. ² E-pa are bbukaje ngemje rōde, n-ddaje dare dewje bbeelde ngaa dare keje lede to ke maje. Are darje dō me-kunn te lede ke tōkōrō, are n-ndikije naa ngaa duwaje dare ngeng. ³ Ddew kara baa, e-pa are deneje ke toku ngemje pa-nja lede to dewje ke unnje rōde dang mba dda kula le Lubba. Maji kare n-toje to nje-naneje ang ddem n-toje to bbereje le koto ang ddem. Maji kare ne ke maji a n-tojuje. ⁴ Maji kare n-tojuje deneje ke naynje mande bbay dare n-ndikije ngawdede, ke ngannde, ⁵ dare keje lede to ke maje, n-ngemje rōde, n-ddaje kula ngaw lede, dare mede maji

ngaa dooje ta ngawdede. Baann bba dewje a paje Tar ke maji ang dɔ tar te le Lubba ang.

Ndeje wɔju dɔ basanje

⁶ Ddew kara baa e-ndeje basanje are keje lede to ke maje ⁷ me neje te tɔyn. Ei njaa kara maji kare e-to ne-koju mare ddew kula ddaɪ te ke maji. E-toju ne ke dɔgɔle ddem, e-ndam ne ang ddem. ⁸ Maji kare tar-pa lei to ke ddewe bba kare dew ase mayn sei tar le ang. Baann bba kare rɔ-kul dda nje-baanji lei mba dingaje mare ne ke maji ang ten ta pa doje te ang.

⁹ Maji kare e-pa are bbereje ooje ta ebbedede me neje te tɔyn. Maji kare n̄-sangeje ddew mba maji kem ebbedede te, n̄-maynje ke de tar ang, ¹⁰ ngaa n̄-bbokoje mare ne lede ang. Maji kare n̄-toje gate gate kem ebbedede te ke ndɔ tɔyn. Baann bba da dda kare dewje bbeelje ne-toju le Lubba ke to Nje-kajije.

¹¹ Mba Lubba toju me-maji laa ke to ddew ke dewje tɔyn aseje ta kingaje ne kaji. ¹² Me-maji laa le tojuje kare jinyaje pa-nja leje ke maji ang, ke bbo neje ke nangê neenn, mba kare pa-nja leje to ke dɔgɔle ddem to ke danna ngaa to gate gate ddem nɔ Lubba te. ¹³ N-ddaje toke baann ta ngina ne ndɔ kisi ke koko leje ke jundaje meje dɔe te. To ndɔ ke tɔku Lubba leje ke to Nje-kajije Jeju Kiriste a ddee ke ndoko laa. ¹⁴ Nunn rɔe njaa nare yo wɔju doje mba kɔruje me majang te ngaa baann, a toko yerew leje kare n̄-toje to dewje laa njaa ddem, kare n̄-toje to dewje ke eeje ke bbo nya mba dda kulaje ke maji ddem.

¹⁵ Maji kare e-pa tar toke baann, are ndeje ngaa e-ndange ne ke singa. E-dda are dew kara dabbi ang.

3

Pa-nja le nje-me-kunnje

¹ Ole me nje-me-kunnje tɔyn are n̄-bbeel tɔku-mbayje, ke nje-kɔn bbeje. Maji kare dooje tade ta n̄-toje ngɔsi mba dda ne tɔyn ke maji. ² Maji kare n̄-tajije dew ang, n̄-toje to nje-ddoje ke dew ang, maji kare n̄-toje to nje-me-majije. Maji kare n̄-toje to dewje ke wul pee ke dewje tɔyn ke ndɔ tɔyn. ³ Mba jeje njaa kara lew n̄-toje to mbeje, n̄-toje to nje-kalje ta, n̄-ndeemje ddew, bbo neje ke maji ang, ke rɔ-neel dang dang uta doje. Pa-nja leje maji ang ngaa me ddaje, dewje mbetejeje ngaa n̄-mbeteje naa tɔ. ⁴ A kare ke Lubba ke to Nje-kajije toju me-maji laa, ke ndiki ke n̄-ndiki dewje a, ⁵ najije. Najije wɔju dɔ ne ke gate gate ke n̄-ddaje ang. A najije mba noo kem-to-ndoo leje nare n̄-ddee to dewje ke siki ddew toko ke n̄-tokoje ddem ddew te le Ndil-me-nda ddem.

⁶ Lubba are Ndil le ddee doje te ke me-kara ddew te le Jeju-Kiriste ke to Nje-kajije. ⁷ Yeenn a, ddew me-maji te laa le n̄-dda nare n̄-ddeeje gate gate keme te ngaa kare jingaje tebbe ke ke ndɔ ke ndɔ ke jundaje meje dɔe te le.

⁸ Tar neenn to tar ke ase kare dew unda mee dɔe te. M-ndiki ta kare ar dɔe te nya, mba kare dewje tɔyn ke undaje mede dɔ Lubba te unnje rɔde mba dda kulaje ke maji uta. Yeenn to ne ke kura ngaa aw dda maji ke dewje. ⁹ A e-mbete kuru gel neje ke baa baa, gel kajeje, ke mayn naa tarje ke baa, ke koo ta naa ang wɔju dɔ ndu: to neje ke dda maji ke dew ang ddem to neje ke baa ddem. ¹⁰ E-ndɔru mbi dew ke aw tin nje-me-kunnje gɔl kara, gɔl joo, a bbo goe te a, ilae ddaka. ¹¹ E-gere to dew ke baann ndeem ddew. Ne njaa naw n̄-gange sariya dɔ rɔe te ddew majang te ke n̄-nayn ddewe te naw n̄-dda.

Dɔbɔyn tar le Pɔl

¹² Bbo mula Aretemase wase Tisike roi te a, e-dda gan e-ddee ingam bbe te ke Nikopolisi, mba lo ke m-ndiki ta kaw kisi te dɔ neyn kul te ann. ¹³ Unda mei ta kuma Jenase ke to nje-gere ndu nya, de ke Apolose lo-kaw te lede are mare ne dude ang. ¹⁴ Maji kare kese nje-me-kunnje kara unnje rɔde tɔyn ddaje kulaje ke maji. Yeenn bba da kingaje neje ke mede ndiki ta kinga njange baa ngaa da toje to dewje ke kari baa ang.

¹⁵ Dewje tɔyn ke eeje sem neenn ddaije lapiya. E-dda lapiya nje ke ndikijeje ke toje to nje-me-kunnje to areje.

Maji kare Lubba dda me-maji kese tɔyn!

Maketuru neje ke ddutu ndo te Ddutu ndo Ddn

Kunn-kutu tar

¹ Maketuru neenn pa tar do neje te ke Lubba are Jeju-Kiriste toju Jan, kare n-toju nje-kulaje laa, kare n-gereje ne ke nain ngosi baa ta ddee. Kiriste ula anji laa are nje-kula laa Jan kare toje nejeenn le kare n-gere. ² Jan pa tar-naji neje toyn ke noo le. N-pa na, ne ke noo le to tar le Lubba njaa a Jeju-Kiriste tee ne ke ddaka. ³ Ro-neel to le dew ke tura maketuru neenn. Ro-neel to le dewje ke ooje tarje ke Lubba tee ne ke ddaka neenn, ngaa ngemje tarje ke n-dda maketuru te le. Mba kare ke nejeenn le a teeje ne le nain ngosi.

Jan ula ke lapiya are Egilisije ke Aji siri

⁴ Ema Jan, mula ke maketuru neenn mare dewje ke Egilisije te siri ke nange te ke Aji.

Maji kare Lubba ke to bbokone neenn, ke n-to lew baa, ngaa naw ddee, n-dda ke se me-maji, ngaa narese me-wul-lom. Maji kare ndilje ke siri ke arje no ngende-mbay te laa ddaje ke se toke baann. ⁵ Maji kare Jeju-Kiriste ke to nje tar-naji ke gate gate, ne ke n-to dongor dew ke ndol horo dewje te ke oy ddem, n-to mbay do mbayje te ke nangê neenn ddem, n-dda ke se me-maji, ngaa narese me wul-lom to.

N-ndikije ngaa noruje me majangje te leje ddew mese te. ⁶ N-ddaje to dewje ke ne a n-to toku-mbay lede ddem, toje to nje-poloje Boeje Lubba ddem. Maji kare piti, ke singa-mongu to laa, bbal ke bbal. Amem.

⁷ Ooje, naw n-ddee me mum te!

Dewje toyn a kooeje.

Nje ke oseje ke ninga njaa kara a kooeje to. Gel-dewje toyn a nonje woju doe.

A to toke baann njaa! Amem.

⁸ Ebbe-dewje Lubba pa na: «M-to Alpa ke Omega.

M-to ne ke n-to bbokone, ne ke n-to lew, ke ne ke naw n-ddee.

M-to nje-singa-mongu.»

Jan oo Kiriste me piti te laa

⁹ Ema ngokonse Jan, moo ndoo ke se kara baa. Je ke se toyn n-ddee to dewje ke me Bbe-kon te le Jeju ngaa jaw juwa jare ngenj ddew te laa. Duwam dulam do dere-ba te ke ria na Patemoso woju do tar le Lubba ke mila mbere ddem, woju do tar-naji le Jeju ke maw m-pa ddem. ¹⁰ Ke ndo le Ebbe-dewje, Ndil-me-nda uwam a,

moo mare ndu bbar ke singa gom te guku. Ndu le bbar toke le tebbe ke dew aw to. ¹¹ Ndu le pa na: «Ne ke aw oo neeenn, e-dda maketuru te ta ula ne are Egilisije ke siri neenn: Ula ne are Egilisi ke Epeje, Isimiri, Pergam, Tiyatir, Sarde, Piladelpi, ke Lawodise.»

¹² M-turu rom ta koo dew ke aw pa sem tar le a, moo ne-kunda lambeje siri ke n-dda ke ande. ¹³ Horo ne-kunda lambeje te le, moo mare ne ke unda ro dew. Nula kubbu ke ngal ngaa n-to kare ke ne-kuwabbere ke n-dda ke ande. ¹⁴ Biin-doe nda bal bal toke le bin, ang a, toke le eel ke ria na ekew. Kande keme toke le puru ke aw on. ¹⁵ Gole toke le nare ke dula poro dare ndoren, ngaa ndue bbar toke le toku ba ke aw ula. ¹⁶ Nuwa endeterendeje siri jia te ke kol. Toku kiya ke tae joo kem ate tee tae te, ngaa keme ndoko toke le kare ke osu nya. ¹⁷ Kake mooe a, m-tee moso ko gole te toke dew ke oy. A, nila jia ke kol dom te ngaa n-pa na: «E-bbeel ang, m-to dongor ne ddem, dobyn ne ddem. ¹⁸ M-to nje-kisi kem baa. Moy lew, a bbasine misi kem baa ke ndo ke ndo. Mee ke singa do yo te ddem, do lo te le dewje ke oy ddem. ¹⁹ Mba yeenn a, e-dda ne ke oo neenn maketuru te, ne ke aw to neenn, ke ne ke a ddee goe te. ²⁰ Ne ke iya roe ke woju do endeterendeje siri ke oo jim te ke kol, ke ne-kunda lambeje siri ke n-dda ke ande le gele toke be: Endeterendeje ke siri le toju anjije ke Egilisije te ke siri le, a ne-kunda lambeje ke siri le toje to Egilisije ke siri le to.

2

Maketuru woju do Egilisi ke Epeje

¹ «E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Epeje e-pa na:

«Tar ke dew ke uwa endeterendeje siri jia te ke kol ngaa aw nja horo ne-kunda lambeje te siri ke n-dda ke ande pa a neenn: ² M-gere kula-ddai, ndoo ke aw oo, ke wuri ke aw to. M-gere to a kase ta to wuri do nje-me-majangje te ang. E-na dewje ke aw ddaje rode to nje-kayn-kulaje, a n-toje to nje-kayn-kulaje ang, ngaa e-tee ke gel ngem lede ke ddaka.

³ E-to wuri nya, ngaa oo ndoo woju do rim, a roi nyai ddewe te ang.

⁴ A ne ke m-mbete sei a neenn: «E-ndikim toke ye ke dongor ang. ⁵ Ole mei do pa-nja te lei ke dongor. E-turu ddew lei bbo e-tel kula-ddai te ke dongor le. Bbo baann ang a, ma ddee roi te, ta ma koru ne-kunda lambe lei lo te ke to te ke ddang.

⁶ A ne ke maji ke e-dda a neenn:

«E-mbete kula-ddaje le dewje ke unnje go Nikola, ddew kara baa toke ema to.

⁷ Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisiye.

Dew ke tete ddo a, ma kare kande kake ke aw are dew tebbe kare nusa. Kake le to me Paradisi te le Lubba.

Maketuru woju do Egilisi ke Ismirni

⁸ E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Smirni:

«Tar ke dew ke to dongor dew ddem, doboyn dew ddem, ne ke noy, ngaa n-tel nisi kem baa n-pa a neenn: ⁹ M-gere ne-singaje ke aw ingai, ke ndoo ke aw ndoo. A ke tokoro te, e-to nje-ne-kinga. M-gere tarje ke maji ang maji ang ke dewje ke toje to Jiipije ang, a aw ddaje røde to Jiipije aw pajje doi te. N-toje to dewje le Satan. ¹⁰ A koo ndoo, a, are bbeele ddai ang. Esu a kila mare dewje lese key-kula te mba na ne se. Da dda singa ke se ndo doku. Uwa are ngeng ndereng oy ne. A ma kari tebbe ke ke ndo ndo to ejokudo.

¹¹ Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisiye. Dew ke tete ddo a koy yo ke gol joo laa ang ngaa.

Maketuru woju do Egilisi ke Pergam

¹² «E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Pergam e-pa na:

«Tar ke dew ke uwa toku kiya ke tae joo ngaa ate pa a neenn: ¹³ M-gere lo ke e-dda bbe te ke maje: Ngende-mbay le Satan to teenn. A e-nayn gom te nyom bbo e-tusu mei ke unn arem le inya ang. Do ndo te ke n-tol ne Antipase ke to nje-tar-naji lem ke ke dogole bbe lese, ke to lo-kisi le Satan le njaa kara, inya ddew me-kunn lei le ang. ¹⁴ A mare neje ke m-bete sei a neenn: Mare dewje ke unnje go ne-toju le Balam eeje roi teenn. Lew, Balam le tula Balak kare ta ere ngann Ijarayelje are usaje da ke n-polo ne korje, ngaa kare n-ddaje ne kayaje. ¹⁵ Ddew kara baa, dewje ke unnje go ne-toju le Nikola eeje roi teenn to. ¹⁶ E-turu ddew lei. Baann ang a, ma ddee roi te njange baa, ta ddo ke dewjeenn le ke toku kiya ke tee tam te neenn.

¹⁷ Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisiye. Dew ke tete ddo a, ma kare maann* ke to lo-kiyae te, ngaa ma kare er-nda ke n-dda mare ri ke siki doe te. To ri ke dew kara gere ang. Dew ke dunda ri le doe te a, a gere ri le.

Maketuru woju do Egilisi ke Tiyatir

¹⁸ E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Tiyatir: «Tar ke Ngonn le Lubba, ne ke keme aw ndoko toke le puru, ngaa gole ndonren to ndoren toke le ande pa a neenn: ¹⁹ M-gere kula-ddai, ndiki lei, me-kunn lei, maji ke aw dda ke dewje, ke wuri ke aw to. Kulaje ke aw dda guku

neenn uta yeje ke kete. ²⁰ A ne ke m-mbete sei a to kake inya Jejabel ke oo roe to nje-kila mber-tar le Lubba are toju ddew ke maji ang nje-kulaje lem. Nerede nare n-ddaje kaya, ngaa dusaje da ke n-polo ne korje. ²¹ Minya mare kare mare kare n-turu ddew laa. A n-ndiki ta kinya ddew kaya laa le ang. ²² Mba yeenn a, ma kunne kila tuwa-ro-to te kare noo ndoo nya, ne de ke nje ke aw ddaje kaya saa. Toke dinyaje ne-ddaje laa ang a, neenn le a kingade. ²³ Ma tol nganne. Yeenn bba Egilisiye toyn a gereje to m-to dew ke aw gere kejeje le dewje ddem, bbo neje ke to me dewje te ddem. Ma dda ke se kara kara toyn ase kem kula-ddase.

²⁴ A see kese dewje ke Tiyatir, sese ke e-mbeteje ta kunn go ne-toju ke maji ang le, ngaa e-mbeteje ta ndoo ne ke dewje le aw bbarje na «neje le Satan ke iyaje røde» le, ma kunda mare ne-koto dose te ang. ²⁵ A maji kare uwaje are ngeng ndereng ndo ke ma ddee ne. ²⁶ Dew ke tete ddo, ngaa dda kulaje lem ndereng osu koen a, ma kare no do gel-dewje. ²⁷ Na kon dode ngeng nya, ngaa na gurude toke le dew aw guru jo ke dubba ke anji. ²⁸ Ma kare singa le ddew kara baa toke bomje arem le, ngaa ma kare endeterenden ke ta-lo-kare te.

²⁹ Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisiye.

3

Maketuru woju do Egilisi ke Sarde

¹ «E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Sarde e-pa na:

«Tar ke dew ke ee ke ndilje le Lubba ke siri, ke endeterendeje siri pa a neenn: M-gere kulaje ke aw dda, dewje ooje to isi kem baa, a oy mban. ² Are kemi ngeng, e-dda are kese bbo kulaje ke nayn roi te le nayn ke singa, mba a ta koy to koy. Moo a, ne-ddaje lei maji toyn kem Lubba te lem ang. ³ Ole mei do tar te ke n-pa dase, ke gusu ke ooje ne tar le. E-ngem tar le, ngaa e-turu ddew lei. Bbo e-ndol ang a, ma ddee kuwai do jii te toke le nje-bboko. A gere gol kare ke ma ddee kosi ne busu ang. ⁴ A mare dewje ke eeje horose te Sarde le ngemje røde are ne-yerew oru kubbu lede ang. Da kulaje kubbu ke nda bba da njaje ne sem, mba daseje njaa. ⁵ Yeenn a, dewje ke teteje ddo a, da kula kubbuje ke nda, ma tuju ride maketuru-tebbe te ndo kara ang. Ma pa no bomje te, ke no anjije te laa to n-toje to dewje lem.

⁶ «Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisiye.

Maketuru woju do Egilisi ke Piladelpi

⁷ «E-dda maketuru ula ne are anji ke Egilisi te ke Piladelpi e-pa na: «Tar ke Dew ke maji toyn, ne ke n̄-pa tar ngem ang, ne ke nee ke ngaw kele le Dabbiti, ne ke n̄-teyn ta ne a, dew kara ase ta kutu ang, ne ke nutu ta ne a, dew kara ase ta teyn ang n̄-pa na:

⁸ M-gere kula-ddai. M-gere to ee ke singa nya ang njaa. A e-ngem tar lem bbo e-mbetem ang. Mba yeenn a oo, m̄oru ta key n̄oi te, a dew kara a kase kutu ta key le ang. ⁹ Dewje ke eeje me key-mb̄on-naa te le Satan aw ddaje r̄ode to Jiipije, a n̄-toje to Jiipije ang. N-toje to nje-ngemje. Ma kungude me jii te, ngaa ma dda kare n̄-ddee d̄osuje mekeji golde n̄oi te. Bann bba da gere to m-ndikii. ¹⁰ E-ngem ndeje lem ke mari kare uwa are ngeng le. Yeenn a, ema njaa kara ma ngemi kare te ke ne-naje a ddeeye mba na me dewje toyn ke d̄o nange te. ¹¹ Maw m-ddee bbasine baa. Uwa ne ke ee ne le are ngeng na kare mare dew taa ej̄oku-d̄o lei jii te. ¹² Dew ke tete d̄d̄o a, ma ddae to kake gaji me key-key-polo Lubba te lem, ngaa na tee ddaka nd̄o kara ang ngaa. Ma dda ri Lubba lem, ke ri bbe le Lubba lem d̄oe te. Ri bbe le Lubba lem le na «Jerusalam ke siki» ke in r̄o Lubba te lem dar̄a d̄d̄isi ke nanḡe. Ma kunda rim ke siki d̄oe te to.

¹³ Dew ke ee ke mbi a, oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisi.

Maketuru w̄oju d̄o Egilisi ke Lawodise

¹⁴ «E-dda maketuru ula ne are anji ke ee Egilisi te ke Lawodise e-pa na: «Tar ke Dew ke ria na Amem, ne ke n̄-to nje-tar-naji ke gate gate d̄dem, ke t̄ok̄oro d̄dem, ne ke nee kunn-kutu neje te ke Lubba dda n̄-pa a neenn: ¹⁵ M-gere kula-ddai, m-gere to e-wul ang d̄dem, e-tunga ang d̄dem. Bbo e-wul wase, e-tunga jeenn a, a maji. ¹⁶ A e-wul ang d̄dem, e-tunga ang d̄dem. E-tunga ro baa be, are ma t̄omi ke tam kilai nanḡe. ¹⁷ E-pa na: «M-to nje-ne-kinga, minga ne nya, mare ne kara dum ang» a e-gere ang. E-to ndoo d̄dem, ee ke mare ne kara ang d̄dem. E-to nje-ndoo d̄dem, nje-kem-t̄o d̄dem, ngaa kubbu goto r̄oi te. ¹⁸ Mba yeenn a, m-pa mari kare e-ndoko ande ke n̄-leke poro dare yerew goto te jim te, kare e-ddee to nje-ne-kinga ke t̄ok̄oro. E-ndoko kubbuje ke nda ula, mba bbo r̄oi to baa a, r̄oi a wul. E-ndoko kuma ungu kemi te are ta e-tel oo lo. ¹⁹ Dewje toyn ke m-ndikide, maw m-tel ke de ddew te ke maji d̄dem, maw mundade d̄dem. Yeenn a, e-dda kula le ke me-kara bbo e-turu ddew lei. ²⁰ Oo, mar ta key te, maw munda. Bbo dew oo ndum ngaa oru ta key le a, ma kande key laa, ngaa ja kusa ne ke naa. ²¹ Dew ke tete d̄d̄o a, ma kare ddew kare nisi sem d̄o

ngende-mbay te lem, ddew kara baa toke m-tete d̄d̄o, ngaa maw misi ke B̄omje d̄o ngende-mbay te laa.

²² Dew ke mbia to a, maji kare oo tar ke Ndil-me-nda pa are Egilisi.

4

D̄osu gaji Lubba dar̄a

¹ Goe te a, moo ta key ke toke k̄oru me dara te. Ndu ke pa sem tar kete, ngaa bbar toke le tebbejeenn le, pa na: «Aal ke neenn, ma toji ne ke a ddee goe te.»

² Njange baa njaa a, Ndil-me-nda uwam, a moo mare ngende-mbay me dara te. Mare dew isi d̄oe te. ³ Dew le nd̄oren toke erje ke gate ngeng nya, ke ria na jasepe, ke sarduwann. Ngaburandi ke nd̄oren toke le er ke ria na emerode guku d̄o ngende-mbay le. ⁴ Mare ngende-mbayje d̄ojoo gire so gukuje d̄o ngende-mbay le, ngaa t̄okuje d̄ojoo gire so isije d̄oe te kara kara toyn. Dulaje kubbu ke nda, ngaa dundaje ej̄okudo ke n̄-dda ke ande d̄ode te. ⁵ Teelje le ndi, k̄oru neje, ke ndangeje le ndi inje ngende-mbay te ke to dana le aw teeje. Puru ngelje siri ke aw onje ke singa toje n̄o ngende-mbay te le. Puru ngeljeenn le toje to ndilje le Lubba ke siri le ann. ⁶ Mare ne toke le bajeenn, keme are yerere toke er ke dew unda keme te a oo ne lo to n̄o ngende-mbay te le.

Mare neje ke toje kem baa so, kemde to r̄ode te toyn kete d̄dem guku d̄dem gukuje ngende-mbay ke to dana le. ⁷ Donḡor ne ke to kem baa le unda r̄o tebeyn, joo laa unda r̄o ngonn mange, muta la unda kem dew, a so laa unda r̄o tende ke aw in. ⁸ Bake neje ke so ke toje kem baa le ee misan misan. Kemdeje to d̄o bakedeje te le d̄dem, k̄oy bakedeje te le d̄dem. Daw d̄osuje pa til ke kare, n̄-paje na:

«Ebbe-dewje Lubba ke Nje-singa-m̄ongu maji toyn, maji toyn, maji toyn
Ne ke n̄-to lew, n̄-to bbasine neenn ngaa
naw n̄-ddee.»

⁹ Ke kare toyn, toke neje ke so le aw osuje pa ta wal ne, ta piti ne, ta kare ne wooyo ne ke nisi d̄o ngende-mbay te le ngaa nisi kem baa ke nd̄o ke nd̄o le a, ¹⁰ t̄okuje ke d̄ojoo gire so le unguje mekeji golde n̄oe te, ne ke nisi ngende-mbay te le, n̄-waleje ne, ne ke nisi ke nd̄o ke nd̄o le. Dunguje ej̄okedoje lede n̄o ngende-mbay te le ngaa n̄-paje na:

¹¹ Ebbe-dewje Lubba leje, ase ta kare dewje pitije, kare dewje walije, ase ta kinga singa-m̄ongu,

mba ei njaa e-dda neje toyn,
ei njaa e-ndiki bba neje le toje.

5

Ngonn bate a ase ta k̄oru ta maketuru

¹ Goe te a, dew ke isi ngende-mbay te le, moo maketuru ke ñ-ke to jia te ke kol. Duja maketuru me te ddem, gire te ddem. N-lete tae, loe siri* . ² Moo mare anji ke nje singa-mongu aw ila mber ke singa na: «Na ase ta koru ne ke ñ-lete ne ta maketuru neenn ngaa ta teyn wa?»

³ A me dara te, wase do nange te, wase gel nange te, dew kara ke ase teyn maketuru le ta kaa mee koo goto. ⁴ M-no nya, mba dew ke ase ta teyn maketuru le ta kaa koo goto. ⁵ A kara le tokuje le pa arem na: «E-no ang. Oo, tebeyn ke gel Juda te, ne ke ñ-to dew ke gel Dabiti te ñ-tete ddo, nase ta koru ta maketuru ke toke lete loe siri le ddem, ta teyn maketuru le ddem.

⁶ Maa lo, ngaa moo mare Ngonn bate ar danna mbor ngende-mbay te le, horo neje te so ke toje kem baa le, ke horo tokuje te le. Ngonn bate le ar toke bate ke ñ-tole to ne-polo. Gaje ee siri, ngaa keme ee siri to. Keme ke siri le toje to ndilje le Lubba ke siri ke Lubba ulade do nange te toyn le. ⁷ Ngonn bate le nja ke kete aw taa maketuru le ji dew te ke isi ngende-mbay te le, jia te ke kol. ⁸ Kake ñ-taa maketuru le a, neje so ke toje kem baa le, ke tokuje ke dojoo gire so le osuje mekeji golde nangé nœ te. Konde, ke engo-nareje ke yambo ddsu toje jide te kara kara toyn. Yambo le to duju le dewje le Lubba. ⁹ Daw dosuje pa ke siki na:

Ase ta taa maketuru le,
ta koru ne ke ñ-lete ne tae.
Mba ñ-toli to ne-polo.

Are e-ndoko do dewje toyn ke mesi are
Lubba,

dewje ke gelde to dang dang toyn, nje ke
ndon-tarje lede to dang dang toyn,
ke nje ke isije nangeje te lede kara kara
toyn.

¹⁰ E-ddade to dewje ke me Bbe-kon te le
Lubba, ke nje-poleje, kare ñ-ddaje
kula laa.

Da kon mbay do nange te.

¹¹ Maa lo bbay a, moo ndu anjije banya
banya. Korde ase doro doro ase tura ang.
N-gukuje do ngende-mbay le, ke do neje
so ke toje kem baa le, ke do tokuje le.

¹² Dosuje pa ke singa na:

Ngonn bate ke ñ-tole le,
ase ta kinga singa-mongu, ne-kinga, ke
kem-kare,

nase ta kinga singa, piti, kosu gaji,
nase kare dewje waleje.

¹³ Moo ndu neje toyn ke Lubba ddade ngaa
toje me dara te, do nange te, gel nange te,
do ba-kate te, ke me ba-kate te. Dosuje pa
na:

«Maji kare piti, wal, kosu-gaji, ke singa-
mongu,
toje to le ne ke nisi ngende-mbay te le
ddem,

le Ngonn bate le ddem, ke ndo ke ndo.»

¹⁴ Neje ke so ke toje kem baa le paje na:
«Amem!» A tokuje le osuje mekeji golde
nangé ngaa poloje ne ke nisi ngende-mbay
te le ddem, Ngonn bate le ddem.

6

*Ngonn bate oru neje misan ke ñ-lete ne
ta maketuru le*

¹ Goe te a, moo Ngonn bate le oru dongor
ne ke ñ-lete ne ta maketuru loe siri le.
A neje ke toje kem baa le, moo ekii le
mare kara bbar toke ndange le ndi na: «E-
ddee!» ² Ma koo a, moo sunda ke nda.
Dew ke aal sunda le uwa giri-kondoro jia
te. Dare ejokuda, ngaa naw to nje-tete-ddo
njaa ta tete ddo.

³ Kake Ngonn bate le oru joo le ne ke ñ-
lete ne ta maketuru le a, neje ke toje kem
baa le, moo ekii le joo lede na: «E-ddee!»

⁴ A mare sunda ke kase toke le purujeenn
tee. Dew ke aal sunda le, dare singa kare
noru kisi ddekeke ke ddang do nange te,
are ta dewje tolje naa. Dare toku kiya ke
ngal to.

⁵ Kake Ngonn bate le oru muta le ne ke
ñ-lete ne ta maketuru le a, neje ke toje
kem baa le, moo ekii le mota lede na: «E-
ddee!» A moo mare sunda ke ndul. Dew
ke aal sunda le uwa kilo jia te. ⁶ Moo koru
ne toke ndu dew horo neje te ke so ke toje
kem baa le na: «Nare kula le dew ke ndo
kara ase ndoko Kilo bele kara baa, a ase
ndoko kilo orje muta. A inyan wubbu, ke
ben ke lo toe.»

⁷ Kake Ngonn bate le oru so le ne ke
ñ-lete ne ta maketuru le a, neje ke toje
kem baa le, moo ekii le so lede na: «E-
ddee!» ⁸ A moo mare sunda ke rœ toke
le kamjeenn. Ri dew ke aal sunda le na Yo.
Ngaa lo le dewje ke oy aw unn goe. Toke
ñ-kayn do nange loe so a, darede singa
kare ñ-tolje dewje ke debbe te kara. Da
tol dewje le ke toku kiya, ke bbo, ke ro-to
ke maji ang, ngaa da kare daje ke mu ke
do nange te tolde to.

⁹ Kake Ngonn bate le oru mi le ne ke ñ-
lete ne ta maketuru le a, moo koy bann te,
ndil dewje ke ñ-tolde woju do tar le Lubba,
ke tar-naji ke ñ-paje woju do tar le. ¹⁰ Daw
duruje ekii ke taar na: «Ebbe-dewje, ei
ke e-maji toyn, ngaa e-to dew ke tokoro,
a ngina ndereng ndo ke dda bba a gange
sariya do dewje te ke do nange te neenn, ta
kila bare leje woju do tol ke ñ-tolje le wa?»

* 5:1 5.1 Daw ñ-lete ta ne ke tibbi ngaa dunda endaji doe te ta toju to ñ-to ta ne le mban

¹¹ Yeenn ngaa, darede, dede kara kara tōyn tōku kubbu ke nda, ke ngal. Ngaa, n̄-pa darede kare n̄-nginaje ngaji, kare kōr nje-kula maredeje, ke kōr ngakondeje utu naa bba. Mba dede kara da tōlde toke lede tō.

¹² Maa lo, ngaa moo Ngonn bate le ddee ɔru misan le ne ke n̄-lete ne ta maketuru le. A nange yeke ke singa. Kare tuka ndul toke kubbu kuwa ndoo, a neyn ddee toke le mese. ¹³ Endeterendeje inje darā gaynje nangē toke kande Pige ke nain sangeje ang bbay, ngaa tōku yel aw yeke kake are aw gaynje. ¹⁴ Dara nday toke rake ke daw n̄-ke. Ddingirije, ke dō-dere-maannje gotoje loje te lede. ¹⁵ Tōku mbayje ke dō nange te, nje-kōn-bbeje, nje-kōn dō mbambaje, nje-ne-kingaje, nje-singa-mōnguje, bbereje, ke dewje ke toje to bbereje ang, diyaje rōde bolo ddingirije te, ke horo erje te. ¹⁶ N̄-paje dare ddingirije, ke erje na: «Osoje dōje te, ɔnnje dōje areje ne ke nisi dō ngende-mbay te nooje ang, are n-tee ne ta wungu te le Ngonn bate le.» ¹⁷ Mba tōku ndō wungu lede ase ngaa. Na a nain wa?

7

Lubba uja endaji engo-nōn dewje te 144 000

¹ Goe te a, moo anjije sō. Darje kekel nange te ke sō. Duwaje lelje ke sō ke aw ulaje dō nange te, dare kara kara ula dō nange te ang ddem, dō ba-kate te ang ddem, dō kakeje te ang ddem. ² Moo mare anji dang in er lo tee te le kare, ngaa uwa ne-kuja endaji le Lubba ke nje-kisi kem baa jia te. Nila ko nare anjije sō ke darede ddew kare n̄-tujuje nange ddem, ba-kate ddem. N-pa na: ³ «E-tujuje nange ang ddem, ba-kate ang ddem, kakeje ang ddem. E-nginaje are juja endaji engo-nō nje-kulaje te le Lubba leje bba.» ⁴ Moo kōr dewje ke duja endaji engo-nōde te le. Deeye dorō kōr kara, ke dōsō gire sō (144 000). To dewje ke inje horo gel-dewje te tōyn ke Ijarayel. ⁵ Nje ke gel Juda te eeye dorō dōku gire joo (12 000), nje ke gel Rubenn te dorō dōku gire joo (12 000), nje ke gel Gade te dorō dōku gire joo (12 000), ⁶ nje ke gel Aser te dorō dōku gire joo (12 000), nje ke gel Nepetali te dorō dōku gire joo (12 000), nje ke gel Manase te dorō dōku gire joo (12 000), ⁷ nje ke gel Simeyon te dorō dōku gire joo (12 000), nje ke gel Lebi te dorō dōku gire joo (12 000), nje ke gel Isakar te 12 000, ⁸ nje ke gel Jabulon te dorō dōku gire joo (12 000), nje ke gel Jejobbe te dorō dōku gire joo (12 000), nje ke gel Benjamin te dorō dōku gire joo (12 000).

Dewje banya banya arje nō ngende-mbay te

⁹ Goe te maa lo bbaya a, moo dewje banya banya. Dew ase turade ang. Dinje horo dewje te ke gelde dang dang tōyn, horo nje ke bbeje te dang dang, horo nje ke nangeje te dang dang, ke horo nje te ke ndōn-tarje lede to dang dang. Darje nō ngende-mbay te, nō Ngonn bate te le. Dulaje tōku kubbu ke nda, ngaa duwaje kam mburu jide te. ¹⁰ Daw duruje ekii na: «Lubba leje ke isi ngende-mbay te, de ke Ngonn bate a dajije.»

¹¹ Yeenn ngaa, anjije tōyn ke gukuje dō ngende-mbay le ddem, dō tōkuje le ddem, dō neje ke toje kem baa ke sō le ddem, dosoje nangē nō ngende-mbay te le, n̄-debbeje kemde nangē, ngaa n̄-poloje Lubba. ¹² N̄-paje na: «Amem! Piti, kosu gaji, kem-kare, wooyo, wal, singa-mōngu, ke singa toje to le Lubba leje ke ndō ke ndō. Amem!»

¹³ Yeenn ngaa, mare kara le tōkuje le dujum na: «Dewje ke ulaje kubbu ke nda neenn toje to na wa? Dinje dda wa?»

¹⁴ Milae te m-pa na: «Ebbemje, ei a e-gere.» Yeenn ngaa n̄-pa narem na: «To dewje ke inje me tōku ne-singaje te baa teeje ann. N̄-tokoje kubbuje lede ke mese ngonn bate dare nda.

¹⁵ Mba yeenn a, darje nō ngende-mbay te le Lubba daw n̄-poleje, til ke kare me key te ke daw n̄-pole te. Ne ke nisi ngende-mbay te le, na ngemde.

¹⁶ Bbo a ddade ang ngaa ddem, kunda a kōnde ang ngaa ddem. Kare a kōsude ang ngaa ddem, lo a nungade ang ngaa ddem.

¹⁷ Mba ngonn bate ke ar dann ngende-mbay te le a ngemde toke le ne-kuulje, ngaa na kaw ke de loje te ke maannje ke aw are tebbe inje ke te bba aw teeje. Ngaa Lubba a bōru maann-nō kemde te tōyn.

8

Ngonn bate ɔru siri le neje ke n̄-lete ne ta maketuru

¹ Kare ke Ngonn bate le ɔru siri le ne ke n̄-lete ne ta maketuru le a, lo to nyenene me dara te ngōsi ke goju gōl kare kara. ² Moo anjije ke siri ke arje nō Lubba te le. Darede tebbeje siri.

³ Mare anji dang bbay ddee ar mbōr bann te le. Nuwa mare ngonn jo ro yambo ke n̄-dda ke ande jia te. Dare yamboje toke banya kare n̄-ro dō bann te ke n̄-dda ke ande ke to nō ngende-mbay te le ddem, kare n̄-ddee ke duju le dewje le Lubba tōyn nō Lubba te le ddem. ⁴ Sa yamboje le, ke dujuje le dewje le Lubba le inje ji anji te le ubba nō Lubba te. ⁵ Anji le unn ngonn jo

ro yambo le ungu puru ke do bann te le me te ddsu, ngaa bi ila do nange te. Njange baa a, ndi ndange, koru ndu neje bbar, ndi teel, ngaa nange yeke.

Dongor tebheje so bbarje

⁶ Anjije siri ke uwaje tebheje siri jide te le aw moseje rode ta to.

⁷ Anji ke dongor to tebhe laa. A koju, ke puru, poleje naa ke mese ngaa gaynje do nange te. Toke n-kayn nange, ke kakeje ke do nange te loe mota a, puru on debbe nange le kara, on debbe kakeje le kara, ngaa on kamje ke muje ke tebhe toyn.

⁸ Anji ke to joo laa to tebhe laa. A mare ne toke toku ddingiri ke aw on puru tee oso me ba-kate te. Debbe ba-kate le tel to mese. ⁹ Toke n-kayn horo neje ke Lubba dda ke toje me maannje te loe mota a, debbe ke kara oy, ngaa debbe toku toje ke kara tuju.

¹⁰ Anji ke to mota laa to tebhe laa. A mare toku endeterenden ke aw on puru toke puru ngel in dara oso. Toke n-kayn horo baje ke do nange te loe mota a, endeterenden le oso do debbe ba te le kara, ke do loje te ke maannje aw inje ke te aw teeje. ¹¹ Ri endeterenden le na «Ne ke ate.» Debbe maannje ke noso doe te le ate, ngaa dewje nya ke ayje maannje ke ate le oyje.

¹² Anji ke to so laa le to tebhe laa. Toke n-kayn me kare, me neyn, ke me endeterendenje loe mota mota a, dunda debbe kare le kara, debbe neyn kara, ke debbe endeterendenje kara kare n-ndokoje ang. Yeenn a, kara wase til te kara, lo a ndoko toyn ang.

¹³ Maa lo bbay a, moo koru mare tende ke aw in me dara te taar nu. Eel le uru ekii ke singa na: «Ne-wungu, ne-wungu, ne-wungu a to le dewje ke do nange te, toke kese anjije ke mota toje tebheje lede.»

9

Mi le tebhe bbar

¹ Anji ke to mi laa to tebhe, a moo mare endeterenden in dara oso nangé. Dare ngaw kele ta toku buwa ke suren goto. ² Endeterenden le oru ta toku buwa ke suren goto le. Sa ubba te toke sa toku puru. Sa ke ubba buwa te le dda are kare, ke kem dara tuka ndul biti biti. ³ Ebeteje inje me sa te le teeje, ngaa gaynje nangé. Darede singa kuta dewje toke engan nyije ke do nange te. ⁴ Darede ndu kare n-tujuje muje, ke kamje, ke kakeje ang. A dewje ke endaji le Lubba goto engo-node te a ta n-ddajede maji ang. ⁵ Dare ddew ebeteje le kare n-tolje dewje le ang, a ta kare dulaje kemde ndoo neyn mi. Da tosu dewje le kare tode toke le to le nyi. ⁶ Kare teenn, dewje a sangeje yo, a da kingaeje ang nyom. Da

ndikije ta koy, a yo a kaynde kaw ddew ew.

⁷ Ebeteje le undaje ro sundaje ke n-mosedo ta dda ne ddo. Mare ne to dode te toke le ejokudo ke n-dda ke ande, ngaa kemde unda kem dew. ⁸ Biin-dode toke le biin-do dene, ngaa ngangede toke le ngange tebeyn. ⁹ No-gu ebeteje le toke le do-kubbu ddo ke n-dda ke ande-nare a dula ke te. Koru bakede bbar toke koru sarete ddo ke sundaje banya banya aw ndoruje awje ne ke ta ddo te. ¹⁰ Bbongude toke bbongu nyi, ngawe to te. Singa kula kem dewje ndoo mba neyn mi le to bbongude te le. ¹¹ Toku mbay lede to anji ke toku buwa te ke suren goto. Ria ke ndon-tar le Ebereje na Abadon, a ke ndon-tar le Gerekeje na Apoliyon. Kande ri le na «Nje-ne-tuju».

¹² Dongor ne-wungu le nday mban. A mare ne-wunguje joo aw ddeeye goe te bbay.

Misan le tebhe bbar

¹³ Misan le anji le to tebhe laa. A, baann ke n-dda ke ande, ngaa to no Lubba te le, moo mare ndu bbar; er kekeleje te so kem. ¹⁴ Ndu le pa are misan le anji ke uwa tebhe jia te le na: «E-tutu anjije ke so ke n-tode mbor toku ba te ke ria na Eparate le.» ¹⁵ N-tutu anjije ke so le. Toke n-kayn horo dewje ke do nange te loe mota a, n-toje ngosi ta tol debbe dewje ke debbe te kara, kare teenn, ndoe teenn, me neyn teenn, ke bbale teenn. ¹⁶ Kor nje-ddoje ke toje to nje-sundaje ke n-bbar dare moo to million kor joo. ¹⁷ Me ni te lem le, moo sundaje, ke nje ke aw aalje sundaje le a, n-toje toke be: Dulaje do-kubbu-ddoje ke kase toke le purujeenn ddem, ndul toke le kem dara ddem, ngaa to bu mate toke le ne ke daw n-bbar na supere ddem no-gude te. Do sundaje le toke le do tebeyn. Puru, ke sa, ke supere in tade aw tee. ¹⁸ Ne-kem-to-ndooje ke muta neenn le: Puru, sa, ke supere ke aw teeje ta sundaje te le tolje debbe dewje kara horo debbe dewje te ke mota. ¹⁹ Mba singa sundaje le to me kilde te ddem, bbongude te ddem. Bbongude undaje ro li. Bbongude le doe to are ye a daw n-ddaje ne dewje maji ang.

²⁰ A kese dewje ke ne-kem-to-ndooje neenn le toljede ang le inyaje ddew polo korje ke n-ddaje ke jide le ang. N-naynje daw n-poloje ndilje ke maji ang, daw n-poloje korje ke n-ddaje ke ande, ke nare, ke tungu, ke er, ke kake. Korje ke aw ooje lo ang ddem, aw ooje tar ang ddem, aw njaje ang ddem le. ²¹ Dinyaje ddew tol dew ang ddem, ddew kumaje lede ang ddem, ddew lo-to-majang ang ddem, ddew bbokoje lede ang ddem.

10

Tar ngonn maketuru

¹ Goe te a, m-tel moo mare anji nje-singa-mõngu in dará aw ddisi. Mum taa roe toyn toke le kubbu, ngaa ngabburandi guku dangara doe. Keme ndoko toke le kare, ngaa gole kase toke le ndõn puru. ² Nuwa mare ngonn maketuru ke toke teyn jia te. Nila gole ke kol do ba-kate te, a nila gole ke gel do nange te. ³ Nuru ekii ke taar toke le tebeyn ke aw nõ. Goe te a, ndi ndange tae siri. ⁴ Kare te ke ndi le ndange tae siri le a, m-ndiki ta kuja tar ke ndije le paje le maketuru te a, moo mare ndu ke in dará na: «E-ngem mei te bbo uja maketuru te ang.»

⁵ Anji ke mooe ar do ba-kate te ddem, do nange te ddem le ula jia ke kol ke dará, ⁶ ngaa unda yo ke ri Lubba ke isi ke ndõ ke ndõ, ne ke ñ-dada dara ke neje toyn ke toje me, nange ke neje toyn ke toje te, ba-kate ke neje toyn ke toje te. Anji le pa na: «Kare ase ngaa. ⁷ Kare te ke anji ke to siri laa to tebbe a, a to ndõ ke ne le Lubba ke iya roe a ddee to ne ke tõkõrõ, ddew kara baa toke Lubba pa tare are bbere-kulaje laa ke toje to nje-kilaje mber-tar laa.»

⁸ Ndu ke bbar dará ke moo le tel pa tar arem bbay na: «Aw taa ngonn maketuru ke toke teyn ke to ji anji te ke ar do ba-kate ddem, do nange te ddem le.» ⁹ Maw ngõsi ke ro anji te le, ngaa m-duje kare narem ngonn maketuru le. Nilam te na: «E-taa usa. A kate kang kang mei te. A, a neel tai te toke le keme teje.» ¹⁰ M-taa ngonn maketuru le ji anji te le, ngaa musa, a neel tam te toke keme teje. A kake muru a, ate mem te nu kang kang. ¹¹ Ngaa ñ-pa darem na: «Maji kare e-tel ila mber-tar ke Lubba pa do dewje te ke banya bbay: Dewje ke bbeje te, dewje ke gelde dang dang, nje ke ndõn-tarje lede to dang dang, ke tõku mbayje.

11

Tar le nje-tar-najije ke joo

¹ Darem mare kabbara ke to toke kake koju ne, ngaa ñ-pa darem na: «In taar bbo oju key-polo-Lubba, ke bann ke to me te. E-tura kõr dewje ke aw poloje Lubba me te. ² A inya ndake lo ke ddaka, bbo oju ang. Mba dare ndake lo le gel-dewje ke gereje Lubba ang. Da mbõynje bbe ke maji toyn le ke golde neyn dõsõ gire joo. ³ Ma kare nje-tar-najije lem ke joo ilaje mber tar lem, ke kubbu ndoo rõde te ndõ doro kara, kõr joo, ke do misan (1 260).

⁴ Nje-tar-najije lem ke joo le toje to kake olibeje ke joo, ke ne kunda lambeje ke joo ke toje nõm te, ema Ebbe-dewje ke do nange te. ⁵ Bbo dew ndiki ta ddade maji

ang a, puru tee tade te ro nje-baanje lede le. Tõkõrõ njaa, bbo dew ndiki ta ddade maji ang a, maji kare dew le oy toke baann. ⁶ Deeje ke singa ta kutu kem dara kare ndi ere ang me ndõje te ke daw dilaje ne mber-tar le Lubba. Deeje ke singa ta dda kare maannje telje to mese, ngaa ta dda kare nekem-to-ndõoje dang dang osoje do nange te toke mede ndiki.

⁷ Toke ñ-paje tar naji le ñ-tungaje a, da ke a kin me tõku buwa te ke suren goto le a dda ddo ke de, singae a kutade, ngaa na tõlde. ⁸ Ninnde a nayn do nange te nata, me tõku bbe te ke ñ-tõl Ebbedede te, do kake-dese te le. Ddew Ndil te, dewje undaje ri tõku bbe le na Sõdom, Gomõr ddem. ⁹ Dewje ke me bbeje te dang dang, gel-kujude dang dang, nje ndõn-tarje lede to dang dang, dewje ke gelde dang dang a ddeeje ta koo ninnde mba ndõ muta ke gaen. Da kinyaje ddew kare ñ-dubbu ninnde le ang. ¹⁰ Dewje ke do nange te a ddaje ro-neel woju do koy lede le. Da ddaje kusu, da kulaje ke neje baa kare naa, mba nje-kilaje mber-tar ke joo neenn le ddaje are dewje oje ndoo nya.

¹¹ A go ndõ te ke muta ke gaen le a, mare yel ke aw are tebbe in ro Lubba te ddee ande ninnde le, ngaa dinje darje taar. Yeenn a bbeel dda dewje ke aw oojede le nya. ¹² Nje-kilaje mber-tar le Lubba le oje mare ndu ke in dara, ngaa pa arede ke singa na: «Inje ke taar neenn.» Dinje ke dará me mum te kem nje-baanje te lede le. ¹³ Kare teenn njaa, nange yeke ke singa. Are bbo e-kayn me tõku bbe le doku a, debbe kara njaa guru are dewje doro siri (7 000) oye mba nange ke yeke le. Bbeel dda kese dewje ke naynje kem baa, ngaa dõsujе gaji Lubba ke dará.

¹⁴ Joo le ne-wungu le nday mban. A mota le ne-wungu aw ddee mbõr ang baa.

Siri le tebbe bbar

¹⁵ Goe te a, anji ke to siri laa to tebbe. Nduje bbarje ke singa dará na: «Bbasine, kõn-mbay do nange te neenn tel me ji Ebbejeje te, ke me ji Mesi te laa. Na kõn-mbay ke ndõ ke ndõ.»

¹⁶ Tõkuje dojoo gire so ke isije ngende-mbay te lede nõ Lubba te le teeje osoje nangê, debbeje kemde nangê nõ Lubba te, ngaa walje Lubba, ¹⁷ ñ-paje na:

«Ebbejeje Lubba ke nje singa-mõngu, ei ke e-to bbasine neenn ddem, e-to lew baa, jari wooyo, mba ddew tõku singa-mõngu te lei, e-dda are kõn-mbay to lei ngaa.

¹⁸ Gel-dewje ke toje to lei ang ddaje wungu, a bbasene, kare wungu lei ase ngaa. Kare gange sariya do dewje te ke oy ase ngaa.

To kare ke a kuka ne nje-kulaje lei ke toje to nje-kilaje mber-tar lei, nje ke toje to dewje lei, ke nje ke aw bbelje ri, dede ke n̄-toje to dewje ke ngaji, ke dede ke n̄-toje to dewje ke bo.

To kare ke a tuju ne dewje ke aw tujuje nange.»

¹⁹ Ta key-polo-Lubba ke to me dara te oru, ngaa sanduku dɔnɔ ubba me key-polo te laa le. Ndi teel, nduje bbarje, ndi ndange, nange yeke ngaa koju gayn ke singa.

12

Tar le dene, ke tar le da ke unda rɔ mar

¹ Mare tɔku ne ubba me dara te. Mare dene ula kare rɔe te toke kubbu, neyn to kɔ gole te, ngaa endeterendeje dɔku gire joo toje dɔe te to ejɔkudɔ. ² Nuwa sem, naw nduru ndo, are naw nuru ekii mba aw toe nya.

³ Mare ne dang tel ubba me dara te. Mare tɔku da ke toke le mar, rɔe kase toke le puru, dɔe siri, a gaje dɔku. Ejɔkudɔje siri toje dɔeje te ke siri le. ⁴ Toke n̄-kayn endeterendeje ke darâ me mota a, bbɔnge tɔku da le saa debbe endeterendeje kara tilade nangê. Tɔku da le ddee ar nɔ dene te ke aw nduru ndo le aw ngina, ta bbo nuju taar a, kunn ngonn le kuse ke loe baa. ⁵ Dene le uju ngonn ke dingaw. Ngonn le a, a konn gel-dewje toyn ke singa ke ngeng nya. Dunn ngonn le daw saa mbɔr Lubba te, mbɔr ngende-mbay te laa. ⁶ A dene le ayn aw me kɔr te, lo te ke Lubba mɔse are, kare n̄-ngeme ke ne-kusa ke te mba ndo dorɔ kara, kɔr joo gire dɔmisan (1 260).

⁷ Ddɔ in me dara te. Misel* de ke anjije laa n̄-ddɔje ke tɔku da ke unda rɔ mar le. A da le, ke anjije laa n̄-ddɔje ke de tɔ. ⁸ A singa da le uta le Misel le ang. Yeenn a, da le ke anjije laa, deeye ke ddew ta nayn me dara te ang ngaa. ⁹ Yeenn ngaa dunn tɔku da le, ne li ke lew baa ke daw n̄-bbare to Esu, to Satan, ne nje-kere dewje ke dɔ nange te toyn le dilae dɔ nange te, de ke anjije laa.

¹⁰ Moo mare ndu bbar ke singa me dara te na: «Bbasine Lubba ajiye ngaa, n̄-toju singa-mɔngu, ke kɔn-bbe laa ngaa. Mesi laa toju singa laa ngaa. Mba duta ne nje-kunda tar dɔ ngakonje te le, ne ke naw nunda tar dɔde te nɔ Lubba te, til, ke kare le dilae nangê mban.

¹¹ A ngakonje le teteje dɔ dɔe te, woju dɔ mese Ngonn Bate ddem, woju dɔ tar le Lubba ke n̄-paje tar-naje ddem. Dooje tebbe lede njaa to ne ke baa ddem, n̄-bbeelje yo ang ddem. ¹² Mba yeenn a, see daraje, ke see

dewje ke isije darâ ddem, e-ddaje roneel. A see nange, ke ba-kate, kemto ndoo a ddase. Mba Esu ddisi ke dɔse te ke wungu ke bo nya, mba n̄-gere to ndɔ laa nayn nya ang ngaa.

¹³ Toke tɔku da le oo to duta ne dilane dɔ nange te mban a, unn kutu tubba dene ke uju ngonn ke dingaw le. ¹⁴ A dare dene le ubba bake joo toke le bake tɔku tende kare nin ne naw ne me kɔr te, lo te ke n̄-mɔse woju dɔe, kare dare ne-kusa ke te n̄-geme ne ddew ew ke li le. Na nayn baann lo teenn mba bbal muta ke gaen. ¹⁵ Yeenn ngaa li le tɔmɔ maann toke le ba go dene te le kare maann le uwae otu saa. ¹⁶ A nange ddee uma dene le. Nange teyn tae uru ne ba ke tɔku da le tɔmɔ le. ¹⁷ Wungu ɔn da le dɔ dene te le, ngaa tel ke dɔ kese dewje te ke gel dene te le, aw dda dɔ ke de. To dede ke daw n̄-ngemje nduje le Lubba, ke tar-najije le Jeju.

¹⁸ Goe te a, tɔku da le aw ar dɔ enangara ba-kate te.

13

Tar dɔ daje te ke joo

¹ Goe te a, moo mare da in me ba-kate te tee. Gaje ee dɔku, a dɔe ee siri. Ejɔkudɔ dɔku toje dɔ gajeje te le kara kara, ngaa n̄-dda riye ke toje to ri taji Lubba dɔeje te le kara kara toyn. ² Da ke mooe le unda rɔ kake. Gole toke le gol enjakemnjari, a tae toke ta tebeyn. Tɔku da ke unda rɔ mare le are singa-mɔngu laa, ke ngende-mbay laa, ke singa ke ngeng nya. ³ Mare dɔe le kara toke ne ke dare dɔ ke ase kare noy ne. A dɔ ke ase kare noy ne le ere. Dewje ke dɔ nange te toyn ooje neenn le a gange singade, ngaa unnje go da le. ⁴ Dewje toyn ɔsuje mekeji golde nangê nɔ da te ke unda rɔ mar te le, mba singa ke nare da ke in me ba-kate te tee le. Dede toyn dɔsuje mekeji golde nangê nɔ da te ke in me ba-kate te tee le, ngaa n̄-paje na: «Na ase naa ke da le wa? Na ase ta dɔdɔ saa wa?»

⁵ Dare ddew da le kare pa tar-boroje ddem, kare taji Lubba ddem. Dare singa kare n̄-dda nejeenn mba neyn dɔso gire joo. ⁶ Nunn kutu taji Lubba, taji ria, taji lokisi laa, taji dewje toyn ke isije darâ. ⁷ Dare ddew kare n̄-dda dɔdɔ ke dewje le Lubba, ngaa ta kutade ke singa. Dare singa dɔ dewje te ke gel-kujude dang dang toyn, dɔ dewje ke bbeje te toyn, ke dɔ dewje te ke ndɔn-tarje lede toje dang dang toyn, ke dɔ dewje te ke gelde dang dang toyn. ⁸ Dewje toyn ke dɔ nange te a poloje da ke in me ba-kate te tee le. To nje ke lew baa ke Lubba dda neje, ride goto maketuru tebbe te le Ngonn Bate ke n̄-tole to ne-polo le.

⁹ Dew ke mbia to a, maji kare oo tar neenn!

¹⁰ Dew ke Lubba woju kare duwae to bbere a, da kuwae to bbere.

Dew ke Lubba woju kare ñ-tole ke tōku kiya a, da tole ke tōku kiya.

Kare neenn to kare ke ta kare dewje le Lubba toje wurde, ngaa uwaje koo me te lede are ngeng.

Tar do da te ke in me nange te tee

¹¹ Goe te a, moo mare da dang unda lo me nange te tee. Gaje ee joo toke gaji ngonn bate. A naw ñ-pa tar toke tōku da ke unda ro marjeenn. ¹² Naw ñ-dda kula ke singa ke da ke in me maann te tee ee ne le do-keme te njaa. N-dda nare nange, ke dewje ke isije do nange te aw osuje mekeji golde no da te ke in me maann te tee, ke do laa ase kare noy ne bba do le ere le. ¹³ N-dda tōku ne-morije ndereng, nare puru in darā oso do nange te kem dewje te. ¹⁴ Nere dewje ke do nange te, ddeew ne-morije te ke dare singa kare ñ-dda do-kem da te ke in me maann te tee le, nare ñ-ddaje mare kor ke unda ro da ke inga do tōku kiya, a oy ang le.

¹⁵ Dare singa kare nula kewn me kor te ke unda ro da ke in me maann te tee le. Kor le a pa tar, ngaa a dda kar ñ-tol dewje toyn ke a mbeteje ta kosu mekeji golde nange no kor te le. ¹⁶ Da le uwa dewje toyn njaa ke singa are ñ-dda mare endaji me jide te ke kol, wase engo-node te: Nje ke bo, ke nje ke ngaji, nje-ne-kingaje, ke nje-ndooje, bbereje, ke nje ke toje to bbereje ang. ¹⁷ Dew ke endaji le to roe te ang a, a kase ndoko ne ang ddem, a kase labbe ne ang ddem. Endaji le to ri da le wase nimoro ria.

¹⁸ Kare te neenn, maji kare kem dew are. Dew ke to nje-ne-gere a, a gere kande nimoro le da le, mba to nimoro le mare dew. Nimoro le to kor misan, ke domisan gire misan.

14

Pa ke nje ke Ngonn bate uka dode osuje

¹ Maa lo bbay a, moo Ngonn bate le ar do ddingiri te ke Siyon*. Dewje doro kor kara, ke doso gire so (144 000) eeye mbore te. N-dda ri Ngonn bate le, ke ri boeje engo-node te. ² Moo mare ndu bbar me dara te toke koru tōku ba ke aw ula ddem, toke ndi ke aw ndange ke singa ddem. Ndu ke moo le bbar toke koru konde ke dewje aw em. ³ Dewje le aw osuje pa ke siki no ngende-mbay te le, no naje te ke toje kem baa ke so le, ke no tokuje te le. Dew kara ke a kase ndo pa le goto. Bbaye njaa to dede ke doro kor kara ke doso gire so (144 000) ke Ngonn bate uka dode do nange te le.

⁴ Dede le dulaje rode ne-yerew te ddeew te le deneje ang, mba ñ-gereje dene ang. Daw dunnje go Ngonn bate le loje te toyn ke naw naw te. Lubba uka dode horo dewje te, kare ñ-ddeewe to dongor dewje laa ddem, le Ngonn bate le ddem. ⁵ Dereje ngem ndo kara ang. Tar kara to dode te ang.

Anjije muta ilaje mber sariya le Lubba

⁶ Goe ta a, moo mare anji dang ke aw ila me dara te taar nu. Nee ke Tar ke maji ke to ke ndo ke ndo ta pa kare dewje ke do nange te: Dewje ke gelde dang dang toyn, dewje ke gel-kujude dang dang, dewje ke ndo-tarje lede dang dang, ke dewje ke bbeje te dang dang toyn. ⁷ Anji le pa tar ke singa na: «E-bbeelje Lubba, ngaa osuje gaje. Mba kare ke na gange ne sariya do dewje te ase ngaa. E-poloje nje-dda dara ke nange, ke tōku-ba, ke loje ke maannje aw inje ke te aw teeye.»

⁸ Mare anji ke to joo laa ddee go ye te ke dongor le ngaa pa na: «Babilonn bbe-bo le oso mban, noso mban. Ne a nare dewje ke gelde dang dang toyn ayje ben kaya laa ke won to puru le.»

⁹ Mare anji ke dang ke to muta laa ddee go nje ke joo te le, ngaa pa ke singa na: «Bbo dew osu mekeji gole nange no da te le, ke no kor te ke unda ro da le, ngaa dosu endaji da le engo-noe te, wase me jia te a, ¹⁰ ne kara na kay ben toku wungu le Lubba, ke ñ-pole ang a dungu me engo wungu te laa. Ngaa na koo ndoo kem puru te, ke kem supere te, kem anjije te ke maji toyn ddem, kem Ngonn bate te ddem. ¹¹ Puru ke aw ula kemde ndoo le sae a kubba bbal ke bbal. Ngaa dewje ke aw poloje da le, ke kor ke unda ro da le, ke dede ke dosu endaji ri da le rode te, til ke kare, da kuwaje rode ang.

¹² Kare neenn to kare ke dewje le Lubba ke aw ngemje nduje laa, ngaa naynje ddeew koo me te te ke Jeju a kuwaje kare ngeng ann. ¹³ Moo mare ndu ke in darā, ngaa pa arem na: «Uja tar neenn maketuru te: <Ro-neel to le dewje ke naynje ddeew te le Ebbe-dewje ndereng oyje ne, bbasene neenn. Ndil-me-nda pa na: Tokoro njaa, maji kare duwaje rode go kula te ke ngeng ke ñ-ddaje, mba kulaje ke ñ-ddaje a kunnje gode.> »

Tar kuja ko ndo ke do nange te

¹⁴ Maa lo bbay a, moo mare mum ke nda to nda. Mare ne ke unda ro dew isi do mum te le. Nunda ejokedo ke ñ-dda ke ande doe te, ngaa nuwa kiya ke ate jia te. ¹⁵ Mare anji dang in key-polo-Lubba te tee, ngaa uru ekii ke singa are dew ke isi do mum te le na: «Ula kiya lei bbo uja ko le, mba kare kuja ko le ase ngaa. Kande ko ke

dō nange te sange ngaa.» ¹⁶ Yeenn ngaa, dew ke isi dō mum te le ula kiya laa le dō nange te, ngaa uja ko ke dō nange te tōyn.

¹⁷ Goe te a, mare anji dang in key-polo-Lubba te darā tee. Ne njaa kara nuwa kiya ke ate jia te tō. ¹⁸ Mare anji dang bbay in er bann te tee. Nee ke singa kunn ndu kare puru dda ne ne. Nuru ekii ke singa nare anji ke uwa kiya ke ate le na: «Ula kiya lei ke ate le bbo uja ne jinga binye ke dō nange te, mba kande binye le oy mban. ¹⁹ Anji le ula kiya laa le dō nange te, ngaa tuja jinga binye ke dō nange te le ungu me ne-kore maann binye te ke toju tōku wungu le Lubba. ²⁰ Dore binye me ne-kore maann binye te le giri bbe te ddaka. Mese in me ne-kore maann binye te le tee, ngaa siri ke taar ndereng taa lo ase kilometerē kor mota (300). Bbo sunda uru me mese te le a, mese le a kuwae ka-tae te taar.

15

Tar le anjije ke siri, ke tar dōbōyn ne-kem-to ndooje

¹ Goe te a, moo mare ne ke bo ddem, ke kura laa dum dō dewje ddem me dara te: Anjije siri uwaje ne-kem-to ndooje siri jide te. To dōbōyn ne-kem-to-ndooje, mba ddew te lede a, wungu le Lubba ddee dō dewje te.

² Moo mare ne toke bajeenn, keme are yerere toke er ke dew unda keme te a oo ne lo, pole naa ke puru. Dewje ke teteje ddo dō da te le, ke dō kor ke unda rō da te le, ke dō nimōro ria te le arje dō ba-kate te le. Duwaje kondeje le Lubba jide te. ³ Daw dosuje pa le Mōyijē ke to nje-kula le Lubba ddem, pa le Ngonn bate ddem na: «Ebbe-dewje Lubba ke Nje-singa-mōngu, neje ke e-dda boje nya ddem, kuraje lede dum dō dewje ddem!

Tōku mbay le gel-dewje,
Aw dda neje ke dōgole ddem, aw dda ne ke tōkōro ddem.

⁴ Ebbe-dewje, na a bbeel rii ang, ngaa a kōsu gaji rii ang wa?

Mba ei kara baa a, e-maji tōyn.
Gel-dewje tōyn a ddee kōsuje gōlde nangē nōi te,
mba dede tōyn dooje ne-ddaje lei ke gate gaje.

⁵ Goe te a, moo key-polo-Lubba me dara te, tae toke teyn. Key tande ke Lubba de ke dewje laa daw dingaje naa me te, to me te. ⁶ Anjije ke siri ke uwaje ne-kem-to ndooje siri jide te le inje key-polo-Lubba te le teeje. Dulaje kubbu ke nda ngaa ndōren. N-tōje endaar-kuwa-bber ke n-dda ke ande kardedē te. ⁷ Kara le neje ke toje kem baa ke sō le are engoje ke n-dda ke ande anjije ke

siri le kara kara. Wungu le Lubba ke Nje-kisi ke ndō ke ndō ddusu engoje le. ⁸ Sa ke tōju piti le Lubba, ke singa-mōngu laa taa me key-polo-Lubba le tōyn. Dew kara ase ta kande key-polo-Lubba te le ang ndereng ta ne-kem-to-ndooje ke siri ke ji anjije te ke siri le tunga bba.

16

Tar dō engoje te ke siri

¹ Moo mare ndu bbar toke bo key-polo-Lubba te le, ngaa pa are anjije ke siri le na: «Awje e-mbelje engo wunguje le Lubba ke siri le dō nange te!» ² Anji ke to dōngore aw mbel wungu ke me engo te laa dō nange te. Do ke maji ang ddem, aw to nya ddem oso rō dewje te ke endaji le da le to rōde te, ngaa aw poloje kōr ke unda rō da le. ³ Joo le anji mbel wungu ke me engo te laa le me ba-kate te. Ba-kate le tel toke le mese dew ke oy, are neje ke kem tōyn ke eeje me ba-kate te le oyje. ⁴ Mota le anji le mbel wungu ke me engo te laa me baje te, ke loje te ke maannje inje te bba aw aynje are mannje le turuje to mese. ⁵ Moo ndu anji ke on dō maannje pa na: «Ei ke e-to bbokone ddem, e-to lew ddem, e-maji tōyn ddem, e-to gate gate woju dō sariyaje ke e-gange neenn. ⁶ N-kaynje mese dewje lei ddem, mese nje-kilaje mber-tar lei ddem. Mba yeenn a arede mese kare dayje. Ne ke ase ta dda ke de ann. ⁷ Goe te a, moo mare ndu ke bbar bann te le na: «Tōkōro njaa, Ebbe-dewje Lubba ke nje-singa-mōngu, sariyaje lei to sariyaje ke tōkōro ddem, gate gate ddem. ⁸ Sō le anji le mbel wungu ke engo te laa dō kare te. Dare ddew kare le kare puru laa on dewje. ⁹ Puru kare ke tunga nya le on dewje le. N-tajije ri Lubba ke ee ke singa dō ne-kem-to-ndooje te neenn tōyn le. A n-turuje ddew lede mba kōsu gaje ang.

¹⁰ Mi le anji le mbel wungu ke me engo te laa dō ngende-mbay te le da le. Yeenn ngaa, lo tuka ndul dō bbe-kōn te le da le. Kem-to-ndoo uta dō dewje are dewje ngerje ngangede. ¹¹ N-tajije ri Lubba ke darā mba ndoo ke daw dooje ddem, mba do ke maji ang ke oso rōde te le ddem. A n-tusuje kula-ddadeje ke maji ang dinyaje ang.

¹² Misan le anji le mbel wungu ke me engo te laa me tōku ba te ke ria na Eparate. Maann le ii mba kinya ddew kare tōku mbayje ke inje er lo tee te le kare aw ddeeje. ¹³ Ngaa, moo ndilje ke maji ang mota, kare in me kil da te ke unda rō mar le tee, kara in me kil da te le, kara in me kil nje-kila mber-tar te ke to nje-ngem le aw teeje. Ndilje ke maji ang ke mota le undaje rō enginaynje. ¹⁴ To ndilje ke maji ang ke

aw ddaje ne-morije. Dawje ta kinga tōku mbayje ke dō nange te tōyn ta mbōnde ngina ne ddo ke tōku ndo te le Lubba ke nje-singa-mōngu.

¹⁵ Ebbe-dewje pa na: « Oo, maw m-ddee toke nje-bboko. Rō-neel to le dew ke isi kem baa bbo tibbi ang, ngaa ngem kubbu rōe te. Baann bba na nja rōe baa kare dew ooe a to ne-rō-kul ang.» ¹⁶ Ndilje ke maji ang le mbonje mbayje le lo te ke daw ņ-bbar ke tar Ebere na Armagedon.

¹⁷ Anji ke to siri laa mbel wungu ke me engo te laa me yel te. Mare ndu bbar ke singa ngende-mbay te ke key-polo-Lubba te le na: « Bbaye ngaa!» ¹⁸ Ndi teel nya nya, nduje bbar, ndi ndange nya nya, ngaa nange yeke ke singa. Lew baa ke dewje toje dō nange te, ndo kara nange nayn yeke toke baann ang bbay. ¹⁹ Babilōnn, tōku bbe le kayn loe mota, ngaa tōku bbeje le gel-dewje osoje. Yeenn ngaa Lubba ole mee dō Babilōnn bbe-bo te le, ngaa are ben ke to wungu laa ke aw wōn to puru me engo te dewje ke me bbe te le ayje. ²⁰ Dō-dere-maannje tōyn aynje ngaa ddingirije gotoje. ²¹ Kōjuje ke boje nya, ngaa oyje ase ne ke kilo dōso injē darā gaynje dō dewje te, ngaa dewje le tajije ri Lubba mba ne ndoo ke kōju le dda ke de le, mba to ndoo ke to bbeel nya.

17

Sariya ke dō Babilōnn te

¹ Goe te a, mare anji kara horo anjije te ke siri ke uwaje engoje siri jide te le, ddee ngaa pa arem na: «E-ddee, ma toji sariya ke da gange dō dene te ke to tōku nje-kaya ke isi mbōr tōku baje te le. ² Ne a tōku mbayje ke dō nange te ddaje ne-kaya dōe te, ngaa dewje ke dō nange te ayje ben kaya laa are ddade.»

³ Goe te a, Ndil uwam, ngaa anji le unnu aw sem me kor te, a moo mare dene isi dō mare da te ke kase to kase. Rōe tōyn to ri ne-tajije ke ta taji ne Lubba dōrō. Dōe ee siri ngaa gaje dōku. ⁴ Dene le ula kubbu ke kase, ke kura, ngaa ndōren to ndōren. Nula ne-mandeje ke ņ-dda ke ande, ke kor erje ke gate ngeng, ke mereje. Nuwa engo ande jia te. Ne-yerewje, ke ne-kayaje laa ke ase koo ke kem ang ddsuje me engo le. ⁵ N-dda mare ri engo-nōe te, to ri ke dew gere kande ang. Ri le na: « Babilōnn bbe-bo, kōn dene nje-kayaje, kōn neje ke dō nange te ke ase ta koo ke kem ang.» ⁶ Moo dene le a, mese dewje le Lubba, ke mese nje-tar-najije le Jeju ke nay le aw ddae toke le koto.

Koo ke mooe a, mem unda dō binya nya. ⁷ Yeenn ngaa anji le pa arem na: « Mei aw unda dō binya mba ddi wa? Ma pa ne ke

iya rōe ke dō dene te neenn, ke ye ke dō da te ke dōe ee siri, ngaa gaje ee dōku ke nisi dōe te neenn kari. ⁸ Da ke ooe le to lew, a ņ-to ang ngaa. Na kin buwa te ke suren goto le tee, ta kaw nayn ke kōrō nyom. Bbo dewje ke dō nange te, ke kunn kutu neje te nu duja ride maketuru tebbe te ang, ooje da le a, mede a kunda dō binya. Mba ņ-to lew, a ņ-to ang ngaa, a na tel kunda lo tee bbay.

⁹ Kare te neenn, maji kare nje-ne-gere ee ke kem-kare tō bba: Dō da ke siri le toje to ddingirije siri ke dene le isi dōe te, ņ-toje to tōku mbayje siri tō. ¹⁰ Nje ke mi osoje mban. Misan lede aw on mbay, a siri lede nayn ddee ang bbay. A bbo ņ-ddee a, na kisi mba goju kare baa. ¹¹ Da ke to lew, a goto ngaa le, ne njaa ņ-to jijoo le tōku mbayje le. N-to kara le nje ke siri le to. Naw ta nayn ke kōrō baa nyom.

¹² Gaji da ke dōku ke oo le to tōku mbayje dōku ke nayn onje mbay ang bbay. A da kinga singa ke ta kōn ne mbay mba gol kare kara ke da le. ¹³ Dede dōku tōyn keje lede kara baa: Ta kare da le singa-mōngu lede, ke singa lede. ¹⁴ Da ddaje ddo ke Ngōnn bate le, a Ngōnn bate le a kutade ke singa, mba ņ-to Ebbe ebbe-dewje ddem, ņ-to Mbay dō mbayje ddem. Nje ke Lubba bbarde, ke nje ke ņ-mberede, ke dewje laa ke eeje saa, a kutade ke singa tō. ¹⁵ Goe te a, anji le pa arem bbay na: Maannje ke dene nje-kaya le isi mbōre te, ke oo le to dewje dang dang, to dewje ke banya, nje ke gelde dang dang, ke dewje ke ndōn-tarje lede to dang dang. ¹⁶ Gaji da ke dōku ke oo le, ke da le, da mbeteje dene nje-kaya le, da taa neje laa tōyn, ngaa da kinyaeje rōe baa. Da kusaje taal rōe ngaa da roeje ke puru. ¹⁷ Mba Lubba ula keje laa mede te kare ņ-ddaje ne ke mee ndiki. Da ddaje ne ke kara baa. Da kinya singa kōn mbay lede ji da te le ndereng ta kare tarje le Lubba ddeje to ne ke tōkōrō.

¹⁸ Dōbōnye, dene ke ooe le to tōku bbe ke on dō tōku mbayje ke dō nange te.

18

Koso le Babilōnn

¹ Goe te a, moo mare anji dang in darā aw ddisi. Nee ke singa ke ngeng, ngaa ndoko laa uru dō nange te. ² Nuru ekii ke singa na:

«Noso mban, noso mban, Babilōnn bbe-bo le! N-ddee to lo dda bbe, ke lo kiya rō le ndilje ke maji ang dang dang tōyn, le eelje ke maji ang dang dang tōyn ke dewje ndikije ang. ³ Mba gel-dewje tōyn ayje ben kaya laa ke wōn to puru le. Tōku mbayje ke dō nange

te ddaje ne-kaya döe te. Ngaa nje-ne-labbeje ke dö nange te ingaje ne nya woju dö ne-kingaje ke gate ngeng ke ñ-dda bboe nya le.»

⁴ Goe te a, moo mare ndu me dara te na: « See dewje lem, e-teeje me töku bbe te neenn ke ddang, mba kare e-ddaje saa majang laa ang, bba kare ne kem-to-ndoo oso döse te saa tö ang. ⁵ Mba majangje laa bayanje ke dö naa te dö naa te ndereng öru dara, are Lubba ole mee dö ne-ddaje te laa ke toje gate gate ang le. ⁶ E-ddaje saa ne ddew kara baa toke ye ke ñ-dda ke nje-mareje.

Ne ke ñ-dda ke dew göl kara a, e-ddaje saa göl joo. Engo ke nungu ben me te a, unguje te göl joo areje. ⁷ N-ndiki kosu gaji röe nya ddem, ñ-ndiki ne-kinga nya ddem.

Yeenn a, ulaje keme ndoo, areje nuwa ndoo ddew kara baa toke baann tö. Mba ñ-pa mee te na: «Misi tö dene-mbay, m-to dene-ndubba ang, ngaa ma kuwa ndoo ndo kara ang.» ⁸ Mba yeenn a, ne-kem-to-ndooje ke toje woju döe a kosoje döe te ndo kara baa njaa. Neje le toje to: Yo, ndoo, ke töku bbo, ngaa puru a köen. Mba Ebbe-dewje Lubba ke gange sariya döe te le to nje singa-möngu.»

⁹ Yeenn ngaa, töku mbayje töyn ke dö nange te, ke ddaje ne-kaya döe te ddem, ddaje saa bbo ne-kingaje ddem le a nonje, ngaa da ndinga röde kare te ke da kooje sa puru ke aw öen le. ¹⁰ Ndoe ke naw noo le a ddade bbeel, ngaa da karje ddew ew bba da pajje na:

« Ne kem-to-ndoo bbo!, Ne kem-to-ndoo ke baann bba be wa! Töku bbe, Babilönn, töku bbe ke ngeng! Me göl kare te kara baa njaa sariya ddee doi te toke be wa!»

¹¹ Nje-ne-labbeje ke dö nange te nonje ngaa uwaje ndoo mbae, mba nje-ndoko neje lede goto ngaa. ¹² Neje toke ande, ande-nare, kor erje ke gate ngeng, mereje, kubbuje ke ñ-dda ke len, ke kase, ke ndoren, ke yeje ke ñ-dda ke sowa, kakeje töyn ke eteje maji, neje ke ñ-dda ke ngange kere, neje töyn ke ñ-dda ke kake ke gate ngeng, neje ke ñ-dda ke tungu, ke ande-nare wase, ke er ke kura ke ria na mare-bere. ¹³ Neje ke maji dang dang ke daw njiri ne ne, yamboje, ne ke ria na mir, non kakeje ke ete maji, ben, ubbu, nduju, bele, mangeje, bateje, sundaje ke sareteje, bbereje, ke dewje ke duwade ta ddo te to bbereje.» ¹⁴ Nje-ne-labbeje le pajje na: « Neje ke aw dda bboe nya lew le aynje awje ddew ew sei ngaa. Ne-kingaje lei ke maji

wase ndoren le gotoje töyn jii te ngaa. Da tel kinga ture te ang ngaa.»

¹⁵ Nje-ne-labbeje ke ingaje ne woju döe le a kooje ndoo ke naw noo le a, bbeel a ddade, ngaa da karje ddew ew a da nonje ddem, da kuwaje ndoo ddem. ¹⁶ Da pajje na:

«Ne kem-to-ndoo bbo! Ne kem-to-ndoo bbo! Döngör, töku bbe neenn aw ula kubbuje ke kura, ke kase, ke ndoren. Naw nula ne-mbije, ke ne-jije ke ñ-dda ke ande, ke kor erje ke gate ngeng, ke mereje le! ¹⁷ A me göl kare te kara baa njaa ne-kingaje laa ke banya le töyn tujje ne wa?»

Ngaa nje-kuwa töku toje töyn, ke dewje ke aw ddaje kula dö ba-kate te, ke nje ke aw njaje dö ba-kate te ke töku to, ke dewje ke aw ingaje ne-kusa tade ddew kula te ke dö ba-kate te, areje ddew ew, ¹⁸ ngaa ooje sa puru ke aw öen le a, uruje ekii na: «Töku bbe ke dda bba ase naa ke bbe-bo wa?» ¹⁹ Daw ñ-jinje ehaburu nange dunguje döde te, ñ-nonje, ñ-ndingaje ndoo ñ-paje na:

«Ne kem-to-ndoo bbo! Ne kem-to-ndoo bbo! Bbe-bo, bbe ke ddew ne-kinga te laa ke banya, nje töku toje töyn ingaje ne ne le, me göl kare te kara baa njaa ñ-tel to dö-ndubba wa!»

²⁰ Dewje ke darâ, e-ddaje rö-neel mba koso le Babilönn le. See dewje le Lubba, see nje-kayn-kulaje, ke nje-kilaje mber-tar le Lubba, e-ddaje rö-neel tö, mba Lubba gange sariya döe te woju dö ne ke ñ-dda ke se le.

²¹ Mare anji ke nje-singa-möngu unn mare töku biri er ke öoy, ila me ba-kate te, ngaa pa na:

«Da kila Babilönn bbe-bo ke singa toke be tö: Da tel kingae ang ngaa. ²² Dew a koo koru ne-kem le nje-kondeje bbe lei ang ngaa ddem, ndu nje-no pajje ang ngaa ddem, koru ne-to le nje-kölje mbula, ke nje-toje tebbe ang ddem. Dew a kinga nje-gusu ke aw dda mare kula kara bbe lei ang ngaa ddem, dew a koo koru ne ke daw duru biri-er te bbe lei ang ngaa ddem. ²³ Puru lambe a ndoko me bbe te lei ang ngaa ddem,

dew a koo ndu basan de ke ngonn mande ke ñ-taaje naa toke siki bbe lei ang ngaa ddem,

mba nje-ne-labbeje ke bbe lei toje to dewje ke ngeng ke dö nange te,

ngaa ne-kumaje lei ke aw dda ereje gel-dewje töyn. ²⁴ Mba bbê lei a ñ-kayn mese dewje töyn ke ñ-tölde dö nange te, ke mese nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke le dewje le Lubba.»

19

Pa wal Lubba bbar me dara te

¹ Goe te a, moo mare ndu bbar bo toke ndu dewje ke banya me dara te na:

«Aleluya! Kaji, piti, ke singa-mõngu toje to le Lubba leje. ² Mba sariyaje laa ke naw ñ-gange toje ke dõgõle ddem, toje gate gate ddem. Ñ-gange sariya dõ tõku dene nje-kaya te ke tuju dõ nange ke kaya laa, ngaa nila bare mese nje-kulaje laa ke ñ-tõlde le dõe te.»

³ Ngaa ñ-tel ñ-paje bbay na:

«Aleluya! Sa puru ke õn tõku bbe le aw tu ke ndõ ke ndõ.»

⁴ Tõkuje ke dõjoo gire sõ le, ke neje ke toje kem baa ke sõ le õsuje mekeji gõlde nangè ngaa poloje Lubba ke isi ngende-mbay te laa. Ñ-paje na: «Amem! Aleluya!»

⁵ Ngaa, mare ndu bbar ngende-mbay te le na:

«Õsuje gaji Lubba leje, see nje-kulaje laa tõyn,

sese ke ngaji, ke nje ke bo ke aw bbeeje!»

⁶ Moo mare ndu toke ndu dewje ke banya ddem, toke kõru tõku maann ddem, toke kõru ndi ke ndange ke singa ddem. Ndu le na:

«Aleluya! Mba Ebbe-dewje Lubba, Nje-singa-mõngu aw õn bbe ngaa. ⁷ N-ddaje rõ-neel, jareje rõje neelje, n-piteje, mba kare kusu taa-naa le Ngõnn bate le ase ngaa, ngaa dene laa le mose rõe mban. ⁸ Dare nula kubbu len ke ndõren ngaa ne-yerew õru ang.»

Mba kubbu len le to kula-ddaje ke gate gate ke dewje le Lubba ddaje.

⁹ Anji le pa arem na: «Uja tar neenn maketuru te: «Rõ-neel to le dewje ke ñ-bbarde kusu taa-naa te le Ngõnn bate!» » Goe te a, ñ-pa narem na: «To tarje le Lubba njaa.»

¹⁰ M-tee moso kõ gõle te ta poloe, a ñ-pa narem na: «E-dda neenn ang! M-to nje-kula mari ddem, nje-kula mare ngakõinje ke aw ngemje tar-najije le Jeju ddem. Lubba a maji kare e-polo!»

Tar-najije le Jeju toje to tarje ke ddeeje dõ nje-kilaje mber-tarje te le Lubba bba aw paje.

Dew ke aal sunda ke nda

¹¹ Goe te a, moo dara teyn, a moo sunda ke nda. Dew ke aal sunda le ria na Dew ke aw dda ne ke dõgõle, Dew ke tõkõrõ. Naw ñ-gange sariya, ngaa naw ñ-dda dõ ddeu ne te ke gate gate. ¹² Keme to toke puru ke aw õn. Ejõkudõ banya banya toje dõe te. N-dda mare ri rõe te, a ne ke kare baa njaa ñ-gere ri le. ¹³ Ngaa nula kubbu ke ngal ke to mese tõyn. Ria na Tar le Lubba.

¹⁴ Nje-dõje ke darã isije dõ sundaje te ke nda, ngaa aw õruje goe. Dulaje kubbu len ke kura, ke nda, ngaa ne-yerew õru ang. ¹⁵ Mare tõku kiya ke ate in ta dew te ke aal sunda le tee ta tuka ne gel-dewje. Na kõn dõde ngeng nya. Na tõju wungu le Lubba ke nje singa-mõngu, wungu laa ke aw wõn to puru ddew mbõyn te ke na mbõyde ke gõle toke le kande binye me ne kore maann binye te. ¹⁶ N-dda mare ri kubbu te laa ke ngal le ddem, benge te ddem na: «Mbay-dõ-mbayje, ke Ebbe ebbe-dewjeje.»

¹⁷ Goe te a, moo mare anji ar taar me kare te. Nuru ekii ke singa nare eelje tõyn ke aw ilaje me dara te na: «E-ddee e-mbõnje naa mba tõku kusu le Lubba, ¹⁸ mba kõn tal tõku mbayje, tal mbayje le mbambaje, ke tal nje-singa-mõnguje. Tal sundaje, ke tal nje-kaalje sundaje le, tal dewje tõyn, dewje ke toje to bbereje, ke dewje ke toje to bbereje ang, tal dewje ke ngaji, ke dewje ke bo.

¹⁹ Goe te a, moo da le, ke tõku mbayje ke dõ nange te, ke mbambaje lede. N-mbõnje naa ta ddo ke dew ke isi dõ sunda te le, ne ke mbambaje laa. ²⁰ Duwa da le, ke nje-kula mber-tar ke to nje-ngem ke dda ne-mõrije nõe te bba ere ne nje ke endaji da laa to engo-nõde te, ngaa aw poloje kõr ke unda rõ da le. Dungude joo kem ndake puru supere te ke aw õn. ²¹ N-tõl keseje ke tõku kiya ke in ta dew te ke isi dõ sunda te tee le, ngaa eelje tõyn õnje talde are mede ndann.

20

Tar kõn-mbay bbal dorõ kara (1000)

¹ Goe te a, moo mare anji in darã aw ddisi. Nuwa ngaw kele ta tõku buwa ke suren goto le, ke kula njamji ke õyõ jia te. ² Nuwa da ke unda rõ mar, ke to li ke lew, ke to esu, ke to Satan le, ngaa ñ-tõe ke kula njamji mba bbal dorõ kara (1 000). ³ Nilae tõku buwa te ke suren goto le, ngaa nutu ta buwa le ñ-lete dõe te, mba kare nere gel-dewje ang ngaa, ndereng mba bbal dorõ kara le. Goe te a, da tute mba mare kare ngaji.

⁴ Goe te a, moo ngende-mbayje. Dare singa dewje ke isije dõe te kare ñ-gangeje sariya. Moo ndil dewje ke ñ-tõlde mba tar-naji le Jeju ke ñ-paje ddem, mba tar le Lubba ddem. Moo ndil dede ke ñ-mbeteje ta kõsuje mekeje gõlde nõ da te le, ke nõ kõr te ke unda rõ da le, are dõsu endaji engo-nõde te ang ddem, me jide te ang ddem le tõ. N-ndolje ngaa dõnje mbay ke Kiriste ase bbal dorõ kara (1 000). ⁵ Kese dewje ke õyje ndolje ang, ndereng bbal dorõ kara le ase. Yeenn to dõngõr ndol le dewje ke õy. ⁶ Rõ-neel to le dewje ke eeje horõ dewje te ke ndolje dõngõr ndol te le

dewje ke oy. N-toje to dewje le Lubba njaa! Yo ke gōl joo laa ee ke singa dōde te ang. Da toje to nje-poloje le Lubba ddem, le Kiriste ddem, ngaa da kōnje saa mbay bbal doro kara le.

Koso le Esu

⁷ Toke bbal doro kara le tunga a, da kōru Satan key-kula te, ⁸ ngaa na kaw kere gel dewje kōyn nange te ke sō toyn, yeenn pa na Goge, ke Magoge**. Na mbon dewje le mba dda ne ddo. Kōrde banya toke enagara ta ba-kate.

⁹ N-taaje dō nange toyn, ngaa n-gukuje dō gong le dewje le Lubba, ke dō tōku bbe ke Lubba ndiki nya. A puru in darā ddisi, ngaa onde. ¹⁰ Ngaa dila esu ke nje-kerede le me ndake puru te ke supere to me te, lo te ke da le, ke nje-kila mber-tar ke to nje-ngem le eeje te. Da koo ndoo nya, kare, ke til, bbal ke bbal.

Dobōyn Sariya

¹¹ Goe te a, moo tōku ngende-mbay ke nda, ke dew ke isi te. Nange, ke dara otuje aynje nōe te ke ddang, are dew tel oode ang ngaa. ¹² Ngaa moo dewje ke oy, nje ke ngaji, ke nje ke bo, darje taar nō ngende-mbay te le. N-teyn maketuruje, a n-tel n-teyn mare maketuru bbay, to maketuru tebbe. Ngaa n-gange sariya dō dewje te ke oy ase kem kula ddade, ddew kara baa toke ye ke n-dda maketuruje te le. ¹³ Ba-kate tee ke ninn dewje ke naynje mee te. Ngaa yo, ke lo le dewje ke oy teeje ke ninn dewje ke toje mee te, are n-gange sariya dōde te kara kare ase kem kula ddade. ¹⁴ Goe te a, dungu yo, ke lo le dewje ke oy me ndake puru te. Ndake puru le to yo ke gōl joo laa. ¹⁵ Dew ke dinga ria maketuru tebbe te le ang a, dilae ndake puru te le.

21

Dara ke siki, ke nange ke siki

¹ Goe te a, moo dara ke siki, ke nange ke siki. Mba dara ke dōngor, ke nange ke dōngor ikije, ngaa ba-kate goto ngaa. ² Ngaa moo tōku bbe ke maji toyn, ke to Jurusalam ke siki ke in rō Lubba te darā aw ddisi. Tōku bbe le to toke le dene ke dda mande ngaa ar dō gōle te aw ngina ngaweje. ³ Moo ndu bbar ke singa ngende-mbay te le na: « Bbasine, key le Lubba to horo dewje te ngaa. Na dda bbe ke de, ngaa da toje to dewje laa. Ne Lubba njaa na kisi ke de, ngaa na to Lubba lede. ⁴ Na boru maann-nō toyn kemde te. Yo a goto ngaa. Ndo, ekii, ke ne-wungu a gotoje, mba konn neje ndayje mban.»

⁵ Ngaa dew ke isi ngende-mbay te le pa na: «Oo! M-dda neje toyn toke siki ngaa.» N-pa na: «Uja tarje neenn maketuru te.

Mba tarje lem to tarje ke tōkoro, ngaa aseje kare dew unda mee dōe te.» ⁶ Ngaa n-pa narem na: «Bbaye ngaa! M-to Alpa, ke Omega, m-to kunn kutu ne ddem, doboyn ne ddem. Dew ke kunda oen a, ema, ma kare maann ke aw are tebbe nay baa. To maann ke aw in me nange te aw tee. ⁷ Dew ke tete ddo a, ma kare nejeenn le ddeeje to laa. Ma to Lubba laa, ngaa na to ngonnum. ⁸ A nje-bbeelje, nje ke tusuje me-kunn inyaje, nje-ne-ddaje ke maji ang, nje-tōl dewje, nje-ddaje lo-to-majang, nje-kumaje, nje-poloje kōr, ke nje-ngemje toyn, lo lede to me ndake puru ke supere to me te. Yeenn to yo ke gōl joo laa.

Jurusalam ke siki

⁹ Goe te a, anji kara horo nje ke siri te ke uwaje engo ne-wunguje ke siri jide te le ddee pa arem na: «E-ddee are m-tōji nje-ngaw le, dene le Ngonn bate le.»

¹⁰ Ndil uwam, ngaa anji le unnum aw sem dō ddingiri te ke bo, ngaa ndew. N-tōjum Jurusalam, tōku bbe ke maji toyn ke in darā rō Lubba te aw ddisi le. ¹¹ Ndoko le Lubba dda are Jurusalam le ndoren. Ndōnre laa le toke ndōren le kōr er ke gate ngeng, ke le kōr er ke ria na jasepe ke are yerere. ¹² Ndoko ke dila n-guku ne dō tōku bbe le ndeer ddem, ndew ddem. Ta ndoko le dōku gire joo. Anjije dōku gire joo arje ta ndokoje te le kara kara. N-dda rije ta ndokoje te le. To ri gel ngann Ijarayelje ke dōku gire joo. ¹³ Ta ndokoje le mota toje er lo tee te le kare, mota toje er kande te le kare, mota er dagoo, mota er beer. ¹⁴ Dōsu ndoko le dō erje te dōku gire joo ke dungu ne gole, ngaa n-dda ri nje-kayn-kulaje le Ngonn bate ke dōku gire joo kare erje te ke dōku gire joo le kara kara.

¹⁵ Anji ke aw pa sem tar le uwa mare ne ke daw dōju ne ne jia te. Ne le toke le kare waa. N-dda ke ande. Nuwa ne le ta kōju ne tōku bbe le, ta ndokoje le, ke ndoko le. ¹⁶ Mbo-kare bbe le ee so. Ngāl laa, ke tate laa ase naa. Anji le oju bbe le ke ne-kōju ne ke jia te le, a ngāl laa, tate laa, ke ndew laa ase kilometere doro joo gire kōr so (2 400). ¹⁷ Nōju ndoko le ddew kara baa toke gusu ke dewje aw oju ne ne a, ngāl ase meren ji dew dō-siri gire joo. ¹⁸ Dōsu ndoko le ke er ke ria na jasepe, a n-dda tōku bbe le ke ande ke yerew oju ang ngaa keme are yerere. ¹⁹ N-dda kare er ke dōsu ne gōl ndoko le ke erje dang dang ke gate ngeng dare kura. N-dda kar dōngor er ke dōsu ne gōl ndoko le ke er ke ria na jasepe, joo laa ke sapir, mota laa ke kalseduwann, sō laa ke emerode, ²⁰ mi laa ke saredonikisi, misan laa ke sarduwann, siri laa ke kirijolite, jijoo laa ke beril, jikara laa ke topaje, doku laa ke kirijoparaje,

dōku gire kara laa ke yasente, dōku gire joo laa ke ametisite. ²¹ Ta ndokoje ke doku gire joo le toje to mereje dōku gire joo. Ta ndoko kara a, n̄-dda ke mere kara baa. N̄-dda nate tōku bbe le ke ande ke yerew ōru ang, ngaa keme are yerere.

²² A moo key-polo-Lubba me tōku bbe te le ang. Mba, Ebbe-dewje Lubba ke Nje-singa-mōngu njaa, de ke Ngonn bate a n̄-toje to key-polo-Lubba ke me tōku bbe te le. ²³ Duju kare, kare ōsu, wase kare neyn nda, bba kare me tōku bbe le ndoko ang. Mba ndoko le Lubba a aw dda are mee aw ndoko, ngaa Ngonn bate le a to puru ngel me tōku bbe te le. ²⁴ Gel-dewje a njaje lo-kare te le tōku bbe le, ngaa tōku mbayje ke dō nange te a ddeeje ke ne-pitije lede me te. ²⁵ Ta ndokoje le a kutuje ndō kara ang, mba lo teenn til a goto ngaa. ²⁶ Dewje a ddeeje ke ne-pitije, ke ne-kingaje le gel dewje me bbe te le. ²⁷ Ne-yerew kara a kande me bbe te le ang nyōm. Dew ke nje-dda ne ke ase koo ke kem ang, wase nje-ngem a kande me bbe te le ang tō. Nje ke n̄-dda ride maketutu tebbe te le Ngonn bate njaa ke karede baa a, a kandeje me bbe te le.

22

¹ Goe te a, anji le tōjum ba ke maanne aw are tebbe dew, keme are yerere. Maann le ubba ngende-mbay te le Lubba de ke Ngonn bate le aw tee, ² ngaa aw ula dann nate tōku bbe te le. Mbor maann te le er joo kem, kake ke aw are tebbe dew to te. Me bbal te kara a, kake le ande gōl dōku gire joo. Neyn kara a, nande gōl kara kara. Kame to kuma kaji gel-dewje. ³ Mare ne ke ndu-ndōol le Lubba a to dōe te a to ang ngaa.

Ngende-mbay le Lubba, ke le Ngonn bate a toje me bbe te le. Nje-kulaje le Lubba a poleje. ⁴ Da kooje keme ngaa ria a to engōde te. ⁵ Til a goto ngaa. Dew a duju puru lambe, wase a ngina kōsu le kare bba ta koo ne lo ang. Mba ndoko le Ebbe-dewje Lubba njaa a kuru dōde te, ngaa da kōnje mbay bbal ke bbal.

Jeju pa tar ddee laa

⁶ Goe te a, anji le pa arem na: «Tarje neenn to tarje ke tōkoro, ngaa ase kare dew unda mee dōe te. Ebbe-dewje Lubba ke are Ndil laa ddee dō nje-kilaje mber-tar te laa, ula anji laa kare tōju nje-kulaje laa ne ke nayn ngōsi baa ta ddee.

⁷ Jeju pa na: Oo, maw m-ddee ngōsi baa ngaa. Rō-neel to le dewje ke aw ngemje tarje ke dila mbere me maketuru te neenn!

⁸ Ema Jan njaa, moo neje neenn ke mbim ddem, ke kem ddem. Ngaa, goe te ke moo neje le ke mbim ddem, ke kem ddem le a,

m-tee moso nō gōl anji te ke aw tōjum neje le ta poloe. ⁹ A n̄-pa narem na: «E-dda neenn ang! M-to nje-kula mari, ke nje-kula mare ngakoinje ke toje to nje-kilaje mber-tar le Lubba, ke nje-kula mare dewje ke ngemje tarje ke maketuru te neenn. Lubba a maji kare e-pole.»

¹⁰ Goe te a, n̄-pa narem na: «E-kusu tarje le Lubba ke dila mbere me maketuru te neenn ang. Mba kare nayn ngōsi baa ngaa. ¹¹ Maji kare dew ke to gate gate ang, to gate gate ang ke kete kete bbay. Ngaa, nje-neyerew ddee to nje-ne-yerew ke kete kete bbay. A maji kare dew ke to gate gate, dda ne ke gate gate ke kete kete bbay. Ngaa maji kare dew ke sange rōe mba Lubba a, sange rōe ke kete kete bbay.»

¹² Jeju pa na: «Oo, maw m-ddee ngōsi baa. Maw m-ddee ke kuka le dew kara kara ase kula-ddae. ¹³ M-to Alfa, ke Omega. M-to dew ke dōngōr ddem, dōbōyn dew ddem. M-to kunn kutu ne ddem, dōbōyn ne ddem. ¹⁴ Rō-neel to le dewje ke aw tōkoje kubbuje lede, ta kee ke ddew kusa kande kake ke aw are tebbe dew ddem, ta kande ke ta-ndoko me bbe te le ddem. ¹⁵ See dewje ke e-toje toke le bisije, nje-kumaje, ke nje-ddaje lo-to majang, nje-tōlje dewje, nje-poloje kōr, nje ke ndikije ngem ddem, aw ereje ngem ddem, e-naynje ddaka nunn.

¹⁶ «Ema Jeju, mula anji lem kare pa tar najije neenn tōyn arese me Egilisije te. M-to dew ke gel nuju te le Dabbiti. M-to endeterende ke ta lo-kare te ke ndoko nya.»

¹⁷ Ndil de ke dene ke nje-ngaw le, n̄-paje na: «E-ddee!»

Maji kare dew ke oo tar neenn pa tō na: «E-ddee!»

Maji kare dew ke kunda ōen ddee. Dew ke ndiki a, taa maann ke aw are tebbe dew le baa njaa ay!

Dōbōyn tar

¹⁸ Ema Jan, m-pa mare dew tōyn ke oo tarje le Lubba ke dila mbere me maketuru te neenn: Bbo dew ila mare tar dōe te a, Lubba a kare ne-kem-to-ndooje ke n̄-pa tare maketuru te neenn oso dōe te. ¹⁹ A bbo dew ōru mare tarje ke dila mbere me maketuru te neenn ke ddang a, Lubba a kōru kande kake ke aw are tebbe, ke tōku bbe ke maji tōyn ke n̄-mōse wōju dōe, ngaa n̄-dda tare maketuru te neenn jia te ke ddang.

²⁰ Dew ke pa tar-naji neje neenn le, pa na: «Tōkoro, maw m-ddee ngōsi baa.»

Amem! E-ddee, Ebbe-dewje Jeju!

²¹ Maji kare Ebbe-dewje Jeju dda ke se me-maji tōyn.